

The Project Gutenberg eBook of Miten Uli-renki tulee onnelliseksi: Romaani, by Jeremias Gotthelf

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Miten Uli-renki tulee onnelliseksi: Romaani

Author: Jeremias Gotthelf

Translator: Joel Lehtonen

Release date: November 23, 2014 [EBook #47441]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITEN ULI-RENKI TULEE ONNELLISEKSI:
ROMAANI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

MITEN ULI-RENKI TULEE ONNELLISEKSI

Romaani

Kirj.

JEREMIAS GOTTHELF (ALBERT BITZIUS)

Suomentanut Joel Lehtonen

Otava, Helsinki, 1908.

SISÄLLYS:

1. Isäntä herää; renki tekee tyhmyyksiä.
2. Kirkas sunnuntai kauniissa talonpoikaistalossa.

3. Pieni kouluutus öiseen aikaan.
4. Miten huono tyttö avaa rengin korvat hyvän isännän sanoille.
5. Sitten tulee vihamies ja kylvää ohdakkeita nisuun.
6. Miten palloveli pelastaa Ulin ohdakkeista.
7. Miten isäntä lämmittää hyvän siementen vuoksi uunin.
8. Rengin kukkaro paisuu ja heti ilmestyy onnenonkijoita.
9. Ulin arvo nousee ja tytöt hullaantuvat.
10. Miten Uli käy lehmän kaupalla ja on vähällä saada eukon.
11. Miten rengille alkaa kangastaa toiveita ja miten hyvä isäntä osaa häntä innostaa.
12. Miten Uli lähtee entisestä palveluspaikastaan ja tulee uuteen.
13. Miten Uli ottaa käsiinsä isäntärengin ohjat.
14. Ensimmäinen sunnuntai uudessa paikassa.
15. Uli saa valtaa kotona ja vainoilla, kukaties eräissä sydämissäkin.
16. Uli saa uudet lehmät ja uudet rengit.
17. Miten isä ja poika kokeilevat rengillä.
18. Miten hyvä emäntä parantaa monia pahaa, kääntää monta kieroutta parhain päin.
19. Miten talontyttö rupee Uliä tavoittelemaan.
20. Ulin päähän nousee suuret tuumat ja hänestä tulee mainio laskumestari.
21. Miten kylpymatka sotkee laskut.
22. Sisällisiä taisteluja, jotka aiotaan kihlauksella lopettaa.
23. Mitkä pulmat kihlauksesta johtuvat rauhan lainkaan palaamatta.
24. Sitten tulee matka, joka ei sotke entisiä laskuja, vaan paneepa tekemään uusia ja parempia.
25. Solmu alkaa aueta ja kun se taas rupee sulkeutumaan, lyö nuori tyttö sen auki oikeinpa pyökkihalolla.
26. Miten Vreneli ja Uli valmistelevat häitä ja vihdoinkin ne pitävät.

ENSIMÄINEN LUKU.

Isäntä herää; renki tekee tyhmyyksiä.

Pimeä yö oli ulkosalla; vielä pimeämpi paikka, josta ääni useita kertoja huudahteli: "Johannes". Se oli pieni tupa suuressa talonpoikaistalossa; isosta vuoteesta, joka täytti melkein koko takaseinustan, kuului se ääni. Vuoteessa lepäsi talon emäntä miehineen ja miehelle huusi vaimo: "Johannes", kunnes mies vihdoinkin alkoi murahdella ja kysyi: "Mitä tahdot, mikä on?" "Sinun pitää nousta ruokkimaan karjaa. Kello on jo yli puoli viisi ja Uli tuli kotiin vasta kolmatta käydessä ja putosi portailta kun lähti menemään ylistupaan. Kyllä olisi mielestäni sinun pitänyt herätä, sillä tavalla se koluutteli. Se oli humalassa eikä jaksa nyt nousta ylös, ja minusta onkin parempi, ettei se mene tulella näin höyrypäisenä talliin."

"Kyllä on pelissä nykyaikaan noiden palkollisten kanssa", sanoi isäntä sytyttäessään tulta ja pukeutuessaan. "Tuskin saa niitä palvelukseen, palkkaa niillä ei ole milloinkaan kylliksi ja päälle päätteeksi pitäisi tässä vielä itse tehdä kaikki työt eikä kurahtaa heille niin mistään. Ei tässä ole enää isäntä talossaan eikä voi olla kyllin varovainen välttääkseen riitaa ja pysyäkseen hyvässä huudossa." "Mutta tälleen et sinä saa antaa tämän jatkua", sanoi vaimo, "tätä toistuu jo liian usein; pelkästään viime viikolla vetelehti se kaksi kertaa ja nosti palkkaansa ennen paastoa. En sano tätä ainoastaan sinun, vaan myös Ulin vuoksi. Jos ei hänelle mitään sanota, niin tuumii hän elelevänsä ihan kuten pitääkin ja tulee yhä kunnottomammaksi. Ja täytyyhän meidän toki totella omaatuntoamme. Isäntäväki on kuitenkin isäntäväkeä! Sanottakoon uuden muodin mukaan mitä tahansa: ettei se muka kuulu kehenkään mitä palvelijat tekevät loma-ajoillaan, niin isännät ovat kuitenkin isäntiä. Siitä mitä he talossaan sietävät ja käskyläistensä sallivat tehdä, ovat he edesvastuussa Jumalalle ja ihmisille. Ja sanon lastenkin vuoksi. Sinun täytyy kärkeä hänet pikkutupaan,[1] kun ne ovat syöneet suuruksensa ja lukea hänelle lakia."

Useissa talonpoikaisperheissä, etenkin sellaisissa, jotka ovat varsinaista talonpoikaisaatelia, s.o. sellaisissa, joilla tila on kauan kulkenut suvussa perintönä, joten suvun tavat ovat vakaantuneet, suvun kunniakäsitys muodostunut, vallitsee nimittäin tuo varsin kaunis tapa, ettei tahdota nostaa pienintäkään kinaa ja kiivasta sananvaihtoa, niin että voisi herättää naapurien huomiota. Ylevän rauhallisena lepää

talo vihreän puistikkonsa keskellä. Levollisina, varman säyseinä liikkuvat asukkaat sen piirissä ja ympärillä. Puistikosta kajahtaa enintään hevon hirnunta, mutta ei ihmisääniä. Ei toruta paljoa eikä kovaäänisesti. Mies ja vaimo eivät moiti toisiaan kaikkien kuullen ja palvelusväen vioista he eivät usein puhu tahi huomauttavat niistä vain kuten ohimennen, virkkavat vihjailevan sanan, niin että muut sen tuskin huomaavat. Jos tapahtuu jotain merkillisempää tahi mitta tulee ylen täydeksi, niin kutsuvat he syntipukin pikkutupaan ja tekevät senkin niin huomaamattomasti kuin mahdollista. Tai varustautuvat he hänen puheilleen hänen ollessaan työssä yksinään ja "lukevat lakinsa", kuten tapana on sanoa, neljän korvan kuullen. Lainlukuunkin on isäntä sitäpaitse tavallisesti hyvin valmistautunut. Hän lausuu sanansa aivan levollisesti, oikein isällisesti, ei salaa rikolliselta mitään, ei kaikkein karvaintakaan totuutta, mutta kohtelee häntä oikeuden mukaisesti ja näyttää hänelle miten hänen rikoksensa vaikuttaa hänen tulevaan kohtaloonsa. Ja kun isäntä on lakinsa lukenut, on hän tyytyväinen, ja asiat ovat sillä tolalla, ettei manattu eivätkä muut huomaa isännän menettelyssä hituistakaan tavallista kummempaa, ei katkeruutta, ei kiivautta. Näillä lainlukemisilla on yleensä suotuisat seuraukset niistä henkivän levollisen isällisyyden ja sen vuoksi, että ne pidetään muilta salassa. Sellaisissa taloissa vallitsevalle maltillisuudelle ja rauhalliselle vaatavaisuudelle tuskin lie missään muualla vertoja.

Paraiksi oli isäntä ennättänyt talliin, kun Ulikin tuli sinne hänen jälestään, mutta vaieten; he eivät virkkaneet sanaakaan toisilleen. Kun huudettiin keittiön ovelta ruualle, meni isäntä heti kaivon rännille ja pesi kätensä; mutta Uli vitkaili kauan ennenkun tuli. Hän ei ehkä olisi tullutkaan, jos ei emäntä itse olisi huutanut vielä häntä erittäin. Uli hävetti näyttää naamaansa, ruskeaa, sinisen puhuvaa, veristä. Hän ei ymmärtänyt, että on parempi hävetä pahoja tekojaan ajoissa, eikä sitten vasta, kun ne on tehty. Mutta tämän oli hän saapa kokea.

Pöydässä ei lainkaan huomautettu, kysely hänen asioistaan; piiat, joita oli kaksi, eivät tohtineet edes virnistelläkään, sillä isäntä ja emäntä pysyivät vakavina. — Oli syöty, tytöt kantoivat vadit tuvasta. Uli, joka jäi viimeiseksi ruokailulle, rukoustele, nosti kyynänpäänsä pöytälaudasta ja pani hatun päähänsä: siis aikoi lähteä hänkin ulos. Mutta silloin sanoi isäntä: "Tulehan tänne vähän", meni pikku tupaan ja sulki oven Ulin jälestä. Isäntä istuutui pienen pöydän päähän ja Uli jäi seisomaan ovelle tekeytyen naamaltaan niin lammasmaiseksi kuin mahdollista, mutta pian vaihtuivat hänen ilmeensä vuoroin niskuroiviksi, vuoroin katuvaisiksi.

Uli oli isokokoinen, kaunis poika, ei vielä kahtakymmentä täyttänyt, voimakkaan näköinen, mutta hänen kasvoissaan oli piirteitä, jotka eivät todistaneet liiallisesta viattomuudesta ja kohtuullisuudesta. Parin vuoden päästä ne helposti voisivat tehdä hänet kymmenen vuotta vanhemman näköiseksi kuin mitä hän oikeastaan oli.

"Kuules Uli", aloitti isäntä, "tätä menoa ei saa jatkua, sinä vietät liian kunnoton elämää, sinä käyt liiaksi yöjuoksulla ja juopottelemassa. Minä en mielelläni heitä hevosiani ja lehtiäni sellaisen huostaan, jolla on pää täynnä viinaa tai viiniä, en uskalla laskea mokomaa talliin lyhdyn kanssa, en etenäkään, jos vielä tupakoikin kuten sinä. On jo liian monta taloa tuhottu sillä kevytmielisellä tavalla. Minä en tosiaan ymmärrä, mikä sinulla oikeastaan on mielessä ja mitä sinä ajattelet? Mihin tämä vie?" Uli sanoi, ettei hän ollut mitään tuhonnut, hän oli aina tehnyt työnsä, ei ollut kenenkään tarvinnut tehdä niitä hänen puolestaan. Hänen juomisistaan ei muiden tarvitse maksaa, ei kuulu kehenkään hänen ryyppäämisensä, omia rahojaan hän ryyppää. "Mutta niitä rahoja ryyppää minun renkini", vastasi isäntä, "ja jos sinä olet kunnoton, niin kuuluu se minuun ja ihmiset sanovat, että sehän on Bodenbauerin renki. Ne eivät voi ymmärtää, mikä tuollakin isännällä lie mielessä, kun antaa rengin sillä tavalla vetelehtiä ja sellaista talossa pitää. Et ole vielä yhtään taloa tuhonnut, mutta ajatteleppas, Uli, eikö yhdessäkin olisi liikaa? Olisiko sinulla enää levon hetkeä, jos sinun täytyisi ajatella, että tuhosit minun taloni? Olisiko, jos sinun täytyisi ajatella, että me ja lapset vielä paloimme mukana? Ja mitä on sinun työstäsi? Parempi olisi kun makaisit koko päivät sängyssä. Sinähän nukut lehmäin alle lypsäessä, et näe, et kuule mitään, et tunne hajua, ja kompuroit talossa kuin pyörreksissä. On surkeaa sinua nähdä. Katsele nyt siinä sitten pöllästyneenä! Hyvin näkee, ettet ajattele mitään muuta kuin sitä kevytmielistä naishepakkoasi, jonka pariin olet antaunut".

Uli sanoi, ettei hän ole antautunut minkään hepakon pariin, se ei ole ikinä totta. Ja jos ei voi tehdä kylliksi työtä, niin menee matkaansa. Vaan sellaistaahan se on nykyaikaan, yhdellekään isännälle ei voi tehdä kylliksi työtä vaikka alituiseen ahertaisi; toinen on pahempi toistaan. Palkkaa tahtovat antaa ajan mittaan yhä vähemmän ja vähemmän ja ruoka tulee päivä päivältä huonommaksi ja huonommaksi. Viimein täytyy kai koota maakirppuja, sittiäisiä ja heinäsiirkkoja jos haluaa lihaa ja rasvaa kaaliinsa. "Kuule Uli", sanoi isäntä, "ei nyt huolita puhella näin toisillemme, sinä olet vielä liian höyrypäinen. Minun ei vielä olisi pitänyt sanoa sinulle mitään. Mutta minä säälin sinua, sinä olisit muuten kunnan poika, työhön pystyvä poika. Minä olen aina alusta uskonut, että sinusta voi tulla oiva mies, ja minä olen iloinnut. Mutta sitten kun rupesit vetelehtimään ja käymään yöjalassa, muutuit sinä ihan kokonaan. Sinä et välitä enää mistään, sinä olet pahalla päällä, ja jos sinulle jotain sanoo vaikka miten sävyisästi, väännät sinä suusi murjalleen tahi äkäilet koko viikon. Kyllä olet antautunut kehnon naisen pariin ja, usko minua, sinä tulet onnettomaksi. Ei sinun tarvitse luulla, etten minä sitä tiedä! Sinä käyt

Gnäggerlersin Anna Liisan luona ja hännystelet häntä aina! Ja sehän on seudun kehnoin tyttö, hänen luonaan käy vilinä kuin kyyhkylakassa, joka lurjuksen kanssa se rupee väleihin. Ja juuri sinut se ilmoittaa syylliseksi kun tulee hairaus. Saat sauna-akan oluet muiden tähden ja ikäsi sovittaa toisten syntejä. Saat tuntea mikä on kallis aika, kuten niin monet tuhannet muut, jotka menettelivät kuten sinä ja nyt elävät kurjuudessa. Sillä ihmisellä, joka ei tyydy mihinkään, jolla on aina kaikkea liian vähän, jonka joko täytyy kerjätä, tehdä velkoja tai nähdä nälkää, on aina kallis aika, miten huokea se muilla lieneekään, vuodesta vuoteen, ijankaikkisesti. Mene nyt, ja malta mielesi. Ja ellet halua tapojasi muuttaa, niin voit lähteä, Jumalan nimessä; minä en houkuttele sinua enää. Ilmoita sitten viikon kuluttua päätöksesi."

Uli murahteli, että hän on jo harkinnut, ei tarvitse viikon aikoja. Ja meni ulos. Mutta isäntä ei ollut häntä kuulevinaankaan.

Kun isäntä tuli pikkutuvasta, kysyi emäntä häneltä, kuten tavallisesti: "Mitä sinä sille sanoit, mitä se vastasi?" "En minä voinut sille mitään", vastasi isäntä. "Uli pullikoi vielä kovasti vastaan, ei ollut nukkunut päätään selväksi; olisi ollut parempi, jos olisin puhunut hänelle vasta huomenna tai illalla kun kupariseppä on hänet pehmentänyt. Nyt annoin hänelle miettimisaikaa ja odottelen mitä tulee."

Uli meni ulos hyvin äissään, kuten olisi hänelle tehty törkeää vääryyttä. Hän paiskeli työkaluja kuten aikoen ne tuhota ja karjui elukoille niin että isännän selkää karmi; mutta isäntä pysyttelihe levollisena; yhden ainoan kerran hän vain sanoi: Siivolla! Muun palvelusväen pariin ei Uli mennyt, vieläpä heille murjottelikin. Kun isäntä ei ollut muiden kuullen lukenut lakia hänelle, ei hän voinut keventää sydäntään muille. Ja kun muut eivät olleet syypäitä kuten hän, ajatteli hän, että muut ovat isännän puolella ja hänen vastustajiaan, tuon syvästi todellisen lauseen mukaan: se joka ei ole minun puolestani, on minua vastaan. Kestään ei hän siis saanut kuulijaa pöyhkeilläkseen ja hänellä ei ollut tilaisuutta kerskuilla: piru hänet vieköön, jos hän on täällä hetkeäkään kauempaa kuin määräaikansa loppuun.

Vähitellen lähtivät viinin ja muut paholaiset hänestä ja yhä veltommiksi kävivät uroon jäsenet. Äskeisen jännityksen sijalle tuli sietämätön väsymys. Mutta tämä väsymys ei vallannut pelkästään ruumista, vaan myös sielun. Ja kuten väsyneelle ruumiille on raskasta ja kiduttavaa kaikki mitä se tekee, niin tuntuu myös väsyneestä sielusta kaikki raskaalta, mitä se on tehnyt ja millä sitä tulevaisuus uhkaa. Mille se äsken nauroi, se sitä nyt itkettää, ja mikä sitä ennen viehätti ja riemastutti, se on nyt harmia ja murhetta. Sen vuoksi, jonka yli se äsken hypähteli kevyisin jaloin, haluaisi se nyt repiä hiukset päästään, vaikkapa koko pää-pahan paikoiltaan. Kun tällainen mieliala asustaa ihmisen sielussa, on se vastustamaton ja kaikkeen, mikä ihmisen mieleen tulee ja mitä hänelle tapahtuu, heittää se synkeän hohteensa.

Vaikka Uli silloin, kun hänen päänsä oli viiniä täynnä, oli äkäillyt isännälleen, niin haihtui hänestä nyt kiukku itsestään viinin kerällä. Hän ei harmitellut enää isännälleen, joka oli moittinut häntä hutiloimisesta, vaan itselleen siksi, että oli hutiloinut. Hänen mieleensä johtuivat nuo 23 batzia[2], jotka hän yhtenä iltana oli hukannut. Sitä summaa ansaitakseen täytyisi hänen nyt tehdä työtä lähes kaksi viikkoa ennenkun ne olisivat hänellä jälleen koossa. Hän oli kiukuissaan, kun saisi niiden vuoksi tehdä niin paljon työtä, oli kiukuissaan viinille, jonka oli juonut, kapakoitsijalle, joka sen oli hänelle tuonut j.n.e. Hän mietti isännän sanoja Gnäggerlerin Anna Liisasta, ja hän tuskastui niin että hiki tunkihe hänen otsalleen. Nyt alkoi häntä moni seikka tässä tytössä epäilyttää. Ja ehkä hänen on se vielä naitava? Hänen täytyi nyt alituisen tuota asiaa aprikoida, tuumia sitä puoleen ja toiseen. Väliin hän otsansa hiessä tuli muka vakuutetuksi siitä, ettei koko seikka ollut minkään arvoinen, että vaara oli kaukana. Ja kuitenkin mietiskeli hän jo pätevät syyt, joilla vaaran sattuessa ja Anna Liisan tullessa häntä hakemaan, voisi kieltäytyä lähtemästä.

Silloin näki hän tuhannen askeleen päästä jonkun naisen lähenevän taloa, luuli sitä Anna Liisaksi: ja heti hänen syynsä, suunnitelmansa ja lohduttelunsa hupenivat kuten kourallinen korsia, jotka joutuvat tuleen. Jalkansa alkoivat täristä pelosta ja hän pakeni talliin tahi riiheen. Hän näki joka pensaan takana Anna Liisan ja jos joku koputti talon ovelle, vavahti hän kuin haavan lehti ja ajatteli, että Anna Liisa se seisoo ulkona ja aikoo kutsua häntä puheilleen. Mitenkä hän voisi mennä naimisiin? Eihän hänellä ole yhtään rahaa, hän on viimeisestä puvustaankin vielä velkaa räätätille ja kauppiaille. Hänellä on vain kolme kelvollista paitaa ja neljä kehnoa. Ja kukapa haluaisi lainata hänelle häärahoja, kuka maksaa häätamineet? Miten voisi hän elättää vaimon ja lapset, ja maksaa velat, kun hän ei nyt yksinäänkään jaksa tulla toimeen? — Näiden aatosten vuoksi joutui hän ihan suunniltaan, unohti kaiken ja teki kaikki nurin päin. Elämänsä oli kiusallista. Hän oli tyytymätön itseensä ja siksi myös tyytymätön kaikkiin muihin, koko maailmaan. Hän ei lausunut kenellekään niin kelpo sanaa ja mikään ei ollut hänestä paikallaan. Hänestä tuntui kuin keittäisi emäntä tahallaan kaikki ruuat kehnosti ja juuri niitä lajeja, joista hän ei pitänyt. Hänestä tuntui siltä kuin isäntä kiusaisi häntä tarpeettomalla työllä, hevoset kaikki olisivat laiskimuksia ja lehmät vartavasten hänelle vastuksina: pölkypäisimpiä ruohon purijoita koko Jumalan taivaan alla.

Jos hänellä olisi ollut rahaa eikä olisi pelännyt tavata Gnäggerlerin Anna Liisaa, olisi hän uhkapäissään ja tuskissaan lähtenyt viinin juontiin, hukuttaakseen siihen kiukkunsa, harminsa ja alakuloisuutensa. Nyt täytyi hänen pysytteleitä kotosalla, näyttäytyä ihmisille niin vähän kuin mahdollista ja pistäytyä vähän väliä talliin, kun näki jonkin naisihmisen etäämpää. Jos ketä nyt ehkä hämmästyttää se, että Uli näin pelkäsi Anna Liisaa, että Ulin rakkaus tyttöön näytti näin pian haihtuneen, sille täytyy minun huomauttaa, ettei Uli Anna Liisaa lainkaan rakastanutkaan. Hän oli vain noita kovin tavallisia poikia, jotka mahtailun halusta heittäytyvät öisten kohtausten vapaille tavoille niin aikaisin kuin mahdollista ja ryhtyvät ilman omantunnon vaivaa, voisimpa melkein sanoa, hituistakaan ajattelematta, kaikkeen, mitä vain haluavat ja mitä tilaisuus tarjoaa. Vaaraa aavistamatta he liioittelevat tulen ympärillä kuten karpäset ja melkein uskomattomalla tavalla, ellei heidän ajattelemattomuuttaan tuntisi, he sitten pelästävät kun nuo välttämättömät, luonnolliset seuraukset tulevat ilmi, ja tytöt syyttävät heitä isyydestä. Silloin he pelästävät kuten ihmiset ainakin, jotka side silmillä on viety syvän kuilun äyräälle ja joilta peite otetaan pois vasta kun heidät syöstään kuiluun. Rakkaus haihtuu heistä heti kun tyttö heitä syyttää. He pakenevat tyttöjä, joiden kanssa ennen rupesivat niin hempeihin väleihin ja joita usein kestitsivät. Vieläpä he heitä oikein vihaavatkin. Ja tätä eivät tytöt tuhatkertaisesta kokemuksesta huolimatta ota tajutakseen, nuo tytöt, jotka paheellisella alttiudellaan, jopa lähentelemiselläänkin luulevat hellyyttä ja rakkautta itselleen hankkivansa ja saavansa.

Isäntä ja emäntä antoivat Ulin olla omillaan, näyttipä siltä, kuin eivät he olisi hänestä olleet huolissaankaan. Mutta toisinpä olikin. Emäntä oli pari kertaa sanonut miehelleen: Ulihan tekee askareensa kovin kunnottomasti; hän ei ole nähnyt Uliä koskaan ennen tällaisena; eiköhän mies vain ollut lukenut hänelle liian kovia sanoja? Mies ei myöntänyt. Ei Uli ollut äissään yksin hänelle, vaan koko maailmalle, sanoi hän. Hänen mielestään Uli oli äissään etupäässä vain itselleen, vaikka puski sisuaan muihin. Sunnuntaina sanoi isäntä aikovansa vielä puhella Ulin kanssa, näin ei elämä voinut jatkoa, Ulin täytyisi nyt viimein joko viisastua tai lähteä talosta. Mutta emäntä sanoi, ettei isännän vain pitäisi puhutella Uliä kovin tyylysti. Uli ei emännän mielestä ollut kaikkein pahimpia. Kyllähän sen tietää, millainen hän nyt on, mutta ei, mikä siitä vielä voi tulla.

TOINEN LUKU.

Kirkas sunnuntai kauniissa talonpoikaistalossa.

Sunnuntai valkeni kirkkaana, selkeänä ja ihanana. Tumman vehreät ruohot olivat koristaneet otsansa timanttisepeleillä ja kimaltelivat ja tuoksuivat kuin hempeät morsiamet Jumalan määrättömässä tempelissä. Tuhannet peipposet, tuhannet rastaat, tuhannet leivoset lauloivat häälauluja; valkopartaisina, totisina ja juhlallisina, mutta nuoruuden ruusut ryppyisillä poskillaan, katselivat vanhat vuoret todistajina suloiisiin morsiamiin, ja Jumalan papittarena kohosi korkealle kaiken yli kultainen aurinko ja tuhiasi sähkövinä säteinä hääsiunaustaan. Tuhataäninen laulelo ja maailman ihanuus olivat herättäneet aikaisin isännän, ja hän vaelteli hartain mielin vastaan ottamaan sitä siunausta, jota Jumala hänelle antoi. Hän kahlasi, harppaili pitkin askelin valtavassa ruohikossa; seisoi hiljaa upean viljapellon pientarella, hyvin järjestettyjen kasvilavain ja hiljaa keinuvan pellavamaan ääressä; katseli paisuvia kirsikoita ja villihedelmäpuita, jotka olivat raskaanaan pieniä hedelmiä, satoi oksan, nyppi pois silloin tällöin vahingollisen toukan. Isäntä ei iloinnut ainoastaan itselleen tulevasta kiitoksesta ja voitosta, jonka oli saava, vaan myöskin Herrassa, jonka hyvyttä maa on täynnä, jonka ihanuus ja viisaus uusiintuu joka huomen. Ja hän ajatteli: kuten kaikki ruohot ja eläimet nyt luojaansa ylistävät, niin pitäisi ihmisenkin ylistää, ei ainoastaan suullaan, vaan koko olemuksellaan. Kuin puu komeudessaan, laiho uhkeudessaan, niin ihmisenkin ajatuksissaan ja teoissaan. "Jumalalle kiitos ja kunnia", ajatteli hän, "minä, minun vaimoni ja minun lapseni, me tahdomme palvella Herraa ja hänen ei tarvitse meidän tähtemme hävetä. Me olemme tosin vain kurjia syntisiä ja meissä on vain hiven oikeaa hurskautta, mutta meidän sydämemme pyrkii kuitenkin hänen puoleensa ja me emme unohda häntä yhtenä päivänä. Me emme syö, emme juo mitään kiittämättä häntä, emme ainoastaan sanoilla, vaan myös sydämen syvyydestä." Mutta sitten hän ajatteli Uliä. Ruhtinaallisesti oli rakas Jumala varustanut hänet terveydellä ja voimilla, mutta kuitenkin unohtaa Uli luojansa ihan täydellisesti ja käyttää häpeällisesti hänen lahjojaan väärin! Isäntä tuli ihan haikeille mielin ja usein pysähtyi hän hiljaa seisomaan ja miettimään, mitä hän Ulille sanoisi, että Ulista tulisi jälleen luojalleen kunniaa. Omasta sielustaan oli isännästä hyvin tärkeää huolehtia, siksi myös muiden; ja kuten hän oli osaaottavainen rengille tai piialle kun ne olivat ruumiiltaan sairaita, niin tuotti hänelle tuskaa myös, kun näki heidän sielunsa vaarassa. Kuten hän haetti sairaiden palvelijain luokse lääkärin, niin koetti hän myös heidän sairaita sielujaan

lääkitä. Sellaisia eivät isännät ole aina. Useimmista ihmisistä ei ole lainkaan tärkeää huolehtia omasta sielustaan, ja siksi ei myöskään muiden. Se välinpitämättömyys on nykyajan helmasyntejä.

Näin viivytteli isäntä huomaamattaan kauan ulkosalla ja emäntä oli jo kauan sitten sanonut, että hän kutsuisi väen ruualle, jos isä vain olisi saapuvilla. Viimein astui isäntä sisään keittiön ovesta ystävällisesti kysyen, oliko vaimolla keitto jo valmis. Hän sai sen ystävällisen vastauksen, että jo kauan sitten olisi voitu aterioida jos hän vain olisi ollut saapuvilla. Kenenkähän kanssa lieneekään jälleen jäänyt rupattelemaan? Silloin sanoi mies vakavasti: "rakkaan Jumalan kanssa". Siitäkös tuli hänen vaimolleen melkein vedet silmiin ja hän katseli miestänsä varsin mieltäpäisesti kaataessaan kahvia kuppeihin. Tytöt huusivat rengit sisään ja asettivat ruuat pöydälle.

Kaikkien vaietessa tyystin kysyi isäntä: "Kuka lähtee kirkkoon?" Emäntä sanoi lähtevänsä, sanoi jo pukeutuneensakin että sinne ajoissa ennättäisi. Hänen ääneensä yhtyivät useat lasten äänet: "Äiti, minä tahdon mukaan." Nuo kaksi renkiä vain ja kaksi piikaa vaikenivat. Kysyttiin: eikös heistä kukaan lähde? Ei; toisella ei ollut kenkiä, toisella sukkia. Kellään ei ollut halua lähteä; mutta tekosytä sen sijaan jos miten paljon.

Silloin sanoi isäntä, ettei tämä kelpaa. Hänestä tuntuu jo liian oudolta se että heillä on aikaa kaikellaisiin juoksuihin, mutta ei kirkossa käyntiin. Aamulla ei ole saada ketään paikaltaan hievahtamaan ja iltapäivällä lentävät kaikki kotoa kuin kanuunan kidasta ja tulevat takaisin vasta iltamyöhällä. Isännästä oli ikävä asia se että heitä miellyttää vain narrinkujeet, ja etteivät välitä lainkaan kurjasta sielustaan. Ja hän sanoi aivan suoraan, ettei mikään isäntä voi luottaa palvelusväkeen, joka hylkää mielestään Jumalan ja on Jumalalle uskoton. Kuinka se, joka on Jumalalle uskoton voisi olla uskollinen ihmisille? Mutta isäntä ei sallisi tällaista ja tänään heillä ei ollut lainkaan syytä jäädä kotiin, vain joutilaina maleksiakseen. Sitäpaitsä oli hänellä asioita toimitettavana. Hän tarvitsi 40 naulaa suolaa. Tytöt voivat sen noutaa ja kantaa vuorotellen kotiin. Hannu Jaakon (toisen rengeistä) pitää mennä myllyyn ja kysyä, milloin saa rehua. Isäntää ei haluttanut aina lähteä Berniin asti, tulee huokeammaksi näin kun mylläri antaa akanat hänen omista jyvistään, jotka hän tällä myllärillä jauhattaa mieluummin kuin muilla.

"Mutta isä", sanoi muori, "kukas sitten keittää murkinan kun sinä ajat kaikki kotoa?" "Ka", sanoi isä, "Annukka" (hänen kaksitoistavuotias tyttärensä) "saa pitää huolta ruuasta, hänenkin täytyy tottua talousaskareihin ja tästä on sille vielä iloakin. Ulin on jäätävä minun kanssani kotiin; ei tiedä, mitä voi tulla sille kantavalle lehmälle, se alkaa ehtyä ja näyttää jo hyvin levottomalta; vasikka voi tulla odottamatta, ja käy pahasti, jos ei joku ole saapuvilla." Näitä sanoja lausueessaan katsoi mies emäntään hyvin totisesti. Silloin johtui emännän mieleen, että isä kai tahtoo jäädä Ulin kanssa kahden puhellakseen hänen kanssaan. Sen vuoksi se nyt lähettää kaikki muut pois, jotteivät uteliaat tytöt olisi pälyvävine korvineen tarpeettomasti kuulemassa. Ja muori käski tyttöjä kiirehtimään.

Varsin hitaasti ne liikuskelivat ja osoittivat päivänselvästi, miten vastenmielistä heistä oli mennä kirkkoon ja vastahakoista pestä ja sukia itseään näin aikaisin, sillä he pelkäsivät, tulevansa taas iltapäiväksi yhtä tuhruisiksi kuin nyt. Sileäksi ja punaiseksi hangattu iho voisi illalla taas näyttää keltaiselta ja tahraiselta. Pukeutuminen vartavasten kaksi kertaa päivässä ei toki ole tavallista talonpoikaistyttöjen elämässä, ei Jumalan kiitos! He katsahtavat vain enintään niin usein kuin mahdollista peiliin, nähdäkseen missä kunnossa vielä ovat, tokko kihara otsalla yhä on kauniissa kiemurassa. — Rengin asiat eivät myöskään olleet oikealla tolalla. Ei sanonut vielä ajaneensa partaansa, ja hänen veitsensä ei ollut muka terävä. Oli ajatellut, jättää tänä sunnuntaina parran ajamatta ja teroituttaa veitsensä sitten ensi viikolla. Mutta isäntä sanoi, että Hannu saa tällä kertaa ottaa hänen parranajovehkeensä ja ajaa partansa täällä tuvassa. Voihan hän itse ajaa partansa sitten jälestä päin.

Nämä käskyt olivat horjumattomat, mutta tukala oli niitä noudattaa. Muorin täytyi kymmenesti hoputtaa. Toinen tyttö ei tiennyt missä pesuriepu oli, toiselta olivat pyhäasukat hävinneet ja kun hän ne viimein löysi olkipatjan ja makuulavan välistä, näki hän kauhukseen, ettei hänellä ollutkaan parempaa nenäliinaansa eikä sitä löytynyt mistään. Se tyttö halusi melkein uhallalla olla menemättä kirkkoon. Mutta toinen, jonka kanssa hän tänään sattumalta oli sovussa, varoitti häntä ja lupasi lainata hänelle oman nenäliinansa jos tarve tulisi, koskapa kirkossa ei sopisi pyyhkiä nenäänsä näppiin tai esiliinaan.

Emäntä oli jo kauan ollut valmiina. Hän oli sanonut Johannekselleen: "Jumalan haltuun" ja "älähän toru liian tylästi", ja oli kieltänyt Annukkaa panemasta liiaksi puita padan alle, liha oli näet nuoren lehmän lihaa ja kirkonmeno kestäisi ehkä kauankin, etenkin jos on kastettavia. Emäntä seisoi nyt oven edessä kahden lapsensa kanssa, joista toinen piti virsikirjaa, eivätkä piit vielääkään tulleet. Toisen rintavaate ei tahtonut oikein sopia paikalleen ja toinen kihnutti yhä toista kenkäänsä, joka ei tahtonut tulla kyllin välkkyväksi. "Maikko" sanoi emäntä, "mene sanomaan niille, että minä lähdän jo edeltä ja että heidän on tultava perästä ja ehdittävä kirkkoon ennen soittoa eikä pöllähdettävä jälestä kuin pyssynsuusta." Ja muori lähti komeasti edeltä, taluttaen somaa poikaa toisella, somaa tyttöä toisella

kädellä. Pojan hatussa oli neilikka ja kaulassa punainen silkkiliina; tytön päässä kaunis rikinkeltainen hattu ja liivinkauluksessa kaunis kukkakimppu. Äidin komeassa rintavaatteessa keinui kaunis rosmariininoksa ja hänen kasvoistaan loisti oikeutettu äidinilo. Neljännestunnin päästä kiisi samaa tietä tyttöpari kasvot punaisina kuin keitetyt kravut. Yhtäkkiä seisattui isompi heistä ja kysyi: "Onko sinulla suolasäkki?" — "Ei", vastasi toinen, "minä luulin, että se on sinulla." — "Vietävän suolasäkki!" sanoi edellinen, "joutaisi isäntä sen suoloineen syödä. Sinun täytyy mennä sitä hakemaan. Mutta juokse minkä ennätät, muuten pieksää emäntä meidät kun myöhästyttään näin." Tuohan oli aivan "suuren maailman" tapaista. Emännöitsijä, — kuten ensimmäistä piikaa tavallisesti nimitetään, koska arvonimet keittäjätär, kamarineitsy, eivät sovellu talonpoikaisoloihin, — oli unohtanut säkin kotiin ja alempiarvoisen täytyi se noutaa. Niinhän käy suuressakin maailmassa: kun ylempi tekee tyhmyyksiä, saa alempi ottaa syy'n niskoilleen tahi ainakin korjata virheen.

Sillä välin oli isäntä saanut partansa ajetuksi ja oli käynyt tarkastuksella tallissa. Hän seisoi nyt räystäään alla leveällä luhdilla, latasi tupakkaa piippuunsa ja tuumi mennä istumaan penkille tallin eteen ja siellä kolkuttaa Ulin sydämelle. Uli oli vielä näet tallissa. Kun isäntä siinä seisoi ja latasi piippuaan mietiskellen lain lukuaan, näki hän niin sanottujen berniläisten vaunujen poikkeavan tieltä taloon päin. Edessä oli komea hevonen kauniisiin helavaljaisiin valjastettuna, ajoneuvoissa oli väkeä aikuisia ja lapsia. Pian tunsu hän sisarensa, joka tuli langon ja kolmen lapsen kerällä heille. Yksi lapsista lepäsi vielä äidin rinnoilla. Sydämellisesti lausuen "Jumalan terveeksi" astui isäntä heitä vastaan, mutta ei voinut olla ajattelematta: olipa nyt paha onni kun muori juuri nyt sattui lähtemään kirkkoon. Kun sisar oli vaivoin laskeutunut alas korkeista vaunuista ja lapset samoin, kysyttiin, missä emäntä on. Ne ovat kaikki kirkossa, sanoi isäntä, mutta vieraiden pitää tulla vain sisään, pian ne palaavat. Hän vei heidät sisään, mutta eipä malttanut lanko olla menemättä talliin Ulin jälestä, joka oli ottanut hevosen vastaan, ei malttanut olla katsomatta, mihin se renki sen hevosen asettaa, miten sen riisuu ja sitoo kiinni eikä kuulematta tokko se sitä kehuu. Ja Uli kehui tosiaan. Häneltä oli nähtävästi nyt pudonnut aika paino sydämeltä, sillä hän oli hyvin huomannut isännän aikeet, ja kun ne nyt olivat menneet myttyyn, tuli hän ystävällisemmäksi kuin mitä oli koko viikkoon ollut.

Sisällä oli talonpoika käsenyt Annukkansa keittämään kahvia. Itse meni hän kellariin, kuori kerman, lohko juuston ja toi ne sekä suuren limpun leipää sisään ja antoi ne tyttölle. Tyttö puuhasi aivan ahkerasti eikä ehkä olisi luovuttanut itseltään kokonaisuudesta kuninkaan valtakunnasta tätä tilaisuutta, jolloin voi näyttää äidille ja tätille, mihin hän jo pystyi. Pian olikin tehtävä suoritettu ja tati ei unohtanut ylistellä Annukkaa: riuska ja ahkera tyttö tämä oli, hyvää kahvia se keitti. Ei edes hänen Liisunsa olisi moiseen kyennyt, vaikka Liisu on sentään 27 viikkoa vanhempi Annaa. "Trini", sanoi isäntä sisarelleen, kun suurus oli syöty; "saarna ei lopu vielä kohtakaan ja sinä tekisit minulle mieliksi, jos valmistaisit pannukukkoja. Muori tulee hyvillään kun palaa kotiin ja näkee että on tehty kukkoja! Voita on kellarissa, minä menen hakemaan." "Ei, Johannes, siihen en rupea", vastasi Trini. "Ei ole ollenkaan tarpeellista laittaa pannukukkoja enkä minä tee niitä mielelläni vieraassa pannussa ja muiden voista. En olisi itsekään hyvilläni, jos joku menisi minun voipytyjäni kaivelemaan." "Sinä kursaillet enemmän kuin meidän ruustinnamme", sanoi Johannes. Trini kysyi: "Miten niin, mitä se sitten teki?" Isäntä vastasi: "No, herra rovasti ja ruustinna kävivät tässä äskettäin meillä eikä muori silloinkaan ollut kotona. Ei se lähde monasti pitkäksi aikaa kotoa, mutta joka kerta kun se on poissa, näyttää tulevan vieraita. No, minä sanoin niille, että olen hyvin pahoillani kun ei vaimoni ole kotona ja että se tekisi heille pannukukkoja. Tiedänhän minä, että pannukukot ovat herraskaisista oikein harvinaista herkkua. Oo, hän kyllä paistaa pannukukkoja, sanoi ruustinna, pitää vain antaa voita, jauhot tietää hän jo mistä löytää. Ja eikös se mennyt ja paistanut pannukukkoja niin että koko kylä niiltä kärysi. No annas olla, sanoipa silloin muijani sanasensa kun tuli kotiin. Minä en olisi ollut niin nolo, vaikken olekaan ollut kotiohjelmatilaisuus Weltschlandissa." [3]

Trinin nauraessa meni isäntä ulos ja sanoi Annukalle: että pitää panna vielä enemmän lihaa ja vankka kinkku pataan, ja äidille on kaikki varustettava valmiiksi pannukukkojen laittamista varten. Annukka olisi touhunnut ja itse kernaasti valmistanut kukot näyttääkseen, että hän siihenkin pystyy, ja Jumala tietää, mihin Annukka vielä olisikaan ryhtynyt, ellei äiti onneksi olisi ehtinyt kiireeseen. Hän tuli hikiotsassa. Hän oli kaukaa nähnyt ajoneuvojen seisovan talon edessä ja heti johtui hänen mieleensä, mitä kaikkea hänen vielä oli tehtävä suoriutuakseen kunnialla murkina-ateriasta. Sekös lisäsi kiirettä ja tiellä ajatteli hän yhä ja yhä vain: kunhan ne nyt vain olisivat älynneet panna enemmän lihaa pataan. Vaikka sitä nyt miten haluaa, ei se siltä enene. Mutta eihän se pälkähdä ukon päähän ja Annukka on vielä lapsi. — Ennenkun emäntä tuli tupaan, katsahti hän vielä patoja ja kun näki, että lihaa ja kinkku oli lisätty, oli hän aivan ihmeissään ja sanoi, ettei ollut uskonut moisen pälkähtävän kenenkään päähän. Kun tuvassa oli kauniisti tervehditty, sanoi Trini: "Mitäs olisit sanonut, Eisi, jos minä olisin tehnyt kuten teidän ruustinnan ja mennyt kaivelemaan voipytyjäsi? Johannes yllytteli minua." "No minusta olisit tehnyt ihan oikein", sanoi Eisi. Mutta sydämessään ajatteli hän kuitenkin, että hyvä oli, kun ei Trini niin tehnyt. Siitä olisi hän närkästynyt. Kyllä on Johannes monasti vielä ihan yhtä tuhma kuin naimisiin mennessäänkin, eihän sitä saa miesväen päähän älyä.

Kului päivällisaika pilaa laskien, syöden ja mukisten tyttöjen vuoksi, joita ei vain kuulunut kotiin suolasäkkineen. Iltapäivä vietettiin toisissa tuumissa. Lapset tekivät kaniinikauppoja. Johanneksen poika möi serkulleen tuhkanharmaan naaraskaniinin kolmella batzilla. Kun serkku veti esiin kauniin nahkapussinsa ja aikoi iloisin mielin pulittaa nuo kolme batzia, (sillä hän oli tinkinyt kokonaisen batzin ja luuli tehneensä oikein hyvät kaupat), näki Eisi sen ja tuli väliin eikä olisi sallinut että vieras siitä kaniinista maksaisi mitään. Hän sanoi, että heillähän oli kaniineja yli tarpeen, ne saavat vuodessa poikia ties miten usein ja hänen poikansa ei sovi ottaa ainoakaan kreutzeriä vieraalta. Johanneksen poika, joka oli suorasti ja rehellisesti tehnyt kauppojaan eikä ymmärtänyt miksi kaniinia lahjoiteltaisiin (sillä hän ei ollut koskaan nähnyt isänsäkään lahjoittelleen lehmiä tai hevosia, vaan myyvän), pöllästyi pahoin ja itku tuppasi kurkkuun. Silloin rupesi Trini talon poikasen puolelle. Ei hänen mielestään pitänyt tehdä lainkaan tällä tavoin. Hän sanoi: kauppa kuin kauppa; on hävytöntä jos meidän poika ottaa kaniinin ilmaiseksi. Mutta kun Eisi piti päänsä (eihän se tekisi hänen poikansa säästöille sitä eikä tätä), myöntyi Trini viimein sillä ehdolla, että Eisin poika saisi pian käydä heillä. Vain sillä ehdolla saisi Trinin poika ottaa tuon tuhkanharmaan naaraan, mutta hänen olikin sitten annettava pikku Johanneselle vastalahjaksi jäniksenharmaa, pitkäkarvainen koiraskaniini. Heillä oli koiraita kaksi, ne olivat toisilleen vain kiusaksi. Kun pikku Johannes tämän kuuli unohti hän itkunsa ja se jäniksenharmaa koiraskaniini ilmestyi sitten hänen unelmiinsa niin usein kunnes hän sen tosiaan sai. —

Tiellä puutarhasta kasvumaille olivat Trini ja Eisi joutuneet sattumalta tähän kaupantekoon. Eisi ei tällä kertaa katsellut kasvumaitaan aivan yhtä iloisin mielin kuin tavallisesti. Maakirput olivat vaivanneet pellavaa ja liina oli kasvanut vähän epätasaisesti. Mutta Trini ylisti kaikkea kovin. Hän ajatteli tosin ylistäessään aika ajoin, että jos he olisivat olleet heillä, olisi ollut paljon kauniimpaa katseltavaa kuin täällä. Sellaisia kaalinkeräjäkään kuin heillä ei täällä ollut lainkaan. Kun hän näki pellavan, ajatteli hän mielessään: Jumalan kiitos! tuo on paljon kehnompaa kuin minun pellavani. Kuitenkaan ei hän tätä sanonut, vaan virkkoi: paha kun maakirput ovat niin paljon tehneet vahinkoa; muuten olisi tuo kauniinta pellavaa, mitä missään tänä vuonna olen nähnyt. Hänen pellavansa oli muka paljon huonompaa. Mutta Eisi sanoi, että se tuskin voinee olla mahdollista. Varsin kauniit keltaiset nauriit saivat Trinin hieman kateelliseksi ja etenkin niitä hän ylisti ja sanoi, ettei hän ollut koskaan nähnyt sellaisia. Jos hän saisi tämän lajisia siemeniä, maksaisi hän niistä mitä tahansa; mutta ei tiennyt mistä niitä voisi saada. Eisi ei voinut muuta kuin sanoa, että kyllä hän antaa niitä Trinille, eikä ne maksa mitään. Trini vastasi, että kyllä hän maksaa mielellään. Vaan Eisi tuumi, että mitäs turhia ajatteleekaan! Kuitenkin hän mietti, että eihän sitä kukaan huomaa, vaikka hän sekoittaakin vähän toisia siemeniä joukkoon. — Vihdoin suostui Trini ottamaan siemenet lahjaksi. Vastalahjaksi lupasi hän antaa Eisille sellaisia papuja, ettei tällä varmaankaan ollut niitä ennen ollut. Liskot tulevat yli puolen pieksun pituisiksi, ovat paksuja kuin peukalo, ja kuitenkin niin mureita, että sulavat suussa kuin sokeri. Eisi sanoi suuret kiitokset, mutta ajatteli kuitenkin mielessään: taitaapa puheessa olla vähän tinkimisen varaa. Eisi ei voinut ymmärtää, mistä Trini olisi saanut sellaisia papuja, joista hän ei ollut kuullut edes puhuttavankaan.

Sillä välin oli Johannes käynyt lankonsa kanssa tallissa ja näytellyt tälle komean karjataloutensa. Oli katseltu hevosia ja Johannes oli sanonut, että lanko saisi tarjota hänelle tästä tai tuosta niin ja niin paljon, eikä hän kuitenkaan myisi. Hänestä oli se ainakin kaksi louisdoria[4] enemmän arvoinen. Silloin oli lanko kierrellyt hevosia, tarkastellut ja kovin kehunut, vaan ei kuitenkaan malttanut olla noin vihjauksella näyttämättä, että silmät ne on hänelläkin päässä. Lujempi ruumis ei tuota ja tätä pilaisi, sanoi hän. Kun tähti olisi vähän pienempi, niin kyllä olisi pulska, sanoi. Ja jos korvat olisivat lähempänä toisiaan, niin antaisipa vaikka mitä tahansa. — Tallista menivät he lehmiä katsomaan. Johannes luutteli, milloin mikin kantaa ja miten paljon lypsää ja miten paljon on maksanut ja miten tyytyväinen hän on varsinkin siihen. Langon silmään oli pistänyt etenkin yksi kaunis, nuori, musta lehmä. Kuten sivumennen otti hän lehmästä mitä tarkimman selon ja kysäisipä jo viimein sen hintaa. Johannes sanoi, että ei oikeastaan ole kaupaksi. Jos ei anneta niin ja niin paljoa, ei hän sitä myy. Lanko vastasi, että se hinta on liikaa. Se on tosin hyvänlainen eläin, mutta hän oli nähnyt vielä paljon pulskempia; se on tosin romupäinen eikä sillä ole kauniita neliskulmaisia utariakaan, mutta se poikii juuri sopivaan aikaan, samaan aikaan täytyy hänen jättää kahden lehmän lypsy ja hankkia sijaan uusi, josta saa maitoa, muuten nousee poru kotona. He hieroivat kauan kauppoja keskenään, hieroivat aina lantin riitarahaan saakka, mutta sitten ei kumpikaan tahtonut antaa perää ja kauppa jäi tekemättä. Sitävastoin tilasi lanko tästä lehmästä vasikan, jos se olisi lehminen. Ja Johannes lupasi antaa sen huokealla, saman hinnan paikkeilla, mikä silloin olisi käynnissä kaupoissa.

Niin oli iltapäivä kulunut ja Trini tuli hakemaan miestänsä ja kehoittamaan häntä lähtöön. Houkutellen väitettiin että vielä on kovin aikaista, heidän on vielä tultava tupaan ja kun Eisi yhä hätäisemmin maanitteli, niin suostuttiinkin. Sisällä oli valmiina oiva kahvipannu, voikukkura, kukkoja, kaunista valkeaa leipää, hunajakakkuja, kirsikkamuhennosta, juustoa, kinkkua ja imelää viiniä. Trini melkein kopaisi päätään käsillään ja kysyi: "Mikä Elsillä oikeastaan on mielessä? Mehän olemme juuri murkinoineet, täynnä ruokaa kurkkuun saakka, kylläisiä kai aina huomisiltaan? Kun te tulette meille, en minä voi teitä tällä tavoin kestitellä. En tiedä, mistä moiset herkut ottaisın." Mutta Eisi sanoi, että Trini

hätä vain pilkkaa. Triniltähän Eisi oli kestäytksen oppinut; Trinin luona ei koko päivänä niin pöydästä pääse. Kuitenkin löytyi sija parille kukolle tai voileivälle, kahvipannu päästi viinipullon paikalleen ja siitä nautittiin monien kursailujen jälkeen. Sanottiin sitten hyvästit ja noustiin vankkureihin, jotka jo kauan olivat odottaneet. Trinin täytyi kolmasti hypätä, Johanneksen pidellessä istuinta toisesta päästä kiinni, ennenkun pääsi ylös; sitten sullottiin ajoneuvoihin lapset, joiden taskuista vielä vehnäspalaset tirkistelivät, ja viimein nousi lanko itse rattaille. Ei ymmärretty, mihin hän oikeastaan sijoittuisi, ennenkun hän putkahti keskelle muita. Näytti kuin olisi ihmissyöjä siinä ajellut; sillä lapset joutuivat aivan piiloon hänen leveän vartalonsa taakse; vain sieltä täältä kurotteli pieniä käsiä kuten suoraan langon vatsasta.

Kun vieraisa käynti oli päättynyt, seurasivat järjestelypuuhut ja myöhemmin syötiin illallista kuten tavallista. Illallisella sanoi Johannes: "Muori, sinun on varustettava lyhty; Ulin ja minun täytyy vahtia tänä yönä lehmää, sillä se poikii ennen aamua." Uli sanoi: "Michelin Hannu on luvannut auttaa minua tänä yönä valvonnassa, ja jos rupeisi näyttämään pahalta, niin ennättäähän sittenkin herättää isännän." Mutta isäntä sanoi, ettei Ulin pidä ottaa Hannua avuksi. Isännästä ei ollut hyvä se, että vieraita renkejä käytetään tarpeettomasti ja lupaa kysymättä apuna. Michel tarvitsee itse huomenna Hannua ja joka päivähän tässä saa kokea, mihin se renki kelpaa, joka ei ole yöllä nukkunut. Tällä kertaa on hän itse alunpitäen läsnä, sanoi hän. Viime kerralla oli käynyt huonosti, voisi nyt tulla sama eteen. Ja Ulin täytyi ottaa isäntä toverikseen.

KOLMAS LUKU.

Pieni kouluutus öiseen aikaan.

Kun he olivat ripustaneet lyhdyn talliin, ja antaneet hevosille ruokaa yöksi, levitteli isäntä vielä olkia lehmälle, joka levottomasti sinne tänne kömpelehti eikä voinut maata. Sanoi vielä kuluvan parisen tuntia tälleen. He voisivat mennä ulos istuskelemaan penkille ja polttamaan piipun tupakkaa. Lehmä ilmaisisi kyllä milloinkaan sen aika lähestyy.

Oli lauhkean lämmin yö, puoleksi keväinen, puoleksi kesäinen. Vähin kimalteli tähtiä taivaan sinisessä meressä, raikkaat ilohuudot ja kaukainen ajelun kumina keskeyttivät silloin tällöin yön hiljaisuutta.

"Oletko sinä nyt tuuminut asiaa, Uli?" kysyi isäntä kun he istuivat penkillä tallin edustalla. Uli sanoi olevansa entisellään, mutta ei ollut kuitenkaan tällä kertaa vihainen. Kaikkeen ei sanonut voivansa myöntyä, mutta voihan tässä ehkä taipua jäämäänkin. Hänellä oli näet jo tuo nyt yleisesti käytäntöön otettu periaate, ettei saa koskaan ilmaista muille omia ajatuksiaan, muuten käyttäisi vastustaja tuota tietoa omaksi hyväkseen. Siitäpä johtuu tuo merkillinen levollisuus ja kylmäverisyys, jonka vuoksi valtiomiehet ihailevat talonpoikia. Mutta yleisyytensä ja käytäntönsä vuoksi on se tuhoisa periaate, joka saa sanomattoman paljon pahaa aikaan, eroittaa lukemattomia ihmisiä kanssakäymisestä, saattaa heidät toisilleen vihamieliseen asemaan ja tekee ihmisen samalla toisaalta kylmäveriseksi sellaisissakin asioissa, joissa pitäisi palaa pyhän innostuksen. Ja se muuttaa kylmäverisyyden välinpitämättömyydeksi, se tekee hitaaksi hyvään senkin ihmisen, joka rakastaa hyvää.

Onneksi oli isäntäkin kylmäverinen eikä pannut Ulin sanoja pahakseen, vaan sanoi: "Minunkin laitani on ihan kuin sinun." Isännällä ei ollut Uliä vastaan mitään erikoista, mutta tälleen ei voida asiaa jättää. Isäntä kyseli, kenessä tässä vika on? Eikö hän saa talossaan enää virkkaa mitään, jos haluaa jonkun kerran viikossa kuulla hyvän sanasen tai välttää näkemästä murjottelevaa naamaa? Uli sanoi, ettei hän sille mitään voi. Hän ei voi olla muun näköinen vaikka olisi miten ystävällinen. Jos hän on murjottanut, ei hän ole murjottanut isännän vuoksi. Hänellä ei ole mitään valittamista isäntää vastaan eikä yleensä muitakaan vastaan. Mutta hän on köyhä renki eikä saa käydä missään eikä iloita yhtään. Hänen pitää olla maailmassa vain kärsiäkseen ja jos hän kerrankin tahtoo unohtaa viheliäisyytensä ja pitää hauskaa, niin heti kaikki hyökkäävät hänen kimppuunsa ja koettavat häntä sortaa. Häntä polkee onnettomuuteen kuka ikinä vain voi. Ihmekö sitten, jos ei aina voi olla imelillä huulin.

Isäntä sanoi, että Ulin on toki tiedettävä, ettei hän koeta polkea häntä onnettomuuteen, päinvastoin. Uli itsehän suistaa itseään onnettomuuteen, eikä muut. Kun nuori mies antautuu huonojen tyttöjen peliin, on hän oman kovan onnensa seppä, eikä muiden. Isäntä sanoi tietävänsä hyvin, että jokainen lohduttelee itseään ja tuumii: ei tämä kohtalon isku satu minuun, vaikka muihin. Mutta johonkukuh se aina sattuu ja vaikka joku olisi päässyt pintehistä seitsemän kertaa ja toinen jäänyt hänen asemastaan ansaan, niin lankeaa hän itse siihen kahdeksannen kerran, siitä saa hän olla patentti. Mutta silloin kun

ei vielä ole kiikkiin joutunut, nauraa vain kaikille vasten naamaa ja soimaa niitä, jotka siitä varoittavat. Ja kun vihdoin on siihen joutunut, ovat tietysti muut vikapäät ja haukutaan taas muita siksi etteivät he muka pelastaneet häntä onnettomuudesta. "Etkös, Uli, ole saanut pelätä jo kylliksi tämän yhden viikon aikana, että olet ansassa? Kyllä minä olen nähnyt, miten sinä olet paennut jokikistä naisihmistä ja luullut Anna Liisan olevan joka pensaan takana. Pelkosi vuoksi olet sinä antanut meidän ja meidän elukkaimme kärsiä. Monet palvelijat puskevat kaikki elämänsä vihat ja vastahakoisuudet isäntäväkeeseen tai heidän omaisuuteensa, lehmiin tai työkaluihin. Sinun tämänviikkoinen pelkosi johtui pahasta olostasi, ja siihen olet sinä yksin syypää. Sinulla olisi voinut olla yhtä hyvää ja pelotonta kuin meilläkin. Ei, Uli, sinun täytyy hylätä keho elämäsi, sinä teet itsesi onnettomaksi ja sellaista harmia, jollaista olen saanut sietää sinun tähtesi tällä viikolla, en huoli enempää."

Uli sanoi, ettei hän ollut tehnyt mitään pahaa. "Häh, sepä on kummaa", sanoi isäntä. "Onko humalassa olo sitten hyvää? Ja sinun pelisi Anna Liisan kanssa ei myös liene kaikkein siistintä! Lienee kuudennessa käskyssä pantu arvoonsa." "Voi, on niitä vielä paljon huonompiakin ihmisiä kuin minä", sanoi Uli. "On niitä paljon tilallisiakin, joiden vertaiseksi minä en vaan tahtoisi lukeutua." "Sitä vastaan en väitä", sanoi isäntä, "mutta huono ihminen ei tee toista paremmaksi ja vaikkapa moni tilallinen olisikin juoppolallus tahika lurjus, niin ei asia lainkaan parane sillä, että sinä olet hutilus tai ehkä pahempaakin." "Pitäisihän tuota toki sallia ihmiselle vähän iloakin", sanoi Uli, "kukapa viitsisi elää, jos ei saisi enää lainkaan iloita." "Mutta, Uli, mitäs iloa siitä on, ettet voi koko viikkoon oleskella missään, ettei ole hyvä olla missään? Mitä iloa se on? Sehän saattaa tehdä ihmisen koko pitkäksi iäkseen kurjaksi ja onnettomaksi? Sellaiset ilot ovat paholaisen houkutusia. Niin, kyllä sinä iloita saat, joka ihminen tarvitsee iloa, mutta iloa hyvistä ja luvallisista asioista. Ihmiset tietäkin yleensä arvioida hyväksi tai pahaksi siitä, tuleeko hänen ilonsa hyvistä vai huonoista asioista."

"Niin, sinun on hyvä puhua", sanoi Uli, "sinulla on hyvä tila, avara ja lavea, sinulla on pilttuut täynnä kaunista karjaa, varastot tavaraa, ja hyvä vaimo, maan paraita naisia. Sinulla on kauniita lapsia; sinä voit iloita, sinulla on mistä iloita. Jos minulla ne olisi, ei minua haluttaisi lorvehtia, en haluaisi Anna Liisakaan. Mutta mitäs minulla? Minä olen köyhä poika, ei ole ainoaa ihmistä maailmassa, joka minulle toivoisi hyvää. Isäni on kuollut, samoin äiti, ja sisarukset pitävät kukin huolta vain itsestään. Kärsimys on minun osani maailmassa: jos minä tulen kipeäksi, ei minusta kukaan piittaa, jos minä kuolen, niin paiskataan minut maahan kuten koira eikä kukaan minua kujertele. Voi, ettei meikäläisiä lyödä kuoliaaksi jo maailmaan syntyessä". Ja tuo suuri, vahva Uli alkoi katkerasti itkeä.

"Älähän nyt, Uli", sanoi isäntä, "sinä et ole lainkaan niin pahoillasi kuin luulet olevasi. Heitä tämä kunnoton elämäsi, niin voi sinusta vielä tulla mies. Monella ei ole ollut enempää kuin sinullakaan, ja omistaa nyt talot ja tarhat ja pilttuut täynnä karjaa." "Niin, sellaista ei tapahdu nykyaikaan ja siihen tarvitaan suurempaa onnea kuin mitä minulla on", sanoi Uli. "Tyhmyyksiä", vastasi isäntä, "miten voit puhua onnesta, kun hylkää ja tuhoot kaikki mitä käsiisi sattuu? Minä en ole nähnyt niin kolikkoa, joka ei mielellään livahtaisi kourasta, jos antaa sen livahtaa. Mutta siinä on myös vika, ettet sinä usko, että sinusta vielä voi tulla mies. Sinä ajattelet, että olet köyhä ja jäät köyhäksi ja ettei sinulle ole mikään minkääntekevää, ja siksi sinä köyhäksi jäätkin. Jos sinulla olisi toinen usko, niin sinulle kävisikin toisin. Sillä kaikki riippuu sittenkin vain uskosta". "Mutta, Jumalan nimessä, isäntä", sanoi Uli, "mitenkäpä minä voisin tulla rikkaaksi? Minulla on niin niukka palkka! Miten paljon minä tarvitsen vaatteita! Sitäpäitse on minulla vielä velkojakin! Mitä siinä säästäminen auttaa! Ja enkö saisi pitää pienoistakaan iloa?" "Mutta, Jumalan nimessä", sanoi isäntä, "mihinkäs sinä joudut, kun sinulla jo on velkoja, terveellä miehellä, vaikkei sinulla vielä ole huolta pidettävää kenestäkään? Sinä joudut ryysyläiseksi ja sitten ei sinusta enää huoli kukaan. Sinä ansaitset yhä vähemmän ja vähemmän ja tarvitset kuitenkin yhä enemmän ja enemmän. Ei, Uli, harkitsepas toki vähän asioitasi, näin eivät ne saa mennä. Nyt on vielä aikaa, ja, minä sanon sinulle sen suoraan, vahinko olisi, jos sinä joutuisit huonolle tolalle." "Se ei auta; mitä se toimittaa, jos minä säästää kituutan enkä nauti yhtään. Minä en edisty kuitenkaan, niin köyhä poika kuin minä, pysyy aina köyhänä", vastasi Uli.

"Menepäs ja katso, miten se lehmä nyt voi", sanoi isäntä. Ja kun Uli tuli ja ilmoitti, että se yhä vain väänneksii, vasikka ei tule kohtakaan, sanoi isäntä: "Minä muistan elinikäni miten meidän rovasti selitti palvelemista rippikoulussa ja miten selkeästi hän asiaa valaisi; häntä täytyy uskoa ja moni, joka uskoi häntä, on tullut onnelliseksi. Hän sanoi: Kaikki ihmiset saavat Jumalalta kaksi suurta pääomaa, jotka on pantava korkoa kasvamaan, nimittäin voimat ja ajan. Niiden hyvällä käyttämisellä voimme me voittaa itsellemme ajallisen ja ijankaikkisen onnen. Mutta monella ei hänen sanainsa mukaan ole mitään, johon hän voisi käyttää voimiaan, johon voisi käyttää aikaansa hyödyllisesti ja soveliaasti. Hänen pitää siis lainata voimansa ja aikansa palkan edestä jollekin, jolla on liian paljon työtä, mutta liian vähän voimia ja aikaa. Se on palvelemista se. Vaan hyvin onneton seikka on se, että useimmat palvelijat pitävät palvelemista onnettomuutena ja isäntäväkeään vihollisina tahi ainakin sortajina; se että he pitävät etunaan palvella heitä niin huonosti kuin mahdollista ja hukata aikaa lörpötyksillä, juoksuilla, makaamisella niin paljon kuin mahdollista. Onnetonta, että he tulevat uskottomiksi, sillä täten peruuttavat he isännältään, sen mitä ovat hänelle lainanneet ja myyneet, nimittäin ajan. Mutta kuten

uskottomuus aina miehensä rankaisee, niin on tälläkin uskottomuudella pelottavat seurauksensa. Sillä kuten ihminen on uskon isännälleen, niin on hän uskon myös itselleen. Jokaisesta ihmisen omasta suosimasta luonteenpiirteestä tulee vähitellen tapa, josta hän ei sitten pääse irtautumaan. Ja jos piika tai renki vuosien kuluessa on tehnyt työtä niin vähän kuin mahdollista, suorittanut tehtävänsä niin hitaasti kuin mahdollista, aina mukissut, jos häntä on huomauttanut, eikä liikahtanut paikaltaan, oli mitä oli, vaan seisoskellut lörpötellen kunnes ruoho jalkain alle kasvoi, eikä ole pitänyt huolta mistään, vaan lurjustellut niin paljon kuin mahdollista on, ollut aina välinpitämätön, niin tulee tuosta viimein tapa, josta hän ei sittemmin voi luopua. Joka isännän luo tullessaan tuo hän tuon tavan mukaansa ja kun hän viimein joutuu omilleen, niin kellepä joutuisi tämä tapa: hitaus, uneliaisuus, ahnaus ruokaillessa, tyytymättömyys, muille kuin hänelle itselleen? Hänen täytyy sietää sitä ja sen kaikkia seurauksia, hätää ja surkeutta, aina hautaansa saakka ja haudan taakse aina Jumalan tuomioistuimen eteen. Pitää toki ajatella, miten monet tuhannet ihmiset raahaavat itseään maailman poluilla ihmisten ristinä ja Jumalan harmina, ajatteleville näkyvinä todistuksina siitä, miten uskottomuus tuottaa miehelleen rangaistuksen. Mutta samoin kuin ihminen valmistaa teoillaan itselleen luonteenomaisen tavan, niin valmistaa hän myös itselleen ulkonaisen nimen. Tämän nimen, tämän maineen, ihmisten suoman arvon vuoksi tekee jokainen työtä kehdosta hautaan saakka. Jokainen teko, jok'ainoa sanakin vaikuttaa tämän nimen muodostumiseen. Se nimi avaa tai sulkee meiltä sydämet, tekee meidät kunnioitettaviksi tai arvottomiksi, seuraan halutuiksi tai halveksituiksi. Miten halpa-arvoinen ihminen lieneekään, on hänellä kuitenkin aina nimi, ja aina lähimäisten silmät tarkastelevat häntä ja arvioivat häntä. Joka piika ja joka renki luo ehdottomasti itse nimensä ja tämän nimen mukaan saavat he palkkaa, tämä nimi avaa heille tiet tai tukki ne. Puhukoon sitten sellainen ihminen vaikka mitä ja sättiköön entisiä isäntiään, ei hän sillä paranna nimeään, jos hän on sen teoillaan aikaa sitten pilannut. Sellainen nimi tulee peninkulmain päähän tutuksi, ei tiedä millä tavoin. Se on ihmeellinen tämä nimien seikka. Ja kuitenkin pitävät ihmiset sitä ihan liian vähässä arvossa, etenkin ne, joille se on toinen aarre, millä heidän, luontaisten taipumustensa mukaan, olisi hankittava itselleen kolmas kalleus: varallisuus, hyvä toimeentulo maailmassa, ja neljäs: taivas ja sen aarteet. Ja onpa keho raukka se ihminen, joka on pahoilla tavoillaan tehnyt itselleen huonon nimen ja hukkaa taivaansa ja maailmansa."

"Sentähden ei — sanoi isäntä rovastin sanoneen, — palvelukseen astuvan tulee pitää palvelusaikaansa orjuuden aikana vaan oppiaikana, eikä isäntää vihollisenaan, vaan Jumalan lahjana. Sillä mitenkä tulisivat toimeen köyhät, s.o. sellaiset, joilla on ainoastaan aikaa ja voimia, — siis oikeastaan paljonkin omaisuutta, — jos kellään ei olisi antaa heille työtä ja palkkaa? Palvelijan on pidettävä palvelusaikaa tilaisuutena, jolloin voi totuttaa itseään työhön ja uutteruuteen ja luoda itselleen hyvän nimen ihmisten joukossa. Ollessaan uskolliset isännälleen, ovat he uskolliset itselleenkin, samalla kun isäntä hyötyy heistä, hyötyvät he itsekin. Heidän ei tule koskaan luulla, että yksinomaan isäntä saa voittoa heidän ahkeruudestaan. He saavat sitä vähintään yhtä paljon itse. Ja vaikka he osuisivat huonon isännän kanssa tekemisiin, ei heidän tule ruveta rankaisemaan häntä huonolla käytöksellä. Siten tekevät he pahaa vain itselleen ja vahingoittavat itseään sisällisesti ja ulkonaisesti. Vaan kun palvelija tekee työtä yhä paremmin, on yhä uskollisempi ja taidollisempi, on tuo hänen menettelynsä hänen omaisuuttaan, mitä ei kukaan voi häneltä riistää ja sitäpäitse on hänellä hyvä nimi, ihmiset pitävät häntä mielellään hoivassaan, uskovat hänet paljon päälle ja maailma on hänelle avoin. Hän saa ryhtyä mihin tahtoo. Aina on hyviä ihmisiä, jotka häntä auttavat, sillä hänen hyvä nimensä on hänen paras takuumiehensä. Ajatellaanpas vain, mitä palvelijoita ylistetään: uskollisiako vai uskottomia? Muistetaanpa, mitkä heistä saavat omaisuuden ja pääsevät arvoon. Ja rovasti puhui vielä kolmannestakin seikasta ja se koskee etenkin sinua, Uli. Hän sanoi, että ihminen haluaa iloa ja että hänen täytyy saada iloa etenkin nuoruudessaan. Vaan jos palvelija vihaa palvelemista ja jos hänestä työ on vastenmielistä, niin täytyy hänen etsiä muita, erikoisia iloja. Hän alkaa sentähden juoksennella kylillä, hutiloida, antautua kehnoihin kujeihin, ja siitä saa hän ilonsa ja sitä miettii hän yöt päivät. Mutta jos renkien tai piikain sieluun on tullut halu tulla joksikin ja usko, että he kykenevät joksikin tulemaan, niin rakastavat he työtä, ja iloitsevat oppimisesta ja oikeasta elämästä. Iloitsevat siitä, mikä heille luonnistaa, niin että heidän kylöksensä kasvaa ja karja lihoo. He eivät sano koskaan: mitä minä siitä piittaa, mitä se minuun kuuluu? Minä en kostu siitä lainkaan. Heillä on oikea himo suorittaa voimia kysyviä töitä, ryhtyä vaikeisiin tehtäviin. Siten kasvavat paraiten heidän omat voimansa, siten luovat he itselleen paraiten nimensä. Ja he iloitsevat isännän asioista, hänen hevosistaan, hänen lehmistään, hänen eloistaan kuten omistaan. 'Mistä iloitaan, sitä myös mietitään; missä aarre on, siellä on myös sydän', sanoi rovasti. Jos nyt rengillä on palvelus mielessään, täyttää hänet harrastus tulla tuiki kunnolliseksi ihmiseksi Jumalan ja ihmisten edessä. Paholaisella ei ole paljoa valtaa häneen, se ei voi johdattaa häntä pahoihin ajatuksiin ja turmiollisiin tekoihin, niitä öin päivin miettimään haluamatta työhön; tekoihin, jotka vetävät hänet paheesta toiseen ja turmelevat hänet sisällisesti ja ulkonaisesti. Niin sanoi rovasti", sanoi isäntä. "Minä muistan hänen sanansa kuten olisi hän eilen puhunut, ja minä olen sadasti nähnyt miten oikeassa hän oli. Minä päätin puhua siitä sinulle, se sopii juuri sinuun. Ja jos sinulla vain olisi uskoa, voisit sinä olla miesten paraita ja päästä kerran hyviin oloihin".

NELJÄS LUKU.

Miten huono tyttö avaa rengin korvat hyvän isännän sanoille.

Ulin vastauksen ehkäisi lehmä, joka selkeästi ilmaisi hätäänsä. Nytpä tuli työtä, keskustelua ei voitu enää jatkaa. Hyvin kävi, viimein syntyi kaunis, sysimusta, valkotähtinen vasikka, jonka moista kumpikaan heistä ei ollut ennen nähnyt ja joka katsottiin kelpaavan elätettäväksi. Uli oli ollut tehtävässään hyvin toimielias ja tarkkaavainen ja vasikalle oli hän lempeä, melkein hellä ja katseli sitä erityisen ihastuksissaan.

Kun he olivat suoriutuneet lehmän auttamisesta ja lehmä oli saanut sipulikeittonsa, sarasti jo aamu eikä suonut enää aikaa keskustelun jatkamiseen.

Seuraavat arkipäivät veivät töineen tyystin tilallisen ja hänen alamaistensa ajan ja isäntä oli myös poissa kotoa kunnan toimissa, joten hän ja Uli eivät keskustelleet enempää tästä asiasta. Mutta molemmat tuntuivat pitävän päätettynä asiana sen, että Uli jää taloon ja kun isäntä palasi kotiin, ylisti emäntä ylistämistään Ulia. Uli oli ollut ahkera, emännän ei ollut tarvinnut Ulia mihinkään käskeä; kaikki oli se tehnyt itsestään. Ennenkun emäntä oli asioita ajatellutkaan, oli ne jo suoritettu. Tämä ilahutti tietysti suuresti isäntää ja siitä syystä hän puhutteli Ulia yhä lempeämmästä ja osoitti hänelle yhä enemmän luottamusta. Mikään ei ole isännästä sietämättömämpää kuin se, että hän illalla väsyneenä tai unisena kotiin tullessaan näkee kaikki nurinpäin ja mullin mallin; kuulee vaimonsa valittelevan: ei puoltakaan tehtävistä töistä ole suoritettu. Paljon on hutiloitu ja tehty niin kehnosti että olisi ollut parempi, jos töihin ei olisi puututtukaan. Ja puolen yötä täytyy hänen vielä kuulla vaimon vaikerruksia. Palvelijat olivat käyttäytyneet sopimattomasti, vastailleet hävyttömästi ja tehneet kaikki oman nokkansa mukaan. Vaimo oli kiusastunut sellaiseen ja jos sellaista yhä toistuu, uhkaa hän laputtaa vaikka karkuun. Hirveää on, kun isännän, jonka on käytävä pitäjällä (ja useinhan isännän on kotoa poissa käytävä) täytyy, kotiin palatessa ja nähdessä kotinsa kaukaa, raskaasti huoata: mitähän nyt taas on tapahtunut, mikähän on edessä, mitähän saan kuulla? Hän melkein pelkää tulla kotiin. Hän tahtoi palata rakastaen ja iloiten, mutta hänen täytyy tulla jylinänä ja salamana kapinoivaan valtakuntaansa!

Ulissa oli herännyt uusia tunteita ja ne tunkeutuivat hänen luihinsa ja ytimiinsä hänen tietämättään. Hän ei voinut olla mietiskelemättä isännän puhetta yhä enemmän ja hänestä alkoi tuntua yhä enemmän siltä, että kyllä isäntä on jotenkuten oikeassa. Hänestä tuntui hyvältä ajatella, ettei hän ole luotu olemaan aina köyhänä, halveksittuna poikana. Hänestäkin voi vielä tulla mies. Hän tiesi, ettei mieheksi pääse kunnottomuudella: kuta kunnottomammaksi hän tulee, sitä enemmän maa vajoo hänen jalkainsa alta. Hänestä tuntui tuiki merkilliseltä se, mitä isäntä oli puhunut tavasta ja hyvästä nimestä, jonka voisi paitsi palkkaa hankkia työllään. Sitä enemmän saa itselleen hankituksi hyvää, kuta uskollisempi on isännälleen. Ei voi paremmin valvoa omaa etuaan kuin huolehtimalla hyvin uskollisesti isännän asioista.

Kuta kauemmin hän ajatteli, sitä vähemmän voi hän kieltää näiden sanain totuutta. Hänen mieleensä tuli yhä useampia esimerkkejä huonoista palvelijoista, jotka olivat tulleet onnettomiksi, jääneet köyhiksi, ja päinvastoin, hän muisti toisia, joita heidän entiset isäntänsä olivat ylistäneet hyviksi rengeikseen, hyviksi piioikseen ja ne elivät nyt hyvissä oloissa.

Vain yhtä seikkaa hän ei voinut käsittää: sitä, miten hän, Uli, koskaan pääsisi rikkaaksi, varakkaaksi. Se näytti hänestä aivan mahdottomalta. Hänellä oli palkkaa 30 kruunua,[5] siis 50 guldenia puhdasta rahaa, kaksi paitaa ja pari kenkiä. Ja melkein neljä kruunua oli jo velkoja, ja jo paljon otettu vuosipalkasta. Hän ei ollut tähän saakka voinut tulla toimeen tuloillaan, nyt pitäisi vielä supistaa menoja ja maksaa velat: se tuntui hänestä mahdottomalta. Mitään keinoa keksimättä luuli hän joutuvansa velkoihin vuosi vuodelta yhä enemmän ja enemmän. Noista 30 kruunusta tarvitsee hän vähintään 10 vaatteisiin eikä hän silloin suinkaan ole vielä komeileva. Sukista, kengistä, paidoista, joita hänellä on vain kolme hyvää ja neljä kehoa, pesusta y.m. menee ainakin 8 kruunua niinikään. Paketti tupakkaa joka viikko (ja hän kulutti tavallisesti enemmän), tekee jälleen kaksi kruunua; jää jällelle vielä 10 kruunua. Ja on vielä viisikymmentä lauantai-yötä, viisikymmentä sunnuntai-iltapäivää, ja niistä 50:stä kuusi juhlapyhää, joihin kaikkina on tanssit; markkinoita herraties miten paljon, sotaväen tarkastus, ehkäpä vielä majoituskin, lukuunottamatta satunnaisia rahanhukkaamistilaisuuksia. Jos hän nyt laskee kaikille tavallisille viikoille ainoastaan 2 batzia paloviinaan tai viiniin, tekee se jälleen 4 kruunua. Jos hän jättää laskusta pois kokonaista kolme tanssipyhää, niin tarvitseisi hän kuitenkin, — jos aikoo maksaa viulunsoittajalle, tarjoilla tytölle ja tulla tavan mukaan humalassa kotiin, — vähintään kruunun ja useasti hyvin yli kaksi guldeniakin jokaisena muuna tanssipyhänä. Nyt jää hänelle markkinoihin, tarkastuksiin ja muihin menoihin enää vain kolme kruunua. Niillä, ajatteli hän, ei mikään ihminen voi tulla toimeen. Jo kaksiiin markkinoihinkin ja tarkastukseen tarvitsee hän enemmän kuin tämän määrän, toisiin ei hänelle siis jää mitään. Hän laski yhä uudelleen, koetteli vähentää vaate- y.m.

menoja, mutta ei soveltunut. Täytyihän hänellä toki olla vaatteet päällään, eihän hän voinut paljain jaloin kuleksia. Niin tuli hän aina, laske miten laske, yhä vain tuohon surulliseen tulokseen, että hänellä on, menojen supistamista ei ajattelemistakaan, palkkaa liian vähän edes velatta elääkseen.

Kerran oli hän taas näin syventynyt lohduttomaan laskemiseensa tehdessään heinää lehmille. Hän alotti alusta ja tuli aina vain siihen johtopäätökseen, että hänellä on liian vähän palkkaa, ja päätteli jo itsekseen, että kyllä eivät ole ruuvit isännän päässä ihan paikallaan. Talollinen ei muka tiedä, mitä kaikkea renki on vailla, talonpojan ei tarvitse pesettää, hän käyttää suutaria ja räätäliä kotonaan ja unohtaa vuoden lopussa kaikki tyhjentyänsä haarikat, kun ei huomaa niitä rahoissaan. Näin seisoessaan mietiskellen kajahti hänen takaansa: "Heinässäkö sinä olet?" Kuten käärmeen pistämä säpsähti Uli ja Anna Liisa seisoivat hänen vieressään. "Minä luulin", sanoi Anna Liisa, "että sinä olit kipeänä, kun et ole käy minun luonani. Minä haeskelin sinua kaikkialta enkä tavannut sinua. Silloin en voinut enää sietää ikävää, en voinut syödä, en juoda. Minä vahdin jo eilen sinua täällä metsikössä, mutta sinä et ollut yksin. Ihan sydän kepeni kun sain sinut vain nähdä. Mutta Uli, Uli kultani, miksi sinä et ole käynyt minun luonani kahteen viikkoon? Voi miten olit paha! Minä olen kyhjäntänyt monta yötä kyynäröisilläni ja toivonut että sinä tulisit. Miksi sinä et tullut?" Sellaisessa ahdistuksessa ei Uli ollut eläissään ollut. Uli tunsu Anna Liisan, Ulia soimasi omatunto tyttön tähden ja hän ei tohtinut sanoa Anna Liisalle, ettei hän aikonut tullakaan hänen luokseen enää koskaan. Sen oli hän lujasti päättänyt. Hän oli saanut pelätä jo kylliksi ja nyt palasi tuska jälleen kaksinkertaisena hänen sydämeensä. Hän murahteli jotain sairaasta hevosesta, jota hänen oli täytyntä hoidella; lehmästä, viimein leinistäkin. Anna Liisa ei pakissut kauan menneistä, vaan sanoi: "Minä en voi kunnolleen puhella sinun kanssasi täällä, minulla olisi sinulle paljon sanottavaa. Sinun pitää tulla ensi yönä minun luokseeni, minä en jaksa enää kestää elämää ilman sinua." Uli ei oikein ottanut luvataksaan: isäntä oli mukamas poissa kotoa ja hänen täytyi odottaa isännän paluuta, ja sitten vielä ruokkia karja. Ja sitten, niin myöhään, ei enää tulo maksane vaivaa. "Mikä sinulla on?" sanoi Anna Liisa. "Jos sinä vain välittäisit tulla, niin kyllä sinulle sopisi. Nuo on vain verukkeita, joku on sinua kieltänyt tulemasta, saanut sinut ylpeäksi. Oi, kyllä minä tiedän, Kuderjoggelin Annukka se on sinut saanut mahtailemaan. Mutta odottakoonpas, senkin ruoja, kyllä minä hänet pehmitän, niin että minut muistaa. Mutta mitenkä sinä voit ruveta sellaisen kytöksen peliin, joka ei ole isompi kuin kolmipäiväinen vasikka? Kylläpä olet! Hyi häpeä, mikä kunnoton. Kyllä sinulle näytän! Mutta tulethan ensi yönä? Koetappas vain olla tulematta!" Uli sanoi: "Johan kuulit, etten voi tulla." "Mitä, etkö tahdo tulla? Vai rupeatko sinä häijyksi kuten muutkin koirat? Vai aiotko unohtaa, mitä sinä minulle sanoit?" Uli ei muka tiennyt hänelle mitään erikoista sanoneensa. "Vai et tiedä, mitä sinä minulle olet sanonut? Etkö sinä sanonut, että jos sinä pappilaan jonkun viet, niin minut sinä viet?" Ei muistanut mokomaa Uli, tämä oli hänelle ihka uutukaista. "Vai niin, vai et sinä muista enää, kirottu rääsyläinen, mikä oletkin! Kyllä minä sinulle näytän. Mutta ei maksa vaivaa mokoman vuoksi! Mokomia apinoita kuin sinä saa joka aidan takaa, ja jos minä jonkun otan, niin en minä huoli sellaisesta kerjäläisestä, jolla ei ole niin kolmea kreutzeriä[6] taskussa. Varastaa emännältä kaikki pesurievutkin pyhänuttunsa paikoiksi. Ei, jumalavita, en minä sentään ole niin kehno tyttö, etten älyäisi hankkia itselleni parempaa ja rikkaampaa poikaa kuin sinua, nälistynyt talonpojan renki! Sinun luoksesi tulen minä vihoviimeiseksi jos ketä tarvitsen. Älä pelkää, että minä tahdon sinua! Sellaisia kuin sinä saa minunmoiseni tyttö kymmenen joka sormelleen, jos tahtoo. Mutta annas, kylläpä sanon Kuderjoggelin Annukalle mikä hän on, en elävänä sieltä lähde jos en saa kitaansa ammolleen kuin riihen ovea. Vietävän otus, yllyttää sillä tavoin sinua minua vastaan. Mutta tee nyt vielä miten tahdot; jos tulet ensi yönä, olkoon menneeksi! Minä unohdan, millainen olet, ja avaan sinulle! Mutta jos et tule, niin katso eteesi miten käy. Vieköön minut piru, jos vasta sitten sinulle avaan! Aivan niin, rupeat kunnottomaksi ja ylpeäksi!" Uli vain epäröi ja oli vastahakoinen ja sanoi, ettei Anna Liisan tarvitse hänen vuokseen ensi yönä valvoa kyynäröisillänsä, hän jää kernaammin kotiin kuin syö toisille keitettyä soppaa, hän ei tahdo enää tahrata itseään moisen kanssa seurustelemalla. Anna Liisa menköön vaan matkaansa ja jättäköön hänet rauhaan, hän on jo saanut Anna Liisasta kyllänsä. — Silloin alkoi Anna Liisa uudelleen mekastaa: milloin satti hän Ulia mitä hävyttömimmin, milloin haukkui miesväen kurjuutta, milloin ylisti hyvää sydäntään, jota oli niin häpeällisesti petetty hyvyden tähden. Olikin uskonut mokomaan raukkaan! Sitten imarteli hän Ulia jälleen mitä hellimmin ja sanoi, ettei hän ollut vielä ketään rakastanut niin kovin kuin Ulia. Hän olisi antanut vaikka elävältä nylkeä itsensä Ulin vuoksi, hänen sydämensä oli nyt pakahtua tuskasta. Mutta Uli ei heltynyt ja kun hän oli kuullut kyllikseen metakkaa, lähti hän heinähäkkineen taloon ja jätti Anna Liisan seisomaan apilaspellolle. Mutta sen painoi hän mieleensä tarkasti, että koska hän nyt tällä kertaa oli päässyt pakoon pujahtamaan, pitää hän tämän tapauksen vasta varoituksena. Kukaan ei vasta pääse näin hyökkäämään hänen kimppuunsa pähkinäpensaakaan.

Ja riemuiten kahleittensa katkeamisesta, alkoi hän joikua niin että lehmät teutaroivat pilttuissaan, hevoset riuhtoivat riimujaan, kissa kavahti pankolta ja koira kömpi kopistaan ja piika sanoi: "Mikähän nyt Ulilla on, kun se on niin iloissaan; en ole pitkään aikaan kuullut sen pitävän tuota ääntä."

Pian tämän jälkeen vedättivät isäntä ja renki kiviä uutta tuvan uunia varten. Kotimatalla pistäytyivät he ravintolaan, koska tie oli pitkä ja mäkinen. Isäntä ei ollut mikään kitupiikki. Hän käski tuomaan

pöytään viiniä rengin ollessa hänen mukanaan ja tilasi leipää kahdelle hengelle puolella batzilla. Silloin kävi Uli loppumatkalla puheliaaksi. Hän kertoi isännälle kohtauksestaan Anna Liisan kanssa. Iloinen hän nyt oli, kun oli päässyt erilleen niistä huolista ja siitä ihmisestä ikipäiviksi. Kukaan ei uskonut, miten hyvältä tämä Ulista tuntui. Nyt vasta ymmärsi hän sen sananlaskun, jossa sanotaan: "putosi kuin leiviskän kivi sydämeltä". Isäntä iloitsi Ulin sanoista, mutta varoitti häntä tekemästä kuten monet muut, jotka ovat katuvaaisia niin kauan kun tuntevat rikoksensa seuraukset, mutta sitten jälleen hyöriivät synnin lähitteillä kuten kärpäset tulen ympärillä, kunnes ehkä kokonaan polttavat siipensä. Niinpä tunsikin hän monta juoppolallusta, jotka rahansa loppuun ja päänsä sekaisin juotuaan päättävät olla vasta koskaan pökertelemättä — ja heti kun taas joutuvat viinin lähitteille, kurnivat kuin vasikat; samoin käy monasti hamekansankin asioissa. Niille, jotka luulevat olleensa kaikkein viisaimpia, käy useasti kaikkein pahimmin. "Ei, Uli, pysy nyt vain lujana, niin tulee sinusta vielä mies, kuten olen väittänyt", sanoi isäntä.

"Kuulkaa, isäntä", vastasi Uli, "minä olen asiaa nyt aprikoinut, ja rovasti, joka sinua neuvoi, ei kai ollut ihan narri miehiään. Mutta talonpoikaisen rengin palkoista ja siitä minkä verran rahaa rengiltä kuluu, ei hän kai ole paljoa tiennyt. On kai arvellut: saman verran kuin apulaiselta. Mutta sinun, isäntä, pitäisi tuntea tämä asia paremmin kuin hän ja tietää, ettei tässä voi säästää ja rikastua. Minä olen laskenut monta päivää niin että pääkuoreni on ollut haleta. Mutta aina olen vain päässyt samaan tulokseen: tyhjästä tulee tyhjää ja tyhjästä ei tule mitään." "Mitenkäs sinä sitten olet laskenut?" sanoi isäntä. Uli selitteli koko laskelmat nivel niveleltä jälleen ja sen tehtyään kysyi hän kuten ivalla isännältä: "Ja mitäs nyt sanot, eikö asia ole niin?" Isäntä vastasi: "Sinun laskusi mukaan nousevat menot kyllä näin suuriksi. Mutta voidaanpa sitä aivan toisellakin tapaa laskea, poika paha! Kuulehan nyt, minäkin lasken oman kuosini mukaan; hauska kuulla, mitä siitä arvelet."

"Sitä kohtaa, minkä panit vaatetuksesi osalle, en minä paljoa muuttele. On mahdollista, että alussa siihen tarvitset vieläkin enemmänkin, jos aiot varustautua hyvään kuntoon ja hankkia itsellesi paitoja pesupaikkaa säästääksesi ja ylipäänsä esiintyä pyhin ja arin puettuna kuten kunnan pojan sopii. Tupakkaan olet sitävastoin arvioinut kaksi kruunua. Se on liian paljon. Rengin, jonka täytyy liikkua tallissa ja riihessä, ei pidä tupakoida pitkin päivää, ei pyhäillan perästä. Nälkää sammuttaaksesi ei sinun tarvitse minun luonani tupakoida. Jos voisit totuttaa itsesi kokonaan tupakoimasta, olisi siitä sinulle, renkimiehelle, suurta hyötyä. Tupakoimaton saa kaikkialla enimmän palkkaa."

"Muut kymmenen kruunua, jotka sinä olet arvioinut kaikellaisiin huvituksiin, pyyhin minä kokonaan pois, jok'ikisen kreutzerin. Niin, katso tollötä nyt minuun vain kuin lehmä uuteen konttiin! Jos sinä aiot parantua ja tulla joksikin, täytyy sinun kerrankin ryhtyä johonkin kunnolliseen, päättää olla tuhlaamatta palkastasi kreutzeriäkään millään tavoin. Jos sinä päätät juoksennella vain vähän vähemmän kuin ennen, tuhlata vain vähän vähemmän kuin ennen, on päätös hölyn pölyä. Jos kerran joudut kapakkaan, et enää ole oma herrasi, sinut valtaa vanha toveruus, entiset tottumukset, ja sinä hukkaat jälleen parin viikon palkat. Sitten seuraa kohmelojano, jota sinun täytyy toisena iltana parannella ja sinulta katoaa yhä enemmän usko ja ajattelet, ettet voi enää koskaan parantua ja tulet päivä päivältä kehnommaksi ja epäilet yhä enemmän voimiasi. Tämä ei muuten ole niin kauhistavaa, että siitä kannattaisi olla noin nyrein naamoin. Ajatteles, miten monet eivät saa vuosikausiin niin pisaraakaan maistaa viiniä eikä käydä ravintoloissa! Eivätkä ne ole pelkästään köyhiä päiväpalkkalaisia, joilla on kylliksi tekemistä ahertaessaan pois puutetta niskoiltaan, vaan heissä on varakkaita, jopa rikkaitakin miehiä, joille on tullut tavaksi olla mitään turhaan tuhlaamatta. Ja he voivat hyvin. He voivat vähemmän käsittää sitä, miten järjellinen ihminen voi elää hulltiona, kuin sinä sitä, miten ihminen voi elää olematta hulltio. Minä läksin kerran erään langenthalermartilaisen kanssa aikaisin ravintolasta kotiin. Hän ihmetteli, kun näki minutkin jo kotiin menossa. Hänen oli tavallisesti lähdeittävä yksin kotiin, sanoi hän. Minä vastasin hänelle, ettei minulla enää ollut siellä mitään tekemistä ja ravintolassa istuminen aina iltaan saakka on minusta vastenmielistä. Siihen menee rahat ja aikakin ja lopulta ei tiedä, miten ja milloin pääsee kotiin. Saman sanoi hänkin olevan mielipiteensä. Hän oli alottanut tyhjästä ja saanut elää sangen niukalla. Kauan oli hän elättänyt yksinään isää ja äitiä, mutta nyt oli hänellä kuitenkin koti ja velaton konttu ja joka vuosi kaksi lehmää, joista kumpikin painoi aina kuusi sentneriä. Mutta hän ei ollutkaan koskaan hukannut niin ainoaa kreutzeriä turhaan. Vain kerran muisti hän ostaneensa Burgdorfissa pienen, puolen batzin hintaisen vehnäleivän. Olisi voinut jättää senkin ostamatta, ellei hänellä olisi ollut niin kova nälkä, ettei jaksanut sietää kunnes tuli kotiin saamaan huokeaa ruokaa. Vai niin, sanoin minä, niin paljolla minä en voi kehua, moni batzi on minun käsistäni luisunut; mutta niin pitkälle ei kuitenkaan pitäisi mennäkään, täytyyhän ihmisen toki vähän nauttiakin."

"Aivan niin", vastasi hän. "Minä nautin myös ja iloitsen elämästäni. Kreutzeri, jonka säästän, ilahuttaa minua enemmän kuin taalari[7] tuhlaajaa. Ellen olisi aloittanut sillä tapaa, niin en varmaankaan olisi edistynyt hituistakaan. Köyhällä poikapahaisella ei tavallisesti ole älyä lopettaa tuhlausta ajoissa kun on päässyt alkuun. Jos hän on hukannut yhden batzin, vie se kymmenen jälestään. Mutta ei sinun tarvitse kuitenkaan luulla, että minä siksi olisin kunnoton kitupiikki. Moni on jättänyt suuret talonsa tyhjin taskuin ja on saanut minulta avun tarpeeseensa. Minä en ole unohtanut sitä, joka minun työtäni on

siunannut ja jolle minun pitää pian tiliä tehdä." Tämän puheen kuultuani oli tuo mies minusta kovin kunnioitettava. Kukaan ei olisi puusta katsoen aavistanut, mikä mies hän oli. Ennen kun erosimme, tahdoin minä vielä kustantaa hänelle pullon viiniä hänen antamastaan opetuksesta. Mutta hän ei huolinut ja sanoi, ettei hänen tarvitse hukata omia eikä minunkaan rahojani. Sehän on samantekevä kerran tilinteossa, kenen varoja tuhlaa. Sen jälkeen en minä ole sitä miestä nähnyt; hän on varmaan jo tilinsä tehnyt. Ja ollapa kaikilla yhtä helppo tilinteko kuin hänellä, niin hyväpä olisi."

"Katsos, se on minun mielipiteeni, että joka kreutzeri, jonka sinä käytät joutavuuksiin, on kerrassaan kehnosti käytetty. Pysy kotona, siten et säästä ainoastaan 10 kruunua, vaan paljon enemmänkin. Joka renki valittaa, miten paljon hän tarvitsee kenkiä, miten paljon vaatteita, kun täytyy olla tuulessa ja sateessa. Mutta tiedätkös sinä, millä tavoin tuollaiset rengit turmelevat useimmin vaatteensa? Juoksentelemalla soita maita öillä, kaikilla ilmoilla, ja sen semmoisilla. Kun pitää vaatteita yllään 24 tuntia, niin kuluttaa niitä tietysti paljon enemmän kuin jos pitäisi niitä ainoastaan 14 tuntia. Tyttöjen luo ei voi kompsutella puukengät jalassa, ja milloinkahan hakataan anturanauloja enemmän mäsäksi, päivälläkö vai yöllä, jolloin ei eroita kiveä, koloa, ei kuoppaa? Ja sanoppas, miltä näyttävät pyhävaatteet, kun on huppuroinut kylillä humalassa, nakellut toisia nurin ja piehtaroinut liassa? Moni pyhätakki on siten mennyt repaleiksi, monet housut kelvottomiksi, moni hattu hävinnyt!"

"Tosiaan menisi monilta rengeiltä paljon vähemmän vaatteeseen, jos he pysyisivät kotona. Tytöistä en nyt ota puhuaksenikaan. Ja ajatteles, Uli: kun nyt jo tarvitset kymmenen kreutzeriä sellaisiin totuttuihin joutavuuksiin, niin tarvitset kymmenen vuoden päästä kaksikymmentä ja kahdenkymmenen vuoden päästä neljäkymmentä, jos sinulla niitä on. Sillä nuo tottumukset eivät pysy sillään, ne paisuvat — ja sehän tekee suoraa päätä kehnoksi kerjäläiseksi."

"Lopuksi, Uli, sinulla ei ole palkkaa ainoastaan kolmekymmentä kruunua, mutta saat myös harjaisrahaa monta batzia, kun lehmiä, hevosia y.m. myydään. Käytä niitä, kun sinun on lähdettävä liikkeelle etkä voi välttää ravintolassa pistäytymistä. Niillä rahoilla voit kernaasti minun mielestäni juoda haarikan tarkastuksissa, ja tallettaa niitä majoitukseen menoasi varten; ne riittävät hyvin siihen tarpeeseen. Sinä olet ottanut jo paljon palkkaa etukäteen; mutta jos uskot minua ja seuraat neuvojeni, niin pääset veloistasi jo tänä vuonna. Ensi vuonna voit jo koota itsellesi. Ja usko minua, ehkäpä vasta maksan sinulle enemmänkin palkkaa kuin 30 kruunua. Jos renki on reilu asioissaan eikä kiinnitä mieltään pelkästään narrin peliin; jos hänen huostaansa voi uskoa tehtäviään ja ne käyvät yhtä hyvin olipa itse läsnä tai ei; jos ei tarvitse aina palata kotiin peläten jotain tuhoa tapahtuneeksi, niin ei minua pari kruunua liikuta! Muista se, Uli; kuta paremmat tavat, sitä parempi nimi, sitä parempi myös palkka."

Ulin saivat nämä sanat töllöttämään suu auki, nokka pystyssä, ja viimein sanoi hän: hyvähän olisi, jos niin kävisi, mutta tuskinpa vain se niin käy; hän ei uskonut sitä jaksavansa. "Noh, yritäppäs vain kuukausikin ja koeta miltä tuntuu, äläkä mieti aina vain juoksuja, ryypiskelyjä ja ravintoloita, niin se käy kuin leikki."

VIIDES LUKU.

Sitten tulee vihamies ja kylvää ohdakkeita nisuun.

Monta sunnuntaita meni aivan säntillisesti. Uli kävi jälleen kirkossa ja muisti että hänkin oli ihminen ja että hänenkin oli tultava autuaaksi. Hän alkoi uskoa, että isäntä oli jollain tavoin oikeassa; sillä vähintään kaksi taalaria olisi hän ennen tuhlanut näin pitkän ajan kuluessa ja nyt oli ne hänellä taskussa. Hän teki myös työnsä toisella tavoin; kaikki luisti joutuin hänen käsissään ja kun hän todenteolla nukkui öisin ja lepäili sunnuntaisin eikä väsyttänyt ruumistaan mässäyksillä, niin ei mikään työ enää tuntunut hänestä vaikealta; hänestä melkein tuntui, ettei hän enää koskaan väsyä voisi. Isäntä oli iloinen Ulin käytöksestä ja osoitti Ulille suopeuttaan miten vain voi; hän tinki rengille suuremmat harjaisrahat teurastajalta, jos teurastaja näytti olevan taipuisa niitä maksamaan tai jos teurastaja oli ihastunut myytävään eläimeen; hän otti Ulin mukaansa markkinoille ja lähetti hänet sinne tänne asioille, jotta Ulikin saisi huvitella, ja jos Uli joi haarikan näillä matkoilla, maksoi isäntä hänen puolestaan.

Luonnollisesti pisti Ulin käytös muidenkin siimaan, ensin palvelustoverien, sitten naapurien. Palvelusväki menettelee samoin kuin Jaakopin pojatkin. Jos yksi heistä on muita parempi ja siksi myös isänväestä rakkaampi, niin vainoovat huonommat häntä, pilkkaavat häntä eivätkä väsy ennenkuin ovat

hänet karkoittaneet talosta tai tehneet yhtä huonoksi kuin he itse ovat. He eivät tahdo, että isäntäväki saisi tietää, mitä kunnan renki, kunnan piika voi saada aikaan; he pelkäävät, että heidän oma huonoutensa siten liian huomattavasti näkyisi, ja että ruvettaisiin vaatimaan heiltäkin enempää, uutta käytöstä, toimeliaisuutta. Sitä he eivät tahdo; heistä ei isännän tule hyötyä lainkaan; he eivät halua olla narria, elukoita, lehmiä, jotka tappavat itsensä sellaisella työllä, mistä eivät muka mitään hyödy. He tahtovat tehdä kaikki tottumuksensa mukaan ja elleivät he kelpaa, lähtevät he matkaansa. Niin muodostuu palvelusväestä usein salaliitto isäntäväkeä vastaan. Koplan tarkoituksena on pakolla hankkia niin paljon palkkaa, niin paljon vapautta ja mukavuutta kuin mahdollista, ja, elleivät asiat käy heidän päänsä mukaan, vihoittaa isäntäväkeä niin paljon kuin mahdollista. Tarvitaan paljon voimaa ja paljon viisautta hajottamaan sellaista koplaa ja paljon rakkautta ja vilpittömyyttä, ettei sellaisia syntyisi. On kuitenkin olemassa palvelijoita, joiden vihamielistä mieltä ei voi millään tavoin murtaa tai sovittaa ja jotka siksi kohtelevat joka isäntää vihamielisesti ja häiritsevät rauhaa kaikkialla, mihin vain tulevat.

Toiset palvelijat alkoivat siis pian pistellä Uliä ja sanoa: Meitä ei haluta olla narria ja miellyttellä noin isäntää; meitä ei haluta olla lellikkejä! Tahi kun he olivat neljänneksen lörpötelleet kuokanvartensa varassa, alkoivat he huomautella, että heidän oli aherrettava: isäntä näet muuten saisi kyllä illalla tietää miten usein kukin heistä on huohtanut. Se suututti Uliä sillä hän ei sietänyt kielimistä; ja monasti antoi hän vietellä itsensä tarinoimaan ja lorvehtimaan tuon joukkion kanssa. Mutta kun hän sitä jälestäpäin ajatteli, oli hän mielestään tehnyt tuhmasti. Joka kerta kun hän lorvehti ja tarinoi heidän kanssaan, tuli hän tyytymättömäksi ja apeille mielin; kun hän ei tehnyt työtä sydämensä halusta, oli hänellä ikävä ja häntä väsytti työ. Hän tuotti siis itselleen yhtä paljon ikävyyttä kuin isännälleenkin ja hän tajusi hyvin, että jos hän tätä peliä jatkaa, niin hänestä tulee apeamielinen, tyytymätön ihminen, jolle työ on vaivaksi. Hän huomasi tosiaan, että isäntä tarkoitti hänen parastaan ja että hänelle kävisi hyvin, jos hän noudattaisi isännän mieltä ja että jos isäntä saakin hyötyä hänen hyvästä käytöksestään, niin saa hän itse siitä vielä suuremman ja pysyvemmän hyödyn.

Hänestä tuntui, kuin taistelisi hänen sielustaan kaksi valtaa, hyvä ja paha enkeli, joista kumpikin tahtoi häntä omakseen. Rovasti oli nimittäin kerran sanonut saarnassaan: Ensimmäisille ihmisille paratiisissa oli puhunut Jumala ja käärme. Jumala oli kieltänyt heitä erästä teosta, josta koituisi turmiota heille itselleen ja käärme oli neuvonut heitä epäilemään Jumalaa ja hänen kielloaan, aivan kuin Jumala olisi kieltänyt heitä vain oman etunsa tähden. Käärme oli myös imarrellut ihmistä ja niin olivat esivanhempamme kuulleet käärmettä ja hänen älykäästä, petollisesta, imartelevasta neuvoaan ja tulleet onnettomiksi ja vienneet jälkeentulevaisensa kerallaan onnettomuuteen. Ja on ihmeellistä, miten nuo kaksi ääntä siten seuraavat jokaista ihmistä läpi iän ja puhuvat hänelle toisten ihmisten suun kautta. Harvoinpa tapaa ihmistä, jota eivät hyvät ihmiset neuvo hyvään rakkaudessa ja totuudessa ja jota päinvastoin pahat ihmiset eivät neuvo väärään ja pahaan tekeytymällä suloisin sanoin hänen ystävikseen tahi herättämällä juonillaan hänen turhamaisuuttaan. Myös meidän sisällämme on jokin ääni, joka kehoittaa meitä tottelemaan hyviä ihmisiä; mutta myös toinen ääni, joka kuulee kernaammin pahoja kuin hyviä ihmisiä ja antaa imarruksilla vietellä itsensä ja saattaa meidät uskomaan enemmän niihin, jotka yllyttävät meitä pahaan, kuin niihin, jotka kehoittavat hyvään. Siksi tapahtuu useimmiten, että pahat voittavat ja johdattavat ihmisen onnettomuuteen; takanapäin he sitten nauravat ja pilkkaavat onnetonta, joka näkee liian myöhään, kuka oikeastaan ajatteli hänen parastaan.

Usein mietti Uli, että hänestä paraikaa juuri näin taistellaan, ja kuitenkin ei hän aina ollut oma herransa ja pahat yllyttelyt saivat hänet valtaansa; etenkin, kun naapuritkin huomasivat miten Uli oli muuttunut ja tulivat mieleensä karsaiksi ja koettivat häntä vietellä. Eräs heistä oli Ulin isännän vihamies ja osasi mestarillisesti houkutellessa muiden palvelijoita luokseen ja saatuaan heidät itselleen, käyttäen heidän voimiaan uskomattomalla tavalla edukseen. Tämä isäntä moitti harvoin renkejään, hän ylisteli heitä taivaisiin saakka ja kiihoitti heitä siten liiallisesti ponnistamaan voimiaan ja nauroi pakahtuakseen sitten kun he huohottivat ja olivat heittäen henkensä työstä. Hän ei pahastunut heidän renttuamisestaan ja he saivat myös antautua hänen talossaan kaikellaiseen pahuuteen, rengit ja piit saivat elää keskenään kuin avioparit; sen vuoksi pysyivät useat huonosta palkasta huolimatta hänen luonaan. Hän antoi heille kernaasti rahaa etukäteen, sillä kun he olivat hänen velallisiaan, olivat he myös enemmän tai vähemmän hänen orjiaan; velka oli kahle, jolla hän piti heitä kurissa.

Tämä isäntä oli jo kauan sitten väijynyt Uliä, sillä Uli oli kuin luotu häntä varten: kaunis syötti tytöille, jotka pestautuvat mielellään taloon, missä on vapautta ja sitäpäitse kaunis renkikin. Hyvä työjuhta, joka osaa ahertaa, mutta on siveetön ja typeräkö, näytti myös kelpaavan hyödyn välikappaleeksi. Tämä isäntä pilkkasi kovin Uliä, kun näki hänet kotona sunnuntaisin: tuumiko Uli muka ruveta uskovaiseksi vai körttiläiseksi! Ne körttiläiset pitivät muka hauskaa, ei tiedä mitä pöydän alla tapahtuu ja vielä vähemmän, mitä sitten, kun valkeat sammutetaan. Uli kiukutti se, että häntä pidetään uskovaisena ja häntä halutti oikein tahallaan hurjistella, ettei luultaisi häntä muita paremmaksi. On aivan ihmeellistä, mitä kaikkea nuoret luulevat tarvitsevansa hävetä: ei ainoastaan sitä, että heillä on vähemmän rahoja kuin muilla, että he ovat rumempia ja heikompia kuin muut, että heidän yllään on huonommat vaatteet,

vaan myöskin sitä, että he eivät lurjustele niin paljoa kuin muut. Mutta Uli pysyi kuitenkin lujana. Kun naapuri ei päässyt pilkalla pitkälle, yritti hän toisella tavalla. Hän alkoi kehua Ulia oikeaksi porhojen porhoksi, hän ei ollut pitkään aikaan nähnyt sitä, joka olisi ollut kelvollinen edes Ulin kengänrihmoja aukaisemaan. Juuri moista oli hän kauan toivonut palvelukseensa, mutta ei ollut onnistunut saamaan. Vahinko vain, että Uli on sellaisella isännällä, joka ei tuntenut hänen arvoaan. Niin teki hän Ulin pöyhkeäksi ja koetti saada Ulia vihaamaan nykyistä palveluspaikkaansa. Hän selitti, miten kaikki huolet täällä heitetään Ulin niskoille, miten hänelle yhä ja yhä vain lisätään kuormaa, miten häneltä vaaditaan sellaista, jota ei muualla rengiltä milloinkaan vaadita, ja miten hänen isäntänsä laiskottelee ja jättää hänelle kaikki vaikeimmat työt. Isäntä oli näet syksyllä antanut Ulin kylvää erään pellon äestettyään sen itse ja oli antanut hänen käydä aurankuressa taluttaen itse hevosia. Hän oli sanonut Ulille, että Ulin täytyy oppia sitäkin tehtävää, jos aikoo päästä isäntärengiksi. On nimittäin paljon palveluspaikkoja, ja ne ovat tavallisesti parhaita, joissa rengin täytyy kyetä kaikkiin töihin, eikä ole maailmassa surkeampaa olentoa kuin renki, joka ei ymmärrä puoliakaan maatöitä. Ja sellaisia renkejä on jos miten paljon, jotka eivät osaa muuta kuin niukuin naukuin kuokkia, hakata puita ja tehdä heinää. Ulin oli isäntä sanonut ja pannut Ulin auran kurkeen ja sitä eivät monet isännät tee edes omille pojilleenkaan, eivät usko heille kyntämistä ja kylvämistä millään ehdolla peläten kourallisen siemeniä menevän hukkaan tai sattuvan jonkin pienen erehdyksen. Ja juuri isännän hyvyys selitettiin näin väärin. Uli saatiin yhä enemmän mahtailemaan mielessään sillä, että isäntä muka jättää kaikki työt hänen niskoilleen ja ettei isäntä muka tulisi toimeenkaan, ellei hänellä olisi Ulia.

"Hauska nähdä, miten käy, kun sinä lähdet; sittenpä hän saavat tietää, mikä sinä olit ja mihin sinä kykenit", tällaisella puheella on jo satoja palvelijoita karkoitettu palveluspaikoistaan. Pian alkaa piru yllyttää heidän uteliaisuuttaan näkemään, miten sitten kävisi, jos he lähtisivät pois. Yhä enemmän nousee päähän halu näyttää, miten välttämättömiä he ovat talossa, halu tietää, käyvätkö asiat ilman heitäkin, tokko isäntä ja emäntä tulevat pyytelemään takaisin ja tunnustamaan, että he eivät tule ollenkaan toimeen ilman Liisaa, ilman Pekkaa. Moni puolenbatzin renkipoika ja piikatyttö uneksii vuoden läpeensä tuosta arvostaan, mutta kun joulukuukuu tulee ja he vaeltelevat jälleen nyytti kainalossa, ei kukaan tulekaan heidän jälestään juoksentelemaan ja sanomaan: "Pekka ja Liisa, jääkää nyt Jumalan nimessä!" Kun he katsovat taakseen, ei sieltä tule ketään. Sitten ajaa heidät ehkä uteliaisuus jo ensi viikolla naapuritaloon näkemään ja kuulemaan, miten entisessä paikassa voidaan ilman heitä, millaisia uudet palvelijat ovat ja millä tolalla asiat. Ja katso: käyhän ne ilman heitäkin ja uudet palvelijat ovat jotensakin samallaisia kuin entisetkin ja vaikka Liisa ja Pekka lohdutellevatkin itseään sillä, ettei entinen isäntäväki tule uusien kanssa toimeen paria viikkoa kauempaa, niin menevät asiat kuitenkin kuten edellisenäkin vuonna joulusta toiseen. Ja joka vuosi he lähtevät matkaansa eikä kukaan tahdo heitä takaisin. Kaikkialla tullaan toimeen ilman heitä. Oi, ihmiset olisivat mm kernaasti toisille aivan välttämättömiä eivätkä kuitenkaan ymmärrä tulla toisilleen välttämättömiksi!

Niin sokaisi viekottelu vähitellen Ulinkin. Harvat ihmiset, ylhäisessä asemassa olevat kaikkein vähimmin osaavat välttää viekotteluja. Eivätkä osaa sitä edes hyvin sivistyneetkään. Ei siis sovi olla liioin harmissaan Ulille, vaikkei hän karistanutkaan korvalliseltaan pois noita syöpäläisiä, jotka olivat tulleet siihen syyhyttelemään. Työt, joihin isäntä hyvydessään pani hänet, tuntuivat hänestä vääräydeltä, hänen niskoilleen sälytetyiltä, vastenmielisiltä taakoilta. Hän ei enää usein ajatellut hyviä ja pahoja ääniä ja yhä pöyhkeämmäksi hän kävi ja yhä röyhkeämmäksi tuli hänen mielensä ja naapuri katseli kovin kateeniloisena vereen ruiskuttamansa myrkyneen tehoa ja näki Ulin yhä lähenevän viritettyä ansaa. Isäntä puolestaan huomasi murheella, että heidän keskinäistä luottamustaan uhkasivat jotkut synkeät pilvet varjostaa. Hän ei tiennyt, mitä nuo pilvet oikeastaan olivat, ja kun oli luonteeltaan levollisen hidas, jätti hän tuon, jota ei tietänyt, ajan ilmaistavaksi, sillä Ulin käytös ei tarjonnut erikoista tilaisuutta puhuttelemiseen. Se oli ulkonaisesti vielä säntillistä.

KUODES LUKU.

Miten palloperä pelastaa Ulin ohdakkeista.

Jo kauan oli ollut puheena, että Ulin pitäjän pojat, Erdöpfelkoferilaiset ja Brönzväleriläiset, panisivat toimeen kilpailun hurnus-pelissä. — Bernin kanttoonissa on nimittäin tapana pelata keväisin ja syksyisin n.s. hurnus-peliä niityillä ja pelloilla, joilla siihen vuoden aikaan ei ole mitään tallattavaa, ja peliin ottavat pojat, jopa vanhuksetkin osaa. Tuskin lienee toista peliä, joka vaatii niin paljon voimaa ja notkeutta, silmän ja jalan varmuutta kuin hurnuspeli. Pelaajat jakautuvat kahteen leiriin, toisen on lyötävä hurnusta, toisen on pysäytettävä se. Hurnus on pieni kiekko, ei kahta tuumaa läpimitaltaan, keskeltä vähän paksumpi kuin laidoilta, jotka ovat pyöristetyt, kaksi linjaa[8] paksut. Sitä lyödään

lentoon notkealla kepillä parrun päältä, jonka tyvi on maassa ja latva noin puolentoista jalan korkuisella tuella ja johon se istutetaan savella kiinni. Noin kahdenkymmenen askeleen päähän parrusta on merkitty sen piirin raja, jonka sisälle hurnuksen on pudottava tai jonka sisällä se on pysäytettävä. Tämä piiri tahi maali on heittopuolelta tavallisesti kymmenestä kahteenkymmeneen jalkaan leveä, usein piirretään se syrjiltä laajemmaksikin kuin lyöntipuolelta, mutta päätä sillä ei ole, vaan on se pituudeltaan rajoittamaton; hurnusta saa lyödä niin etäälle kuin voimat riittää. Tämän piirin sisäpuolella täytyy pysäyttää tuo huimaa vauhtia lentävä kiekko suurilla puisilla lapioilla, joissa on lyhyet varret. Tuota pysäyttämistä sanotaan tappamiseksi. Jos hurnus putoaa tappamatta maahan piirin sisäpuolelle, niin lyönti oli hyvä, mutta jos se otetaan kiinni tai putoaa kolmasti peräkkäin maahan maalin ulkopuolelle, täytyy lyöjän heretä lyömästä. Kummassakin leirissä on miehiä yhtä monta ja ne lyövät ja tappavat vuorotellen hurnusta. Jos nyt yhden leirin kaikki jäsenet ovat menettäneet lyöntioikeutensa kun hurnus joko on saatu kiinni tai on pudonnut maalin ulkopuolelle, niin laskevat he hyvät lyönnit yhteen ja siirtyvät sitten maalin puolelle ottamaan kiinni hurnusta, jota nyt lyö vastapuolue kunnes jälleen kaikki sen jäsenet ovat menettäneet lyöntioikeutensa. Se leiri, jolla on enemmän hyviä lyöntiä, joka on onnistunut lyömään hurnuksen maaliin ilman että se on tapettu, voittaa. Nyt tulee tietää, että hurnusta lyödään aina 50, 70 jalkaa korkealle ja 600, 800:kin jalkaa etäälle, ja kuitenkin eivät taitavtkaan pelaajat onnistu monasti saamaan yhtään hyvää lyöntiä, tavallisesti vain kaksi tai kolme, sillä on ihmeellistä, miten varmasti hyvät tappaajat "kieputtavat", kuten on tapana sanoa, lapioitaan yläältä kiitävää hurnusta kohti ja tappavat sen ja kauas kajahtaa kirkas heläys; miten nopeesti he hyppäävät hurnusta kohti tahi takaperin sitä tavoittaakseen. Sillä kuta tottuneempi pelaaja on, sitä suurempi ala uskotaan hänen vartioitavakseen. Kuta voimakkaammin joku lyö hurnuksen, sitä enemmän täytyy kiinni ottajain hajautua niin että heidän välilleen tulee usein pitkiä matkoja. Riitelevää hurnusta täytyy usein ajaa kuin mitäkin lintua. Tämä leikki on puhtaasti kansanomaista ja ansaitsee kansallisista kauniimpina enemmän huomiota kuin mitä siihen tähän saakka on kiinnitetty. Sen kansanomaisuutta todistaa paraiten se, että erinomainen pelaaja tulee maan kuuluksi ja eri kylien pelaajat järjestävät vasituisia kilpailuja, joiden jälkeen tappanneen puolueen täytyy kustantaa voittavalle leirille leikin perästä syömingit välttämättömine viiniannoksineen j.n.e.

Siihen aikaan, jolloin Edröpfungelkoferilaiset ja Brönzwüleriläiset aikoivat kilpailla hurnuksen peluussa, oli vielä kyläin välinen viha täydessä voimassaan. Bernin kantonissa oli nimittäin aika, jolloin kylät kaikki vihasivat toisiaan, jolloin joka kylällä oli pilkkanimensä; jolloin tätä vihaa yhä viritettiin joka tanssitilaisuudessa, joka markkinoilla ja muutenkin vähä väliä vuodessa verellä, ja joka ei siksi koskaan vanhennut, vaan periytyi yhä yhtä rajuna aina polvesta polveen. Siihen aikaan tapeltiin enemmän kuin nyt, verta virtasi enemmän kuin nyt, mutta siihen aikaan oli tappelu kansanomaista nujakkaa haloilla, tuoleilla, aidanseipäillä, ja kovat berniläiskallot usein niissä pökertyivät, vaan eivät usein halenneet. Mutta nykyään on tappelu etupäässä roistomaista murhaamista, raakamaista puukon käyttämistä, ja kuta enemmän oikeuden miekka tylsyy, sitä enemmän veitset teroittuvat ja kuta aremmat tuomarit ovat, sitä julkeampi on roskajoukko. Oi Jumala! Jospa vain moinen tuomari, joka luulottelee saavuttaneensa kansan suosion, voisi tuolta luulottelultaan nähdä, millä tavoin kunnioitetuksi ja rakastetuksi hän tulee arkuudellaan, minkälaiseksi hänet nykyaika ja tulevaisuus arvioi kun hän koettaa päästää kiikistä joka kelmiä, joka elukkaa, ruveten siten ihan hänen paraaksi auttajakseen, niin hän vapisisi ja tärisisi häpeästä ja tuskasta huonoutensa vuoksi.

Jo kauan olivat kylät kahden puolen toisiaan kiistaan haastaneet ja pilkanneet, jo oli monta reikää isketty päihin ennenkun päätettiin panna eräänä päivänä toimeen kilpailut. Nyt syntyi molemmissa kylissä liikehtivää elämää; joka iltahetki kuletettiin harjoituksilla. Vanhat murisivat paljosta ajan hukasta ja sanoivat etukäteen, että tästäpä tulee kauniit seuraukset, mutta kuitenkin ottivat he innokkaasti puuhiin osaa, tarttuivatpa itsekin lapioihin ja koettelivat lyöntikeppiä kelpoisuutta: miten ne sopivat käteen, miten ne huiskahtivat, kunnes eivät malttaneet olla hurnustakaan lyömättä. Samalla kohottelivat he olkapäitään nuorukaisille: nämä eivät muka paljoon kelvanneet, he saisivat selkäänsä, ja kuitenkin suostuivat monet melkein valkopenhäiset vanhuksot ottamaan osaa varsinaiseen kilpailuun. Pelaajat valittiin mitä huolellisimmin ja pitkän harkinnan ja arvioimisen perästä, sillä kylän kunnia oli kyseessä. Ja hauskaa oli nähdä, miten valitut oikein rintaansa röyhistelivät, mutta hylätyt tunsivat pienuutensa ja katselivat nöyrästi toisiin. Valittujen joukossa oli myös Uli, sillä siinä pelissä oli hän mestari ja vaikka hän lyönnessä joskus navauttikin harhaan, niin oli hän potrimpia tappamisessa, jossa piti juosta ja kieputtaa. Hänen isäntänsä neuvoi häntä kieltäytymään. Ne pelit ei ole hänelle soveliaita, sanoi isäntä. Jos hänen leirinsä joutuu tappiolle, ei hän selviä leikistä vähemmällä kuin 25, 30 batzilla; se menee vähintään. Illalla voi syntyä kahakka, ja ei tiedä etukäteen kukaan, mitä se voi tulla maksamaan. Jos pahoin käy, seuraa ehkä seudulta karkoituksiakin[9] ja on nähty, että moiset kahakat usein tulevat maksamaan monta sataa taalaria. Ne pelit ovat rikkaiden tilallisten poikia varten, jotka kernaasti prameilivat rahoillaan ja joiden vanhemmille ei niistä ole mitään muuta hyvää kuin se, että saavat käydä joka puolen vuoden päästä käräjillä ja maksaa satoja taalaria kipurahoja ja sakkoja. Sellaisesta oli moni talonpoika tullut köyhäksi, renkimiehen ei ollenkaan kannata niihin puuttua. Ulin oli siis jäätävä pelistä pois, se voisi turmella hänen edistyksensä moneksi vuodeksi, jopa saada aikaan senkin, ettei hän koskaan enää pääse oikealle onnen ladulle. Ulista tuntui isännän puhe sangen

järkevältä, vaikkapa kovalle ottikin hylätä kunnia ja olla esiintymättä tuona sunnuntaina suuren katselijajalauman edessä kiitettynä hurnuksen pelaajana. Hän lähti seuraavana iltana sanomaan, ettei hän tule peliin. Tietysti ei oltu hyvillään hänen sanoistaan ja kovaksi onneksi oli yllämainittu naapurikin juuri saapuvilla. Kun Ulia oli kauan turhaan houkuteltu, otti tuo naapuri hänet erikseen puhutellakseen ja selvitteli asiaa omalla tavallaan.

Hän sanoi nyt Ulille, että Ulin isäntä tahtoo Ulia kieltäytymään ainoastaan sen vuoksi, ettei Uli vain mitenkään löisi laimin tehtäviään, ja ettei isännän edes yhtä iltaa tarvitsisi ruokkia itse karjaansa. Hän tunsikin Bodenbauerilaisen jo lapsesta, sanoi hän. Se on suurin kettu ja ulkokultaisin juutas taivaan alla, eikä kukaan osaa paremmin kuin hän kiskoa hyötyä palvelijoistaan. Se kuvittelee niille jos jotakin ja tekeytyy niin helläksi kuin mahdollista, etteivät he vain hukkaisi silmänräpäystäkään aikaa ja että hän alati, yötä päivää, saisi heistä pelkkää hyötyä. Eikä se myös sallisi, että he seurustelisivat muiden ihmisten kanssa ja saisivat tuttavuuksia, sillä siten saisivat he tietää, miten paljon palkkaa muualla annetaan, miten hyvästi muualla kohdellaan j.n.e. Sellainen se on muka kaikkia palvelijoitaan kohtaan ja kun se jostakin palvelijasta on kiskonut suunnatonta hyötyä ja sälyttänyt hänen hartioilleen kaikki taakkansa ja palvelija vihdoin tahtoo suurempaa palkkaa, niin ajaa se palvelijan pois talosta ja hankkii uuden huokeamman. Nyt se ei sallisi, että Uli pääsisi rikkaiden talokkaiden poikain hyväksi toveriksi ja sattuisi täten ehkä saavuttamaan onnensakin. Hänen, Ulin, piti vain sanoa isännälleen, ettei häntä lasketa kilpailimesta. Helpompi on hänelle se, että isäntä hänelle vähän mukisee, kuin että koko kyläkunta häntä vihaa. Uli oli kahden vaiheella ja myöntyi; hän uskoi vielä moisia sanoja ja sitäpäitse halutti häntä päästä rikkaiden tilallisten poikain toveriksi; hän ei tiennyt, että näissäkin asioissa toteutuu sananparsi: tukala on syödä kirsikoita suurten herrain kerällä, luut ja kannat nakkelevat ne huonomman silmille, itse syövät lihan. Sen, joka haluaa ilman vahinkoa seurustella korkeampiarvoistensa kanssa, tulee olla hyvin viisas, muuten häntä peijataan ja hän saa kunnian kalliisti maksaa. Ja kuitenkin hylätään hänet lopuksi kelvottomana kun häneen on kyllästytty tai kun häntä ei enää osata käyttää omaksi eduksi tahi kun hänen päähänsä pistää ruveta vaativaiseksi. Aivan samoin käy tässä suhteessa Erdöpfelkopenissa kuin Parisissa, aivan samoin Brönzwülerissä kuin Bernissäkin.

Kun Uli sanoi isännälleen, että hänen täytyy sittenkin ottaa peliin osaa ja ettei häntä lasketa pois kilpapelista, niin ei isäntä siihen paljoa virkkanut, kehoittihan vain Ulia olemaan hyvin varuillaan; hänelle tulisi kovin paha mieli, jos Uli jälleen joutuisi rettelöihin ja entiseen rappiotilaan. Isännän lempeys melkein hellytti Uliä ja vähällä oli, ettei hän vielä peruuttanut menoaan, mutta väärä hävyn tunne oli valtavampi hänessä kuin oikea hetyminen, ja edellinen voitti.

Ikävöity sunnuntai koitti vihdoin ja sen koitteessa päättyi monten uneton yö. Harvoilla oli aikaa lähteä kirkkoon; kaikkien osanottajain oli varustauduttava; heidän oli koetettava lapioiden ja keppien kelvollisuutta; toisten täytyi heitä autella ja naisväen täytyi varustaa murkina puoli tuntia tavallista aikaisemmin valmiiksi. Se oli vaikea tehtävä niille, joilla oli padassa niin vanhan lehmän lihaa, että lehmä olisi voinut pitää vaikka kultahäitään, jos olisi ollut vaimo.

Mutta vaikka liha jäikin kohtalaisen anturanahkan kovuiseksi, ei siitä tänään kukaan pahastunut, ja onnellisia oltiin, kun ei viimein mikään erottanut siitä iltapäivästä, jolloin oli jälleen hankittava kylälle kunniaa lasten ja lastenlasten hyväksi.

Kauan oli vielä määrähetkeen, vaan jo näkyi muutamia kulkevan kokouspaikalle kapistukset olalla, ja kepit ja lapiot kiertelivät kädestä käteen huolellisesti tarkasteltavina. Poikaset tungeksivat innokkaasti joukon etunensä ja heilauttelivat hyvin vakavasti keppejä ja keskustelivat hyvin totisesti siitä, mitkä lapiot parhaiten sopivat kouraan; ukot jälleen seisoskelivat näköjään välinpitämättöminä raitilla piippunysät hampaissa ylpeästi jököttäen, kädet takin tai liivin taskuissa ja puhelivat tuulista ja kylvöistä. Viimein lähdettiin kilpakentälle, riemuitseva poikajoukko etunenässä. Nekös onnesta paistoivat, jotka saivat kantaa lapiota, keppiä; hälisivät ja kiistelivät ne, jotka kiiruhtivat tyhjiltään jonon vieressä; uljaina, tuikeina marssivat kilpailijat puolisolitaallisessa järjestyksessä poikasten jälestä. Joku heistä hypähti silloin tällöin kankeasti nähdessään jonkun tytön kasvot, joita hän ei aivan välinpitämättömin sydämin katsellut. Viimeisinä köpittivät ukot, muka omissa mietteissään, ja joku heistä sanoi toiselle olevansa menossa pellolle; hänelle oli muka sanottu, että toukat ihan tuhoovat hänen ruisoraansa. Ja nythän siis sopi samalla mennä katsomaan nuoren kansan leikkiäkin. Kun hän oli ollut nuori, oli hän pelannut hurnusta niin hyvin, ettei ainoakaan tästä nuorisosta olisi kyennyt sitomaan hänen kenkensä nauhojakaan. Ja kuitenkin oli siihen aikaan ollut puolentusinaa yhtä hyviä tai vielä parempiäkin hurnuksen heittäjiä kuin hän. Ja kun miesväki oli lähtenyt kylästä, neuvottelivat naiset, millä verukkeilla hekin voisivat mennä taistotantereelle tai edes katsella ottelua kauempaa. He häpesivät noin vain syyttä suotta juoksennella kulkueen jälestä. Annas olla, pian oli verukkeet keksitty! Nuoret tytöt lähtivät pitkissä jonoissa käsikynkässä kävelemään ja kiertelemään kunnes joutuivat ihan poikaparveen istumaan; vähän iäkkäämmät kaarsivat verkkaan ja kaukaa kentän ympäri ja asettuivat sopivan matkan päähän pienelle kummulle, josta voivat nähdä etäälle; vanhus toisensa jälkeen köpitti sinne, taluttaen toisella kädellä lasta ja pitäen toisessa rosmariinia ja sanoi jokaiselle vastaantulijalle:

hänenkin pitää nyt tässä sinne lähteä, vaikka meno on ihan vastenmielistä; mutta lapsi ei ollut antanut hänelle rauhaa. Sekin tahtoi nähdä, miten isä heittää hurnusta, oli se sanonut.

Oli kaunis syksyinen päivä, ilma kirkas ja maa vihreä; pilvikaritsoita kulki taivaalla, kokonaiset katraat oikeita karitsoita kävi laiturilla maassa, ja leppoisa lämpö hautoi ihmisiä ja eläimiä, jotka suloisesti mukavasti lepäilivät vihreässä ruohikossa kirkkaassa auringonpaisteessa.

Aavalla niityllä tapasivat eri puolueet toisensa ja järjestyivät pelaamaan peliä, joka on sata kertaa kauniimpaa ja tuhat kertaa kansallisempaa kuin nuo vastenmieliset, uudet näytelmät, joissa ruumis ei harjaannu eikä sielu jalostu, jotka ovat joutenpäiväistä apinoimista ja joita katsellessa on hyvä tilaisuus vain laiskotella ja lurjustella.

Valittiin mukavin paikka, järjestettiin kiinniottajat niin että aurinko paistoi heidän selkäänsä, pantiin parru hurnuksen lyöntiä varten huolellisesti paikalleen, siten ettei mäki taustana tekisi näkymättömäksi hurnusta silloin kun se nousee, vaan että sen voi erottaa selvästi aina tangosta ilmaan saakka. Jos tätä seikkaa ei oteta huomioon tai jos päivä on vähän pilvinen ja lyöjä iskee hurnukseen ripeästi ja voimakkaasti, kiittää se sillä vauhdilla, ettei sitä huomaa ennenkun se iskee pahan haavan jonkun pääkuoreen tai syöksyy sohahtaen maahan jonkun viereen. Siksi onkin etumaisten tehtävänä näyttää käsillään ja lapiollaan hurnusta takimaisille heti kun he sen huomaavat, ja kauas kuuluvat silloin hätäiset huudot: tuolla tuolla, tänne tänne!

Kauan kesti ennenkun parru eli tanko oli saatu asetetuksi sopivaisen korkealle, ennenkun piiri oli merkitty sopivan laajaksi ja leveäksi, leikin säännöt vahvistettu ja arvalla ratkaistu, mikä puolue ensin lyö. Kumpikin puolue tavoitteli todellisia tai kuviteltuja etujaan eikä tarvinnut yhden puolueen suurta muutosta ehdottaa, kun jo toinen puolue kieltäytyi kivenkovaan esitystä hyväksymästä, vainuten siinä jotain salajuontia. Siinä sitten jankattiin kunnes vanhuksat puuttuivat asiaan, huusivat milloin tuon, milloin tämän luokseen ja supattivat hänen korvaansa jotain, jonka pontena oli tavallisesti se, että hylkäämällä se ja se pieni etu on viekasteltava itselleen suurempi etu.

Kello oli jo yli kahden ennenkun pelaajat asettuivat piiriin paikoilleen ja parrun luota kajahti huuto: "Tahdottekos?" johon toiselta puolen vastattiin: "Antakaa tulla!"; eräs lyöjä astui ripeästi parrun ääreen, nosti keppinsä koholle parrun kohdalla ja lyödä vinhautti koskettaen kuultavasti parrua; sydämet sykkivät ja vavistiin jännityksestä, suut ammottivat, silmät töllöttivät ilmaan etsien sieltä hurnusta: mutta ei nähty sitä missään; ja siinä kun katsoa töllötettiin, kajahti toinen lyönti; silloin lensi hurnus korkealta yli rajan, se keksittiin liian myöhään ja hyvä lyönti oli saatu. Ensimmäinen kepin lyönti oli ollut petoslyönti.

Minä en tahdo nyt jatkaa samalla tapaa kuten olen alottanut; en kertoa tyystin pelin kulkua, en jutella, miten usein pelissä riideltiin luulotelluista tai todellisista petoksista, miten usein nenäin alla nyrkkiä puitiin, miten vanhat saivat ruveta riidanratkaisijoiksi, miten he sovittelivat puolueita ja miten pojat taipuivat heidän tahtoonsa, useinkin vastenmielin; kuinka vanhat eivät malttaneet olla antamatta käytännöllisiä neuvoja ja huutamatta lyöjälle: astukoon askeleen eteen tai askeleen taakse; tai tappajille: hajaantukoot kauemmaksi toisistaan ja älkööt huitoko lapiollaan ennen aikojaan. Se kertominen ei maksaisi vaivaa. Minä en myöskään tahdo tarkemmin kuvailla kuinka katselijat sakeanaan saarsivat pelaajia; miten vanhat äidit seurasivat sykkivin sydämin pelin kulkua, miten tytöt vapisivat pelosta tai riemusta kun heidän heilansa astui hurmista lyömään tai tappamaan; en myöskään, miten Erdöpfelkoferin ja Brönzwülerin pikku pojat härnäsivät toisiaan ja viimein hurjasti tappelivat kunnes äidit ja sisaret kiskoivat heidät erilleen toisistaan, jota vastoin isäin ja veljien mielestä ei maksanut vaivaa mokomaan puuttua. Tätä en minä aio kertoa, mutta sen minä vain sanon, että erdöpfelkoferilaiset ne joutuivat tappiolle, tosin vain yhdellä lyönnillä, mutta kuitenkin. He kinasivat aika tavalla vastaan ennenkun ottivat tappionsa uskoakseen; koettivat kaikki kavaluudet ja juonet; antoivat jonkun lyödä ylimääräisen lyönnin vaikka hurnus oli jo tapettu; lykkäsivät hurnuksen, joka oli pudonnut maaliin, maalin ulkopuolelle ja nostivat sen vasta ulkopuolella maasta ja kielsivät tekonsa, kun eräs vanha brönzwüleriläinen sen huomasi. Mutta ei auttanut juoni, viimein täytyi heidän tyytyä tappioonsa. He olivat äissään ja pitivät kohtalon ratkaisua kerrassaan vääränä, koskapa he muka olivat selvästi olleet parempia pelaajia, ja moni ei voinut olla syyttämättä tovereitaankaan: se tai se oli muka lyönyt huonosti tai tehnyt virheen tappaessa. Vanhuksat lähtivät mukisten paikalta ja sanoivat, että olivathan he jo kauan sitten aavistaneet että näin kävisi; ennen oli käynyt toisin, he olivat olleet usein pelissä, mutta näin hölmösti eivät he olleet pelanneet koskaan. Ja vaimot ja tyttöset menivät myös raskain askelin kotiin ja sanoivat, ettei se tee mitään, vaikka heikäläiset joutuivatkin tappiolle, kunhan ei vain tänä yönä tapahtuisi jotain hirmuista, mutta he pelkäsivät, etteivät ne tappelutta eroa. Noh, mitä se sitten haittaa, tuumi eräs vanha tappelukassi, hänkin oli ollut usein nujakoissa, ja paljon pahemmissa kuin nykyään, ja elävänpä hän vain oli niistä päässyt.

Uli oli kunnostautunut hyvin ja kuitenkin haukkui häntä muudan talollisen poika, joka itse oli useita kertoja laskenut hurnuksen kunnottomasti ohitse, syypääksi tappioon. Se ja tieto, että häneltä nyt

menee kuin leikillä kolme livreä,[10] kiukutti ja sapetti Ulia kovin; hän sanoi, ettei hän lähde juomingeihin, hän ei niistä välitä. Hänen täytyy lähteä kotiin karjaa ruokkimaan. Isäntä tuskin lienee kotona. Mutta jos joku maksaisi hänen puolestaan, niin hän suorittaisi sille sitten ne rahat jälestä. Mutta silloinkos hänelle sanottiin, että aikooko hän luukahtaa tiehensä! Hän oli ollut pelaamassa tappiota, hänen täytyy nyt ottaa osaa myös maksuun ja pysyä joukossa tuli mitä tuli. Tämähän nyt on kummaa, että jokainen pyrki kotiin piiloon äitinsä helmoihin. Ulin täytyi lähteä mukaan juomingeihin tyytymättömänä itseensä ja koko maailmaan. Hän oli mielessään toivonut saada kerrankin oikein ahmimalla juoda muiden kustannuksella; nyt kävikin päinvastoin.

Kova oli todellakin erdöpfelkoferilaisten kohtalo, kun heidän voittajansa veivät heitä riemusaatossa paraaseen ravintolaan ja kun heidän täytyi siinä kulussa nähdä Brönzwülerin naisten ja tyttöjen naurua ja kuulla heidän sanovan: me emme uskoneet, että meikäläiset olivat niin hyviä pelaajia. Mutta kärsiä heidän täytyi ja he esiintyivät kulkiessaan niin koppavasti kuin mahdollista, antoivat pilkkasanasta pilkan ja kun tytöt häرنäilivät heitä veitikkamaisin katsein, niin vastasivat he pistelyihin kaksimielisillä ja hävyttömillä sutkauksilla.

Ravintolassa lieskahti kätkeyty kipinä viinin yllyttämänä yhä enemmän liekkiin. Pistosanat kirpoilivat suusta suuhun aina vastattuina ja jo tartuttiin laseihin ja aiottiin nakata; mutta yhä rupesivat vanhat sovittajiksi ja rauhoittivat nuorempia ja kielsivät alottamasta, mutta jos toiset alottaisivat, niin tuli heidän, piru viekoon, suojella itseään eikä säästää! Mutta yhä enemmän nousi viini ijäkkäämpienkin päähän. He alkoivat kertoa entisistä ajoista, miten he silloin ja silloin olivat tapelleet niin että veri oli rattaiden jälissä koskena valunut; miten joka talosta ihmiset olivat kokoontuneet kuin tulipaloon ja he olivat olleet herroina. Erdöpfelkoferilaiset muistuttelivat brönzwüleriläisille, miten usein he olivat ajaneet nämä kypälämäkeen ja parkinneet heidän nahkansa. Brönzwüleriläiset taas väittivät aivan toista ja puhuivat etenkin tästä päivästä: ne, jotka siten olivat saaneet pelissä köniinsä, älkööt liioin kerskuko; olihan joka ihminen nähnyt, ketkä tässä olivat kehnompia. Ja yksi alkoi muistutella toiselle, miten hän siellä ja siellä oli nakannut toisen jokeen tai pyöritelty häntä virtarapakossa tahi löylyttänyt aidan seipäällä niin että toinen lojotti kuin tukki maassa. Ja toinen kohotti silloin nyrkkinsä ja kysyi ainoastaan, ketkä täällä tänään on herroina? Ja ijäkkäämmät, jotka ennen olivat väitelleet kiistaa, tulivat nyt kaikkein kiihkeimmiksi ja tuossa kävi jo pari käsiryssyinkin ja tuossa pullisti kaksi vanhaa miestä toisiaan seinää vasten, mutta pöytien takana istui levollisesti väkeviä miehiä ja he katsoivat merkillisen tyyneästi teuhaamista ja vain silloin tällöin he lausuivat jonkun painavan sanan, kuten: "En salli, päästä irti, istu paikoillesi tahi tulen minä." He olivat menneen ajan kuuluisia sankareita, joista tunnettiin ja tiedettiin, että jos he ylös kavahtavat, niin moni alas kaatuu; mutta heidän mielestään ei nykyjään usein enää kannattanut näyttää voimiaan. Heidän sanansa auttoivat ravintoloitsijaa, joka koetti pitää yllä rauhaa pöytiensä ja tuoliensa, pullojensa ja lasiensa vuoksi. Hän oli väkevä, suosittu mies ja tunkeutui pelotta keskelle taistelevain parvea, eroitteli heitä, asetti yhden sinne, toisen tänne, vaikka he mukiloivat vastaan, ja nakkasi väkevillä käsillään ulos tuvasta sen, joka ei mielinyt alistua ja pysyä levollisena.

Virtana valui miespahan otsalta hiki: kun hän yhtäällä oli saanut kahakoitsijat erilleen, ryntäsivät muut toisaalla toistensa kimppuun; mutta hän ei hellittänyt, vaan kiljui kahta kamalammin olevansa isäntä täällä eikä sallivansa tappelua; ketä, piru viekoon, halutti saada köniinsä, se menköön ulos, siellä on heille sijaa kyllältä, siellä katkaiskoot vaikka niskat toisiltaan. Pahimmat tappeluhaluiset ottivat hänen sanansa kuuleviin korviinsa. Yksi toisensa jälkeen katosi tuvasta, toinen rupesi vaanimaan toista, ja kun toinen pisti päänsä ulos, paukkui iskuja hänen niskaansa näkymättömistä käsistä; hän voi tuskin varjella päätään ja pitää hosumalla vihamiestä loitolla. Ulkoa alkoi kuulua sellainen melske ja mäiske, että tuvassa olijat ihmettelivät, mitä tanhualla oikein tapahtuu; he rynkäsivät ulos ja sekautuivat hekin tuohon suureen, yhä verisemmäksi käyvään huiskeeseen, jota kirkkaat tähdet lempeästi tuikkien valaisivat, mutta eivät kuitenkaan niin selvästi, että ystävä olisi osannut suojella itseään ystävän iskulta ja vihamies tuntee vihamiestä. Hurja elämä kävi ulkona, ja pian tuli yksi ja toinen takaisin sisään yltäänsä veressä ja sanoi, että hän pyörtyy ihan siihen paikkaan ja että pitää antaa hänelle vettä. Ravintoloitsija, joka aikoi noutaa vettä ulkoa, tuli myös takaisin verisenä ja puteli rikkilyötynä ja sanoi vanhoille sankareille, jotka yhä istuivat pöydän takana, että jo kai olisi aika heidänkin mennä ulos katsomaan miten siellä käy; hänestä tuntuu, että nyt hurjistellaan jo kylliksi. Miehet joivat lasinsa tyhjiksi, kopistivat porot piipustaan, nousivat verkalleen, nuo jättiläiset, seisolle ja astuivat ulos; he olisivat menneet kiireemmin, jos heitä olisi huudettu viuhtomaan hevosista karpäsiä. Ulkona he seista jäköttivät ja katseet levollisesti maassa hupperehtivain, rytkäessä ottelevain sekamelskaa ja viimein huusi yksi heistä valtavalla äänellä, että hänen mielestään tämä jo riittää, nyt heidän on herettävä, muuten heidät eruiten vähän kovakouraisesti. "Annas olla, eroatteko, ette!" huusi toinen, ja kun tappelua jatkui, iski hän kiinni lähinnä olevaan ja paiskasi hänet nurin niskoin joukkioon niin että hän lensi kuin kanuunan kuula joukkion yli aidan toiselle puolelle ja jäi pensaaseen roikkumaan. Toisetkin kopasivat kourillaan ja oli ihme nähdä, miten hurjimmatkin tappelijat rapistelivat ijäkkään sankarin kynsissä kuten kalat keittäjättären käsissä, ja pian oli paikka puhdas tappelijoista ja vain sieltä täältä, aina yhä kauempaa, kajahtivat iskun jysäykset ja kiroukset. Haavoitetut nostettiin taistelutantereelta ja

pestiin ja he kompuroivat kovakätisten eroittajainsa kanssa kotiin. Vain kaksi bronzwüleriläistä ei tahtonut lähteä, vaan jäi, kuten sanottiin, ruokolle ja he vaativat tohtoria, s.o. he jäivät sairastelemaan pieksäjäinsä kustannuksella niin kauaksi aikaa kuin mahdollista eli siihen saakka, kunnes jupakka oli korvattu ja laillisesti sovittu. Tämä ei tosin miellyttänyt vanhuksia, he sanoivat, että heidän päivinään ei oltu mokomista kirpun puremista piitattu, ei nyt miehistä enää ollut mihinkään. Mutta pojat pitivät päänsä; he eivät olleet pohattoja, he menettelivät näin vain rahaa itselleen haaliakseen.

Uli oli joutunut viinin ääreen ärtyisellä päällä ja oli juonut paljon. Hän ajatteli, että koska hänen kerran kuitenkin täytyy maksaa osansa, niin täytyy hänen muistaa puolensakin pitää. Hänkin oli ollut tappelussa, mutta hän ei ollut kuin noin vain ylipäättään hutkinut, koska hän ei erityisesti vihannut ketään bronzwüleriläistä. Hän jakeli aimo iskuja, mutta ei mukiloinut erittäin ketään; häneen sattui joku armoton sivallus, veri vuosi hänestä ja hänen pyhävaatteensa roikkuivat riekaleina. Silloin kun vanhat puhdistajat lopettivat taistelun, olivat erdöpfelkoferilaiset voitolla. Molemmat ruokolle jääneetkin olivat bronzwüleriläisiä. Erdöpfelkoferilaiset ajattelivat siis voittaneensa tuossa yöllisessä taistelussa ja se voitto oli heille lohduttavana korvauksena tappiosta hurmuksen lyönnissä, ja he toimeenpanivat kotimatallaan hurjia mekastuksia ja moni viaton puunvesa ja moni vielä viattomampi akkuna sai kärsiä heidän voiton ja humalan huumauksensa vuoksi. Vaterloon tai Morgartenin sankarit eivät palanneet kotiin suuremmalla voiton riemulla kuin he. Aamulla hävisi ilo muutamilta. Kun Uli heräsi ja hänen rusenneltua päätään poltti, kun hän tuskin voi hievauttaa toista kättään, kun hän näki revityt pyhävaatteensa ja muisti hirmuisen maksuosansa, oli hän vähällä puhjeta itkuun. Nyt oli kaikki mennyttä, ajatteli hän, nyt ei enää maksa vaivaa koettaa säästää. Oikeassa hän sittenkin oli, köyhä renki ei voi edistyä. Jos se rynkää kerrankin aisoistaan, on se tuhon oma. Hän oli aivan alla päin, ei sanonut kellekään ainoakaan hyvää sanaa, vaan oli kuin ladattu kanuuna, jota kaikki pakenivat peläten että se voi joka hetki pamahtaa.

Sillä välin olivat nuo kaksi ruokolle jäänyttä miestä lähettäneet erdöpfelkoferilaisilta kysymään: tokko nämä muka selvittävät heidän kanssaan asiat hyvällä vai pitääkö heidän turvautua nimismieheen? Nämä miehet olivat kääntyneet kysymyksellään saman talollisen puoleen, joka oli vietelty Ulin isäntäänsä vastaan ja tuo isäntä lähetti heille sen sanan, että kyllä asia selvitetään, jos haavat ovat selvityksen arvoiset; kovin pahat ne tuskin kuitenkaan lienevät. Hänen täytyy ensin keskustella toisten heikäläisten kanssa, huomenna voidaan ruokkolaisille antaa vastaus. Se kettu oli jo tehnyt suunnitelmansa, miten hän ja hänen kaltaisensa pääsisivät kiikistä maksamatta mitään. Hän sopi toisten kanssa siitä, että he koettavat saada Ulin ilmaisemaan itsensä syypääksi noiden kahden rusikoimiseen. Uli voisi joko itse sopia rusikoitujen kanssa tai ilmaista itsensä nimismiehelle rikoksellisena. Siihen Uli kyllä suostuisi, sanoi talonpoika, kun häntä vain hyvin mairiteltaisiin ja luvattaisiin hänelle ei ainoastaan kaikki korvata, vaan myöskin antaa kaupanpäälliseksi hyvä palkkio. Mitä palkkioon tulee, sitä voisi jälestäpäin ajatella, voisihan olla sitten antamattakin jos tahtois. Näin vedettäisiin vielä bronzwüleriläisiä nenästäkin, ne eivät saisi yhtään rahallista hyötyä, kun köyhä Uli tulisi syylliseksi.

Useimmista oli mieleen se tuuma, että annettaisiin Ulin syödä koko soppa; he näet vähän pelkäsivät, ettei nimismies tällä kertaa päästäisi heitä pelkällä rahasakolla, vaan että heidät karkoitettaisiin seudulta; ja vaikka raha on rakasta rikkaalle talokkaan pojalle, maksaa hän sen sentään kymmenen kertaa mieluummin kuin jättää kotiseutunsa, sata kertaa mieluummin kuin heittää isänsä ja tuhannen kertaa mieluummin kuin hylkää äitinsä.

Resli, kuten tuo vanha kettu oli nimeltään, tuli siis Ulin luo hänen ollessa illalla ruokkimassa karjaa ja sanoi hänelle, että asiat ovat hullulla tolalla, bronzwüleriläiset ovat lähettäneet asiasta tiedustelemaan ja tiedäppäs nyt, miten se selvitetään; kaikessa tapauksessa maksaa leikki paljon rahaa. Tämä oli Ulille kuin tulta kanuunan sankkiin ja nytkö panos paukkuen ja jyristen laukesi Resliin. — Uli haukkui häntä vanhaksi roistoksi, joka oli syössyt hänet onnettomuuteen. Hän ei olisi lähtenyt koko peliin, ellei Resli olisi häntä houkutellut; hän ei olisi ruvennut tappelemaan, mutta juuri he, ijäkkäämmät, joiden olisi pitänyt olla kaikkein järkevimpiä, olivat olleet hurjimpia, ja etenkin hän, Resli. Nyt piti hänen, köyhän pojan, antaa puolet vähästä vuosipalkastaan, ehkäpä sen kokonaankin ja tehdä vuosi työtä hukkaan; se oli vääryyttä Jumalan ja ihmisten edessä! Vaan sellaisia ne ovat ne kirottu tilalliset; jos he vain voivat syöstä renkiparan onnettomuuteen, syöksevät he! Resli antoi myrskyn riehua aikansa ja lausui sitten: "Jos antaisit minunkin avata suutani, niin saisit kuulla aivan päinvastaista; sinun hyväsihän tässä juuri tuumitaankin. Jos olet järkevä, niin järjestetään asiat niin, että sinä yksin hyödyt koko kepposesta." Hänen oli vaikea saada Ulia vaikenemaan ja kuuntelemaan. Kun Reslin viimein onnistui sanoa, että Ulin olisi nyt ilmaistava itsensä syypääksi, jysähti uusi laukaus. Uli ei tahtonut kuulla esityksestä puhuttavankaan. Viimein onnistui Reslin kuitenkin selittää, että muut ovat salaa Ulin tukena ja etteivät he ainoastaan suorita kaikkia kustannuksia, vaan antavat Ulille vielä komean korvauksenkin; Ulin ei tarvitsisi muuta kuin sanoa minkä verran tahtois ja hän saisi ihan kyllältään. Jos Uli suostuisi syyllisenä hiljaisesti sopimaan pieksettyjen kanssa, saataisi asia selvitettyksi hyvin huokealla. Ja vaikka pieksetyt sitten antaisivatkin asian nimismiehen ratkaistavaksi ja Uli karkoitettaisiin seudulta, niin mitäpä haittaa

siitä Ulille olisi! Sellainen poika kuin hän saa aina palveluspaikkoja; ja monipa oli löytänyt onnensa vierailta seuduilla, minne hän ei koskaan olisi mennyt, jos ei häntä olisi kotiseudulta karkoitettu. Ja tarpeenpa olisi Ulille raha, nuo viisikymmentä tahi sata kruunua, jotka hän saisi heti kun vain pyytäisi. Kauan pitäisi hänen tehdä työtä ennenkun saisi työllä kootuksi moisen summan. Ja jos häntä vasta voitaisiin auttaa, niin oli hänen vain heille ilmoitettava, häntä ei jätettäisi pulaan, vaan tätä hänen tekoaan muistettaisi aina. Kaiken kaikkiaan: Resli osasi kuvata asian Ulille niin hyvässä valossa, että sai Ulin uskomaan, ettei hänelle tästä jupakasta tule lainkaan vahinkoa, päinvastoin hyötyä. Ja Uli lupasi tulla pyhääattona kokoukseen, jossa voitaisiin asiasta lähemmin keskustella.

"No tule sitten", sanoi Resli, "mutta älähän sano isännällesi tästä mitään, ei hänen tarvitse tietää kaikkia meidän välisiämme asioita; tämä ei koske häntä lainkaan eikä hänellä siis ole tässä mitään sanomista."

Tuskin oli Resli lähtenyt, niin astui isäntä Ulin luo talliin ja sitä ja tätä ensin välinpitämättömästi puhuttuaan, kysyi hän: "Eikös Resli käynyt täällä? Oliko hänellä mitä asiaa minulle?" Uli sanoi, ettei hän tiennyt, Resli ei ollut siitä puhunut. Isäntä sanoi, että mitähän asiaa hänellä sitten oli Ulille? Kai jotain erikoisia? Uli sanoi, että he olivat keskustelleet keskenään yhä siitä eilisestä. Isäntä ymmärsi hyvin, mistä. Hän oli seisonut koko ajan rehuvajassa kun Uli ja Resli puhelivat keskenään ja hän oli kuullut heidän puheensa. Hänen ei siis ollut vaikea saada kyselemällä Ulia tunnustamaan koko totuutta. Kun isäntä oli aprikoiva luonne, oli hänen taas pitänyt taistella sisäinen taistelu: sekautuako enää koko asiaan, joka ei tosiaan häneen kuulunut, vai ruvetako puolustamaan renkiä naapuria vastaan? Kuitenkin voitti hänen hyvytensä Ulia kohtaan, hänen lähimäisrakkautensa ja vähin myös kiukku siitä, että hänen selkänsä takana lähennellään hänen renkiään, ensin yllytellen epäluuloiseksi ja sitten petetään. Hän sanoi siksi Ulille: "Saat minusta nähden tehdä miten haluat: sinä et totellut minua, kun minä varoitin sinua ottamasta peliin osaa; teekin nyt miten parhaaksi näet. Muuten, jos uskot minun neuvoani, älä rupea niiden vehkeisiin; he koettavat panna sinut ansaan oman päänsä päästimeksi. Sinulle luvataan mitä vain tahdot, mutta ei pidetä mitään. Jos rupeat sopimaan brönzwüleriläisten kanssa, niin saat maksaa kipurahat; jos sinut taas karkoitetaan, saat marssia minne haluat ilman että sinulle kiitostakaan annetaan. Usko minua, niin käy; sellaisia tapauksia minä olen jo paljon kokenut." Mutta sehän nyt on helvetti, sanoi Uli, ellei pidettäisi sitä mitä hänelle oli luvattu, eipä hän sitten tiedä, mitä ihmiset oikeastaan ovatkaan. "Niin, sinä olet hyvä hölmö sinä", sanoi isäntä, "ihmiset pitävät, minkä haluavat pitää tai mikä heidän on pakko pitää, ei enempää; ei etenkään tällaisissa jutuissa; nämä ovat maailman rumimpia juttuja. Kun on joku viaton saatu kiikkiin, niin nauretaan sitten takana haletakseen koko tekoselle." Silloin pelästyi Uli, hänestä tuntui kuin hän olisi jo ollut ansassa, ja itku kurkussa hän sanoi, ettei hän voinut uskoa, että ihmiset ovat niin ilkeitä, jos ne sellaisia ovat, niin ei ihminen jaksa tätä elämää sietää, olisi paras, kun pääsisi kaikesta erilleen, pois koko maailmasta. — Ulin piti tottua ihmisten tapoihin, jotka eivät parane kuitenkaan, sanoi isäntä, Uli ei voi ihmisiä tehdä paremmiksi. Kuta järkevempi on, sitä paremmin tulee heidän kanssaan toimeen, sillä silloin eivät he saa tilaisuutta pettää ja pelkäävät ruveta pettämään; aivan oikeassa oli sananparsi, jossa sanottiin: olkaat kavalat kuin käärmeet, mutta myös vakaat kuin kyyhkysset. Tuhman ihmisen vuoksi joutuvat muut aina kiusaukseen, heitä haluttaa vetää häntä nenästä ja pettää häntä. On vain oltava järkevä, niin ei kellään ole sanomista mitään. No mitäs hän sitten voi tehdä? kysyi Uli. "Ehkä olisi järkevintä, ettet lähtisi heidän pariinsa etkä näyttäytyisi heille ollenkaan; niin täytyisi heidän luonnostaan pyyhkiä sinun nimesi pois pelistä. Mutta mene nyt kuitenkin ja kieltäydy! Siten saat oikein nähdä, millaisia he ovat. Saat nähdä, että he lupaavat sinulle viisi hyvää ja kuusi kaunista ja vannovat niin että sinun sydämesi oikein lämpiää. Sinusta tuntuu, kuin pitäisi asian juuri näin ollakin, kuten olisit pölkypää, jos et taipuisi omaan onneesi. Mene vaan, ja myönny sitten, Jumalan nimessä, mutta pyydäkin kirjalliset lupaukset. Silloin saat nähdä, miten naamat ällistyvät. Silloin sanotaan, ettei se kirjallinen lupaus ole tarpeellista; kun muka kerran kaikki sen lupaavat, niin tokihan se riittää ja tokihan tässä hävetään syödä sanaansa. Pysy kuitenkin vaatimuksessasi ja katso sitten, millainen paperi sinulle annetaan, kuka paperin alle kirjoittaa, ja pidä vaari siitä, että paperissa on kaikkien nimet ja että kaikki vastaavat toisistaan." Niin, se kai olisi hyvä, tuumi Uli, mutta hänhän ei osannut lukea kirjoitusta. "No, se ei haittaa", sanoi isäntä, "tuo vaan paperi mukanasi kotiin että saadaan nähdä mitä siinä seisoo; voithan sitten vielä menetellä miten tahdot." "Mutta luuletkos, isäntä", tuumi Uli sydän pelosta vapisten, "ettei tästä koidu vaaraa ja etten minä hairahdu?" "Se riippuu siitä", sanoi isäntä, "luotatko tällä kertaa minuun; jos et rupea epäluuloiseksi, etkä anna itseäsi vietellä ja luotat minuun, niin lupaan minä auttaa sinua pulasta. Mutta jos sinua taas haluttaa uskoa toisia enemmän kuin minua, niin samantekevä; näetkin, miten käy. Sanoihan minä sinulle jo etukäteen, mikä tästä tulee; mutta sinä luotit, enemmän muihin kuin minuun. Kyllä minä tiedän, miten he ovat panetelleet minua ja sanoneet, että minä olen vain häijy ja sorran, enkä salli alamaisilleni iloa; et tehnyt oikein, Uli, kun uskoit minusta niin pahaa. Minä luulin, että sinä tietäisit, hyväkö vai pahaa minä sinulle toivoin, ja sinä ansaitsisit nyt tosiaan, että jättäisin sinut pulaan. Mutta sen minä sanon sinulle suoraan: jos sinä vielä kerran alat epäillä minua ja uskot joka panettelijaa ja lurjusta enemmän kuin minua ja rupeat heidän yllytyksestään karttamaan minua, niin tulee meistä ikipäiviksi ero. Kun minä koetan olla isä sinulle, niin lienee minulla oikeus vaatia, että sinä luotat minuun; ja kyllä voit luottaa!" Uli tunnusti tehneensä väärin ja sanoi, ettei hän ollut uskonut, että

ihmiset olisivat sellaisia. "Mitä", sanoi isäntä, "ettäkö et uskonut? Uskoithan sinä, että minä olen huono ihminen ja koetan muka nylkeä hyötyä sinusta; uskoithan sinä, että se on huono joka teoilla osoittaa sinulle hyvyttään ja sitävastoin hyväksi niitä, jotka sinua imartelevat, mutta eivät tee niin hituistakaan hyvää sinulle. Sinä olet kuten ihmiset yleensä: sinä luotat huonoihin ja epäilet niitä, jotka ovat hyviä sinulle; ja sitten sanot sinä kuin kaikki muutkin, ettet sinä uskonut, että ihmiset olisivat niin pahoja. Tuo on järjetöntä puhetta. Mutta te ette osaa eroittaa hyvää pahasta ja te rakastatte luonnostanne enimmänsä niitä, jotka teitä viettelevät käskijäänne karttamaan, ja kartatte luonnostanne niitä, jotka teitä käskevät ja joiden täytyy pitää teitä aisoissa, ja siksi luotatte te kymmenen kertaa enemmän jokaiseen lurjukseen kuin isäntäänne. Siksi käykin tavallisesti niinkuin käy ja siksi te edistytte siten kuin edistytte. Usko minua, ne, joiden täytyy pitää renkiä ja piikoja, saavat kärsiä kovempaa kiusaa kuin ne, joiden täytyy olla renkeinä ja piikoina." Isäntä oli vasten tapojaan nyt aivan kiihtynyt. Uli rukoili, ettei isäntä olisi kovin vihoissaan; jos nyt asia selviäisi hyvin, kuten isäntä oli sanonut, luottaisi Uli häneen elinikänsä eikä uskoisi enää koskaan lurjuksia ja huonoja ihmisiä.

Varhain huomisaamuna tuli Uli isännän luo ja sanoi, ettei hän ollut uskonut mokomaa, mutta oli käynyt aivan niin kuin isäntä oli sanonut; olisi luullut, että isäntä on ihan noita. Ne olivat ihan syödä hänet rakkaudesta ja ystävydestä ja väliin olivat he koettaneet häntä pelotella ja viimein lupasivat hänelle kaiken kaikkiaan 500 guldenia. Silloin oli Uli myöntynyt ja vaatinut kirjallista lupausta. Kauan olivat ne kinanneet häntä vastaan ja viimein oli Resli sanonut: no olkoon menneeksi, he sen hänelle antavat ja Uli saa itse kirjoittaa millaisen haluaa. Silloin oli Uli sanonut, ettei hän osaa kirjoittaa; ja Resli oli sanonut, että kyllä hän sen kirjoittaa ja että kahden tulee se vahvistaa niinillään kaikkien puolesta. Sitten olivat he antaneet hänelle paperin, mutta sanoneet hänelle, ettei hän ruumiin ja hengen uhalla saa näyttää sitä koskaan kellekään, muuten voi koko homma mennä myttyyn; ja he olivat lukeneet Ulille paperin ja se oli ollut aivan heidän tekemänsä sopimuksen mukainen. Mutta ei se ollut Uliä tyydyttänyt, sillä he olivat iskeneet toisilleen pilkallisesti silmää ja virnistelleet sitä katsellessaan. Isäntä sanoi: "Saanko minä lukea sinulle, mitä siinä seisoo? Kuule nyt:

"Että viime sunnuntaina hurnuspeli kävi hullusti ja että jälestä vielä pahoin tapeltiin, johon Bodenbauerin renki on syyppää, ja että hän itse on ilmoittanut ja tunnustanut itsensä syylliseksi, joten muut ovat vapautetut, todistetaan omasta ja muiden puolesta:

Pötylässä seitsemäntenä kahdeksatta päivänä tammikuuta vuonna 1000,8005.

Paavo Pajjanhelma. Pekka Peräpakara."

Kun paperia Ulille luettiin, lensi Uli vuoroin punaiseksi ja valkeaksi ja luettua heristeli hän yhä nyrkkiä ja sadatteli: "Perhanan perhana!" "No näet nyt. Uli", sanoi isäntä, "ketä nyt uskot?" "Älkää enää, isäntä", sanoi Uli, "mutta se vietävän Resli, siltä väännän minä leukaluut niskaan heti paikalla!" "Sepä olisi älykäs teko", sanoi mestari. "Silloin joutuisit ojasta allikkoon." "Mutta mitä minä sitten teen?" sanoi Uli, "tällaista minä en siedä."

"Mene työhön", sanoi isäntä, "ja jätä tämä paperi minulle, minä selvitän asian kaikessa hiljaisuudessa. On parasta, ettei nosteta pahaa melua, kummallekin puolelle koituisi siitä ehkä vain pahaa, haukat veisivät karitsat moukkien kiistellessä." Kun isäntä oli levollisesti suurustellut, lähti hän kuten sattumalta köpittämään Reslin talon sivuitse. Resli oli tarhassa korjaamassa omenia puusta. Ulin isäntä kehui Reslin monia kauniita puita ja niiden hyviä hedelmiä. Sitten lähti hän muka kulkemaan edelleen, mutta kääntyikin vielä takaisin ja sanoi: "Ai, olin ihan unohtaa! Uli ei mene tänään selvittämään asioitanne, paperi ei häntä oikein miellyttänyt." Resli kumartui omenia ottamaan ja sanoi: "No, entäs sitten, onhan hänellä vaalin valta, mutta tietköön mitä tekee." "Niin, niin, niin", sanoi isäntä, "mutta sitä minä vain tahdoin sanoa, että on paras jättää Uli rauhaan, teille on parempi maksaa ja selvitellä asianne itse eikä vaatia Ulilta kreutzeriäkään; — parempi kuin se että hän menee ja näyttää paperin nimismiehelle." Siihen ei Resli vastannut, vaan puhui muista asioista: "Johannes, olisi hauskaa, jos sinä pitäisit aitasi paremmassa kunnossa; lampaasi tulevat aina minun puutarhaani ja jos niistä joku läikähtyy omena, niin ei se ole minun syyni." Ennen iltaa korjataan reiät, sanoi Johannes, ja olisi korjattu jo kauan sitten jos olisi ollut aikaa. Reslin ei pitäisi pahastua. Eihän toki, sanoi Resli, mutta hänestä oli vain tuntunut siltä, että kyllä ne jo pitäisi korjata. "Mielellään ne korjataankin", sanoi Johannes, "mutta tiedäthän sinä, Resli, että jos ei olisi ollut noita hurnuspeliä, olisi tullut tehdyksi paljon töitä, joita nyt ei ole tehty, ja jäänyt tekemättä paljon, josta ei ole mitään hyötyä." Reslille meni tupakka väärään kurkkuun ja hän rupesi ryiskelemään ja Johannes lähti kulkemaan edelleen; Ulille ei kukaan hiiskunut maksamisista enää sanaakaan.

SEITSEMÄS LUKU.

Miten isäntä lämmittää hyvän siementen vuoksi uunin.

Niin pääsi Uli melkein ehjin nahoin suuresta vaarasta. Tosin sai hän katua sitä, että oli hukannut rahoja ja tärvellyt vaatteensa, ja hänen oli tuiki vaikea unohtaa näitä vahingoitaan. Kuitenkin ymmärsi hän, miten paljon hänelle oli tuosta pulmasta ollut hyötyäkin, se hyöty nimittäin, että hän nyt oli ikipäivikseen oppinut tietämään, kuka tarkoitti hänen hyvänsä ja kuka hänen pahaansa. Perkeleestä ovat ne, jotka houkuttelevat ihmistä lavealle tielle ja Jumalasta ne, jotka kehoittavat häntä kulkemaan kaitaa polkua, mikä on alussa niin vaivaloinen, mutta lopussa ihana. Tämän hyvän opin vuoksi ei hän ollut tuskissaan tappioista ja hänen säästämishalunsa ei kadonnut. Mutta sittenpä vasta hän tuli oikein iloiseksi, kun hän sai vahinkonsa jälleen omalla työllään korvatuksi ja voi nyt jatkaa siitä mihin oli pysähtynyt. Se oli sangen hyvä se; sillä mikään ei lannista rohkeutta enemmän kuin se, että aina saa alottaa alusta, ja usein lamaa se miehen ikipäiviksi. Ripeästi pyrkivät ihmiset vuoren rinnettä ylös, mutta suistuvat alas; he koettavat vielä kerran, käy samalla tavoin kuin ensimmäiselläkin kerralla; silloin useimmat liikkaavat ikänsä rampoina ja eivät ylös yritäkään. Jos hevosia ohjaa huono ajaja ja ne turhaan saavat kiskoa mäkeä ylös saamatta vaunuja mäelle, niin ne jokaisen turhan kerran perästä rupeevat vetämään yhä huonommin ja huonommin eivätkä viimein yritäkään vetää. Aivan samoin käy säästämisessäkin ja etenkin parannuksen teossa, kääntymyksessä: turhat yritykset, lankeemukset ovat todellisen parantumisen vaarallisimpia vihollisia.

Uli pysyi kuitenkin vuoren rinteellä, vaikka oma liha ja veri ja monet muut seikat tahtoivat häntä alas kiskoa. Vaikeimmat olivat hänelle talvi-illat, jolloin ei ollut työtä mitään, ja talviset sunnuntait; silloin tuntui hänestä, kuin vedettäisiin häntä joka karvan nenästä nuorison kokoontumispaikkoihin, joissa alussa seurustellaan näöltään jotensakin viattomasti, sitten pelataan korttia pähkinöistä, sitten viinasta, sitten rahasta ja viimein lähdetään muitakin himoja tyydyttämään. Useilla taloilla on eräs vika, jota monasti varmaan saa syyttää palvelijain huononemisesta. Sangen useissa taloissa ei nimittäin palvelusväellä ole valoisaa, lämmintä tupaa, jossa he voisivat oleskella. He asuvat ylisikamareissa; ne ovat useimmiten pimeitä, aina kylmiä, harvoin niissä on tuolia, vielä harvemmin pöytää: ne ovat pelkästään makuusijoja, joissa usein talvella kuura tulee peitteeseen, ja kellä on nuha, se saa jääkalikat nenänsä alle kuten olkikattonen räystäisiin. Näissä eivät rengit talvella osaa oleskella muuten kuin vuoteessa ja eihän sitä aina jaksaa nukkuakkaan; muista tekemisistä ei ole puhettakaan, ei edes napin ompelemisesta tai sukan parsimisesta hätätilassa. Ruokatuovassa ei tavallisesti sallita heidän oleskella. Tavallisesti on se kaiken muun talonväen asunto, mutta rengit eivät siellä saa majoilla. Ennen ruualle kutsumista eivät he saa sinne tulla ja syötyä täytyy heidän mennä jälleen ulos; muuten murjottelee emäntä ja ellei murjottelu auta, saa isäntä sanoa rengille, että rengin tupakka haisee pahalta tahi ihan suoraan: syötyä ei rengillä ole tuvassa mitään tekemistä, hänen on mentävä ylisikamariinsa, se on hänen asumuksensa. Vähän parempi on tyttöjen osa: he saavat olla tuvassa niinäkin iltoina, joina ei valmistella omenia tai perunoita huomispäiväksi, heidän on näet kehrättävä. Mutta sunnuntai-iltapäivinä näkee heidän usein kiertelevän kylillä ja moni emäntä sanoo piialleen: eikö tämä haluaisi lähteä kylille; kotona istuskelemisestahan ei ole kerrassaan mitään hyötyä ja eihän siitä työstä tule mitään, joka ei liiku missään. Kun emäntä oli nuorena, ei häntä oltu saatu millään ilveellä pysymään kotona sunnuntaina, kylillä oli hänen aina pitänyt keikkua.

Muutamissa paikoin on tosin palvelusväen tupiakin, mutta tytöt valtaavat ne tavallisesti eivätkä häikäile karkoittaa niistä renkejä monilla tekosyillä; milloin pitää tyttöjen muka leikata liikavarpaitaan, milloin muuttaa vaatteita j.n.e. ja renkien on lähteminen. Tästä säännöstä on joku poikkeus, silloin nimittäin, kun isäntäväki ei pidä palvelijoistaan vaaria ja palvelijat saavat elää keskenään miten huvittaa ja rengit ovat suorastaan piikojen rakastelijoita; silloin pukeudutaan ja riisuudutaan jotenkin aristelematta kaikkien nähden. Kuvitelkaapa mielessäni, millaiseksi tulee renki, jolla ei ole yhtenäkin päivänä vuodessa paikkaa, missä lukea tahi kirjoittaa; joka tuskin kuusi kertaa vuodessa tulee allakkaan pilkistäneeksi, joka on karkoitettu talliin ja elukkain joukkoon tahi synkeään ylisikamariiniin; jolle sitäpaitse naurettaisiin, jos hän tallin asemasta pyrkisi oppimaan kuin lapsi. Ajateltakoon vain järkevästi, eiköhän näiden ihmisten ole pakko vaipua enemmän tai vähemmän eläinten kaltaisiksi; sillä ihmisten, joilla ei ole mitään henkistä ravintoa, täytyy muuttua enemmän tai vähemmän eläinten tapaisiksi. Ne, joilla sielussa ponnistelee vielä halu parempaan ja jotka eivät tahdo muuttua aivan eläimiksi, ne lähtevät tallista ja kamarista ja hakevat ihmisseuraa — nurkkakisapaikoista. Mutta näissä kokoontuu tavallisesti juuri sellaista väkeä, joilla ei ole sijaa, ei levollista paikkaa valoisassa, lämpöisessä tuvassa kotona; joiden sielulle ei anneta korkeampain pyrkimysten ruokaa eikä juomaa. Muutamain paikoin leikitellään ilman pahennusta, mutta toisaalla kiihoittavat jo puheet törkeään lihallisuuteen — ja juomat kiihoittavat vielä enemmän ja tuskin jaksetaan odottaa yön pimeitä varjoja, kun jo vaivoin hillityt himot päästetään irralleen. Varmaan nekin, jotka eivät pidä sunnuntaita pelkkänä Herran päivänä, kauhistuisivat sielussaan ja mielessänsä, jos näkisivät kaikessa alastomuudessaan sen pelin, mitä useissa taloissa harjoitetaan jokaisena talvisena iltapäivänä ja iltana. Ja suureksi osaksi johtuu tämä ruokottomuus siitä, ettei palvelusväellä ole joutohetkinään iloista paikkaa pöydän luona, ei paikkaa uunin ääressä tai lämpöisellä uunilla. Monet

muussa suhteessa järkevät ihmiset valittelevat palvelusväen kehnoista: sillä ei ole muka tunnetta, ei älyä, ties mitä sillä ei ole, ja kuitenkin he sulkevat palvelijat usein asumuksiin, joita ei voisi pitää kunnolla koirankoppeina. Ja kun heille huomauttaa, ettei sellainen kai voi olla paljon eläintä parempi, joka asuu eläimen asunnossa, niin he sanovat, etteivät he voi parempia asuntoja hankkia, vuokrat ovat sangen kalliit tahi halot eivät ole huokeita. Tähän ei minulla ole mitään sanomista; mutta silloin isäntäväki tyytyköönkin palvelusväkeen sellaisena, miksi se tulee koirankopin tapaisissa hökkeleissä asuessaan.

Mutta tämä asiain huono tila ei vallitse ainoastaan maalla, vaan alkaa yhä enemmän päästä myös kaupunkeihin. Nykyjään ei ole enää tarjolla vuokraajalle pienoistakaan tupaa palvelustyttöjä varten. Rakennetaan suuria talojakin, joihin laitetaan vain koirankoppeja tahi koirankopin tapaisia kokuja palvelusväelle, ei ihmisasunnoita. Vaan kuten kaikella on seurauksensa, niin on tälläkin, ja on taloja, joihin juuri tämän pahan puutteen vuoksi ei nykyjään saada kunnollisia palvelijoita eikä tulla koskaan saamaankaan, jos ei tätä vikaa paranneta. Uskottakoon pois: suuren siunauksen tuottaa talolle sellainen tupa, missä renkiparalla, joka pitkän viikon on ollut ulkosalla, on ainakin sunnuntaina valoa ja lämmintä, sija pöydän ääressä, kunnan kirja, etenkin raamattu, ja ehkäpä kirjoitusvehkeetkin. Täytyyhän muistaa, etteivät palvelijatkaan toki koiria ole; kuta halveksuvammin heitä kohdellaan, sitä ilkeämmiksi he tulevat, ja ellemme käyttäydy heitä kohtaan inhimillisesti, alentuvat hekin yhä enemmän eläimiksi.

Tämä tukaluus oli Ulinkin vastuksena. Hän olisi halunnut viettää sunnuntai-iltapäivät kotona, mutta mitäpä hän siellä tekisi? Ne kävivät hänelle pitkiksi kuten aamupäivät Bucheckbergissä Samihansen päivätyöläisille,[11] jotka ne aloittivat suuruksella kello viisi aamulla ja välipalaa puraisematta lopettivat ne kello kaksi murkinalla. (Me uskallamme lyödä vetoa, että yllämainittu on koko Bucheckberg[12]-Sonnseitessä ainoa paikka, missä eletään niin Pariisin muotiin.)

Kerran näki isäntä Ulin seisoskelevan päätyräystään alla toinen jalka jo kynnyksen ulkopuolella, kuitenkin ulos lähtemättä. Kun isäntä oli Uliä kauan katsellut, kysyi hän viimein: "Mikäs sinulla on? Olethan kuin tervaan tarttunut, etkös pääse liikkeelle?" "Niin, isäntä", vastasi Uli; "minua jokin repii, raastaa ulos ja toinen sisään, eikä toinen voita toista, minulla on paha olla, olen kuin kiroissa. Kun minua joku auttaisi joko ulos tai sisälle! Minua paleltaa paraikaa niin etten tunne jalkojani jaloiksi ollenkaan." Isäntä nauroi ja kysyi: mikähän ihme se häntä sillä tavoin niin edestakaisin raastaa; Ulin pitäisi puhua suunsa puhtaaksi.

"Voi isäntä, minulla on niin hirveän ikävä, en tiedä ollenkaan mitä tekisin ja minä tuumin tässä jo lähteä vähän seurapaikkoihin. Mutta minä tunnen vain yhden paikan ja tiedän, millaista elämää siellä pidetään, vaan en tiedä, miten sieltä palaan; silloin minä rupesin ajattelemaan: parempi on kun jään kotiin. Mutta mitä minä teen kotona? En jaksa maata, en siedä olla tallissa ja ulkona puhalttaa tuuli, niin että melkein napit nutusta lentävät. Tuuli ajaa minut kamarista, ei antaisi olla kotona. Mitähän minä tekisin, isäntä?"

"Oletpas hölmö poika", sanoi isäntä. "Mikset älyä mennä tupaan? Siellä on lämmin uuni, tuuli ei sinne käy ja eipä haittaisi jos joskus lukisit vähän kirjaakin."

"No, enpä oikein tiedä, miten on sen tuvan laita", sanoi Uli, "tokko kaikki lienevät ihan mielissään siitä että minä menen sinne istuskelemaan; yritin tässä kerran sitäkin ja minusta tuntui kuin olisin ollut siellä kaikkien vastuksina."

"Vai niin, sehän on merkillistä", sanoi isäntä. "Kun se kerran minusta on paikallaan, niin tottakai se lienee muistakin."

"Epäilenpä vähän", sanoi Uli, mutta tuli kuitenkin tuulesta isännän jalesta tupaan. Kumminkin oleili hän siellä levottomana kuten kylässä eikä oikein tiennyt minne ruveta istumaan. Asettui viimein pöydän alapäähän ja isäntä antoi hänelle raamatun, joka oli pöydän ylänokeella ja näytti hänelle vielä useita kirjoja, joita oli kaapin päällä, ja sanoi, että jos hän ei milloin sitä yhtä ja samaa aina jaksaa lueskella, saa hän ottaa noista muista sen mikä miellyttää. Pöydän päässä penkillä hievahtamatta istua jököttäen alkoi Uli lukea; mutta silloin oli hän piikatyttöjen tiellä. Toinen tahtoi asettaa juuri siihen paikkaan, missä Ulilla oli raamattu, vesimaljan, mitä hän käytti tukkaansa kammatessa; ja kun Uli siirtyä köntisteli syrjemmälle, lätkäsi toinen esiliinansa juuri siihen, missä Uli nyt oli. Ja kun Uli asettui vielä kauemmaksi, olivat hänen koipensa tiellä ja tytöt nurisivat, etteivät he pääse vastuksetta liikkumaan pöydän lähitteillä. Silloinpas alkoi Ulinkin ladella vaatimuksiaan: hänellä oli ihan yhtä hyvä oikeus olla täällä kuin tyttöilläänkin: isäntä itse oli käskenyt häntä tänne tulemaan ja hänen mielestään oli raamatun tuki saatava yhtä hyvä paikka pöydällä kuin kuluneen esiliinaretaleenkin. Mutta tytöt sanoivat: mitäpä isännästä piitata. Koko heidän täälläolo aikansa eivät rengit olleet tuppautuneet tukkimaan heidän paikkojaan pöydän ääressä. Olisipa hassua, jos isäntä alituisen rupeisi tässä usia muotia ottamaan ja jos tyttöjen pitäisi pitkin päivää haistella lehmänlantahousuja; kyllä riittää sekin, että he kärsivät niitä syödessään. Tämä asia ei kuulunut isäntään, siinä ei ollut hänellä mitään käskemistä. Uli sanoi että

isännällä on kai täällä yhtä paljon käskemistä kuin puolen batzin piioillakin ja että hän kyllä tietää, etteivät hänen housunsa haise lainkaan niin pahalta kuin ne, jotka joka yö ovat piikain nenän luona.

Niin he kinasivat kunnes emäntä tuli pikkutuvasta ja sanoi: tämähän nyt on kiusallista. Arkina ei sellainen kuin hän jouda katsomaankaan kirjaa, ja kun sitten sunnuntaina viimein tahtoisi ottaa ja lukea niinkuin pitäisi, niin ei saa niin hetken rauhaa. Ennen ei oltu sellaisia oltu, palvelijat tiesivät mikä sopi, mikä ei. "Antakaa nyt anteeksi, emäntä", sanoi Uli, joka yskän hyvin ymmärsi; "isäntä minua käski tänne tulemaan, en minä itsestäni olisi tullutkaan, mutta voinhan minä lähteäkin." "Älä huoli, Uli", sanoi emäntä kun kuuli isännästä mainittavan, "enhän minä ole sinua menemään käsenyt; mutta kinaamista minä en siedä, ja te voisitte antaa toistenne olla rauhassa. Kun minä kerran luen, en minä siedä kuulla jankkaamista." Kinaaminen loppui; mutta ei ollut Ulin oikein hyvä olla tuvassa, hän oli hyvillään, kun ruokinta-aika tuli ja hän saattoi lähteä ulos. Ulkona tapasi hänet isäntä, joka palasi kävelyltään, ja kysyi häneltä: mitenäs hänen iltapäivänsä nyt oli kulunut. Ka mikäs, sanoi Uli, raamatun lukeminen oli niin hyvä ajan kulu ettei ollut uskonutkaan; mutta, hän ei oikein tiennyt, hänestä näytti sittenkin siltä kuin hänen ei pitäisi olla tuvassa. Oliko kuka käsenyt häntä ulos, kysyi isäntä. No, ei juuri, sanoi Uli, mutta oli muuten sen huomannut. Muuta ei isäntä tiedustellut; vaan kun hän tuli sisään, sanoi hänen vaimonsa: tuotahan hänen vain piti kysyä, vaan mies ei saisi suuttua: mikähän miehen päähän oikeastaan oli pälähtänyt, kun antaa rengin tulla tupaun sunnuntai-iltapäivänä? Ei heillä mokomaa oltu nähty ennen. Missä sitä sitten oikein oleskelee, kun sellainen köntys on tiellä joka penkillä; ja jos sattuu tulemaan vieraita, niin missä niiden kanssa saa asioistaan keskustella kun tupa on täynnä palvelusväkeä? Kesällähän kyllä voisi mennä takatupaankin, mutta talvella on se liian kylmä, täytyy olla vieraiden kanssa eteistuvassa, jossa muuten on paljon hauskeempaa kun sinne paistaa aurinko koko päivän. Isäntä oli kuunnellut totisena emännän puhetta ja sanoi sitten: "No kuules nyt eukko minuakin, äläkä sinä nyt puolestasi suutu, kun sanon mitä minä olen päättänyt. Jo tuolla kuleksiessani sitä aprikoin ja se tuntui minusta paljon tärkeämmältä kuin mitä alussa ajattelin." Nyt kertoi hän, millaisena hän ihan sattumalta oli tavannut Ulin ja miten hän sitten säälistä oli käsenyt Ulin sisään; sillä onhan ihan hirveää, kun rengillä ei ole mitään kunnollista olinpaikkaa ja että hänen täytyy lähteä huonoon seuraan pelkästään jossain ollakseen. Tätä oli isäntä miettinyt ja asia oli ruvennut tuntumaan hänestä yhä vakavammalta ja vakavammalta. Nykyjään ei renkimies pääse ottamaan niin kirjaa käteensä, ei piirtämään joskus niin kirjainta. Kaiken koulussa opitun hän unohtaa, ja kun hänen taitonsa joskus tulee kyseeseen tai jos hän saa lapsia, niin osaa hän tuskin lukea painettua, sitä vähemmän kirjoitusta. Näin ei hän voi kartuttaa älyään pisarallakaan ja unohtaa kokonaan olevansa ihminen. Ja olipa isäntä vielä muutakin ajatellut. Joka kerta kun palvelijat palaavat kyliltä kotiin, palaavat he niskuroivina; ne tekevät toisensa niskureiksi. "Jokainen emäntä niiltä urkkii, niitä yllyttää ja muutamat viettelijät osaavat tekeytyä palkollisia kohtaan niin hemmetin helliksi, että on jo kauan tehnyt mieleni antaa houkuttelijoille sellaista vastamyrkkyä, että sen vaikutus tuntuu koko maailmassa. Siksi ajattelen, että olisipa hyvä, jos palkollisia voisi pysytellä ilman käskyjä ja pakkoa kotona! Ja jos he kotona tulisivat vielä järkevämmiksikin ja oppisivat näkemään, mikä on heidän omaa hyvänsä, niin oltaisiinpa ihan taivaassa." "Älähän noin, Johannes", sanoi emäntä, "henkäisehän toki välillä, ihanhan sinä olet tukehtua kuten meidän rovasti, kun sekin pousaa liian kiihkoisesti. Vastenmielistä on minusta ruveta uusia tapoja ottamaan; ja missäs me itse sitten oleskelemme? Meillä ei ole niin rauhan kolkkua, missä olla kahden; aina olisi mokoma köntys tiellä kun haluaa puhua omista asioista, eihän näet niistä ole aikaa viikolla lainkaan puhella." Johannes tuumi, että onhan heillä pikkutupa tahi voisihan sunnuntaiksi lämmittää takatuvan, sopsisihan palvelijain siellä hyvin olla silloin kun heitä ei voi pitää asuintuvassa. "Mutta mitäs ihmiset sanovat, kun me näin rupeamme uusia tapoja ottamaan?" sanoi emäntä. "Voi muori rukka", sanoi Johannes, "etkös tiedä, että ainahan ihmisillä on sanomista otti sitten vanhoja tai uusia tapoja? Ihmisten puheilta ei säästy, teki sitten mitä tahansa; mutta niistä pääsee vähimmän purtuna kohtelemalla niitä kuten koiria, tietysti en tahdo heidän kunniaansa loukata: purevat pahimmin niitä, jotka enimmin pelkäävät." "Mutta Johannes, ajatteleppas lapsia? Niiden täytyisi aina oleskella palvelusväen parissa, ja tiedäthän sinä, miten paljon rumaa he silloin oppivat. On aivan kuin — Jumala sanani anteeksi antakoon! — piru heitä riivaisi puhumaan lapsille kaikkein ruminta." "Mutta, eukkoseni", sanoi Johannes, "ethän sinä kuitenkaan voi estää lapsia olemasta palvelusväen parissa. Jos lapset eivät tapaa palvelijoita tuvassa, juoksevat ne niiden luo talliin; ethän aina ehdi sitä ajatella. Juuri äsken näkyi kaksi olevan Ulin luona. Mutta meidän kuullen tuvassa latelevat ne kai paljon vähemmän rumuuksia kuin tallissa. Ja minusta on paljon parempi, että lapset ovat palvelijain parissa tuvassa näiden askarrellessa jotain järkevää, kuin raitilla, minne ne kotiin tullessaan tavallisesti ilmestyvät siinä siivossa kuten heitä olisi raahattu risukossa ja likarapakossa." Emäntä tinkaili vielä jos jotakin, mutta myöntyi viimein kuitenkin, ja Johannes pani käytäntöön uuden tapansa, joten hänen renkinsä saivat sunnuntaina ja pyhäaattoina olla rauhassa lämpöisessä, valoisassa huoneessa. Kyllähän sitä tosin joka kerta oltiin nyreillään, kun tarvittiin iltasella kahta tulta. Emäntä oli ihan kuin puulla päähän lyöty, kun isäntä pani tulen toiseenkin lamppuun, jotta renki näkisi lukea kalenteria. Monissa paikoin saavat rengit mennä nukkumaankin ilman valoa, ja nyt sytytti Johannes lampun pelkästään rengin ajan kuluksi. Mies oli emännän mielestä ihan loukannut hyviä tapoja.

Kuitenkin tottui emäntä tähän, ja muutos kävi yhä paremmin ja emännän iloksi päinsä.

Palvelusväki tottui siihen, että heille oli aina varattu olinpaikka sunnuntaisin, milloin asuin-, milloin takatuvassa, miten paraiten sopi. He saivat köllötellä uunilla tai istua pöydän ääressä mielensä mukaan; mutta etupäässä pöydän luona he ahertelivat. Yksi luki, toinen töherteli kirjaimia, muut kaksi yrittelivät laskea; toinen auttoi toistaan, ja kun ei omin neuvoin enää ymmärretty pulmaa selvittää, päätettiin kysyä neuvoa isännältä; ja kun isäntä ei osannut esimerkiksi selittää jotain sanaa, niin oli sitä jonkun lapsen tiedusteltava huomenna koulumestarilta, vaikkei hänenkään päässään muuten ollut aina selitystä kaikkeen, mitä nämä kyselijät eivät tienneet. Näissä askareissa puuhasivat lapset mukana ja he olivat ylen mielissään, kun kykenivät neuvomaan isoja renkejä ja kun sanottiin: "Ompas se pikku Johannes älykäs, tokkohan se koulumestari osaa tälle enää mitään opettaakaan." Mutta tästä ei ollut ainoastaan lapsille iloa. Emännänkin täytyi myöntää, että hänestä tuntui siltä, kuin eivät lapset yhtenäkkään edellisenä talvena olisi oppineet niin paljoa kuin nyt ja että niistä nyt oli kovin vähän huolta, vaikka aina kuitenkin tiesi, missä ne olivat.

Mutta palvelijatkin näyttivät muuttuneen. He eivät olleet läheskään niin ärtyisiä toisilleen kuin ennen eivätkä kinanneet keskenään niin kuin ennen. Heidän ajatuksillaan oli nyt muutakin aprikoimista, heidän ei tarvinnut nyt vain ajatellakseen ajatella pahoja halujaan: kateuttaan isäntää kohtaan, muiden yllytyksiä, ja niitä alati mielessään hautoa. Heidän hyvät puolensa heräsivät ja he alkoivat yhä enemmän ymmärtää, että ero se on sentään elukan ja järjellisen ihmisen välillä. Kuten nälkä sairaan paratessa kasvaa ja kuten kuolema taudista toipuvalla yhä kouriaan kurottelee, jollei nälkää ole, niin tuli heillekin Jumalan sanan nälkä ja he menivät kernaasti kuulemaan saarnaa tai silloin tällöin pyhäkouluunkin. Eivätkä he tienneet sen jälkeen ainoastaan kertoa, mitä uutta olivat nähneet tai kuulleet, vaan myöskin mistä tekstistä pappi oli saarnannut ja paljon muutakin, mikä heidän mieleensä oli koulussa painunut. Sitten rupesivat he keskustelemaan asioista pöytänsä ääressä ja jos joku yritti pilkata vakavia asioita, niin häntä neuvottiin olemaan ihmisiksi. He alkoivat yhä enemmän ymmärtää, että kyllä sittenkin on kaunista ja hyvää olla kristitty ja että kristityn rengin kohtalo on toki paljon parempi kuin pakanakuninkaiden, jotka eivät oikein tiedä, miksi maailmassa ovatkaan, jotavastoin kristitty renki tietää olevansa maailmassa tullakseen Jumalan lapseksi ja päästäkseen taivaaseen. Iltapäivät kuuluivat kuten linnun siivillä ja kun kello löi neljä, ei kukaan tahtonut oikein uskoa että kello oli niin paljon; sehän ei ollut mahdollista, heidän olivat juuri istantaneet pöydän ääreen. Emäntäkin sanoi, ettei hän ollut uskonut, miten hupaisesti häneltäkin aika kului näiden toisten hommissa. Jopa hän monasti kantoi pöytänsä kaikille kahviakin eikä mieleensä juolahtanutkaan, mitä ihmiset sanoisivat, kun hän kestitsee renkejä ja piikoja kaiken sunnuntaita kahvilla.

Ilmeellisesti oli tuo pikku tapahtuma muuttanut ja mullistanut talon oloja. Kuten talvella kun aurinko paistaa lämpimästi ja uutterasti, näkee karpästen kömpivän sitä kohti ja nauttivan olostaan, niin nauttivat nyt myös palvelijat sunnuntaisin heille varatusta lämpöisestä uunista. Ihan säällitti kun näki, miten he pyrkivät sen ääreen melkein tiedottomina kuten karpäset aurinkoon päin ja lämmittelivät ja virkistyivät lämmöstä ja iloitsivat olostaan. Usein on tosin tämä tainnuksista toipuminen väärää ja hillitöntäkin ja siitä johtuva ilo ilmenee rumalla tavalla.

Niinpä ei kulunut pitkää aikaa, ennenkun jo tiedettiin siellä täällä, että Bodenbauerissa lämmitettiin palkollisille tupa sunnuntaisin. No renki se ei kauan kursaile lähtiessään minne mielensä halaa. "Lähtään Bodenbaueriin", sanoo hän toverilleen, "ei suinkaan ne meitä elävältä syö. Eihän hän sentään mikä herra ole, tottakai hänen tupaansa uskaltaa pistäytyä. Sillä on kaksi iloista piikkaa, ne eivät kaihda poikia; kai nekin ovat tuvassa." Näillä mielin tungeskeli yksi toisensa jälkeen Bodenbauerin tupaan vain loruamaan ja kujeilemaan. Ei tullut ainoastaan renkejä, mutta heidän jälestään piikatyttyjäkin, ja viimeainitut eivät tungeskelleet taloon lainkaan oikeille asioille, vaan ainoastaan renkien vuoksi. Siitäkös nyt syntyi kiemailua ja joutavuutta puheissa ja eleissä, lauluissa ja teoissa. Bodenbauerin täytyi heitä huomauttaa, vaikkei hän lainkaan mielellään olisi sitä tehnyt. Sillä maamiehestä ei liene mikään kiusallisempaa kuin ruveta neuvomaan toisten palvelijoita ja ylipäänsä moittia, oikaista silloin kun on sellaisessa asemassa, että muut hänelle voivat pahastua, selittää hänen sanansa väärin ja ruveta kaunaa kantamaan. Mutta ei voinut isäntä muuta kuin huomauttaa. Hän sanoi siis kerran: Hän ei tahtonut kieltää ketään tulemasta taloonsa; mutta vuotuinen lepopaikka kirkossa käymättömille ei hänen talonsa ole; kuka ei täällä ole siististi, saa lähteä matkaansa, ja lisäväkeä ei täällä kaivata. Ei näet sovi tuvassa nyt edes seisomaankaan ja tupakka löyhkää niin että on tukehtua. — Se auttoi. Tosin jotkut kreutzerin rengit mukisivat ja batzin piijat nyrpistivät nokkaansa, mutta mitäpä Bodenbauer heistä piittasi!

KAHDEKSAS LUKU.

Koko talveen ei Ulilta kulunut melkein yhtään rahaa ja hän kulutti niin vähän vaatteita, että itekin ihmetteli. Yhden ainoan kerran oli hän käynyt ravintolassa ja silloinkin oli isäntä itse kehoittanut häntä sinne menemään. Pitihän toki hänenkin kerran pistäytyä ottamaan lasi viiniä (noin neljän tai viiden groschenin[13] lasi), ettei ihan unohtaisi, millainen ravintola onkaan. Isäntä lupasi tulla sinne itse myöhemmin; he palaisivat yhdessä kotiin. Niin kävikin. Isäntä kustansi hänelle vielä haarikan ja ensi kertaa eläissään pääsi Uli ulos ravintolasta maksamatta enemmän kuin pari batzia ja selvin päin. Uli sanoi isännälle, ettei hän ollut uskonut mokomaa mahdolliseksikaan.

Näytti siltä kuin olisi hän tuon mahdollisuuden tietäessään kasvanut kyynärää korkeammaksi. Kun hän nyt palasi järkevästi kotiin isäntänsä kanssa ja he juttelivat keskenään kuin toverukset, niin valtasi Ulin kaunis toive, että hänkin kerran voi astua isäntänä ulos ravintolasta, jos hän tätä menoa jatkaa. Ja hän näki unta koko yön hoveista, joita hän käy katselemassa ostaakseen, ja rahasäkeistä, joilla hän maksaa nuo hovit. Mutta hän ähki ja puhki niiden säkkien painon alla niin että oli ihan tikahtua; ja kun hän ne laski selästään, niin varkaat veivät ne tai hän ei muuten voinut niitä enää löytää. Silloin lupasi jokin korea tyttö näyttää hänelle missä ne olivat ja se tyttö lähti Ulia opastamaan; mutta Ulilta irtausivat kengät jalasta tytön jälestä juostessa ja kun hän otti kengät käteensä, ei hän tahtonut päästä paikaltaan hievahtamaankaan, jalkansa olivat kuin kytkyessä. Mutta tyttö juoksi yhä kovemmin, Ulin oli yhä vaikeampi saada häntä kiinni, vaikka hän selkä märkänä hikoili. Viimein tyttö hävisi ja Ulin eteen ilmestyi vanha akka luuta kädessä ja akka rupesi rökittämään Ulia siksi että Uli tallasi hänen liinamaataan. Uli koetti paeta, mutta ei päässyt paikaltaan ja hänen täytyi sietää luudan mukitusta ja haukkumasanvoja. Viimein kiljaisi hän: "Voi voi, älähän enää, akka pakana!" Silloin hän heräsi ja vierustoverina oleva renki kysyi, mikä hänellä oli, kun hän ei tahtonut herätä vaikka häntä olisi miten nykynt. Toista oli ihan ruvennut peloittamaan ja hän olisi hakenut ylös isännän, jos ei Uli nyt olisi herännyt. Painajainen, vastasi Uli. — Pitkään aikaan ei hän voinut tätä unta unohtaa, ja ellei häntä olisi hävettänyt, olisi hän mennyt povariakan luo kysymään siihen selitystä, sillä itse oli hän kahdella päällä: merkitsevä se uni sitä, että hän kerran jaksaa ostaa talon, vaiko päinvastaista; milloin ajatteli Uli sen merkitsevän edellistä, milloin jälkimäistä. Merkillistä oli, että hän aterioituaan ja hyvin nukuttuaan aina piti tätä unta hyvänä enteenä; jotavastoin hänen väsyneenä ja nälissään ollessa ei kukaan olisi saanut hänen päästään ajatusta, että se uni merkitsee sitä että häneltä menee kaikki mitä hänellä on ja mitä saa kokoon, ja että hänestä tulee kaiken maailman hylky.

Mutta varsin hyvin luistivat hänen asiansa. Hän oli isännän apuna kovin ahkerasti, kuten omaa hyvänsä ajaen, ja hän tunsu päivä päivältä yhä enemmän, että hänestä tällä tavoin voi tulla ihka uusi mies, parempi kuin siihen aikaan, jolloin häntä oli hävettänyt olla hyvä renki, jolloin hän oli pitänyt kunnian asiana kavaltaa isäntäänsä ja syödä liian paljon ja tehdä liian vähän työtä. Hän koetti kaikin voimin olla koko vuonna ottamatta etukäteen palkkaansa ja pitää sitä säästössä; ja onnistuikin. Hänestä oli selvä asia, ettei saa hukata nykyisiä, sen vähemmin tulevia ansioita, vaan että tulevat ansiot ovat pelkästään tulevan ajan turva ja että nykyisyydessä pitää elää menneestä s.o. että tarpeisiin pitää käyttää vain jo ansaittua palkkaa. Ja koska tulevana aikana varmaan aina on tarpeita, mutta ei aina varmaan jaksa ansaita, niin täytyy menneisyydestä riittää myös hätävaroja sellaisille tuleville päiville, joista ehkä voi sanoa: nämä ovat kovia.

Mutta ilon päiväpä olikin Ulille se jouluku, jolloin isäntä ikäpuolella kutsui hänet pikku tupaan ja laski hänen eteensä pöydälle 30 kruunua ja vielä juomarahaksi ison taalarin. Tuon aikamiehen kädet vapisivat kun hän pisti rahat taskuunsa, sillä niin paljon kilisevää ei hänellä vielä ollut koskaan ennen ollut yhtäaikaan. Ja kun isäntä häntä kehui ja kehoitti yhä samaan tapaan jatkamaan, joten hänestä vielä tulisi kunnan mies, niin tuli Ulille vedet silmiin. — Hän alkoi nyt mietiskellä ja harkita, mitä hän noilla rahoillaan tekisi. Vaatteita hän tarvitsisi, etenkin paitoja; mutta puolet tahi ainakin kolmanneksen palkasta hän säästäisi. Hän ei ollut ennen aavistanutkaan, miten iso raha kolmekymmentä kruunua on, kun pitää siitä hyvää huolta. Se näyttää vain kolmeltakymmeneltä pikku rahaselta, mutta sillä voi hankkia varsin paljon, kun vain osaa harkita, miten sitä käyttää. Hän ei ollut ennen uskonut, että rahaa voi likistää niin pieneen tilaan; ennen oli raha ollut hänelle kuten talonpojalle kiireessä ostettu häkki heiniä: kun siitä vain sylillisen kaapaisee, niin se loppuu. Nyt oli Ulista raha kuin omasullomansa, hyvin polettu häkki heiniä: lappoipa siitä miten tahansa, niin eivät heinät näyttäneet vähenevän lainkaan, vaan yhtä paljon niitä näytti olevan kuin ennenkin. Isäntä naureskeli näille Ulin vertauksille, mutta emäntä heltyi ja sanoi Ulille, että Uli on tullut hänestä ihan mieleiseksi ja että kun ompelijatar tulee taloon, ompeluttaa hän Ulille joululahjaksi paidan; vaate siihen on jo varattu. Uli tuumi, että liiaksi se on jo isäntäkin hänelle antanut, ei hän voi kaikkea huolia, hän ei ole ansiollinen saamaan kerrassaan mitään. Isäntä oli tehnyt hänelle jo niin paljon hyvää, että voi vaatia opetuspalkkaakin. Mutta jos emäntä tahtoisi auttaa häntä, niin voisi emäntä olla niin hyvä ja ostaa hänen puolestaan vaatetta noin kolmeksi paidaksi; hän aikoi teetättää yhdellä tiellä useampia niin että ne sitten riittäisivät. Kun niitä osti vain yksitellen, oli aina ilman paitaa ja sai aina kukkaroaan kaivella. Hän itse ei näet ymmärtänyt ostaa kangasta ja häntä oli aina petetty; oli joko otettu liikaa hintaa tai annettu liian ohutta vaatetta,

lanka liian löyhää tai haurasta, aina oli ollut joku vika ja pian menivät hänen paitansa hämähäkin verkoksi. Kyllä hän auttaisi, sanoi emäntä, mutta ei ollut takuita siitä, tokko hän saisi kunnollista. Kutojat ja kaupustelijat pettelevät talonpoikaista vaimoimista nykyään yhä enemmän ja enemmän. — Ehkäpä sitten emännällä itsellään olisi kangasta antaa hänelle kolmeksi paidaksi, sanoi Uli. Kyllähän, sanoi emäntä, mutta hän ei juuri mielellään rupeisi kauppoihin palvelusväen kanssa. Joskus oli niihin joutunut, siitä oli tullut vain kiusaa. Palkolliset olivat kaupustelijoiden paraita ostajia, ne hyötyivät enimmäkseen palvelijoista, voivat tyrkyttää niille mitä tahansa: juuri sitä, jota ei mikään kunnan ihminen rupeaa ostamaan. Jos emäntä milloin oli myynyt jollekin palkolliselle jotakin, niin heti olivat tulleet kaikki kaupustelijat ja räätälit ja ompelijattaret, — kaikki, jotka pitävät kaupantekoa palkollisten kanssa kultamaanaan kuten varpuset kauraa — ja sanoneet palkolliselle: olisit saanut muualta huokeammalla; ei isäntäväki olisi sitä myynytkään, jos se sille itselleen olisi kelvannut; kehnosti tekevät, kun palvelijalle muka vielä huonon palkan lisäksi tunkevat huonoa tavaraa kalliista hinnasta. "Milloin sanoo räätäli, ettei vaate kestä ommella, milloin ompelijatar, että siihen tulee reikiä kun vain sormiinsa ottaa; ja sitten aletaan myyjää tehdä epäilyksen alaiseksi ja haukkua niin että on hirmuista. Kyllähän minä tunnen isäntäväkeä, joka pettää palvelijoitaan ja houkuttelee heiltä heidän kovalla työllä ansaitsemansa rahat; mutta sellaisia on kuitenkin vähän ja isännät ajattelevat palvelijainsa parasta yleensä enemmän kuin palvelijat uskovatkaan ja kaupustelijat sanovat. Koetan siis, Uli, ostaa jostakin niin hyvää kuin ostaisin itselleni. Käytän oman kankaani itse, niin etteivät kaupustelijat tee minua epäluulon alaiseksi eivätkä räätälit hauku." — Ulillakos oli iloa aarteistaan ja usein hän niitä itseksensä katseli. Mutta pälyivät niitä muutkin. Rahakas poika on muista kuin hunajatippa kimalaisista; jokainen, joka haluaa rahaa eikä sitä itse jaksa ansaita, lipaisi hänen rahojaan. Milloin tahtoi yksi lainata viisi batzia, kun hänellä ei muka sattunut olemaan rahaa mukana, milloin toinen vain yhden ostaakseen puntin tupakkaa. Renkitoverinsa oli kerran tilaisuudessa tekemään mainion kellokaupan, puuttui vain yksi taalari. Toinen tytöistä tahtoi ostaa kauniin sinisen huivin reppukauppiaalta, joka oli pujahtanut taloon myymään puuvillakankaitaan silkkinä; Ulin täytyi lainata tytölle kolmetoista batzia, kun tyttö ei kehdannut pyytää emännältä. Suutari, joka askaroi talossa, tarvitsi välttämättä neljä kruunua ja lupasi ja vannoi lujasti maksaa ne pääsiäisenä yhden kruunun korolla. Asioitsijan, joka sitten tuli taloon, piti saada neljä taalaria, hän tiesi juuri nyt erinomaiset pellavakaupat ja lupasi jakaa Ulin kanssa voitot. Tämöpäs oli Ulista mainiota, kultaa tulee kuin turkin hihasta. Hän ajatteli, että tuhmapa hän olisi, jos hautoisi rahoja arkussaan, kun voi kerran voittaa noin paljon; ei siis tullut olla narri ja kieltää. Kun hänelle vielä kerran luvattiin sana lujaa, antoi hän. Niin ei hänellä tosin viimein ollut rahaa lainkaan, mutta korkoja paljon, komeita pääomia: neljä kruunua yhtäällä kuusi kruunua enemmän toisaalla. Parempi antaa näin, ajatteli hän, kuin pieniä parin kolmen batzin eriä, joista ei tule korkoa lainkaan. Ja nyt hän pääsee lainaajista helpolla, ei tarvitse muuta kuin sanoa, ettei hänellä ole rahaa enää, hän on kaikki antanut lainaksi. Hän oli mielestään sangen huomattava velkoja velallisilleen. Mutta isännälleen ei hän näistä asioistaan puhunut. Ei isännän tarvinnut kaikkea tietää, ajatteli hän, ja ehkäpä se olisi ottanut voitot mieluummin itse ja itse antanut asioitsijalle rahat. Ei suinkaan hänenkään nyt tarvinnut aina kaikelle maailmalle kuuluttaa jos mitä yritti. Hän ei vielä ihan voinut olla epäilemättä isäntää. Varsin harvat palvelijat sallivat mielellään isäntänsä tietää miten paljon heillä on rahoja ja vielä vähemmin käyvät he hänen luonaan ripillä ilmaisemassa, miten ovat rahojaan käyttäneet.

Ei ollut pitkään aikaan huolen päiväkkään ja Uli lasi usein, miten paljon korkoja hän jo oli saapa. Pääsiäinen meni menojaan eikä suutari maksanut, mutta hän pyysi anteeksi painavin syin, oli saanut ylhäisiä kengän teettäjiä, oli pitänyt ostaa saapasvarsia ja maksaa käteisellä; lupasi maksaa korkoja ajan mukaan enemmän. Nyt koetteli Uli laskea, miten paljon viikolta suutarin pitäisi hänelle maksaa, mutta ei päässyt selville vaikka hikoili miten. Muuten ei suutari lainkaan kiirehtinyt, Mikon päivä tuli ja meni eikä Uli nähnyt neljästä kruunusta vilaustakaan. Asioitsijalle kävi sangen harmillisesti. Pellavan hinta oli paremminkin alennut kuin noussut. Asioitsijasta oli nyt parempi antaa osan niistä jäädä varastoon kuin myydä, mutta toisen osan oli hän myynyt luotolla eräälle kauppiaille, jota ei enää saanut käsiinsä millään markkinoilla. Ei ollut tullut kysyneeksi hänen nimeään eikä kukaan sennäköistä tuntenutkaan, vaikka hän miten tiedusteli, tuumi asioitsija. Silloinpa alkoi Uli pelottaa. Hän ajatteli, että jos hän nyt saisi rahansa takaisin, olisi hän tyytyväinen silleen eikä enää ajattelisi korkoja ja voittoja. Mutta oli tosiaan tekemistä rahain takaisin saamisessa! Joka kerta kun hän niitä tahtoi, tuli uusia verukkeita, ja jos hän kiivastui, sai hän sanan sanasta. Eihän sitä rahaa nyt voinut kiven kylestä kiskoa; kuulihan Uli, että hän saisi, jos olisi! Tehköön miten tahtoo ja jos on otettavaa, niin ottakoon. Ei oltu uskottu, että Uli olisi mokoma kiskuri, muuten ei hän hänen kanssaan olisi ruvennut tekemisiinkään. Uli ei tiennyt miten palkahästä päästä ja hän hoippelehti kuin hullu. Tuo hirveä ajatus, että hän näin hävyttömän petoksen kautta, takaisin saamatta menettää kaiken, mitä on niin kovalla työllä ansainnut, vei häneltä ruokahalun, unen. Ennen, siihen aikaan kun hän oli hulltio, — ajatteli hän — oli hän toki tiennyt mitä teki kun itse tuhlassi rahansa; nyt, kun hän aikoi olla mies ja sai rahaa, kävi hänelle paljon harmillisemmin kuin ennen, ja hän joutui samaan tulokseen kuin kunnottomasti lurjustellessaankin. Sehän oli hirveää, hän oli onnettomin ihminen maailmassa ja kai oli kohtalo säätänyt, ettei hän saa edistyä. Nyt tiesi hän mitä merkitsi hänen unensa ja ne rahasäkit, joita hän ei voinut löytää.

Isäntä ei mitenkään ymmärtänyt mikä Uliä vaivasi. Viimein luuli hän häntä sairaaksi, sillä hän ei keksinyt muuta syytä hänen omituisuuteensa. Isäntä katsasteli Uliä vielä jonkun aikaa; mutta kun Uli näytti yhä huonommalta ja huonommalta, kysyi hän viimein Ulilta, mikä häntä vaivasi, mikä ei ollut tolallaan? Ei tahtonut Uli puhua. Vasta kun isäntä sanoi, että jos Uli on niin hölmö, niin olkoon hänen puolestaan; mutta hän oli toki luullut ansaitsevansa enemmän luottamusta, tiesihän Uli, että hän auttaa Uliä miten vain voi. Ja kun Uli vielä monta kertaa oli sanonut, ettei hän uskalla asiaa puhua, tunnusti hän viimein kuitenkin murheensa ja kertoi miten piru oli vienyt koko hänen viime vuoden säästönsä, josta hän oli ollut niin hyvillään. Hän ei kai saisi siitä niin kreuzeriäkään takaisin.

"Olisit sen jo arvannut", sanoi isäntä, "harvat palvelijat tietävät mihin panna rahansa, he antavat ne houkutella itseltään ja menettävät kaikki. Minä en sekaannu kernaasti toisten asioihin ellei neuvoani kysytä" jatkoi hän. "Muuten ajateltaisiin, että pyrin toista komentelemaan tai ongin rahoja itselleni ja minua alettaisiin epäillä. Voi onnetonta sinua, mutta olisihan sinun pitänyt tietää millaisia miehiä asioitsija ja suutari ovat, olethan kuullut puhuttavan niistä kelmeistä. Mutta ahnauden paholainenpa se sinut vietteli, vai mitä, Uli? Etkös tiedä, että suutari lupasi sinulle kokonaista sata prosenttia, jota vastoin kunnan ihmiset antavat tavallisesti ainoastaan neljä? Ja kylläpä asioitsijakin sinulle lipikoi! Mutta sitenhän hulluilla kynnetään. Pitäisihän sinun arvata, että se joka lupaa liikaa, ei aio pitää mitään, muuten ei hän niin lupaisi." Niin, sanoi Uli, kyllä hän tuota jälestäpäin on ajatellut; mutta vielä pyytäisi hän isäntää, että tämä auttaisi häntä saamaan rahansa takaisin, kyllä hän tämän vasta muistaisi. Isäntä pudisteli päätään, mutta taipui kuitenkin; ja saipas pelastetuksi enemmän kuin luulikaan, sillä suutari ja asioitsija eivät menettäneet mielellään häntä, hyvää ostajaa. Kun isäntä antoi rahat Ulille, sanoi Uli: "Pidä sinä, isäntä, nyt niitä hallussasi ja säilössäsi. Minä en niitä tarvitse ja kun ne minulla on, eivät ne pysy kauan käsissäni; minä olen onneton rahaini tähden: joko minä ne tuhlaan tahi joku minua pettää tai ne varastetaan ja kai hiiret ne söisi, ellei niille muuta vahinkoa tulisi." "Ei", sanoi isäntä, "en minä ota rahojasi, minulla on kyllä huolta omistanikin vaikkei minulla paljoa olekaan. Mutta pane ne säästöpankkiin, se on toista." "Mikä se se on?" kysyi Uli. "Noh, se on paikka, johon voi panna kaikki rahansa, joita ei tarvitse, niin kauaksi aikaa, kunnes niitä tarvitsee ja säästöajalta saa sopivan koron ja sitäpäitse ne ovat niin varmassa tallessa, ettei tarvitse lainkaan pelätä." "Sehän on mukavaa", sanoi Uli; "mutta saako sinne panna niin paljon kuin tahtoo ja eikö siitä leviä tietoa, että on pannut sinne rahoja?" Isäntä vastasi pankin olevan hyvin mukavan siinäkin suhteessa, että sinne saa panna niin paljon tai vähän kuin voi ja milloin vain tahtoo. Mitä taas tiedon leviämiseen tulee, niin siitä ei Ulin pitäisi olla huolissaan. Sillä ainahan ennemmin tai myöhemmin saadaan tietää, kellä on rahoja korkoa kasvamassa. Ja sitäpäitse ei isäntä luullut renkimiestä lainkaan vahingoittavan jos saadaan tietää, että hänellä on rahoja korolla. Päin vastoin isäntä luuli, että tämä seikka tekee hänen hyvän nimensä vielä paremmaksi ja saa ihmiset pitämään häntä yhä suuremmissa arvossa. Eikä hänen tarvitsisi huolehtia koroistakaan. Vuoden kuluttua lisätään näet aina korko pääomaan uutta korkoa kasvamaan; niin saattoi pääoma, neljän prosentin mukaan, seitsemässätoista vuodessa kasvaa kaksinkertaiseksi. Ja kun Uli tarvitsisi, saisi hän rahat helposti laillisen ajan kuluessa takaisin, ihan varmaan, sillä säästöpankit ovat hyvin taattuina. Niihin sopi palvelijain ylipäättäen paraiten panna rahansa, sillä niihin otetaan vähiäkin summia ja koska tahansa; niin ei heidän tarvitsisi varoa juonia, petkutusta j.n.e. eikä pelätä vararikkoa ja asianajajain kanssa tekemisiin joutumista. Sinne he voivat huoletta panna rahansa ja tehdä edelleen työtä, kunnes rahoja tarvitsevat; ja sitten voivat he valehtelematta sanoa lainanpyytäjille: ei ole rahaa. — Silloin surkeili Uli: miks'ei isäntä ollut tätä hänelle ennen sanonut? Jos hän olisi sen ennen tiennyt, ei hänelle olisi tullut vahinkoa. "Olethan sen jo kuullut", vastasi isäntä, "etten minä voi kohdella renkiä kuin pientä lasta. Mutta jos kerran tahdot, että kohtelen sinua kuin lasta, niin ensi ehto on, että luotat minuun ja suvaitset puhua minulle asioistasi. Lapsi tulee isänsä luo ja kysyy neuvoa ja sanoo: Isä, mitäs sinä tästä ajattelet; isä, mitäs luulet?"

Uli tunnusti erehtyneensä ja pyysi isäntää panemaan hänen rahansa säästöpankkiin; noin viisitoista taalaria hänelle kai vielä jäi, tuumi Uli. Se ei tosin paljoa merkitse, tuumi hän, mutta kai olisi varminta sentään ne panna säilöön. "Siltäkö sinusta tuntuu", sanoi isäntä, "juuri tuollainen kärsimättömyys se viekin monilta ihmisiltä omaisuuden. Siitä tulee kelmi tai hutilus, jonka mielestä edistyy liian hitaasti oikealla tiellä. Odotahan vain muutamia vuosia ja lisää yhä, niin saat nähdä, miten paljon sinulla on!"

YHDEKSÄS LUKU.

Ulin arvo nousee ja tytöt hullaantuvat.

Ja Uli teki niin. Hän pysyi säästäväisenä, tuli yhä nokkelammaksi ja utterammaksi ja kasvoi samalla viisaudessa ja älyssä ja saavutti Jumalan ja ihmisten suosion. Oli aivan ihmeellistä nähdä miten hän oli

ulkonaisestikin muuttunut. Nyt vasta hän oikeastaan esiintyi kuten miehen sopii; jo kaukaa kun hän tuli vastaan näki hänestä, ettei hän ollut mikään Lika-Pirkko; luuli häntä monasti tilallisen pojaksi eikä rengiksi, ei ainoastaan hänen pukunsa ja hopeisten kellonperänsä, vaan myös hyvän ryhtinsä ja siivon käytöksensä vuoksi. Tilalliset rupesivat kernaasti hänen kanssaan juttusille ja kysyivät: "Mitäs, Uli, sinä tästä arvelet?" Ja hänen sanansa tehosivat. Ja hän itse huomasi, että ne tulivat jollakin tavoin painaviksi; siksi ei hän enää lörpötellen viettänyt päiviään, mutta mietti ensin mitä puhui, punnitsi sanojaan, ja pianpa kuultiin jo sanottavan siellä täällä asioista aprikoitaessa: Bodenbauerin Uli sanoi niin, Bodenbauerin Ulikin arveli näin.

Hän tiesi, ettei hän nyt enää ollut mikään kurja renki, jota kaikkialla katsotaan karsain silmin, vaan että hän oli hankkinut itselleen vaikuttavan aseman, jossa hänen mielellään sallittiin olla. Miten hän vähitellen pääsi tuohon asemaan ja minkämoisten yksityistapausten kautta, ollen isännälleen hyödyksi vahingon asemesta, huomaten vikoja hevosissa, joita hänen isäntänsä aikoi ostaa, valiten hyvällä silmällä virheettömät j.n.e., siitä en rupea kertomaan, juttu kävisi liian pitkäksi. Hän alkoi tuntea, että maanomistaja kulkea teputtaa maallaan aivan toisella tavoin, katselee sitä aivan toisin silmin kuin tyhjän omistaja. Se, joka on säästänyt työnsä hedelmät ja voimainsa tuotteet tulevaisuutta varten ja on huolehtinut tulevien vuosien varoista, tulee käytöksessään jollakin tavoin levollisen varmaksi — mikä varmuus monissa kehittyy väärään suuntaan, typeräksi pöyhkeydeksi. Hän tuntee, että hän ei ole enää aivan kaikkien tuulien, vieraiden ja mielivallan hallussa, hän on itsenäinen, oma herransa. Hän voi kestää muutamia viikkoja sairautta ilman huolta, voi elää muutaman ajan ilman isäntää; siitä tulee hän tyytyväisemmäksi ja levollisemmäksi; hän ei rimpuike enää sinne tänne kuten vaapsahaisten ahdistamana, ja samalla kun sisäinen rauha kasvaa, kasvaa ulkonainenkin ja mikäli hän tulee itseensä tyytyväisemmäksi, sikäli tulee hän tyytyväisemmäksi isäntäväkeensäkin. Ja mitä enemmän hän saa tavaraa, sitä enemmän antaa hän sille arvoa, eikä säästä vain omaansa, mutta karttaa tuhlaamista yleensäkin; säästää siis isäntäväkensäkin omaa, ja sitä tyytyväisempi on isäntäväki häneen. Hän luo nimelleen vakavan arvon: on säästäväinen, ahkera mies.

Mitä tämä nimi merkitsi ja miten jokainen hyvä nimi houkuttelee miestä kiusaukseen kuten joka kukka hyönteisiä ja joka hedelmä toukkia, sen sai Uli pian kokea. Nimi "säästäväinen poika" on kuin teiren kuva, ja tytöt ne rupesivat Uliä kuvastamaan.

Bodenbauerilaisella oli kaksi piikaa, toinen emäntäpiika, toinen alempi. Ensinmainittu oli mörökölli, ei vuoteen kurahtanut monta kunnan sanaa, rumassa, rokonarpisessa naamassa oli haivenisia nystyröitä, silmät olivat punertavat, huulet valkeat ja nenä sininen; mutta hän oli ahkera, säästäväinen ja olisi kaikesta sydämestään tahtonut miestä; vaan hän ei osannut ilmaista rakkauttaan muuten kuin murinalla. Hänen äänensä oli koiran ja kissan äänen tapaista ja hän murisi ja kurisi aina enemmän sille, jota enemmän rakasti. Näyttipä siltä kuten hän joka hetki olisi nipistäen, raapien ja purren karkaamaisillaan rakastettunsa kimppuun. Tämä piika sanoi: sittenpä vasta maksaisi vaivaa tehdä työtä ja säästää kun saisi miehen; sittenpä hän vasta näyttäisi, ettei säästeliäämpää vaimoa ole koko maailmassa.

Mutta toinen oli huikenteleva otus, kevytmielinen luonteeltaan, kasvoiltaan, ruumiiltaan: kauniisti punaiseksi ja valkeaksi maalailtu, hipiä sileäksi hangattu ja silmiäänköös se osasi suloisesti vilkuttaa ja suunsa suloisesti suppoon pistää niin että olisi tahtonut siihen kiinni imeytyä. Hänköös putsaili itseään mielellään, mutta teki työtä sitä vastenmielisemmin: ei puhettakaan säästämisestä, aina mukavuus oli sitä mieluisempi, mutta kaikkein mieluisinta oli saada mies. Mieheessä tavoitteli hän onneaan, taivastaan, autuuttaan, kaikkea. Hän ei murissut eikä purrut; hän tekeytyi hengeksi ja hieroi mielitiettyynsä kuvettaan kuin kissa hyvällä päällä. Hän ajatteli, että jos hänellä olisi mies, rakastaisi hän häntä ylen paljon ja he rupeisivat viettämään oikein hyviä päiviä. Silloin ei pirukaan pakottaisi häntä enää palvelijaksi, silloin hän keittäisi niitä ruokia, joista tykkää, ja nousisi ylös milloin miellyttää.

Molemmat iskivät nyt silmänsä Uliin ja tahtoivat tehdä hänet onnelliseksi; molemmista oli Uli mieluinen. Ensinmainittu ajatteli, että Uli voi auttaa häntä säästämisessä, toinen, että Uli säästää, jotta hän voisi olla Ulin kanssa onnellinen, s.o. ettei hänen tarvitsisi tehdä mitään ja saisi kuitenkin kaikkea mitä haluaa.

Molemmat rupesivat jotenkin samaan aikaan tuota kultapoikaa kuvastamaan.

Stiina torui aina Uliä, kun Uli keittiössä yritti sytyttää piippuaan tulitikulla taikka vain lastullakin: Ulin kynnet eivät muka olleet niin herraskaisia, ettei hän voisi ottaa hiiltä uunista, ei suinkaan ne nyt siitä karstalle palaisi. Hän äkäili Ulille aina kun Uli pani öljyä lyhtyynsä; milloin kaasi poika pesään liian paljon, milloin pirahdi pisara syrjään. Kylläpä hänen oli opittava säästämään toisella tapaa, sanoi Stiina. Hänen saappaansa odottelivat usein viikon ajan rasvaamista tuvassa. Stiina ei niihin niin sormellaan puuttunut. Puukengät muka hyvin kelpaisivat rengille kotosalla tallustella; täällä ei saappaita tarvittu. Stiina ajatteli, että Uli pysyy kotosalla, kun hänellä ei ole saappaita. Kun rengit joskus pyhäiltöina istuivat vähänkin myöhänlaiseen penkillä talon edustalla, niin könyytteli Stiina heidät makaamaan.

"Eipäs ole ihme", sanoi hän, "jos sinä, Uli, laiskottelet aamulla! Kun et opi ajoissa iltaisella menemään maata, niin ei sinusta ikinä tule mitään." Emännälle puhui Stiina Ulista alinomaa, mutta aina morkaten ja säkättäen, että Uli muka tekee kaikki työt nurin kurin ja useasti emäntä ihan sanoi: "Mutta, Stiina, minä en tosiaan tiedä, mikä vika sinusta on Ulissa, hän ei tee kellekään mitään pahaa milloinkaan ja on pitäjän kunnollisimpia poikia, ja pulskempaa, sitä ei olekaan!"

Ulla oli ihan toisellinen. Hän mairi, pisti suunsa sokerilleen, lähenteli nokan eteen, Ulin parissa oli hänellä aina tekemistä: milloin piti Ulin muka auttaa häntä, milloin Ullan Uliä. Hän hännäili Uliä, kunnes Ulin täytyi häntä koskettaa, hänen kanssaan otella. Milloin tuli Ulla varastamaan hänen nenäliinaansa, milloin kukkaa hatusta, milloin pistämään hänen taskuunsa imeliä omenia tai makehia päärynöitä. Elon leikkuussa tuppautui hän Ulin sitojaksi ja lipakoi aina hänelle somia sanoja ja julisti rakkauttaan alati silmillään. Miestä haluavansa sanoi Ulla usein, ja miehelle olisi hän hyvä, tätä elämäähän oli vain kerta ja tuhmiapa oltaisiin, jos kohdeltaisiin toisiaan pahoin ja oltaisi onnettomia.

Tietysti he naisellisella vaistollaan pian huomasivat olevansa kilpailijoita ja koettivat syrjäyttää toisiaan.

Stiina haukkui mieskönttejä, jotka ajelevat joka letkaa ja katsovat vain naamaan naidessaan, ja sanoi Ulille, että Uli on kaikkein tuhmimpia ja kelvottomimpia köytyksiä, jonka kanssa ei kerrassaan minkään kunnan ihmisen kannata ruveta väleihin. Mokoman, joka katsastelee sellaista kevytmielistä Lika-Pirkkoa kuin Ulla ja rupee hänen peliinsä, mokoman pitäisi vielä saada patukkaa. Mokomain kanssa ei Stiina lyöttäytyisi yhteen. Vaikka hän uskaltaakin näyttää naamansa auringonpaisteessa pelkäämättä että se ruskettuu, niin onhan hänellä toki kaksi tusinaa paitoja ja seitsemän paria pumpulisukkia, (yksi pari oli hävinnyt), neljät liivit, kahdet hiivatin hyvät ja kahdet huonommat, ja rahaakin oli, eipä sanonut, minkä verran. Mutta sen vain sanoi, että sen, jonka kanssa hän rupeisi talosille, ei tarvitsisi huolehtia parisängyistä ja parista lehmästä eikäpä ehkä lampaastakaan. Hän ei ollutkaan sellainen kevytmielinen letus, jolla ei ole rahaa ostaa edes lankaakaan kun aikoo parsia sukiaaan. Oli hänellä vielä muutakin puhumista, mutta ei hän nyt siltä naimisiin; hänellä oli mistä elää muutenkin ja hyvä se oli olla vapaanakin ihmisenä. Muuten hänellä olisikin jo kauan sitten ollut mies, jo kaksikymmentä vuotta sitten olisi hän saanut miehiä jos miten monta, mutta nyt ei maksanut enää vaivaa ryhtyä puuhiin, sadasta pojasta ei ollut niin yhtään älykäästä; joka lutti on nyt pojista rakkaampi kuin rahakas kunnan ihminen. Näin puhuttuaan virnisti Stiina tavallisesti niin että villikissat olisivat kauhistuneet ja heristi kynsiään niin että kanahaukat olisivat kadehtineet.

Ulla ei ollut puoliksikaan näin vihainen Stiinalle, vaan nauroi ja ilkkui ja virnisteli, että kyllähän se Stiina mielellään menisi naimisiin, mutta kun se näyttää torahampaitaan kuin metsäsika, niin mikäs poika sitä lähelle uskaltaa: jää niihin roikkumaan. Stiina kuorsaa yöllä jotta sälot seinistä lentävät ja usein se oikein karjasee keskellä yötä. Ja jos kysyy, mitä se sillä tavoin karjuu, niin se huutaa: "Minä näin unta, ettei se minusta huolinut, vaikka jo luulin sen saavani." Yöllä sen päällä on paita, jota ei kelvon voisi käyttää luutturiepuna, ja liiviksi pujottelee se nuoraan räjäsyä kuten papuja ja sitoo ne ympärilleen ja kehuu sitten miten ne liivit lämmittävät. Kun hän tässä tuonoin aikoi aamulla ottaa Stiinan sukat jalkaansa, ei hän voinut koko yönä nukkua, kun pelkäsi, miten ihmeellä saisi ne jalkaansa, ne olivat näetsen kuin hämähäkin kudetta. Ulla ihmetteli, mihin se Stiina oikeastaan hukkaa kaikki rahansa; ei se niitä käytä mihinkään ja kuitenkin ei sillä ole niin viiden kreutzerin kolikkaa. Ulla toivoi, että joku antaisi Stiinan petkuttaa itseään ja naisi hänet; luulisi saavansa rikkaan vaimon, mutta kylläpä Ullaa naurattaisi, kun se saisikin hupsun rahojen asemasta. "Uli", sanoi hän, "tuopas sinulle kelpaisi, saisitpas siitä käryä niin ettei nokkasi nuuskaa, tuskin lannankaan hajua enää tuntisi; siinä olisi sinulle eukkoa elinijäksi! En kehu itseäni puoleksikaan niin paljon kuin tuo hupsu; mutta taivainen eropa minusta sentään olisi saadako puhtautta rakastava vaimo vai tuo tunkio, kuonainen kuvatus. Selkäpiitäni oikein varistaa joka ilta kun minun pitää mennä sen kanssa makaamaan ja yököttää aina kun hän keittää ruokia, eikä emäntä."

Niin ottelivat kilpailijat toistensa selän takana; mutta eivät he säästäneet toisiaan vasten naamaakaan ja Stiina haukkui Ullaa ja Ulla pilkkasi Stiinaa. Ja Uliä, joka muuten oli järkevä nuorimies, olisi nytkin luullut järkeväksi. Olisi luullut, ettei hänelle kävisi kuten entiselle aasille kahden heinähäkin välissä: ja kuitenkin kävi Ulille niin, rengille, josta oli tullut järkevä mies. On aivan merkillistä, millainen pölkkyypää voi naima-asioissa tulla miehestä, joka muissa maailman suhteissa on älykäs, miten nainen voi kuten tykin sytytysluntulla leiskauttaa liekkiin ihmisessä haluja ja salaisia tai jo ilmenneitä himoja, niin että hän on hulmuavassa tulella ja ajattelee vain, että tuon kanssa täytyy hänen tulla onnelliseksi ja ettei hänellä koko maailmassa ole mitään muuta kuin tuo vain eikä häntä ilahuta mikään muu kuin tuo vain; sellaista näkee alituiseen ja sille, joka sen on sadasti nähnyt, käy aivan samoin kuin hänen näkemilleen eikä hän muiden vahingosta viisastu. Nähdään solmittavan tuhansia avioliittoja, joista tuhannet tuumivat, että niistä tulee onnettomia niin varmaan kuin 1 ja 1 on 2, ja että seurauksista nähdään, eivätkö he puhu totta; mutta nuo kaksi solmijaa, tai ainakin toinen heistä, ne eivät vain kuule, eivät näe, aavista, vainua mitään. Toisessa on mahtavana taipumuksena, kehittymättömänä voimana jokin himo: nainen lähenee sitä eloa-antavana luonnonmahtina ja heti alkaa hapatus, joka tuho

harkinnan, hukuttaa tahdon kokonaan kuohuun, sokaisee silmät ja hävittää entiset epäröimiset ja pyrkii nousemaan vain tuon himon määrää kohti. Täten selitän hyvin kouraantuntuvasti nuo monet niin sanotut rakkaudet. Tai selittäköön ken voi muulla tavoin sen miksi mitä vastenmielisimmät otukset naidaan kun heillä vain on satanen kruunua rahoja; mitä laiskimmat letukset, kun heillä vain on kaunis naama; mitä siveettömmät, julkeimmat lesket, kun vain osaavat kiemailla, vaikka koko heidän entinen elämänsä, — jonka laadun muuten pyydysteltävä useimmiten tietää, — heidän luonteensa, heidän taipumuksensa saarnaavat kanuunan jyrinällä avio-onnea vastaan?

Jos tämä hapatus ihmisessä ehtii käydä loppuun ennenkun hän on joutunut naimisiin, niin haihtuu huumaus; hän herää kuin unesta; on kuten häneltä suomet silmiltä putoisivat; kaikki näyttää nyt toiselta, aivan toisin laskee hän nyt ja hänen elonsa vaatimus on nyt vapautua tuosta ennen toivomastaan n.s. elämänsä onnesta. Siitäpä johtuukin vaikerrus menneestä rakkaudesta, uskottomuudesta; siitäpä useat kihlattujen erot; vielä useammat n.s. onnettomat avioliitot. Sellaista hapatusta oli luultu oikeaksi rakkaudeksi; kävi hapatus loppuun, entinen luonnollinen olo palasi: ei siis muka enää rakasteta. Ne, joista piti tulla yksi, eivät otakaan yhtyäkseen, vaan ovat toisilleen vieraita ja vihamiehiä. —

Ulissa piili yhä tuo entinen kaksikymmen-vuotias poika, joka lämpenee kiemailuista ja pitää enemmän kauniista kuin rumista tytöistä; katselee tyttöjä aistillisuutensa silmälaseilla ja luulee heissä näkevänsä kaivatun onnensa. Mutta Ulissa oli myös halu säästeliäisyyteen, into itsenäisiin yrityksiin, vimma päästä isännäksi. Muutamat sadat kruunut ja tarkka vaimo eivät siis hänen mielestään olleet halveksittavia; niistä luuli hän rajattomasti hyötyvänsä ja lyhentävänsä monilla vuosilla palvelusaikaansa.

Sentähden ei hän malttanut olla tavoittelematta Ullaa onnenaan; ajattelematta, että Ulla on sentään niin rakas ja hyvä tyttö, hänen kanssaan olisi hyvä elää. Usein hän mielessään haaveksi tuota elämää: niin ja niin he Ullan kanssa ahertaisivat, keskenään iloitsisivat ja hoitaisivat talouttaan. Mutta sitten muistui hänen mieleensä taas, etteihän sitä pelkällä kauneudella voi elää ja ettei Ullalla ole arkussa mitään, hän on sitä paitse ylpeä, ei osaa oikein pitää huolta vaatteistaankaan eikä hän ole ollut työssäänkään mikään ahkeruuden ihanne. Mutta, ajatteli hän mielessään, kyllähän Ullan saisi työhön totutetuksi. Sitten johtui Stiinakin Ullan mieleen ja hänestä tuntui, että Stiinan kanssa hän sentään tulisi paljon paremmin toimeen. Stiinalla oli rahoja, hän oli ahkera ja tarkka. Tosin oli hän ruma; mutta, ajatteli hän, siihen kai tottuisi, niin ettei sitä lopulta huomaisikaan. Stiina oli hyvin häjy; mutta, ajatteli hän jälleen, välipä naisilla lopultakin, eiväthän, kaikki voi saada kauniita vaimoja ja monipa vaihtaisi mielellään kauniin vaimon rumempaan, kun saisi vaatimattomamman ja ahkeramman kuin entinen. Silloin rupesi hän puhuttelemaan Stiinaa sävyisin sanoin ja lähenteli häntä. Stiinakos nyt virni kahta kauheammin, ihan tukka näytti harjaksina pystyyn karkaavan, ja haukkui Ullaa entistä sydämellisemmin ja vimmatummin eikä säästellyt "laiskimuksia" ja "koirarutkia" ja pani kahta vähemmän jauhoja ja voita keittoon. Silloin ajatteli Ulli, ettei tosiaan liene elämän suurin riemu elää sellaisen vaimon kanssa, jonka ystävyys on murjottelemista, hempeys haukkumista ja että mitäpä ne raha-pahat häntä auttaisivat kun toinen ei antaisi hänen olla lainkaan mielensä mukaan, toisesta ei hänelle olisi yhtään iloa, hän olisi aina patukan alla?

Niin kiskoi ja tyrkki Ullaa kaksi voimaa eri suunnille; yhä välttämättömämmältä tuntui hänestä päättää pian; sillä hän ajatteli, että hän jo muka tulee liian vanhaksi eikä enään naimisiin pääsekään, ellei tee pian päätöstään, vanhaa näet ei kukaan huoli. Sillä nykyään vanhetaan paljon aikaisemmin kuin ennen; joka poika nulikka on nyt jo mies mielestään. Mitä siis voi mies olla muuta kuin ukko? Ennen hävettiin mennä naimisiin alle kolmenkymmenen vuoden vanhana: nyt nyrpistelevät tytöt nokkaansa kun kosija on yli kahdenkymmenen viiden ja rupeevat kernaimmin yksin kahdeksantoista, kaksikymmenvuotiaitten kanssa. Tästä ymmärtää, minkämoisia nykyajan tytöt ovat ja minä he avioliittoa pitävät, miten vähän he ajattelevat tätä: kuinka voivat lapset elättää lapsia?

Onneksi Ulille, ei tässä talossa suvaittu palvelijain yöjuoksua toistensa luona; sitäpaitse nukkuivat kilpailevat tytöt samassa vuoteessa: siitäpä olisikin tullut merkillinen yöjalkareissu. Mutta näiden esteiden vuoksi koettivat naiset sitä innokkaammin päästä Ullan pariin päivällä, sillä hekin halusivat kumpikin yhä enemmän kiiruhtaa liittoa ettei Ulli pääsisi heidän käsistään. Milloin talliin lypsyllä, milloin ruuhen ääreen ruokkiessa, milloin vajaan appeen laittoon, milloin heinään, lantatunkiolle pujahtelivat Stiina ja Ulla kilpaa hänen luokseen. Stiina öyski, Ulla liehi. Mutta tuskin oli Stiina tullut, niin pian oli lähellä Ullakin, häiriten joko keskustelua tai kiusaten Ullaa jälestäpäin keskustelun vuoksi. Ja tuskin oli Ulla nähnyt Ullin jossain ja katsoi vilkaisemallakin häneen, niin jo lensi siihen Stiina kuin pyssyn piipusta ja sähisi metsäkissana ja lateli hävyttömiä ihmisiä ja laiskimuksiaan j.n.e. Kuta kiihkeämmin Stiina ja Ulla kilpailivat, sitä vähemmän he antoivat rauhaa toisilleen, sitä rajummin he pitivät puoliaan, sättivät toisiaan mitä kamalimmin ja toinen uhkasi kaivata toisen päälle isännälle: ihmepä jos mokomia liehimisiä ja kukerruksia kärsittäisi. Isäntä ja emäntä olivat jo kauan nähneet mitä peliä nuo pitivät ja tulivat yhä tyytymättömämmiksi, sillä se häiritsevi toita. Ei Stiinalla eikä Ullalla ollut halua työhön, he unohtivat tärkeimmätkin tehtävänsä; myös Ulli veltosteli. Emäntä oli jo kauan sitten tuuminut, että Johanneksen pitäisi nyt puhella asiasta Ullin kanssa; hän itse oli kyllä jo monasti

pökyttänyt tyttöjä, mutta sehän oli ollut kuin tulta tappuroihin: tytöt näyttivät tulevan yhä hullummiksi ja hullummiksi ja emäntä oli huolissaan, että Stiina tulee hassuksi; se oli tässä äskenkin lörpötellyt, pöpissyt itsekseen ja tällainen se ei ollut ollut ennen heillä ollessaan. Ulla ei käy kovin apeille mielin, tuumi emäntä: kun ei saa yhtä, niin saa toisen. Johannes sanoi, ettei hän mielellään menisi puhumaan Ulille, ei ollut vielä siitä Ulille kurahtanutkaan; mutta jos ei meno parane, niin täytyyhän hänen, eihän tällaista voi kestää.

Ulistakin kävi olo yhä kiusallisemmaksi. Hän alkoi vähitellen hävetä kun hänellä oli kaksi henttua, hapatus oli käymässä loppuun; tytöt olivat toisilleen vastuksina ja Uli sai aikaa tointua entiselleen. Hän alkoi karttaa noita kahdenkeskisiä keskusteluja; no sitä rajummin tytöt ajelivat häntä, sitä enemmän toisiaan haukkuivat ja jos hän lähti lyhdyttä talliin, niin entistä joutuimmin he tulivat jälestä. Kerran kun Uli lähti antamaan hevosille apetta yöksi, ja oli tuskin ehtinyt ruveta apetta jakelemaan, tupsahti Ulla hänen luokseen lipikoimaan ja kysyi viimein hyvin surullisella mielin, mikä Ulilla oli kun hän ei ollut enää sellainen kuin ennen? Tietysti vain Stiinan syytä; mutta Stiinallekos Ulla lupasi näyttää! Tuskin oli Ulla sen sanonut, niin alkoi ulkoa kuulua jyskettä ja pauketta ja sitten rupesi kuulumaan niin merkillistä ääntä, ei ollut se ammuntaa eikä määintää vaan yhtäaikaa molempien tapaista. Ulla huutaa kiljahti nyt sille näyttävänsä, hypähti ulos ja Uli tuli ovelle lyhtyineen; tuvalta juoksi väkeä ja Stiina löydettiin lantakaivosta, kurotellen likaa valuvaa päätään mustista mujuista, surkeasti ähkien ja kurnuttaen, hokien ja karjuen vaikka minkälaisella äänellä. Hän ei päässyt omin voimin ylös ja kukaan ei uskaltanut sen siivoiseen koskea. Koko talon väki seisoi kaivon suulla voimatta olla nauramatta; emännänkin täytyi kääntää päätään ja katsoa sivulle kun ei voinut pysyä totisena. Stiina kurotteli käsiään ja alkoi sadatella. Ulla nauroi yhä hullummin, Stiina karjui kahta kauheammin: kyllä hän sille näyttää kun täältä pääsee, sillä kukas muu kuin Ulla se olisi peittänyt sillä tavoin lantakaivon että hänen piti pudota siihen kun oli menossa vettä hakemaan. Tyttöjen nauraessa ja sadatella, ei kukaan auttanut: yksi puhui puoshaoista, toinen heinähangoista; kolmas tuumi, että Stiina olisi räjäytettävä ruudilla tantereelle. Viimein armahti isäntä onnetonta, otti noin neljän jalan pituisen salon, käski Uliä pitämään kiinni salon toisesta päästä ja piti itse toisesta. Stiinan oli tartuttava salkoon käsiksi. Niin nostivat he vaivoin ja kaikki voimansa ponnistaen Stiinan hitaasti lantakaivosta. Voi tuskin käsittää, miltä lyhdyn valossa näytti tuo virtsaa valuva kuvatus, joka oli yltäänsä mustassa töhkässä, tuo punasilmäisen sininenä, valkeahuulinen Stiinakin hän hitaasti nousi lantakaivosta. Vaatteistaan loruivat ylt'ympäri mustat purot kunnes hänet viimein oikeana sontasuutarina laskettiin tantereelle. Katselijat olivat nauruun läkähtyä. Mutta tuskin oli Stiina päässyt jaloilleen, niin karkasi hän kuin susi Ullan kimppuun. Tämä kiljaisi ja yritti juosta pakoon, mutta jo sai Stiina hänet kynsiinsä ja kiskaisi palmikosta nurin. Kauniin Ullan päällä pyörinyt kauhea Stiina ja hauteli kämmenillään Ullan kasvoja. Miten soma Ulla huusikaan apua Jumalan nimessä, huusi kuin puukko kurkussa, niin ei kukaan häntä auttanut; kukaan ei tohtinut koskea Stiinaan, hänestä lenteli joka liikkeellä ruiskimalla lantaa. Silloin täytyi Ullan viimein varjella itseään, Stiina kiljaisi ja he pyörivät toisissaan keränä kiinni. Kuului kaukaa askelia; silloin emäntä sanoi, että jos ei noita nyt jo eroiteta, niin täytyy hänen itsensä eroittaa. Ei tohdittu olla tottelematta emäntää; koetettiin heti tarttua kiinni Ullaan. Mutta Ulla ei ollut siistimpi kuin Stiinakaan; tavoittelija tahroutui ja kun Ulikin yritti heitä eroittaa, koettivat he molemmat heittäytyä hänen kimppuunsa, sillä hän oli muka kaikkeen syypää. Stiina noitui Ulin olleen Ullan kanssa samassa juonessa, upottamassa häntä lantakaivoon, ja Ulla sadatteli Ulin yllyttäneen Stiinan hänen kimppuunsa. Ellei isäntä läheneviä naapureita peläten olisi aivan tosissaan käsenyt taistelijoita menemään sisään, niin olisi Ulin ollut paljon vaikeampi hillitä vihaansa kuin rakkauttaan.

Täytyy jättää lukijani mielikuvituksen kuvattavaksi miltä nuo kaksi rakastajatarta sitten näyttivät kun he tulivat yhdessä huoneeseensa ja viimein asettuivat vuoteeseensa. Sen vain sanonen, että heidän ulkomuotonsa käänsi Ulin mieltä ylenpalttisesti ja että hän siitä hetkestä kyllästyi heihin molempiin. Tytöt ymmärsivät itsekkin, että kyllä tämän pelin piti jo loppua, ja heidän liehimisyrityksensä olivat tästä lähin varsin laimeita. Stiinalla oli surussaan se ilo, että eihän tuo toinenkaan saanut Uliä, ja Ulla päätteli kaikessa hiljaisuudessa: on niitä poikia muitakin kuin Uli ja eihän nätin tytön tarvitse kuin viheltää akkunasta jos tahtoo miestä: niitä tulee heti kymmenittäin; mutta ketä tahansa ei hän huolikaan, hän ei olekaan syntynyt maailmaan miksikään luutturievuksi! — Mutta ei ollut vielä hävinnyt Ulista halu naisväkeen; yhä vieläkin hänestä tuntui siltä, että nyt olisi jo aika, nyt ei enää saisi vitkastella!

KYMMENES LUKU.

Miten Uli käy lehmän kaupalla ja on vähällä saada eukon.

Kerran, ja silloin oli kuuma ilma, vei Uli lehmää markkinoille. Isäntä oli sanonut hänelle, miten paljon hänen lehmästä piti saada; minkä saisi enemmän, saisi hän pitää itse, mutta Ulin pitikin muistaa, ettei vain joutuisi tuolien ja penkkien alle tai vielä tuomaan lehmää kotiin takaisin. Sillä monellehan oli käynyt niin, että vaikka olisi saanut kauppaamastaan tavarasta kelpo hinnan, oli jännittänyt jousen liian kireälle ja menettänyt siten ostajat kaikki. — Uli oli nähnyt paljon vaivaa tätä lehmää ruokkiessaan ja hän meni siis jännitetyn mielin ja suurin toivein markkinoille. — Voitankohan minä 20 vai 40 batzia? Vai enköhän voita kerrassaan mitään? Se ajatus pyöri hänen päässään alituisen. Jo kaukana kaupungista viittailivat ihmiset hänelle ja huusivat: "Poika, mitä lehmä maksaa?" He koplottelivat lehmää joka paikasta, mutta se ei muka ollut oikein virheetön, nahka oli liian ohutta, sanoivat, ja talia tuskin oli lapsen kengän voiteeksi. He moittivat lehmää niin että Uli jo melkein oli alentaa sen hintaa. Mutta silloin tuli kauppapaikalle toisia ostelijoita ja ne alkoivat lehmää taas puolittain kehua: tänä vuonna ei muka voi muuta kuin tyytyä siihen, minkä saa. Huonoja ovat lehmät yleensä, mutta tämä ei ole niitä kaikkein huonoimpia. Ja on vähän vaikea ruokkia hyväksi lehmää huonolla heinällä.

Melkein kuin paarmat metsään menevän lehmän kimppuun, hyökkäsivät ihmiset Ulin ja hänen lehmänsä ympärille. He pilkkasivat ja kehuivat milloin lehmää, milloin miestä ja sanoivat, että Ulin pitäisi toki vähän ajatella ja hävetä ennenkun pyytää niin paljoa näin laihasta elukasta. Mutta siitähän alkoikin Uli aavistaa, että hänen lehmänsä mahtaakin olla hyvin haluttua tavaraa ja että kyllä sillä nyt voi kiskoa voittoa. Hän tahtoi siis lehmästä viisi taalaria enemmän kuin mitä isäntä oli sen hinnaksi määrännyt. Mutta silloinkos hänelle alettiin hurista ja murista, ikäänkuin hän olisi sohinut ampiaispesää ja heti kaikkosi väki hänen luotaan. Kuitenkin huomasi Uli, että jotkut pitivät häntä ja hänen myyntipaikkaansa torilla tarkasti silmällä. Uli pyysi siis erään tutun, joka kulki ohitse, pitelemään lehmää vähän aikaa ja lähti itse pistäytymään torille kuulustellakseen käypiä hintoja. Ja hän huomasi ilokseen, ettei hänen hyvä aavistuksensa pettänytään ja että hän tänään voisi tehdä hyvät kaupat. Ulin tullessa takaisin, oli hänen sijoillisensa pahassa pulassa: ostajat näet kyselivät hintaa, vaan sitä ei tuttava tiennyt. Uli ryhtyi siis itse kaupittelemaan. Hän pysyi vaatimuksissaan; ostajat tarjosivat, tinkivät ja menivät matkaansa; mutta Uli huomasi, että useimmat heistä aina pitivät lehmää yhä silmällä ja näki että he pois lähtiessään jättivät vastenmielisesti toisia kilpailijoita paikalleen. Lopuksi arveli Uli, että hän voi saada lehmästä lousidorin enemmän kuin minkä isäntä oli sen hinnaksi määrännyt, ja viimein hän möikin lehmän, peläten liialla tiukkuudella menettävänsä kaikki ostajat.

Hän viipyi kaupungissa kunnes sai rahat ja iltapäivän aurinko paahtoi kuumimmillaan kun hän palasi kotiin. Hän ei ollut ehtinyt kauas kaupungin ulkopuolelle kun näki isokokaisen naishenkilön häärivän tiellä ajellen neljää porsasta. Porsaat eivät tahtoneet kulkea siivolla ja viiden hengen voimalla siinä ähkittiin ja kiruttiin surkeasti. Uli tunsii naisen: se oli erään naapurin tytär. Hän oli ihan tikahtumaisillaan ja upo-uuvuksissa porsaiden ajosta ja pyysi Uliä avuksi; ei sanonut muuten saavansa noita riivattuja elävinä kotiin. Käyttäytymällä porsaita kohtaan hieman levollisemmin kuin tyttö selviytyi Uli helposti tehtävästään ja pian kuljivat porsaat kiltisti. Sillä eläimethän ovat sitä mukaa kuin paimenetkin. Ja tästäpä sopisi meidän lausua pari kaunista sanaa vanhemmille ja ruhtinaillekin; mutta eihän meillä nyt ole aikaa heille tarinoida; meidän täytyy kertoa, miten Kaisa jälleen sai ilmaa keuhkoihinsa ja miten hän alkoi heti ensimmäisellä hengenvedolla kertoa, kuinka paljon heillä on sikoja ja kuinka paljon he voittavat vuodessa pelkällä sianhoidolla. Mutta äiti, se osaakin hoitaa sikoja; se antaakin syöttösijoilleen talvella paremminkin kermaa kuin maitoa. Mutta pellavalla ja liinalla he voittavat vielä enemmän. He kylvävät pellavaa ja liinaa joka vuosi hirveän paljon ja joka vuosi ne luonnistivat hirveän hyvästi. Ja sittenkös he kehräävät ahkerasti; ja jo ennen joulua heillä on orret täynnä kehrättyjä lankoja. Ja jo monasti on kauppias sanonut, ettei hän saa mistään niin paljon ja hyviä lankoja kuin heiltä. Ja vaikkapa äiti kudottaakin kankaita jos miten hirveän paljon, sillä heillä on kaikki aitat puolillaan ja orret täynnä liinakankaita, niin kuitenkin ei äiti ehdi joulusta pääsiäiseen saakka tekemään muuta, kuin kulettamaan suuria taakkoja lankaa kaupunkiin kaupaksi. Ja joka lapselle on äidillä jo myötäjäiset valmiina; siinä on alusvaatetta, siinä päällysvaatetta ja pellavakangasta paidoiksi; siinä liinaisia, siinä pöytäliinoja ja lakanoita, niin paljon ettei uskoisikaan. Ja jo monasti, kun on tullut vieraita ja äiti on vienyt heitä katsomaan meidän aittoja, ovat vieraat lyöneet kämmeniään yhteen ihmeissään ja sanoneet, etteivät he ole vielä missään nähneet niin paljoa ja niin kaunista tavaraa yhdessä paikassa. Ja jo monasti on isä sanonut, että monet kai luulevat, että hän, — niin tilallinen kuin onkin —, tuskin jaksanee maksaa kaikkea mitä äiti kuluttaa vuosittain kutojain ja valkaisijain palkkoihin. Hyvä kun jaksaa edes korot maksaa; ja ehkäpä jaksaisi kaikkikin, jos ansaitsisi karjallaan enemmän kuin muut, mutta tuskinpa hän ansainnee. "Vaan tämä nyt ei ole vielä mitään", jatkoi Kaisu. "Mutta minua on jo monasti ihan kauhistuttanut, miten paljon mylläriin täytyy joka vuosi maksaa isälle eloista, varmaan monta sataa kruunua. Mutta mylläri sanookin aina, ettei hän saa mistään niin hyvää viljaa kuin meiltä. Siitä kannattaakin maksaa vähintäin puolen kruunua enemmän kuin kylän muiden tilallisten viljasta. Mutta meillä onkin paljon peltoja, monta auranalaa yhtä levyä vain, en oikein tiedä miten paljon; ja ne ovat niin tasaisia kuin pöytä ja multa niissä on niin muhevaa ja mustaa ettei missään ole sen vertaista. Ja jo monasti ovat ihmiset sanoneet, ettei sellaisia peltoja kuin meillä ole tämän maan piirissä etsipä mistä tahansa. Ei ole mitään ihanampaa kuin meidän pellot silloin kun niissä vilja lainehtii; ja se vilja ei mene koskaan lakoon ja tiheää se on kuin suka ja kaikki olet ovat aina yhtä pitkiä,

aivan kuin sirpillä tasoitettuja. Kaikki ihmiset sitä aina katselevat ja sanovat, etteivät he tiedä mitä temppeja isä oikeastaan tekee, mutta sellaista viljaa he vain eivät ole nähneet missään muualla kuin meillä ja heistä tuntuu, kuin isä aina jo etukäteen tietäisi, tuleeko talvi aikaiseen vai myöhään, ja pitääkö kylvää tiheään vai harvaan, aina se arvaa oikeaan ja joka kesä on hänen laihonsa yhtä hyvää, aina yhtä suoraa ja yhtä tiheää, eikä hänen laihonsa karise koskaan, vain joskus joku kourallinen sattumalta."

Näin lorusi Kaisu pitkin matkaa niin että hiki valui virtana hänen otsaltaan ja hänen huultensa olisi luullut kuivuvan kiinni toisiinsa, eikä enää koskaan aukeavan; ja niimpä lie ruvennutkin käymään, koskapa Kaisu erään ravintolan kohdalla sanoi Ulille: "Voi, jospa saisi nuo porsaat jonnekin lättiin ja jotain juomaa niille! Hyvää kai se niille tekisi." Sill'aikaa tarjosi hän Ulille puoli pulloa viiniä, koska Uli oli ollut niin hyvä, että oli auttanut häntä; hän ei olisi yksin saanut niitä riivattuja kotiin. Uli sanoi, että hyvähän olisi puolikaskin, jos Kaisu ei vain häpeisi mennä ravintolaan tällaisen renkimiehen kanssa; mutta olihan hänelläkin rahaa maksaa se puolikas. Kaisu vastasi, ettei Ulin toki pitäisi häntä pilkata; hän oli ollut monasti ravintolassa tilallistenkin poikain kanssa, jotka eivät olleet Ulin veroisia niin missään suhteessa. Ja jo monasti oli Kaisun isä kehunut Uliä ja sanonut, että ollapa hänellä vain sellainen renki! Ja olipa sanonut, että Bodenbauerin Uli olisi hänestä paljon soveliaampi vaikka vävyksikin kuin monet tilallisen pojat, niin renki kuin onkin.

Lätti saatiin ja puolikas myös. Ravintolassa oli väkeä vähän. Kolmen ja neljän välillä iltapäivällä ei tavallisesti tulla kotiin markkinoilta, jos kaupungissa syödään kunnan ateria tai aiotaan tanssia. Kotiin lähtevät aikaisin vain ne, jotka saavat tyytyä puolikkaasen viiniä, ne jotka ovat myyneet voita, lankoja y. m. pikku tavaraa ja ostaneet vuohia, lampaita, sikoja: s.o. niin sanotut pikkuisännät ja — emännät; ne, jotka eivät voi kuhnailla kaupungissa kauan ja kuitenkin haluavat maistaa haarikkansa ennen kun menevät kotiin laihalle kahvilleen. Muutamia heikäläisiä istui nyt jo ravintolatuovassa puolikkaat edessään ja korit tai torilaukut vieressään ja puhelivat markkinoista: mitä se ja se tavara oli maksanut; ja että jos tuon olisi tiennyt, olisi toki vienyt markkinoille muuta paremmin kaupaksi menevää kuin voita. Sitä oli ollut myytävänä niin hirveän paljon että olisi luullut voipyttyjen sieninä maasta nousseen ja ihmisten voita vedestä kirnuavan. Kaisu kehui hyvää onneaan. Hänelläkin olisi näet ollut viedä voita kaupaksi; mutta äiti oli sanonut: tänään ei pidä viedä voita markkinoille, sillä kaikki, jotka ovat kreutzerin lantin tarpeessa, vievät tänään kaupaksi voita. — Kaisu sanoi haluavansa syödäkin jotain; viini oli tehnyt hänet nälkäiseksi; eivätköhän he tilaisi jotain? — "Miksei, minusta nähden", sanoi Uli. Kaisu huusi ravintoloitsijaa ja kysyi: mitä heillä on tarjota? Ravintoloitsija vastasi, että jos vielä vähän aikaa jaksaisivat odottaa, niin olisi paistia ja makkaraa ja kinkkua; mutta ne olivat vielä tulella. Ei oltu luultu, että väkeä tulisi tänään näin aikaiseen. Kaisun mielestä sopisi hyvin odottaa, — porsaidenkin vuoksi, sanoi hän; odottaessa ilma vähän viilenee. — Mutta nyt pitäisi ottaa vielä toinen puolikas ruuan kanssa, he olivat juoneet niin joutuin, kun eivät olleet ajatelleet, että vielä söisivätkin täällä. Viimein, syötyä ja juotua, huusi Kaisu: "Mitä ollaan velkaa?" "Ettekös suvaitse vielä jotain?" kysyi ravintoloitsija, "ehkä haarikka?" Kun hänelle vastattiin kieltävästi, sanoi hän: "No, koska niin, — niin kuusitoista batzia." He alkoivat molemmat kaivella taskujaan ja Kaisu sanoi, ettei Ulin pitäisi ottaa rahaa esille, hän muka maksaisi kaikki. Mutta Uli sanoi, että sepäs nyt olisi hassua, sillä olihan hänkin tässä mielellään nautiskellut. Ja Uli kiskoi kourallisen lantteja pöydälle ja Kaisu vain kolme batzia ja kolme neljä suurta taalaria. "Minun täytyy nyt pyytää vaihtamaan", sanoi Kaisu, "mutta voi kun minun taalarini nyt vaihtuvat rumiin lantteihin: ravintoloissa saa aina niin huonoja lantteja takaisin. Minulla oli koko pussillinen lanttia mukana, mutta minun täytyi antaa ne isälle kun isä osti porsaita. — Kuules, Uli", tuumi Kaisu sitten, "maksasina minunkin puolestani, niin minä annan sinulle sitten kun tullaan kotiin. Minulla on kotona vielä paljon enemmän rahaa kuin nämä; monella tytöllä ei olekaan niin paljoa rahaa kuin minulla; ja moni tilallinenkin olisi hyvillään, jos hänellä olisi niin paljon. Ja äiti sanookin aina, ettei ole monta talontyttöä näillä mailla niin rikasta kuin minä. Mutta minä saankin harjakaisrahat aina kun meiltä myydään sikoja, vähintään viisi batzia elukasta kerralta. Ja lahjat sian teurastuksestakin saan minä viedä pappilaan. Mutta pappilassa annetaan nykyjään huonommin juomarahoja kuin ennen; entinen ruustinna antoi aina viisi batzia kun vietiin liikkiö, tämä antaa enintään ainoastaan kolme ja puoli batzia. Ja joka vuosi minulla on oma pellavamaanikin, josta minä useana vuonna saan aina 25 naulaan. Mutta äiti sanookin aina, että sehän nyt on ihan paikallaan, että saan ansaita omalla pellavamaallani. Sillä monta ei ole näillä mailla, joka piisaisi minulle kehrussa, ja äiti panee vaikka vetoa, ettei koko kantonissa ole niin tusinaa, joka riittäisi minulle työn hyvydessä. Ja isäkin on niin hyvä minulle. Kun hän tekee kauppoja ja minä olen saapuvilla, niin ei hän koskaan pane rahoja laatikkoonsa ennenkun antaa minulle pari kolme taalaria; olempa kerran saanut louisdorinkin. Mutta isä onkin monta kertaa sanonut, että sehän nyt ei ole mikään kumma. Jos hän saisi rengin, joka riittäisi minulle työssä, niin antaisi hän palkkaa sille vaikka neljä-, viisikymmentä taalaria, — ja eihän se renki kuitenkaan kykenisi kehräämään talvella kuten minä. Ja jo monasti on isä sanonut, ettei hän ole vielä koskaan nähnyt tyttöä, joka niittää kuten minä; jos hän olisi nuori, ei hänen auttaisi muu kuin pelätä minua kilpailijana. Ja kuitenkin ei aikoinaan kukaan ollut riittänyt isälle niittäjänä. Mutta minä osaankin hioa viikatteen mainiosti ja minun viikatteeni leikkaa vaikka toukat ja myyränpesätkin. Ja minä en väsy koskaan, minä laskettelen yhä vain, kun muut jo ovat niin väsyneet, etteivät jaksa jäsentä

hievauttaa. Mutta ne ovatkin antaneet minulle monta kertaa viikatteensa hiottavaksi ja sanoneet, että on ihme, miten minä osaan hioa hyvästi. Ne eivät ole nähneet ikinä kenenkään tekevän niin terävää kuin minä ja kuitenkin en minä kuin sukaisen viikatteen käteeni ja se on jo terävä. Ja se on ihan totta, niin pian minä teroitin viikatteen. Ja aamusella minä olen aina ensimmäisenä ylhäällä ja kun rengit jo iltasella ovat menneet makaamaan, niin olen minä yhä vielä puuhassa keittiössä ja pesen astioita ja autan äitiä kun hän valmistaa huomisia suurusruokia. Ja jo monasti on äiti sanonut, että on oikein ihme ja kumma, miten minä jaksan mokomaa. Mutta katsopas vain minun käsivarsiani, Uli! Ja pohkeet minulla on vielä paksummat, ne vasta ovat jotain ne. Ja viime vuonna nostin minä puolessa päivässä ypyöksinäni vankkureihin 2,000 lyhdettä, niin raskaita kuin lyhteet meillä laitetaan: kahdeksasta puidaan aina yksi malteri.[14] Vastaanottaja oli pyörtyä väsymyksestä. Ihmiset kertoivat tätä ihmeenä ja sanoivat, etteivät he vielä ole koskaan nähneet eivätkä kuulleet mokomata, että yksi tyttöihminen nostaa 2,000 sellaista lyhdettä yksinään vankkureihin puolessa päivässä. Enkä minä kuitenkin väsynyt yhtään siitä. Mutta meidän lypsäjä väitti, että kyllä minä olen puutunut kuin tukki, vaikken tahdo tunnustaa. Mutta minäpä sanoin sille, että tahtooko hän nähdä, olenko väsynyt, ja löin häntä kolme kertaa hartioihin. Mutta silloin hän sanoi, ettei koko Bernin piirissä ole yhtään karjatyttöä niin vahvaa kuin minä ja tokko lie yhtään karjapaimentakaan. Mutta sittenpä hän vasta ällistyi, kun minä kerran menin auttamaan häntä lypsyssä ja lypsin aina kaksi lehmää samaan aikaan kuin hän yhden. Silloin hän sanoi, että hiton vahinko olisi, jos en minä joutuisi karjanhoitajan vaimoksi. Onnenpoika olisi se, joka saisi minut; voisi lyödä vetoa, ettei koko Bernin piirissä eikä Luzernissakaan olisi sellaista karjanhoitajan vaimoa kuin minä. Mutta silloinpa sanoi taata, ja vedet ihan tulivat hänelle silmiin, että niin totta kuin hän elää, ei hän tahtoisi minua antaa miehelle; ja vaikka häneltä vietäisiin paras lehmä navetasta, ei se olisi niin kova vahinko kuin jos minä joutuisin häneltä pois. Ja hän sanoi ettei hän laskisi pois minua vaikka mikä ikinä olisi. Ja sitten meni hän pikku tupaan ja toi kämmenellisen taalareja ja antoi minulle ja sanoi, että hän antaisi vaikka koko sylillisen, jos sikseen tulisi. Ja Aargaussa on minulla neljä rikasta tätiä, jotka me perimme, kaikki, kun aika joutuu. Ja ne eivät tule koskaan meille vieraisiin tuomatta minulle röijyjä ja esiliinoja, kauniinta mitä on olemassa; ja kun ne lähtevät pois, niin ne tunkevat kaikki vielä hopeaa kouraan minulle niin paljon kuin ikinä sopii. Ja joka kerta ne sanovat, että kun ne minut näkevät, niin ne tulevat oikein pahoilleen kun heillä ei ole poikia, sillä nekös vasta tulisivat onnellisiksi kun minut saisivat. Ei näet ole koko Aargaussa yhtään ainoaa tyttöä, joka olisi kelvollinen edes minun kengännauhojanikaan sitomaan. Näin olivat tädit puhuneet jo monasti keskenään, ja heistä oli ihan ihme ja kumma, ettei aargaulaisia tullut laumoittain minua tahtomaan, sillä olenhan minä ihan toista poikaa kuin nuo heidän puolensa tytöt; ne ovat niin hoikkiakin että ihan läpi näkyy. Mutta ne ovatkin niin itserakasta väkeä, ne aargaulaiset. Ne luulevat, ettei missään muualla ole mitään kelvollista kuin Aargaussa. Ja kuitenkin heidän viininsä ihan hapattaa hampaat ja heidän juurikkaansa kylmää ja pilaa mahan niin että luulisi jääkalikoita nielleensä. Ja isä on jo monta kertaa sanonut, että jos minä jään hänen luokseen, niin hän, — sittenkun tädit kuolevat ja me heidät perimme, — rakennuttaa minulle sellaisen talon, ettei koko Bernissä ole sen vertaista; ja kasvitarhamaata antaa hän minulle miten paljon ikinä haluan. Ja sitten minä elelen pulskemmasti kuin moni herrasrouva." — "En oikein vielä tiedä", sanoi Kaisu, "miten minä sitten oikein elelenkään. Niin, komea talo, komeaahan se olisi! Mutta en oikein tiedä, — niin työteliällä ihmisellä kuin minä on sillä tavoin, laiskana, ehkä vaan ikävä. Mitähän minä sitten oikein tekisinkään yksinäni?" Kaisu melkein ajatteli, että kun vain joku tulisi, joka hänelle kelpaisi, niin hän menisi vaikka naimisiin. Hän olisi jo monasti voinut saada miehen; mutta hänä ei huolinutkaan ketä tahansa, hän tahtoi valikoida, sillä hänellä oli varaa valikoida. Ja jos ei hän tapaisi kelvollista, niin olisi hänellä varaa millä elää yksinäänkin. Ja liian aikaistahan tässä vielä olisi miestä katsellakin, — se talokin kun on rakentamatta vielä. — Ei hän katsonut rikkauteen; hän olisi jo monasti voinut saada sellaisia, joilla oli omat velattomat, komeat talot, mutta hän ei ollut heihin itseensä mieltynyt. Hän tahtoi kaunistaa ja hyväluontoista, rahoihin ei hänen tarvinnut katsoa, hänellä oli kyllä rahaa itselleen ja vieläpä toisellekin. Hän ajatteli, että jos hän vain tapaisi sellaisen jota tahtoi, niin ei hän kauan arkailisi. Eikä vanhemmillakaan olisi mitään sitä vastaan, jos se vain jäisi kotivävyksi. Kun vain tulisi joku oikea poika, joka isästä ja äidistä olisi kelvollinen, ja sanoisi: että hän kyllä antaa Kaisun olla heidän luonaan niin kauan kun he vain haluavat, ja jos hän olisi Kaisustakin mieluinen, niin heti kaupat syntyisi, vaikka poika olisikin köyhä. Ja vanhemmat ottaisivat hänet varmaan tuhat kertaa mieluummin kuin jonkun pohatan, joka tahtois viedä hänet heiltä. Mutta Kaisun isä ja äiti melkein vihasivat palvelusväkeä. Niissä on niin harvoin kelvollisia. Ani harvoin on niissä sellaisia, jotka tyytyvät samaan ruokaan, mitä isäntäväki itse syö, vaikka heidän luonaan palvelijoilla onkin hyvä olla. Vaan niiden mielestä kai pitäisi niille paistaa pannukakkuja ja isäntäväen itse syödä potattia. "Niin, kun ne kaikki olisivatkin sellaisia kuin sinä, niin ei minulla olisi mitään sanomista; mutta sellaisia ei olekaan edes yhtä sadasta. Minusta on ihan totisesti kumma, että sinä yhä jaksat olla palkollisena! Sellainen säästäväinen, kunnon poika kuten sinä, jolla jo on rahaakin pankissa, voi yrittää jo ruveta omineenkin, jos vain tahtoo. Ja jos ei pidä kiirettä, voi sellainen poika saada vaimon, joka elättää vielä hänetkin, jottei tarvitse olla renkinä." Moni on katunut, ettei ottanut renkimiestä rikkaan saiturin asemasta, joka kiusaa vaimoa niukkuudella ja kehuu alituisen rikkauksillaan. Äiti on jo monasti sanonut, että hän antaisi Kaisunsa ennen vaikka mille ryysyläiselle kuin mokomalle nylkyrille. — No, ei hän nyt varsin ryysyläiselle menisi, sanoi Kaisu, vaan kauan ei hän vain vitkailisi, jos oikein kunnon poika tulisi. Sillä

naimisiin mennäkseen hän sitä tässä maailmassa oikeastaan elää, ja onhan nähty, että ne, jotka liian huolellisesti valikoivat, usein tulevat kaikkein onnettomimmiksi. Ja kun hän miehen saisi, niin tulisi hänestä varmaan varsin kelvollinen vaimo ja ruokaa saisi toinen samaa kuin hän itsekin. Hän ei olekaan sellaisia, jotka itse hotkivat jos jotain herkkuja eivätkä anna miehelleen niin mitään. He ovat niin pahoja ne vaimot; Kaisun mielestä piti ruuankin olla yhteistä kun kerran kaikki muukin on yhteistä.

Kaisu rupatteli koko ajan, niin ettei Uli saanut suun vuoroa — ja sitten tulivat he tienhaaraan, jossa heidän oli erottava. Silloin sanoi Kaisu Ulille suuret kiitokset ja: en olisi noita hirtehisen elukoita saanut kotiin ilman sinun apuasi.

"Suurkiitosta vaan; nyt minä olen sinulle velkaakin 8 batzia ja minä en ole mielelläni kellekään velkaa, sattuu unohtamaan, ja se on niin ikävää. Kuule, tule siis pian meille, että minä maksan; on niin ikävää kun on velassa. — Tahki kuulepas", sanoi Kaisu ollen jo menossa kymmenen askeleen päässä; "Tule maksattamaan jo ensi yönä!" "Onko se täyttä totta?" kysyi Uli. "No, totta totisesti totta", vastasi Kaisu.

Uli paran pää oli mennyt ihan pyörälle. Kaisu oli, kuten sanotaan, pulska ihminen, ruumis vankka kuin kallio, pää kuin nelikko, käsivarret paksut kuin kirnu ja pohkeet, kuten hän itse sanoi, vielä paksummat. Kaisu oli tilallisen tytär; isällä oli komea talo; Kaisulla myötäjäisiä enemmän kuin monella talonpojalla omaisuutta; eikä sopinut myös halveksia noita neljää tatiä Aargaussa. Kaisu ei ole vastahakoinen, Kaisu kai ottaisi Ulin miehekseen, siitä luuli Uli voivansa olla Kaisun sanoista päättäen varma. Onnen poika, se joka saisi Kaisun, sellaisen ahkeran ihmisen! — Tämäkös pani Ulin pään pyörälle, hän tuskin osasi kotiinsa.

Kun Uli kulkea kompuroidessaan havahti unelmistaan, näki hän jo ehtineensä lähelle Bodenbauerin taloa. Silloin unohti hän Kaisun ja ajatteli sitä louisdoria, jonka hän tänään oli voittanut kaupoissa. Ja hänen päähänsä pälähti, että ehkäpä isäntä onkin kateissaan kun hän on niin paljon voittanut ja ehkäpä on parasta olla hänelle puhumatta louisdorista ja sanoa voittaneensa vain pari kolme guldenia. Ketään tuttuja ei ollut läsnä kaupanteossa ja vieras oli ostajakin. Siten säästäisi hän isäntäänsä harmittelemasta eikä kuitenkaan ottaisi itselleen muuta kuin sen minkä Jumalan ja oikeuden edessä oli saapa, minkä hän oikeuden mukaan oli ansainnut. Mutta jospa isäntä tietäkin nykyiset käyvät hinnat? Ja Uli palkitsee näin pahalla hänen hyvytyensä, sen että isäntä on uskonut hänen huolekseen lehmän myymisen? Sillä jos isäntä ei olisi ollut Ulille hyvä, olisi hän tietysti itse voinut lähteä myymään lehmää ja sellainen älyniekka kuin isäntä, jota eivät välittäjät eivätkä juutalaisetkaan petä, ei olisi antanut lehmää tyhjistä. Ankarasti Ulin aivot työskentelivät, vaaka nousi ja lasi, eikä hän ollut tehnyt vielä päätöstä tanhualle tullessaan. Silloin isäntä koputti pikkutuvan akkunaan ja kutsui Uliä sisään. Outo kunnioituksen tunne valtasi Ulin kun hän astui tuohon pyhäkköön, tuohon pieneen kammioon, joka oli talon kaikkein pyhin.

— Suuressa maailmassa on kaikkein pyhin sali. Sitä tarkastelevat herrat ja naiset kun aikovat vuokrata asuntoa; he mittaavat sitä katseillaan: miten korkea se on, sopiiko siihen kruunu, miten leveä se on ja miten monta pelipöytää siihen mahtuu; ja katselevat seiniä: onko ne maalattu kiiltoväriä vai onko niissä tapetit; mutta pikkutupaa he eivät tiedustele. Ja kun he ovat löytäneet kunnan salin, palaavat riemuiten kotiinsa, kasvot onnea loistaen, ja neuvottelevat keskenään, vieläköhän voisi tuossa uudessa asunnossa käyttää vanhoja huonekaluja vai pitäisiköhän jo hankkia uudet? Ja herran ja rouvan kasvot paistavat onnesta, tuossa uudessa salissa niin kauan kun he ovat yhtä mieltä; mutta heti kun heidän aikeensa jotenkin eroavat, vääntyvät naamat kiertoon ja onnettomalta näyttää silloin joka piirre: rouvalle tulee puistatuskohtaus ja herra raivostuu; toinen pujahtaa ulos yhdestä ovesta, toinen juoksee toisesta. Ja sitten ei heille sovellu enää se sali ja pikku tupaa ei heillä ole lainkaan. Jos on hyvin käynyt, on vain alkoovi. Ei pikkutupaa, jossa he voisivat luottavaisesti ja hiljaisella äänellä neuvotella yhteisistä asioistaan, jossa ei kumpikaan rupeisi äänekkäästi puhumaan tai huutoa hojottamaan, josta he eivät koskaan lähtisi pois muuten kuin yksimielisinä. Ei pikkutupaa, avioliiton pyhäkköä, jossa jaetaan uskollisesti ilot ja surut, murheet ja toivot, ajatukset ja tuumat. — Niin, kumpi vain enemmän kaivattaisiin pikkutupaa, ja salin asemasta tiedusteltaisiin pikkutupia, niin oikeaksi avioksi muuttuisi moni avioliitto, joka nyt ei ole muuta kuin ilvenäytelmää, missä esiintyy herra ja rouva salissa, molemmat putsattuina ja pyntättyinä, ainakin rouva kurenauhoilla pingattuna, mutta myös molemmat ikävin naamoin ja suu murjollaan kunnes kamarineitse ilmoittaa jonkun vieraan tulon. Silloinkos koetetaan saada kasvoille ylhäistä eloisuutta, koetetaan paistaa onnesta ja kellahdellaan sohvalle kuin autuuden meressä. Mutta se on vain salien autuutta, se!

Ei ilmoittanut kamarineitse Ulin tulosta, vaan omin päin astui hän sisään, syvästi kunnioittaen tuota kammiota ja sen omistajia. Sillä tuossa pienessä kammiossa ei hän ollut käynyt ennen ikinä muulloin kuin isännän lukiessa hänelle lakia tai saamassa palkkaansa. Siksi tuli hän sinne nyt kuin lumottuun sadun lehtoon, jossa ihminen ehkä saa nähdä sellaista, joka on kuolevaisen silmältä tavallisesti kätkeytyä. Siellä istuivat isäntä ja emäntä kahvilla ja isäntä tiedusteli, miten Uli oli tehtävänsä suorittanut: hän kai oli myynyt elukan, koskei ollut tuonut sitä takaisin kotiin? Mutta emäntä nousi ylös, ehkä itsestään, ehkä oli isäntä häntä viittauksella pyytänyt, toi kupin, kaatoi sen kahvia täyteen, asetti

Ulin eteen ja sanoi: "Istu, otahan kahvia ja leikkaa itse leipää; sinua kai janottaa nyt kovasti kun on kovin kuuma." Sanottuaan ettei tuota nyt olisi tarvinnut, istuutui Uli kuitenkin ja alkoi kertoa, miten hänelle oli käynyt; ja alusta loppuun puhui hän pelkkää totta. Isäntä ja emäntä saivat tietää kaiken, mitä hän oli sanonut, ajatellut ja tehnyt markkinoilla; hänen olisi ollut mahdotonta pujauttaa ainoakaan valheen sanaa suustaan täällä pikkutuvassa. Lopuksi luki hän saamansa rahat batzilleen ja kreutzerilleen pöytään isännän eteen. Isäntä nauroi ja emäntä sanoi, että hyvin teki Uli sille kauppiaille; mutta hän ei ollut uskonut, että Uli olisi niin ovela. Sitten he söivät ja joivat ja kun isäntä oli kylläinen, otti hän rahansa ja eroitti niistä lupaamansa summan Ulille, sanoen, ettei hän näitä ota, nehän ovat Ulin, kuten oli sovittu. Uli sanoi: "Niin, kun siinä olisi vain yksi guldeni, niin voisihan sen ottaa; mutta louisdori on ihan liikaa, niin paljoa minä en huoli." "Sehän nyt on merkillistä", sanoi isäntä, "et suinkaan sinä olisi ollutkaan niin ovela, jos ei sinulla olisi ollut oma voitto mielessä. Sinä olet ne ansainnut hyvin ja sinun on ne otettavakin." — Uli kierteli ja sanoi: "Enhän minä sitä väitä, etten mitään huoli; mutta isännän on annettava minulle minkä kohtuulliseksi näkee, louisdori on ihan liikaa." — Isäntä sanoi: "No johan sinä nyt sen olet kuullut, turhaa on siitä enää puhua." "Mutta kuules", sanoi silloin emäntä, jonka periaatteet, kuten naisten ainakin, helposti silloin tällöin horjahtivat, etenkin jos oli kokonainen louisdori kyseessä (kreutzereinä olisi hän voinut arvelematta jaella louisdorin tarvitseville), "kuules, kun nyt Uli kerran on näin järkevä, niin älä sinäkään ole hassu. Minun mielestäni te voisitte panna tasan sen riitarahan, niin ei kummallakaan olisi nurkumista. Katsos, ota sinä Uli tuosta kaksi taalaria; ja sinä, Johannes, pane pois rahasi. Sattuu vielä tulemaan joku ja nauraa teidän kiistallenne ja joudutte vielä vaikka lehtiin." Uli sanoi: "Kiitoksia paljon, mutta kyllä tässä nyt vain on liikaa!" Ulos mennessään hän ei ajatellut mitään erikoista; mutta jokin vaisto hänellä kuitenkin oli siitä, etteivät nyt asiat menneet oikein puolin. Vaan eihän auttanut muu kuin tyytyminen. Mutta isäntä pani rahat säästöön ilmaisematta ajatuksiaan ei sanoilla, eikä ilmeellä.

Kun päivän työt oli tehty ja kun oli illasteltu, sanoi Johannes vaimolleen, että hänen on vielä mentävä vähän ulos. Ulilla olivat näet yhä olleet pyhähousut jalassa; isäntä oli ihmeissään: aikoikohan Uli vielä tänään lähteä jonnekin ulos. Ehkä aikoo Hubechburen Kaisun luo. Siinä tapauksessa on isännän tässä vielä sanottava Ulille pikku sananen. — Ulkona näki hän Ulin pyhähousut jalassa odottelemassa hetkeä, milloin voisi kenenkään huomaamatta puikahtaa kotoa pois. Isäntä tuli Ulin luo ja antoi hänelle kaksi suurta taalaria. "Ota pois omasi", sanoi hän. "Erehdyit, jos luulit minun pitävän itselläni sitä, mikä on oikeuden mukaisesti sinun." Uli rupesi taas kursailemaan ja sanoi: että tähän on ihan liian kohtuutonta; isäntä olisi itsekin saanut niin paljon, jos olisi ollut myymässä lehmää, ja 16 livreä on liian iso päiväpalkka renkimiehelle. "No etkö nyt jo kuullut", sanoi isäntä, "että sanasta miestä, vaikka olisi kysymyksessä kymmenen louisdoria. Ei saa syödä sanaansa, ja minä olen tyytyväinen. Mutta en viitsinyt ruveta jankkaamaan muorin vuoksi, täytyyhän niille naisille antaa aina vähän myötä; ainahan sitä sitten kuitenkin voi jälestäpäin tehdä miten paraaksi näkee ja miten oikeus vaatii. Näissä asioissa ei naisväen äly aina ole riittävä, vaikka sydän olisi miten hyvä." — Uli otti viimein loput louisdorit ja riemusta sykki hänen sydämensä rikastuttuaan yhtenä ainoana päivänä näin paljon. Ja hän päätteli päättelemistään itsekseen: isäntä on kuin onkin kelpo mies; moni ei olisi tehnyt niinkuin hän. Ja isännän seisoessa siinä hänen luonaan aukeni Ulin sydän yhä enemmän ja hänestä tuntui siltä kuin pitäisi hänen nyt kysyä isännältä neuvoa eräässä asiassa. Mutta hän alkoi kuitenkin puhua vain muita asioita; ja kun isäntä aikoi lähteä pois, alkoi Uli taas puhua uusia juttuja, mutta ei vain sitä aikomaansa. Viimein sanoi isäntä: "On jo aika mennä levolle; hyvää yötä." "Sitä samaa, isäntä", sanoi Uli; "mutta jos sopisi, niin olisihan minulla sinulta vähän kysyttävääkin." "Ka, mitä?" kysyi isäntä. "Niin, se Hubechburen Kaisuhan se pöllähti päähäni. Se sai minut käsittämään, ettei siellä taidettaisi kieltää, jos minä sitä pyytäisin. Taitaa olla hyvin ahkera ihminen, taitaa kyetä joka työhön; sellainenhan se rengille sopisi. Ja sellaiselle, jolla ei ole liikoja kolikoita, olisi sillä vielä hyvä omaisuuskin; ja siitähän sitä kelpaisi sitten alottaa. Kaisu jo viittaili minulle noin konkelon koivun kautta, ja luulen, että se avaisi minulle aittansa jos minä menisin sinne. Ja minä olen nyt kahdella päällä mennäkö vai ei. Niin minä ajattelin kysyä sinulta. Sinä katsot aina minun etuani ja sinä voit neuvoa minua paraiten."

"Mihinkä sinä renkiä tarvitset?" kysyi isäntä. — "Enhän minä mitä renkiä tarvitse", sanoi Uli, "mutta minä luulin, että saisin Kaisusta sopivan vaimon." "Vai niin", sanoi isäntä, "mutta minun mielestäni sinä kuvailit Kaisua vain hyvänä renkinä, etkä hyvänä vaimona. Ja vaimo ja renki eivät ole ainoastaan aivan eri olentoja, vaan hyvä renki voi olla myös huono vaimo ja huono renki hyvä vaimo. Mitä hyötyä siitä sinulle on, jos vaimosi tekee rengin töitä, vaan ymmärtää talon hoidon kuten lehmä pyörivän tuulimyllyn. Ja sellainen on Kaisu. Se niittää ja luo lantaa paremmin kuin yksikään muu tyttö ja tallustelee tunkiossa paljain jaloin niin että lanta räiskyy aina polviin saakka; mutta kunnollista keittoa, tiskivettä parempaa, ei se osaa keittää. Äiti heillä hoitaa tavallisesti ruokataloutta ja ainoastaan silloin kun hän on sairaana, ajavat tyttäret tuhrujaan pannuun ja sanovat sitten muka keittävänsä ja keittävät sellaista soppaa, ettei sitä siivollinen sikakaan syö. Kun isä ei ole kotona, keittelee kukin itselleen mitä haluttaa. Kun saavat tuhlata paljon voita, munia ja jauhoja, niin luulevat hötöksiään hyväksi. Ei niin reikää ne osaa paikata; tuskin heistä yksikään lie eläissään ottanut neulaa käteensä. Hirveää talonhoitoa se on. Tavaraa on jos miten paljon ja jokainen kuluttaa sitä kuten haluttaa; kukaan ei piittaa siitä, miten paljon kuluu. Siksi eivät he olekaan oikeastaan rikkaita; he paremminkin taantuvat kuin

edistyvät. Niin käy aina, kun ei pidetä järjestyksessä mitään. Tyttäret eivät saa paljoa periä, sanokoon Kaisu mitä tahansa. Rikkaus on maassa ja maa joutuu pojille; ja saavatpas tytöt nähdä, mitä heidän osalleen jää! Noista Aargaun tädeistä olen myös kuullut puhuttavan; ne ovat vain sulavaa sokeria, joilla ihmisten suita imellytellen. En tosiaan tiedä, mitä tätejä niillä olisi Aargaussa. Ne tytöt epäilyttävät vähän, kehuvat liiaksi. Panee ajattelemaan, että ovat puutteessa. Heidän äitinsäkin oli samallinen. Hän oli vähällä saada minut pauloihinsa, ja olisimpa saanut kauppojani katua! Kyllä uskon, että saisit Kaisun; mutta mitä sinä hänellä teet? Rahoja et saisi vielä pitkään aikaan, sitävastoin saisit olla kauan palkattomana renkinä, kotivävyinä. Ja jos pääsisit itse ohjiin, täytyisi sinun hankkia piika hoitamaan taloutta emännän ollessa lantaa luomassa. Eikä Kaisulla olisi mitään kyllältä. Jos hän ei saisi kaadella neljän lehmän maitoa kujille, parkuisi hän puutetta ja hätää. Et usko, miten usein pettyy talon tyttöissä, joita paljon kehutaan ja jotka ovat eläneet hyvissä oloissa. Ne eivät jumaliste osaa usein muuta kuin hosua ja hutkia työkaluilla kun heidät panee työhön, eivät ne koskaan tee työtä järkevästi. Elleivät saa kaulaa myöten mäiskiä ja rypeä maidossa ja voissa, niin nurkuvat huonoja oloja, ja ellei aina ole räätäliä heidän takanaan ja ompelijatarta edessä, niin ovat he sen näköisiä, ettei tiedä mikä on etu-, mikä takapuoli. Ja jos ei voida ottaa piikaa tai jos piikat eivät ole emäntää älykkäämpiä, niin hyöritään talossa kuin päättömät kanat ja aterioiminen on kanain kaivelemista tunkiolla; Sen sijaan lähtevät naiset kynnökselle ja ajattelevat suurtaakin merkitsevän sen, että he ovat muutaman päivän vuodessa väen kanssa ulkotöissä! Mutta suurten töiden lomassa ne tavallisesti laiskehtivat. Jos sinä tuollaisen ottaisit, niin saisit myös pitkin vuotta kuulla kahdesti päivässä, miten hyvä eukolla oli ennen kotonaan, miten suuresta suvusta hän on ja miten paha hänellä nyt on: hölmö oli ollutkin: olisihan hän voinut saada parempiakin kuin talonpoikaisen rengin! Se on minun mielipiteeni, Uli", sanoi isäntä, "tee kuten paraaksi näet; mutta kun kerran kysyit minulta neuvoa, niin en sinua Kaisulla mairittele."

Uli oli kuunnellut aivan hartaasti ja sanoi viimein: "No, minä menen ja vedän pyhähousut jalastani pois. Sinä ajoit koko talontyttö-pöläyksen mielestäni, mutta taidat olla oikeassa. Kun tahtoo vaimoa, niin ei taida pitää tavoitella renkiä. Voisi joutua itse vielä rengiksi eikä saisi koko keikauksesta muuta etua kuin lauman lapsia ja huonon vaimon, joka ei tyytyisi mihinkään, kun ei saisi koskaan kyllikseen tuhlata. Jos et olisi minua avittanut, olisin sinne ehkä mennyt ja saanut vettä kenkääni vielä pahemmin kuin silloin niissä Stiinan ja Ullan hullutuksissa. On toki hyvä, kun on joku, joka on itseä viisaampi." "Niin", sanoi isäntä, "hyvä kyllä, mutta häneltä täytyykin asioitaan tiedustella ja häneen luottaa, muuten ei hänestä ole mitään hyötyä."

"Oikeassa olet", sanoi Uli; "kyllä nyt olenkin viisastunut sen verran, että tiedustelen ja uskon; kiitokset vain sinulle." "Ei ansaitse, tällainen pieni apu", sanoi isäntä. "Hyvää yötä." "Sitä samaa", vastasi Uli. "Mutta kuule, älähän sinä nyt vain löpöttele kellekään, mitä minä olen sinulle puhunut", lisäsi isäntä. "Älä pelkää", vastasi Uli, "kyllä pidän ne omina tietoinani."

YHDESTOISTA LUKU.

Miten rengille alkaa kangastaa toiveita ja miten hyvä isäntä osaa häntä innostaa.

Niin haihtuivat vähitellen Ulin päästä naimahullutukset ja hänestä tuli jälleen vain uuttera renki, joka huolellisesti toimitteli tehtäviään.

"Minun hevoseni ovat nyt seudun kauneimmat, lehmien kylet välkkyvät kuin silkki ja tällaista lannan paljoutta kuin tänä vuonna ei minulla ole vielä ikinä ennen ollut", sanoi isäntä. "Oltaisiimpaa vain joka talossa vähän ymmärtäväisempiä kuin mitä nykyisin ollaan, niin saataisiin olista melkein puolta enemmän lantaa kuin nykyään; se on nyt meillä koettu." Mutta isännällä oli aina ollut renkejä, — kuten oli jo Ulille kertonut — joita ei saanut luopumaan vanhoista huonoista tavoista ja jotka hymyillä virnistelivät kun ymmärtäväinen isäntä heitä neuvoi. Ja mikään ei isännästä ole kiusallisempaa kuin mokoma itserakas nolkki, joka ei ymmärrä mitään, vaan ei kuitenkaan välitä neuvoista, moinen, joka tuumii, ettei isännällä ole omista asioissaan niin mitään sanomista. Ne eivät, jumaliste, eläissään opi kerrassaan mitään, vaan pysyvät aina yhtä tuhmia ja heitä ei viimein kukaan huoli työhönsä kymmenenkään kreutzerin päiväpalkasta.

Mutta Uli kävi kaikissa ulkotöissäänkin. Hevosmies oli hän vallan mainio ja hänen neljä nimikkoaan vetivät niin varovasti ja tasaisesti että kulettivat ainakin kolmanneksen enemmän kuormaa kuin muiden hevoset. Sulloipa hän vankkurit miten täyteen tahansa, aina ne vetivät niin että paukkui. Uli riitti kynössä mille isäntäukolle tahansa ja kylvössä ei hänen kanssaan huolinut kenenkään mennä kilpailemaan. Jopa voi isäntä jättää hänen kylvettäväkseen hienotkin siemenet, kuten esim. apilaan,

pellavan j.n.e., ja emäntä sanoi, että hän tuskin huomaa eroa Johanneksen ja Ulin kylvöksessä. Isäntä sanoi usein, että askareet sujuvat nyt aivan yhtä hyvin olipa hän itse kotona tai ei ja ettei oikein arvaakaan, miten hyvä nyt on olla, kun on talossa renki, joka ei lyö laimin tehtäviään ja jonka huoleksi voi uskoa mitä tahansa, eikä mikään pölkkyä, jolla ei ole mielessä muuta kuin tänään laiskehtiminen ja huomenna lurjusteleminen. — Niin oli hän jo monelle kertonut; mutta hänelle oli aina vastattu: Hyvä on sinun rehennellä, sinulla on varaa antaa enemmän palkkaa kuin muilla; minun täytyy maksaa korkoja, enkä voi siis pitää neljäkymmenen kruunun renkiä, täytyy tyytyä halvempaan. Silloin oli isäntä sanonut, että jos he oikein laskisivat, niin he huomaisivat, että huokeimmat rengit ne ovatkin juuri niitä kaikkein kalliimpia. Mutta sitä ne eivät ottaneet uskoakseen.

Niin saarnaili Johannes usein ja ylpeä hän oli rengistään. Ulin vuosipalkka oli vähitellen kohonnut aina neljäänkymmeneen taalariin ja niistä oli hän säästänyt joka vuosi vähintään kaksikymmentä taalaria ja kuitenkin oli hänellä nyt hyvät vaatteet ja enemmän ja yhtä hyviä paitoja kuin monella tilallisen pojalla. Hänellä oli yli sata kruunua säästöpankissa ja hän piti itseään jo varakkaana miehenä. Mutta kuten nälkä usein tulee syödessä, niin tulee usein malttittomuuskin säästäessä ja vaurastuessa. Edistyminen alkaa tuntua liian hitaalta, tuntuu siltä, kuten ei tarvittavaa rahamäärää tahtois saavuttaakaan, kuten edistyksen pitäisi olla ihan toisella tolalla. Tämä nyt on tuo tuttu juttu siitä sairaudesta, mikä enemmän tai vähemmän tarttuu kaikkiin, joille kertyy taskuun joku kruunu rahaa ja ovat saaneet päähänsä sen ajatuksen, että heistä täytyy tulla rikkaita. — Se tauti tarttui Uliinkin ja hänestä tuntui, kuin pitäisi hänen nyt ehdottomasti joko hankkia itselleen jo jotain itsenäistä tointa tai saada vielä enemmän palkkaa. Aina kuuteenkymmeneen kruunuun kykenisi hänen laisensa hyvin ansaitsemaan jossain kunnan paikassa, ja jos hän saisi hyvän tallirengin paikan, voisi hän saada hyvässä lykyssä satakin kruunua. Tosin hänen olisi ikävä lähteä täältä, ajatteli hän, ja kaikki täkäläiset ovat hänestä rakkaita; mutta täytyyhän jokaisen katsoa eteensä. Isäntä huomasi tuon sairauden eräistä Ulin vihjailuista ja oireista, mutta hän ei siitä vihoitellut. Hän ei ollut niitä, jotka kohdeltuaan palvelijaa hyvin, luulevat, että palvelijan sitten tulee vastalahjaksi uhrautua heille koko elinikäkseen, s.o. palvella heitä kaiken ikänsä samalla palkalla, vaikka se olisi miten vaikeaa palvelijalle. Tietysti en nyt puhu tuosta tavallisesta palvelijain vimasta muutella joka vuosi palveluspaikkoja kahden, kolmen kruunun palkankorotuksen vuoksi, vaikkeivät olekaan missään suhteessa edistyneet, eivät kelvollisuudessa eivätkä työtaidossa, ja vaikkei heidän nimensä arvo ja entisten isäntänsä suosio olekaan kasvanut. Tieto, että on tehnyt jollekin ihmiselle hyvää, on tosin annettua palkkaa sekin, ja vähän aikaa voi tosin hyvällä syyllä käyttää hyödykseen ihmistä, jonka on tehnyt paremmaksi. Mutta tässä seikassa ei sentään ole mentävä liian pitkälle. Ellei parannetulle voi antaa hänen kykynsä mukaista tointa ja palkkaa, niin ei häntä pidä itsekkäästi estää edistymästä, vaan täytyy järjestää asiat niin, että itse voi tulla toimeen ilman häntäkin. Ja samalla pitää auttaa häntä yhä edistymään. Sitten muistelee palkollinen isäntää elinikänsä kiitollisin sydämin, kuten ystävä ystävää.

Heti alussa ei Johannes ajatellut tätä asiaa näin kauniisti, ja häntä harmitti kun oli kasvattanut Ulin toisten hyväksi; mutta mieliapheansa ei hän kuitenkaan ilmaissut ja hänen viimeinen päätöksensä oli tämä: joko täytyy minun maksaa hänelle niin paljon palkkaa että hän on tyytyväinen tai antaa hänen mennä. — Kun siis Uli kerran varsin luottavaisena, — jollainen hän muuten aina nykyjään oli isäntäänsä kohtaan, — avasi hänelle sydämensä ja sanoi, ettei hän nyt oikein tiedä mitä ruveta yrittämään: ostaako talo vai vuokrata? niin antoi isäntä hänelle neuvojaan ilman mielikarvautta. "Kyllä ymmärrän", sanoi hän, "ettet sinä voi ijäksipäiväksi jäädä minulle; sinä olet nuori ja sinun täytyy käyttää nuoruuttasi hyväksesi. Paljoa enempiä palkkaa en minä enää voi sinulle maksaa, vaikka siitä ehkä olisikin minulle pelkkää etua. Mutta mitäs puhut ostamisista ja oman hankkimisista? Mihinkäs sinä pystyt sadalla kruunullasi? Suurta tilaa ei ajattelemistakaan, sadat kruunut eivät niissä merkitse niin mitään. Ja jos ei isoja tilaa varten ole vähän käyttörahojakin, niin ei pääse alkuunkaan ja joutuu pian puille paljaille. Kun ostajat huomaavat myyvän talollisen olevan rahapulassa, täytyy aina myydä kaikkia tuotteita liian halvalla. Ei voi koskaan odottaa sopivaa aikaa. Sitä vastoin täytyy kaikesta maksaa liikaa niille, jotka myyvät laskulle; siten on kiinni kuin tervassa ja aina veloissa kunnes tulee — vararikko. — Vielä pahempi on pientilallisten kohtalo. Surettaa aina kun näkee heidän ponnistelevan. Kaikki mitä tilalla kasvaa, kuluu omaan tarpeeseen. Milläpä edes maksaa talon maksut? Yhden tai kahden lehmän tilat ovat aina yleensä kaikkein kalliimmat ostaa ja hoitaa. Useimmat menevät perikatoon koettaessaan saada itsestään tilasta maksujaan. Aivan toinen on asia, jos harjoittaa niiden hoidon ohella jotain muutakin ammattia tai saa muiden töissä sivutuloja. — Tilaa sinun rahoillasi ei saa, tuskin saisi tarvittavaa karjaakaan; mihinkäs niillä pystyt? Ei, kärsi nyt vielä vain; muuten ehkä menetät yhtäkkiä kaikki mitä jo omistat. Mutta jos satun kuulemaan, että on saatavissa jokin paikka, josta saisit kunnollisen palkan, niin en estele sinua lähtemästä. Vaan ei tallirengiksi; niille käy tavallisesti huonosti, harvat säästyvät jäsentaudeilta ja viinan vimmalta. Tosin olen pahoillani lähdestäsi; mutta empä voi valittaa, että ihan heti yritit laukata pois tai vaadit hävyttömästi lisää palkkaa tai ettet olisi huomannut olevasi minulle jollain tavoin kiitollisuuden vellassakin. Sinä olet nyt ollut minulla lähes kymmenen vuotta ja kyllä minä jo olen saanut hyötyä sinun parannuksestasikin. Ole varma, että koetan mieltiä sinun etuasi. Voithan itsekin sitä aprikoida, mutta ilmoitahan aina tuumasi ajoissa minulle." — Näin suorasukaisesti puhelivat isäntä ja renki nyt keskenään; he eivät olleet toisilleen umpisuuta eikä siitä

tullut vahinkoa kummallekaan.

Oli syksy, puut täynnä hedelmiä, niityt lehmäkarjaa, pellot potatin nostajia, päärynäpuissa hyppeli oravia, metsissä kierteli metsästäjiä, viinitarhoissa vilisi ravintolan isäntiä. Johannes oli tullut hevosineen pellolta ja latasi pengermällä piippuunsa tupakkaa, istuen penkillä ja nauttien levosta ennen illallista. Hänen vaimonsa tuli kellarista panemasta hedelmiä kuivamaan, ja sanoi hengästyneenä: "Kuule nyt, Johannes, en tiedä mitä tehdä; alhaalla ovat jo kaikki kuivauslaarit kukkurallaan ja puissa on vielä lähes tuhannen koria: keksi nyt, mitä on tehtävä? Näin niitä ei voi jättää. Vaikkeivät hedelmät nyt olekaan juuri missään hinnassa, niin parempihan on niillä tehdä jotakin kuin antaa niiden pilaantua saamatta niistä mitään hyötyä. Rakas Jumala on ne kasvattanut ja johonkin niitä siis täytyy käyttää." "En teekään tahallani syntiä, muori paha", sanoi Johannes, "olen jo tätä asiaa aprikoinut. Haluatko huomenna lähteä kanssani markkinoille? Minulla olisi jos jotain asiaa kaupungissa toimitettavaa, täytyisi katsastella uutta lehmääkin ja käydä teurastajalla. Se ei ole vielä maksanut sitä viimeksi myötyä vasikkaa; ja olisi puhuttavaa kirjurin kanssa kunnan asioista. Tuumin siis lähteä huomenna markkinoille. Saapahan sitten nähdä, eiköhän etikka- tai oluttehtailija haluaisi ostaa summassa niitä omenoita." "Mitäs hullutteletkaan, Johannes, mitenkäs minä täältä pääsisin! En puhukaan nyt muusta: mutta meillähän on nyt räätälit talossa; ja ajatteleppas sitä! Jos lähtisin, täytyisi minun jättää kankaat ja rihmat koko päiväksi heidän varaansa. Ja kylläpä he, se on varma se, siitä olisivat hyvillään, mutta minä en. Tulee vahinkoa, jos lähden kotoa. Ja kylläpä sitten koreasti kävisi jos jättäisin räätälit ja piiat koko päiväksi yksikseen kotiin. Mutta mene sinä nyt vaan hevosilla ja vankkureilla ja vie kuorma omenia mukasi." "Ei, muori paha, se ei käy päinsä", sanoi Johannes. "Huomenna on markkinoilla tulvanaan kansaa. Jokainen tuo kuorman eikä saa senkään vertaa mitä kuluu hevosten ja vankkurien seisottamiseen. Mutta ajamalla menen kuitenkin. En voi kävellä; jalkani ovat ihan puutuneet ja huomennahan ei voida kuitenkaan kyntää. Täytyy vetää lantaa ja siinä tulee toimeen yhtä hyvin kolmella kuin neljälläkin hevosella. Suurta kuormaa ei voi panna kun on niin märkä keli." "Hyvä on, kun menet hevosella. Mutta saat ottaa pytyn voita mukaasi, minä annan heti kirnuta. Voinpahan sitten huomenna antaa välipalaksi räätäleillekin voileivän. Se on niille harvinaista herkkua ja syövätpähän sitten ehkä vähemmän päivällistäkin. Eivät, Jumala paratkoon, ruuat siunaannu kun ne ovat talossa."

"Uli", sanoi isäntä illalla, "varustappas Laukki huomeneksi ajoon ja puhdistaa vähän pikku vaunuja, niitä ei ole käytetty pitkään aikaan. En ilkeä, Jumala varjelkoon, ajella kuten Ylä-Aargaulaiset ja Bernin seudun tilalliset: viime vuoden töhkää pyörissä, rummuissa ja akselissa ja heinää häkin raoissa. Luulisi, etteivät ne vankkureitaan osaakaan puhdistaa. Lieneepä ihanaa heidän pihatantereillaan; siellä mahtaa olla isoisäin lastut ja roskat nurkissa, jotta kyllä osaisivat kotiinsa, jos haluaisivat palata." Sille rupesivat räätälit nauramaan ja alkoivat hekin kertoa isännän mieliksi ja kunniaksi kompajuttuja Bernin seudun tilallisista.

Huomisaamuna olivat komea Laukki ja siistit Bernin vaunut valmiina talon edustalla. Emäntä satoi vielä isännän kaulaan liinan, oikaisi mieleisekseen hänen paidankaulustaan, pisti hänen taskuunsa nenäliinan, jota ensin levitteli ja tarkasteli, ettei siinä vain ollut reikiä, ja kysyi sitten: "Jokos on nyt kaikki?" Ja kun Johannes kaiveli taskujaan, puuttui vielä pesusieni, jonka vaimo toi hänelle keittiöstä. Ulkona oli voi varustettuna sankakoriin ja peitetty kauniilla valkealla, punapäärmeisellä liinalla. Johannes nousi rattaille lausuttuaan Ulille tarpeelliset ohjeet; ja emäntä antoi sitten hänelle korin ja tuumi, että isä voisi pitää sitä toistaiseksi istuimella; mutta jos joku nätti ja iloinen tyttö pyytäisi päästä kärryihin, niin päästäköön nyt vaan; emäntä ei näet ole niin mustasukkainen kuin Gufebüriläiset, jotka varustavat vakituksia urkkijoita tielle vaanimaan palkan edestä, kenen kanssa heidän ukkonsa seurustelevat matkalla, niin että sitten tietävät salaisuudet jo ennen kun miehet ehtivät kotiinkaan. "Mutta älähän nyt vain viivy liian myöhään", sanoi emäntä, "ja tuokin kori ja liina takaisin kotiin. Onko sinulla nyt kaikki?" "On", vastasi Johannes, "Jumalan haltuun ja eläkää hyvin keskenämme. Ja hei, Laukki, Jumalan nimeen." — Laukki lähti komeasti ravaamaan ja Uli seisoi tiellä ja emäntä pengermällä katsomassa miten komeasti isäntä lähti. Satasen askelta ehdittyään ja Ulin ollessa jo lähtemäisillään talliin, seisautti isäntä hevosen. "Juokse joutuun, Uli", sanoi emäntä, "siltä unohtui jotain. Ihme, jos ei se vielä kerran unohda päätäänkin. — Sitä huonomuistisempaa ihmistä ei ole maailmassa", mukisi emäntä, kun Uli lähti juoksemaan isännän luo. Isäntä sanoi, että häneltä jäi pikkutuvan pöydälle vielä papereita; emäntä antakoon ne Ulille, ne on kääritty jo valmiiksi. Jo etäämpää kuuli emäntä asian ja toi paperit Ulille. Nyt lähti isäntä jälleen ajamaan ja katosi pian näkyvistä; ja kun emäntä palasi tupaan siivoilemaan, tuumi hän itsekseen: "Hyvä kun sen viimein taas sai lähtemään; siitäkös riittää aina lähtöpuuhia; ei se tahdo päästä liikkeelle ja aina se unohtaa jotain."

Ja Johannes ajeli markkinoille. Pitkin matkaa katseli hän syystöiden kulkua, peltoja, jotka oli kylvetty, perunamaita, joista ei vielä oltu hedelmää nostettu; arvioi puiden hedelmällisyyttä ja tuumi, olikohan tuolla tai tuolla sellaisia hedelmälajia, joita hänellä ei vielä ollut.

Yhtäkkiä näki hän edessään tiellä kulkevan solakan nuoren naisen, joka kantoi vaivaloisesti raskasta koria. Nainen vilkui vähä väliä taakseen ja hänen verevät kasvonsa punersivat raikkaasti. "Hei, Laukki", sanoi isäntä, "juokseppas nyt vähän!" Mutta tuskin lähti Laukki kiitämään, niin jo kiristi isäntä ohjia ja

kysyi: "Anna Maria, etkö tahdo tulla rattaille?" Ja Anna Maria seisattui ja sanoi: "Jo toki, jos en olisi tiellä; jo kaukaa minä sinut tunsin ja ajattelin, että jos ottaisit minut rattaille, niin kyllä tulisin." "No, annahan tänne korisi", sanoi Johannes ja avasi jalkapeitteen ja asetti korin sen alle. Kurotti sitten naiselle toisen kätensä pidätellen vaivoin toisella Laukkia. — "No tässäpä sitä nyt ollaan", sanoi Anna Maria; "hyvinpä minulle nyt kävikin. Olisi tuosta korista ollut vastusta, jos olisin saanut kantaa sen aina perille saakka. Mutta kun minulla on paljon ostoksia tehtävä, niin ajattelin, että pitää ottaa mukaansa tavaraa kaupaksikin sen verran että saa niillä rahoilla ostaa sen minkä tarvitsee." "Vai ei enää ollutkaan pussissa kotona", sanoi Johannes. "Älähän", vastasi Anna Maria, nuori, toimielias naapurin vaimo, "mutta kun on myydä sellaista, jota ei itse tarvitse, niin täytyyhän sitä myydä. Ei sovi kulettaa rahoja kotoa maailman markkinoille." "Etpä ole ikääsi nähden tuhmimpia", sanoi Johannes. "Oi", vastasi Anna Maria, "ei ne vanhat aina viisaimpia ole; jos nuoret aina saisivat tehdä miten tahtovat, niin paremmimpa kävisivät asiat monin paikoin kuin mitä käyvät. Eipä siltä, että hänellä olisi mitään valittamista; mutta monasti oli hänestä tuntunut siltä, kuin olisi parempi jos hänen anoppinsa olisi vähän toisen lajinen. Mutta mitäpä siitä, eihän sitä aina voi totuttaa ihmisiä uusille tavoille ja tuhmahan se minä olisi, joka aina tahtoi elää vain omain tapainsa mukaan. Nuorena pitää sietää muita; eipä näet itsekkään kerran vanhana liene hyvillään kun nuorikko tulee jos jotain talon tapoja muuttelemaan ja parantelemaan." Johannes vastasi tähän kuten hänen laiselleen miehelle sopii. — Näin jutellen ajettiin monien kulkijaparvien ohi, tervehdittiin oikealle ja vasemmalle ja Anna Maria istua kekotti siinä oikein onnellisena, melkeimpä ylpeänä kauniissa ajopeleissä tuon komean isännän vieressä. Kun viimein saavuttiin perille, hyppäsi Anna Maria ensin alas rattailta, otti vastaan molemmat korit ja sanoi, että jos isäntä uskaltaisi antaa korinsa hänen haltuunsa, niin möisi hän isännänkin voin; sehän kävisi näet yhdellä tiellä ja Anna Maria koettaisi parastaan; hän tiesi muka hyvin, etteivät miehet ole kovinkaan mielissään mokomista kaupoista. "Anna Maria", sanoi Johannes, "jopas teet nyt minulle oikein hyvän työn; mutta minä kannan korin sinne voitorille. Helpommin se minulta käy kuin sinulta." Anna Maria kursaili, mutta antoi kuitenkin Johanneksen tulla kantamaan koria ja Johannes kysyi häneltä vielä, milloin hän aikoo palata kotiin? Anna Marian on tultava hänen kanssaan; hänkään ei viivy täällä myöhään. Anna Maria sanoi, että hän kukaties viipyy vielä kauankin. Mutta jos isäntä sanoisi, missä häntä voisi tavata noin puolenpäivän tienoissa, niin Anna Maria toisi hänelle silloin rahat, ja sittempähän saataisi nähdä, voitaisiinko lähteä yhdessä kotiin.

Johannes lähti asioilleen, suoritteli niitä siellä täällä ja pian ehti jo puolenpäivän aika. Silloin, kovassa tungoksessa kulkiessaan, oli hän kuulevinaan takanaan huudettavan nimeään: "Hei, serkkumies! Johannes, odotas!" Johannes pysähtyi viimein, katseli ympärilleen ja aikoi taas lähteä kulkemaan; kun taas kuuli huudettavan nimeään. Hän seisattui jälleen, — ja viimein vanha, raihnaisten näköinen mies tungeskeli hänen luokseen ja sanoi ähkien: "Enpä luullut pääseväni sinun lähi, serkkumies." "Kah, Jumalan terveeksi, serkku!" sanoi Johannes. "Enpä ajatellut näkeväni Teitä, tulitte kuin taivaasta tupsahtaen; mitenkä Te jouduitte niin kaukaa markkinoille?" "Sinuahan minä juuri tulini tapaamaan", vastasi mies, "minulla olisi näet sinulle vähän puhuttavaa, jos sinulla olisi aikaa." "Miksei, serkku, puhukaa pois vain." "Ei täällä", vastasi mies, "ei oikein sovi; mutta olisin hyvilläni, jos päästäisi jonnekin, missä olisi rauhallinen pikkutupa eikä juoksentelisi kaiken maailman väkeä. Vaan minä olen täällä ihan outo!" "Lähtään vaan, serkku, minä tiedän jo minne mennään. Minun kortteeriravintolani emännällä on näet pikkutupa; hän on minulle kaukaista sukua eikä kieltele mitään, jos häneltä jotain pyydän."

Vähän ajan kuluttua istuivat he tuon ystävällisen ravintolan emännän makuutupasessa, kun emäntä ensin oli pyydellyt anteeksi, ettei hänellä ollut sopivampaa tarjota; mutta tänään oli väkeä joka paikka täynnä, hän ei muistanut koskaan nähneensä niin paljoa väkeä markkinoilla. Täällä saivat he olla ihan rauhassa. Ja mitä saisi heille tarjota? "Tuokaahan ensin yksi kokonainen ja sitten päivällisaikaan jotain syötävää." — "Mitä Te haluaisitte syödä ja mitä viiniä minun pitäisi tuoda?" — "Tuohan hyvää ja ruuaksi sitä, mitä on. Mutta lihan tulisi olla pehmeää, minä en mahda enää sille mitään jos ei se ole hyvin keitettyä. Ennen taisin rauskutella vaikka luita, mutta nyt tunnen vanhuuden jo joka jäsentäni raukaisevan." — "He, serkku", sanoi Johannes, "sitä ei Teistä vielä lainkaan huomaa; ja jos kerran Te vain valitatte, niin mitenköpäs sitten me meikäläiset, joilla ei ole osan hyvyttä kymmenettä osaakaan siitä mitä Teillä." "Oh, serkkumies, ei se rikkaudesta riipu, sen saan joka päivä kokea, ja juuri siksihän minä tulinkin tänne tänään, puhelemaan vähän sinun kanssasi. — Sinähän tiedät, että minulla on iso talo ja että minun täytyy pitää paljon väkeä sitä hoitaakseni. Minä ja muori olemme jo vanhoja, emme enää jaksa. Poikani, se tuli liian herraskaiseksi maatöihin Weltschlandissa[15] ja sille täytyi ostaa ravintola; hänestä ei ole muuta hyötyä kuin että tulee vähä väliä tahtomaan rahaa tai muuta mitä on vailla. Tytöstä ei ole mihinkään. Luuli joutuvansa huonommalle osalle kuin veli, jos ei olisi hänkin päässyt Weltschlandiin. Ja nyt se, Jumala paratkoon, on ihan sairalainen ja kykenemätön raukka, joka pystyy vain neulomaan vähän sukkaa. Arvaat, miten sitten tullaan toimeen koko tuon ihmislauman kanssa, jota täytyy pitää palveluksessa. Yksi laiskottelee siellä, toinen täällä, työtä tekevät vain nimeksi ja maa tulee vuosi vuodelta yhä huonommaksi, talonpito kannattaa enää tuskin ollenkaan ja kustannuksiin menee kaikki, mitä tila tuottaa. Niin, Jumala paratkoon, jos ei minulla olisi vielä vähän rahoja, en jaksaisi enää pitää sellaista taloa, vaikkei sen vertaisia olekaan tusinaakaan koko Bernin

puolella. Luulin saaneeni hyvän isäntärengin ja uskoin kaikki hänen halttuunsa. Se oli minulla yksitoista vuotta ja minä uskoin jo sen haltuun koko talon; niin hyvin osasi se minulle lipikoida. Mutta nyt, annas olla, minkäs minulle teki? Eikös myynyt, tuo lurjus, kuuttakymmentä säkkiä elojani ja mylläri maksoi minulle ainoastaan viidestäkymmenestä; loput ne kelmit jakoivat keskenään; ja niinhän ne olivat tehneet jo monasti. Muudan päivätyöläinen oli minulle sukua ja antoi heidän juonensa viimein ilmi. Hänen sydäntään kalvoi jo liiaksi minun kohtaloni, sanoi hän; sanoi olevan minulle vähän puhumista, mutta kielsi Jumalan nimessä ilmoittamasta, kuka siitä minulle oli kertonut. Ja kaikki ne ovat tuon pelin tienneet eikä kukaan ole siitä minulle puhunut, sillä ne ovat itse aivan samallaisia kaikki. Sen arvaat, missä pulassa minä olen! Mitä minun pitää tehdä? En tahtoisi myydä taloa, vaikka poika kehoittaakin. Voisihan siitä vielä kerran olla hänelle tosihyötyäkin tai ainakin hänen lapsilleen. Vuokraajaa en ottaisi mielelläni. Sitten en saisi enää lainkaan sananvaltaa talossa ja tila menisi ihan hunningolle. Ja usko tai älä, mutta minä en voi kuolla rauhallisena ennenkuin nämä asiat ovat jälleen hyvällä tolalla. Isäni jätti minulle talon hyvässä kunnossa; ja mitenkä minä uskaltaisin mennä hänen eteensä, jos olisin jättänyt hänen antamansa hyvän tavaran jälkeeni huonossa tilassa? Tahtoisin isäntärenkiä, mutta sellaista, että sen päähän ja käsivarsiin voi tosiaan luottaa, sellaista, joka ymmärtää kaikkea ja johon voi uskoa. Mutta se pitäisi saada joltain toiselta seudulta eikä meidän puolelta; sillä kaikki meidän puolelaiset katselevat minua kuin korpit raatoa jo ennenkun olen kuollutkaan. — Niin minä ajattelin, että ehkäpä sinä voisit paraiten auttaa minua ja hankkia kunnollisen isäntärengin. Ja ihan erityisesti sitä varten minä tulin tänne ja ajattelin, että ehkäpä tapaan sinut. Palkasta ei kitsasteltaisi. Minä antaisin vaikka kuusikymmentä kruunua, jos ei vähempi riittäisi; enkä surkeilisi sataakaan kun vaan saisin sellaisen jota haluan."

Serkun puhuessa oli Johannes ollut ihan äänetönnä eikä hän virkkanut mitään vielä sittenkään kun toinen jo oli tarinansa lopettanut. Silloin tuli ravintolan emäntä sisään, kattoi pöydän ja sanoi, että saisivat nyt tänään tyytyä siihen mitä talossa on tarjolla; eihän sitä markkina-aikaan miten ehdi laittaa niin hyvää kuin tahtoisi. Emäntä ei tiennyt, tokko ruuat heistä olisivat mieluisia, vaikka oli tosin valikoinut paraansa mukaan. — Serkku jutteli niitä näitä emännän kanssa. Johannes ei virkkanut monta sanaa. Eräs tyttö tuli sisään ja kysyi, oliko Bodenbauerin isäntä täällä? Häntä tiedusteli ulkona eräs nainen? "Taitaa olla ennen sovittuja", kujeili ravintolan emäntä. Tyttö sanoi, että kaunis nainen se onkin. — Heti kun Johannes oli mennyt ulos, sanoi serkku: "Vai on se sekin sellainen? Minä en vain olisi uskonut sitä hänestä." — "Jumala varjelkoon", siunasi emäntä, "ei siinä ole mitään sen kummempaa, se on perin kunnollinen mies. Siellä on kai joku, joka aikoo lähteä hänen rattaillaan kotiin." Johannes kantoi korit sisään ja vahvasti emännän otaksutuksen sanoen puhelleensa erään naapurin emännän kanssa, joka oli myynyt hänen voinsa. Ei se ollut tahtonut jäädä odottamaan, aikoi palata kotiin jonkun toisen rattailla jos sattuisi kenen tutun tapaamaan. — "Sepä oli ikävää että minä satuin tulemaan vastuksiksi", vastasi serkku; hän oli jo kauan sitten ollut huomaavinaan, että Bodenbauerin isäntä odotteli jotakuta; sillä Johannes oli tuskin jaksanut kuunnella hänen sanojaan eikä ollut vastannut vielä mitään. "Jumala varjelkoon, serkku", vastasi Johannes, "ihan nyt erehdytte! Arvaattekos, mitä minä mietin ja miksi minä en vielä vastannut? Minun päähäni tuli näet eräs tuuma ja olin kahden vaiheella, tokko sitä Teille ilmaisisin. Sanon nyt sen suoraan. Minulla on näet juuri sellainen renki, jota Te tarvitsette; mutta minua surettaa päästä häntä luotani. Minä en saa hevillä hänen laistaan ja kuitenkin en tahtoisi estää häntä osumasta onneensa." — "No sepäs on hauskaa", sanoi serkku; "mutta miksikäs sinä tahtoisit häntä pois luotasi? Pelkäätkö sinä jotenkin häntä?" "Enhän toki", vastasi Johannes, "hän on oikein mieleiseni enkä parempaa kaipaa; mutta hän tahtoisu suurille palkoille kuten ansaitseekin. Hän osaa hoitaa taloa työssä ja neuvoissa kuin paras isäntä; ja sitäpäitse on hän niin uskollinen, että hänet voi laskea vaikka kuninkaan aarrearkuille ilman että hän puhaltaa niin kreutzeriäkään; siitä voi olla ihan taattu." "No sepäs on hyvä", sanoi serkku, "juuri sellaistaahan minä tahtoisinkin. Ja mitäs arvelisit, tulisikohan se minulle neljänäkymmenellä taalarilla? Se on aika raha se." — "Sen verran annan minäkin hänelle", sanoi Johannes. "Jos hänet tahdotte, serkku, ei se lähde kolikkaakaan vähemmällä kuin kuusikymmentä taalaria." "Onko se sinulle sukua?" kysyi serkku. "Ei", vastasi Johannes, "oli köyhä poika vain kun tuli meille."

Vielä piti epäluuloinen serkku pitkät tutkinnot ennen kun päätti ajaa Johanneksen luo näkemään tuota renkiä omin silmin. Johannes melkein katui, että oli serkulle Ulista kurahtanutkaan. — Pian käskivät he valjastamaan hevoset ja serkku maksoi koko laskun vaikka Johannes miten pani vastaan. Kun he ehtivät ulos, tuli Anna Maria taas siihen ja sanoi: nythän vasta hänelle oli käynyt oikein hullusti: Burrin Uli oli luvannut ottaa hänet rattaalleen, sillä Ulilla oli muka enää vain pari asiaa toimitettavana ja oli käskenyt Anna Mariaa odottamaan täällä. Ja Anna Maria oli nyt odottanut ja etsinytkin Burrin Uliä, mutta ei ollut löytänyt. Ja jos hänen nyt tässä täytyy lähteä kotiin jalan lappaamaan, niin Jumala ties milloin hän ehtii perille. Anna Mariaa hävetti ihan, kun oli näin kauan viipynyt markkinoilla. Johannes sanoi, että no kyllä Anna Maria pääsee kotiin samoilla rattailla joilla on tullutkin. Ja he lähtivät: Johannes edellä, serkku komeilla rattaillaan jälestä. —

Serkku ajatteli yhtä ja toista siinä yksin ajellessaan ja kun he olivat noin tunnin matkan päässä Bodenhofista, huusi hän Johannekselle, että olisikohan missä tässä lähellä pajaa; hänen täytyisi

lyötättää yksi hevosen kenkä tiukempaan, muuten se putoisi. Johannes vastasi: "On kyllä", ja lupasi odottaa; paja oli tuolla ihan tuon ravintolan kulmalla. Mutta serkku ei tahtonut antaa Johanneksen odottaa. "Kyydittävällä emännällähän on kiire", sanoi serkku, "ja eihän sinun maksa vaivaa poiketa pajalle; minä tulen kyllä pian jälestä." Ja Johannes lähti taas ajamaan. Jukka serkku ajeli hitaasti perästä, riisutti hevosen ravintolan luona ja antoi näön vuoksi iskeä naulan kenkään. Riisuttaessa kysyi hän tallirengiltä: "Kuka se oli tuo isäntä, joka ajoi edeltä? Oliko sillä oma emäntä mukana?"

"Ei", vastasi tallirenki.

"Taitavat vain muuten olla hyvissä väleissä", tuumi Jukka.

"Ei suinkaan", vastasi tallirenki; ei hän ainakaan ollut kuullut mitään sellaista.

"Sillä oli hyvä hevonen ja hyvät rattaat sillä isännällä", sanoi Jukka, "minä tarvitsisin hyviä hevosia, vaan en tavannut markkinoilta kunnollisia; möisiköhän tuo isäntä noita ja olisikohan tuolla noita enemmänkin?"

"Sen talli on hevosia täynnä", vastasi kengittäjä. "Niillä ovat tavallisesti hevoset huonoja, jotka pitävät hevosia paljon; ne eivät tule hyvin hoidetuiksi ja vaalituiksi", tokasi Jukka.

"Mutta tälläpä tulevat", sanoi tallirenki; "tämä isäntä ei hoidakaan huonosti elukoitaan, hänen hevosensa ovat seudun paraat; ja sitäpäitse on hänellä erittäin hyvä renki, sellaista ei ole toista näillä mailla."

Jukka vaikenä, jätti hevosensa tallirengin huostaan, meni tupaan ja alkoi melkein samalla tapaa tutkia asioita ravintolan emännältä, hörppi tuon tuostakin lasistaan ja käyttäen uteluissaan yhä uusia metkuja. Mutta aina hän vain joutui samaan tulokseen: että hänen serkkunsa on oikea miesten mies, että Johanneksen matkatoveri on kunniallinen, siveä emäntä ja että Johanneksella on kuuluisa renki, jota moni jo oli koettanut saada häneltä palvelukseensa. Mutta isäntä ja renki olivat hyvin tyytyväisiä toisiinsa, eivätkä tahtoneet erota.

"Eiköhän lie sentään sattunut jotain kinaa?" kysyi Jukka.

"Ei suinkaan, mikäli tiedetään; juuri tässä viime sunnuntaina joivat ne täällä yhdessä, sovussa puolikkaan." Muuta, tarkempaa ei ravintolan väki tiennyt sanoa.

Sillä välin oli Johannes ehtinyt kotiin ja kulettanut sinne Anna Mariankin, ja kun emäntä tuli rattaille ja otti piiskan vastaan miehen kädestä, sanoi Johannes: "Oleppas nyt muori minulle hyvin kiltti, sillä muuten jää Anna Maikko tänne luokseni." "Pitääpä yrittää", vastasi emäntä ystävällisesti, otti koritkin maahan ja pyysi Anna Mariaa tulemaan sisään. Hänellä oli näet kahvi jo valmiina, hän ei antaisi muillekaan, jos ei Anna Maria joisi. Anna Maria kursaili, sanoi, että hänen on jouduttava kotiin; oli jo ennen tahtonut lähteä rattailta, sillä tietäväthän eukot, ettei hän suinkaan mielellään tule heidän ukkojensa luo vieraisiin.

"Luuletkos minua mustasukkaiseksi?" sanoi nauraen emäntä. "Enpä lainkaan, liian vanha jo olen mokomaan. Mutta kävipä kuitenkin ennen aikaan joskus kovasti sapelleni kun Johannes vilkui muihin; silloin olisi hänen minun mielestäni pitänyt muljotella kuin mörkö ja härkä kaikkiin muihin tyttöihin ja naisiin paitse minuun. Mutta haihtuu vähitellen se huoli kun huomaa, ettei ole syytä olla mustasukkainen." Siitä johduttiin puhumaan juttuja mustasukkaisista vaimoista, kunnes emäntä hypähti akkunaan ja kysyi:

"Kukas tuolta tänne ajaa, pikkuvaunuilla?" "Ai, minähän ihan unohdin, sehän se on serkku Jukka Glunggesta, se tulee meille yöksi", sanoi Johannes.

"Ja sitä et sanonut ennemmin! Kyllä oletkin sen! — — — mitähän hänellä on asiaa, kun kerran tännekin osaa? Ei ole käynyt täällä moneen vuoteen."

"Sittempähän saat kuulla", sanoi Johannes. Ja Anna Maria hyvästeli ja lähti pois astellen serkkua vastaan, joka ajoi taloon. Talossa oltiin jo valmiit ottamaan vastaan serkkua, joka hieman kompuroiden ja vaivaloisesti laskeutui alas ajoneuvoilta. Uli kiiruhti ottamaan hänen hevostaan. "Suipas sitä vähän", sanoi Jukka, "äläkä anna sille heti juoda, se on hiostunut. Ruokitteko te vielä heinillä?" kysyi hän sitten Johannekselta; ja vasta täydellisesti rauhoituttuaan hevosen suhteen, meni hän tutisevin jaloin sisään. Tuskin oli hän päässyt tupaan, niin kysyi hän:

"Tuoko se oli Uli?"

"Se oli", vastasi Johannes.

"Näyttääpä vähän liian nuorelta ja kevytjalkaiselta."

"On lähes kolmenkymmenen", vastasi Johannes, "riipeä tosin jaloiltaan, mutta parempiko olisi, jos hän kömpelehtisi kuin puujaloilla."

Ja näin vastattuaan meni Johannes kellariin ja palasi sieltä tuoden viiniä ja juustoa. Sivumennen kysyi emäntä keittiössä häneltä: "Mitä se Uliä kyseli, mitä se Ulistä?" "En nyt jouda selittämään", vastasi Johannes; "tulehan sisään, niin saat sitten kuulla."

"Mikähän sille Johannekselle on tullut? ajatteli emäntä; tuntuu niin kummalliselta, hän ei ole koskaan ollut minulle tällainen."

Serkku alkoi jälleen valitella vaivojaan: millaisia petettyjä onnettomia he ovat! Ja tuskin lähti Johannes ulos katsastelemaan päivän tehtäviä, niin kysyi Jukka emännältä: "Millainen se on tuo teidän renkinne, se Uli? Johannes suositteli häntä meille isäntärengiksi."

"Älkää toki!" huudahti emäntä, "Uli on niin hyvä renki ettei koko seudulla ole parempaa; meillä ei ole ollut niin hyvää renkiä koskaan ennen."

"Vai niin?" sanoi serkku, "mutta millainenkas se on naishommissa? Näytti olevan ihan pahimpia."

"Kumpu ei olisi pahempia!" sanoi emäntä. "Vuoteen ei se ole ollut niin yötä poissa kotoa."

"Jaha, jaha", sanoi serkku. "Johanneshan näkyi ajavan jonkun sievän naikkosen kanssa ja toi sen markkinoilta aina tänne kotiin, näin mä; kukas se oli?"

"Meidän naapurin emäntä, erittäin kunnan ihminen, minä pidän hänestä erittäin paljon ja ainoastaan hänen luonaan minä pistäydyn joskus kylillä kun pistäydyn."

"Tjaha, tjaha", sanoi serkku; "te ette siis oikeastaan tahtoisi pitää Uliä?"

"Mitenkä niin?" kysyi emäntä. "Ei suinkaan nyt Johannes liene niin hullu että antaa pois Ulin. Jos niin ovat asiat, niin kyllä tässä on minullakin sanani sanottava." —

Johannes tuli sisään, puhui joutavanpäiväisistä asioista; emäntä meni ulos ja serkku sanoi: "Kuules, serkkumies, minusta näyttää vähän siltä, että sinun eukkosi on hyvin tyytyväinen Uliin, hänestä näyttää Uli olevan hyvin mieleinen." — "Niin", vastasi Johannes, "yksikään renki ei siitä ole ollut niin mieleinen kuin Uli; kaikista muista on sillä ollut aina valittamista, mutta tästä ei ainoakaan sanaa nyt kokonaiseen vuoteen. Ja meillä on ollut nyt ihan hauska elää."

"Ei siis ehkä haittaisi, jos he joutuisivat vähän erilleen", sanoi Jukka. Ei hän sillä mitään pahaa tarkoittanut; mutta ei aina ole kovinkaan terveellistä, että akat ja rengit tulevat keskenään liian hyvin toimeen.

"Oh, ei siitä puhettakaan", sanoi Johannes, "kun vaan akat ja aviomiehet tulevat keskenään vielä paremmin toimeen. Ja meillä tullaan." Hän eli muijansa kanssa aina sovussa ja kumpikaan ei tenännyt toista vastaan, ei lasten eikä palvelijain kuullen. Ja jo pitkän aikaa olivat he olleet palvelijainkin kanssa sovussa, eikä niistä yksikään ollut noussut heitä eikä toverejaan vastaan; ja heidän oli hyvin mukava elää. "Empä tätä oikein ymmärrä", sanoi serkku; "tavallisesti jos palvelijat ovat keskenään liiaksi sovussa, saa isäntä siitä kärsiä. Se, jolle on käynyt niinkuin minulle, tietää yhtä ja toista hänkin."

Emäntä ei voinut ymmärtää, mitä nuo ristikuulustelut oikeastaan tarkoittivat; kunnes puhe pöydässä jälleen kääntyi Uliin ja hänen oli uskomisen, että Uliä tiedusteltiin palvelukseen Jukalle. Silloin sanoi hän: "Mutta Johannes, tiedätkö sinä oikein, mitä sinä nyt teet?"

"En tahdo olla Ulin onnen esteenä", vastasi Johannes.

"Ei kaikki onni kultaa, mikä kiiltää", mukisi emäntä itsekseen ja meni heti ulos. Silloin alkoi serkku hokea, että pitäisi nyt jo käskä Uli sisään, hän tahtoisi puhella hänen kanssaan. Ja Johannes tuumi, ettei se nyt tänä iltana oikein sovi, huomenna näyttelee hän serkulle vielä Ulin töiden tuloksia ja sittenhän serkun sopii vielä peruuttaa aikeensa jos tahtoo. Mutta serkku sanoi, että hänen pitää lähteä jo huomisaamuna varhain kotiin. Kun saisi jo tänään asian hyvälle tolalle, niin voisipa kerrankin nukkua rauhassa yönsä. Ja Uli oli pyydetävä sisään.

Uli oli aivan utelias tietämään miksi häntä pikkutupaan tahdotaan ja asettui seisomaan oven pieleen. Mutta serkku täytti lasin, toi Ulille ja sanoi: "Naukkaappas nyt ja tule tänne istumaan; minulla olisi vähän sinulle puhuttavaa." Nyt alkoi hän kertoa, miten Johannes oli esittänyt Uliä hänelle isäntärengiksi, millaista renkiä hän halusi ja miten suuren palkan hän maksaisi; hän ei kitsailisi enempiäkään maksamasta jos vaan voisi olla palvelijan suhteen tyytyväinen. "Ja jos haluat tulla, niin

sano mitä tahdot; niin selvitämme nyt heti sen asian." Uli oli ihan ällistynyt. — Viimein hän sai suunsa auki ja sanoi, että hänellä oli täällä kerrassaan hyvä olla ja ettei hän halunnut lainkaan muuttaa paikkaa. Jos isäntä luulee, että hänelle on eduksi lähteä, niin pitää kai koettaa; mutta vastenmielistä se vain on."

"Voithan koettaa", sanoi Johannes, "ja jos ette tule keskenänne toimeen, niin minä otan sinut koska tahansa takaisin."

"No tuota, minkä verran sinä tahdot palkkaa?" kysyi serkku.

"Isäntä sanokoon", tuumi Uli.

"Mitäs arvelisitte: kuusikymmentä kruunua, kaksi paria kenkiä, neljä paitaa ja harjakaisrahat sitäpaitse?" kysyi Johannes.

Uli sanoi tyytyvänsä isäntänsä vaatimuksiin. —

"Taitaa olla liian paljon", sanoi serkku, "ja näin alussa olisit voinut tyytyä vähän vähempäänkin; mutta ei tässä nyt viitsitä tinkiä." — Harjakaisrahoja hän ei vain paljoa voinut lupailta: hevosista ottaa ne näet tallimies ja lehmistä lypsäjä ja muitapa ei paljoa tulekaan.

"Noh", sanoi Johannes, "antakaa hänelle sitten uunna vuonna vielä kunnon lahja, jos olette häneen tyytyväinen."

"Se on selvä se", tuumi Jukka. Tässä nyt ensin kaksikymmentä batzia pestiä. Ja Ulin oli tultava hänen luokseen toimeensa oikeaan aikaan. Ja Jukka antoi hänelle rahat ja löi kättä päälle ja asia oli sovittu ennenkun Uli ja Johannes älysivätäkään ja ennenkun emäntä ehti tuota sanaansa kurahtaa.

"Tänään se asia on selvitettävä", sanoi Jukka päättäneensä. "Ehkei siitä muuten olisikaan tullut mitään; eihän sitä tiedä, mitä yksi yö voi matkaan saattaa."

Ja Jukka, yhtä viisas kuin vanhakin, oli hemmetin oikeassa. Emäntä mökötti koko illan tuppisuuna, sillä hän tiesi, ettei asia nyt enää puhumalla paranisi. Mutta heti kun Johannes tuli hänen viereensä sänkyyn uudinten taa, alkoi hän kysyä: "Mutta mikä ihme sinulla oikeastaan on? En olisi uskonut, että sinä olisit sellainen raukka! Tällaista harmia et ole tuottanut minulle siitä saakka kun mentiin naimisiin. Sinun on käytävä usein kylillä ja mitenkäs sitten käy, kun ei ole Uliä kotona? Ja minulle alkavat taas vanhat vastukset. Menepäs ja tarjoo paras renki vanhalle hassulle, joka ei usko ketään ja luulee kaikkia ihmisiä huonoiksi! Holhuun alle täytyisi sinut panna! Luulisi, että olet ollut humalassa kun teit tällaista. Sanopas nyt vihoviimein: mikä sinun päähäsi oikein äjähti?"

Mutta Johannes, jonka omaakin sydäntä kauppa karvasteli, ei tiennyt mitä vastata; hänen hyvät aikeensa eivät hänestä itsestäänkään enää tuntuneet päteviltä. En tiedä itsekään, huokasi hän. Oli ajatellut vain Ulin onnea. Eihän Ulin ijakseen sopinut jäädä rengiksi; ja johonkin omaan puuhaan ryhtyäkseen täytyy hänen saada rahaa, ja isompaa palkkaa ei hän Ulille voi enää maksaa.

Mutta emäntä selitti isännän sanat kaikki hölynpölytykseksi eikä ottanut uskoakseen tähän Ulin onneen, ei myöskään siihen etteivät he voisi maksaa hänelle enempää palkkaa. Lyhyesti sanoen: emäntä oli nyt oikea toramylly, ei antanut koko yönä Johannekselle unen rauhaa. — Ei Ulikaan nukkunut sinä yönä, häntäkin melkein kadutti. Ainoastaan serkku kuorsasi tyytyväisenä niin että olisi luullut seinähirsien hajoavan ja katon ilmaan kohoavan.

Aamulla oli isäntäväestä talo kuin mullin mallin; mutta heidän huolestaan ei serkku paljoa piitannut; hän kiiruhti lähtöään, antoi Ulille vielä komean punaisen batzin juomarahaa ja matkasi tyytyväisenä kotiinsa.

Uli olisi mielellään purkanut kaupan ja sitä tahtoi emäntäkin. "Mitä nyt tuosta serkusta piitata, ei siitä ole koskaan ollut meille mitään hyötyä eikä tule vastakaan ja sehän asuikin ties miten kaukana, tuskin häntä enää eläissään nähdään." — Uli sanoi, ettei hän olisi millänsäkään, jos saisi tuossa uudessa paikassaan edes olla yksinään; mutta hänelle tulee komennettavaksi kolme, neljä renkiä ja vielä piikoja ja lauma päivätyöläisiä. Se ihan hirvittää. Tietää muka hyvin, mihin peliin heidän kanssaan joutuu. Jos tahtoo pitää ohjakset käsissään, niin syntyy riitaa, täytyy sietää alituista toraa eikä edes tiedä, tokko isäntä on puolella. Olisi kai parasta lähettää pesti heti ajoissa takaisin. — Mutta Johannes ei ollut samaa mieltä. Paha on pettää sillä tavoin vento vierastakaan, semminkin serkkua. Ja tavallisesti juuri seikat, jotka ensin tuntuvat kovin vastenmielisiltä, ovat lopuksi vain pelkäksi hyväksi. Nyt ei enää auta muuta kuin antaa asiain huristaa. Kyllä kai Uli ja Glunggen isäntä keskenään tulevat toimeen. Kun Uli vain alussa on varovainen ja koettaa päästä lujalle maaperälle, niin hyvin käy! Hannu, serkun toinen renki, on hyvän opin saanut, varsin taipuisa poika; eikä suinkaan Uliakaan huonosti kohdeltane. Joka tapauksessa: mikä on tehty, se on tehty; on siis parasta vain taipua kohtaloon eikä siitä liikoja puhua.

Niin vieri aika ja joulun läheni. Rääpälit, ompelijattaret ja suutarit tulivat ja lähtivät vuorotellen talosta; ja vaikkei siitä hiiskuttukaan, niin tulivat ja lähtivät he etupäässä vain Ulin vuoksi, sillä hänelle nyt laitettiin vaatteet erinomaiseen kuntoon, melkein kuin omalle pojalle, joka aikoo maailmalle. Milloin löysi emäntä vielä kaistan kangasta, jota hän ei muuhun tarvinnut ja teetti siitä Ulille paidan, milloin toi isäntä takin, joka oli käynyt hänelle liian ahtaaksi, tai liivit, jotka rääpäli oli tuhrinut niin pilalle, etteivät ne hänelle itselleen kelvanneet. — Eräänä iltana sanoi isäntä: "Uli, sinun täytyy vielä hankkia papintodistus; mene siis huomenna pappilaan, jotta papille jää aikaa sitä laatia."

"En minä menisi mielelläni", sanoi Uli. "Kyllähän minä pidän papista ja rakastan häntä ja sen saarnat ovat olleet minulle pelkäksi hyväksi ja minä olen niistä tullut huomaamaan, että jos aikoo tulla ihmiseksi, niin täytyy seurata Vapahtajaa. Mutta rippikoulussa minä olin ihan kelvoton ja taitamaton poika ja hänellä oli minusta paljon kiusaa; ja siitä saakka olen minä häntä karttanut enkä ole puhunut hänen kanssaan ainoakaan sanaa. Tuntuu nyt ilkeältä, en tohtisi mennä hänen eteensä; sillä kun minä menen, niin luulee hän, että minä olen yhä vain se entinen kelvoton poika ja antaa minulle pahat passit. Ota sinä isäntä se papinkirja häneltä; tule sinä kanssani pappilaan?" "En", vastasi isäntä, "on sopivinta että itse menet sinne, eipähän liene suureksi haitaksi, vaikka hän sinua vielä vähän neuvoa ja varoitteleekin."

Ulin täytyi mennä itse tahtoi tai ei. Mutta tuiki tukalalta tuntui hänestä lähetä pappilaa; ja hänen sydämensä pamppaili kun hänet kutsuttiin sisään; ja kun sitten pappi kysyi: "Mitä on asiaa, mitä sinä tahdot?" niin niukuin naukuin sai hän suustaan ulos tuon yksinkertaisen sanan: "Papinkirjaa". Pappi availi paksuja kirjoja ja kysyi: "Oletkos sinä Ulrik Merk; isäsi oli nimeltään Risto, äitisi oli Matleena Schmöncck, kumminasi Venechbur?" — Uliä kummastutti, mistä se pappi kaikki sellaiset tietää ja että pappi tunsi hänet, vaikka hän oli rippikoulun ajasta melkein jalan verran venynyt. — Sitten kysyi pappi taas: "Sinä menet Glunggeen? No niin, hauskaapa olisi, jos menestyisit siellä", sanoi hän. "Minä olen jo kauan iloinnut, kun sinusta tuli kelpo mies; sillä minä riemuitsen aina, kun näen ihmisten osuvan sille paremmalle tielle. Rippikoulustasi päättäen en olisi voinut sitä sinusta uskoa. Mutta hyvälle Jumalalle on mahdollista moni sellainen seikka, jota ei ihminen aavistakaan. Mutta älä minä vain unohda Glunggessa, että siellä on se sama Jumala, jonka silmä sinua täälläkin vartioi, ja että sinä menestyt ainoastaan silloin, kun hän sinua auttaa ja kun sinä olet uskollinen hänelle. Älä unohda, että hän näkee kaikki ja kuulee kaikki, vaikkei isäntäsi näkisi ja kuulisikaan. Nyt tulet sinä pannuksi paljon päälle; niimpä sinulta myös paljoa vaaditaan. Nyt sinun on turvauduttava Jumalaan enemmän kuin koskaan ennen. Ja ajattele siis aina, mitä sanot rukoellessasi: Elä johdata minua kiusaukseen! Ajattele sitä, mitä Vapahtajamme on sanonut: Valvokaat ja rukoilkaat, ettette kiusaukseen lankeisi. Minä iloitsen aina, kun kuulen sinusta hyviä sanomia; ja kun vasta tulet tänne vieraisiin, niin pistäydä myöskin minun luonani ja ilmoita minulle, miten sinun käy — niin minä suuresti iloitsen."

Uli lähti aivan heltyneenä ja ihmeissään papin luota ja kiihkeästi hän odotti hetkeä, jona sai kertoa isännälleen: "Kuulkaas, isäntä, kun pappi tunsi minut yhä ja tiesi minusta kaikki! Hän tiesi, että minä olin parantunut ja että minä lähden Glunggeen, ja minusta tuntui, kuin hän olisi tiennyt, millainen minulle tulee olo sielläkin. Mitenkähän tämä on mahdollista? Eihän se ole koskaan minua puhutellut eikä ole käynyt herran pitkään aikaan sinun luonasi?"

"Tjaa", sanoi isäntä, "siinäpä sen nyt näet! Mitäs minä puhuin sinulle siitä nimestä? Hyvä nimi kauas kuuluu ja huono vielä kauemmas eikä ainoakaan ihminen ole niin halpa, ettei hänestä jotain puhuttaisi. Ja pappismiehen on aina pidettävä enemmän tai vähemmän vaaria nimestä, jotta hän tarpeen tullen tietäisi, millä tavoin kullekin ihmiselle on puhuttava. Sellaiset odottamattomat kehoitukset vaikuttavat usein hyvää, eikä ole haitaksi jos ihminen tietää, että muistetaan pitää hänen elämänsä silmällä."

"Niin, kyllä minä sen tunnustan", sanoi Uli, "että minä tulinkin papin kehoituksista hyvilleni ja paha olisi ollut, jos en olisi tullut itse sinne menneeksi. Sillä siellä sain minä kuulla pari tärkeää sanaa, joita en koskaan unohda."

Isäntä oli itse päättänyt viedä Ulin uuteen paikkaan, — jottei Ulin tarvitsisi maksaa matkakuluja, sanoi hän, ja jotta hän ehkä vielä voisi antaa Ulille jonkun hyvän neuvonkin, nähdessään uuden paikan. — Ulilta jäi vuoden palkka melkein koskemattomaksi ja hänellä oli nyt säästöissä hyvinkin yli 150 kruunua. Hän oli teettänyt itselleen matka-arkun, jossa oli hyvä lukko, joten ei voitaisi hänen tavaroitaan varastaa.

Tuli uusivuosi; sitä vietettiin tavalliseen tapaan. Viiniä ja lihaa oli pöytä kukkurallaan. — Ennen oli uusivuosi Bodenbauerin talossa ollut hyvin hauska juhla; nyt istuttiin yhdessä, syötiin, juotiin ja koetettiin olla iloisia; mutta silloin sanoi Uli yhtäkkiä: "Viimeistä kertaakohan minä tässä nyt istun?" ja kyöneleet tulivat hänen poskilleen ja hän nousi ylös ja meni ulos. Ja kaikille muillekin tulivat vedet silmiin eikä maistunut enää ruoka eikä kukaan enää puhunut mitään pitkään aikaan, kunnes emäntä viimein sanoi: "Johannes, mene nyt sinä ulos katsomaan, minne se Uli jäi; hänet pitäisi saada takaisin tupaan. Tällaista se nyt on! Ja minä en ole tähän syyppää; mutta ollaan nyt edes viime hetket yhdessä."

KAHDESTOISTA LUKU.

Miten Uli lähtee entisestä palveluspaikastaan ja tulee uuteen.

Seuraavana aamuna varustettiin reki matkakuntoon, köytettiin matka-arkku rekeen ja Ulin oli syötävä vielä talonväen kanssa aamiaista: juustoa, munapannukakkua ja kahvia. Kun hevonen oli valjaissa, ei Uli ollut päästä paikaltaan liikahtamaan, ja kun viimeinkin piti lähteä, ja hän antoi emännälle kättä sanoen: "Voikaa hyvin, emäntä, älkääkä muistelko minua pahalla!" niin juoksimat taas vedet hänen poskilleen ja emännänkin piti ihan panna esiliinan lieve sille ja hän sanoi: "Mitäpä minä pahalla, kunhan vain sinä menestyisit; mutta jos sinulla ei ole siellä hyvä olla, niin tule vain takaisin meille heti kun haluat, kuta pikemmin, sen parempi."

Lapset eivät tahtoneet mitenkään päästää Uliä irti; ja ihan viilsi Ulin sydäntä, kun isäntä viimein sanoi, että kyllä lasten nyt täytyy hänet laskea; heidän on lähdettävä heti jos tänään aikovat vielä ehtiä perille. Ja eihän tässä nyt viimeistä kertaa nähdä toisiaan; ja eikä tässä nyt muu auta.

Kun he olivat lähteneet, pyyhki emäntä silmiään vielä pitkän aikaa ja hänen täytyi hellitellä ja lohdutella lapsia, jotka eivät tahtoneet heretä itkemästä ja uikuttamasta.

Kauan ajoivat he kahden kesken sanaakaan virkkamatta kimaltavain hankien lomitse. "No, no!" mutisi isäntä väliin, kun huima Laukki rupesi laukkaamaan, kiidättäen keveää rekeä nuolen nopeudella eteenpäin ja tupruttaen kavioidensa lunta pyrynä ilmaan. "Minulle tulee yhä ikävämpi ja ikävämpi, kuta lähemmä joudumme", sanoi Uli; "minulla on niin raskas olla etten voi uskoa muuta kuin kulkevani onnettomuuteen, minusta on ihan kuin näkisin tuhon edessäni tuossa paikassa."

"Ei se ole kuin sitä entistä tuttua vaivaa vaan", sanoi isäntä, "enkä minä pahoja ennustele. Ajatteleppas vaan muinoista aikaasi, kymmenen vuotta sitten, jolloin olit vielä hullu ja minä rupesin sinua pakottelemaan parannukseen: miten vaikealta sinusta silloin tuntui parantuminen! Paljoa et silloin toivonut, et uskonut, että kaikki vielä kerran kääntyy parhain päin! Ja kuitenkin selvisivät asiat vähitellen aivan hyvin, uskosi kasvoi ja nyt olet sinä poika, josta voi sanoa, että vaikeudet ovat sinulle olleet vain hyväksi. Älä siis enää ole milläkään, tämä, johon nyt tullaan, on paljon helpompaa kuin se entinen; ei missään tapauksessa voi käydä pahemmin kuin että vuoden päästä tulet takaisin minulle. Pysy vain kunnan miehenä, ja ole aina varuillasi, sillä se serkku on niin hirveän epäluuloinen. Mutta kun hän sinut oppii tuntemaan, ei sinulla ole hänestä vastusta. Pahemmassa pelissä olet palkollisten kanssa; kohtele heitä varovasti, edisty harvaan ja hartaasti. Kohtele heitä rakkaudella, niinkauan kuin se käy päinsä, ja jos se ei auta, niin puhu niille kerran suusi puhtaaksi ja sanokin, että tiedät, missä asemassa olet. Viidentenä pyöränä en minäkään rupeisi olemaan koko vuotta."

Oli selkeä, kirkas tammikuun päivä kun he kauniiden peltojen, valkeain aitain ja kimaltavain puiden lomitse ajoivat Glunggen tiluksille. Tämä tila oli noin neljänneksen matkan päässä Üfligenistä, laajuudeltaan yli sata auranalaa, hyvin hedelmällistä maata. Mutta kaikki ei ollut kuitenkaan yhtenä palstana, joitakuita peltoja ja niittyjä oli erillään etäämpänä. Sadevuosina oli paikkapaikoin ehkä liian kosteaa, mutta kyllä siitäkin pulasta helpolla voisi päästä. Kun he ajoivat kartanolle, joka oli laakson pohjalla, kävellä kompuroi Jukka jo kepin nojalla tanhuilla ja sanoi jo kauan heitä tähystelleensä sekä päyilleensä eikä ollut uskonut heidän enää tulevankaan. "Pitää tulla ottamaan hevosta!" huusi hän sitten karjakartanolle päin, joka oli rakennettu ihan talon kupeeseen. Ei tullut ketään. Ulin täytyi itse riisua hevonen. Hän kysyi, minne hän sen saisi viedä? "Hei, pitää tulla ottamaan!" huusi Jukka uudestaan. Ei tullut ketään. Silloin meni ukko kiukuissaan tallin puolelle, riuhtaisi ovet auki, ja sielläpä sukikin tallirenki aivan levollisesti hevosta.

"Etkös kuullut, että sinua huudettiin?" sanoi Jukka.

"En minä ole mitään kuullut."

"No kuule siis nyt ja tule ottamaan hevosta!"

"Sille täytyy ensin tehdä tässä tilaa", mukisi renki ja alkoi temmeltää hevosten joukossa kuin haukka kyyhkylakassa. Hevoset rynkälivät ja teutaroiivat pilttuissaan ja Ulin täytyi alituisen hokea "soh, soh, voi voi" ennenkun hengen kaupalla sai Laukin tallin takanurkkaan. Sitten ei Ulille annettu riimua. "Olisit tuonut mukanasasi!" mukisi renki hänelle. Kun hän viimein ehti jälleen reelleen ja päästi arkkunsa köysistä, käskettiin halkomiehiä avuksi sitä kantamaan; mutta pitkään aikaan ei yksikään heistä hievahtanutkaan. Viimein lähettivät miehet avuksi pojan, joka laski portaiden käsipuilla luisua niin että oli vähällä lennättää Ulin nurin niskoin ja voimiaan sai Uli kiittää kun pysyi jaloillaan. Kammio, johon hänet vietiin, ei ollut valoisa, ei lämmitettäväkään, ja siinä oli kaksi makuulavaa. Vähän alakuloisena hän siinä seisokeli kunnes hänelle huudettiin alalta: "Pitää tulla saamaan vähän lämmikettä." Ulkona

otti häntä vastaan iloinen, kaunis tyttö: tukka ja silmät pähkinän ruskeat, posket valkeat ja punaiset, huulet pehmeät, hampaat huikaisevan valkeat. Suurikokoinen ja vahvarakenteinen hän oli mutta samalla solakka. Vakavana seiso i hän siinä, mutta vilkuipa vakavuuden takaa veitikkamaisuuskin ja hyvänsävyisyys. Koko hänen olennostaan kuvastui tuo joskus nähty, vaan selittämätön todiste sisäisestä ja ulkonaisesta puhtaudesta, sielu, joka vihaa lokaa ja tekee ruumiinkin puhtaaksi tai ainakin puhtaan näköiseksi likaisessakin työssä. Vreneli, se oli tytön nimi, oli isännän orpo sukulainen. Hänellä ei ollut itsellään paikkaa, mihin päänsä kallistaa ja häntä kohdeltiin kaikkialla kuin mitäkin tuhkapöperöä; mutta aina hän vain karisti tuhkat yltään eikä huolinut surra tai surujaan ilmaista. Jokaisena uutena huomenena hän nauroi uutta iloa Jumalalle ja ihmisille, ja hän oli siis kaikkialle oikeastaan tervetullut, tuo koditon, joka tenhollaan loi ihmissydämet asuinsijoikseen. Siksi sukulaiset häntä oikeastaan hellästi rakastivat, vaikka luulivat vihaavansa koska hän oli hedelmä erään korkea-arvoisen sukulaisen ja köyhän päivätyöläisen luvattomasta kanssakäymisestä.

Vreneli ei ollut avannut Ulin kammion ovea. Kun Uli astui ulos, tarkastelivat häntä nuo ruskeat silmät kiireestä kantaan ja hyvin totisena kysyi tyttö: "Taidatte olla se uusi isäntärenki? Pitäisi tulla alas saamaan vähän lämmikettä." Eihän sitä nyt olisi tarvittu, sanoi Uli, olihan tässä jo matkalla syöty ja juotu kyllikseen. — Kuitenkin lähti hän vastustamatta ripeän tytön jälestä tupaan. Siellä istuivat jo Jukka ja Johannes pöydän ääressä, jolla höyrysi lihaa, tuoretta ja suolattua, hapankaalia ja päärynälohkoa. Vanha, pyylevä, ystävällinen nainen tuli Ulin luo, kuivasi ensin käsiään esiliinaansa, antoi sitten Ulille kättä ja sanoi: "Tässäkö se nyt on se uusi isäntärenki? No eläs, jospa olet yhtä rehellinen kuin pulska, niin kylläpä hyvin tullaan toimeen. Istupas nyt tuohon syömään äläkä arkaile; sitä vartenhan siinä on ruokaa, että syödään." Karsinassa istui vielä jokin laiha, kalpeakasvoinen kuvatus, silmät kelmeät ja sameat; näytti kuin ei hän olisi tietänyt mitään koko maailman menosta ympärillään. Hänellä oli sylissä kaunis rasia ja hän pujotteli puikolta toiselle silkkilankaa.

Jukka kertoi, missä pelissä hän oli ollut edellisen isäntärengin kanssa ja mitä kaikkea pahaa hän nyt jälestä oli huomannut sen tehneen täällä. Ja hän epäili entisen isäntärengin tuottaneen talolle turmiota paljon enemmänkin kuin mitä hän vielä tiesi.

"Sellaista harmia niistä on mokomista miehistä! Eikä niitä saa vetää edes hirteen: ja se on vääryyttä se. Ei ole aina tässä maailmassa näin kursailtu; ennen aikaan hirtettiin heti paikalla se, joka oli varastanut tavaraa hirttonuorankaan arvosta. Se oli oikeutta se, mutta nyt on järjestys päin hiiteen. Luulisi että hallituksessa on pelkkiä kelmii: niin painetaan kelmien tekoja jäniksen kápälällä. Nykyjään ei hirtetä edes akkojakaan, jotka myrkyttävät miehensä. Ja kumpikohan lienee pahempaa, murhatako vasten lakia vai jättää henkiin vasten lakia? Enpä tiedä oikein kumpi. Ja kuitenkin minusta tuntuu Jumalan ja ihmisten edessä anteeksi antamattomalta se, että juuri ne, joiden velvollisuus olisi pitää lakia voimassa, tekevät lait itse tehottomiksi. Minun mielestäni pitäisi olla oikeus teljetä mokomat lainvartijat siihen paikkaan, minkä he ansaitsevat! Vaan nykyjään on pakko maksaa heille vielä palkkaakin!"

Sillaikaa kun Jukka piti tätä pitkää puhettaan — (onneksi toki vain omain seinänsä sisällä, sillä muuten olisi hän hyvässä lykyssä voinut joutua, jos ei juuri painokannejuttuihin, sillä sellaiset eivät vielä siihen aikaan olleet muodissa, vaan oikeuteen isänmaanpetoksesta) — sillaikaa puheli emäntä Johannekselle ja etenkin Ulille: "Syökää nyt toki, älkäähän nyt säästäkö, eihän ne katseltaviksi siinä ole, vai eikö ne kelpaa? Saatte tyytyä siihen mitä meillä on tarjota, huonoahan se on, mutta hyvästä sydämestä sitä annetaan. Jukka, muistapas nyt antaa juomaa, lasit on tyhjinä, juokaahan nyt toki, saahan sitä nyt lisää, eihän se nyt siinä kaikki ole. Poikahan se meille sitä antoi, sen pitäisi olla hyvää, sillä se osti itse sen Weltschlandista, kuului maksaneen kokonaista viisi ja puoli batzia mitta ja sittenkin mitattiin ihan nipin napin."

Kun ei Uli enää tahtonut ottaa, alkoi vanhus itse sulloa hänen eteensä ruokaa, kaapaisi isoimmat lihakimpaleet haarukkaan ja lykkäsi ne siitä peukalolleen Ulin lautaselle ja sanoi: "No sepäs nyt on ihme ja kumma, ettei sinuun enää mukarettakaan mahdu; tuollaisen ison pojan pitää syödä kovasti, jotta pysyy voimissaan, ja kyllä meillä syödä saa. Kun tekee työtä, niin pitää myös syödä. Ota nyt, ota pois!" Mutta eihän Uli vihoviimeisellä enää miten jaksanut, hän otti hatun päästään, rukousteli ja nousi ylös lähteäkseen ulos. "Älähän mene", sanoi Jukka, "minnekä sinä aiot? Kyllä ne pitävät hevosesta huolen, minä käskin niitä kovalla." "No, minä aioin lähteä vähän katselemaan, miltä täällä näyttää", sanoi Uli.

Muori sanoi: "No mene sitten; mutta tulehan heti sisään kun tulee vilu; työhön et saa ruveta tänään, kuuletkos!"

"Kyllä se on tässä vielä pelissä", sanoi Jukka; "ne ottavat sen tänne sangen karsain mielin vastaan; ja luulenpa, että tallimies olisi itse mielellään ruvennut isäntärengiksi. Mutta minusta on hyvä, että ne nyt jo ovat toisilleen vähän vastahakaa. Ei ole hyvä, että palvelusväki on liian yksimielistä keskenään, sillä isäntä siitä saa kalliisti maksaa."

"No kukapa tuon nyt oikein tiennee", sanoi Johannes; "niin no, jos nyt palvelusväki on yksimielisesti isäntäväkeä vastaan, niin isännän käy huonosti, se on selvä. Mutta vaikkapa palvelijat ovatkin keskenään riitaisia ja tekevät toisilleen kiusaa paraansa mukaan eivätkä auta yhtään toisiaan, niin huonosti käy silloinkin isännälle, sillä eripuraisuus vahingoittaa lopulta etupäässä vain isäntää ja hänen etuaan. Minun mielestäni pitää aina paikkansa se sananlasku, että rauha rakentaa ja sota hävittää. — Ei minua oikein teidän olot miellytä. Ei tullut kukaan ottamaan hevosta vastaan kun tultiin taloon; ei kukaan tahtonut auttaa Uliä arkkua kantamassa; täällä tekee jokainen mitä haluaa eikä kukaan pelkää ketään. Tästä, serkku, ei koidu hyvää. Minä sanon suoraan: tähän Uli ei voi suostua. Kun hän kerran on isäntärenki ja kun hänen tulee vastata kaikesta, niin tahtoo hän myös järjestystä; hän ei anna jokaisen tehdä mitä ikinä vain miellyttää. Siitä syntyy mellastusta; kaikki käyvät hänen kimppuunsa, ja jos Te ette rupea hänen puolelleen, niin pistää hän pillit pussiinsa. Sanon suoraan, ja sanoin sen jo hänelle itselleenkin, että tulkoon hän heti vain meille takaisin, jos ei voi täällä tulla toimeen. Meille on hän aina tervetullut. Meitä kaduttaa jo kun päästettiin hänet lähtemään ja muorikin ihan itki, kun minä läksin Ulin kanssa tänne, aivan kuin hän olisi ollut oma poika."

Sepä tarina tuntui vanhasta emännästä kauniilta ja hän kuivaili jo etukäteen silmiään ja sanoi: "Älähän nyt ole huolissasi, serkku Johannes, ei sille käy meilläkään pahoin, kyllä mekin koetetaan pitää siitä hyvää huolta. Minä tässä jo tuumin, että jokohan nyt viimeinkin saimme luotettavan miehen, joka pitää talosta hyvää huolta; eipä nuruttaisi palkasta."

"Ei se riipu pelkästään palkasta", sanoi Johannes, "vaan Uliä täytyy tukea ja häneen täytyy luottaa. Hän on meillä ollut kuin oma lapsi ja hänestä olisi ihan outoa yhtäkkiä tulla pelkäksi rengiksi."

"Voi, älähän nyt ole huolissasi", sanoi muori, "me koetamme kyllä tehdä parastamme. Milloin keitämme kahvia, jääköön juomatta, jos ei Ulikin saa kuppiaan. Ja meillä on aina jokapäivä ruuaksi vähän lihaa, mutta palvelijoilla ainoastaan sunnuntaisin. Mihinkäs sitä joutuisi, jos niille aina lihaa antaisi? Mutta jos sinun mielestäsi on tarpeen, niin saammehan me aina väliin antaa Ulille lihaa arkinakin."

"Siitä ei ole hyötyä mitään", sanoi Johannes, "eikä Uli sitä tahdokaan, toiset tulisivat vain kateellisiksi. Aina sen toiset huomaavat, vaikka sitä miten peittelisi. Meillä oli kerran piika, joka nuuski ja tähysteli kaikki astiat kun tuli ulkotöistä ja aina se sai selon, oliko hänen poissa ollessaan keitetty kahvia ja annettu toiselle tytölle, eikä hänelle; ja sittenkös se äkäili viikon ajan jottei sitä ollut jaksaa sietää. Mutta teidän täytyy vain luottaa Uliin ja auttaa häntä; silloin käy kaikki hyvin."

Serkku ei näyttänyt enää suvaitsevan tätä keskustelua ja hän lähti näyttelemään Johannekselle taloan ja aittojaan nyt, vielä päivän aikaan ja kyseli neuvoja ja sai myös. Mutta ei kehnunut Johannes hänen talouttaan. Vasikoille, sanoi hän, pitäisi hommata alusia ja lampaat ovat liian ahtaassa karsinassa, ne tunkevat toisiaan ja vuonat ovat ihan rutistua isojen väliin. — Muuta taloutta katseltaessa ei hän virkkanut sanaakaan. Kun he sitten jälleen palasivat sisään, tapasivat he Ulin hyvin alakuloisena talon pihalla. He veivät hänet mukaansa, mutta hyvin alakuloinen oli Uli koko illan. Hänelle tuppasi melkein itku kurkkuun kun joku hänelle vain sanankin sanoi.

Huomisaamuna varustautui Johannes kotimatalle kun hänet ensin oli pakotettu ahtamaan sisäänsä ruokaa ihan liiallisesti. Pakotettiinpa vielä ryypäämään naukkukin päälle, vaikka hän vakuutteli, ettei hän aamuisin naukkaa. — Uli melkein piteli kiinni hänen liepeistään, piteli melkein kuin lapsi, joka pelkää, että isä lähtee hänen luotaan; ja kun Johannes viimein aikoi paiskata hänelle kättä, sanoi hän, että hän lähtee vähän matkaa saattamaan isäntää, jos saa, sillä eipä tässä tiedä, milloin jälleen saa häntä nähdä.

"No miltäs tuntuu?" kysyi Johannes heti kun he pääsivät pois talon tanhuilta.

"Voi isäntä hyvä, ette usko miten pahalta. Minä kolusin jo monessa paikassa, mutta en ole vielä missään mokomaa nähnyt. Ei ole, Jumala paratkoon, täällä vähääkään järjestystä. Virtsa juoksee talliin, lantaa ei ole ikipäivinä ajettu kunnollisesti ulos, hevoset seisovat perä pystyssä, olissa on vielä puolet jyviä, vajassa sikamainen siivo, työkalut sennäköiset. Katsoa murjottelevat minua kuin syötävää; joko eivät vastaa laisinkaan tai mukisevat hävyttömyyksiä niin että sietäisi niitä korville paukuttaa."

"Karsihan nyt ja malta mielesi", sanoi Johannes. "Ala varovasti, ota ohjat huomaamatta käsiisi, tee itse työtä minkä jaksat; sano käskysi oikealla tavalla ja koeta saada ne vähitellen muuttamaan tapojaan tai edes joku heistä puolellesi. Ja katsastele sitten jonkun aikaa miten työt käyvät, kunnes olet heihin hyvin tutustunut ja tiedät millä tavoin paraiten voit tulla heidän kanssaan toimeen. Ei hyödytä heti paikalla iskeä kirvestään kiveen; tavallisesti tuntee näin alussa oloja liian vähän tai alottaa väärästä päästä. — Kun sitten tiedät, millaisten pariin olet joutunut, ja jos he sittenkään eivät paranna tapojaan, niin näytä sitten yhtäkkiä kunnolleen mikä olet miehiäsi ja anna jollekulle eropassit, niin kyllä muut jättävät metkunsä. Ja älä rupea allepäin, ethän sinä ole mikään orja, pääsethän sinä lähtemään pois milloin vain haluat. Mutta oppiaikaa tämä on sinulle, ja sitä parempihan on, kuta enemmän nuorimies saa kokea."

Täällä saat oppia paljon; saat oppia isännyyttä, ja se ammatti on juonikkaampaa kuin mitä luuletkaan. — Ja minä aavistan että sinä osut täällä onneesi ja tulet oikeaksi mieheksi. Koetahan vain olla sovussa naisväen kanssa, mutta älä sentään anna sen ukon tulla epäluuloiseksi; ei ole vähä hyvä se, että naiset ovat puolellasi. Mutta jos ne rupeevat huutelemaan sinua työmailta erittäin kahville, niin älä mene; tyydy siihen mitä on muillakin ja ole aina työssä etukynnessä. Sillä tavalla täytyy niiden lopulta taipua, tahtoivat tahi ei."

Tämä rohkaisi ja innosti Ulin mieltä ja kuitenkin oli hänen vielä kovin vaikea erota isännästään. Nyt vasta muistui hänen mieleensä jos jonkinlaista kysyttävää. Hän tunsii olevansa niin kykenemätön. Hän tiedusteli kylvämistä: mitä silloin ja silloin on tehtävä; menestyisivätköhän ne tai ne kasvit siellä tai miten niitä ja niitä hoidetaan? Hänellä oli kysymyksiä loppumattomiin saakka, kunnes Johannes viimein pysäytti hevosen erään ravintolan kohdalla, joi puoli pulloa viiniä Ulin kanssa ja lähetti hänet sitten puolipakolla kotiin.

Rohkein mielin palasi Uli vihdoon uuteen taloon ja oikeastaan ensi kertaa eläissään tiesi hän nyt, miten tärkeät hänen tehtävänsä olivat. Hän oli nyt tähdellisessä toimessa, katseli maailmaa aivan uusin silmin kulkiessaan tuolla huostaansa uskotulle tilalle, josta hänen yksin oli pidettävä huolta; asteli aivan uusin askelin taloon, jossa hän oli oleva tavallaan hallitsijana, jonne häntä odotettiin kuin uutta päällikköä kapinalliseen rykmenttiin.

KOLMASTOISTA LUKU.

Miten Uli ottaa käsiinsä isäntärengin ohjat.

Levollisena, päättäväisenä lähti hän iltapäivällä, melkein heti murkinalta, ohjattavainsa luokse. Kuusi henkeä oli määrätty riihelle. Tallimies ja lypsäjä varustelivat karjalle ruokaa. Uli meni heidän luokseen ja rupesi heitä auttamaan.

Eivät he häntä tarvitse, sanoivat he, kyllä he osaavat tehdä tämän itsekin. Uli vastasi, että koskei hän voi olla apuna riihellä ennenkun jyvät on viskattu, niin auttaa hän heitä karjanrehun valmistamisessa ja lannan luonnissa. He mukisivat vastaan; mutta Uli rupesi toimeen, sekoitteli rehut totutulla, taitavalla tavallaan, karisti tomut niistä pois ja pakotti pelkällä esimerkillään, vaieten toisetkin valmistamaan ruuat paremmin kuin mitä ne ennen oli tässä talossa valmistettu. Rehuvajan käytävällä sekoitteli hän rehut uudestaan ja ripusteli ne sitten kauniisti seinille, kunkin tukun yhtä korkealle ja puhdisti sitten luudalla käytävän hevos- ja lehmi-vajain välillä niin ripeästi että sitä menoa oikein ilokseen katseli. Lypsäjä sanoi, että jos ruvetaan pitämään joka päivä tätä peliä, niin ei ehditä kahtena päivänä valmistaa niin paljon rehua kuin elukat yhtenä päivänä hotkivat. — Riippuu siitä, sanoi; Uli, miten on totuttu rehuja sekoittamaan ja miten elukat ovat tottuneet niitä pehnaamaan. — Lannan luonnissa joutui hän pieneen pulakkaan lypsäjän vuoksi, joka oli tottunut kopaisemaan pois vain päällimäisen lantakerroksen kuten kerman maidosta. — "Nyt on varsin lämmin ilma", sanoi Uli, "nyt ei eläimiä palella; sopii siis kerrankin luoda lanta ihan perin pohjin." Ja se oli tosiaankin tarpeellista, sillä niin paljon oli navetassa vanhaa törkyä, että he saivat oikein kuokkia, ennenkun edes navetan permannon pohjakivet alkoivat kuulua; kivien väliin tunkeutuneen lannan kimppuun eivät he lähimaillekaan päässeet. — Virtsasäiliöt oli tyhjennettävä, koska virtsa kävi pilalle tallin peränurkkaan kätkeytynä; ja vaivoin sai hän miehet pakotetuksi kaatamaan säiliöistä otetun virtsan karjapihaan, eikä tielle. — Kun lanta oli saatu ulos, eivät miehet tahtoneet ruveta sitä kelmallisesti hajottelemaan. Heidän mielestään kai sopi jättää lanta kasoihin sellaisenaan kuin se oli heitetty ulos, ja kun Uli tahtoi heitä tottelemaan, niin hänelle vastattiin: ei tänään ole aikaa, pian on ruvettava ruokkimaan karjaa, ja onhan se päivä huomennakin. Uli sanoi, että mukavinta on hajoitella lantaa ruokkimisen väliajoilla; lanta on etenkin talvella hajoitettava lämpimänä. Jos se pääsee jäätymään, niin ei se enää laskeudu eikä saada hyvin palanutta lannoitusainetta. Näin sanoen ryhtyi hän itse puuhaan ja toiset miehet antoivat levollisina hänen yksinään ahertaa ja virnistelivät keskenään tallin oven takana ja rehuvajassa.

Tuvassa oli jo kauan ihmetelty, miksei se uusi isäntärenki jo palaa kotiin ja oli jo alettu pelätä, että ehkäpä se on jo ikipäiviksi lähtenyt matkaansa talosta. Jukka oli vahtinut akkunan ääressä, josta näki tielle, ja katsoa töllöttänyt silmänsä kipeiksi ja alkanut jo haukkua, että hän ei olisi uskonut mokomaa Johanneksesta! Ja serkku se on vielä olevinaan! Hän ei tekisi tällaista ilkeyttä edes ventovieraalle! Mutta ei ollut nykyään luottamista kehenkään, ei enää edes omiin lapsiinsakaan.

Kun hän siinä niin paraillaan papatti, tuli Vreneli yhtäkkiä sisään ja sanoi: "Kurkistelkaa nyt siinä

tielle vaan miten kauan tahansa! Uusi isäntärenki on hajoittelemassa lantaa, se on ajattanut lannan ulos ja kuuluu tuumivan, ettei sitä saa jättää navettaan edes kahdeksi kerraksi peräkkäin. Kun ei muut sitä tee, niin kuuluu tuumivan, että pitää tehdä itse." — "No mutta miksei se tule edes näyttämään silmiään kun tulee kotiin?" sanoi Jukka. — Ja: "Herranen aika, miksei se tule syömään?" sanoi emäntä; "mene, sano sille, että hänen pitää hetipaikalla tulla sisään, hänelle on varattu ruuat liedelle lämpimään." — "Äläs", sanoi Jukka, "minä menen itse katsomaan, mitähän se on tehnyt ja toimittanut." "Mutta käskekin sitä sitten tulemaan", sanoi emäntä, "pitäisipä mielestäni sille jo ruuan maistua." —

Jukka meni ulos ja näki, miten Uli hajotteli huolellisesti lantaa ja polki sen tiukkaan kasaan; se oli ukosta mieleistä. Hän lähti hakemaan lypsäjää ja tallimiestä näyttääkseen heille, miten Uli toimittaa tuota askareita ja opettaakseen heitä vasta tekemään samalla tavalla. Mennessään vilkaisi hän rehuvaajaan, ja seiso i kauan aikaa ihan ällistyneinä hyvästä mielestä kun näki kauniit, tuuheat, herkulliset rehutukot ja lakaistun käytävän. Meni sitten navettaan, ja kun näki lehmien seisovan mukavasti puhtailla olilla eikä läikähtyneessä lannassa, niin silloinkos hän vasta tuli hyvillään ja palasi Ulin luo ja sanoi, ettei se nyt oikeastaan ole tarkoitus, että Uli itse tekee likaisimmatkin työt; ne ovat oikeastaan toisten tehtäviä.

Oli ollut hyvää aikaa, sanoi Uli; riihellä hän olisi ollut liikaa ja sitäpaitse tahtoi hän näyttää, miten tämä askare vasta hänen mielestään on tehtävä. Jukka käski Uliä tulemaan tupaan, mutta Uli sanoi, että hän mielellään ensin vielä käväisee katsomassa jyväin viskaamista ja puhdistamista; tekisi mieli nähdä, miten ne sen työn toimittavat, —

Uli huomasi, että väki joutuu työstä riiheltä vasta iltamyöhällä. Vilja oli huonosti puitua, olissa vielä melkein täysii tähkiä, ja yhä huonommin oli se sihdattua ja viskattua: jyvät vasussa rikkaisia; teki mieli tyhjennyttää vasu ja teettää koko homma uudestaan; kuitenkin maltoi hän mielensä tällä kertaa ja ajatteli, että huomennapahan teettää toisin. Mutta Jukka puhui tuvassa, että uusi renki oli hänestä mieleen, se ymmärtää asiat; kunhan se ei vain rupeisi liiaksi isännöimään, se ei olisi hänestä sopivaa. Eihän joka talossa voi menetellä samalla tapaa; ja häneltä itseltään hän meni sitten koko isännöity.

Illallisen jälkeen lähti Uli isännältä kysymään, mitä kaikkea vielä olisi tehtävää tänä talvena; Ulin mielestä pitäisi työt järjestää niin, että kevään tullen oltaisiin täydellisesti valmiit ja vapaat uusiin askareisiin. "Niin", sanoi Jukka, "hyvähän se olisi, mutta eihän niitä millä pakolla voi tehdä kaikkia yhtäaika. Jokaisella aikansa. Puintia on vielä noin kolme viikkoa, sitten tulee halonhakkuu ja sitten kai ollaankin jo keväässä."

"Kun tohtisin sanoa", tuumi Uli, "niin olisi minun mielestäni puut hankittava kotiin jo nyt. Nykyjään on vielä kauniita ilmoja ja tiet hyvät, nyt olisi niitä vielä helppo vedättää. Helmikuussa on tavallisesti huonot, sateiset ilmat, silloin ei saa puita paikaltaan ja ajovehkeetkin siinä pilautuvat." —

"Ei käy päinsä", tuumi Jukka; heillä ei ollut tapana puida eloja vasta helmikuulla.

Ei hän sitä tarkoittanutkaan, sanoi Uli. Puitava on nyt jo, yhä edelleenkin. Hän ja joku toinen renki saisivat kai toki niin paljon puita kaadetuksi kuin tallimies ehtii kulettaa kotiin. Ja voisihan tallimieskin auttaa heitä puun kaatamisessa kunnes puita on vedettäväksi asti.

Mutta eihän sitten voitaisi pitää kuutta henkeä riihellä, jos Uli ottaisi yhden miehen riiheltä pois, sanoi Jukka; vaan kun kaikki sitten kerran lähtevät yhdessä rymyssä metsähommiin, niin on puut pian hankittu. —

"No", tuumi Uli, "kuten tahdotte; mutta minä ajattelin vaan, että lypsäjäkin voisi hyvin mennä riihelle, kun puolelta päivin häntä autetaan ruokinnassa ja lannan luonnissa. Ja useinhan saa kaksi riuskaa miestä metsässä paljon enemmän aikaan kuin koko komppania, joista ei yksikään viitsi tehdä mitään."

"Niinhän se monasti on", sanoi Jukka; "mutta jätetään nyt vielä sentään se puun haku, puiminen on nyt tärkeämpää."

"Niinkuin tahdotte", sanoi Uli ja meni levolle pää täynnä ajatuksia.

"Kylläpä olit taas merkillinen", sanoi muori miehelleen. "Minusta Ulin tuumat olivat oikein hyviä. Niistä olisi ollut meille pelkkää hyötyä; ja tuskin pahentaisi noita kahta herraa, tallimiestä ja lypsäjää, jos eivät aina saisi kuivata korviaan auringonpaisteessa, senkin kutaleet! Kukaties ei Uli kauan yritäkään näin parastaan, kun sinä kohtelet häntä tällä tavalla." — "Niin mutta, minä en rupea rengin käskettäväksi. Jos minä suostuisin, niin se luulisi heti, ettei täällä muuta käskijää olekaan kuin hän. Hänen laiselleen täytyy jo alusta pitäen näyttää, mitä tässä tahdotaan, mitä ei", murahteli Jukka äissään. "Sinähän se olet paras näyttäjä! Hyvät sinä pilaat ja huonoja sinä pelkää ja annat heidän elää oman nokkansa mukaan; sellainen olet", sanoi muori.

"Se on ollut ennenkin tapa meillä eikä sitä nyt tässä ruveta muuttelemaan", vastasi Jukka.

Seuraavana aamuna sanoi Uli emännälle, että toinen tyttö on liikaa riihellä, emäntä voisi ottaa toisen niistä tupahommiin, kumman näki sopivammaksi. — Ja Uli meni puimaan ja pui sillä tapaa, että hänen riuttansa löi aina vierusmiehen riuttaa jos tämä ei puinut viljaa kunnollisesti ja juuresta aina tähkään saakka. Ja kun yksi lattia oli puitu, niin tehtiin muuttotyöt hyvin joutuin ja alettiin puida uutta, eikä Uli pakoittanut toisia ripeyteen sanoilla, vaan omalla ahkeruudellaan. Tuvassa olijat tuumivat, että tuntuupa nyt kuin olisi riihimiehillä ihan uudenlaiset riutat; kumu käy toisellainen kuin ennen; kyllä kai ne nyt lyövät jo pelkkää permantoa. — Mutta tyttö, joka tuli tupatöihin, kertoi mitä ne aikovat Ulille vielä tehdä. Ulin ei tarvitsekaan luulla, että hän saa tupata tänne uusia tapoja; eivät he anna mokoman itseään kiusata. Vaikka tosin Uli häntä säälisti, sillä hän on höyli poika ja työtä se osaa tehdä, se täytyy tunnustaa; mihin se vain sormellaankin koskee, se luonnistaa.

Muiden ollessa riihellä, oli tallimies lähtenyt ratsain kotoa; kuului menneen seppään. Lypsäjä oli lähtenyt viemään lehmää, mutta minne, sitä ei hän ollut sanonut kellekään. Päivä kului puoliin ennenkun he ehtivät takaisin kotiin, kumpikaan ei ollut koko päivänä niin tikkua ristiin pannut. Murkinoitua autteli Uli vielä naisväkeä ateriasta jällelle jääneitä perunoita kuorimassa, kuten on hyvä tapa hyvin järjestetyissä taloissa miesväellä aina kun heidän aikansa vain sallii. Mutta muut juoksivat heti ulos, tuskin ehtivät rukousteellakaan.

Kun Uli tuli pihalle, niin riihestäkös kuului melu; kaksi paria pyllerteli painia lyöden viimeisellä lattiallisella ja toiset katselivat päältä. Uli käski lypsäjää luokseen: heidän oli näet heti päästettävä vasikat ulos ja katsottava missä kunnossa ne olivat; kai niitä pitäisi sukia ja voidella salvalla. Lypsäjä sanoi, ettei se kuulu Uliin; hänen vasikoittensa kanssa ei ole kellään mitään vehkeilemistä olkoot ne missä tilassa tahansa. Ja tallimies tuli Ulin luo ja kysyi: "Tahdotkos, niin koetellaan? Uskallatkos?" Ulin sisu kiehahti, hän huomasi, että tämä oli etukäteen tuumittua juonta, josta ei pääsisi puuhun ei pakoon. Ennemmin tai myöhemmin, sen tiesi hän, täytyisi hänen kuitenkin pakosta koetella. Miksei siis nyt jo? Tietäisivätpähän sitten kerta kaikkiaan, mikä hän on miehiään. "No, jos tahdot, niin samantekevää", vastasi hän, ja kaksi kertaa peräkkäin paiskasi hän tallimiehen selälleen niin että luut ruski. Silloin sanoi lypsäjä, että hänkin tahtoo koettaa: vaikei hänen oikeastaan maksaisi vaivaa ruveta painiskelemaan toisissaan mokoman naakin kanssa, jolla on sääret kuin piipun varret ja pohkeet kuin karpäsellä. — Ruskeilla, karvaisilla käsivarsillaan tarrasi hän Uliin kuin aikoen kääriä hänet luutturiepuna kasaan. Mutta Ulipa piti puolensa ja lypsäjä ei häntä kaatanut. Lypsäjä tuli yhä kiukkuisemmaksi, hän rutisti yhä äkäisemmin, hän käytti sekä käsiään että koipiaan ja puskipa kuin härkä päälläänkin, — kunnes Uli viimein kyllästyi ja ponnistaen kaikki voimansa hänkin antoi lypsäjälle sellaisen heiskauksen, että tämä lensi ketarat ilmassa jyväkasan yli keskelle riihen lattiaa eikä pitkiin aikoihin tiennyt, oliko ilmassa vai maassa. — Sattumalta, sioille ruokaa tuodessaan, oli Vreneli nähnyt Ulin voiton, ja tuvassa tuumi hän kohta emännälle, että hänpäs oli nähnyt iloisen tapahtuman: ne olivat koettaneet häväistä Ulia, Ulin oli täytynyt lyödä painia, mutta hän oli voittanut ne kaikki. Ja katalan lypsäjän oli se nakannut selälleen niin että tuskin enää ylös pääsi. Se oli hauskaa, että Uli oli heitä väkevämpi, varmaan täytyisi niiden nyt häntä edes vähän pelätä ja kunnioittaa! —

Mutta tultuaan tällä tavoin häirityksi vasikkakuulustelussaan, tarttui Uli riuttaan ja sanoi lypsäjälle, ettei hänellä nyt enää ole aikaa katsastaa vasikoita, täytyy sukia niistä syöpäläiset jonain toisena päivänä. — Viljan puhdistukseen meni tällä kertaa aikaa enemmän kuin muulloin, ja kuitenkin ehdittiin riiheltä tavallista aikaisemmin ja elo oli paremmin puhdistettua kuin ennen. Mutta ahkeroitu olikin tavallista enemmän eikä ollut talvinen vilukaan väkeä vaivannut.

Kun Uli kertoi isännälle, minkä verran jyviä oli saatu, sanoi isäntä, etteivät he kertaakaan ennen tänä vuonna olleet saaneet näin paljoa — vaikka olivat puineet lakoon menneitäkin.

Illalla kun väki istui ruualla, tuli isäntä pöydän luo ja sanoi: "Minun mielestäni olisi mukavinta ruveta vedättämään puita metsästä jo nyt. Hevosia ei tarvita muihin töihin ja sää on hyvä. Ja minun mielestäni sopii olla riihellä ja vedättää puita yhtäaikaan, kun vaan osaa hyvin sovitella." Tallimies vastasi, että tiet ovat iljankoiset, hevoset huonossa kengässä; ja toiset tuumivat, ettei sitten riittäisi riihelle kuutta henkeä, enintään vain neljä ja siten ei selvittäisi riihitöistä ajoissa. Viimein kysyi Jukka, kun ei enää itse osannut vastata mukisevalle palvelusväelle: "Mitäs sinä, Uli arvelet?" — "Kun isäntä käskee, täytyy käydä", vastasi Uli; "tallimies, Hannu ja minä voimme ajaa puita kotiin. Ja kun lypsäjä menee apumieheksi riihelle ja toiset auttavat häntä vuorostaan lannan luonnissa ja karjan ruokinnassa, niin ei puunhausta ole haittaa riihitöille." "No niin, tehdään sitten niin", sanoi Jukka ja meni kiireesti matkaansa. — Nyt purkausi nouseva rajuilma Uliin, ensin yksityisinä säväyksinä, sitten senkin tuhannen tulimaisena pauhuna. Tallimies kiroili: hän ei vain mene puita vetämään; lypsäjä noitui: hän ei niin riuttaan koske; toiset sadattelivat, että he eivät rupea puimaan neljään pekkaan. He eivät anna tässä kohdella itseään raukkoina, he eivät ole mitään koiria, he tietävät mikä on oikeaa, kohtuullista ja tavallista, j.n.e. Vaan kyllä he tietävät hyvin, kenen peliä tämä on: mutta varokoonkin itseään, jos tässä rupee kuudelta soitattamaan (talvella soitetaan iltalevolle kello 3, kesällä kello 6). Moni tänne on jo tullut kuin kuvernööri ja luikkinut pois kuin koira häntä koipien välissä. Halju mies, kiusaa tovereitaan isäntää mielitelläkseen. Mutta ei tässä sellaista kauan siedetä. — Uli ei pakissut monta sanaa, tuumihan

vain, että se on tehtävä mitä isäntä on käskenyt. Ja käskenyt on isäntä, eikä hän ja kiittäkööt Jumalaansa, jos eivät talosta lähde huonompina kuin hän. Hän ei kohtele ketään raukkoina, mutta ei hän anna myös itseään rauhkana kohdella; hänellä ei ole syytä pelätä ketään heistä. — "Jos emäntä olisi hyvä", lisäsi hän, "ja laittaisi meille kolmelle evästä, sillä me emme kai ehdi metsästä kotiin ruoka-aikaan."

Huomenna lähdettiin metsään. Vaikka tallimies miten murisi ja kiroili, ei auttanut kuin lähtö. Lypsäjä ei tahtonut mennä riihelle ja isäntä pysyttelihe piilosalla. Silloin rohkaisi emäntä mielensä, meni ulos ja sanoi lypsäjälle, ettei lypsäjä hänen mielestään ole niin suuri herra, ettei voi mennä riihelle; oli ne paljon paremmatkin ihmiset maailmassa huiskineet riutan varressa. He eivät voi pitää lypsäjää, joka päivät pitkät kuivailee korviaan päiväpaisteessa.

Niin saatiin puut kotiin, aivan kuin lumouksella. Ja helmikuussa tulivatkin ilmat ja tiet niin huonoiksi että olisi oltu ihmeissä puun haussa, jos eivät puut jo olisi ollut kotona.

Vaikka Uli oli koko päivän ulkotöissä ja raskaassa puuhassa metsässä, sillä hän ryhtyi aina tukalimpaan tehtävään, tahtoen olla etevin työssäänkin, ei vain käskemisessä, niin autteli hän kuitenkin aina iltasella kotona naisväkeä huomispäivän ruokia varustettaessa ja lähti joka askareeseen mihin vain emäntä häntä pyysi. Koskaan ei hän luikkinut pyytöjä pakoon ja esti toisetkin luikkimasta. "Kuta enemmän toinen toista auttaa, sitä pikemmin joutuvat kaikki", sanoi hän, "ja onhan selvä, että renkien on autettava naisia ruokia varustettaessa, jos kerran aikovat niitä syödäkin." Ylipäänsä oli hän apuna missä ikinä vain voi. Kun piika perunoita huuhdottuaan ei voinut kantaa koria yksinään tupaan peläten aivan kastuvansa, lähti Uli joko itse avuksi tai käski renkipoikaa siihen toimeen. Ja kun poika ensin ei tahtonut totella ja vitkasteli, opetti Uli häntä vakavin sanoin kuuliaisiksi. "Typerää on", sanoi hän, "se etteivät palvelijat auta toisiaan kun toisen vaatteet ovat pilautua; typerää, jos he ylipäänsä rupeevat toisilleen vastukseksi. Siten tekevät he vasten tahtoaan omankin toimensa vaikeammaksi kuin mitä se oikeastaan on." — Tätä eivät muut tahtoneet käsittä. Niillä oli ylipäänsä tuo merkillinen paha tapa, että rengit tekivät kiusaa piioille missä ikinä vain voivat, eivätkä palkolliset koskaan toisiaan toverillisesti auttaneet. Jos naisväki pyysi renkiä avuksi, niin tämä vain virnisteli ja noitui paikaltaan hievahtamatta. Emäntäkin sai usein tyytyä heidän hävyttömyksiinsä ja kun hän meni valittamaan Jukalle, niin vastasi Jukka: no aina sinulla nyt on valittamista. Hänellä eivät rengit olekaan vaimoväen pikentteinä; niillä on parempaakin tekemistä kuin kuletella kukka-astioita paikasta toiseen. — Uli ei ollut missään talossa nähnyt moista eripuraisuutta. Hänen käytöksensä kummastutti täkäläisiä ja rengit alkoivat kiukkuisesti häntä ivata ja pilkata ja pilkka kasvoi vielä muistakin syistä ihan sietämättömäksi.

Tulevana lauantaina ei lypsäjä tahtonut luoda lantaa, syy oli vain se, että tuo työ oli hänestä vastenmielistä. Hän aikoi jättää lannan luonnin sunnuntaiaamuksi. Uli sanoi, että se ei käy päinsä; ei ole kerrassaan mitään syytä lykätä lannan luontia huomiseen. Sitenhän jäisi talo lauantaina siistimättä, mikä ei ole missään muualla tapana. Ja muuten, sunnuntaina ei pidä tehdä työtä, ei sinun, ei sinun renkis eikä sinun piikas. Kaikkein vähimmin sopii jättää kaikkein siivottomimmat työt pyhäksi. Lypsäjä sanoi: "Oli pyhä tai paha; mitä pyhä minuun kuuluu, minä en luo tänään lantaa." Ulin sisu kiehahti; mutta hän hillitsi kuitenkin luontonsa ja sanoi ainoastaan. "No luonpahan sitten minä."

Isäntä, joka oli kuullut tämän kinastuksen, meni sisään mukisten: "Kunhan tuo Uli ei vain rupeisi kaikessa komentelemaan ja tuomaan uusia tapoja taloon; se ei minusta ole sopivaa. Ainahan sitä ennenkin on luotu pyhinä lantaa eikä kukaan ole siitä nurissut. Voisi kelvata se nyt hänellekin."

NELJÄSTOISTA LUKU.

Ensimmäinen sunnuntai uudessa paikassa.

Sunnuntain vastaisena yönä kävi talossa vilinä kuin kyyhkylakassa. Kun Uli sunnuntai-aamuna tavalliseen aikaansa tuli alas, ei ihmisääniä tanhuilla kuulunut; mutta hevoset hörhöttivät ja lehmät ynyivät eikä lypsäjää ja tallimiestä näkynyt. Uli ruokki karjan ensimmäisen kerran, ruokki toisen ja rupesi viimein itse lypsämäänsäkin, sillä mikään ei ole pahempaa kuin se että jätetään karja määrähetkellä lypsämättä ja ruokkimatta. Kauhistuen näki hän, miten huonosti utaria oli hoidettu; tuskin puoletkaan nannit olivat kunnollisia; hän ajatteli, että lypsäjä ei joko osaa lypsää tai sitten hutilo. Tuskin oli hän saanut lypsetyksi, niin tuli siihen sadatellen lypsäjäkin ja sanoi, ettei tällä nyt olisi ollut kiirettä, olisihan niillä lehmillä ollut aikaa odottaakin ja jos hän vielä vasta näkee Ulin kykkimässä lehmäin alla, niin antaa hän hänelle sellaisen paukun että ikänsä muistaa lehmän alle lentäneensä. Uli sanoi, että

antakoon vaan jos hyväksi näkee; mutta voi olla mahdollista, että hän itse lentää ennen lehmän alle. Muuten hän tahtoi, että lehmät on lypsettävä oikeaan aikaan ja kunnollisesti, jos ei totella, niin on hänen lypsettävä ne itse. On välttämätöntä, että lehmiä vaalitaan hyvin.

— Naisväki ihmetteli kovin: — mikäs nyt maidon näin aikaisin joudutti? Ja Vreneli sanoi: hyvä kun tuli uusi järjestys taloon; olipa jo kauan sitä kaivattu.

Kun huudettiin väkeä ruualle, tuli Uli ensimmäisenä paikalleen; tytötkin ilmestyivät vasta myöhemmin, pörröpäinä, siivottoman näköisinä; rengit köntystelivät sietämättömän hitaasti tupaan. Vreneli harmitteli: tähän nyt on vihoviimeistä odottamista, ei ehdi enää ainoanakaan pyhänä kirkkoon lähtemään. Noista heittiöistä ei kukaan mene kirkkoon; mutta kirkon häväistystähän olisikin, jos tuollaiset sinne menisivät; se vaan on kiusallista etteivät tästä muutkaan heidän tähtensä pääse kirkkoon. — Uli kysyi, miten pitkä matka täältä on kirkolle ja mihin aikaan sinne pitää lähteä, jotta ehtisi ajoissa perille ja missä siellä hänen arvoistensa sopi istua? "Kylläpä nyt pitäjäläiset pöllästyvät", sanoi Vreni, "kun Glunggestakin joku tulee kirkkoon; meiltä ei siellä ole käyneet moneen herran aikaan. Serkku käy vain kun on pyydetty kummiksi; tati kaksi kertaa vuodessa ehtoollisella ja joka toinen vuosi rukouspäivinä; Liisa (Lisetteksihän sitä pitäisi oikeastaan sanoa) aina kun saa uuden silkkiröijyn; minä silloin kun olen saanut haukutuksi kaikki muut tulemaan oikeaan aikaan suurukselle; muut palvelijat eivät kuuna päivänä, ne eivät muista enempää kuin meidän Virkku tokko heillä sielua onkaan. Mihin ihmeelle hyvä Jumala sellaiset pölkkypäät oikeastaan panneekaan kun he kuolevat; etenkin tuon lypsäjän? Jos minä olisin Jumala, niin haudottaisin minä sitä ensin vähintään pari sataa vuotta sievedellä ja sitten vasta ottaisin tuon tunnusteltavaksi vieläkö tuo yhä haisee; sittempähän olisi aikaa ajatella mihin hänet panisi. — Mutta Uli", jatkoi Vreneli, "ne nauravat sinulle jos menet kirkkoon, sinä saat taas sietää kiusaa." "Jumaliste", sanoi Uli, "eipähän minun tarvinne hävetä sitä, että menen kirkkoon; ja jos en voi olla täällä, niin menen matkaani. Tämä palkka ei tule niin isoksi että sen vuoksi unohtaisin sieluni."

"Oikeassa olet", vastasi Vreneli; "mene nyt vaan. Kumpi minäkin pääsisin mukaan. Mutta kun taas pidän niille pahuksen puupäille aika saarnan, niin ehkäpä ensi pyhänä pääsen kirkkoonkin."

"Miksei isäntäkin huomautta tällaisesta?" kysyi Uli; "minun isäntäni, se patisti meitä kirkkoon, tahdoimmepa tai ei."

"Serkku sanoo", vastasi Vreneli, "ettei hän ole heidän sielujensa paimen; kunhan vain tekisivät kunnollisesti työnsä eivätkä varastaisi, niin hyvä olisi; mutta minkäs niille mahtaa." — "Sitä minäkin", sanoi Uli, "että minkäs hän niille mahtaa. Jos ei joku muu, niin ei mahda hänkään, hän on siihen liian heikko." —

Uli varustautui toisten pilkasta piittaamatta matkaan, pisti virsikirjan jakkunsa taskuun ja lähti menemään kirkkoon. Toiset virnistelivät hänelle ja sanoivat: "Nyt sitä mennään Üfligeniin näyttämään uutta isäntärenkiä. Taitaapa luulla ihmisten ihan nousevan penkeille häntä töllistelläkseen. Mutta ompa näitä nähty tällaisia teikareita ja parempiakin. Ehkäpä se luulee, että pappi vetää hänet saarnaansakin."

Vreneli oli, ehkä sattumalta, ehkä tahallaan, seisonut oven takana katsellen Ulin menoa ja hän sanoi toisille: "Kukaties pappi paremminkin vetää saarnaansa huoripukit, laiskurit ja valehtelijat, — ja siksipä te ette kirkkoon uskallakaan mennä. Kaipa ajattelette, etteivät tällaiset sielulta ja ruumiilta saastaiset köntit ole kirkkoon kelvollisia." — "Kuulepas", vastasi yksi, "hävytön sinä olet suultasi ja kyllä sinulla on kitaa, mutta kylläpä häntä nyt haluatkin, muuten et sillä tavalla puhuisi. Et sinä ole parempi kuin muutkaan, muuten olisit mennyt kirkkoon sinäkin. Kylläpä nyt ajattelet, että kun tuon kanssa nyt kerran pääsisi kirkkoon ja vihille, niin riittäisi se matka ijäksi. Sitten saisi kirkko kyllä jäädä sinulta rauhaan." — "Se ei kuulu sinuun; ja en ainakaan sinun kanssasi tahdo vihille; ennen menen vaikka minkä ravin retkun kanssa kuin sinun", sanoi Vreneli ja kiisi ulos tuvasta kuullen hurjan naurun takaansa kajahtavan.

Uli sai pian matkaseuraa ja paljon oli väkeä koulutalon ympärillä, jonka lähellä kirkko oli. — Tuo kuuluu olevan Glunggen uusi isäntärenki, sanoi toinen yhtäällä, toinen toisaalla. Saas nähdä, miten kauan se siellä pysyy. — Ei siellä isäntärenkit ole sietäneet kauan olla. Kaikilla muilla työläisillä on siellä ollut hyvä olla; mutta isäntärenki saa aina vastata kaikesta. Jos hän tulee toimeen palvelijain kanssa ja tulee samallaiseksi kuin hekin, niin vahtii Jukka häntä kuin poliisi kunnes saa ajetuksi hänet talosta. Jos isäntärenki taas vaatii järjestystä ja hoitaa tilaa vähänkin kelvollisesti, niin tekee palvelusväki tenän ja Jukka tulee viimein epäluuloiseksi ja tuumii, että nyhän se rupee jo ihan isännäksi. Eikä se auta isäntärenkiä, vaan komentelee häntä kunnes hän laputtaa tiehensä. Sitten jällestä isäntä tosin katuu ja koettaa saada häntä takaisin; mutta jos saa, niin alkaa sama peli taas uudestaan. Kyllä se on koko jäkkä se Jukka.

Jokaisella oli oma tarinansa Jukasta: millainen se oli ollut sille ja sille ja mitä se ja se oli tehnyt puolestaan Jukalle; ja kaikki kehoittivat Uliä katsomaan Glunggessa vain hyvin eteensä eikä

kiusaamaan itseään turhaa. Niin hän tekisi, jos olisi järkevä!

Ulilta meni ihan pää sekaisin näistä puheista eikä hän jaksanut kuunnella saarnaakaan kunnolleen. Kokemus jo todisti kaikki nuo jutut tosiksi, ja Glunggen olot tuntuivat hänestä nyt yhä harmillisemmilta ja räikeämmiltä; ja ne rupesivat tuntumaan jo ihan sietämättömiltä. Hän ei kai usein vasta pistäne nokkaansa kirkkoon, ajatteli hän, muuten hän ei jaksaa sietää elämänsä.

Kun hän synkeänä ja raskain mielin lähti kulkemaan kotia kohti, niin paistoi aurinko niin lempeästi ja lumi kimalteli niin puhtaana ja valkeana ja niin tuttavallisesti hypähtelivät ja lentelivät punatulkut tien varrella että hänen tuli oikein mukava olla; ja hänestä tuntui ihan kuin kulkisi hän nyt entisillä palveluspaikoillaan ja Johannes astelisi tässä hänen vieressään puhellen hänen kanssaan. Ja silloin oli hän kuulevinaan kuin Johanneksen sanovan: "Muistatko sinä vielä noita kahta ääntä, jotka aina ihmiselle puhuvat; noita, joista toinen viettelee pahaan ja toinen kehoittaa hyvään? Ja muistatko sinä, että se viettelevä, liehakoiva ääni on kiusaajan ääni ja paratiisin käärmeen ääni ja että se koettaa tehdä ihmisen yltiöksi ja johtaa hänet harhaan oikealta polulta ja nauraa sitten jälestäpäin, kun on saanut hänet onnettomuuteen ja häpeään. Muistatko, että se on karkoitettava pois luota sanoen: Mene pois, Saatana! kuinkas minä niin paljon syntiä tekisin että rikkoisin Herraa minun Jumalatani vastaan." Niin oli Uli kuulevinaan Johanneksen puhuvan; ja silloin ajatteli hän, kuinka ihmiset, jotka olivat tulleet kuulemaan Jumalan sanaa parantuakseen, olivat häntä viettelleet puheillaan pahaan ja tehneet hänet yltiöksi. Ja nyt hän älysi, ken noiden ihmisten suun kautta puhui ja mihin heidän puheittensa muistaminen hänet johtaisi. Hän älysi, että hänen on tukittava korvansa heidän sanoiltaan. Ja sitten alkoivat häntä melkein kauhistaa nuo ihmiset, jotka sanovat kokoontuvansa kuulemaan Jumalan sanaa ja palvelemaan Jumalaa ja tulevatkin palvelemaan Jumalan asemasta perkelettä. Parantamatta itseään ne koettavat suistaa vielä muitakin synnin syvyyteen. Hirveää on, ajatteli hän, kun kirkkotiestä tulee ihmisille helvetin tie; ja hirveää, kun ihmisellä on sellainen sydän, että se muuttaa Jumalan sanan myrkyksi ja antautuu saatanelle silloin kun ihminen luulee palvelevansa Jumalaa. Ja hän tuli jälleen rohkealle ja hyvälle tuulelle, kun tiesi vapautuneensa ja päässeensä näillä ajatuksillaan taas oikealle ja turvalliselle tielle. Mutta kuitenkin häntä hävetti, että hän näin helposti oli ollut melkein langeta viettelykseen ja hän ajatteli, että ihminen on kuin onkin ruoho, jota tuuli häilyttää. Välttämätöntä on siis valvoa ja rukoilla ettei kiusaukseen lankeisi. Nyt tiesi hän jo, mihin se ihminen joutuu, joka ei aina valvo ja rukoile; kiusausten moninaisuuden vuoksi hänestä tuntui ihmeeltä, ettei pahuus ole ihmisissä vieläkin suuremmassakin vallassa kuin mitä se yleensä on.

Murkinoidessa kärsi hän vihoittelematta toisten pilkat: eikö häntä haluttaisi mennä vielä kiertokouluunkin ja ruveta pänttäämään katkismusta päähänsä? Ja hänhän tässä nyt saisi rukoilla kaikkien muidenkin puolesta; ja nythän on mukavaa, kun heillä on talossa ihan oikea pappi; sehän se nyt rukoilee, niin ettei muiden tarvitse!

Noin ne uskaltavat pilkata! ajatteli Uli. Uli ei ollut uskonut, että missään maailmassa olisi näin jumalattomia; että jumalattomuus esiintyisi näin julkeassa muodossa ja että näin peittelemättä vainottaisiin sitä, joka tahtoo palvella Herraa. — Sillä Uli ei tiennyt, että kaikki ne, jotka vaativat vapauksia, uskonnonvapautta, omantunnon vapautta, ne vaativat sitä vain niin kauan kunnes itse pääsevät tämän suvaitsevaisuutensa avulla valtaan. Sitten ne rupeevat despoottisiksi ja väkivaltaisiksi omantunnon ja uskonnon pakon suojelijoiksi, armotta, siekailematta, kuten kävi Ranskan vallankumouksessa. Ja merkillistä: jumalattomuus on kaikkein suvaitsemattominta juuri silloin kun se on saanut oikeuden ilmetä peittelemättä ja julkisesti. Se ei siedä jumalaisuutta minkäänlaista ja se vainoo sitä kaikilla keinoilla; se selittää uskon- ja omantunnon vapaudenkin siten, ettei muka kellään ole oikeutta elää hurskaasti ja omantunnon mukaisesti. — Kukapa ei tuota mahtiin pyrkivää jumalattomuutta tuntisi ja sitä väkivaltaa, jota se nykyään alkaa harjoittaa?

Syötyä meni Uli yliskamariinsa, kylmään ja pimeään. Hän otti arkkunsa kätköistä raamatun; se oli kaunis kirja, entinen emäntä oli sen lahjoittanut muistoksi hänelle. Kirjaimet siinä olivat isot ja sivut suuret ja komeisiin kansiin se oli sidottu. Hän avasi heti ensimmäisen luvun ja luki luomishistoriaa, kummastellen ihmeitä, jotka Jumalan käsi oli tehnyt, kummastellen miten viisaasti kaikki oli laadittu, miten ääretön on avaruus, jonka asukkaiksi Jumalan kaikkivalta on asettanut tähtien lauman. Hän iloitsi paratiisin ihanuuksista ja kuvitteli mielessään millaista oli elää tuossa ihmeellisessä laaksossa, jota ikuinen rauha vartioi ja joka ei vielä ole kokenut syntiä ja turmiota. Hänen mielikuvissaan kuvautui paratiisi ihanaksi auringonpaisteeksi, taivaalliseksi, pyhäksi sunnuntairauhaksi, joka näkymättömänä, ja kuitenkin kaikki kirkastavana verhona leviää kauniin puutarhan ruohikoille. Hän näki sielunsa silmillä hyvän ja pahan tiedon puun taivasta tavoittelevana, tummana kuusena hopeisten vetten partaalla. Hän näki kultaisten omenain kuultavan tummien havujen välistä, näki kirjavan käärmeen kimaltelevan tummien oksain lomista, näki sen leikittävän kultaisella omenalla ja maistaa maiskuttelevan sitä silmät haluja kiiluen. Ja kauas hohtivat nuo silmät kuin kaksi liekkiä. Ja niihin silmiin katselivat toisetkin silmät; ja Uli näki vanhan ihmishuvun nuoren äidin kulkevan kevein askelin tuon kohtalon puun luo. Ja somastipa kiemurteli ja ihanasti kimalteli käärme tummien havujen seasta ja suloisesti maistaa maiskutteli se upeaa hedelmää. Ja yhä ihastuttavammin kimaltaen kiemurteli se puun ulko-oksalle,

keinui ja kaarsi halukkaasti kaulaansa. Ja välkkyvin silmin katsoi ylös puuhun nuori äiti. Käärme oli niin upean komea, hedelmä tuoksui hyvältä ja näytti makealta ja hehkuva halu tulvahti äidin rintaan. Silloin kaartelihe käärme yhä lähemmäksi häntä ja kieritteli kauniimmat hedelmät hänen jalkoihinsa ja houkutteli suloisin äänin äskensyntyntä halua iloisesti nauttimaan. Imarrellen ylisti se naisen kelvollisuutta ja ihanuutta ja moitti katkerasti Isän Jumalan kateutta, joka ei suonut hänelle tätä nautintoa ettei hän tulisi yhtä ylhäiseksi kuin hän itse. Hän näki miten nuo myrkynsuloiset sanat kasvattivat naisessa himoa, miten se himo paisui ja miten tuo imarteleva ääni tukahutti naisen muistosta Isän Jumalan käskyt. Hän näki miten Eeva maistoi hedelmästä uteliaan arasti ja miten kiihkeästi hän sitten tahtoi myös Aatamia synnin tekoon. Hän näki, miten sitten jokin synkeä varjo, synkeä, salaperäinen pilvi, laskeutui laaksoon ja verhosi sen. Autiona ja karuna levisi maan piiri hänen edessään, ja otsansa hiessä näki hän esivanhempamme synkeinä ja väsyneinä raatavan ensimmäistä peltoaan, näki nuo viettelijän äänen ensimmäiset uhrin, äänen, joka houkuttelee ihmisrukat hylkäämään Isän Jumalan käskyt ja palkitsee heitä sitten kurjuudella.

Niin istui Uli kylmässä kammiossaan tutkien pyhää kertomusta ja näki mielikuvituksessaan kaikki kertomuksen kohtaukset ihan ilmielävinä edessään. Hän ihan unohti olevansa Glunggessa, hän oli olevinaan paratiisissa, vanhan heisipuun takaa piilosta katselemassa esivanhempamme tekoja. Silloin lensi ovi yhtäkkiä auki ja raaka ääni jörähti: "Papin töissäkö sinä yhä olet!" — Vaikkei Uli ollutkaan heikko hermoiltaan, niin säpsähti hän kuitenkin tuon äänen yhtäkkiä kajahtaessa; hänestä tuntui kuin olisi enkeli Mikael yhtäkkiä tullut ajamaan häntä Aatamina paratiisista. Mutta sitten hän huomasi, että tulija olikin vain yksi rengeistä; ne olivat hakeneet Uliä jos jostakin, mutta eivät olleet uskoneet, että hän olisi täällä, kylmässä hökkelissä; ja Uliä pyydettiin tulemaan karjanhoitajan tupaan. Uli nousi ylös ja nyt vasta tunsin hän, että hän oli kylmästä ihan kangistunut. Mitä hänellä siellä? kysyi hän. Hänen piti vain tulla, sanoi toinen, sittenpä hän näki. —

Karjanhoitajan suuressa, lämpymässä tuvassa, joka oli läheisessä, vanhassa rakennuksessa, olivat kaikki palvelijat koolla, olivatpa yksin piiatkin. Jotkut löivät korttia, jotka olivat niin likaiset kuin kymmenen vuoden vanhat karjanhoitajan housut; toiset makailivat rötköttivät uunilla. Kiroukset ja rivoudet olivat tässä hauskutuspelissä valttia. Kun Uli astui sisään, huudettiin hänelle täyttä kurkkua, että hänen pitää toikata viinaa tai viiniä, kumpaa vain tahtoo. Niin ovat tehneet aina uudet isäntärennit. Sillä heistä se riippuu, voiko Uli pysyä talossa vai ei; he toimittavat hänet pian hiiteen, jos ei hän rupea elämään ihmisiksi. —

Uli ei ensin tiennyt, miten olla kuin eleä. Hän sääli rahojaan, häntä ei lainkaan huvittanut ruveta heidän kanssaan yhteen koplaan, eikä hän heitä myös pelännyt: mutta eihän hän voinut olla itarakaan. Ja viimein ajatteli hän, että ehkäpä ne sitten saa paremmin tottelemaankin kun nyt antaa niille vähän myötä.

Päätettiin siis lähteä illallisen jälkeen ravintolaan; ja nuo heittiöt, joilla ei ollut aikaa pukeutua kirkkoon, niillä oli nyt yllin kyllin aikaa pukeutuakseen ravintolaa varten. Nuo hulttiot, jotka olivat liian laiskoja nousemaan ajoissa ylös Jumalan ja sieluparkainsa vuoksi, ne olivat nyt riemulla valmiit uhraamaan monen tunnin levon viinipöntön ääressä. Kun koko kopla oli pukeutunut illalliselle pyhätamineisiin ja koska tytöt kiirehtivät aterioimista, niin kummasteli Vreneli, mikähän heillä nyt on mielessä? — Ravintolaan tässä mennään kaikki, vastattiin; Ulin on toikattava. — Vreneli ei ollut yhtään hyvillään. Hän ei tahtonut ymmärtää, miten Uli saattoi sellaista tehdä. Jokohan se nyt rupee heidän kanssaan yksiin, jokohan se kyllästyi ponnistelemaan vastahakaan? Vai oliko antanut ajaa hulluuksia päähänsä? — Kiihkeästi halusi Vreneli siitä selvyyttä. Hyvin kätttyisenä istui hän illallispöydässä ja vastaili kovin jörösti kaikkiin puhutteluihin. Ja kun Uli ennen lähtöä kysyi: "Vreneli, etkös sinäkin tule mukaan?" niin vastasi Vreneli, että hän häpeisi lähteä ravintolaan mokomain ketkaleiden kanssa; oli hän nyt toki siksi hyvä. Ja kun Uli oli menossa ovella, huusi Vreneli vielä hänelle jälestä: "Varo itseäsi, jos uskot neuvoani!"

Matkalla ja ravintolassa koetti jokainen Uliä liehakoida. Ihan kilpaa tungeskeltiin hänen ympärillään; yksi ylisti hänessä yhtä avua, toinen toista. Silloin tällöin sanoi joku tosin moitteen, mutta siksi, että toiset voivat kehua häntä yhä uhemmin. Lypsäjä tuumi, ettei hän ollut nähnyt niin ainoaa, joka osasi lypsää paremmin kuin Uli; ja tallimies sanoi, että kuskina ei hän monia pelkää, mutta puunajossa oli Uli ollut tuhtimpi häntä. Ja kun nuorin renki sanoi, että olisipa hauska nähdä, pystyykö Uli etu-niittäjäksi ja että siinä he hänet varmaan panisivat kuumille, niin sanoi toinen, ettei hän halunnut lainkaan ruveta Ulin kanssa kilpasille, sillä hän tiesi jo etukäteen saavansa köniinsä. Ja kun toinen piika valitti, että Uli on niin ylpeä ettei ollenkaan tahdo seurustella näin halpa-arvoisen kanssa: vaan kyllä hän jo tietää, kehen Uli on silmänsä iskenyt; — niin silloin sanoi toinen: hänellä ei ole Ulissa moitteen sijaa; niin avuliasta ja höyliä poikaa ei hän ole ikinä nähnyt. Ja hän ei pidäkään mokomista, jotka heti ihan alusta jo luulevat saavansa tehdä mitä tahansa. Ja eihän Uli ole täällä vielä ollutkaan kuin viikon ajan: mitenkäs hän saattaisi tietää, kenen kanssa täällä saa seurustella ja ken oikeastaan on hänen ystävänsä, ken ei. —

Niin kehuskellessa katosi mitta viiniä toisensa jälkeen eikä Uli voinut lopettaa kemuja. Kehujen jälestä alettiin tehdä ehdotuksia ja sanottiin, että pian saa Uli nähdä, ketkä tässä hänen parastaan tarkoittavat. Eihän Ulin pidä olla narri ja ajatella, että täytyy katsoa isännän etua, ei Ulin pidä tuppautua hänen asioihinsa. Isäntä itse, hän ei sitä tahdo. Ja sitä, joka tarkoittaa enemmän hänen parastaan, väijyy se pahimmin. Mutta jos tekee vain oman nokkansa mukaan ja pullikoi aina vain vastaan kun se jotain sanoo, niin alkaa se vähitellen pelätä ja antaa arvoa toisellekin. Mitäs Uli olisi niin hullu ja kiusaisi itseään ja muita turhaan, tyhjänpäiten! Ei edes sen oma poika lellittele sitä; se vain nauraa kun saa ukkoa jutkautetuksi. — Jos vaan tässä ollaan sovussa, niin hätäkös elää! Mutta ei pidä olla sellainen kuin entinen isäntärenki: se tahtoi itse kaikki eikä suonut muille mitään. Ja siksi hänelle kävikin niinkuin kävi! Jos olisi antanut vähän muillekin, olisi saanut olla ihan rauhassa; Jukka ei olisi tiennyt mistään mitään.

Näitä juteltiin, kerrottiin Ulille. Uli joutui ihan ymmälle: olivatko nämä tosiaan samoja ihmisiä, jotka koko viime viikon olivat häntä jos jotenkin kiusanneet? Onneksi hän muisti vielä aivan tuoreesti tämän päiväiset tapahtumat; muuten olisivat nuo liehakoimiset ja viini hänet ihan sokaisseet. Onneksi hän muisti myös Vrenelin neuvon ja oli varovainen, vaikei voinutkaan olla ajattelematta: parempia nämä ihmiset sentään ovat kuin mitä minä ensin luulin; parempia kuin miltä ne alussa näyttivät. Ja kuitenkin ajatteli hän, että pahoin nyt käy, jos hän ei heistä tällä kertaa kunnolla pääse erilleen!

Viimein ei ravintoloitsija enää tahtonut antaa lisää viiniä, sillä laillinen aika oli lopussa. — Siinä ravintolassa näet vielä muistettiin laillista aikaa. Mutta missä ajasta ei piitata, olkoon se sitten talo, virasto tai hallitus, siellä hoidetaan toimet huonosti. Voi mikä surkea laitos onkaan larvien hoitama hallitus! Huonoinakin ihminen häpeää käydä hutituksen asussa ja vie vähilläkin kolikoillaan ryysynsä räätälin paikattavaksi; mutta lorvehtijain hallituksessa, siellä häärivät herrat pyylevinä ja paksuina kaikessa rauhassa ja tietävätpä vielä arvonsakin! — Hyvä Jumala, tyytenkö he ovat unohtaneet, että maailma halveksii lorvehtijoita! Mutta mies, joka ei piittaa ajasta, hän on sokea kuin pöllö ja hän lähtee köppelehtimään ihmisten nähtäväksi ja valtateille sellaiseen aikaan, jolloin hänen olisi parasta puikkia pankon alle! —

Kun Uli raskaasti huoaten maksoi tuon melko ison laskun, menivät hänen kestittävänsä toinen toisensa jälkeen ulos. Vain yksi rengeistä jäi hänen luokseen. Ulkona oli pimeää kuin säkissä, lunta satoi taivaan täydeltä: tuskin näki tuumaa eteensä. Ulin toveri sanoi nyt vievänsä Ulin vielä sellaisen likan akkunan alle, jonka luona voi ehkä pistäytyä vierassakin. Hän oli tuttu joka tytön kanssa tällä kylällä ja joka akkuna hänelle aukeaa, ei koko pitäjässä ole monta kammiota, missä hän ei olisi pistäytynyt. Uli teki tenää, ja sanoi että hän on vielä outo näillä mailla ja ettei häntä huvita väristä tuntemattomien tyttöjen akkunan alla; pitäisi vain joutua toisten jälestä kotiin, ne olivat jo lähteneet edeltä ja jättävät. —

"No tule nyt vain sentään minun kanssani ainoastaan pariksi silmänräpäykseksi, ihan tuohon lähelle; ei ole kuin puolen sataa askelta tiestä. Saas nähdä, onko sillä talontyttärellä vieraita tänään vai ei! En minä viivy niin viittä minuttia." —

Uli meni. Tuskin ehti hän tieltä pimeälle kujalle, niin lensi halko sohahtaen hänen korvallisensa ohi; joku iski häntä niskaan, toinen isku sattui olkapäähän. Ripeästi hamusi Uli pimeässä ja sai kynsiinsä halolla hosuvan käden. Tempaisi halon kouransa ja lyöä huimasi sillä pari kertaa ympärilleen niin että luut raski; paiskasi sitten jonkun ahdistajan edestään aidan yli ja katosi itse kuin tuhka tuuleen. — Siellä täällä yhä lyöä huiskittiin ja sitten supatettiin: Älä, älä helvetissä, minähän se olen! Missä se on, minne se meni? En tiedä, piruko sen vei! Tulehan ja auta tallimiestä minun kanssani, se sai jo tarpeekseen. Verta torottaa minusta kuin siasta; vaan kyllä saa se saatana vielä voiteensa! Juostaan edelle, odotetaan ovella. Johan nyt on piru, jos ei sitä siellä saada kynsiin. Siellä se löylytetään, jotta tietää syyhyneensä. He juoksivat, pylleröivät kuopissa, ja odottelivat Ulia ovella, mutta Uli ei tullut. Viimein he alkoivat pelätä: jospa se nyt venyykin jossain ojassa tiedottomana ja vielä paleltuu! Kiireesti he puikkivat kammioihinsa ja tallirenki kiroili kiroilemistaan: sellaista hiiden paukkua ei hän ollut saanut eläissään; ja paleltukoon Uli, jos paleltuu! Kunhan ei vain ruvetaisi syyttämään heitä kun he olivat lähteneet ravintolasta yhdessä hänen kanssaan. Kylmä olisi nyt olla tiilenpäitä lukemassa.

Huomisaamuna säikähtivät he kauheasti kun Ulin ääni tavalliseen aikaan kajahti herättäen heitä työhön. — "Näetkös nyt, eikö elä se koira vielä!" sanoi tallimies lypsäjälle. "Miten pirulla se tuli kotiin?" Ei kukaan tiennyt. He kysyivät Ulilta, milloin hän oli tullut kotiin; he olivat muka odottaneet häntä kauan, vaan turhaan. Uli oli kai ollut tytön luona? Sitten kertoi Ulin toveri, mitä heille oli kujassa tapahtunut, ja moitti Ulia, joka muka oli jättänyt hänet pulaan ja juossut itse pakoon välittämättä vaikka hänet olisi kuoliaaksi pieksetty. Uli vastasi vain, että oma pää se on ensinnä vaarassa. Hän ei muuten tiennyt miten toista auttaa, kun toinen itse oli heti nujakan alussa kadonnut kuin tuhka tuuleen. Toiset tekeytyivät aivan viattomiksi ja tuumivat vain, että olisivatpas he olleet siellä, niin kyllä olisi hätyyttäjille näytetty.

Uli ei ollut tietävinäänkään, ei edes kyselty mistä he olivat saaneet kuhmuja, eikä kertonut tarkemmin kotiin tulostaan. — Vreneli, joka peloissaan oli valvonut odotellen juhlijain palaamista, oli kuullut Ulin tulevan yksinään ja ensimmäisenä kotiin; ja sitten oli Vreneli nukkunut. Aamulla näki hän sinisiä kuhmuja muutamien pääkuorissa ja sivumennen sanoi Uli hänelle: "Kiitosta vain, oikeassa olit." Enempää ei hän voinut puhua. Vreneli tuli tietysti uteliaaksi ja toiselta tytöltä, joka oli vähän kuin Ulin puolella, onnistui hänen saada viimein tietää, että oli punottu juoni ja päätetty pieksää Uli oikein kunnolla sitten kun ensin oli juotu hänen rahoillaan ja saatu kehumalla hänen epäluulonsa katoamaan. Oli koetettu pieksää hänet kylässä, jotta sitten olisi voitu lykätä syy kyläläisten niskoille. Mutta tyttö ei tiennyt, mitä sitten oli tapahtunut eivätkä tienneet sitä oikein muutkaan. Oli paukautettu pari kertaa, tallimies oli pyörtynyt ja toinen renki oli lentänyt vankkurien alle kuin tykin kidasta; lypsäjä sai sellaisen reiän päähänsä että veri puhalsi kuin ruiskusta. Mutta Uli katosi, niin että ne jo luulevat, että ovat itse lyöneet toisiaan. Olivat vahtineet Uliä ovellakin, mutta Uliä ei kuulunut. Vaan tänä aamuna oli Uli tullut heitä herättämään ja he eivät tienneet mistä ja milloin se oli tullut kotiin. Eivätkä työtökään, jotka olivat jääneet jälempiä tielle, olleet Uliä nähneet, eivätkä kuulleet. Tänä vuodetta korjatessaan oli tuo tyttö nähnyt verta Ulin pieluksella, joten hän arveli, että kyllä kai se Ulikin oli nujakassa ollut, mutta hän ei ihmeekseenkään tiennyt, miten siinä oli käynyt. — Eikä kukaan heistä siitä tietoa saanutkaan. Ei saanut vielä Vrenelikään, kunnes Uli sittemmin sattumalta hänelle kertoi, että hän, karistettuaan ensin kimpustaan yhden ahdistajan, oli mennyt erääseen vajaan, kun oli liian vanha tapellakseen tosissaan. Ja vajassa, aivan lähellä pukareita oli hän sitten kuullut kaikki heidän tarinansa ja tuntenut heidän äänensä ja kiiruhtanut ennen heitä kotiin silleikään kun he holhoilivat pyörtynyttä tallimiestä. Hänen oli tosin tehnyt mieli ruveta itse vahtimaan ovelelle, mutta viimein oli hän ajatellut, että ties mikä onnettomuus tästä vielä voi tulla; ja mukavinta on mennä makaamaan. Ja tästä tapahtumasta oli Uli taas saanut nähdä, kehen tässä talossa voi luottaa ja millaisia tärkeitä muut ovat.

"Älä vain pelkää äläkä rupea kenenkään seuraan ja toimita tehtäväsi kunnolla, niin kaikki käy hyvin", sanoi Vreneli. Mutta ei malttanut Vreneli olla kertomatta emännälle, mitä oli tapahtunut ja miten palvelusväki vainosi Uliä ja Vreneli sanoi, että pitäisi pitää hyvää vaaria Ulista; muuten se ehkä vielä menee matkaansa, jos hyväksi näkee. Uli näyttää kunnan pojalta ja hän pitää töistä hyvää huolta; mikä tietää, tokko koskaan enää saataisi hänen vertaistaan renkiä. "Pitää koettaa", tuumi emäntä, "tehdä kaikki voitavansa. Kunhan ei tuo ukko vain olisi noin kummallinen. Sille ei ole kukaan mieleen."

VIIDESTOISTA LUKU.

Uli saa valtaa kotona ja vainioilla, kukaties eräissä sydämissäkin.

Seuraavana sunnuntaina kutsui emäntä Ulin pikkutupaan. Jukka oli lähtenyt poikansa luo Lisetten kanssa, (mutta Liisaksi häntä vaan tavallisesti kutsuttiin!) kun tytär oli tahtonut sinne tanssiaisiin ja kiusannut ennen lähtöään ompelijattaret, räätälit ja suutarit puolikuoliaiksi laitattaessaan itseään kauniiksi. Ja kun ei sekään auttanut, oli hän itkenyt ja saanut puistatuskohtauksia: Weltschlandissa, ruikutteli hän, oli hän aina ollut kaikkein kauniimpia ja täällä ei auttanut mikään vaikka ompelijoille miten tuhlassa rahojen. Mutta nämä räätälit ja ompelijattaret eivät, Herra nähköön, osakaan tehdä mitään ja hänen mielestään ei täällä saa kunnollista kangastakaan kuten Weltschlandissa. Ottipa siellä mitä vaatetta tahansa, aina se vain puki, vaikka puettava olisi ollut kuin variksen pelätti. Vaikka hän olisi pukeutunut Weltschlandissa miten vaatimattomasti tahansa, olivat pensionaatin rouvat, joiden luona hän asui, aina sanoneet: "Oi miten sievää, oi miten kaunista, oi miten elegantti vartalo, miten ylevät kasvot, totisen totta, hän on enkeli!" Ja täällä hänelle sanotaan: "Voi miten sinä raukka olet kalpea, voi miten sinä olet laiha kuin humalaseiväs!" Sellaista tullaan hänelle sanomaan!

"Uli", sanoi emäntä, "otapas nyt tästä, juo, ota leipää ja silavaa jos tahdot." "En minä nyt", sanoi Uli, "minähän olen ihan vasta syönyt. Mutta minulla olisi vähän kysyttävää emännältä ja jos ei se ole emännän mieleen, niin pitää vain heti kieltää, en minä siitä ole millänsäkään; minä tiedän kyllä, ettei se ole tapana tällä paikkakunnalla — — mutta sitäkin minun vain piti kysyä, jos uskaltaisi, että eikö emäntä antaisi minun olla pyhäiltäpäivinä tuvassa silloin kun en ole isännän asioilla kylillä? Minä en menisi mielelläni muun väen seurapaikkoihin, tietäähän sen, mitä siellä on. Enkä tahtoisi maatakaan koko iltapäivää. Lukisin mielelläni pyhinä vähän raamattua ja kirjoittaisin jonkun rivin entiselle isännällekin, mutta minun kamarissani on niin kylmää." — "Ai, tosiaankin", sanoi emäntä, "niin tosiaankin; ei suinkaan Jukka siinä tenää tehne eikähän siitä ole haittaa Liisallekaan. Sinä et ole sellainen kuin muut; saavat minusta nähden rännätä missä tahansa. Ruuan valmistamisessa ja vyyhteämisessä ei kukaan ole niin innokas auttamaan kuin sinä. Ja ylipäätään, jos pysyt yhä sellaisena kuin tähän asti, niin olen minä sinuun erittäin tyytyväinen ja Jukka myös. Mutta se ei vain osaa ilmaista

mieltään ja jos se onkin välistä vähän kummallinen, niin ei sinun tarvitse siitä välittää, sinä teet vaan töitäsi kuten ennenkin." Puhellessaan Ulille näin, pakotti emäntä hänet ottamaan vielä vähän kinkkua ja maistamaan pullosta ja pyysi Uliä hommaamaan huomenna kaikessa hiljaisuudessa jyviä jauhoksi sioille; eikä tarvitsisi Jukankaan saada kaikkea tietää. Eihän se ukko tosin häneltä tätä kieltäisi, mutta se nurisee kuitenkin emännälle alituisesti, että hän muka kuluttaa liiaksi eloa sianruokiin. Vaan eihän emäntä mitä tuhlaa ja syöhän Jukka itsekin niiden sikojen lihaa yhtä hyvin kuin hän, eikähän tämä nyt mikään suuri synty ole.

Vrenelikös katseli ihmeissään kun Uli tuli tupaan kirjoitusvehkeineen. "Mitäs sinä aiot?" kysyi hän. "No, emäntä lupasi minun olla täällä sunnuntai-iltapäivinä", sanoi Uli; "karjanhoitajan luona en voi olla, yläällä on liian kylmä ja ravintolaan en tahdo mennä joka sunnuntai." Vreneli lähti emännän luo ja sanoi, ettei hän tahdo sanoa Ulista mitään pahaa; mutta muistakoonkin emäntä sitten, että se on hänen syynsä, jos aletaan juoruta; ja kyllä kai serkkukin ällistyy, kun näkee Ulin tuvassa kuin kotonaan. "Hupakko", sanoi emäntä, "minkäs minä sille voin, kun hän niin kohteliaasti pyysi? Ja eihän hänkään ole mikään koira, niin sanoakseni, vaikka renki onkin, ja onhan toki parempi, että hän on täällä kuin karjanhoitajan koplassa meitä pilkkaamassa ja vehkeilemässä meitä vastaan." "Miten vaan", vastasi Vreneli, "en suinkaan minä; mutta muistakin sinä sitten, ettei se ole minun syyni jos aletaan jos jotain juoruta, se on sinun."

Mutta Jukkaa harmitti kovasti kun hän seuraavana sunnuntaina näki Ulin asettuvan tupaan, ja muori parka sai sietää monet pistos sanat, ihanpa patistettiin häntä käskemään Uliä tuvasta uloskin. Mutta siihen ei hän vaan suostunut. "Sano itse Ulille", vastasi hän Jukalle. Mutta ei haluttanut Jukkaa sanoa.

Pahimmin nyrpisteli nokkaansa Liisa. Hän kaivoi tavallisesti joka iltapäivä säilöistään korunsa, ihaili niitä ja sulloi ne takaisin kauniisiin rasioihin: koralleja, silkkilankaa, hienoja ketjuja, sormuksia, kullalla kirjailtuja hopeahakasia, kauniita kankaita, tikattuja eduksia j.n.e. Kun hyvin sattui, oli hänellä monasti koko pöytä, vieläpä tuolitkin täynnä hepennyksiä. Hän katseli korujaan yhtä toisensa jälkeen vasten päivää ja koetteli niitä milloin päähänsä, milloin selkäänsä, ja muiden oli silloin lausuttava hänelle, mikä häntä paraiten puki. Ja sen päätti hän sitten ottaa ensi pyhänä koristeikseen. Mutta kun hän tätä peliään piti melkein joka iltapäivä maanantaista lauantaihin saakka, niin ehti hepennys viikon varrella vaihtua jos minkinlaiseksi; sillä hänen kustannuksellaan kujeiltiin paljon. Vanhemmat eivät uskaltaneet häntä hiukkaakaan moittia, sillä jos sen tekivät, alkoi Liisa mekastaa tai rupesi vuoteen omaksi ja sanoi kuolevansa pois koska häntä muka aina vainotaan. Sitten täytyi noutaa lääkäriä ja siitäkös syntyi hiton puuhut.

Vreneli ja Liisa eivät olleet kovinkaan rakkaissa väleissä. Liisa kohteli Vreneliä ylimielisesti kuten köyhää sukulaista ainakin, joka syö armoleipää, eikä ajatellut, että kaikki talouden huolet olivat oikeastaan yksinomaan Vrenelin kannettavina; ja varmaampi Vrenelin terve punakkuus ja riuska olemus teki Liisan myös salaisesti kateelliseksi, vaikka hän sanoi usein, että Weltschlandissa heillä oli ollut piika, joka oli ihan Vrenelin näköinen ja pensionaatin rouvat olivat aina sanoneet: O ciel, quel air commun elle a! [16] Vreneliä taas säälisti kovin tuon sukulaisen lapsellisuus ja saamattomuus eikä hän ollut paljon milläänkään hänen ylpeydestään. Varoittihan vain silloin tällöin hienoilla vihjauksilla Liisaa olemasta naurettava. Mutta Liisakos siitä suuttui ja luuli Vreneliä kateelliseksi.

Liisa nyrpisti kauheasti nokkaansa nähdessään Ulin istutuvan pöydän ääreen ja rupeevan lueksimaan. — Uli oli aina hänen tiellään, Ulin ei pitänyt olla tässä, vaan tuolla, ja kun Uli siirtyi tuonne, ei hän sittenkään ollut sopivassa paikassa. Liisa oli sälyttänyt tapansa mukaan pöydän kukkuroilleen kompeitaan: koko nipun lettinauhoja, toiset toisiaan koreampia; tuskin mahtui Ulin kirja pöydän kulmalle. Uli huomasi kyllä äkäiset naamat ja sen, että hänet aiottiin suorastaan ajaa ulos, ja hän ajatteli mielessään: sietäisipä nyt saada olla edes pari kolme tuntia lämpöisessä tuvassa, kun on koko viikon ponnistellut tuulessa ja sateessa ja puuhannut joka paikassa ensimmäisenä ja viimeisenä. Hän oli vähällä antaa pahan mielensä puheta ilmi sapsen sanoina, mutta sitten ajatteli hän, että tuhmahan hän olisi, sillä häneen itseensä hän sen teon seuraukset kohdistuisivat. Viisainta oli siis kun ei ollut Liisasta tietävinäänkään, vaan niin mukavasti kuin mahdollista. Ennättäisihän tässä vielä lausua vaatimuksiakin kunhan ne ensin hänelle jotain sanovat. Mutta kun ihminen on harmissaan, ei hän tavallisesti menettele viisaasti, päinvastoin tyhmästi.

Silloin yksi nauha putosi Ulin jalkoihin, hän nosti sen ylös, katseli sitä ja sanoi: "Ompas tämä kaunista silkkinauhaa, minä en ole ikinäni nähnyt tällaista ennen; mitenhan ihmeellä ne kutovat tuollaisia kukkasia nauhaan?" — "Eihän tämä nyt ole vielä mitään", vastasi Liisa; "minulla on vielä paljon kauniimpiakin." Ja Liisa toi nuo kauniimmat Ulin katseltaviksi ja Uli ihaili niitä ihan rehellisesti, sillä hän ei tosiaan ollut koskaan ennen nähnyt semmoisia. "Mutta ihmekös on", tuumi Uli, "jos Lisette käyttää kauniita lettinauhojakin, sillä komea teillä on tukkakin." — Siitä saakka sai Uli armon Liisan silmien edessä ja myös paikan pöydän ääressä. Liisa oleili nyt aina sunnuntai-iltapäivinä isossa tuvassa letitellen tukkaansa ja kysellen Ulilta, millä nauhoilla se nyt pitäisi sitoa. Mutta Uli olikin pulska mies, pian tosin jo kolmenkymmenen, mutta kaunis kasvultaan ja iholtaan. Hänen silmänsä olivat kirkkaan

siniset, tukka ruskea ja kiharainen, nenä siro ja hampaat niin valkeat että juutalainen olisi ne varastanut, jos olisi saanut tilaisuuden.

Mutta tämähän ei taas ollut Jukan mieleen; hän tuli ylipäättään yhä kättyisemmäksi Ulille. — Lumi oli sulanut ja puut oli hakattu. Mutta Uli oli hakkuuttanut polttopuiksi myös kaikellaiset joutopuut, joita oli talon ympärillä, ja siistinyt tanhuat ja puhdistanut halkoliiterin niin somaksi, että emäntä oli oikein mielissään ja sanoi, että sepäs nyt on oikein hyvä; nythän täällä pääsee pihoilla liikkumaan, tarvitsematta kompastua jos johonkin roinaan ja saa kulkea nurkilla kiukuttelematta. Mutta Jukka motkotti ankarasti: mokomaa ei hänellä ole ikinä ollut, ei sille kelpaa enää mikään ja se panee mullin mallin joka paikan, eikö tuo kohta tulle tupaakin mullistamaan.

Uli oli pyytänyt saada puhdistaa hedelmäpuutkin, jotka olivat kurjassa tilassa: sammaltuneet, homehtuneet ja täynnä kuivia oksia. Hän puhdisti ne oivallisesti; mutta ei ollut Jukka vaan häneen tyytyväinen. Ja kaikki muut rengit haukkuivat, että Uli perkaa työtä vaikka seinän raosta, pitääkseen heitä orjinaan. Virtsakaivo oli tyhjennettävä, jotta ensi kevääksi saataisi uutta virtsaa; siitä taas ei tietysti kukaan ollut mielissään. — "Heti kun virtsa jäätyy tarpeeksi, on se vietävä niityille. Ja niityt olisi oikeastaan pantava kuntoon jo ensi syksynä", sanoi Uli. "Pienemmät salaojat on puhdistettava ja uusia sulkuja rakennettava." — Mutta Jukka, vaikka hänellä oli tarvittavia rakennuspuuta, rupesi kaikin voimin tuumaa vastustamaan eikä suostunut siihen, ikäänkuin olisi Uli hommannut tätä omaksi hyödykseen. — Olihan ne kelvanneet tähänkin asti, sanoi Jukka, hän ei ymmärtänyt, miksi nyt oli yhtäaikaa kaikki uusittava. Olivathan entisetkin rengit saaneet niillä niityt hoidetuiksi, ja jos Uli kerran johonkin pystyy, niin ei hänkään parempia oja tarvitse.

Maaliskuussa, kirkkaana sunnuntai-iltapäivänä sanoi Uli Vrenelille, että hänellä olisi vähän puhuttavaa isännälle; jos Vreneli olisi niin hyvä ja pyytäisi isäntää tupaan. Vreneli meni ja Jukka motkotteli: "Mitä se nyt taas tahtoo, mikähän sen päähän nyt on pälähtänyt? Sietämätön rauhan häiritsijä, ei se anna olla levossa ei pyhänä ei arkena."

Uli tiedusteli isännältä, miten kevättyöt suoritettaisiin. — Hänen isäntänsä ja hän, sanoi Uli, olivat joka vuodenaikana aina ennen päätehtäviä yhdessä palautelleet muistiinsa koko tulevan työsuunnitelman ja yksityiset pikku tehtävätkin ja toimineet sitten tuon suunnitelman mukaan niin että kaikki, sekä suuret että pienemmät askareet tulivat suoritetuiksi yhtäaikaa eikä mitään jäänyt tekemättä. Kun hiukan etukäteen silmäilee kaikkia tulevia töitä, niin tietää sitten miten paljon väkeä mihinkin tarvitsee, milloin mikin työ on alotettava ja miten väki on sijoitettava, jotta sitä riittää kaikkialle. Vaan kun jättää huolehtimisen tulevista töistä päivästä päivään, niin unohtuu aina jotain; ja aina ajattelee aikaa olevan enemmän kuin mitä sitä onkaan, vaan töitä vähemmän kuin mitä sitten jälestäpäin näkee olevan. Sitten joutuu pulaan ja työt eivät edisty vuodenajan mukaisesti, tulevat suoritetuiksi sopimattomaan aikaan tai huonosti ja hutiloimalla. Siksi aikoi Uli nyt kysyä, koskapa se kuitenkin pian on tiedettävä, miten kylvöasiat järjestetään, mitä kylvetään, miten paljon perunoita, miten iso maa liinaa, pellavaa ja vihanneksia j.n.e. ja mihin isäntä niitä kylvättää? "Jos isännälle sopisi, niin pitäisi näyttää minulle jo tänään maat; on niin korea iltapäivä että olisi oikein hauska vähän kävellä auringonpaisteessa vainioilla."

"Vielähän tässä nyt on pitkä aika siihen", tuumi Jukka, "tuskin on vielä lumi lähtenyt maasta." Kyllä hän Ulille neuvoo, kun aika joutuu. Kiirettä ei hän kärsi; on tässä talossa ennenkin tultu toimeen ilman mokomaa hätää. "Mutta siksipä onkin kaikki rappiolla", sanoi emäntä. "Minä menisin mielelläni Ulin kanssa! Hyvää sinullekin tekisi, kun menisit vähän tuuleuttamaan itseäsi. Miksi sinä vastustelet ja annat väelle turhaan ruokaa ja palkkaa? Muina vuosina pääsimme halon hakkuusta ja riiheltä vasta kolme viikkoa myöhemmin kuin nyt ja vuodet läpeensä olemme myöhästyneet muista ja olleet takapajulla. Mitäs väki nyt tekee, jos sinä et anna niille työtä?" — Jukka kiskoi mukisten lämpöiset huopatossut jalastaan ja pani jalkaansa saappaat. Emännän piti sitoa kaulahuivi hänen kaulaansa ja tuoda hänelle nenäliina taskuun. Uunin loukosta otti hän sitten kepin ja lähti viimein jankaten ja harmissaan Ulin kanssa ulos.

Jukka ei ollut kuuna kulloissa ikänä oikein tarkastellut suurta, oivallista tilaansa eikä tuumiskellut, miten se olisi hoidettava, niin ettei se ainoastaan tuottaisi hyviä tuloja, vaan myös paranisi ja että yksi viljelyksenhaara kohottaisi toista j.n.e. Hän kylvi tavallisesti eri viljalajeja vain sen verran minkä ehti tai minkä jaksoi lannoittaa. Kun pantiin perunaa, valikoi hän aina perunamaan niin pienen kuin mahdollista, joten uudelta vuodelta oli joka vuosi alettava perunoita säästää. Sama oli liina-, pellava- ja naurismaidenkin laita. Niukuin naukuin sai emäntä häneltä houkutelluksi maata noille viljalajeille ja lantaa ja virtsaa piti niille melkein varastaa. Jukkaa säälisti antaa muun kuin rukiin ja rehun imeä voimaa pellostä; se oli muka vain vahinkoa. Niin oli koko tila reposteltu ihan mitättömäksi. Siellä täällä oli kaistale sitä, toisaalla toinen kappale toista riippuen siitä, miten heinäistä kukin palanen oli ennen ollut perkaamista. Sitä paitse ei viljelyyn ja viljelemättömän maan suhde ollut sopiva.

Yhtä vähän kuin tilansa hoitoa suunnitteli Jukka myös palvelusväkensä käyttämistä. Hän ei arvioinut

sen voimia eikä jakanut sitä suhteellisesti eri töihin. Paljoa ei hän mielellään pitänyt väkeä ja niitä vähäiä, mitä hänellä oli, ei hän osannut ohjata ja pitää työssä. Hän tosin aina motkotti, kun ne alituisen laiskottelivat tai tekivät työnsä niin huonosti kuin mahdollista; mutta mitäpä se siitä olisi parannut! Siksi ei talolla ollutkaan tarpeeksi työvoimaa, maata ei jaksettu hoitaa kyllin hyvin: milloin puuttui lantaa pelloilta ennen kylvöä, milloin mitäkin, etupäässä puuttui vain aikaa. Oikeissa ajoissa ei päästy töistä milloinkaan ja tuskin tulivat puoletkaan tehtävistä sittenkään suoritetuiksi. Siten meni vähitellen horrokseen tilan henki, — sillä maatiloillakin on henki, jonka hyvinvointi riippuu osaksi maan, osaksi työn laadusta, — ja samassa suhteessa vähenivät myös vuosi vuodelta tulot. Ja sepä onkin syynä monien maatalain onnettomaan rappiotilaan, se, ettei, osata asettaa tasapainoon tilan tahtoa ja omistajan tahtoa; tilan voimia ja tarpeita; ettei arvioida etukäteen kyllin huolellisesti työn paljoutta ja laatua.

Uli joutui pulakkaan ukon vuoksi. Jukka kitsasteli antaa pienintäkään palstaa yhteen tai toiseen tarkoitukseen, kitsasteli välttämättömmistäkin lannannokareesta. Hän oli muka aina aikonut säästää sen maan tai sen lannan johonkin parempaan tarkoitukseen. Turhaan selitteli Uli hänelle, ettei toki kaikkia tehtäviä voi jättää syksyksi ja että hänen mielestään on näin isolla tilalla liian vähän kylvöalaa. Siksi täytyisi jo nyt keväällä koettaa saada nurmet kynnetyksi. Syksyllä tarvittavasta lannasta pitäisi hän sitten kyllä huolen. Niukuin naukuin sai hän mangutuksi tavallista laajemman perunamaan ja vehnäpellon, johon hän sittemmin aikoi kylvää apilasta. Sitä vastoin näki hän tällä kävelymatkallaan pelloilla monta sylvä leveitä pensaita, joutavia pientareita ja heinittyneitä sarkoja; näki sivutöitä monen moneksi vuodeksi.

Kotimatalla sanoi Uli, että vielä hänellä olisi vähän puhuttavaa isännälle, jos ei isäntä vaan pahastuisi. Jukka tuumi, että hänen mielestään on Uli jo puhunut ihan kyllikseen, luulisi saaneen jo tarpeekseen tänään. Mutta puhukoon nyt sitten yksin häpein. — "Isäntä", sanoi Uli, "karja on huonolla tolalla. Hevosista ei kannata enää ruokkia enempää kuin neljää; jos ei tehdä vähän muutoksia, niin ei niistä pian ole yhtään kelvollista. Lehmien laita on vielä huonompi. Ne eivät lypsä niin paljon kuin pitäisi; useimmilla ei ole kuin kaksi, kolme kelvollista nänniä, ja liian vanhojakin ne ovat; minun mielestäni pitäisi niistä hävittää vähintään neljä ja hankkia sijaan nuorta karjaa, jolla on hyvät utareet. Niistä olisi hyötyä paljon enemmän kuin näistä. Nyt syötetään sellaisia elukoita, joista ei ole mitään hyötyä eikä tuloja."

"Niin, niin", sanoi Jukka, "helppohan sitä on myydä, myydä on helppo vaikka kenen. Mutta kumpu saisi parempaa sijaan! Kaikki nykyään pettävät. Ja kukapa ne kaupat tekisi? Hän itse ei enää jaksanut ja kellepä ne uskoisi, ettei häntä petettäisi?" — "Oh", sanoi Uli, "siihen vaaraan täytyy joka tilallisen uskaltaa heittäytyä ja jokaistahan joskus petetään. Mutta entisen isännän luona kävin minä usein lemmiä ja hevosia myymässä ja tyytyväisiäpä oltiin kauppoihin." — "Jaha", sanoi Jukka, "vai sinä se kauppoihin tahtoisit, myymään ja ostamaan vaan; jaha, no kyllä nyt sen ymmärrän, empä nyt enää ihmettele. No, niin, saahan nähdä, saahan nähdä; no, sehän on merkillistä."

Kotona valitteli hän vaimolleen taas, mitä Uli oli häneltä mankunut ja miten Uli oli häntä kiusannut. Mikään ei siitä ole paikallaan. Se panisi koko tilan nurin narin, jos sen antaisi tehdä mitä se tahtoo. Ja karjan tahtoo se nyt uusia tykkänään! Mutta kyllä hän jo muka näkee, mikä se poika oikeastaan on, ja kyllä hän vielä näyttää sille, kellä tässä ohjat seisoo! Tuollainen, jolla ei ole niin kämmenen leveyttä maata, hän on tuntevinaan maan hoidon paremmin kuin vanha tilallinen, jonka isä ja isoisä jo olivat kunnan maanviljelijöitä. Kyllä nyt ylpeys kasvaa ihmisissä jo ihan yli korvien, ei niiden kanssa enää tule toimeen. — Mutta kun hän luetteli juurten jaksain kaikki mitä Uli oli häneltä mankunut, niin sanoi hänen vaimonsa: "No tilallinen tai tolallinen, välipä nyt sillä! Mutta jos nyt tilallinen olisi puoleksikaan niin viisas kuin tilallisen renki, niin me tilalliset oltaisiin kahtakertaa rikkaampia kuin ollaan ja talo tuottaisi kaksinkertaisesti."

Kuitenkin luistivat työt hyvin ja kaikki ihmettelivät, miten aikaisin Glunggessa oltiin joka aamu jalkeilla. Kun üfligeniläisiä tuli Glunggen palvelusväen puheille: tallimiehen luo, joka veti lantaa, lypsäjän luo, joka oli hakemassa suolaa j.n.e., niin he sanoivat: "Kovin ankarapa komento teillä näyttää olevan. Häjy on renkimieheksi Uli kun pitää väkeä tällä tavoin orjinaan. Mutta mepä emme suostuisikaan tällaiseen, me tekisimmekin tenän emmekä antaisi sellaisen tulokkaan itseämme komennella. Näyttäisimme, kuka täällä on ollut kauemmin, hänkö vai me." — "Odottakaahan, kunhan mitta täyttyy!" vastasi tallimies; "sitteppähän nähdään."

Kun üfligeniläisiä tuli Jukan luo, sanoivat he, että mikäs kiire sillä Jukalla nyt oikeastaan on? Vai onko täällä isäntä isännällä? Eihän joka paikassa sama komento sovellu; missään eivät he olleet nähneet kiireestä hyötyä. Jukka mahtaa antaa näin alussa uuden rengin isännöidä vähän liiaksi. Mutta eivät he sitä pahalla sanoneet; kylläpä hän Jukka itse tiennee, mitä tekee!

Ja kun he tulivat Ulin luo, sanoivat he: juuri tämän puutteessa se Glungge on jo kauan ollutkin! Jo kaukaa nyt kuulee, että toinen ääni on kellossa. Mutta joutavaapa hän itseään näin räykkää; sillä ei hän kauan täällä voi pysyä kuitenkaan. Jukan kanssa ei hän tule kauan toimeen. Ja tokkopan hänen laisensa

mies ijäksi aikoneekaan jäädä rengiksi, — ei ainakaan tällaiseen paikkaan.

Tämä ei suinkaan lisännyt isännän ja isäntärengin keskinäistä luottamusta eikä helpottanut yhteistyötä. Nyt vasta tuli Ulin taakka oikein raskaaksi, hän joutui aivan kuin pohjattomassa nevasa kahlaamaan. Kaikkeen täytyi hänen suostutella Jukkaa pitkällä selittelyillä ja kinaamisella. Ja kun hän viimein pääsi tuumaansa toteuttamaan, niin työt suoritettiin väkinäisesti ja kehnosti. Aina täytyi hänen väkeä työhön lykätä, kiskoa, vetää, ja aina väki kuhnusteli ja teki tehtävänsä perin huonosti. Hän ei uskonut saavansa pellavamaata kunnolla muokkautetuksi, peltoja pohjiaan myöten kuokitetuksi. Sillä kaksivuotisissa pelloissa oli vielä heinäturpeitakin; niin vähän oli maata muokkautettu. Höllässä hiekkamaassa olisi tosin sellainenkin pintapuolinen kuokkiminen välttänyt, jos olisi tarvittu sitäkään, mutta toista oli kovapohjaisessa maassa. — Uli tiesi, että tukala on mennä moittimaan työväkeä: se suuttuu, jos tulee sanomaan ettei se pysty maatöihin. Parin jalan korkuinen, kreutzerin poikanaskali kivahtaa kuin kukko, jos sille sanoo, ettei hän osaa niittää tai kuokkia; kivahtaa ja sanoo: "Minä olen ollut jo monella isännällä ja ainapahan minä vain olen kelvannut, ja jos en nyt mielestäsi tee kylliksi työtä, niin puhu suusi puhtaaksi! Tällainen mies saa aina isäntiä niin paljon kuin tahtoo."

Kun ei väki suvaitse edes isännältä tällaisia sanoja, niin mitenkäpä suvaitsisi se rengin moitteita. Sentähden Uli pyysikin Jukkaa itseään huomauttamaan väelle milloin yhdestä, milloin toisesta asiasta, mutta Jukkakos siihen olisi ruvennut! "Huomauta itse, jos eivät tee kunnolla", vastasi Jukka; "sehän on sinun tehtäväsi, minä en siihen puutu. Hupsuhan olisin, jos itse tekisin kaikki, kun kerran maksaa suurta palkkaa isäntärengille!" — Mutta kun palvelusväki meni valittelemaan Jukalle, mitä kaikkea työtä se heillä taas tänään on teettänyt; ja piti tehdä koko työ uudestaan kun sen tuskin oli saanut valmiiksi, — niin surkeili Jukka: "Enhän minä siitä tietänyt. Oikeimpa pitäisi kuulustaa Ulilta asiaa; mutta se tekeekin kaikki omin nokkinsa kuin ei sillä käskijää olisikaan ja kuin hän oli isäntä talossa."

Yhä selvemmin alkoi Uli huomata, mistä hyvästä syystä häntä isäntä ja väki nyt epäilee ja vihaa. Kuuseen luulevat hänen kurottelevan, — sen sai hän joka päivä kokea.

Mutta siinäkin sitä mentiin kuitenkin, vaikka vaivaloisestikin. Päästiin kevättöistä yhtä aikaisin kuin muutkin ja kylvetty oli Glunggessa kuitenkin enemmän kuin ennen. Voitiin panna perunaa kahta vertaa enemmän kuin viime vuonna ja ehdittiin siitä huolimatta kouhotella ja vesoa pellot oivallisesti, tarvitsematta sen työn vuoksi uhrata puolta tai kolmannesta satoa. Pellavaan pistettiin pieniä keppejä, joiden välille sidottiin rihmoja, joten pellava ei mennyt lakoon, ja se kasvoi niin kaunista, että emäntä kävi joka päivä sitä ihailemassa ja üfligeniläisetkin puhuivat keskenään sivuitse mennessään: "Katsos pakanaa, miten tuolla Jukalla on hyvä renki! Kyllä näkee, että se ymmärtää talon hoidon; kaikki käy Glunggessa nyt ihan uuteen ralliin. Mutta ei tätä kauan kestä, kyllä se Jukka pian potkii sen talosta pois."

KUUESTOISTA LUKU.

Uli saa uudet lehmät ja uudet rengit.

Eräänä aamuna sanoi Jukka aivan odottamatta Ulille.

"Minä olen nyt asiaa tuuminut ja ehkäpä ei olisi hulluinta, jos tuota karjaa tosiaan vähän uusittaisiin. Huomenna on Bernissä kuukausmarkkinat ja sieltähän niitä lehmäiä aina paraiten saa. Ota nyt se Kirjo ja Tähdikki ja lähde viemään niitä Berniin. Yötä voit olla missä haluat, kunhan vain ehdit aamulla ajoissa markkinoille. Jos näet kelvollisia, niin osta; jos et, niin saadaanhan niitä sitten Burgdorfistakin toukokuun markkinoilta."

Uli ei mukissut vastaan, vaikka hänestä tosin tuntuikin kummalliselta se, että hänen nyt on lähdettävä kulettamaan viiden tunnin matkan päähän kahta vanhaa lehmän köpelystä. Sillä kukaties, ei niitä kukaan osta ja mitenkäs hän ne sitten saa takaisin kotiin, kun ne eivät ole navetassa seisoessaan tottuneet tallustelemaan kovalla tiellä!

Oli kuuma toukokuun iltapäivä, lehmät tottumattomat kulkuun ja auringonpaisteeseen. Olipa Ulilla niistä huolta. Mutta onneksi tunsivat lehmät hänet hyvin; ne eivät teutaroineet peloissaan kun hän tuli luokse, vaan kulkivat luottavaisesti ja ilman vitsaa hänen jälestään. Hiljaa vaeltaessaan tietä pitkin katseli Uli maailmaa ympärillään. Joka pellon hän huomasi, arvosteli älykkäästi joka taloa ja talon tapoja. Ja jos ei hänen silmänsä pistänyt mitään erikoista, niin syventyi hän ajattelemaan miten paljon hän tahtois markkinoilla näistä elukoista. Sillä Jukka ei ollut antanut hänelle ohjeita lainkaan; olihan

vain sanonut, että Ulin on kuulusteltava käypiä hintoja ja meneteltävä niiden mukaan miten paraaksi näkee. Kauan oli Uli epäröinyt, tokko suostua näin ylimalkaisesti ohjeisiin, mutta viimein oli emäntä sanonut; "No mitäs siinä nyt hakastelet! Kuulethan, että ukko jättää sen asian sinun huoleksesi. Tee parhaasi ja sillä hyvä." Ja isäntä oli antanut Ulille pari louisdoria, jotta hän voisi ostaa kunnollisia lehmiä myytyjen sijaan. Uli oli hyvillään ajatellessaan, että ehkäpä hän saa myydyksi nuo vanhat lehmät ja niiden hinnalla sijaan uusia ja kauniita ja voi antaa Jukalle hänen louisdorinsa takaisin! Mitenhän se ukko silloin ällistyneek!

Sinä päivänä ei hän kulettanut lehmiä muuta kuin neljän tunnin matkan päähän, tuumien, että kun ei nyt niitä liaksi rasita, niin pääsee kulkemaan huomisaamuna kiiruummin. — Ravintolassa, johon hän meni yöksi, ei ollut paljon rauhaa; koko yö siellä kulettiin ja koluttiin. Se oli täynnä kunnan väkeä ja maankiertäjiä, likaisia juutalaisia ja ahnaita kristittyjä, myyjiä ja ostajia, kaikki otsansa hiessä onneaan ajelemassa ja harjoittautumassa huomenisiin otteluihin. Koko yön ne kuleksivat tuvassa, jopa tunkeutuivat makuusuojiinkin. Ne möivät ja tinkivät lakkaamatta ja melusivat kuin tykit ankarassa tappelussa. Ei ollut Ulin hauska jäädä louisdorit taskussa tällaisen väen pariin; hän pani housut päänaluisensa alle, oikaisi toisen lahkeen lavitsalle ja heittäytyi makaamaan sen päällä; mutta ei nukkunut paljoa koko yönä. — Tahtoen päästä erilleen juutalaisista, jotka jo eilisiltana olivat tuppautuneet hänen seuraansa, lähti hän ravintolasta jo aamulla varhain. Aamu valkeni ylen kauniina, kedon kukkasat tuoksuivat hempeästi ja kimalisivat suloisesta kasteesta ja iloisesti vaelsivat Uli ja hänen lehmänsä tuntematonta tulevaisuutta kohti.

Pitkää matkaa ei Uli ennättänyt kulkea kun hänen seuraansa ilmestyi pitkä, laiha mies; Uli ei oikein tiennyt mistä se siihen tuli. Ja heti alkoi se hieroa lehmän kauppoja hänen kanssaan eikä antanut perää ennenkun Uli suostui. Ennenkun ehti Berniin, oli Uli siis myynyt lehmänsä ja saanut niistä, mielestään, vähintään kaksi louisdoria yli niiden oikean arvon. Mies maksoi lehmät jo kaupungin edustalla ja lähti viemään niitä pois eikä Uli sitten enää häntä tavannut. Uli alkoi peloittoa: jospa hän olikin ollut liian hätäinen? Ja jospa hinnat ovatkin toiset kuin mitä hän luuli? Mutta pian näki hän, että lehmiä oli markkinoilla paljon ja että ne olivat nyt yleensä hyvin huokeita, sillä näin kuivana kesänä ei toivottu hyvää heinävuotta. "Hyvimpä nyt kävikin", tuumi Uli itsekseen; "onnipa nyt potkaisi." Ja hän jäi odottamaan yläportille lehmänmyyjiä ja katselemaan, miten kaunista nautakarjaa kuletettiin kaupunkiin Freiburgin piiristä ja rikkaista vuoristokunnista. Hänen silmänsä pisti etenkin eräs suuri, vahvarakenteinen hieho. Sitä talutti pieni, leveämeikkoinen mies, jolla oli laajalierinen hattu päässä. — Laiha on tosin elukka ja takkuinen, tuumi Uli itsekseen, eikä se poikine vielä kohtakaan, mutta kyllä siitä kalu tulisi, jos se vaan on terve. — Ja se oli terve; mutta mies löyhki niin hirveän pahalta että lähenijää yökötti kymmenen askeleen päästä ja koko hänen ulkomuodostaan voi päätätä, että hän oli syrjäseutulainen, joka ei ollut liioin kokenut maailman huisketta. Nuo syrjäkulmalaiset, kotioloiissaankin ne ovat usein omituisia: ne tarttuivat toimeen aina väärästä päästä, ne ovat itaria ja ahertavat työssä henkeen ja vereen asti, mutta eivät kuitenkaan edisty, vaan häilyvät alituisen elämän ja kuoleman vaiheilla. Kun Uli tarkasteli hiehoa sanoi mies: "Suinatkaa sitä vaan, ei siinä ole vikaa. Minun täytyi ruokkia sitä puoli talvea olilla kun karjaa oli liian paljon enkä oikein olisi raaskinut sitä myydä; ja heiniä ei meikäläinen jaksa ostaa. Ja minä toivoin, että tokihan tuota tullee heinää, mutta eihän tuota nyt näykään tulevan ja nyt tämä pitää kuitenkin myydä. Säälihän se on; mutta mistäpä sitä sitten talvella saa heinää jos nyt kesällä syöttää ruohon loppuun! Isävainoalla oli aina kolme lehmää ja minä koetan nyt väkipakolla pitää neljää. Ja onhan se pakkokin pitää saadakseen lantaa; mutta eihän se lanta tahdo sittenkään riittää."

Tuo syrjäläis-rukka ei näet tiennyt, että kahdesta hyvin ruokitusta lehmästä saa lantaa ja muutakin hyötyä enemmän kuin neljästä huonosti ruokitusta. Mutta eihän siitä sovi hänelle harmitella, sillä eiväthän suurten kyläin suuret pomotkaan vielä sitä tiedä, koskapa pitävät toista tusinaa lehmiä, mitkä kaikkiaan lypsävät vain kymmenkunnan kannua.

Mies paha melkein itki kun hänen täytyi myydä hiehonsa eikä Uli raaskinut häntä nylkeä kuten varmaan olisi ollut tilaisuudessa: sillä kukaan ei takkuisesta eläimestä piitannut ja tullut kauppoissa kilpailemaan. Huokealla sai Uli hiehon; ja kuitenkin oli mies tyytyväinen ja toivotti onnea ja lykkyä hiehoolleen ja sen ostajalle ja jäi katsomaan vesissä silmin entisen elukkansa jälestä.

Vielä osti Uli toisenkin lehmän, pian poikivan, jolla oli sirot sarvet ja puhdas karva, perä leveä ja etupuoli suippeneva kuin kiila kuten hyvällä lypsylehmällä ainakin. Ja jo kymmeneltä lähti Uli kulkemaan tullista kotiin ja oli hyvillään, sillä kolme taalaria oli hän voittanut kauppoissa, isännän louisdoreihin koskemattakaan ja uskoipa kuitenkin tuovansa kotiin paljon parempia lehmiä kuin mitä sieltä oli vienyt markkinoille.

Ja mitähän ne ukko ja lypsäjä nyt tuumivat! ajatteli hän. Kyllä kai ne moittivat tämän hiehon laihuutta, mutta moittikoot vain! Saavatpahan nähdä miten pulskaksi se tulee ennen poikimista kunhan sille annetaan vain kyllältä suolaa ja oikeaan aikaan juomaa, ettei parantunut ruoka eritä sen vatsassa ilkeitä happoja ja tee sitä kipeäksi.

Ja noita kolmea taalaria hautoi Uli yhä kourassaan ja hänestä tuntui ihan siltä, kun noiden rahain nyt oikeastaan pitäisi olla hänen. Sillä hänen ansiotaanhan se oli, että myydyistä lehmistä oli saatu näin hyvä hinta ja se, että uudet oli saatu huokealla. Ja monen batzinpa edestä hän oli jo tehnyt Jukalle ylityötä; monipa tilkki oli irtautunut Ulin anturoista, joka vähemmin ahertamalla olisi pysynyt paikoillaan. Ja Ulin mielessä alkoi myös kummitella se suuri lasku, jonka hän oli saanut maksaa ravintolassa toisten palvelijain edestä, etupäässä vain Jukan ja hänen talonsa rauhan vuoksi. Ja Glunggessa ei hänelle oltu lahjoitettu vielä mitään; yli palkan ei kolikkaakaan ja lypsäjä ja tallimies saivat aina harjakaisrahat. Oikein ja kohtuullista ei ollut, että hän, joka aina sai sietää vaikeimman vaivan ja huolen, ei koskaan saanut mitään erikoispalkkiota. Mitäs, jospa nyt pitäisikin itse nuo kolme taalaria? Isännän kohtaloa ei tosiaan siltä olisi syytä surkeilla, sillä huokeat olivat lehmät sittenkin, ja isäntä saisi olla tyytyväinen. Ja eihän Ulin tarvitsisi sanoa saaneensa näin paljoa lehmistä myydessään, hän voisi ilmaista voiton kolmea taalaria pienemmäksi kenenkään sitä aavistamatta. Hänhän oli näet myynyt lehmät ventovieraalle eikä siinä ollut läsnä juorukelloa minkään näköistä.

Mutta miten tahansa Uli siinä aprikoi, niin jokin salaperäinen ääni hänelle yhä vain sanoi, että rehellinen mies hän ei ole, jos tekee tuolla tavoin. Nuo hänen tuumansa ovat vain paholaisen verukkeita, kauniita koristeita, joilla konnamaisuutta peitetään. Hänen mieleensä tulivat entiset ajat, jolloin hän oli aivan samantapaisilla verukkeilla puolustellut kelvotonta itseään — ja oli huomannut, että hän niillä rikkoo Jumalaa ja ihmisiä vastaan. Ja hän muisti myös kerran ennenkin taistelleensa samantapaisen taistelun ja muisti että rehellisyyden voitto oli silloin ollut hänelle vain hyväksi. Ja yhä enemmän ja enemmän varmistui hän siinä päätöksessä, että hän ei anna kellekään syytä soimata itseään vääryydestä. Hän tahtoo olla puhdas ja moitteeton, jotta sitä paremmalla oikeudella voi opastaa toisia renkiä seuraamaan oikeutta. Ja hän tunsu, että jos hän nyt hairautuu, niin ei hän voi vaatia muilta yhtä paljoa kuin ennen ja että hänen täytyy ummistaa silmänsä toistenkin lurjusmaisuuksilta kun kerran itsekin on lurjus.. Jos hän tämän tekee, ei hän voi kohdella toisia oikeudenmukaisesti, kun kerran itse on yhtä huono kuin hekin. Ja ilkeäisikö hän sitten enää katsoa ihmisiä silmiin, jos tämä tulisi ilmi! Ja kylläpä muut rengit sitten ilkkuisivat! Ja kyllä hän saisi hävetä! (Uli-parka ei tiennyt, että oikea toisten rikosten anteeksianto johtuu kristillisestä rakkaudesta, eikä pahasta omastatunnosta; — ei koira koiran hännälle pole: tänään kolkkaa rangaistus sinut, huomenna minut.) Ja mitempä hän vastaisi Jumalalle tästä teostaan? Miten voisi hän enää rukoillakaan lapsen tavoin, jos sellainen tahallinen petos painaisi hänen omaatuntoaan?

Ei, enpä teekään niin, ajatteli hän ja solahutti nuo kolme taalaria taskunsa pohjalle ja vihelteli iloisesti, kunnes saapui ravintolan luo. Siellä kytki hän lehmänsä siimeiseen paikkaan ja meni sisään, istahti pöydän taa, tilasi haarikan ja vähän lämmintä ruokaa: kimpaleen lihaa, keittoa ja vihanneksia. Ja odotteli päivän jäähtymistä.

Odottamattoman aikaisin ja hyvällä tuulella tuli hän kotiin. Hänen ostamiaan lehmiä ei liioin keuhuttu. — Niin, miten kalliit lienevätkään, sanoi Jukka, ja eihän noista noin laihoista tiedä tokko oikein kalua saa. Taitavat olla jo niin sitkeälihaisia ettei taida maksaa vaivaa enää ruokkia. Mutta eihän huolita puhua vielä mitään, ennenkun kuullaan hinta. Uli kutsuttiin pikkutupaan ja siellä teki hän suoraan ja reilusti tilin kaupoistaan ja löi mukaan annetut ja voitettut rahat pöytään Jukan eteen. Jukka kuunteli kummissaan ja ihmetteli hyvää kauppaa, mutta tuumi kuitenkin, että ehkäpä Uli olisi saanut lehmistä vieläkin enemmän jos olisi vienyt ne Berniin saakka; mutta hyvästihän noista oli nytkin saatu ja ostetut, eivät ole kalliita nekään, mutta eihän tosin vielä tiedäkään, mitä niistä tulee. Harjaisrahat myydyistä lehmistä, — sillä nekin oli Uli antanut isännälle, — saisi Uli jakaa lypsäjän kanssa ja korvata niillä matkakulujaan. Ei, sanoi Uli, ei tämä nyt ole oikeaa menoa, hänen mielestään pitäisi isännän maksaa matkakulut, sillä isäntähän hänet oli matkalle lähettänytkin ja ainahan isännät ne maksavat. "Eipä nyt tullut paljoa hyötyä tuosta pitkästä markkinamatkasta", tuumi Jukka kaivaen kitsailien ja surren kukkarostaan nuo muutamat batzit. —

"Jopa olit taas kehno", sanoi emäntä kun Uli oli mennyt; "taalari olisi hänen pitänyt saada sinun pussistasi ja sinä rupesit vielä nylkemään häneltä matkarahaakin. Siten sinä pilaat kaikki palvelijat; ei ole hauskaa heistä säästää sinun omaisuuttasi." "Luuletkos sinä sitten, että tämä oli hyvä kauppa ja että tämä oli Ulin ansiota? Ehei, eikös mitä! Minäpä paninkin erään miehen ostamaan Uilta lehmät omaan laskuuni; tahdoin nähdä, tokko se pettää minua." "Kyllä olet illettävä", sanoi emäntä, "ja nyt äkäilet vielä kun se ei pettänyt! Kyllä, Jumalan nimessä, tuo on jo ihan kelvotonta! Kiittäisit hyvää Jumalaa kun olet saanut kunnan reingin; mutta etpäs, teet hänestä vielä kelmin. Varo sinä itseäsi! Kun hän sen huomaa, niin paiskaa hän sinua pääkuoreen niin että ikipäiväsi muistat."

Jonkun ajan päästä tuli Uli isännältä kysymään milloinkaan heinän teko alotettaisiin? Hänen mielestään oli jo aika sitäkin ajatella. "No sinä nyt olet se ijanikuinen hätähousu; eihän kukaan ole vielä alottanut heinäntekoa eikä minun mielestäni ole aina hyvä kulkea etunokassa." — "Ei meidän auta katsoa muihin", sanoi Uli, "meillä on tavattoman paljon enemmän heinäntekoa kuin muilla ja jos emme aiota ajoissa, niin jääme pian takimaiselle pajulle. Kun on jäänyt kerran jällelle, niin ei koskaan ehdi muiden rinnalle ja jälkimäisenä on aina pahin olla. Käy niinkuin sotaväessä: jälkimäisten täytyy aina juosta

kiivaimmin, ja jos he hetkenkin vitkailevat, eivät he tavoita toisia lainkaan. Ja jos jää vähemmille tuloille kuin muut, niin ei näytä säästäminen auttavan mitään." Jukka jarrutteli vastaan ja lateli verukkeitaan, mutta ei auttanut muu kuin ruveta tänä vuonna tekemään heinää ensimmäisenä koko kylässä.

Uli oli tottunut työskentelemään hyvillä työkaluilla; mutta kun kesätyökaluja tarkasteltiin, olivat ne kaikki mitä kehoimmassa kunnossa. Talossa ei ollut Ulin mielestä ainoatakaan kelvollista viikatetta. Jukka sanoi ostaneensa viime vuonna neljä uutta, ja haravia, hankoja jos miten monta; hän ei ymmärtänyt, mihin ne nyt kaikki olivat joutuneet. Ja jos ne oli varastettu, niin hassupa hän olisi jos alituisen ostaisi uusia. Miten vain haluttaa, sanoi Uli, mutta ei suinkaan hän kintuillaan niitä ja kourillaan haravoi; ja jos toivotaan kunnan työtä, niin pitää työkalutkin olla kunnolliset. — Viimein ostikin Jukka uusia työkaluja, mutta niin huokeaa kamaa kuin mahdollista. Ja kukapa ei tietäisi, mihin huonoilla ja huokeilla viikatteilla pystytään. Uli hankki viimein omilla rahoillaan itselleen kunnan asean. Mutta kun hän sitten rupesi muille esimerkkillään opettamaan niittämistä, niin heti hänelle vastattiin: anna parempi ase, tai pidä suusi kiinni!

Uli oli tottunut lähtemään niitylle jo kello kolmelta aamulla. Ensin ei hän tahtonut saada ketään niin aikaisin ylös; tuskalla ja työllä sai hän väen niitylle kello neljän aikaan. Lypsäjä ja tallimies eivät tahtoneet lähteä heinään apumiehiksi vaikka työssä oltiin ihan talon vieressä; ja kun he vihdoinkin tulivat, niin he vain laiskottelivat tai tuppautuivat Ulin etumieheksi kunnes Uli heille näytti mihin hän kykenee ja jätti heidät tuossa tuokiossa kymmenen askelta jällelleen. Kun hän vihdoinkin oli saanut rengit niitylle, puuttuivat vielä päivätyöläiset. Ne tulivat niin myöhään, etteivät ehtineet ennen suurusta kuin kertaalleen halaista niityn. Yksi oli niittänyt vähän omiakin heiniään, toisen oli pitänyt nittoa viikatettaan, kolmas oli kulettanut eukolleen virtsaa: mutta tästä ei kenenkään mielestä tarvitsisi virkkaa isännälle mitään ja kaikki he kuitenkin vaativat täyttä päiväpalkkaa.

Ei ollut Uli ennen uskonut, miten erilaista on niittää kello kolmelta kello kymmeneen aamulla hyvillä aseilla ja hyvällä päällä kymmenen riuskan pojan kanssa, kuin kymmenen laiskurin parissa, jotka työskentelevät vain tuumien: "päivähän se on huomennakin". Yksi tuossa kuhni, toinen tuossa kähmi. Ja hän ajatteli, että ihanko nuo ovat noiduttuja vai mikä niitä vaivaa, kun ne alituisen ruikuttelevat, ettei heiltä muka ole milloinkaan näin sivuja katkottu, eikä heitä ole milloinkaan ajeltu näin orjina. — Aika vastus hänellä oli seistä aamulla, mutta illallapas vasta tuskan lykkäsi! Jos tuli puolen päivän aikaan niitylle viikatetta hiomasta ja varustamasta vankkureita kuntoon, niin ei karheita ollut edes käännelty, sitä vähemmin pantu ruoille suojaan vietäviksi; jos jäi niitylle, niin sai taas odotella vankkureita. Ja jos itse nosti niityllä heiniä vankkureihin ja lähetti osan väestä viemään heiniä vajaan, niin eivät lähetetyt tehneet kelvon mitään; ja vankkureita ei näkynyt, ei kuulunut takaisin ja niityllä olijat saivat odotella niitä puolen tuntia toimettomina. Jos itse lähti häkkiä purkamaan, niin sujui purkamisen hyvin, mutta tallirenki ei taas niityltä lähettänyt heiniä ja vajaan nostajain täytyi hukuttaa aikaa turhaan ja odotella ja loikoa joutilaina varjossa. Ja illalla ei kellään ollut aikaa ruveta haravoimaan heiniä karhelle ja Ulin täytyi haukkumalla pakottaa heidät siihen työhön. Ruolle panosta ei kunnolla puhettakaan; sai tehdä itse jos halutti. Ja Uli juoksenteli ja räökkäsi itseään kuin hullu aamusta varhain iltaan myöhään saakka; ja naisväki oikein sääli häntä, mutta mitäs se auttoi. Uli aavisti, että nyt tässä taas juonitellaan tahallaan. Ja Jukka katseli vaan päältä, kylmästi, melkein ilkkuen. Naisväki tosin hätyytteli häntä vähän nuhtelemaan miehiä: eikö isäntä näe, että Uli ei mahda niille mitään? Ne härnäävät häntä tahallaan! Mutta silloin Jukka sanoi: "Oo, se on hyvä vain, ettei se saa kaikkia tottelemaan! Jos tässä kaikki sen pillin mukaan tanssisivat, niin kylläpä se tulisi ylpeäksi. Ei uskoisi enää auringon, kuun eikä tähtienkään olevan itseään ylempänä!"

Sinä kesänä olivat vielä sangen oikulliset säätkin. Oli tosin kauniitakin päiviä, mutta myös niin huonoja, ettei heinää voitu lainkaan tehdä. Olisi siis pitänyt ahertaa poudan aikana kahta uhemmin; tuolla ainoalla keinollahan maamies voi parantaa huonoja säitä, ja sen keinon muisti Uli myös. Mutta kymmenittäin, ei ainoastaan tämä yksi, tuli hänen tielleen kompastuskiviä. Kiusallista se oli, sen ymmärtää jokainen. Moisesessa tuskassa ihminen joko tukehtuu, läkähtyy sappeensa tahi purkaa sitä ilmi niin että tuli soi, seinät tärisee, hiukset karkaavat pystyyn ja karjunta kuuluu yli seitsemän kuningaskunnan. — Sunnuntaina kirjoitti Uli entiselle isännälleen, ettei hän enää tällaista siedä! Häntä kiukuttaa niin että sappi on haleta! Syödä ei voi enää niin palaa, tuntuu kuin joka nokareeseen tukehtuisi; ja kun hän vain vilkaiseekin yhteenkin noista lorteista, niin alkavat hänen kyntensä syhyä. Ja heillä on heinäntekoa vielä paljon ja huomenna pantava niitetyt vajaan. Ja jos ne vielä vehkeilevät kuten aina ennen ja jos isäntäkin hänelle vain ilkkuu, niin hän antaa hiiden paltun koko talolle ja tulee siekailematta entisen isännän luo! Tämä on hiton elämää, tämä, kun sekä palvelusväki että isäntä ovat vastassa. Emäntä kyllä ymmärtää asian, mutta paljoakos se mahtaa; ja jos se muija olisikin isäntänä, niin olisi talossa aivan toinen komento.

Huomenna oli pouta; ja illaksi uhkasi tulla ukkonen. Jo kello kahdeksan aamulla herkesi Uli niittämistä ja rupesi kouhottelemaan heiniä kuivamaan; ja jo aamulla vietiin kaksi vankkuria suojaan. Murkinalla sanoi Uli kotiväelle, ettei tarvitse varustaa illallista kovin varhain, sillä tänään kai päästään työstä vasta myöhään. Heinä ehtii tänään vielä kuivaa, se on toimitettava kaikki suojaan; tulee iso

vahinko, jos sade vielä kerran saa sen kastella.

Iltapäivällä rupesti työ tokeilemaan, oltiin kuin tervassa; seisottiin nokat vastakkain, kättä ei liikautettu. Missä Uli liehui, siellä kävi työ; mutta minne hän tuli, siellä ei tehty mitään. Lypsäjä ei tullut niitylle ja tallimies ohjasi vankkureita niin hitaasti kuin olisi niitä ollut etanapari vetämässä. Ja kun Uli sanoi hänelle: "Ajahan kovemmin, kyllä hevoset jaksavat!" niin kaatoi hän tahallaan kuorman ojaan ja siinä meni tuntikausi ennenkun saatiin se ylös. Ja kun Uli tuli hätään ja sanoi, että kyllä se nyt on umpisokea, joka ajaa kuormansa ojaan, niin sanoi tallimies: "Omapahan on syysi. Isäntärenkihän tässä itse pitää sellaista kiirettä. Kun hän vain ilmestyy niitylle, niin heti käy kaikki hullusti! Ja minä en rupea enää olemaan orjana kuten muut ja jos en osaa ajaa mieliksesi, niin aja itse! Minä en puutu enää piiskan varteen jos ei isäntä itse tule käskemään." Ja tallimies nakkasi piiskansa Ulin jalkoihin ja heittäytyi mukavasti ruolle loikomaan. Uli käänsi jo piiskan tyven kämmeneensä koetellakseen miten kylmä kuumentaa, mutta hillitsi kuitenkin mielensä ja ajoi itse kuorman kartanolle.

Emäntä oli varustamassa illallista, ja kun hän näki Ulin tuovan kuormaa kotiin, niin kysyi hän Vreneliltä, joka tuli ulkoa tupaan: "Mitäs nyt on tapahtunut, koska Uli itse ajaa kuormaa?"

"Kysy itse häneltä, täti", vastasi Vreneli. "Väki juonittelee ja jos ei serkku mene Ulin avuksi, niin ei nyt koidu hyvää! Minä hänenä olisin jo aikaa sitten laputtanut matkaani."

Emäntä nousi ylös, meni pihalle Ulia vastaan ja kysyi:

"Minkätähden sinä itse ajat? Mitäs nyt on tullut?"

Huulet valkeina ja vapisevalla äänellä kysyi Uli: "Missä on isäntä? Minä tahdon häntä tavata."

"Hyvä Jumala, miten sinä olet oudon näköinen! Tule nyt toki tupaan, siellä se on. Pitäköön nyt joku sillaikaa hevosta."

Uli meni tupaan emännän jälestä ja ripeästi otti emäntä uunin kulmalta kahvikupin, jossa kahvi jo höyrysi valmiina ja sanoi: "Ota nyt pois heti ja juo. Minä varustin sen Vrenelille, mutta juo nyt vaan; saahan se Vreneli sitten vasta. Mutta sanohan nyt heti, mikä sinulle on tullut?"

"Emäntä, minä lähden pois, hetipaikalla; minä en siedä tätä enää! Minä annan piiskan isännän kouraan ja tahdon heti tänään palkkani. Minä en rupea tappamaan itseäni muiden vuoksi. Ja kun vielä ilkutaan!"

"Voi Uli, Uli, kuka sinulle on ilkkunut?"

"Kuka! Juuri isäntä! Ja se se pitää minua vain narrina ja hän ei ole mikään isäntä, muuten se ymmärtäisi mikä on hänen velvollisuutensa ja oma etunsa! Ja siksi minä lähden!"

"Ja mikä se on sitten se minun velvollisuuteni ja etuni?" kysyi Jukka, joka juuri oli tullut ovelle.

"Minä tahdon palkkani heti", sanoi Uli, "ja menen matkaani."

"Ei sinulla ole syytä mitään", sanoi Jukka, "jää pois."

"En, isäntä, minä en jää ja minulla on hyvät syyni. Te otitte minut isäntärengiksi, mutta Te ette auta minua milloinkaan. Te ette määrää itse mitään; mutta menenpäs minä määräilemään! Täällä saa kukin tehdä mitä tahtoo. Teillä ei ole hyötyä mistään isäntärengistä! Te petitte minut pestatessanne, minä en rupee täällä olemaan."

"No mitä sinulla sitten on nurkumista?" Jukka jo vähän arkaillen.

"Mitäkö? Sitä, että te ette ole mikään isäntä. Jos olisitte, niin olisitte tulleet niitylle tänään ja kiirehtineet, käskeneet tahi edes sanoneet, että pitää liikkua vähän ripeämmin. Mutta sen sijaan annatte vain minun yksinäni puuhata, vaikka te olette nähnyt hyvin miten ne vetelehtivät. Lypsäjä ja tallimies eivät tahdo tulla niitylle ollenkaan. Ja siksi minä lähden."

"No älähän nyt riehi noin", sanoi Jukka, "enhän minä joka paikkaan ehdi. Jos olisit vähänkin suutasi avannut, niin olisin tullut ja sanonut niille; mutta kun on niin paljon ajattelemista ja huolta, kuin minulla, niin eihän aina ehdi kaikkea ajattelemaan."

"Olkoon miten on", sanoi Uli, "minä vaan tahdon palkkani, ja en jää!"

"Voi Uli", sanoi emäntä, "juohan nyt toki kahvisi ja maltahan mieltäsi. Me pidämme sinusta niin paljon eikä kukaan meistä ole sanonut sinulle niin paha sanaa. Päin vastoin, Vreneli ja minä olemme aina sanoneet keskenämme, että jos näin hyvää menoa jatkuu, niin saadaan talo pian kuntoon ja meillekin

tulee kerran hyvä järjestys."

"Niin kauan kun täällä on tuo lypsäjä ja tallimies, ei mistään tule mitään ja heidän kanssaan en rupea olemaan enää niin siunattua hetkeä; joko lähden minä tai lähtekööt he."

"Tjah, tjah", sanoi Jukka, "vihapäissään tekee usein vääryyttä; jos tuumittaisiin asiaa vielä molemmat täänpäivää. Sittempähän huomenna ehtisi päättää."

"Se on jo tuumittu, isäntä", sanoi Uli. "Minä olen jo kyllin kauan hautonut sitä mielessäni; työntäkää heti palkka joko tallimiehelle ja lypsäjälle tai minulle, kummin tahansa."

"En minä anna rengin itseäni komennella!" sanoi Jukka.

"Enhän minä teitä komentelekkään, vaan saatte valita; mutta jommin kummin sen pitää käydä."

"Ole nyt järkevä", sanoi emäntä Jukalle, "ompahan tässä nyt paljon valitsemista!"

"Niin, niin, mutta mistäpä sitten ottaa uuden tallimiehen ja lypsäjän tällaiseen kiireeseen aikaan, kun tarvitaan töissä joka sorkka? Ei se käy päinsä."

Uli sanoi: "Täällä tullaan ihan yhtä hyvin toimeen olkoot he poissa tai ei. Osaanhan minäkin lypsää ja vedättää heiniä yhtä hyvin kuin hekin. Minä teen aluksi niiden molempien tehtävät ja luullakseni uudet saadaan hyvin pian. Vaan tehkää mitä tahdotte; minä lähden hyvin mielelläni. Minä kirjoitin jo eilen Johannekselle, että minä palaan pian hänen luokseen."

Tämä jo tepsii Jukkaan ja hän taipui kutsuttamaan tallimiehen ja lypsäjän sisään antaakseen heille palkan. Ensin nämä luulivat, että isäntä aikoo heitä vain torua ja alkoivat siis heti hirveästi röyhistelä kuten aikoen koko maailmaa uhmata. Mutta kun Jukka sitten mainitsi palkasta, niin sanoivat he, että kyllä he kernaasti lähtevät; mutta saisipahan isäntä sitten nähdä, miten käy kun Uli on potkinut talosta pois kaikki ne, jotka eivät ole hänestä mieleisiä! Lyököön isäntä rahat pöytään vain, kernaasti heidän puolestaan. Jo aikaa sitten olisivat he muualla voineet saada parempia palkkoja! Jukka alkoi epäröidä, mutta onneksi oli emäntä jäänyt tupaan ohjaamaan näitä lähtövankkureita jos ne rupeisivat tiellä takertumaan tai ojaan kellistymään. Ja emäntä sanoi nyt: "Anna, Jukka, niille palkka vain, mielelläänhän ne sanovat sen ottavansa! Niistä lurjuksista on jo kauan ollut vastusta; hyvä kun niistä viimeinkin pääsee. Toivon, että jo tänään laputtavat matkaansa." — Eivät he mokomaan taloon jääkään niin hetkeksi enää, sanoivat lypsäjät ja tallimies. Saavat heistä nähden tehdä heinänsä vaikka Martin päivään saakka, hauskaa heistä vain! Ja kuta pikemmin pääsevät, sitä parempi!

Jukka työnsi molemmille rahat eteen.

Ulkona alkoi tuulla; hattarat kiisivät taivaalla, mustat longat, synkeät kuin tulevaisuus huolten raskauttamasta sielusta, kohosivat verkkaan taivaalle, linnut piiloittautuivat pensasiin, kalat näppivät veden pinnalta hytysiä, tuulispäät huiskauttivat, tupruttelivat heiniä ja pölyä korkealle ilmaan. Uli koetteli saada ennen sadetta heiniä suojaan niin paljon kuin mahdollista; tuvassa lypsäjä ja tallimies lukivat rahojaan ja hymyilivät ilkkuvasti Jukalle ja sanoivat: "Eikös nyt isäntäkin haluaisi lähteä apumieheksi niitylle? Kyllä nyt miehiä tarvitaan tällaisella heinäpoudalla." Tuuli tempasi heinät hangoista, hevosten harjat huiskivat, kuormat kiisivät rukoja kohti, haravoijanaiset hyppelehtivät kuin vasikat ja juoksuttivat ajajain jälestä helmallisittain heiniä häkkiin. "Hei, tässä!" huudettiin alaalta; väkevät hevoset kiisivät täyttä ravia; hankomiehet jälestä juosten nakkasivat vankkureihin hangollisen heiniä, jotka taitava ajaja otti avosylin polvillaan vastaan. — Suuria pisaroita alkoi ropista, tuuli yltyi, yksi hyppäsi hakemaan kuormaköyttä, nousi keikahtaen kuormalle ja köytti sen kiinni paksuilla nuorilla; touhuten puuhasivat haravoijat kuorman kimpussa ja sukivat siitä rippeet. Silloin tuli myrskypää, rankkasade räiski, jylähtelivät mustat pilvet, pöly pilvenä sadetta pakeni. Väkevät hevoset kiisivät vajaa kohti, täyttä laukkaa, mutta Ulin varma käsi niitä ohjasi. Hangot olalla juoksivat nostajat jälestä ja helmat korvissa hynttyyttivät viimeisinä haravoijat hassut, ja pudistelivat nauraen, pajattaen turvallisen katon alla vettä vaatteistaan. Vesi virtanaan lankesi, pauhasi, pitkäinen läimähteli ja valaisi hämärää, hataraa vajaa, jylinä kattoja kiersi; ja arkana, vakaana seisoi väki vajan suojassa Herran ajaessa jylisevin vaunuin heidän päänsä ylitse.

Päivä pimeni, huudettiin illalliselle, musta oli vielä taivas, mutta sade kohisi jo hiljaisemmin ja ukonjylinä eteni. Silloin tulivat tallimies ja lypsäjä pyhävaatteissaan sanomaan hyvästejä tovereilleen. Toiset ihan ällistyivät. "Mitäs nyt on tapahtunut?" — Kysykööt Ulilta, vastattiin, hän se nyt on isäntä tässä talossa, he lähtevät mieluummin matkaansa kuin ovat yksissä moisen kanssa; he eivät jäisi enää tänne rahasta mistään.

Kun he olivat saaneet tavaransa toisten huomaan ja luvanneet ne sitten haettaa pois jälestä päin; ja kun olivat ennustaneet toisille, etteivät hekään enää kauan täällä voisi olla, lähtivät he pois talosta kuten yölepakot yön selkään, huolimatta illallista, jota heille tarjottiin.

Uli ei nähnyt heidän menoaan, mutta kun hän kuuli, että he olivat lähteneet, putosi kuin leiviskän kivi hänen sydämeltään. Ja se lisätyö, jonka hän nyt sai heidän tähtensä, tuntui hänestä aivan kuin palkalta, ja hän oli iloinen. Poistui aivan kuin kaksi jarrua kunnon koneesta. Vaikka talossa nyt oli kaksi työntekijää vähemmän, saatiin kuitenkin aikaan enemmän kuin ennen. Tosin kyllä Uli ahersikin ihmeellisesti ja tuntui kuin hänellä olisi nyt ollut kahden, kolmen miehen voimat. Hän niitti ja hoiti samalla karjaa ja hioi viikatteet eikä viipynyt kuitenkaan kotona muita kauemmin; mutta hän osasikin sovittaa työt hyvin yhteen ja suoritti pari kolme tehtävää melkein yhdellä rutaisulla. Vain noin sivumennen tekaisi hän sivutyön, johon toiselta olisi kulunut toista tuntia. Tästäpä vasta oikein näki, mikä on ero riuskan miehen ja köntyksen välillä. Vasta nyt voi Uli oikein koota työvoimat niin että kunkin työntekijän täytyi auttaa toistaan. Hänen johtonsa alla sai renkipoika aikaan saman kuin täysikäinen renki. Muista palkollisista ja päiväläisistä näytti nyt pahahenki eronneen. He olivat hyvin taipuisia ja toimeliaita. Tuntui melkein kun alkaisivat he jo tehdä työtä omasta innostaan. Ne, jotka ennen olivat juonitelleet pahimmin Uliä vastaan, olivat nyt, juonten saatua näin surkean lopun, kaikkein innokkaimpia työssä. He ihan kehuivat Uliä ja kertoivat hänelle mitä kaikkea se tallimies ja lypsäjä oikein olivat tehneet, sanoneet ja punoneet häntä vastaan. Ja jo monasti he muka olivat niitä varottaneet ja sanoneet, ettei tästä hyvää koidu; mutta mitenkäs he voivat mennä sekaantumaan niiden asioihin! Ja eiväthän he silloin vielä olleet Uliä tunteneetkaan niin kuin nyt.

Ja lypsäjä ja tallimies eleivät ilossa ja remussa läheisessä kapakassa ja kehuivat ja kerskuivat, millaisia poikia he olivat olleet ja eivät saaneet unta silmiinsä ilolta ajattellessaan ja odotellessaan, että mikähän sekamelska ja hävitys nyt Glunggessa tulee kun he ovat lähteneet pois! Ja meni ensimmäinen päivä, ja silloin he sanoivat: kyllähän se vielä meni, mutta saas nähdä miten käy huomenna! Mutta huomenkin meni. Ja silloin jäivät he toivomaan kolmatta päivää. Mutta kolmaskin meni ja Glunggessa askarreltiin aivan ahkerasti ja levollisesti. Kukaan ei siellä piitannut heistä mitään. Ja katsos mokomaa: kun lypsäjä ja tallimies tulivat Glunggen palvelusväen näkemiin, niin eivät nuo entiset ystävät heitä enää olleet näkevinäänkään! Silloinkos alkoi heistä tuntua tukalalta, sillä kumpikin heistä oli odottanut, että heitä lähetettäisiin hakemaan ja pyytelemään takaisin. Ja kumpikin oli jo päättänyt, mitä hän silloin Jukalta vaatisi ja miten paljon tahtoi lisää palkkaa. Mutta heitä ei haettukaan! Ja kukaan ei heistä piitannut. — Silloin lähetti tallimies Jukan luo salaisen lähetin, jonka oli noin kautta rantain saatava Jukka ymmärtämään, että tallimies olisi ehkä taipuisa tulemaan takaisinkin. Sillä oikeastaan oli muka lypsäjä yksin kaikkeen syypää, sehän se oli salakähmässä yllytellyt muita eikä tallimieskään ollut älynnyt karttaa hänen juomaan. Ja tallimies oli nyt muka pahoillaan ja tunnusti erehtyneensä. — Mutta lypsäjäpä lähettikin ihan samallaisen lähetin Ulin luo ja lupasi Ulille taalarin, jos Uli toimittaisi hänet takaisin entiseen paikkaan. Sillä tallimieshän näet oli kaikkeen syypää; ja jos ei tallimies olisi juonitellut, niin ei lypsäjänkään päähän olisi pälkähtänyt sillä tavoin vetelehtiä. Ja heti kun Uli ottaisi lypsäjän takaisin, kertoisi hän ihan juurta jaksain kaikki, mitä kaikkea se tallimies oikeastaan oli tehnyt. Sillä lypsäjä tiesi muka paljon yhtä ja toista, jota ei talossa vielä aavistettukaan.

Ulin ollessa viikatetta hiomassa, tuli Jukka hänen luokseen ja sanoi: "Tallimies olisi taipuisa tulemaan takaisin; se katuu nyt ja kuuluu sanovan, että lypsäjässähän se on kaikki syy. Taitaa olla parasta, kun pyydetään häntä tulemaan takaisin? Hän on tottunut talon tapoihin ja uusia täytyy kauan opettaa ja ohjata ennenkun ne saa mieleisikseen."

"Isäntä", sanoi Uli, "tehkää mitä tahdotte, mutta minä en vaan rupea enää mihinkään tekemisiin tallimiehen kanssa. Lypsäjä kuului luvanneen antaa minulle koko taalarin, jos puhun hänen puolestaan. Kuuluu sanovan, että tallimieshän se on kaikkeen syypää. Samallaisia ovat molemmat, yhtä luuta vuohen sarvet. Ja jos tulevat takaisin, niin varmaan alkaa riita uudestaan."

"No niin", sanoi Jukka, "niinhän se on. Mutta mitäs sinä oikein arvelet, mitenkäs me nyt tullaan toimeen, kun sinusta ei ole mikään mieleen? Täytyyhän työt suorittaa sääntilleen, eikähän me näin voida kauan olla."

Hm, myhähti Uli, työt oli hänen mielestään kai suoritettu yhtä sääntilleen kuin lypsäjän ja tallimiehenkin talossa ollessa. Heinähän oli näet jo melkein tehty ja kuitenkin oli, huonoista ilmoista huolimatta, kulunut siihen työhön paljon vähemmän aikaa kuin mitä kuuluivat ennen siinä kuhnailleen. "Ei, tässä ei jää työt hunningolle!" huudahti Uli.

"Sinähän olet kuin ruutisarvi, Uli", sanoi Jukka. "Eihän sinun kanssasi enää uskalla puhuakaan!"

"Enkös mitä", vastasi Uli, "mutta minä kun olen ollut puuhaavinani voimaini takaa eikä mitään ole jäänyt tekemättä, ja kuitenkin aina yhä vatkutetaan, ettei tässä muka tulla toimeen ilman lypsäjää ja tallimiestä."

"Niin, enhän minä nyt sitä sano", sanoi Jukka, "mutta ymmärrä nyt minua. Sillä entäs tästälähin? Eihän sitä näin aina jaksaa. Täytyyhän hankkia uudet rengit sijaan."

"No sitähän minäkin ajattelen", sanoi Uli, "ja minä luulin, että te olisitte jo tiedustellut uusia."

"Enkä ole", vastasi Jukka, "minä luulin, että sinä hankit uudet koska kerran olet ajanut vanhatkin talosta."

"Enhän minä ole mikään isäntä", sanoi Uli, "enhän minä, renki, voi pestata toisia renkiä. Eikä se olisi teistäkään soveliasta. Mutta ellette panisi pahaksenne, niin sanoisimpa teille jotain."

"No sano vaan", tuumi Jukka, "empä ole liioin tottunut siihen, että sinä pyytelet suun vuoroa."

Nyt selitti Uli, että talossa pitää välttämättä olla isäntä, jos tahdotaan taloa hyvin hoitaa. Tähän saakka olivat täällä olleet kaikki isäntinä: tallimies, lypsäjä isännöineet mielin määrin karjapuolella, toiset noudattaneet esimerkkiä ja kukin oli elänyt miten tahtoi. Jukan ei pitäisi nyt suuttua, mutta kyllä Uli vain sanoi, että Jukka ei ole oikea isäntä eikä pidä ohjia oikein käsissään. Työväki ei hänestä piittaa ja kuitenkin ei hän usko ohjia kellekään muulle. Siksi onkin kukin ruvennut isännöimään itse, yksi vetelehtii siellä, toinen täällä, kukaan ei täytä velvollisuuksiaan. Sehän on ihme, ellei tästä talosta saa tuloja kahta vertaa enemmän kuin ennen, jos vain hoitaa oikein maata ja käyttää hyväkseen kaikki tilan edut, kuten muuallakin maailmassa on tapana. Mutta siksi pitääkin täällä olla jonkun käskijänä ja muiden on tiedettävä, ettei heidän auta muu kuin totteleminen. "Ja minun mielestäni olisi aivan luonnollista, että Te itse ottaisitte ohjat käsiinne; vaan jos ette tahdo, niin hankkikaa edes joku, jolla on valta käskeä teidän nimessänne; muuten en minä tässä tule toimeen."

"No käske sinä sitten", sanoi Jukka. "Olenhan minä jo sinulle monasti sanonut, että sinun on niitä käskettävä, sillä se on sinun tehtäväsi."

"Niin, olettehan te minulle sanonut; mutta ettepäs ole sanonut muille, että heidän täytyy minua totella!"

"No kaikkea sinä nyt! Mutta ethän sinä suinkaan luulle, että sitä heti, ihan vain noin voi tupata ohjat kokonaan ventovieraan kouraan ja käskeä häntä komentelemaan kuin ei talossa isäntäväkeä olisikaan! — Komenna, minun puolestani, komenna kaikkia! Kunhan et vain mene komentelemaan emäntää ja määräilemään mitä hänen milloinkin on keitettävä."

"Sitä valtaa minä en tahdokaan enkä tarvitse", sanoi Uli, "mutta lypsäjää ja tallimiestä täytyy saada käskeä ja määrätä heidän tehtävänsä; ja täytyy saada vaatia heitä täyttämään ne niinkuin tahtoo. Ei sovi, että navettapuolella elellään miten sattuu, tallipuolella kuten haluttaa. Kunkin täytyy olla toisten apuna. Herrain omistamille maataloille käy huonosti tavallisesti juuri vain sen vuoksi, etteivät isännät ymmärrä talon hoitoa, joten eivät myös osaa ohjata työläisiään. Kukin heidän alustalaisistaan tekee mitä tahtoo."

Jukka antautui kohtalonsa valtaan. Hankittiin kaksi uutta renkiä ja Jukka käski niitä ehdottomasti tottelemaan Uliä.

Entinen tallimies ja lypsäjä vaelsivat viimein toivottomina maailmalle, kun he eivät olleet saaneet lähistöllä paikkaa vaikka miten hakivat. Ja he sadattelivat nyt sydämensä pohjasta ihmisten kataluutta. Kun he olivat olleet Glunggessa, olivat ihmiset aina heitä kehuneet ja ylistelleet. Oli tuntunut aivan siltä kuten joka isäntä haluaisi heitä palvelukseensa. Mutta kun he nyt olivat saatavina, niin ei heitä kukaan huolinut.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Miten isä ja poika kokeilevat rengillä.

Glunggea ohjattiin vakaasti ja varmoin käsin ja emäntä sanoi usein, ettei hänellä ole koskaan ennen ollut niin mukavaa olla, ihan on kuin uuteen elämään virottu; ilo oli nyt kääntelehtiä ja katsella valmista. Ja hänestä oli ihan tavatonta tämä hyvä maidon tulo. Entisistä lehmistä saatiin nyt tällä hoidolla maitoa melkein kahta vertaa enemmän kuin ennen. Ja tuntui aivan siltä kuin lehmät olisivat tehneet tahallaan hänelle ennen kiusaa, sillä harvoin oli hän saanut kylliksi maitoa tarpeisiinsa. Ja kun ei ole maitoa, niin mitenkäs sitä oikein tulee ruokataloudessa toimeen! Nyt ei ole niin hädän paikkaa elonkorjuujuhlistakaan ja kerrankin jää hänelle voita pyttyyn niistäkin kemuista.

Mutta Jukka sitävastoin ei ollut mielissään. Hänestä tuntui kuin olisi hänet nyt ihan syrjäytetty isännyydestä. Usein maleksi hän tiluksillaan ja kolusi ja nuuski kaikki paikat, löytääkseen edes vähänkin virheitä ja harmitellakseen, ärhennelläkseen sitten edes vaimolleen niistä. Ulille ei hän

tohtinut purkaa sappeaan suoraan. Uliä hän pisteli vain selän takana. Mutta ei malttanut kuitenkaan olla silloin tällöin käskemättä väkeä toimimaan ihan päinvastoin kuin Uli oli määrännyt.

Kerran maleksi hän näin kallella kypärin katselemassa viljapeltoaan ja harmitteli, että ruis on huonoa; ja hän olisi mielellään syyttänyt laihon huonoudesta Uliä, mutta ei voinut, sillä Ulihan ei ollut vielä täällä ollessaan ehtinyt tätä peltoa muokata! Silloin tuli mylläri Jukan luo ja sanoi: "Sinullahan on oikein hyvä pelto, ruis tiheää ja pian kypsää! Ja sitä minä aioin sinulta kysyä, että etkö sinä voisit antaa minulle nyt noin kolmeakymmentä mittaa? Tarvitsisin näet välttämättä enkä tiedä mistä saada." Jukka ja mylläri tekivät kaupat. Mutta sitten sanoi Jukka: "Etköhän tekisi minulle pientä palvelusta? Menisit ja houkuttelisit vähän isäntärenkiäni, lupaisit sille taalarin, jos se toimittaisi sinulle jyvät niin tai niin halvalla. En tiedä oikein mikä se on. Kehenkään ei saa tässä maailmassa liiaksi luottaa; sillä juuri kun luulee saaneensa oikein kunnollisen, niin onkin saanut kaikkein katalimman." — Mylläri tietysti lupasi ja meni eräänä iltana Ulin luo. Uli oli juuri lukemassa kirjettä entiseltä isännältään. Johannes pyysi Uliä koettamaan vain pysyä Glunggessa. Ulin oli oikein hartaasti puheltava ja selitettävä asioita Jukalle, ja aina suurin sanoin. Paljon parempi on heti puhua suoraan suunsa puhtaaksi kuin hautoa soppea sisässään; sillä salattu harmi kalvaa ja pilaa ihmistä ja viimein se puhkee ilmi sellaisella hillittömyydellä ja niin sopimattomana puuskana, että saa sen vuoksi sitten jälestä hävetä. Ja eihän Uli ole mikään tyttö hempu, joka kuolee harmista ja sydämen kivuista! Siksi ei Uli saa langeta toivottomuuteen. Kuta kärsivällisemmin totuttaa itsensä ristiä kantamaan, sitä keveimmäksi risti vähitellen tulee. Ja Ulin ei pidä vaatia kaikkia muutoksia yhtäikää. "Kun olet saanut uudet palvelijat pestatuksi näiden kahden sijaan, niin älä heti rupea eroittamaan muita entisiä, jotka eivät ole sinusta mieleisiä. — Paljon terveisiä vain ja milloinkahan sinä tulet meille, meillä kaikilla on niin hirveän ikävä."

Tämän hartaan kirjeenlukijan luo tuli nyt mylläri, istuutui puhelemaan hänen kanssaan ja kehui Uliä korein sanoin; ylisteli tunkioita, ylisteli rehun paljoutta, näkyi sitä olevan yli talon tarpeen. Ja viimein, kauan kierreltyään, kaarreltuaan alkoi puhua tuosta jyvökaupasta. Hänen olisi näet saatava jyviä ja Jukallahan niitä olisi antaa. Mutta se nyt on niin kummallinen, se Jukka, ei sillä ole järkeä kaupan teossa. Ensin tahtoo se ihan mahdottomia, ja sitten sillä on tavaraa niin yllin kyllin, että se tuppaa sitä ihan puoli-ilmaiseksi. "Mutta minun ei sopisi nyt tällä kertaa odottaa sen uutta päähänpälyystä enkä voisi maksaa ihan järettömiä hintojakaan. Vaan tiedänhän minä, että sinustahan se kaikki riippuu, sinullahan täällä nyörit oikeastaan seisoo." Mylläri, pyysi siis Uliä puhumaan hänen hyväkseen Jukalle. Ja jos Uli hommaisi elot hänelle yhdeksällä kymmenellä batzilla, niin ei hän paria taalaria kitsailisi. "Yhdeksän kymmentä batzia on tosin liian paljon jo sekin, mutta minä tarvitsen välttämättä nyt jyviä enkä saa niitä muualta ennen elonkorjuuta." Uli sanoi, ettei hän tähän puutu, se on isännän asia. Mutta mylläri ei antanut perää, vaan kaivoi viimein taskustaan taalarin ja aikoi pistää sen Ulin kouraan. Mutta silloinkos Uli nousi ylös ja alkoi mylläriä haukkua! Mylläri on kelmi, kun koettaa yllyttää palkollista pahuuteen; hänellä ovat nähtävästi kolikot sangen tiukalla, koska luulee olevan muillakin! "Mutta minä en tahraakaan omaatuntoani yhden myllärikelmin vuoksi, vaikkapa antaisit minulle kaikki jauhot, mitä eläissäsä olet näistä taloista varastanut" j.n.e. Mutta siitäkös kivastui myllärikin lopulta ja sanoi, että on niitä tilallisiakin ehkä kehnompia kuin hän ja sellaisia, joiden laiseksi hän ei tunnustaisi itseään kuuna kulloissa ikänä. Eikä hän ole tätä tehnyt omasta alotteestaan, ei ikinä hän ole tehnyt vielä kellekään mitään paha.

"Kenenkäs alotteesta sitten sen teit?" kysyi Uli.

"No tottahan tuon nyt arvannet, koska olet kaikessa olevinasi niin viisas!" vastasi mylläri.

"Niin isännänkö?"

"Enkä sano mitään", vastasi mylläri, "mutta pitäisihän sinun tuo jo arvata".

Silloin Uli raivostui ja tuli samalla haikeille mielin, hänen rintaansa ahdisti niin että nielusta tuskin henki kävi ja suuret, raskaat kyyneleet vierivät hänen poskilleen ja hän heristeli nyrkkiään voimatta sanoa muuta kuin: "Vai niin" ja juoksi ylös kamariinsa. Mylläri puikki kiertoteitä kiireesti keittiöön ja sanoi emännälle, että pitää nyt heti joutua ja mennä sinne ylikamariin, mikä tullee Ulille. Mylläri arveli, että nyt on tehty tyhmyyksiä; ja sitten kertoi hän, miten hänet oli pantu kiusaamaan Uliä ja mitä Uli oli sanonut ja miten hän oli arvannut nämä isännän juoniksi. "Vreneli, mene nyt sinä katsomaan mitä se tekee ja tule sitten sanomaan", sanoi emäntä. Mutta emäntä meni miehensä luo ja sanoi: "Kyllä olet inhottavin ihminen maailmassa; eikö yksi kerta sinulle jo riittänyt? Sinulla on paras renki koko seudulla ja sinua riivaa piru kunnes saat sen ajetuksi talosta." Jukka sanoi, että ei saa luottaa liikaa kehenkään tässä maailmassa. "Ja vaikka *sinä* olisit ihan hassuna Uliin, niin sittenkin pitää *minun* pitää silmäni auki. Kuka ties miten kävisi, jos en minä olisi vähän varuillani. Vähässä ajassa ne ihmiset voivat muuttua. Ja koetellaanhan sitä hevosiakin, enkä minä ymmärrä, miksi ei saisi koetella ihmistä? Paljon enemmänhän niistä voi tulla tuhoa kuin hevosesta. Ja vaikkapa Uli olisi tuon taalarin ottanutkin, niin en minä siltä olisi häntä ajanut talosta. Olisinpahan vain tiennyt, miten paljon häneen voi luottaa."

"Mutta Jukka, luuletko sinä, että kunnon mies pysyy sellaisessa talossa, jossa häneen ei rahtuakaan

luoteta, vaan aina koetetaan saada häntä loukkuun? Rehellinen ihminen ei siedä olla paikassa, missä aina näkee itseään epäiltävän."

"Voi sinua lasta, muori paha", sanoi Jukka. "Nykyään ajattelevat ihmiset etuaan eivätkä toisten epäilyksiä. Eikä se saa muuallakaan parempaa palkkaa kuin meillä. Kyllä se harkitsee ennenkun lähtee."

Sillä välin oli Vreneli mennyt ylös ja näki Ulin ajavan kapistuksiaan arkkuun ja kuumat kyyneleet vuosivat hänen poskiaan pitkin. Tuontuostakin tunkeutui hänen huuliltaan: "Voi perhana, voi perhana!" Vreneli tuli ovelle ja kysyi: "Mitäs sinä teet, mikäs sinulla on?" Uli ei vastannut pitkään aikaan mitään, kunnes Vreneli tuli vielä lähemmäksi. "Minä menen pois", sanoi Uli. "Älä huoli", sanoi Vreneli, "ei se maksa vaivaa; serkku on nyt sellainen mikä on, mitäs hänestä!" — Mutta Uli sanoi, ettei hän ole missään tottunut mokomaan kohteluun, missään ei ole hänelle oltu tällaisia. "Siinä se nyt on palkka, vaikka tehdä reuhtoo työtä ihan katketakseen ja koettaa tehdä isännälle hyvää minkä voi! Ja kyllä minä jo tiedän, mihin tämä viimein vie. Viimein se piru häpäisee minun nimenikin ja tekee minusta syyttömästi kelmin. Siis lähden ajoissa! Ottakoon, vanha hapan, uuden mistä saa. Minä olen ollut jo yli puoli vuotta täällä eikä se paholaisen ukon könttöyrä ole vielä kertaakaan ollut minuun tyytyväinen!"

"Sellaistahan se on meillä toisillakin", sanoi Vreneli. "Minä hoidan koko ruokatalouden, mutta minulle ei se anna palkkaa mitään ja ilkeää vielä sanoa, että minä syön armoleipää. Jumala ties, mitä olisinkaan tehnyt, ellei tättä olisi ollut. — Mutta, kuule, älä nyt tee meille tätä surua; sinä teet työt niin hyvin, meillä on nyt niin hyvä olla ja kaikki käy oikein ilolla. Ja ajatteles, miten lypsäjä ja tallimies sitten ilkkuisivat kun sinäkin joutuisit pois! Kylläpä ne muistaisivat toitottaa maailmalle, että sinä olet saanut potkut! Saisit puolustella itseäsi vaikka miten, pahaa ihmiset sinusta vain uskoisivat."

"Mitä minä itsestäni piittaen", sanoi Uli; "tällaista en enää siedä." Silloin tulla kyykki emäntäkin raskain askelin ja ähkien puhkien ylös ullakon portaita, sillä hänestä oli keskustelu ylliskamarissa käynyt jo liian pitkäksi.

"Hyvä, että tulit", sanoi Vreneli, "sano nyt sinä sille, ettei hän olisi tuhma. Se aikoo mennä pois."

"Älähän nyt toki", sanoi emäntä. "Mitä pahaa me olemme sinulle tehneet?"

"Ette te mitään", vastasi Uli, "te olette olleet minulle niin hyviä, mutta isäntä on ilkeä eikä luota minuun, vaan tahtoo minusta kelmiä, ja mokoman palvelukseen en jää, en, en Jumal — — —"

"Älä siunaa", sanoi emäntä. "Ajattele nyt, että hän on vanha mies, täytyyhän sellaista vähän sietää. Ja olet sinä itsekkin kerran hyvilläsi, kun sinua vanhana siedetään. Tällaista ei tapahdu enää ikinä, sen saat uskoa minun sanallani; ja jos jotenkin voimme sinua hyvittää, niin sano vain, me koetamme."

"Kyllähän te lupaatte", sanoi Uli, "tiedänhän minä sen, ettette te ole sellaisia, mutta — minkäs te miehellenne!"

"Kyllä, jos sikseen tulee. Hänen täytyy välistä minua pelätäkkin. Mutta tulkoon hän itse nyt puheillesi ja luvatkoon, ettei hän ikinä vasta koeta sinua kiusata ja panna ansaan. — Vreneli, mene ja sano ukolle, että hänen täytyy heti tulla tänne ylös."

Mutta Vrenelillä oli kova vastassa; Jukka sanoi: ikinä ei hän ole vielä renkiään kumarrellut eikä kumarra. Ja jos Uliä huvittaa nostaa tästä rajatonta melua, niin nostakoon; mutta houkuttelemaan ei hän Uliä tule.

Vreneli sanoi: "Mutta, serkku, tehän itse Uliä vihoititte, eikä hän teitä; jos tällainen olisitte minullekin, niin matkaani menisin."

"Ja tulisit pian takaisin, kun ei sinua houkuteltaisi", sanoi Jukka.

"Sittempähän näkisitte", vastasi Vreneli. "Mutta Uli ei tule takaisin, sen tiedän varmaan, ja kukas sitten viljat korjaa?"

"No voih, sano nyt sitten muijalle, että se sitä hyvittelee ja pistää sille pari batzia kouraan, niin kyllä sen sisu asettuu."

"Täti on jo siksi monasti sovitellut teidän tuhmuuksianne", sanoi Vreneli, "ettei hän tähän enää puutu. Uli menee matkaansa jos Te ette lupaa hänelle, ettette tee tällaista hänelle enää ikinä. Ja sittempähän näette, miten käy viljan korjuun, mutta nyt käy työt kuin tanssi!"

"Ähäs, koskisikos sinuun jos Uli lähtisi; etpähän sitten voisikaan teiritellä hänen kanssaan."

"Serkku! Minä en teirittele kenenkään kanssa, mutta te olette ilkiö, varmaan olette ollut itse tuiki

kelvoton koskette usko kehenkään. Mutta viis minä, tehkää mitä haluatte; vähät minä Ulista, vähät vaikka vilja mätänisi pelloilla."

Ja Vreneli mennä huiskahti matkaansa; turhaan huuteli serkku häntä takaisin. Sitten otti Jukka keppinsä, meni eteiseen ja huusi vaimoan. Kun ei vaimo vastannut, tuli Jukka yhä lähemmäksi Ulin kammiota ja silloin emäntä meni hänelle sanomaan, että tulkoonkin heti ylös, muuten tässä ollaan ihmeissä.

"Tämähän nyt on melua tyhjästä", sanoi Jukka, "mitä hittoa minä nyt siellä Ulin huoneessa teen? Mitä hittoa se Uli nyt röystäilee? Eihän nyt mokoma ole asia eikä mikään. Enhän minä nyt sillä tarkoittanut mitään pahaa, jos halusin nähdä, mikä se oikeastaan on. Ja minulla oli oikeus tehdä niin, se on varma se!"

"Olisihan sinulla ollut syytä luulla Ulista hyvää", sanoi emäntä.

"Luulo ei ole tiedon arvoinen", vastasi Jukka. "Kyllä tuo nyt lienee oikeus olla varuillaan kun on kerran tullut petetyksi niin monta kertaa kuin minä. Kaikkihan minua pujaavat, kerrassaan kaikki! Sellaista se on ollut aina, sellaista se on kunnes silmäni ummistan."

"Siksipä minä en tänne jääkään", sanoi Uli. "Minä tiedän hyvin, ettei isäntä luota minuun ja minä en voi olla paikassa, jossa ei kehenkään luoteta."

"Ohoh, kylläpä sitten saat juoksennella paikan haussa, jos tahdot sellaiseen, jossa kaikkiin luetaan. Joutavaa on jo nyt tämä äikäily — ja älä mene! — En minä enää milloinkaan koeta sinua vietellä!" Sen lupasi Jukka. "Mutta ei siltä tarvitse luulla, etten minä pidä silmiäni auki! Ainahan ihmisen pitää olla varuillaan; piru käy ympäri kuin kiljuva jalopeura ja etsii kenen nielisi."

"Tällä kertaa siis Te itse olette ollut se piru, joka on koettanut minua niellä, — ja pahoin teitte siinä."

"No, en minä nyt sitä vasta tee", sanoi Jukka; Ulin pitäisi jo nyt tyytyä kun nyt kerran Jukkakin on tyytyväinen. Olisi niin ilkeä taas matkustaa hankkimaan uutta renkiä, ja ei sitä taitaisi parempaa löytääkään. Nykyaikaan eivät ihmiset ole puolen palaneen puupennin arvoisia. Vaikka lupaisi ne kullalla hölvätä, niin ei saa mieleistään.

"Kah", sanoi emäntä, "kaikkihan me olemme vaivaisia syntisiä, ja ethän sinäkään, Uli, ole mikään Herran enkeli. Lyökää jo nyt sovussa kättä ja älkää enää kinastelko. Uli, johan nyt kuulit, ettei ukko enää vasta tee sinulle tällaista ja tule nyt vaan alas, kahvi on valmiina, saat tilkan suuhusi. Sillä sittenhän vasta se sovinto oikein tulee kun syö ja juo yhdessä, etenkin kun juo kahvia." Uli ajatteli myöskin entisen isäntänsä kirjettä, taipui ja tyytyi jälleen. Ja Jukka tyytyi myös. Mutta mielessään alkoi Jukka ajatella: kyllä tuota naisväkeä nyt pitää ruveta pitämään silmällä, ne tulevat jo liian hyviksi ystäviksi Ulin kanssa. Jos tätä jatkuu, niin minut petetään ja minä olen hukassa.

Ja tuli elonkorjuuaika kaikkine touhuineen. Eloaikana sattuu paljon töitä yhteen losoon. Kirsikat kypsyvät; liina ja pellava täytyy nyhtää ja häkilöidä. Monilla paikkakunnilla alkaa myös kyntö ja kylvö. Milloinkaan muulloin ei tarvitse harkita niin tarkkaan töiden järjestelyä, ajan käyttöä ja työväen jaoittelua kuin elonleikkuun aikana, jos aikoo saada kaikki käymään niin, ettei mitään hukkaan joutuisi, ja että kaikki työt tulevat tehdyiksi. Siinä sitä vasta koetellaan kuka on kelvon maamies, kuka ei!

Melkein joka vuosi oli emäntä ollut elon aikana tuskassa ja hädässä. Joko hänellä ei ollut muita apulaisia kirsikoita noukkimassa kuin varpuset; tai kypsyi liina liiksi tai hautui pilalle kasoissa; pellavaa ei muistettu joko nyhtää, tai levittää ja kunnollisesti käänellä. Mihinkään ei ollut kellään aikaa. Mutta kylläpä oli aikaa lorvehtia puolen päivää tanhuilla joutilaina ja aprikoida: sinneköhän tässä kiireessä nyt lähtisi vai minne? Ja kun aikaa oli liiksi lorvehtimiseen ja oikeisiin toimiin liian vähän, niin kului se siinä loppuun eikä ehditty tekemään muuta kuin syömään ja makaamaan.

Nyt oli toista. Uli oli arvioinut tarkoin asiat jo etukäteen ja sen vuoksi oli aikaa kyllästi. Käytettiin joka silmänräpäys hyödyllisesti, joka työläinen tiesi tehtävänsä. Ellei voitu mennä pelloille, tiesi jokainen jo kysymättäkin minne hänen oli mentävä. Ei kulunut aikaa toljailemiseen ja kyselemiseen. Ei myös kinattu ja sälytetty omaa taakkaa toisen hartioille; sillä taakat oli varustettu kaikille niin samallaiset, ettei kukaan ajatellut itseään sorrettavan. Työ kävi käsittämättömän joutuin ja emännän sydäntä oikein lämmitti ja suu oli aina naurun mutrussa kun kirsikkakoreja kannettiin sisään ja pellava ja liina levisi laajoina mattoina nurmille, — pellavaa ei näet pantu pimeään ennenkun se oli riivitty. — Mutta Jukka se taas kulkea kepsutteli levottomana paikasta, toiseen, hän ajatteli vain ruista, joka hänen mielestään nyt kypsyi liiksi, karisee. Hän ei voinut ymmärtää, miten nyt ehditään joka paikkaan, akkaväen hommiinkin. Ja kuitenkin saatiin ruis hyvin korjatuksi, vieläpä niin ajoissa, että voitiin viettää kotoista elonkorjuujuhlaa samana lauantaina kuin muuallakin, — ennen oli se näet pidetty Glunggessa aina noin viikko tai pari myöhemmin kuin muualla. Mutta omat tuumansa oli Jukalla tästäkin joutumisesta. Hän sanoi: "Meillä tulee nähtävästi elojuhla noin viikkoa aikaisemmin kuin ennen; mutta eikä siinä ole

ihmettelemistä. Sillä 'lyhyt tukka joutuin suitaan!'. Hän ei siis ollut kovin mielissään siitä että jouduttiin yhtä aikaisin kuin muutkin. Ihmiset luulevat, ajatteli hän, ettei meillä ole kylvetty niin paljoa kuin ennen. — Mutta kyläläiset tiesivät hyvin, mistä tämä joutuminen johtui.

Elojuhla on merkkipäivä talonpojan elämässä. Köyhälle päivätyöläiselle ja hänen vaimolleen, jotka läpi vuoden saavat ruuakseen tuskin perunoita eikä lihan mukarettakaan, on elonkorjuujuhla viinineen, kolmine kalaruokineen ja piiraineen oikea tuhatvuotisen valtakunnan päivä, jota koko vuosi riemuiten odotellaan ja sitten raskaasti huoataan, kun se on mennyt ohi. Itarinkaan isäntä ei sinä päivänä ilkeä kitsastella, ja vaikka hän rahojensa menoa sääliikin, ei hän ilmaise mieli karvauttaan. Tämän juhlan perustana onkin jonkinlainen uskonnollinen tahi paremminkin sanoen taikauskoinen ajatus. Se on kristillinen uhri. Kaiken hyvän antaja on jälleen avannut kätensä ja siunannut maamiehen ahkeruutta; silloin kovasydämisimmätkin muistavat, että heidän on kiittäminen Jumalaa ja uhraaminen hänelle jotain. Isäntä varustaa aterian ja hän melkein syytää keittiönsä ovelta sinä päivänä suurina laumoina vaelteleville köyhille pannukukkoja ja syöttää, juottaa koko yön, ja koko seuraavan pitkän päivänkin alustalaisiaan, poikiaan, renkejään, piikojaan ja muukalaisia, jotka hänen luokseen tulevat, niin paljon kuin he vain jaksavat. Missä entisajan anteliaisuus vallitsee, siellä ei juhliin kutsuta ainoastaan niitä, jotka olivat eloa korjaamassa, vaan kerrassaan kaikki, jotka tämän vuoden kuluessa olivat olleet hetkenkin talon töissä. Ja kaikkialla tunnetaan tarina eräästä tilallisesta, jolla lauantaina oli työssä muudan mies, joka olisi saanut työnsä tehdyksi tuon samaisen lauantain illaksi. Mutta puolenpäivän aikaan tuli isäntä sen miehen luo ja sanoi sille, että tehdään nyt tilit vaan; he tulevat ilman häntä aikaan, häntä ei heillä enää tarvita. Silloin oli se mies sanonut, ettei hän nyt vielä mielellään lähtisi, sillä häneltä menee siten hukkaan puolen päivän ansio ja illaksihan hän saa työnsä valmiiksi. "Ei", tuumi isäntä, "sanohan nyt vain pois, mitä minä olen sinulle velkaa, sanon suoraan, minkätähden tätä tahdon: meillä on näet ensi yönä elonkorjuujuhla eikä ole enää tilaa. Tule sen sijaan tänne taas jonain aamuna uudestaan, jos soveltuu." —

Tämän uhripäivän mentyä ohi, kokoilee saituri murusensa ja sulkee jälleen tarkoin raha-arkkunsaa ja lippaansa koko pitkäksi vuodeksi.

Ja tosiaan on maamiehen sydämellä sinä päivänä syytä iloita. Herra on antanut hänelle hänen jokapäiväisen leipänsä, hänen utteruutensa on siunattu; hänen lastensa ei tarvitse nähdä nälkää ja hänen vaimonsa voi jälleen ravita köyhiä ja juottaa janoovaisia: hänellä on tavaraa uhkean yltäkylläisestä Miksipä hän ei siis kerta voisi viettää yltäkylläisyyden juhlaa! Mutta ruuat ja juomat älköön olko ainoat uhrit, ainoat kiitollisuuden osoitteet Jumalalle. Herra on siunannut ja suojannut korjattua viljaa kokonaisen vuoden: riittävätkö siis hänelle vain yhden ainoan päivän ruokakestit? Eikö pidä myös koko vuosi palvella tätä herraa sydämellä, joka on hedelmällinen kiitollisuudesta, joka ei unohda, että ilman hänen tahtoaan ei hiuskarvaakaan päästämme putoa, sydämellä joka muistaa, että ainoakaan meidän sanamme ja ajatuksemme ei ole häneltä salattu ja että meillä on köyhiä muulloinkin, eikä ainoastaan elonkorjuujuhlan aikana?

Glunggessakin oli elojuhlat suuret eikä tavaraa säästetty. Paljon oli siellä väkeä kestittävänä ja voitakin käristettiin melkein vuorittain pannukukkoja paistettaessa. Ja tänä päivänä, vaikkei muuten koko vuonna, tuli isännän poikakin perheineen vieraksi Glunggeen Frevlingenistä, jossa hänellä oli ravintola. Kylläpä hän osasi käyttää hyväkseen isällisiä pannukukkoja! Hänen esiintymisestään voi päätellä, että hän olisi mielellään sallinut ihmisten luulevan itseään herraksi! Hän keikautti hatun kallelleen, piti käsiään housun taskuissa tai huiskutteli niitä ja tuimisteli naamansa kuten olisi elävältä syönyt kaikki seitsemän Haimonin poikaa ja heidän Bayard-hevosensa.[17] Ja kaikille hän sanoi punshuur, punshuur![18] — Hänen rouvansa oli korunukke, kasvi, jota on aina pidetty varjossa. Ja hän sanoi aina: merci! Hän oli ollut rikas tyttö, hän oli oppinut tärisemään ja tutisemaan aina kun piti vähänkin tehdä työtä. Hänellä oli uhkeat pukimet, mutta ne roikkuivat hänen varrellaan kuin kepin ympärillä. Hän oli muka hyvin herraskainen ja hemmoteltu: kananpojan koipiliha oli kaikkein kehnointa ruokaa mitä hän voi suuhunsa pistää. Hän keikaili hyvin ylhäisen näköisenä, mutta halvinkin kelpasi kehumaan häntä ja hänen rikkauksiaan ja hienouttaan. — Heillä oli kolme lasta, joita isä ja äiti kauheasti hemmottelivat. Ne olivat hyvin prameasti puettuja ja hävyttömiä ja ne kirkuivat kauheasti. Alituisen niistä joku räähkyi ja silloin mies aina huusi: "Miksi lapset taas karjuvat? Annapas olla, eikö tästä tule loppua!" Mutta rouva huusi: "Ole nyt hiljaa, älähän itke, niin saat viikunan ja pari manteliakin!" Mutta kun karjuja oli saanut herkkunsa, alkoivat toisetkin heti kirkua, kunnes heillekin annettiin. Ja jos äiti sanoi: "Ei minulla ole enää mitään", niin kaikki alkoivat räähkyä yhtäaikaa. Silloin kiroili isä, että miksei rouva ollut ottanut mukaansa namusia enemmän; onhan hän tavallisesti muistanut sen tehdä. Mutta lasten pitää nyt olla hiljaa; sillä isä ostaa heille heti tulevasta kaupasta namusia oikein paljon! — Pojat olivat, nimeltään Edevardi ja Rudi ja tytön nimi oli Carelini.

Jukka kauhistui aina kun kuuli että nyt ne taas tulevat taloon. Hänellä olivat siihen omat, perustellut syynsä. Kuitenkin oli hän heille ystävällinen. Muori rakasti oikein äidillisesti poikaansa ja vielä enemmän hänen lapsiaan; kuitenkin valitti hän joskus, että ne tuntuvat hänestä niin vierailta. — Ja kun omaiset lähtivät pois, pääsi häneltä oikein helpotuksen huokaus, sillä parin päivän herkuttelun päälle ei

hän keksinyt enää mitään kelvollista ruokaa heille. Liisa oli aina kuin taivaan ilossa kun he tulivat. — Liisa ja käly Trinette (muinoin Kaisa, muodostelu Katariinasta) näyttelivät toisilleen kalleuksiaan ja toinen puhui toistaan hienommin sairauksistaan, ja toinen oli toistaan typerämpi n.s. hienoissa kohteliaisuuksissa. Ja jos Liisa luuli että hänellä on hienompia kalleuksia ja hienompia sairauksia ja hienompia kohteliaisuuksia kuin Trinettellä, niin oli hän ylen iloisissaan eikä tahtonut päästää Trinetteä kylästä lähtemäänkään ja parpatti eikä tahtonut sanoa jäähyväisiä. Mutta jos Trinette näytti Liisasta hienommalta, jos hänellä oli silkkiröijy tai suuremmat solet tahi useammin puistatuskohtauksia kuin Liisalla, niin meni Liisan naama surkeaksi. Jos Trinette oli käynyt pitemmällä kylpymatkalla tai nyrpistänyt nokkaansa hienommin ja suutaan suloisemmin kuin Liisa, niin suuttui Liisa kovasti ja meni piiloon vieraita koko heidän kyläilyajakseen ja tuli esiin vasta kun Trinette jo kekotti *char a bancissa*. [19] Ja silloinkos Liisa hymyili ja kädessä oli hänellä hansikkaat, joista oli leikattu sormenpää pois, ja kaunis valkea nenäliina ja päässä kalkilla pitseillä tai kalleilla nauhoilla hepennetty hattu. Ja hän kimalteli pelkkää hopeaa ja kultaa ja sanoi: *à revoir ja bon voyage*. [20] Ja kun hevonen lähti menemään, sanoi Liisa, että suloista oli kun ne nyt vihdoinkin menivät, sillä veli on grobiaani [21] ja Trinettellä on huono maku ja lapset ovat niin epäkohteliaita. Ja Liisa ei vain huolisi miestä, phyi hirveää! Mutta jos hän miehen ottaisi, ei saisi tulla lapsia, phyi hirveää! Mutta jos niitä tulisi — ja tietäähän sen, että ainahan sitä tulee, jota vihaa, — niin kasvatettaisiin ne aivan toisin, kuin nuo veljen lapset. Ne eivät saisikaan olla tuollaisia paksuja pöhöjä ja vilunokkia ja rapakoipia; niillä olisi notkea vartalo ja hienot piirteet ja lankatut kengät. Liisa häpeisi lähteä huviajelulle tuollaisten kömpelöjen pöhöjen kanssa!

Vreneli ei virkkanut monta kunnan sanaa vieraiden talossa ollessa. Ja nämä eivät kohdelleet häntä edes kuin piikaa, vaan oikein ylhäisimmästi halveksien; poika enintäin alentui vain laskemaan hänen kanssaan joskus leikkiä, mutta jotensakin kouraan tuntuvalta tavalla. — Ja heitä harmitti aina, kun he koettaessaan jos jotenkin nylkeä vanhuksia, eivät saaneet mielestään heitä kylliksi nyletyksi. Trinette tolkkusi alituisen, miten paljon hän saa kotoaan ja että jos eivät hänen vanhempansa häntä auttaisi, ei hän voisi tulla toimeen. Ja hän muisti ladella: tämän oli hän saanut isältään, tämän äidiltään. Ja kun he viime kerran olivat käyneet heidän luonaan, oli isä antanut hänelle 6 taalaria ja äiti kymmenen ja molemmat olivat he sanoneet, että tulkoon vain heti uudestaan pyytämään, jos tulee pieninkin puute. — Tietysti ei nyt Glunggen kunnan muori tällaisia puheita kuullessaan malttanut olla pekkaa pahempi ja hän tuhlassi heille melkein yli varojensa saamatta takaisin edes kelvon ystävällistä sanaa.

Lapset tuppautuivat joka paikkaan, tekivät aina ilkeyttä, ja jos heitä vähänkin lykki tieltä, niin alkoivat ne joko ladella hävyttömiä sanoja tai kiljua kuin haavoitetut jääkarhut.

Ravintoloitsija tiesi suuremmissa juonilla onkia rahaa Glunggesta. Milloin osti hän ukolta lehmän eikä maksanut sitä koskaan, milloin toi hän isän talliin ramman hevosen ja vei sieltä paraan sanoen lähettävänsä sen takaisin ja noudattavansa omansa pois; mutta unohtikin lähettää takaisin. Tahi lankesi pojan maksettavaksi vekseli, jonkun kunnottoman viiniherran vuoksi eikä sattunut nyt olemaan itsellään taskussa rahoja joten isän täytyi hänelle lainata saamatta koskaan takaisin. — Näitä suoneniskuja sai isä sietää joka kerta kun poika kävi Glunggesta. Ja isäänsä ja äitiään kohteli hän talonpoikais-moukkina, korkeasti halveksien, kuten kahta rahasäkkiä, joista välittää vain sen aikaa kun niissä on rahaa. Frevlingenissä hän oikeana kylänkompana alituisen kertoi Glunggesta tullessaan, miten hän taas oli "kupannut" isää.

Tällä kertaa oli hän kovin ihmeissään Glunggesta vallitsevasta hyvästä järjestyksestä. Hänen silmäänsä pistivät heti kauniit, soreat hedelmäpuut, joista nuoremmat oli sidottu keppeihin, uhkeat tunkiot, siisteys kaikkialla vaikka olikin elonkorjuu-aika. Ja viedessään totutun tapansa mukaan hevostaan talliin, ihmetteli hän vielä enemmän tallin siisteyttä, kauniita, hyvin hoidettuja hevosia ja harmitteli kun ei tällä kertaa ollut älynnyt tuoda rampaa konia mukaansa. Yhtä suuresti ihaili hän navettaa ja etenkin sitä nuorta lehmää, jonka Uli oli ostanut Bernistä. Se oli piakkoin poikiva ja oli vähintään kolme lousidoria enemmän arvoinen kuin kolme kuukautta sitten. Niin kovasti oli se vaurastunut. "Isä, mikäs sinulle nyt on tullut vanhoilla päivilläsi?" sanoi poika; "nytkös vasta sinä alat hoitaa tilaasi? Elukat ovat mainiot, ja kaikkialla on oikein sunnuntain siisteys."

"Vai on mielestäsi?" tokaisi Jukka. Mutta äiti ei malttanut olla sanomatta:

"Meillä on nyt erinomainen isäntärenki; hän hoitaa taloa kuten pitääkin ja ymmärtää kaiken kuin tottunut vanha talollinen; ja täällä on nyt oikein ilo elää."

Poika ei virkkanut tähän paljoa mitään, mutta koikkelehti sitä enemmän tiluksilla, katseli miten loppuja eloja kuormattiin ja vietiin suojaan, käveli niityillä, — niin että ukko alkoi tuumia: "En voi nyt ymmärtää, mikä tuolla Johanneksella oikein taas on, se juoksentelee joka paikassa ja syynää kaikkea; luuleekohan se jo pian saavansa talon periä? Mutta enpäs aio vielä keikahtaa. Onpa moni nuori kurki tässä maailmassa kuollut ennenkun suo on sulanut. Eipä siltä, että minä sitä toivoisin, mutta sanompahan vain."

Ja iltahämärissä oli elonkorjuujuhla alkava; mutta olipa pula saada väkeä ajoissa saapumaan kestiin.

Vreneli liehui punaisena kuin rapu koko päivän keitetty ään ja paistettuaan ja hän alkoi viimein jo äkäillä ja sanoa: "Mokomatkin, ovat jo koko päivän imeneet sormiaan ja syöneet kätensä ihan olkapäähän saakka, eivätkä nyt tule kuitenkaan ajoissa, joutavaa kuhnivat. Eikä nyt voi tehdä odottaessa mitään ja ei pääse tänä yönä juhlista oikeaan aikaan ja huomisaamuna ei niitä taas saa pöydästä erkanemaan, istuvat siinä kuin tervassa." Täytyi lähettää hakemaan alustalaisia juhliin sieltä täältä, vaikkei ketään juuri tarvinnutkaan korvista kestiin taluttoa.

Pöydässä oli monta vattia sairamilla höystettyä lihakeittoa, vadit niin kukkuralla leipämuhennosta, että niitä olisi voinut käyttää vaikka vihkipalleina. Sitten tarjottiin yllin kyllin raavaan lihaa, tuoretta ja kuivattua, läskiä ja imelää hedelmälohkoa, kolmenlaisia pannukukkoja ja sitä paitsi oli pöydällä viiniä monta pulloa, joista kukin veti kokonaisen mitan. Kantajat olivat ihan pulakassa, miten saada uudet herkut pöydälle mahtumaan. Hyvä lie varpusten kaurassa kuhista, mutta varmaan ne eivät vielä aavistakaan, millainen on elonkorjuujuhlan kestopöytä! Se notkuu kuormansa painosta, sen alla jalat vaivoin pysyvät hiljaa, sillä niidenkin mieli tekisi nousta ylös näkemään, mikä se siellä pöydällä niin suloisesti tuoksuu.

Mutta tähänkään kestitukseen eivät kaikki olleet tyytyväisiä. Liisa ja Trinette eivät voineet sietää näitä raakoja ihmisiä ja näitä kauheita ruokia. Pikkutupaan oli katettu eri pöytä heitä varten. Siellä oli punaviiniä, kastikekalaa ja sokeriherneitä, vasikka- ja kyyhkyspaistia, paistettua kalaa ja lammasta, pannukukkoja, munavehnästä leivän asemasta ja kannu suloista teetä niille, jotka pitivät teestä, ja namusia, emännän säästämiä aina viime elonkorjuukesteistään saakka. Lapset kulkivat pöydästä pöytään kahmien yhtäällä yhtä herkkua, toisaalta vielä uhemmin toista ja tunkivat makonsa niin täyteen ruokaa ja juomaa että heidät viimein täytyi kantamalla viedä sänkyyn pulleina kuin pienet pirut. Liisa ja Trinette kertoivat toisilleen, mitä ruokia he sietävät ja mitä ei; nyripistelivät nokkaansa kaikelle ja valittelivat toisilleen, mitä kipuja tulee siitä ruuasta ja mitä tästä; yksi turvottaa mahaa, toinen kutistaa; tämä ei anna unta ja tästä saa painajaisen; yksi ampuu silmiin, toinen korviin; toinen tukkee kuin tulpalla ja toinen ryllyyttää. — Mutta kuitenkin söivät he niitäkin ruokalajeja, mitkä tukkesivat kuin tulpalla, ja myös niitä, jotka ryllyyttivät. Kai nuo vastakohtat sitten ehkäisivät toistensa vaikutusta. Ja juomisesta päättäen eivät he kumpikaan olleet kovin kivuloisia.

Ravintoloitsija Johannes ei ollut perhepöydässä kauan, vaan lähti pian väen pariin isoon tupaan ja oli siellä sitten aina aamun sarastukseen saakka, jolloin mentiin nukkumaan. Hän tuppautui etenkin Ulin seuraan, mielitteli häntä juomilla, tarjosi hänelle tupakkaa, puheli hänen kanssaan kaiken maailman asiat, niin että Ulista alkoi melkein tuntua siltä, että eihän tuo Frevlingenin ravintolan herra olekaan niin ylpeä kuin huhutaan. — Mutta vielä enemmän ihmetteli Uli, kun Johannes aamulla aikaisin tuli talliin, missä Uli yksinään jo askarteli toisten renkien yhä nukkuessa.

"Ka, oletkos sinä jo yläällä, ja yksinäsi?" sanoi ravintoloitsija.

"Ka, täytyy", vastasi Uli, "elukoilla ei ollut eilen elojuhlaa, vaan kova työ; pahapa olisi, jos niiden antaisi odotella kauan ruokaansa."

"Sellaisia eivät ole kaikki palvelijat", sanoi ravintoloitsija, "ja siksipä minä aioinkin juuri kysyä sinulta erästä asiaa. Kuulepas! Tule sinä minulle. Minulta saat paikan, jossa saat vähintään kymmenen taalaria enemmän palkkaa kuin täällä, ja joka päivä saat viiniä ja lihaa."

"Mutta mitäs meidän isäntä sanoo, jos pestaudun Teille?"

"Mitäs se sinua liikuttaa", sanoi ravintoloitsija; "kyllä minä siitä huolen pidän. Et sinä voi täällä kuitenkaan kauan olla; ukkopaha on niin kummallinen ja liian epäluuloinen; ei sillä pysy kukaan. Meillä on toista, meillä; minä olen usein poissa kotoa ja minun eukkoni se on sellainen laiska letus, pitäisi olla renki, jonka huostaan voisi kaikki uskoa. Ja se, joka olisi minusta mieleinen, ei missään koko paikkakunnalla saisi parempaa paikkaa kuin minulla. Saisi elää kuin herra. Tule pois, et tarvitse katua. — Kas tässä, otapas taalari pestiä."

"Pitäkäähän nyt vaan rahanne", sanoi Uli, "eihän tässä nyt olla jäniksen selässä. Nykyään ei minulla ole mitään valittamista; vaikka olikin noin kuukausi sitten toista. Minua kohdellaan nyt hyvin, etenkin emäntä; enkä minä välitä muutella paikkoja, kun kerran entisessäkin on hyvä olla."

Ravintoloitsija houkutteli ja houkutteli. Kuului kolinaa kaivolta; Uli sanoi viimein, että hän tuumii asiaa. Ravintoloitsija vastasi, että Ulin täytyy antaa varma vastaus kahden viikon kuluttua. — Kun he astuivat ulos tallista, kantoi Vreneli ämpärillä vettä tuvalle.

Puolelta päivältä alettiin uudestaan syödä ja juoda; ainoastaan Liisa ja Trinette olivat muka voivinaan pahoin ja uikuttivat jos jotain kipua: eivät muka voineet niin murua nielaista. Mutta ahtoivat kuitenkin kaikessa hiljaisuudessa aika tavalla makoonsa. — Iltapäivällä matkasivat kyläilijät kotiinsa. Ennen lähtöään oli Johannes vielä pistänyt Ulin kouraan uuden, kauniin viisbatzisen ja iskenyt hänelle

merkitsevästi silmää. Muori katseli kauan char à bancin etenemistä ja sanoi sitten viimein: "Kyllähän ne lapset minusta ovat rakkaita, mutta tuhmatapaisia ne vaan ovat, sopimattomasti käyttäytyvät. Kyllä ne täytyisi totuttaa toisille tavoille, jos aina olisi niiden parissa." Sisällä sanoi hän Vrenelille: "Johannes, se se vaan näkyy rupeevan yhä enemmän ja enemmän pöyhistelemään; ajatteleppas, kun se narri antoi Ulille uuden viisbatzisen juomarahaa."

"Kylläpä sillä lie omat tarkoituksensa", sanoi Vreneli.

"Oo, se tahtoo vain olla herraa, näyttää että muka tietää herrastavat, sitä se on", sanoi vanhus.

"Eipäs, täti", vastasi Vreneli, "muutakin se tahtoo — tuskin tohtinen sanoakaan, — mutta häjy se vaan on tuo Johannes! Ei se vienyt tällä kertaa serkulta hevosta eikä lehmää, vaan Ulin se aikoo pestata itselleen. Siksi se antoi sille juomaraahaakin."

"Älä nyt, niinkö se hylkiö!" huudahti vanhus. "Eipä ole enää paljon elämästä kun ei voi edes omaan lapseensaakaan luottaa. Johannes, Johannes, miten julma olet! Mutta se on hänen vaimonsa juonta, sehän se tekee sen miehen sellaiseksi; ei se ollut ennen tällainen se poika! — Mutta mistäs sinä sen tiedät?"

"Minä? Olin aamulla aikaisin hakemassa vettä kaivolta; piikoja en saanut hereille. Silloin oli Johannes, — vaikka se tavallisesti lojuu vuoteessa aina kello kymmeneen saakka, — jo Ulin luona tallissa. Minusta se oli ihmettä, ja sillaikaa kun vesi juoksi ämpäriin, kuuntelin niitä ja kuulin miten Johannes maanitteli Ulia tulemaan hänelle palvelukseen ja tahtoi tupata Ulille taalarin jo pestiäkin."

"Ja suostuiko Uli?" kysyi muori hädissään.

"Ei, Uli selvisi kelpo lailla, en olisi sitä uskonutkaan. Mutta sitten ne nähtävästi saivat vihiä että olin kaivolla ja lakkasivat puhelemasta; mutta sain kuitenkin vielä kuulla, että Ulille annettiin kaksi viikkoa mietintöaikaa. Vaan minä uskon, että jos serkku tiedustelee häneltä ajoissa, jääkö hän taloon vai ei, niin ei ole hätää mitään."

"Se on monta kertaa ollut tehdä minut ihan hulluksi, se ukko", sanoi muori. "Se ei kysele palvelusväeltä koskaan jäävätkö ne taloon vai eivät. Se kai vain ajattelee, että palvelijan asiahan on kysyä pidetäänkö vai ei. Mutta milloinkahan oikea palvelija tulee sellaista kysymään? Ja sanoo sitten vielä, että ne tekevät muka paremmin työtä kun ei niitä pyytele jäämään. Vaan sitten kun ne taas on pestannut koko vuodeksi ja kun ne ovat vannat paikastaan, alkavat ne muka laiskehtia tuumien että hätäkös tässä nyt taas on elää, on paikkaa koko vuodeksi, tekipä sitten työtä tai ei."

"Niin", sanoi Vreneli, "serkku luulee, että ihmiset kaikki ovat tehdyt samalla lestillä kuin saappaat. Ja hän ei saa koskaan hyviä, siksi — että hän kohtelee hyviä samalla tavalla kuin huonoja."

"Sen pitää heti pestata Uli meille, jo tänään", sanoi muori.

"Mutta älkää vain ilmaisko, että olette kuullut sen minulta", sanoi Vreneli. "Muuten alkaa serkku taas epäillä minua ja luulee, että minä taas punon tässä jotain juonia. Hän ei luota minuun enempää kuin pahimpaan hevoshuijariin."

Emäntä lähti aviopuolisonsa puheille ja purki sisuaan: "Ajatteles, mikä hirveä hylkiö se Johannes on, kun aikoo pestata meiltä Ulin itselleen!" Jukka ei tätä uutista kovinkaan kummastellut, tuumihan vain, että pitäähän sillä Johanneksella aina olla jotain hommaa: jos ei se varasta, niin tokihan se houkuttelee pois renkiä. Sellainenhan se on ollut jo lapsesta saakka. Vaan se ei ole hänen syynsä! Sitten patisteli hän saada tietää, mistä emäntä oli tämän uutisen kuullut. Tietysti tunnusti emäntä nyt kohta, että Vreneliltähän hän. "Se tyttö on minusta jo hyvin vastenmielinen", sanoi Jukka; "se pistääkin nokkansa joka paikkaan ja aina saa vain kuulla: Vreneliltä, Vreneliltä! Se hännystelee Ulia, usko minua, siitä tulee vielä kaunis juttu: ei hedelmä putoa kauaksi puusta! Mitäs sillä muuten olisi ollut niin aikaisin aamulla tallissa tekemistä? Mitäs muuta, meni vain Ulia hännystelemään! Mutta annas olla, se on varma se, että minä ajan sen tytön vielä talosta kun sen yllätän! Se on tuottanut suvulle jo häpeää kylliksi, ei tarvita enää lisää. Mokokakin naara!"

"Sitten saatkin pitää itse huolta taloudesta", sanoi emäntä. "Viattomasti nyt taas Vreneliä syytetään ja vainotaan! Hyväähän Vreneli tarkoitti kun tämän ilmoitti ja nyt maksat sinä hänelle pahalla. Ja sinun on syysi, jos kaikki meidät lopulta hylkäävät ja jättävät. Jos joku tekee sinulle hyvää, niin sinä vain ärhentelet! Älyäisit edes kiittää! Mutta sama minusta! Tee mitä tahdot, hullu se, joka sinun parastasi katsoo."

Jukka aprikoi ja aprikoi asiaa; sekös kaiveli hänen sisuaan kuin kamalapulveri!

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

Miten hyvä emäntä parantaa monia pahaa, kääntää monta kieroutta parhain päin.

Illalla meni Uli katsomaan kirsikkatarhaan, olisiko siellä vielä kirsikoita noukittavana. Silloin köpitti Jukka yhtäkkiä hänen luokseen ja juteltuaan yhtä ja toista, sanoi:

"Vilja on nyt saatu hyvin korjatuksi ja työt ovat yleensäkin sujuneet joutuin, mutta ei sinun nyt tarvitse kuitenkaan luulla, että sinun aina pitää juoksennella naisväen passarina. Sillä vilja, se on pääasia. Muusta ei sinun tarvitse paljon piitata, kunhan vain pidät huolen viljasta, kuten olet tähän asti pitänyt." Ja tyytyväisyytensä merkiksi sanoi Jukka antavansa Ulille jonkun kolikon ja pisti hänen kouraansa taalarin.

Uli kiitti, mutta sanoi kuitenkin: "Enhän minä nyt siltä, että tahtoisin olla tuon naisväen helmoissa, ja hyvinhän minä tiedän, että viljahan se on pääasia, mutta minun mielestäni täytyy pitää huoli muistakin asioista eikä ole sallittava vahinkoa missään, jos suinkin voi sen estää." — "Ja oli aikomus myös tässä samalla kysyä, aiotko sinä jäädä vielä meille?" sanoi Jukka.

"Enhän tuota nyt oikein tiedä", vastasi Uli. "En minä mielelläni paikkoja muuttelisi, mutta ikävä on olla paikassakin, jossa ei olla tyytyväisiä eikä luoteta minuun. Kun arvaisi, tokko vielä tapahtuu sellaista kuin tässä äskettäin, niin lähtisin heti pois."

"No johan sen kuulit ja kuule nyt, että minä olen sinuun tyytyväinen!" sanoi Jukka, "ja siksi minä annan sinulle vielä toisen taalarin pestirahaa! Minulla ei muuten ole ollut tapana antaa pestirahaa, silloinkun olen pestannut saman palkollisen toiseksi vuodeksi; mutta enhän nyt tarvitse olla kitsaampi kuin muutkaan. Ja parempihan on, että käytän taalarini omaksi edukseni kuin annan niillä muiden juonitella itseäni vastaan."

Silloin muistui Ulin mieleen se tämän aamuinen, ja hän sanoi:

"No kukas siitä nyt taas on osannut kielitellä?"

"Heh, Uli", sanoi Jukka, "kaikkein vähimmin voi luottaa juuri niihin, jotka edessäpäin enemmän lipikoivat ja mairittelevat. Ovat kuin kavalia kissoja: raapaisevat ennenkun aavistaakaan!"

Ja Jukka alkoi keppineen köpittää Üfligeniin päin, jossa hänellä sunnuntaisin oli tapana ryypätä haarikkansa.

Nuo viime sanat karvastelivat Ulin sydäntä. Tuntui melkein siltä, että parempi olisi ollut, kun ei olisi tätä toista taalaria ottanutkaan. — Kehen tässä ei voi luottaa? Kuka se häntä on raavaissut? Vreneliköhän? Se oli ollut kaivolla, oli hyvin mahdollista kuullut keskustelun. — Uli ei ollut tehnyt kellekään mitään pahaa ja luuli olevansa etenkin Vrenelin kanssa jollain tavoin tuttavallisissakin väleissä, ei tietysti puhumistakaan mitenkään rakkaussuhteista! Sillä useinkin ei pitkään aikaan huomaa, mitenkä kaunis poika ja pulska tyttö, jotka asuvat samassa talossa, alkavat vähitellen toisiaan joko lähennellä tai karttaa. Mutta Vreneli oli kotitöissä samassa huolekkaassa asemassa kuin Uli ulkotöissä: he voivat siis tehdä toisilleen joko paljon hyvää tai paljon vastusta. Ja Uli luuli tehneensä hyvää, sillä olihan isäntäväenkin etua se, että he auttoivat toisiaan ja suorittivat yhteisvoimin yhteiset työt. Uli käsitti selvällä järjellään mihin talo tai valtio joutuu, jos siinä yksi virasto tai mahti kiskoo yhtä köyttä, toinen toista. Riittäisinä tekevät ne saman tuhon kuin villit hevoset, joiden häntään rikollinen on sidottu revittäväksi.

Vreneli oli siis häntä kohtaan kavala, kanteli hänen päälleen selän takana! Se koski Uliin. Hän vihasi juoruamista, sillä se milloin sitoo ihmisiä yhteen, milloin tekee nuo eilen yhdistämänsä tänään toisilleen vihollisiksi. Uli ei ollut tottunut kanteluja sietämään!

Kuta kauemmin hän hautoi kaunaa povessaan, sitä enemmän alkoi häntä harmittaa; hän oli jo monasti ihan menemäisillään antamaan pestin takaisin ja lähtemäisillään heti Johanneksen palvelukseen. Tietysti hän nyt myös murjotteli, eikä paistanut naamansa ilosta. Hän oli vähäsanainen ruokaillessaan ja lennätti silloin tällöin vain jonkun letkauksen muille ja usein ei hän ollut kuulevinaankaan mitä hänelle sanottiin. Emäntä kysyi usein:

"Mikähän sillä Ulilla nyt lie, se on niin merkillinen; mikähän sille lie tullut vai liekö joku pahoittanut sen mieltä?"

Mutta kukapa sen arvasi!

Emäntä kysyi Jukalta, oliko Jukka tehnyt taas mitä pahaa Ulille ja oliko Jukka jo pestannut Ulin ensi vuodeksi taloon? Jukka sanoi hymyillä virmistellen:

"Älä sinä ole siitä huolissasi; selvillä ollaan!" Silloin sanoi emäntä Vrenelille: "Mikähän sillä Ulilla nyt lie? Sinun pitäisi oikein mennä puhumaan sen kanssa." Mutta Vrenelikös vastasi:

"Enkä mene! Minä en ole tehnyt sille mitään pahaa ja kuitenkin on se kaikkein häjyin juuri minulle. Jos sille jotain sanoo, ei se ole kuulevinaanakaan ja vähä väliä se on vielä pilkkailevinaanakin. Enkä ymmärrä, miksi se on minulle tällainen. — Vaan tädin itsensä sopii kaikkein paraiten häntä tutkia. Sillä ikävää tämä vain on ja voisi tämä mökötyks jo loppua!"

Kerran lähti muori taas kirkkoon, üfligeniläisten suureksi ihmeeksi; ja paljon oli muoripahalla kirkossa katselemista. Saarnastuoli oli maalattu uudestaan, muutamiin penkkeihin oli laitettu selkänojat, paljon oli kirkossa nuorta ja vanhaa kansaa, jota hän ei tuntenut, — ja saarna loppui ennenkun hän sitä muisti kuunnellakaan. "Minun aikani ei ole ikinä kulunut kirkossa näin joutuin", sanoi hän kotona. "Pitää tosiaan käydä vasta useammin kirkossa. Rovasti on hyvä saarnamies, niin se laskee kuin pumpusta, mutta saarna oli liian lyhyt", tuumi hän. — Kirkosta meni hän kauppaapuotiin ja osti yhtä ja toista pikkutavaraa, m.m. silkkisen, koreajuovaisen kaulahuivin.

Kun hän tuli kotiin, oli häntä siellä jo kauan odoteltu ruualle, sillä muoripaha oli viipynyt varsin kauan kauppojaan tekemässä. Puodeissahan oli katselemista melkein vielä enemmän kuin kirkossa; ja samalla piti vielä tehdä kauppoja ja kysellä yhtä ja toista selitystä kirkossa näkemiinsä. Kylläpä olikin hänellä kotona kertomista tämänaamuisista kokemistaan ja kuulemistaan, ja hän sanoi: "Kyllä sitä tosiaan täytyy tästäpuoleen ruveta käymään ahkerammin kirkossa. Kun pappi vain ei olisi niin täsmällinen soitattaessaan aamukelloja, niin kävisihän sitä vaikka joka sunnuntai." — Kun iltapäivällä väki hajosi kotoa, piti emäntä silmällä Uliä ja näki hänen menevän ylistupaan.

Jonkun ajan perästä meni emäntä itsekin ylös Ulin jalestä. Silloin oli Uli lukemassa raamattua. "Ethän sinä edes näekään täällä", sanoi emäntä, "mikset sinä enää tule alas tupaan? Sinä olet ollut pitkän aikaa niin merkillinen, minä en ymmärrä: onko sinulla mikä? Mutta muuten sinä olet niin minun mieleiseni. Sinä olet pitänyt niin hyvää huolta minun pellavastani ja kirsikoistani ja siksi minä tyytyväisyyden merkiksi ostin sinulle kaulahuivin. Mutta minä tahtoisin nyt myös tietää, mikä sinulla oikein on? Onko sinulle joku tehnyt pahaa ja sinua suututtanut? Vai mikä sinulla on?"

"Eihän tätä nyt olisi tarvinnut", sanoi Uli katsellen hyvillään kaulahuivia. "Enhän minä ole tehnyt muuta kuin tehtäväni."

"Mutta mitäs sinä sitten mököttelet, mikä sinulla on?"

"No, sanoisikohan tuon nyt suoraan — näet, minua kaivelee se Vreneli! Ei sen olisi tarvinnut mennä rälläämään ja panettelemaan isännälle, että ravintolan herra tahtoi minua pestata. Enhän minä tosin silloin sanonut ainoakaan sanaa, jota en nyt uskaltaisi sanoa kelle tahansa, mutta mikä sen Vrenelin tietää, mitä se on valehdellut."

"Kuka sen on sanonut, että Vreneli on sinua panetellut?" kysyi emäntä.
"Se ei ole totta."

"Kaipa tuo lie totta", vastasi Uli, "koskapa isäntä itse sanoi — ei tosin suoraan, vaan noin kautta rantain, päivän selvästi."

"No kyllä se on oikea runtti, se Jukka, Jumala syntini antakoon anteeksi", huudahti emäntä. "Eihän Vreneli ole puhunut Jukalle sanaakaan. Minulle hän kyllä moitti Johannesta, vaan sinua oikein kehui. Mutta hölmö olet sinäkin, kun heti kaikkea uskot! Tiedäthän sinä, millainen se ukko on! Ja pitäisihän sinun nyt jo nähdä, ettei Vreneli tahdo kaivaa sinulle kuoppaa, vaan että sinä olet hänestä hyvin mieleinen."

"Mikäs sen tietää", sanoi Uli, "kukas sitä naisväkeä ymmärtää ja ikävä on, jos ei voi luottaa isäntäänsä."

"Niinhän sinä luulet", sanoi emäntä, "mutta niin minä ajattelen ja niin se on, että helpompi on ymmärtää naisväkeä kuin miehiä. Sellainenhan on sananlaskukin, että miehet ovat hirtehisempiä kuin hirsipuu! Ja sanopas kumpi, mies vai nainenko, Vapahtajansakin petti. Ja älä nyt enää mökötä! Vaan älä sano Vrenelille, mikä sinulla oli, muuten se rupee vielä entistä julmemmin vihaamaan ukkoa ja haukkuu häntä, ja eihän se siitä kuitenkaan parane. Ei se Jukka ole aina ollut tällainen, mutta sitten kun kaikki rupesivat häntä pettämään ja nylkemään, niin tuli se epäluuloiseksi. Se ei usko enää kehenkään, ei edes minuunkaan. Ensin minä sitä toruin niin että oli ihan kieleni mennä sijoiltaan. Sanoin, ettei se kelpaa, ja että minä en voi sitä sietää. Mutta vähitellen täytyi minun siihen mukautua. Nyt saa sitä kokea alituisen ja eläähän sitä tässä kuitenkin ja, sanonpa vaan, yhtä hyvin kuin ennenkin. Ennen kun ei ollut

tätä pahaa, oli muita pahoja, sillä ainahan sitä on ihmisellä vastusta, milloin mitään ja se ristihän se tuntuu raskaimmalta, mikä on paraillaan selässä. Täytyy vain osata mukautua! Ja siinäpä sitä kysytäänkin taitoa, osaako taipua siihen mitä ei voi välttää. — Uli, muistahan nyt vain, että joka paikassa on vastuksia, eikä tämä meidän vastuksemme ole kaikkein pahinta. Kun pysyt vain kunnan miehenä, niin mitäpä sinä Jukasta! Ja itseäänhän ukko pahimmin tällä kiusaa. Minä ajattelen, että itsehän ukko kärsii enimmänsä omista vioistaan. Ja pitäähän palkollisten vähän antaa anteeksikin isäntävälle; kaikkihan me täällä olemme syntisiä. Mutta älä toki vain kerro Vrenelille, että minä olen tällaista puhunut. Se voisi vielä mennä matkaansa tai haukkua ukkoa. Se on muuten kelpo tyttö, mutta tätä se ei siedä, se voisi ruveta niin kauheaksi että oikein hirvittää."

Uli lupasi, ja emäntä mietti portaita alas astuessaan verukkeita, joilla hän pettäisi Vreneliä, jos Vreneli kysyisi, mitä hän oli siellä vinnillä tehnyt.

Ukko ihmetteli kovasti kun tuo hänen virittämänsä ja ihailemansa jöröys katosi Ulista ja sopu palasi taloon. Mutta hän ei kysellyt, miten se sopu oli syntynyt. Eikä emäntäkään puhunut, että hän se oli nuo ukon juonet tehnyt tyhjäksi ja rakentanut rauhaa. — Tällä kertaa oli emäntä niin valtioviisas, että Ludvig Filipkin[22] olisi häntä voinut ihailla.

Ja työ kävi taas iloisin mielin, kävi kuin tanssi. Sillä kun ollaan yksimielisiä ja toisiinsa tyytyväisiä, niin käy työ kahta kertaa helpommin kuin riitaisilta. Ja se olikin tarpeen, sillä paljon oli talossa työtä. Mutta kun työtä on niin paljon, että ihminen on siihen ihan korviinsa saakka vajota, niin tulee ihminen usein merkillisen hätäiseksi ja ärtyiseksi. Ja tuo kärsimättömyys, se kohdistuu tavallisesti ympäristöön ja työtovereihin ja toverit suuttuvat ja tulevat vastahakoisiksi ja järjestys siis häiriytyy.

Herra oli siunannut puut niin yltä kyllin hedelmillä, ettei oikein tiedetty mitä niillä tehdä. Paljon oli lantaa, mutta paljon oli maatakin, joka piti lannoittaa. Paljon oli siis kylvettävääkin. Viljelemätöntä maata otettiin paljon muokattavaksi. Mutta Glunggessa oli totuttu kouhottelemaan maa aivan kuin maitoa kuorien: kuokittiin vain ruoho pois pinnalta eikä pengottu syvemmälle ja temmattu juuria ylös. Niin ei jyvä saanut pellossa riittävästi mureaa multaa juurtuakseen ja ravinnokseen ja vilja oli aina kasvanut huonoa, vaikka peltoa oli miten lannoitettu. Syvemmältä, perinpohjaisemmin oli siis kynnettävä ja hienommaksi kuokittava, jos toivoi hyvää satoa. — Mutta vaikea oli Ulin totuttaa noita tottumattomia tähän uutuuteen. Jukkaa kiukutti nähdessään kuokkijain sakean jonon pellolla ja nähdessään Ulin valjastavan auran eteen kuusi juhtaa, vaikka niitä ennen oli tarvittu vain neljä.

"Tämähän nyt on vasta typerää", mutisi Jukka itsekseen. "Hyvä maa haudataan piiloon ja huono, laiha käännetään pohjineen ylös. Näin köyhdytetään maa perin pohjin, lanta kuopataan niin syvälle että se juoksee jokina ihan Amerikan puolelle maapalloa. Ja sitten kylvetään huonoon, keltottomaan keltamultaan. Lapsikin ymmärtää, ettei mokomasta tule hyötyä."

Onneksi lähti ukko matkalle Weltschlandiin ostamaan poikansa kanssa viiniä tai paremminkin sanoen, maksamaan poikansa ostoksia, joten Uli sai rauhassa ahertaa. Ja ukko oli ihan ihmeissään kun hän palatessaan näki nuoren oraan puskevan esiin kauniina voimakkaasta pellostä. "Mutta keväälläpäähän näkee, miten käy", tuumi hän; "kyllä siitä varmaan enin osa talvella mätänee."

Ja loppuviljat korjattiin tyydyttävästi, sillä taas oli Glunggessa alotettu työt aikaisemmin kuin muualla. Ei tarvittu korjailla viljaa lumen alta. Aikaa oli pysytellä huonolla ilmalla katon alla ja aina oli myös sisällä ollessa sellaista tekemistä, joka edisti ulkotöitä. "Paljonhan se ilmasta riippuu", sanoi emäntä, "mutta muistanpas minä eräänkin syksyn, jolloin oli ilma vielä kauniimpi kuin nyt, eikä kuitenkaan jouduttu syystöistä läheskään näin aikaisin. Eikä silloin ollut kuitenkaan kylvetty ja lannoitettu näin paljon maata. Siitäpä nyt näkee, että riippuu se tekijästäkin. Eihän sille tosin mitä voi, jos ilmat ovat perin onnettomat (vuonna kuusitoista oli kaura vielä jouluna pellolla), mutta kyllä minä tiedän talokkaita, jotka eivät saa syystöitään suoritetuksi, vaikka syksyä olisi loppiaiseen saakka. Ne tekevät mielestään syntiä, jos eivät jätä talveksi jotain lumen alle, perunoita, nauriita tai edes — hernekeppiä."

Sitten käytiin niittyjen kimppuun. Kaivettiin hautoja, suuria ja pieniä, ja saatu muta vedettiin pois. Vesipohjaisille niityille laitatti Uli salaojia: syviä maanalaisia ojia, johtoja, joiden seinät rakennettiin puusta ja kivistä; mullalla peitettyjä kanavia, jotka kokosivat veden ja imivät sen pois niityiltä, niin että pinta kuivui ja tuli hedelmälliseksi. Sellaisilla johdoilla saatiin monen monta auran alaa niittyjä hyvään kuntoon jo sinä syksynä ja olisi saatu enemmänkin, jos ei Jukka olisi tehnyt tenää. "Ei nyt huolitella sentään perkata kaikkea yhtäaikaan", sanoi hän, "vuosihan se on tulevaakin vuosi. Ja nythän on sitäpaitsen jo aika ruveta riihitöihinkin, muuten ei siitä hommasta selviä ennen pääsiäistä. Ja jos on aikaa, niin näkeepähän sitten keväällä, perkataanko lisää. — Mutta en minä nyt tuosta ole hyvilläni, että pohja väännetään noin päälle. Se työ tulee maksamaan paljon eikä tiedä tokko siitä kuitenkaan on hyötyä mitään." Niin puhui Jukka. — Itsekseen hän vielä ajatteli: "ei tarvitse ihmisten luulla, ettei täällä muut pysty mihinkään kuin Uli, ettei täällä tällaiseen työhön olisi osattu ryhtyäkään ilman Ulia. Se poika alkaa minusta jo käydä liian mahtavaksi, se määräälee kaikkea kuin omaansa, kuten ei täällä talonväkeä olisikaan." — Kehaisipa Jukka vielä toisille rengeillekin:

"Mitäpä olisitte sanoneet, jos olisitte saaneet vielä koko talven kaivaa salaojia? Tuo Ulihan sitä olisi tahtonut, mutta minä toki säälin teitä enkä tahtonut panna teitä sellaiseen työhön, jossa kaikki vaatteetkin pilautuvat. Ei se nyt Ulikaan saa huseerata tässä ihan mielin määrin, isäntähän se olen vielä minäkin talossa. Ja järkevampi olen sentään kuin moni muu, jonka asia ja velvollisuus olisi katsoa teidän parastanne."

Tietysti oli rengeistä tämä puhe mieleen. Palvelusväestä ovat sivutyöt aina vastenmielisiä: päätyö on näet aina, kaikessa tapauksessa suoritettava ja sivutyö lisää siis vain puuhaa ja vaatii ahkeruutta. Moni renki laputtaa siis tiehensä talosta heti kun näkee joutuvansa sivutöihin. "Tehköt itse, mutta minä menen pois!" sanoo hän, "minä en ole narri enkä rupea tappamaan itseäni työllä ja tarvelemään vaatteitani. Tehköt muut, jos haluttaa!" — Ja haluttomuus töihin, joita ei ole tarvittu tavallisesti tehdä, kasvaa palvelijoissa joskus niin suureksi, että he alkavat öykkäillä, motkottaa, kiroilla ja uhkailla lähtevänsä talosta heti kun heitä tahdotaan pienimpäänkin oudompaan tehtävään. Ja tästä johtuu se, etteivät rengit auta hiventäkään talon naispalkollisia heidän töissään, eivät edes emännän käskyjä ja pyyntöjä ole kuulevinaankaan. Eräitä ihmisiä ei saa pikamarssiin, vaikka mitä tekisi, monta on sellaista, joka ei voi eikä tahdo ponnistaa kertaakaan voimiaan, moni kulkee veltona kurjuuttaan kohti ja veltona alistuu kurjuuteensa.

Ikävä totuus on tosin tässäkin palkollisten puolustukseksi mainittava: se, että useat isännät koettavat nylkeä vähistä palvelijoista liikaa etua. Ja kuten kameli, joka ei tahdo nousta maasta silloin kun sen selkään on sälytetty liian suuri taakka, niin tulevat sellaisilla isännillä liiaksi rasetetut palkollisetkin usein niskureiksi ja tekevät väkinäisesti työtä. Heitä ei ole oikeutta soimata. Mutta heistäkö leviää sitten uppiniskaisuus vähitellen toistenkin, hyväin isäntäin palvelijoihin ja koko palvelemaan kansanluokkaan. Ja kun palkollisen selkää vähänkin alkaa hiki lämmittää, niin alkaa hän heti noitua kuin syyttä suomittava ja jos häntä kehoittaa vähän kiiruhtamaan, niin alkaa se pöyhistelä tai pistää pillit pussiinsa!

Jumaliste, mitä tulee ihmisistä, jotka eivät osaa eivätkä tahdo olla ripeitä; joiden aina täytyy kuhnia neljä tuntia tehtävässä, minkä hyvin voisi suorittaa kahdessa? Niistä tulee keppikerjäläisiä. Itse ne rankaisevat rikoksensa ja niissä toteutuu tuo sananlasku: ole uskonon isännälle, niin olet uskonon itsellesikin. Näin syntyy se paha tapa, josta jo olemme puhuneet ja katoaa edistymisen ehto, ripeys.

Jukan rengit eivät olleet paljon parempia kuin muutkaan. Jos kerran ollaan vihaisia ja sadatellaan isännälle tämän ryhtyessä uusiin sivutyö-yrityksiin, niin mitenkäpä ei äiteltäisi palvelustoverille, joka heitä tuohon kirottuun työhön pakottaa. Ja palkolliset eivät sitten sadattele ainoastaan työn pirua, joka tuota heidän kumppaniaan riivaa antamatta hänelle ja muille hetken rauhaa, vaan luulevatpa vielä toverin oudolla innolla ja ahkeruudella olevin joitakin salaisia itsekkäitä ja omanvoitonpyyteisiä tarkoituspieriäkin. Tämä on kansan omituinen, häviämätön luonteen piirre. Sanassa sanotaan: kaikki meidän hyvät tekemme ovat synnillä saastutetut, ja Paavali epistolassaan roomalaisille sanoo: kaikki meidän vanhurskaudemme on kuin saastainen vaate, ja näillä sanoilla on hyvät perusteet meidän luonteessamme. Sillä aivan usein johdattaa meidät oma etu tekemään hyvää. Ja jos teemmekin jotain hyvää sisäisestä, puhtaasta halusta, niin tulemme jälestä sitten turhamaisiksi, röyhkeiksi ja ylpeiksi tuosta hyvästä työstämme ja saastutamme siten hyvän tekemme. — Mutta kansa, se pitää tätä saastutusta, omia vikojaan muistamatta, niin yleisenä ja luonnostaan lankeavana, että se urkkii pahoja perussyitä aina, joka tilaisuudessa, jolloin joku vain tekee jotain hyvää. Ja kuta vähemmän tuo arvostelija itse yleensä tekee hyvää sisäisestä, jaloista vaikutteista, sitä enemmän hän luulee toistakin kannustavan hyvään ainoastaan itsekkäiden, ulkonaisten syiden. Sitä enemmän hän ajattelee vain tuon tehdyn hyväntuon ulkonaisia, alhaisia perussyitä. Kuta innokkaammin joku esimerkiksi uhrautuu toisten edestä ja kuta uutterampi on toisen työssä, sitä kiihkeämmin häntä syytetään salaisesta itsekkyydestä ja kuvitellaan hänellä olevan epäilyttäviä tarkoituksia.

Nuo vastahakoiset rengit eivät siis tyytyneet pelkästään noitumiseen ja pistosanoiin, vaan koettivat urkkia selville Ulin tekojen perussyitäkin, — ja luulivatpa ne jo keksivänsäkin! — Mutta äläs myy karhua ennenkun sen kaadat! Koettaa päästä lellipojaksi ja sokaista isäntäväen silmiä ja pyrkii talon omistajaksi! Mutta eipä ne nyörit nyt seiso pelkästään tuolla tyttöletuksella ja ikäkululla emäntähupsulla! Kyllä tässä vielä kolmaskin pappi saarnaa!

Ja tähän lopulliseen päätelmään liittivät he vielä joukon yksityiskohtia ja jokaisella heistä oli jotain lisättävää ja jokaisella pilkkasanoja ja ivaa uutta ja parempaa.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Miten talontyttö rupee Ulia tavoittelemaan.

Sillä Liisa oli kovin mieltynyt, ihampa hullautunut Uliin.

Jo viime talvena oli se peli alkanut. Kun Uli oli sunnuntai-iltapäivinä yksin tuvassa, lähenteli Liisa häntä, toi kaikki hepennyksensä hänelle katseltaviksi ja Ulin täytyi sitten häntä neuvoa ja ihailia hänen tavaroitaan. Niin että Ulille kävi oikein kiusalliseksi mennä sunnuntaisin tupaan.

Kauniina vuodenaikana, joka keskeytti nämä neuvottelukokoukset, tuli Liisalle ikävä. Mutta Liisalla oli puolen tusinaa ruukkukukkia. Ne olisivat ennen kuukausia saaneet olla liikauttamatta pimeissä loukoissaan jos ei Vreneli niitä olisi säälinyt ja kannellut päiväpaisteeseen tai sateeseen. Vaan nyt, nyt ei Liisasta mikään paikka ollut niille kyllin kelvollinen. Ja Uli pääsi harvoin lähtemään ruualta Liisan sanomatta:

"Kuule Uli, sinun pitää auttaa minua, tule kantamaan noita kukkia!"

Milloin vietiin niitä sinne, milloin tänne. Ja Vreneli ei muka pitänyt niistä yhtään huolta, se olisi vain hyvillään, vaikka ne kuivaisivat. Ja harvoin pääsi Uli sitten lähtemään noiden kukkien äärestä niin pian kuin halusi: milloin oli nuuskittava yhtä kukkaa, milloin toista. Ja kun Uli viimein aikoi lähteä, johtui Liisan mieleen, että tuon kukan olisikin parempi olla jossain toisessa paikassa kuin tässä ja Ulin täytyi taas kannella kukkia ja nuuskia vielä toista kukkaa, joka viime kerralla oli jäänyt nuuskimatta. Ja kun rengit sitten iltasella istuivat penkillä navetan seinustalla, tuli Liisa ruiskukannuineen kaivolle eikä ollut muka osaavinaan pumputa ja lotasi vettä kenkäänsä vahingossa ja Ulin täytyi silloin tulla avuksi ja toiset nauroivat ja pilkkasivat tyttöhölmöä jotenkin kursailematta. Ja vaikka satoi ja vaikkei hän kukkia ajatellutkaan, kepsutteli hän kuitenkin ulkona lavojen ympärillä, ja kerran pasteeraili hän sukkakudin kädessä edestakaisin päädyn alla ja sanoi lämmittelevänsä jalkojaan. Ja panipa hän kerran äpäpäheinää tehtäessä rikinkeltaisen hatunkin päähänsä, veti pitkät hansikkaat käteensä, otti korean päivänvarjon ja meni ulos, kun lähdettiin vankkureilla niityltä heinää hakemaan. Ja Ulin piti silloin valikoida hänelle harava ja nyt ajoi Liisa niitylle haravoimaan. Toisessa kädessä hänellä oli päivänvarjo ja toisessa harava ja kauheasti hän keikaili ja ruikutteli vankkureiden istuimen kovuutta ja tärskyntää. Niityllä tuppautui hän haravoimaan Ulille Ulin nostellessa rukoja vankkureihin. Mutta ei käynyt oikein se työ. Ensiksikin tarttuivat piit ruohikkoon niin ettei Liisa saanut haravaa irti ja toiseksi ei hän osannut samalla haravoida ja pidellä päivänvarjoa — ja aurinkohan paistoi niin kauheasti! Liisa nousi siis takaisin vankkureihin pitelemään pelkästään päivänvarjoa. Ja vaikea oli lastaajan kunnolla lastata vankkureita, kun niissä istui moinen neiti, joka ei uskaltanut niin jäsentä hievauttaa ja joka aina kun hänen vähänkin oli väistyttävä, kirkaisi niin että vankkurien ympärillä lentelevät pääskyet olivat säikähdyksestä pökertyä. Ja Ulin täytyi nostella Liisaa päivänvarjoineen paikasta toiseen kuin mitäkin pikku lasta. Niityllä alkoivat muut katsoa töllöttää ihmeissään nähdessään päivänvarjon heinäkuormalla. Eivät ensin oikein tienneet mikä ihme se on, he eivät olleet mokomaa kummaa ennen nähneet. Mutta sitten kun he huomasivat Liisan tuon silkkivehkeen alla, nauroivat he haletakseen. — Kuorma tuli korkeammaksi ja korkeammaksi, Liisa kirkui lakkaamatta eikä lähtenyt kuitenkaan alas. Huojuvalta kuormalta kotiin mentäessä kuului loppumattomiin: "Ah, pidelkää minua kiinni, ah kiinni Jumalan ja Kristuksen tähden!" — Viimein päästiin onnellisesti vajalle; mutta nyt päs vasta pula tuli. Liisa ei näet uskaltanut laskeutua alas, ei peränuoran eikä sepävitse ylitse. Kuullessaan tuon kirkunan tulivat isä ja äiti ulos. Kun äiti näki tyttärensä päivänvarjoineen kuormalla, sanoi hän: "Tyhmeliini, mikä sinulle nyt pisti päähän? Onko nyt ilmoissa ikänä nähty mokomaa narria, päivävarjoineen heinäkuormalla?" Ja Jukka äkäili äidille: "Mitäs siitä nyt jälestäpäin torut! Olisit pitänyt sitä silmällä ettei se olisi saanut ruveta tällaiseen hullutukseen! Nyt sitä vielä pelottelet!" Ja Liisa pelkäsikin. Uli oli tuonut tikapuut kuorman taakse, jotta Liisa voisi tulla niitä myöten alas. Mutta Liisa seisoi vavisten kuormalla avoin päivänvarjo kädessä ja nosti jalkaansa ja nostaessaan aina kirkaisi: "Hyvä Jumala! Pidelkää minua, pidelkää minua, minä putoon!" Viimein sanoi Jukka: "Ei tästä nyt tule mitään. Ulin pitää mennä ylös ottamaan Liisaa. Ja tuhma olit, kun laskit sen kuormalle! Olisihan sinun pitänyt arvata, että näin käy."

Uli meni tikkaita myöten ylös ja kurotteli kättään Liisan puoleen, mutta Liisa kirkui yhä hurjemmin. Silloin meni Uli ihan kuorman päälle aikoen nostaa Liisan tikkaille, jotta Liisa itse sitten voisi laskeutua alas. Mutta silloinkos vasta Liisa rääkyi kuin tapettava! Viimein ei Uli voinut muuta kuin ottaa Liisan syliinsä ja kantaa hänet kuin pienen lapsen alas. Ja siitä Liisakin piti, hän rutisti Ulin kaulaa niin armaasti, että Uli oli ihan ruskeana ja sinisen puhuvana tullessaan alas.

Koko elinikänsä Liisa sitten kertoi tätä heinämatkaansa. Ja hänen kuvaillessaan, mitä hän silloin oli kokenut ja kärsinyt, nousivat kuulijoilta ihan hiukset pystyyn ja he olivat vakuutettuja, että kapteeni Perryn kärsimykset pohjoisnavalla olivat pelkkää leikkiä siihen nähden mitä Liisa oli kokenut niittymatkallaan.

Sitten oli Liisa Ulille jälleen ylen ylpeä; kun Uli toivotti hyvää huomenta tai hyvää yötä, niin Liisa vastasi hänelle yhtä töykeästi kuin muillekin palvelijoille. Hän nyrpisteli nenäänsä Ulin lähetessä, sanoi,

että Uli tuoksuu navetalta, puhui hänen suurista, kömpelöistä rengin käsistään. Mutta eipäs malttanut olla noita rumia käsiä kuitenkaan verettömällä laappasillaan kypälöimättä.

Hyvin vastenmielistä oli Ulista tuollainen töykeys, vaikei hän ajatellutkaan siihen mitään erikoisia syitä. Hän piti sitä vain hemmotellun lapsen oikkuina ja omituisuutena. Vaan kuitenkin se häntä äkämystytti ja muut palvelijat häntä pilkkasivat. Kuitenkin oli Uli Liisalle aina kohtelias, sillä olihan Liisa sentään isännän tytär. Muut palkolliset sitävastoin kujeilivat tytön kustannuksella ja pilkkasivat häntä julkeasti, etenkin jouluna, palveluksesta lähtiessään. Silloin meni Liisa usein ulisten ja rääkyen kantelemaan vanhemmilleen ja heittäytyi vuoteenomaksi ja vehkeili kuin virmapäinen lapsi. Silloin Jukka kopaisi keppinsä ja lähti karkuun köppelehtimään, mutta äiti houkutteli tytärtään: "Eihän nyt noin pidä parpattaa, eihän tuo nyt maksa vaivaa itkeä!" Ja äiti juotti tytölle tippoja ja lähtipä joskus syntipukkeja torumaankin, että jättäkööt vasta hänen lapsensa rauhaan! Mutta silloin hänelle tavallisesti vastattiin: "Kyllä se meistä nähden saa olla rauhassa, mutta pysyköön sekin tuvassa älköönkä tulko meidän luokse ensin meitä haukkumaan! Ei tässä nyt sentään niin halpoja olla että annetaan mokoman vesikallon itseämme haukkua!"

Kerran pisti Liisan päähän lähteä kyläilemään veljensä luo. Mistä tuo yhtäkkinen oikku tuli, ei aavistettu. Töiltä ei ollut oikein sopivaa aikaa lähteä Liisaa ajeluttamaan ja Jukka itse ei tahtonut kyläilemään. Koetettiin selittää Liisalle asiaa mutta Liisakos alkoi porata ja nyyhkiä, oli ihan tukehtua ja viimein ei auttanut muu kuin sanoa, että Uli lähteköön huomenna viemään Liisaa kylään!

Siitäkös Liisa virkistyi! Heti avasi hän arkkunsa, kaappinsa, pesukaappinsa ja täytti koko tuvan komeuksillaan ja kutsui koko talon väen neuvottelemaan millä koristeilla hän voisi paraiten Trinetteä härnäillä.

Ulista ei tämä matka ollut mieleen, hän ei olisi mennyt kernaasti Johanneksen luo. Eikä hän ollut hyvillään siitäkään että muut rengit kujeilivat näin: "Vai nyt sitä lähtään isännän tytärtä ajeluttamaan!" — Sitäpäitse tuntui hänestä Vreneli korskealta ja äkäiseltä, se vastaili pitkin nokkaansa Ulille ja kun Uli toi saappaansa voideltaviksi, nakkasi hän ne nurkkaan niin että kolisi. Tällainen tylyys koski kipeästi Uliin ja hän olisi tahtonut saada tietää, mistä tuo töykeys johtui; vaan ei ollut tilaisuutta kysyä. Mutta kun hän aamulla tuli komeana ja siistinä kamaristaan, emännän ostama kaulahuivi kaulassa, niin katseli Vreneli häntä pilkallisesti ja sanoi: "Oletpas sinä nyt itsesi putsannut! Vaan kai arvelit, että eihän yritys pahentane! Mutta turha luulla, että sinä Liisan saat."

Pian tuli Liisakin siihen koreana ja paistavana, putsattuna ja pyntätynä ja hänen jälestään kantoi kaksi tyttöä kahta isoa vaatekääröä ja jälkimäisenä tallusteli äiti raahaten laatikkoa, johon oli pantu röijyt ja edukset etteivät ne rutistuisi matkalla. Liisa sanoi tosin palaavansa kotiin jo huomenna, mutta eihän tiedä, mitä voi matkalla vielä tapahtua ja täytyyhän matkalla muuttaa pukua ainakin kaksi kertaa.

Kun kulkue oli ehtinyt tuvan läpi, otti Vreneli kissan ja kulettaa keikutteli sitä jonkun aikaa jonon jälestä ja kielellä pyöri sanoa: eiköhän Liisa ottaisi tätäkin mukaan! — Mutta maltoi mielensä, heitti kissan sylistään, kääntyi tuvan peräpuolelle ja painoi kyynelten samentamat silmänsä hikiseen akkunaruuuun.

Uli istui pukilla, Liisa tyytyväisenä kuomuissa. Heti kun oli ehditty kototanterilta, koetti Liisa päästä puheisiin Ulin kanssa, mutta huima, nuori ori vaati niin paljon Ulin huomiota, ettei hän voinut katsahtaa taakseen eikä vastata Liisalle muuten kuin lyhyesti olan takaa murahtelemalla. Silloin kävi Liisa kärsimättömäksi ja pari sadepisaraa antoi hänelle sitten tekosyyn kutsua Uliä kuomuun. Uli koetti pelastua verukkeilla, mutta sitten ajatteli hän sadetta ja hattuaan ja nousi paikaltaan ja siirtyi taakse Liisan viereen. Nyt oli Liisalla hyvä olla ja hän sanoi monta kertaa, ettei Ulin pitäisi niin tuppautua sinne nurkkaan, sillä olihan tässä hyvää sijaa olla vierekkäinkin. Eiväthän he olleet edes niin lihavia kuin isä ja äiti ja sopivathan nekin näihin hyvin istumaan. — "Eikä äitikään ole aina ollut niin lihava kuin nyt. Äiti on jo monasti sanonut, että hän oli aikoinaan vielä hoikempi kuin minä. Ja kyllähän minäkin vielä voin tulla toisellaiseksi; tohtori on minulle jo monta kertaa sanonut, että kun minä vaan saan miehen, niin kyllä minun poskenikin punottuvat. Mutta hyi, miehiä, sellaisia! Minä lyön vielä tohtoria vasten naamaa, ihan varmaan." Ja samalla tungettelihe Liisa yhä lähemmäksi Uliä. "Minä olin ollut niin kaunis lapsena ettei mokomaa! Ihmiset olivat seisoneet ja päivitelleet ja katsoneet minua ja lyöneet kämmeniään yhteen ja sanoneet: 'Herranen aika, millainen lapsi, tuollaista me emme ole vielä ikinä nähneet'." Liisa muisti näet tuon vielä aivan hyvin. Ja ei ollut koko kantonissa ollut monta niin kaunista tyttöä kuin hän silloin kun hän meni Weltschlandiin. Posket olivat olleet punaiset kuin mansikka ja iho paistava kuin peili. Ja kun hän Weltschlandissa oli ripustanut olalleen kitaran — ja kitarassa olivat punaiset ja mustat silkkinauhut — ja kun hän käveli edestaas raitilla ja lauloi kauniita lauluja, kuten esimerkiksi: "Kaks' Aargaun nuorukaista rakastit toisiaan", niin heti oli weltschlandilaisia kerääntynyt laumoittain hänen ympärilleen ja koettaneet häntä liehiä. Ja hänen ei olisi tarvinnut muuta kuin kurottaa kättään, niin olisi hän saanut vaikka kymmenen miestä joka sormelleen Weltschlandin suurimmista suvuista. Ja niin kauniita, kauniita, ettei täällä sellaisia olekaan. Ne ovatkin siellä toista

kansaa ne! Mutta sitten tuli Liisa kipeäksi ja sitten täytyi hänen palata kotiin takaisin ja kotona oli sitten oltu niin pahoja hänelle ja Liisan oli pitänyt aina tehdä työtä kuin raaka talonpoikaistyttö ja syödä samaa ruokaa kuin muutkin ja sellaista ei koirakaan söisi Weltschlandissa! Ja sen jälestä ei Liisalla ollut ollut, suoraan sanoen, niin ainoaa tervettä hetkeä. Mutta kyllä hän siitä vielä paranee! — Sen jälkeen kertoi Liisa Ulille kaikki pitkät sairauden historiansa ja niitä kesti, kunnes he tulivat pikkukaupungin lähistölle, jonne Liisan oli mentävä ostoksille. Silloin käski Liisa pysäyttämään hevosen ja sanoi:

"Nyt ei enää sada, nyt saa Uli jälleen mennä pukille. Muuten ihmettelisivät ihmiset, että mikähän kumma nyt on tullut, kun minä istun rengin vieressä kieseissä. Ja alkaisivat levitellä pahoja juoruja ja sitä en minä tahdo."

Tämä sapetti Ulia ja vaieten siirtyi hän pukille.

Ravintolassakos Liisa rehenteli ja passautti komeasti itseään. Kuitenkin oli hän muistanut myös Ulia ja käskenynt antaa hänelle haarikan, mukareen lihaa ja hyppysellisen vihannesta; itse söi hän parasta mitä ravintolasta sai. Ja hänkös oli olevinaan hienoa! Raavaslihaa ei hän haistanutkaan, sitä hän saa kotona joka päivä, sanoi hän. Vihannesta ei hän ollut pistänyt suuhunsa siitä kun pääsi ripiltä, phyi, se häntä ihan yököttää! Ja vasikanpaistia ei hän ollut maistanut siitä kun palasi Weltschlandista, se lihottaa niin kamalasti! Kalaa, kyyhkysyä, kukonpoikia, torttuja ja jälkiruokaa hotki hän kuin riihimies.

Sitten kävi hän monilla ostoksillaan ja sanoi joka puodissa, että hän lähettää renkinsä hakemaan näitä tavaroita. "Missä minun renkini on?" kysyi hän heti palattuaan ravintolaan. "Minun renkini pitää mennä hakemaan minulle sitä ja sitä, minun renkini pitää valjastaa minulle hevonen", sellaista kesti yhtä päätä kunnes he jälleen pääsivät tullista ulos. Tuskin ehti Liisa ajatella, että nyt ei heitä taas enää kaupungista nähdä, ei edes kellonsoittajakaan tapulistaan tai vahti linnasta, — niin veti hän esiin punaisen nenäliinan ja sanoi Ulille: "Sinullekin olen minä ostanut jotain, katsopas!"

"Ei tarvita", vastasi Uli, "en ole sen vaivanen."

"No katsohan nyt toki", sanoi Liisa.

"Ei ole aikaa", vastasi Uli, "täytyy katsoi oritta."

Liisa käski Ulia seisauttamaan hevosen ja tulemaan luokseen kuomuun.

"Paras pysyä paikoillaan", sanoi Uli, "voisihan joku vielä nähdä".

"Oletkos nyt paha, Uli? Älä nyt ole paha!" sanoi Liisa. "Minkäs minä sille voin? Meidän laisten täytyy olla vähän niinkuin tavat vaativat, muuten aletaan meitä heti panetella. Alemman kansan on niin mukava elää, heistä ei kukaan piittaa; he saavat tehdä mitä tahansa; mutta meitä, meitä vaanii koko maailma. Älä nyt ole niin paha, Uli, muuten olen minä ikipäiväni pahoillani!"

Niin pyyteli, käski, vaikerteli ja itki Liisa kunnes Uli meni kuomuun, peläten, että Liisalle muuten saisi kouristuskohtauksen. Mutta Frevlingeniä lähestyttäessä pysäytti Uli hevosen itsestään ja vaihtoi sanaakaan sanomatta paikkaa.

Frevlingen on suuri, pelto- ja metsärikas tasankokylä, jonka läpi valtatie kulkee ja jonka maita raikkaat purot kostuttavat. Ylen rikasta se on, mutta myös ylen pöyhkeää. Sikäläiset osaavat niukuin naukuin lukea ja kirjoittaa, joten siis luulevat olevansa sivistyneitä, minkä vuoksi ovat rajattoman itserakkaita. Tuntiessaan vaivoin kirjaimet A:sta Ö:hön, luulevat he tuntevansa myös kaiken maailman asiat. He arvostelevat taivaat ja maat sieramet hörhöllään, hattu keikallaan ja käsi rahakukkarolla, arvostelevat niin että säkenet sinkuu, kuten kaikki maailman seitsemän viisasta olisivat heidän rinnallaan vain nulikoita ja kuten jok'ikinen heistä olisi elävä, kaksijalkainen yliopisto kaikkine neljine tiedekuntineen ja seitsemine taiteen haaroineen. Enkä yllytä ketään vänkäämään heitä vastaan silloin kun heillä sattuu roikkumaan piippu hampaissa! Salamain ja jylinän Jupiter muinoin, aikoessaan tuhota kaupunkeja ja maita lienee ollut varsin suopean näköinen siihen nähden mitä jokin frevlingeniläinen kuullessaan piippu suupielessä kurahdettavan vastaansa. Kiroukset eivät solahtele silloin hänestä yksitellen, ne tulivat tusinoittain, ja "perhanat vieköön" ja "saakelit soikoon" suihkuavat hänestä kuin mäti sammakosta. Ja kuta sivistyneempi joku heistä luulee olevansa, sitä enemmän ja kauheammin hän kiroilee, joten ei häntä enää luulisi pelkästään eläväksi yliopistoksi, vaan myös eläväksi höyryautomaatiksi, tehtaaksi, joka valmistaa kirouksia tukuttain. Kun heille aletaan puhua totuuksia, joko uskonnollisia, lääketieteellisiä, valtiollisia tai lainopillisia, niin heti he pörhistäytyvät vastaan, piippuineen ja päristellen aivan kuin heidän sieramiaan ruvettaisiin savustamaan rikillä. Mutta jos joku maantienkulkija-vintiö tai vararikkoon joutunut nurkkasihteeri tahi puoskari tai politikoitsija latelee heille mitä jätetöntä hölynpölyä tahansa, valeita, hävyttömiä panetteluja, niin siitäkös he ovat hyvillään! Oikaisevat koipensa sojoon ja kuuntelevat mukavasti, kunnes joku heistä nousee ylös, lyö nyrkkinsä pöytään ja silmät pöllällään, suu ammollaan niin että koko naama on yhtä pelkkää koloa vain, karjuu:

"Kautta kurjan sieluni, tuhannen saatanan miljoonan perkelettä, tuo mies on niin helvetin oikeassa!"

Frevlingeniläiset ovat hirvittävä esimerkki ihmisistä, jotka eivät osaa rakastaa, uskoa muuta kuin valetta. Heissä toteutuvat nuo sanat, että ainoastaan se, joka itse pysyy totuudessa, voi ymmärtää, rakastaa ja uskoa totuutta. Sille, joka muistaa nämä sielu tieteellisesti paikkansa pitävät sanat, on moni valtiollinenkin arvoitus selvä ja käsitettävä moni ilmiö, jonka syistä hänellä muuten ei olisi ollut aavistustakaan. — Jokainenhan ymmärtää, mihin sellaiset ihmiset tyytyvät, jotka luottavat enemmän mitä vastenmielisempään, itsekkäimpään, ilkeimpään lurjukseen kuin rehelliseen ihmisystävään!

Kun matkalaisemme saapuivat nuoren Johanneksen ravintolan luo, niin tuli tallirenki ottamaan vastaan hevosta. Lapset seisoivat talon seinustalle, mutta eivät tulleet antamaan kättä. Kasvoja vilahteli akkunoissa, mutta ne ilmestyttyään katosivat. Liisa seiso vihreässä silkissään kauan ravintolan pihalla, naama sinertävänä vilusta kuin kaalinlehti pakkasessa. Uli nosteli rattailta käärön toisensa jälkeen, mutta ketään ei tullut keventämään hänen kantamustaan. Viimeinkin, kun kaikki kääröt oli saatu kinaloon ja hevonen viety jo kauan sitten talliin, lähtivät Liisa ja Uli tallustamaan talon kuistia kohti. Seinävieressä seisoivat lapset katsella mulkoillen heitä kuin vihaiset mullikat, eivät tervehtineet rakasta tättiään kumarruksilla eivätkä sanoilla; ja kääntyivät selin kun heitä aiottiin tulla puhuttelemaan.

Vihdoinkin, ihan kynnyksellä, tuli Johannes eteiseen ja tervehti siskoaan hellästi:

"Punshuur, punshuur! Pirukos sinua riivaa, kun tulit meille! No vaikka kuolemaa olisin ennen odottanut kuin sinua! Helvetiinkö sinä tuollaisten kompeiden kanssa aiot!"

Ulia tervehti hän tuttavallisesti ja olisipa antanut hänelle kättäkin, elleivät Ulin kinalot, kyynärvarret ja sormet olisi olleet täynnä rojakkaa.

Liisa sanoi, että hänelle oli tullut ikävä, oli ruvennut tekemään mieli lähteä kerran heillekin vieraisiin. Isä ja äiti lähettivät terveisiä.

Johannes avasi sen tuvan ovet, jonne aina arvokkaammat vieraat johdatettiin ja vei Liisan renkineen sisään. Uli latasi kampeensa tupaan ja meni sitten matkaansa ja hänen jälestään Johanneskin. Sanoi menevänsä ilmoittamaan vaimolleen, että Liisa on tullut. Mutta kaipa oli rouva nähnyt jo itsestäänkin Liisan tulon, niin ettei herran tarvinnutkaan hänelle sitä ilmoittaa, koska Johannes meni kohta Ulin jälestä talliin, missä Uli oli hevostaan vaalimassa. Kauan ja laveasti puheli hän Ulin kanssa, puheli tuosta Jukan oriista, näytteli sitten Ulille omia hevosiaan ja lehmiään ja päivitteli siinä välillä, että miksi ei Uli tullut hänelle! Hänen luonaan olisi ollut ihan toista kuin Glunggessa. Siellä aina vain haukutaan, milloinkaan ei voi olla mieliksi, milloin tekee työtä liian vähän, milloin liian paljon.

Sillaikaa istuskeli Liisa yksinään odotustuvassa, katseli ensin kamalia tauluja, joita oli tuvan seinillä, ylösrakennukseksi monille maalaisrukille, jotka eivät olleet ikinään nähneet muuta maalilla kirjailtua kuin tieviitat, kirkon kellotaulun, lahjakaapit morsiamelle ja palvelusväen arkut. Saatuaan nämä tutkatuiksi ja vihdoin kaiken muunkin, mitä tuvassa oli, alkoi hän kaivaa esille matkatavaroitaan, — eikä Trinetteä vieläkään kuulunut. Ei tultu tarjoomaan mitään, ei edes kahviakaan, semmin ruokaa. Trinette oli näet pukeutumassa, — ei tietysti tahtonut näyttäytyä silkissä kuhisevalle Liisalle tavallisessa arkiasussaan: edus likaisena, sormet liassa, ilman sormuksia, rintaneuloja, kengät läntässä ja röijyn haat auki, lettinauha ihan tavallista lajia ja esivaate halpaa Aargaun puuvillaa.

Sillaikaa kun Trinette putsaili ja pöyhistelivät itseään, äksyili Liisa yksinäisyyttään itseksensä ja mietti, mitä kaikkea hän vielä Trinettelle sanoisi ja tekisi. Ja juuri noita juonia tuumiessa tulla kohahti Trinette yhtäkkiä sisään ja huudahti: "Bon soir [23], ah Elise, miten minua ilahduttaa sinua nähdä!" Ja Liisa vastasi: "Merci, Trinette, minä jo luulin, että minut olisi ihan unohdettu!" — Trinette pyyteli anteeksi. "Minun kun täytyi olla ompelijattaren luona, antamassa mittaa sitä uutta pukua varten, ja minähän luulin, että mieheni olisi pitämässä sinulle seuraa."

Ja sitten tarkastelivat kälykset asiantuntijan silmällä kiireestä kantaan toisiaan ja Trinette, hän huomasi nyt ilokseen ja ylpeydekseen, että hän oli tällä kertaa kauniimpi. Ja silloin alkoi hän heti hommata Liisalle virvokkeita ja ladella komennuksiaan keittäjälle ja sisäkölle. Mutta Liisapa sanoi, että hänen olisi nyt päästävä vähän pikkutupaan, muuttamaan vähän pukua. Sillä tietysti oli hän matkalle pukeutunut kaikkein huonoimpaansa — ei ollut tottunut olemaan tällaisissa retaleissa, tahtoi esiintyä kunnollisessa puvussa. Ja vaikka Trinette miten väitti vastaan: "Onhan sinulla niin kaunis puku, aivan kuin olisit juuri tullut Weltschlandista!" niin Liisa piti päänsä ja hänet täytyi päästää pikkutupaan ja kutsua piika kantamaan sinne hänen tavaroitaan.

Sillaikaakos nyt varustettiin herkkuja! Keittäjähän täytyi laittaa tippaleipiä. Johanneksen oli mentävä noutamaan kellarista Neuenburgeria. Mutta hänpä pistikin vain Roquemaurea, kehnoa, hapanta ranskalais-viiniä Neuenburger-pulloihin tuumien itseksensä:

"Mistäpä ne narrit tietävät, mikä se on Neuenburgeria! Roquemaure on paraiksi mokomille

apinoille!"

Vihdoin esiintyi Liisa uudestaan, ja tällä kertaa ei enää ruohonpäisenä, vaan taivaansinisenä. Hänellä oli nyt korea, kirjailtu edus, suuri rintasolki, kultaiset kellonperät ja vyöhelat isot kuin kahdenkymmenen batzin rahat, ja rintaketjuja, jonka kelluttimet olivat kullalla kirjailut, oli hän kietonut ympärilleen niin pitkältä kuin kerinpuut mitä vyyhteä ikään. Ah taivas, miten hän nyt kimalteli uudelta ja kauniilta! Trinette oli ihan vihreänä ja keltaisena kateudesta ja niin ja näin jaksoi hän Liisaa ylistelläkään. Sai kuitenkin mielensä maltetuksi ja kehuskelluksi Liisaa, mutta muistipa myös pistellä vierastaan. Mukavaahan on muka keikailla, kun on isän ja äidin hoidossa; siellä saa, mitä tahtoo. Mutta kun täytyy itse pitää huolta tarpeistaan ja kun on vielä lapsiakin, niin saa tottua tulemaan vähemmälläkin toimeen tahtoi tai ei. He eivät olleet vielä kampikaan saaneet periä ja jos eivät Trinetten vanhemmat olisi heille niin hyviä, niin eivät he tulisi toimeen. Sillä vaikka tuloja onkin hirvittävän paljon, niin on menoja myös kauhistavan paljon ravintolan pidossa. — Nyt tuli Liisa varsin ystävälliseksi ja söi ja joi sydämensä halusta ja kiitti ruokia ja juomia, ja etenkin sitä Neuenburgilaista. "Isänkin pitää tätä hankkia", sanoi hän, "isällä on aina niin happamia viiniä että niillä tapetaan Weltschlandissa hiiriä. Ne tyrkyttävät isälle aina Bieliläistä Tavellerina." — Sitten levitteli Liisa pöydälle ostoksiaan, ja niiden joukossa oli myös hienoa röijykangasta Trinettelle. Mutta kovinpa nyripisteli Trinette tuolle kankaalle nokkaansa! Sanoi kuitenkin olevansa sangen hyvillään, vaate on hänestä hyvin lämmintä ja sellaista hän kovin, tarvitseekin, viime vuonna oli hän ollut ihan paleltua pannessaan hapankaalia kellariin! Ne sellaiset työt ovat tosin oikeastaan piikain tehtäviä; mutta täytyihän niitä piikoja toki pitää aina vähän silmällä. Sillä palvelusväki on nykyaikaan niin perin huonoa, se ajattelee vain omaa etuaan.

Tämä oli Trinetten pisin puhe koko iltana, ja Liisalle tuli vähitellen ikävä. Vierashuoneesta kajahteli nauru, Liisalta loppuivat puheenaiheet, käly vaiken. Liisa ajatteli, että vahinkopa nyt on, jos ei koko Frevlingenissä kukaan muu näe hänen taivaansinistä leninkiään kuin tuo kateellinen käly ja tuhma sisäkkö, joka ei ollut vielä edes sanallakaan älynnyt ilmaista ihastustaan. Ja yhä enemmän halutti Liisaa mennä näyttämään noille vierushuoneessa oleville, miten kauniit vaatteet hänellä on. Ja ehkäpä siellä vielä on joku hänestä mieleinenkin ja kukaties voi silloin yhtäkkiä syntyä hyvät kaupat! Ja tähän hänen nyt täytyy hapata, vaikka muutenkin pitää aina kyhniä kotona eikä pääse maailmalle itseään näyttelemään! Ihmekö siis, jos hän ei ollutkaan päässyt naimisiin. Ja siksipä hän nyt, kun kerrankin pääsi kotinurkista, ei tahtonutkaan mädätä perä tupaan ja piiloittautua ihmisten silmiltä. Mutta vaikka hän miten koetteli ilmaista liikkumishaluaan, ei Trinette ollut tietävinäänkään eikä hievahtanut paikaltaan. Ja kun Liisa viimein kysyi, ketä tuolla toisella puolella on, niin sanoi Trinette, että ne ovat kai sikopaimenia Luternista tai Escholzmattista. Mutta Liisapa arveli, että eivät suinkaan nyt Luternin sikopaimenet naura tuolla tavalla ja viimein sanoi hän, että kai hänen renkinsäkin on siellä. Trinette vastasi: "Kai." — Silloin sanoi Liisa, että hänen täytyy mennä sanomaan rengilleen, mihin aikaan he lähtevät huomenna kotiin. Hän ei näet vielä ollut antanut matkakäskyjään. Trinette sanoi, että hän kutsuu rengin sisään, voihan sille antaa matkakäskyt täälläkin. Mutta Liisa tahtoi välttämättä päästä vierustupaan; hän nousi siis ylös pyytäen anteeksi, sillä hän ei tahtonut Trinetteä vaivata, ja avasi välioven.

Tuvassa istui parvi miehiä kahden pöydän ääressä, joista toinen oli akkunan alla, toinen seinustalla. Siellä naurettiin, tupakoitiin, juotiin, kiroiltiin ja lyötiin korttia, mutta nuo miehet eivät tosiaan olleet Luternin sikopaimenia, vaan kunnan frevlingeniläisiä, vanhoja ja nuoria, tavallisissa puhdetöissään. Heille näet teki kapakka joka päivän pyhäksi ja kirkko joka pyhän areksi. Myös Uli ja Johannes istuivat parvessa ja Johannes kestitsi Uliä tuppaaalla ja viinillä kuin hyvää vierasta ainakin. Hitaasti liihoitteli tuvan pimeästä peräsopesta taivaansininen Liisa pelipöydän luo, taputti Uliä hiljaa olalle ja sanoi, että he lähtevät kotiin huomennaamuna varhain, joten Ulin on ruokittava hevonen ajoissa. Pöydän toisella puolella istui kunnan esimies ja kysyi vierustoveriltaan: "Mikäs hempeä impi tuo on, mikä korea kekkanokka? Tarjoisikohan tuolle lasin?" Toinen vastasi jotain ja pian istui Liisa pöydän ääressä iloiten vanhain ja nuorten sanansutkauksista, mutta ei puhunut itse paljoa, nauroi vain ja teeskenteli olevansa hienoa ja siveli vähä väliä kauniilla nenäliinallaan hienosti nenäänsä, jotta hänen sormuksensa näkyisivät ja nyki usein kultaisia kellonperiään niin että pieni, vanhankuوسinen kultakello tuli esiin. — Niin istui hän siinä kaikessa rauhassa yli kaksi tuntia ja unohti ihan kälynsä. Kun ei kellään viimein ollut hänelle enää mitään sanomista, lähti hän takaisin takatupaan, mutta eipä siellä ollutkaan enää Trinetteä: oli vain sisäkkö kattamassa pöytää ja se sanoi, että rouva oli mennyt makaamaan. Sen oli ruvennut kai pakottamaan hampaita. "Ottikohan tuo jostakin nokkaansa?" kysyi Liisa. "En tiedä", vastasi sisäkkö; "hyvin mahdollista, kyllähän se siltä syntyy." Ja Liisa pääsi mielipuheeseensa ja he olisivat siinä kai vaikka koko yön hiljaisella äänellä sättineet Trinetteä, ellei keittäjätär olisi rynnännyt ovelle kiljuen ja sadatellen: "Hiiteenkö se sisäkkö taas tarttui, kun ei tule hakemaan keittoa? Se palaa ihan pohjaan."

Kun pöytä oli katettu, tuli Johannes Ulin kanssa sisään ja kiroili ja sadatteli sitä, että pöytä oli katettu vain kahdella lautasella ja että rouva oli mennyt makaamaan. "Sellaista katalaa laiskuria ei ole koko kantonissa. Milloin sillä on päässä vika, milloin se on päästä vialla." Noitui sisäkköä. "Senkin kana, ei

osaa laskea kolmeen! Kai se arvelee, että me tässä syödään kuin siat yhdestä kaukalosta." — Johannes oli Ulille kuin vanha, hyvä toveri ja tolkkusi hänelle tolkkumistaan: "No syöpäs nyt, juopas nyt!" Mutta Liisalle ei hän ollut läheskään niin ystävällinen, niukuin naukuin kysyi hän Liisalta vain: "Tahdotko lisää?" ja kun Liisa vastasi kieltävästi, niin sanoi Johannes: "Vai jo sait kyliäsi. No hyvä on!" Ja samalla ivaili hän Liisaa. "No jokos sinulla nyt on kohta mies? Sillä kyllä sinua haluttaakin! Vaan jos minä olisin sinun sijassasi niin opettelisin ensin keittämään soppaa ja parsimaan sukkia, niin ehkäpä sitten tulisi mieskin. Ja ehkä Uli sinut ottaa, jos oikein nätisti pyydät? Mitäs arvelet, kai olisi parasta, jos hän tulisi ensi yönä vähäksi aikaa viereesi?"

Näillä veljellisillä pöytäpuheilla höysteli Johannes aterialla.

Huomisaamuna nousi Uli ensimmäisenä ylös koko talossa ja jonkun ajan päästä ilmestyi isäntä itsekin kartanolle, palkollisten kauhuksi, omaksi kiukukseen. Sillä tavallisesti makasi väki aamulla niin kauan kuin halutti, tietäen isännänkin tekevän samoin. Isäntä taas laiskotteli ajatellen, että tietäähän kukin palkollisista tehtävänsä. Nyt, kerrankin noustuaan makuulta odottamattoman aikaisin, sai hän karvaasti kokea, miten isäntäväen laiskuus vaikuttaa palvelijoihin. Hän kiroili haletakseen! — Mutta huomisaamuna makasi hän kuitenkin melkein yhdeksään saakka. Mitä siis tuo kiroileminen auttoi! — Ajatelkaapas, mitä kaikkea sellaisessa paikassa kuin ravintola voi tapahtua noina neljänä tuntina, kello 5:stä aamulla kello 9:ään, jonka tienoissa herra ravintoloitsija ja hänen rouvansa nousevat ylös! Tuskin kenenkään ajallisia syntejä Jumala rangaissee niin ankarasti ja pian kuin ravintoloitsijan, joka pitää ravintolaansa auki myöhään yöhön. Jos eivät ravintoloitsija ja hänen rouvansa rauhoita taloaan ajoissa illalla, lopettaen joutavat puhdelaiskehtimiset ja kortin peluut, tai jos he itse vaikka vain katselevat miten muut laiskehtivat tai pelaavat, niin huomisaamuna heidän päänsä tuntuu raskaalta ja jäseniä vavistaa, tuskin jaksavat nousta vuoteesta koko päivään. Ja niin menee omistajilta tänään hukkaan enemmän kuin mitä he eilisiltana ansaitsivat. Ja juomarahoiksi saivat he vielä koko päiväksi päänsäryn ja vapisevat jalat; — juomarahoiksi vanhuuden puutteet ja kelvottomat lapset ja monen monipa saa vanhuutensa päiviksi kerjuupussin tai vaivaistalon vesivellit, olkipatjan!

Oi, monipa ravintoloitsija sulkisi tarjoilunsa ajoissa illalla, jos tietäisi mitä seuraavana aamuna ennen hänen ylösnousuaan talossa tapahtuu!

Kyllä lasketteli Johannes p:tä ja r:ää nähdessään miten suuria hulttioita hänen palvelijansa olivat: eivät olleet vielä puhdistaneet tarjoilutupaa, eivät lypsäneet lehmiä, eivät sukineet hevosia. Ja kun mentiin viljelysmaille, joita hän lähti Ulille näyttelemään, niin sätti hän katkerasti palvelijoitaan; niistä ei ollut ainoakaan niin puolen palaneen puupennin arvoista. Ja sanoi, että hän antaisi vaikka sata taalaria palkkaa kun saisi kerrankin kunnan rengin. — Hän näet ei tiennyt, ettei huono isäntä saa koskaan kunnan renkiä, sillä palvelijat joko tulevat hänen luonaan huonoiksi tai täytyy heidän lähteä talosta, jos aikovat pysyä kunnan ihmisinä.

Kun he viimein palasivat tarkastusretkeltään kotiin, niin näkivät he Liisan takatuvassa, murheissaan, nyt rikinkeltaisissa tamineissa, rikinkeltainen hattu päässä ja saman värinen vaippa yllä. Sinne oli tuotu suurus jo noin kello puoli kymmenen aikaan: eilisiä kakkuja, voita, juustoa, kermaa, kahvia ja kaunista valkeaa leipää; mutta Trinetteä ei vain näkynyt. Kuului sanoneen, ettei ollut saanut unta yöllä; hänen täytyy siis nyt korvata tuota vahinkoa. Heti syötyä ei Liisa vielä käskenyt valjastamaan hevosta; Johannes vei Ulin kellariin ja Liisa kävellä keppelehti yksinään tanhualla koreana ja rikinkeltaisena, keikaili pengermällä, kierteli kartanoa, pasteeraili puutarhassa hansikkaat kädessä ja nenäliina sonnien välissä, edestakaisin, kunnes kello löi yksitoista. Silloin tuli hän, viittasi Ulia syrjään ja sanoi:

"Kyllä meidän nyt on lähdeittävä. Varustaudu matkalle. Heti kun minä vaan olen saanut muutetuksi toisen puvun, saat valjastaa hevosen."

Melkein kokonainen tunti kului ennenkun Liisa taas ehti pukua muuttamasta ja nyt tuli hän esille jälleen ruohonpäisenä. Ja kukas toinen jo häntä ennen? Kuka tuo, komeana suklaanruskeassa silkissä, (donna Maria[24] ei vielä siihen aikaan ollut muodissa) ylen kalliissa hepenissä, edestä kultaa ja takaa hopeaa? Kukapas muu kuin Trinette! Hän, joka ei ollut voinut kärsiä rikinkeltaista väriä, hän oli vain odottanut ruohonpäistä Liisaa voidakseen tulla esiin ja näyttää hänelle, että on hänellä muitakin vaatteita kuin nuo eiliset, vaikei hän olekaan saanut periä eikä ole isän ja äidin hoitolainen! Liisa, lensi ihan vihreäksi kun näki tuon odottamattoman kuningattaren eikä voinut avata suutaan sanoakseen: "bonjour" eikä udellut edes vieläkö kälyn hammasta pakottaa. Trinette taas, hän oli tosin olevinaan yhä vähän heikko, mutta oli nyt muuten hyvin ystävällinen ja tahtoi Liisaa ihan väkipakolla jäämään vielä vähäksi aikaa heille (nim. näin vihreänä!). Mutta pyynnöt kajahtivat kuuroille korville. Silloin käski Trinette sisäkön kattamaan kiireesti pöydän eikä auttanut vaikka Liisa miten kursaili: "Minähän söin juuri vasta aamiaista."

Olipa siinä nyt taas vankasti herkkuja, parasta mitä talosta lähti; mutta ruohonpäisestä Liisasta ne eivät nyt maistuneet puoleksikaan niin hyviltä kuin eilen taivaansinisestä. Palat tokeutuivat hänen nieluunsa kun hän vain vilkaisikin Trinetteen, ja olipa Neuenburgillakin tänään toinen maku kuin eilen.

Ei saanut Liisa rauhaa, ennenkun hevonen oli valjaissa.

Ja kun se viimein oli valjaissa ja tavarat kaikki jälleen säilytetyt rattaille ja Liisa saatu kuomuihin, niin aikoi Uli nousta kuskipukille, mutta Johannes ei antanut: "Hulluko sinä olet", sanoi, "ette te pure ettekä potki toisianne kuomuissakaan, päinvastoin, ja ulkona sataa ja — on ikävää. Hierokaahan vain hyvästi kupeitanne yhteen, niin ei tule vilu. Sitä vartenhan tässä maailmassa ollaan, että auliisti toisiaan autellaan." Ja Ulin täytyi mennä kaikin mokomin kuomuihin ja Liisa pakkautui ihan kuomun peränurkkaan eikä nostanut harsoa nokaltaan ennenkun oltiin kaukana Frevlingenistä.

Viimein kohotti hän päätään ja sanoi olevansa hyvillään, kun pääsi pois mokomasta kyläilypaikasta. Veljen väki on niin ilettävää, veli on grobiaani, elukka ja Trinette, — mikä apina! "Kyllä ne minun osinkoni kerran koreasti nielevät. Kyllä ne osaavat tuhlata, mutta eivät ansaitse mitään. Mitä kieli palaa, sitä pitää saada syödä, mikä silmää kiehtoo, kaikkea ostetaan. Jäisinkö heidän saaliikseen, naimattomaksi! En, niin tuhma en minä ole. Minä otan miehen vaikka karjakujalta, jotteivät he vain saa minulta kreutzeriäkään. Jos isä ja äiti sattuvat kuolemaan ennenkun ehdin naimisiin, niin tiedän hyvin, miten minulle käy: ne telkeävät minut lukon taa kunnes olen kyllin kypsä kuopattavaksi. Mutta liian viisas olen siihen; kyllä vielä vedän Trinetteltä ne suklaasilkkiset röijyt yltä! Tyttö, joka saa periä 50,000 guldenia ei annakaan niin vain vehkeillä itsellään. Rikkauteen minun ei tarvitse katsoa; kunhan vain saa mieluisen miehen niin että meillä molemmilla on hyvä olla. Mutta kaunis se pitää olla ja lempeä, että siitä on iloa. Vanhemmistani en piittaa; kun minä vaan rupean häjyksi, niin kyllä ne saan pakotetuksi. Kun vain tapaisin mieleisen, niin selvittäisin asian jo tänään, uhallakin. Eipä siltä, ettei hän olisi voinut saada miehiä! Vaikka miten monta! Mutta oli aina antanut rukkaset, kun ne eivät olleet hänestä mieleisiä. Mutta ei niiden nyt siltä tarvitse luulla, ettei hän miestä huolikaan ja ettei häntä uskalla pyytäkään. Jos olisi ajat kuten ennen niin tekisi hän ihan toisin. Ottaisi sen, joka ensin eteen sattuu, niin eivät ainakaan hänen rahansa joutuisi noille susille."

Niin puhui Liisa kiukkuisin sydämin ja tungettelihie yhä lähemmäksi Uliä ja sanoi: "Uli, mitäs sinä nyt noin arastelet?" — Lyhyesti sanoen: sulasta sapesta tuli Liisa ihan helläksi, hemeäksi. Ainoastaan kasvojaan piti hän vielä päivän aikaan soveliaan välimatkan päässä Ulista. Hän antoi ajaa kaupungin ohi ja käski ruokkimaan hevosta aivan vähäpätöisessä paikassa. Uli oli ihmeissään, mutta ei kuitenkaan unohtanut, että hänen vieressään oli isännän tytär eikä siis kääntänyt Liisan puheita ja lähentelemisiä omaksi hyväkseen, vaikka Liisa olikin sanonut, ettei hänen pitäisi arastella.

Tällä kertaa ei Liisa tuominnut ravintolassa Uliä eri pöytään kohtuullisen haarikan ääreen, vaan käski heti tuomaan heille molemmille puolikkaan viiniä ja jotain hyvää lämmintä ruokaa molemmille; ja sittenkään ei tämä viini ollut hänen mielestään kyllin hyvää ja hän komensi tuomaan parempaa ja käski antamaan oriille vielä kauroja lisää. Herkutteli itse hyvin ja huolehti myös siitä, etteivät Uli ja orikaan olisi nälissään, ja Ulin täytyi ajaa sisäänsä kinkkua niin paljon että hän lopulta luuli melkein karjuksi muuttuvansa.

Kun he sitten taas lähtivät jatkamaan matkaa, niin ei enää auringonpaiste ja päivän kirkkaus häirinnyt ja Liisa tuli yhä hellemmäksi ja nojaili Ulin olkapäätä vasten ja jutteli monet tarinat kunnes viimein sanoi, että hän haluaisi antaa Ulille pienen muiskun; mitähän Uli siitä arvelisi? Sen perästä kun hän oli palannut Weltschlandista, ei hän ollut kertaakaan antanut kellekään muiskua; täytyisi nyt siis koetella, tokko hän sitä enää osaisikaan antaa. Mutta Weltschlandissa olivat aina muut panttisilla oltaessa sanoneet, ettei kukaan osaa antaa niin hyviä muiskuja kuin hän. Mitäs arvelee, tahtoisiko Ulikin koettaa?

Ja sitten suuteli Liisa Uliä oikein sydämensä halusta ja Ulikin mäiskäsi silloin tällöin jonkun takaisin, mutta verrattain kylmäverisesti. Ja Liisastakin olivat nuo muiskut kerrassaan kylmiä ja hän tuumi, että varmaan olisi Uli antanut Vrenelille lämpimämpiä käskemättäkin. Mutta Vrenelistä ei Uli tahtonut kuulla puhuttavankaan; häntä hän ei ollut suudellut kertaakaan eikä tosiaan uskaltanut moista ajatellakaan. — Liisa tuumi: "Merkillistä, miten tuollainen joutava muiskuttelemine on makeaa. Ei uskoisi, puusta katsoen, ellei itse olisi kokenut!" Ja hän, rikas tyttö, oli ollut niin monta vuotta muiskujen puutteessa, että oli ihan unohtanut, miltä ne maistuvat! Mutta eihän hänen tarvitsisi vasta olla. "Vai mitä, Uli?"

Uli aikoi vastata, mutta silloin rynkäsi ori yhtäkkiä hyppimään niin että he huiskahtivat korkealle istuimellaan ja ori tahtoi syöksyä tieltä suoraa päätä peltoon, Ulin täytyi riuhtoa kaksin käsin ohjaksista. Ja kun hän viimein taas sai sen keskelle tietä, niin oli se yhä niin pillastunut, että Uli sai käyttää kaikki voimansa sitä hillitäkseen ja siihen loppuivat myös muiskuttelut ja Liisa oli hyvillään, kun pääsi niskaansa taittamatta kotiin.

KAHDESKYMMENES LUKU.

Ulin päähän nousee suuret tuumat ja hänestä tulee mainio laskumestari.

Niin meni matka onnellisesti ja viattomasti, mutta ei ilman seurauksia. Sillä siitä lähtien alkoi Ulin päähän nousta tuo tuuma, että kyllä hän nyt voisi helpolla saada rikkaan vaimon ja tulla onnelliseksi. Sillä niin jätetöntä kuin se onkin, on ihmisten puheessa yleensä sana "onnellinen" sama kuin "rikas". Kuinka usein kuullaankaan sanottavan: "Mikäs sillä on rellutella, se pääsi onnellisiin naimisiin, sai myötäjäisiä yli 10,000 guldenia. Kyllähän se on totta, että se eukko on keho, kyllä siitä miehellä on aika kiusa; mutta mitäs siitä, onhan sillä rahaa! — Raha se on pääasia." Tämä yleinen, vaikka ihan perusteeton mielipide oli Ulillakin. Hänkin tahtoi tulla rikkaaksi, tulla mieheksi. Kun hän ajatteli Liisan eilisiä, tosin sumussa ja sateessa lausumia sanoja, niin tuntui hänestä yhä todennäköisemmältä se, että kyllä se Liisa hänet ottaisi, jos hän vain oikein tahtois. Veli Johanneskin oli ollut hänelle niin ystävällinen ja luottavainen ja Uli tuumi, ettei se paljoakaan vastaan tenäisi. Mies kuin mies ja olihan Uli ehkä parempikin kuin moni muu. "Vanhemmat", ajatteli hän, "eivät siitä alussa tietysti olisi hyvinkään mielissään. Nekös nostaisivat sätäkän! Mutta jos Liisa kerran puskee päänsä vastuksista läpi, niin helppohan minun on sitten niitä suostutella." — Ei voi arvata, kuinka hänen mieltään mairi ajatus, että hän kerran on Glunggessa täysivaltaisena isäntänä ja käskijänä! "Kahdessakymmenessä vuodessa", ajatteli hän, "tulen minä upporikkaaksi. Kylläpä sitten näytän koko seutukunnalle, millainen oikea tilallinen on." Ulin mieleen tuli suunnitelma toisensa jälkeen: ensin oli tehtävä se ja sitten ryhdyttävä siihen toimeen. "Ja mitähän se meidän rovasti tuumisi, kun minä sitten pitäisin häitä sellaisen rikkaan tytön kanssa? Ja mitähän ne kotipuolelaiset tuumivat kun minä kerran ajan sinne omilla hevosillani ja ajopeleilläni ja kun saavat kuulla, että minulla on kuusi hevosta tallissa ja kymmenen mitä pulskinta lehmää navetassa!" — Tosin se lasku aina rupesi pettämään kun hän näki Liisan niin hitaasti ja vaivaloisesti kähmivän siellä Glunggen tuvassa; Uli tiesi varmaan, ettei se pystyisi taloutta hoitamaan. Sitä paitse oli se kovin kummallinenkin ja aina tyytymätön. Mutta tämä viimeainittu vika nyt kyllä paranisi, tuumi Uli, kunhan se vain saisi miehen. Ja voi täisiinhän talossa pitää palvelijoitakin, miten paljon tahansa eikä se sellaisissa varoissa tuntuisi miltään vaikei yksi vaimo tekisikään mitään. Jokaisellahan ne ovat omat vikansa, milloinkapahan kuulee kestään puhuttavan häntä aina vähin moittimatta. Ja rikas, sehän se on pääasia.

Mutta heti kun hän näki Liisan, niin ne laskut pyrkivät sekaantumaan. Tuo heikko, pieni kääkkä tuppassi häntä melkein ieltämään, ja kun Liisa koskettikin häntä kylmillä käsillään, niin Ulin selkäpiitä melkein karmi. Hänen teki mieli melkein pestä pois hänen kosketuksensa jälet ihostaan. Ja kun hän sitten kuuli Liisan lirputtelevan noita teeskenneltyjä typeryyksiään, niin hän ei voinut enää olla ajattelemta: Ei, tuollaista en minä siedä! Saisin hävetä hänen jok'ikistä sanaansa. — Vaan sitten jälleen Liisasta erillään, näki hän taas vaan sen komean talon ja kuuli rahain kilinän ja ajatteli vaan miten hän tulisi mahtavaksi. Ja silloin alkoi hänestä taas tuntua siltä, etteihän se Liisa olekaan niin ruma ja häjy. Ja samalla hän alkoi myös ajatella, että on se älykkäämpikin kuin mitä yleensä luullaankaan. "Jos se vaan minua rakastaa ja kun puhelen sen kanssa järkevästi, niin kyllä siitä voi vielä tulla miten hyvä tahansa ja kunnan miehelle oikein älykäs vaimo."

Ne tuumat ne pyörivät Ulin päässä. Mutta ihminen päättää, Jumala säätää. Matka oli tehnyt Ulin ja Liisan tuttavallisemmiksi toisilleen. He puhelivat nyt keskenään ihan uudella tavalla ja Liisa se pilkisteli jo Ulin silmiin hyvin luottavaisesti. Mutta Uli, hän koetteli noita katseita välttää, etenkin jos Vreneli oli läheisyydessä. Sillä kuta enemmän Liisan rikkaus häntä houkutteli, sitä kauniimmalta ja älykkäämmältä alkoi hänestä myös Vreneli näyttää. Ja hän ajatteli, että parasta olisi, jos Vreneli sitten jäisi heille taloutta hoitamaan. — Mutta Liisa, hän hännysteli Uliä entistä uhemmin ja kahden ollessa hänen kanssaan sunnuntai-iltapäivinä ei Uli saanut ennen rauhaa ennenkun ruvettiin suutelemaan. Liisa olisi niin mielellään jälleen lähtenyt Ulin kanssa ajelulle, mutta ei tiennyt minne lähteä ja markkinoille tulivat isä ja äiti mukaan. Mutta kyllin olisi Uli kuitenkin saanut Liisalta tilaisuutta jos olisi hautonut mielessään pahoja aikeita rikkaisiin naimisiin päästäkseen, kuten niin monet muut Uliä huonommat tekevät. Liisan luonnolla ei näet paljoa itseään suojeltu. "Uli, älähän nyt noin arastele", olisi hän ehkä vain sanonut. Mutta Uli oli kunnan poika, hän ei hautonut mielessään pahaa, hän karttoi noita hyviä tilaisuuksia ja väistyi usein soveliaasti Liisan tieltä näyttäen haluavansa vain saada hänet ansiosta eikä viettelemällä. — Hän teki työtä entistä ahkerammin, piti kaikesta erittäin tarkkaa huolta ja koetteli saada kiitosta isäntävältään. Vaikkei hän nyt rikas ollutkaan, niin toivoi hän kuitenkin tuollaisella auliudella ansaitsevansa rikkaaksi tulla. Tuon kunnokkuutensa luuli hän tehoavan vanhempiin paremmin kuin tuhannet guldenit. Mutta yhtäpä kauhun sanaa hän ei ajatellutkaan: renki! Ulihan oli vain renki!

Mutta olivatpa toisillakin palvelijoilla silmät päässä ja ennenkun Uli aavistikaan, huomasivat ne jo Liisan kesyyden ja alkoivat siitä Ulille virnistellä. Entistä itsepintaisemmin he ajattelivat: että Ulin

työinto johtuu vain halusta päästä kotivävyksi. He kyllä näkivät, mitä peliä Uli ja Liisa pitävät keskenään nyt sen matkan jälkeen. Ja he keksivät jos jotain kepposia mitä tuolla matkalla muka oli tapahtunut ja pistelivät Uliä edessä ja haukkuivat häntä seläntakana. Ja kun Uli kehoitti heitä työhön, niin ajattelivat he vain, että nyt se taas aikoo hyötyä heidän kustannuksellaan, ja suuttuivat ja niskuroivat ja tuumivat keskenään, että kyllä he sen hyyt vielä kamppaavat! He vaaniskelivat Liisaa ja Uliä joka paikassa ja koettivat häiritä tai kuunnella salaa heidän sovittuja ja satunnaisia keskustelujaan. He tekivät heille jos jotain ilkeyttä ja toivoivat vain, että kumpahan he keksisivät heistä jotain oikein pahaa! Mutta sitä ilon tilaisuutta ei Uli heille antanut.

Ja koko ajan heilui yhä Ulin sydämen vaaka. Monasti häntä Liisa ja Glunggessa olo jo kiusasi niin että hän toivoi olevansa sieltä niin kaukana kuin pippuri kasvaa. Mutta tyttö, hänpä tuli vain yhä hempeämmäksi. Hän osti Ulille lahjoja vaikkei Uli niitä olisi halunnutkaan, ja viimein tuli niinkin hassuksi, että vanhemmatkin sen pelin huomasivat ja Jukka motkotteli:

— "Tässä sitä nyt ollaan! Tästä sen nyt näkee, mitä Uli hautoo mielessään. Vaan kylläpä minä vetäisen sen laskuihin oikein aika ristin!" — Mutta kuitenkin ei hän ryhtynyt tehoisiin toimenpiteisiin. Esteenä oli näet hänen oma poikansa, joka aina ketti häntä, joten Jukka toivoi, että Liisa tekisi oikein suuren tyhmyyden, jotta hänet sitten voisi pakottaa menemään naimisiin.

Äidin sydämelle kävi taas asia pahemmin ja hän sanoi kerran Liisalle: "Älähän nyt toki ole noin hassu Uliin, mietihän nyt toki ensin mitä ihmiset ajattelevat ja rupeevat pian juoruamaan. Eihän nyt rikkaan talontytön sovi kuherrella tuolla tavalla rengin kanssa. Eipä siltä, että minulla olisi mitä Uliä vastaan, mutta hän on sittenkin vain renki, ja ethän sinä nyt toki renkiä huoline." Silloinkos Liisa alkoi säksättää ja sanoi: "Milloinkaan en minä ole teille mieliksi teinpä mitä tahansa. Aina on minussa sättimistä: milloin olen liian ylpeä, milloin seurustelen liian halpain kanssa. Jos sanon renkimiehelle parikin hyvää sanaa, niin heti siitä aletaan jo meluta pahemmin kuin jos olisin paksuna. Minulle ei anneta iloa vähääkään ja kaikki minua vain vainoovat! Parasta olisi kun kuolisin ja pääsisin pois koko elämästä!" Ja Liisa uikutti niin että oli viimein ihan tikahtua ja äidin täytyi kiireesti raksia auki hänen kureliivinsä ja hän luuli Liisan siihen paikkaan kuolevan. Siitä lähin piti äiti suunsa kiinni, sillä hän ei tietysti toivonut tyttärensä kuolemaa. Ja vain Vrenelille valitteli hän sen jälkeen, että "ei tässä nyt oikein tiedä, mitä olisi tehtävä. Jos sitä moittii, niin se pian voi tehdä typeryyksiä. Ja jos ei siitä ole tietävinäänkään, niin voi sama tyhmyys tulla itsestäänkin, ja sitten kaikki syyttävät äitiä ja sanovat, että miks'ei hän pitänyt silmiään paremmin auki. Mutta minkä sille nyt tässä mahtaa! Eihän minulla Ulissa mitään moittimista ole. Hän on aivan järkevä ja minä luulen, ettei hän piittaa Liisasta lainkaan. Ja pahahan häntä on lähettää talostakin pois noin vain ilman syytä, kun hänessä ei kerran ole mitään vikaa. Ja jos minä ajaisin Ulin talosta, niin heti alkaisi ukko minua haukkua, että minä ajoin talosta muka tyhjänpäiten hänen paraan renkinsä. Mutta sellainenhan se Jukka aina on ollut. Silloin kun sen pitäisi puhua, ei niin suutaan avaa ja silloinkuin sen pitäisi pitää suunsa kiinni, vänkää ja jankkaa aina vastaan. Etköhän sinä Vreneli nyt pitäisi vähän niitä silmällä ja ilmoittaisi heti minulle jos näet jotain erikoista!"

Mutta ei ollut nyt Vrenelistä mummulle apua. Hän ei tahtonut puuttua ollenkaan koko asiaan.

Ja Liisa, se ei malttanut olla puhumatta Vrenelille Ulista. "Ah kuinka kaunis ja hyvä poika se Uli on! Enpä mene takuuseen, etten ota sitä vielä vaikka miehekseni. Jos ne vain minua vielä kerran oikein kiusottavat eivätkä tee mitä tahdon, niin nähköötäs, mitä minä teen! Minä en siekailekaan kauan ja minun ei tarvitse muuta kuin lausua sana, niin Uli menee panettamaan kuulutuksiin." Ja jos Vreneli vähänkin väitti vastaan, niin sanoi Liisa, että Vreneli on mustasukkainen. Tahi jos Vreneli joskus sanoi, että älähän nyt toki narraa noin Uliä, et sinä rengistä huoli kuitenkin, älä tee vanhemillesi sellaista kiusaa, niin sanoi Liisa, että Vrenelipä tahtoo itse Uliä. "Siksi sinä koetat saada minut häntä kaihtamaan, tahdot itse päästä laudalle. Mutta älä luulekaan että Uli ottaa tuollaisen, jolla ei ole niin kreutzeriäkään rahaa! Älä luulekaan saavasi miestä niin helposti! Kehnoinkin renki tuumii moneen kertaan ennenkun ottaa noin köyhän tytön ja vielä useammin ennenkun ottaa äpärän. Hyi häpeä, sehän se on vasta häpeä!"

Vaikka Vrenelin sydäntä nuo tuollaiset sanat kovasti kirvelivät, ei hän kuitenkaan ilmaissut tuskaansa ei itkulla, ei toralla. Enintään hän vain vastasi:

"Liisa rukka, ei ole oma ansiosi, ettet sinäkin ole äpäpä, eikä edes se, ettei sinulla itselläsikin jo ole äpärää!"

Kovimmin vaivasi Vreneliä hänen oma käytöksensä Uliä kohtaan.

Kuta ankarammin Ulin päässä pyörivät Liisan rahat, sitä enemmän kaipasi hän myös Vreneliä eikä hän voinut sietää sitä, että Vreneli vastaili hänelle töykeästi tahi näytti olevan hänelle äkäinen, ja hän koetteli siis kaikin tavoin tuollaisten tuittupäiden jälestä aina lepyttää ja ilahuttaa Vreneliä, Liisaa hän karttoi niin usein kuin mahdollista eikä tahtonut hänen seuraansa, mutta Vrenelin pakeille hän useinkin tahtoi, vaan Vrenelipä nyt vuorostaan taas karttoi Uliä ja koetteli Liisan häntä hännystellessä olla

hänelle töykeä ja jörö. Mutta eipä hän aina voinut muuta kuin olla ystävällinen tuolle kelpo pojalle. Ja useinpa unohti hän omat aikeensa niinkin, että tarinoi ja naureskeli minutin, pari Ulin kanssa oikein iloisesti. Mutta siitäkös syntyi kamala rähinä kun Liisa sen huomasi. Ensin hän haukkui Vreneliä mitä kauheimmin kunnes oli ihan tukehtua säksätykseensä ja sitten sanaa suustaan enää saamatta ja tikahtumaisillaan karkasi hän Vreneliin oikein käsiksi ja olisipa hänet mielellään pieksänyt jos olisi jaksanut. Ja sen jälkeen puski hän kiukkuaan Uliin ja sadasti sai nyt Uli kuulla olevansa kelvoton ja renki. Kylläpä nyt Liisa muka jo tiesi, miten hänelle kävisi, jos hän olisi niin tuhma kuin ehkä luulevat. "Mutta Jumalan kiitos, ei nyt olekaan vielä liian myöhäistä, minä en olekaan niin hullu, että annan rahani mokomalle. Saisi aina pelätä, että se tuhlaa ne lutkille!" Ja sitten alkoi Liisa itkeä ja ulvoa, että hänelle ollaan muka petollisia ja aikoi kuolla siihen paikkaan, hirttää itsensä tai räjäyttää itsensä ruudilla ilmaan. Mutta usein sopi hän sitten Ulin kanssa jo näin itkiessään ja Ulin täytyi sitten hänelle luvata, ettei hän ikinä enää hännystelee ketään muita eikä sano enää niin hyvää sanaa tuolle ilkeälle Vrenelille, joka koettaa häntä houkutellessa pahaan ja vietellä. Toisinaan taas kesti kaunaa kauemminkin ja Liisa murjotteli. Silloin alkoi Uli ajatella, ettei tuo nyt taida olla kovinkaan hyvä eukoksi; on niin mustasukkainen ja haukkuu rengiksi ja ulvoo ja murjottelee. Pulaan sen kanssa taitaisi joutua. Parasta lienee jos heittää koko puuhat ajoissa. Mutta kun Liisa huomasi, ettei Uli nyt enää ollut murjottelemisista milläänkään, niin hänkös pelästyi ja koetteli heti taas lepyttää Uliä. Hän osti Ulille jonkun lahjan tahi koetteli päästä hänen kanssaan kahden kesken kuhertelemaan. Hän pyyteli, että Ulin pitää rakastaa häntä, muutoin ei hänellä ole elämästä mitään iloa. "Jos minä joskus olenkin paha sinulle, niin ei sinun pidä siitä suuttua, sillä minä olen paha vain siksi, että sinua niin sanomattomasti rakastan. Enhän sallisi sinua muille", j.n.e. "Ja kun kerran saisin sinut ikiomakseni, en enää ikinä olisi niin mustasukkainen. Mutta kun näin häilyä epävarmuudessa eikä tiedä miten oikein käy, niin monasti tuntuu ihan siltä, että tahtois kuolla. Enkähän tiedä, tokko sinä minua oikein rakastatkaan. Monasti minä ajattelen, että jos sinä minua rakastaisit, niin menettelisit sinä ihan toisella tavalla ja pitäisit paremmin huolta meidän asiastamme. Mutta sinä olet kuin puupukki etkä itseäsi niin hievauta." Silloin vastasi Uli, että ei hän tiennyt, millä muulla paremmalla tavalla hän tässä voisi menetellä. "Ja enkä edes tiedä, tokko sinä minusta oikein huolisitkaan. Jos olet tosissasi, niin sinun pitäisi nyt mennä puhumaan tästä jo vanhemillesi. Tahika meidän on mentävä heti pappilaan panettamaan kuulutuksiin ja sitten odotettava mitä tuleman pitää." Mutta siihen vastasi Liisa: "Eihän sillä nyt sellaista kiirettä ole; kyllähän ne häät aina ehtii pitää. Pääasia on vain, että sinä minua rakastat. Ja voidaanhan odottaa vielä vuosi tahi, jos nyt niin halukas olet — se riippuu vain sinusta, saas nähdä, miten nyt haluat! — ainoastaan puoli vuotta. Mutta Vrenelin kanssa sinä et saa enää seurustella, muuten raavin minä teiltä molemmilta silmät päästä ja ajan sen kunnottoman talosta."

Luonnollisesti alettiin tästä puhua kylilläkin ja tietysti liioitellen. Syntyi kaksi puoluetta; toinen oli mielissään kepposesta, jonka Uli muka tekee vanhemmille, ja toinen hyvillään siitä, että Uli saa rikkaan vaimon. Ja kuta enemmän asia pitkistyi, eikä se pitkistynyt ainoastaan yhtä vuotta, sitä todennäköisemmältä se alkoi näyttää ja sitä enemmän alistuivat nyt Glunggessa palvelijatkin Ulin johtoon ja puolsivat muka tuota tulevaa kotivävyä. Siten muuttui talo yhä kukoistavammaksi ja Uli yhä välttämättömämmäksi jäseneksi sen hoidossa, niin että Jukankin, jonka pussiin nyt paljon puhdasta voittoa valui, täytyi, koska hän osasi hyvin laskea, miten paljon kaksikymmentä kuormaa rehua ja tuhat lyhdettä ruista lisää tekee, salata sapparensa ja ummistaa silmänsä. Mutta hän lohdutteli itseään sillä, että hänpä käyttää nyt Uliä vain hyödykseen niin kauan kun suinkin voi ja sitten kun tosi tulee eteen, niin — sittempähän sen näkee. — Ja kun kerran hänen poikansa, ravintoloitsija, saatuaan asiasta kuulla, tuli ukkoa pölyyttämään ja vaatimaan, että Uli on ajettava pois talossa, niin ei ukko ollut hänestä tietäkseenkään.

"Niinkauan kun elän, olen minä yksin täällä käskijänä", sanoi hän. "Ja taas toiselta puolen, kylläpä olisi Uli sinusta itsestäsikin mieleinen, jos vaan hänet saisit. Ei kuulu meidän asiat sinuun, enempää kuin kuuluisi sekään, jos Liisa annettaisiin Ulille. Sinun ei tarvitse luullakaan, että sinä yksin saat periä kaikki. On tässä vielä Liisan osaakin, kaikki mitä meillä vielä on, mitä sinä et ole meiltä petkutuksilla vienyt. Muista se, että kuta enemmän rupeat tässä komentelemaan, sitä kiireemmin pitää Liisa naittaa. Eipä silti, että tässä pelkästään Uliä tarvittaisi, onhan niitä muitakin miehiä maailmassa! Kyllä minä tiedän, miten paljon sinä meitä rakastat. Kun vain rahat saisit, niin viis sinä piittäisit isistä, äideistä, Liisoista. Vaikka hänet naittaisimme mustalaiselle, kattilan paikkaajalle tai Unkarin paimenelle." Näin äkäili Jukka pojalleen, niin että emäntä ihan pelästyi ja tuli tolkkumaan, että eihän nyt toki Johanneksen tarvitse olla huolissaan, ei siitä tule mitään, sillä eläähän hänkin tässä vielä eikä nyt Liisakaan saa kaikkea mitä ikinä vain tahtoo ja Uli on kunnan poika j.n.e. Johannes halusi nyt puhella Ulin itsensä kanssa, mutta ei saanut häntä puheilleen. Kuului menneen lehmän tähden kylälle.

Trinette, tällä kertaa vielä paljon koreampana ja rikinkeltasempana kuin Liisa äskettäin, hän hääri nyt puolestaan Liisan ympärillä halveksivan näköisenä ja nokka nyrpyssä ja sanoi viimein Liisalle: "Phyi kehnoa, kuinka sinä voit alentua! Ruvetappas vehkeisiin rengin kanssa! Herra Jumala, ihan tulee pahoinvointi kun sitä ajatteleekin! Mikä häpeä koko suvulle! Jos minun sukulaiseni olisivat tienneet, että tulevan mieheni sisar menee rengille, niin varmaan olisi sulhaseni saanut rukkaset. Eivät he

hänestä muutenkaan liioin pitäneet. Mutta minä hupsu kun erehdyin ja tahdoin häntä; ja monasti nyt olen saanut sitä katua. Eihän sinua voi enää pitää edes suvun jäsenenäkään. Tuumihan vaan nyt, mihin täältä joudut, sillä ethän sinä tännekään voi jäädä, sen nyt ymmärtänet! Phyi, phyi, rengin kanssa! Ihan kauhistuu sinua, eihän voi sinuun enää katsoakaan. Etkös jo häpeä sydämesi pohjassa? Eikö tee mielesi ihan vaipua maan alle ettei päivä, ei kuu päällesi paistaisi." — Mutta ei tehnyt Liisan mieli tätä eikä hän myös hävennyt. Vieläpä uskalsi hän ruveta Trinettea sättimäänkin sanoen: "Tytöllä on oikeus ruveta yksiin kenen kanssa tahtoo ja mennä herralle tai rengille kuten haluaa; Jumalan edessä ovat kaikki ihmiset yhdenvertaisia. Mutta jos minä olisin jonkun vaimo, niin sitä minä häpeisin, kun panisin kaikki kunnan ihmiset itsestäni juoruamaan. Häpeisin ruveta renttuilemaan kaikkien tallirenkien, lahtarien, hevospaimenten ja ajurien kanssa, yksinpä kaikkien reppusaksainkin, miten vain milloinkin sattuu. Ja häpeisin tekemästä lapsia, joista ei ole kahta saman näköistä. Niin ne vikuustavat toisiaan kuin aargaulaiset ja weltschiläiset." — Ja elleivät Vreneli ja äiti olisi olleet läsnä, olisivat nuo rakkaat kälyt nyt pian kai repineet toistensa ruohonvihreät ja rikinkeltaiset silkkiröjyät pieniksi riekaleiksi. Mutta kun äiti rupesi pakinassa Trinettea auttamaan, niin kiihtyi Liisa niin että hänet pian täytyi kantaa vuoteeseen. "Nyt vastapa minä", uhkasi hän taas toinnuttuaan ja ääneen päästyään, "nyt vastapa minä tiedänkin mitä teen! Minä en annakaan tappaa itseäni kuin mitäkin syöttösikaa. Ja häyjy ovat vanhemmat, jotka tahtovat antaa koko perinnön vain yhdelle lapselleen ja johdattaa toisen miestä vailla onnettomuuteen, jotta vain rahat pysyisivät yhdessä koossa."

Johannes rouvineen ei viipynyt silloin kauan Glunggessa. Matkalla poikkisivat he usein vieraisiin ja paljastivat ihan ujostelematta ystävilleen, virkaveljilleen ja — sisarilleen koko jutun, joten huhu heidän tarinansa kautta vahvistui aivan täydeksi varmuudeksi. "No, veli ja hänen vaimonsa sanoivat itse niin", väitettiin, "ja tottakai ne nyt sen tietävät." Jonkun ajan päästä lähti Uli viemään hevosta kaupaksi markkinoille, mutta pian näki hän ettei hän voinut saada siitä niin hyvää hintaa kuin olisi halunnut. Ja kun oli ruma sääkin, niin vei hän hevosen pois torilta erään ravintolan talliin. Aikoessaan sitten itse mennä tarjoilutupaan, töksähti hän talon nurkalla yhtäkkiä naamakkain entisen isäntänsä kanssa. Rehellisesti riemuiten löi Uli Bodenbauerilaiselle kättä ja sanoi olevansa iloinen kun sai häntä tavata, jotta voi vähän tarinoidakin hänen kanssaan. Mutta isäntä, hän oli nyt entistä jörömpi; sanoi olevan paljon asioita toimitettavana, mutta ehdotti viimein kuitenkin Ulille jotain paikkaa, jossa voisivat rauhassa kallistaa puolikkaan. Sitten kun he istuivat tuolla kätöksässään vierailta silmiltä omassa sopukassaan alettiin esipuheet. Johannes kysyi, olivatko glunggelaiset saaneet paljon heinää, johon Uli vastasi myöntävästi; ja isäntä kysyi sitten taas, oliko Glunggessa ruis mennyt lakoon? Heillä oli mennyt jo ensimmäisillä tuulilla. "Näyt olevan hyvin hyvällä päällä", jatkoi sitten isäntä puheltuaan hetken yhtä ja toista, "ja mitä minä tässä kuulinkaan, sinustahan kuuluu pian tulevan Glunggen isäntä, sanovat?"

"Vai niin, kuka se niin sanoo?" kysyi Uli.

"Niin kukako? Ihmiset. Puhuvat siitä kaikkialla jo ihan varmana asiana."

"Näkyvät aina tietävän enemmän kuin asialliset itsekään", sanoi Uli.

"No, tottakai siinä nyt jotain perää on", sanoi isäntä.

"Ka, enhän minä nyt sitä väitäkään, ettei siitä joskus voisi jotain tulla, mutta ei siitä nyt vielä ole mainitsemista. Ei ole vielä sovittu ja yhtä hyvin se voi raueta kuin lauetakin."

"Hm", tuumi Johannes, "minun mielestäni siitä on jo liaksikin sovittu."

"Miten niin?" kysyi Uli.

"Hm, tyttöhän kuuluu olevan jo hyvässä tilassa", vastasi isäntä.

"Se on vietävän vale", sanoi Uli, "minä en ole siihen koskenutkaan. Enpä siltä, etten olisi saanut, mutta en olisi julennut sellaisella konnan koukulla hankkia itselleni rikasta eukkoa."

"Vai niin", sanoi Johannes, "no se on toista kuin mitä minulle on puhuttu. Ja minä jo luulin, että sinä pyytäisit minua puhemieheksesi. Ja siihen en olisi, suoraan sanoen, kernaasti suostunut ja siksi en olisi nyt mielelläni sinua tavannutkaan. Hyvä, jos ei se ole totta; olisin siinä minäkin mekkoni liannut. Harmittavaa se olisi ollut, jos sinä olisit menetellyt niinkuin monet muut lurjukset. Mutta kai siinä nyt jotain perää on?"

"Noh", sanoi Uli, "enhän minä nyt sitä väitäkään, etten luulisi että kyllä se tyttö minut ottaisi ja että kyllä me saataisiin se asia ajetuksi läpi jos oikein haluttaisiin. Ja olenhan minä ajatellut, että kyllä se sellainen olisi minunlaiselleni köyhälle miehelle oikea onnen keikaus. Parempaa kauppa ei syntyisi missään."

"Sekö se on se kalpea tyttö siellä, jonka läpi ihan kuu paistaa ja joka laputtaa heti tupaan pakoon kun tuuli vain hengähtää ettei se sitä kaataisi?" kysyi Johannes.

"Niin, eihän se niitä kaikkein kauniimpia ole", sanoi Uli, "laihahan se on ja kivuloinen, mutta kuuluisi se siitä kyllä paranevan, kun vaan saisi miehen, kuuluu lääkäri sanoneen. Mutta 50,000 guldenia sillä on."

"No yhäkö se istuu siellä päivät päästään tuvan nurkissa ja uunilla vai joko se puuhaa mitään? Hoitaako se taloutta?" kysyi Johannes.

"Eihän se tee työtä paljoa ja vähänhän se käy keittiössäkin, mutta se osaa neuloa kauniita näpräyksiä ja korallikoristeita. Vaan voisihan sitä sitten kun talo joutuu sille, ottaa vaikka keittäjäntären. Kun se vain pitää vähän väkeä silmällä, niin eihän sen itsensä tarvitse kaikkea tehdäkään", tuumi Uli.

"No niinhän se nyt on, jos nyt aineelliseen hyötyyn katsotaan, ja hulluahan olisikin luulla, että kaikki on sillä hyvä, jos vaimo vain hääää itse mukana kaikissa töissä. Voihan rouva esimerkiksi majaillla apteekissa neule kädessä, mitäpä sen renkejä tarvitsisi liikuttaa", sanoi Johannes. "Mutta minusta se näytti hyvin pahantuuliseltakin eikä se sanonut kellekään niin hyvää sanaa."

"Onhan siinä vikoja", sanoi Uli, "ja sehän se vasta oikea äkäpussi onkin. Mutta kun se saisi hyvän miehen ja tointa sen verran että se voisi vähän unohtaa, niin kyllä kai se siitä parantuisi. Ja osaaahan se toki olla ystävällinenkin. Ja joskus se on ihan ihmeellisen hellä ja jos taloa hoitaa hyvin, niin voi siitä saada aina 10,000 lyhdettä jo pelkässä rukiissa, puhumattakaan ohrasta ja vehnästä j.n.e."

"Se on paljon se", sanoi Johannes, "ja sellaisia taloja ei ole monta koko kantonissa. Mutta jos minä olisin valitsemassa, ottaako hyvän tilan ja pahan vaimon vai eikö kumpaakaan, niin sata kertaa mieluummin heittäisin molemmat. Hyvähän on rikkauskin, mutta se pelkäästään ei tee onnelliseksi. Piru sellaisessa kodissa eläköön, jossa väijyy mokoma häijy, ruma otus, joka aina vain ulvoo ja nyrpistelee nokkaansa. Ja hukassa silloin ollaan jos iloa kerran täytyy mennä hakemaan kodin ulkopuolelta."

"Mutta isäntä", sanoi Uli, "ainahan sinä ennen kehoitit minua säästämään ja kituuttamaan, jotta minusta tulisi kerran oikea mies. Eihän siitä tule mitään, joka ei omista mitään."

"Aivan niin", sanoi isäntä, "niin minä kehoitinkin ja kehoitanpa yhäkin. Onnellisempi on aina säästäväinen mies kuin tuhlari, ja se ei ole mies eikä mikään, joka ei hyvinä päivinä pidä huolta vanhuutensa vuosista. Ei seiso sille lopussa kiitos, jonka työtä ei alku kaunista. Kunnan pojan, jolla on jo rahaakin pussissa, tulee tietysti päästä parempiin naimisiin kuin hulltion ja hänen on katseltava itselleen kunnan vaimoa. Mutta rikas vaimo ei aina ole parahin vaimo. Ja on niitä naisia, joista minä pitäisin pennittöminä enemmän kuin monista 50,000 guldenin omistajista. Sillä ihmisestä itsestään se riippuu. Tee miten paraaksi näet, mutta tuumikin ensin asiaa." "Liisa, kyllähän se on surkea ihminen", sanoi Uli, "mutta kyllähän se voisi muuttua. Moni on nuorena ollut laiha, vanhana pullea. Eikä se ole oikeastaan pahakaan, ei etenkään silloin kun se sattuu olemaan tyytyväinen. Tosinhan se ei aina tiedä mitä se oikein minulle sanoo silloin kun se äkäilee ja haukkuu minua rengiksi ja toisten tyttöjen hännystelijäksi; mutta kun se siitä sitten taas tyyntyy, niin on se aivan kuin toinen ihminen ja oikein hyväsydäminen onkin. Se on jo ostellut minulle lahjoja Jumala ties miten paljon ja olisi ostanut enemmänkin, jos en olisi aina tehnyt tenää."

"Miten paraaksi näet", sanoi Johannes, "mutta sen minä vaan vielä kerran sinulle sanon, että tuumikin tarkoin asiaa ensin! Harvoin tulee hyvää siitä että kaksi niin erilaista rupee yhteen ja yhtä harvoin siitäkään, että renki nai isäntänsä tyttären. Minä muuten pidän sinusta, enkä olisi muille näin paljoa sanonutkaan. Vaan nyt täytyy minun lähteä kotiin. Tule joskus joutoaikana meille, niin puhutaanhan vielä siitä asiasta, — ellei silloin ole jo liian myöhäistä."

Tyytymättömän näköisenä katseli Uli isäntää kun tämä meni. "Enpä olisi uskonut", ajatteli hän, "että tuokin nyt kadehtii minulta sitä onnen potkausta. Mutta sellaisiahan ne ovat kaikki ne vietävän pohatat, yhtä luuta vuohensarvet kaikki. Ei ne ole hyvillään jos renki rupee saamaan taloa. Onhan se Johannes toki heistä paraita, mutta käypä se hänenkin sisulleen, kun hänen entinen renkinsä rupee rikastumaan ja saamaan komeamman talon kuin mitä hänellä on itsellään. Mitäpä se muuten olisi piitannut, onko Liisa kaunis vai ruma? Eikä se hänkään ole pelkäästään kauneutta nainut eukkoa ottaessaan. Niistä on kuin mikä synti jos kerran meikäläinen tuumii talollisen tytärtä. Ja monipa niistä kuitenkin olisi hyvillään, kun saisi taloonsa kunnan rengin, ettei itsensä tarvitsisi kaiken ikäänsä taloan koirana vahtia." Mutta eipä hän annakaan itseään noin vain säilyttää. Tämä asia on jo mennyt liian pitkälle ja levinyt liiksi maailmalle jotta siitä voisi peräytyä. Mutta selvittää se nyt vaan pitää ja pian, ajatteli hän, jotta viimeinkin tietää, miten lopultakin käy. Ei ole enää mukavaa seisoa näin käsi oven rivassa.

Ja Uli päätti sanoa Liisalle, että Liisan on puhuttava heti asiasta vanhuksille; ja ennen syksyä täytyy päästä kuulutuksiin, tai hän lähtee joululta talosta. Narrina ei hän rupea olemaan.

YHDESKOLMATTI LUKU.

Miten kylpymatka sotkee laskut.

Sellaisia päätöksiä teki Uli lasinsa ääressä. Kun hän sitten ratsasti kotiin punaruunillaan, niin meni hän ihan päästä pyörälle aprikoidessaan, että saisikohan hän Glunggen osuudekseen vai heittäisiköhän Johannes jo ravintolansa ja muuttaisi Glunggeen. Viimemainittua ei hän uskonut; hänen mielestään olivat Johannes ja Trinette jo liiaksi tottuneet maailman humuun voidakseen tyytyä yksinäiseen Glunggeen. Ja jos hän saisi lunastaa talon, ajatteli hän, niin ei hänen varmaankaan tarvitsisi maksaa siitä paljoa osuutta pojalle. Johanneshan oli näet jo saanut monia tuhansia ja mikäli Uli tiesi oli Jukalla rahaa korolla yli 40,000 guldenia. — Ja sitten alkoi Uli laskea, miten paljon hän voisi rikastua Glunggessa. Ja ottaen huomioon talousmenot, kulut peltojen, metsän ja karjanhoitoon sekä huonot vuodet, arveli hän, että hän, kohtuuden mukaan laskemalla ja olettaen ettei olisi maksettavana korkoja eikä kiinnityksiä, voisi säästää Glunggessa lähemmä 2,000 guldenia vuodessa. Ja hän laski, että jos Jumala lisäisi vielä hänen ikäänsä vaikkapa ainoastaan 25 vuodella, niin hänellä viidenkolmatta vuoden päästä olisi rahaa pankissa jo koko tilan arvosta. Tulkootpas sitten haukkumaan häntä rikkaan vaimon mieheksi ja nalkuttamaan, että rahat ovat vaimon! Kyllä hän silloin sanoisi, että periä on helppo, mutta ansaita työllä 50,000 guldenia vaikeaa, ja että jos Liisa olisi ottanut jonkun rikkaan, niin ehkäpä ei heillä nyt 25 vuoden kuluttua olisikaan edes mitä suuhunsa pistää vaikka olisivat perineet kahta vertaa enemmän.

Näissä ajatuksissa kului Ulin matka ylen joutuin ja ennenkun hän aavistikaan hirnahti ruuna jo tallin ovelle. Ja pianpa oli Liisa taas hänen kimpussa ostoksia tutkimassa. Uli kaivoi esiin tuomiset: viikunoita, manteleita ja kastanjia, mutta sanoipa samalla, että nyt hänen pitäisi saada tietää varmaan, miten tässä heille käy, siliä ei tätä siedä nyt enää, ihmiset nauravat hänelle jo kaikkialla. Pitää joko tulla häät, tai hän lähtee talosta. Liisa vastasi: "Kas sehän riippuu pelkästään minusta milloin häät vietetään. Kun ne vain kerran rupeavat minulle oikein häijyiksi, niin häät ovat seuraavana sunnuntaina, ja jos veli vain vielä kerran tulee vähänkin minulle motkottelemaan, niin juoksen minä heti paikalla pappilaan ja pappi saa meidät kuuluttaa. Mutta mahdoton on minun nyt näitä asioita ajatella. Äiti on näet luvannut lähteä minun kanssani viikoksi tai pariaksi Gurnigeliin, sinne kuuluisaan kylpylaitokseen. Siksi täytyy minun hommata ompelijattaret, räätälit ja suutarit taloon." Ja Liisalla oli niin paljon ajattelemista, että hänen päänsä oli ihan pyörällä, ja hänellä oli juoksentelemista jos joillakin ostoksilla, joten hän ei sanonut lainkaan tietävänsä, mistä aikaa nyt häihin riittäisi. Kunhan hän nyt vain pääsisi tuosta Gurnigelin humusta, niin sittempähän näkisi, mitä sitten tehdään. "Ja nyt saan minä kaksi uutta leninkiä. Saas nähdä, tokkohan nyt sen Frevligenin kääkän nokka venyy pitkäksi." — Ja sanoipa Uli mitä tahansa, niin Liisa vain mukelsi viikunoitaan ja ajatteli Gurnigeliä. Koko päivän hän levitteli kamaansa pöydille ja ajoi niitä taas kätköihinsä takaisin, täytti matkasäkit jo valmiiksi ja aukoi ne uudestaan. Eikä hän ainoastaan ajatellut, mitä suurta huomiota hän Gurnigelissä herättäisi, vaan kehuipa myös jok'ikiselle, kellä oli hetkikin aikaa häntä kuunnella, että varmaan ei Gurnigelissä olisi ainoakaan tyttöä, jolla on sellaiset vaatteet kuin hänellä. Ja mitähän ne arvelevat ne herrat siellä sitten? Niitä tulee kai sinne hyvin komeita ja rikkaita. Ja jokaiselta hän kyseli, montako kertaa päivässä siellä pitää muuttaa pukua ja kuinka monta pukukertaa sinne pitää ottaa mukaan. Riittäisiköhän viisi vai pitäisiköhän olla kuusi? Ja voisikohan noita eduksia pesettää ja kiilloituttaa siellä Gurnigelissä? Ja kuinkahan oli nyt sen seikan kanssa: onkohan nyt muodissa pukeutua vaaleisiin aamulla vai illallako? Ja mistähän saisi parasta hajuvettä, Bernistäkö vai Burgdorfista? Vai tuottaisikohan sitä aina Neuenburgista? Liisa oli kuullut, että neuenburgilaisella on kaikkein paras haju. — Niin hääräili Liisa kaiken päivää ja äiti sanoi usein: "Kunpa nyt ei olisikaan tullut sille tuosta matkasta mitään virketyksi, tai jospa jo oltaisiin perillä! Tyttöhan tulee ihan hupsuksi; mokomana en ole nähnyt sitä vielä kuuna päivänä." Ja kun äitikin viimein rupesi varaamaan tavaroitaan matkakuntoon, niin ei hänellä ollut enää tuvassa niin jalan sijaa. Liisa näet sullottuaan jo täyteen kaksi matka-arkkua tahtoi vielä saada kompeita mukaansa lisää, vaikkei enää tiennyt, mihin niitä panna. Äiti tuumi tosin, että voisihan niissä hyvin jättää yhtä ja toissa kotiin. Kuutta hattua ei toki Liisa tarvitsisi ja kyllä kai ne kahdet kureliivitkin riittäisivät. Mutta silloinkos tyttö rupesi itkemään eikä suostunut vähentämään kompeitaan, päinvastoin toi vain uutta lisää: yhä enemmän kureliiviä ja hattuja, sekä alusjakkua luvuttomasti. Jukka virnisteli viimein pilkallisesti tälle touhulle ja kehoitti haettamaan muuttoarkun Bernistä. Niitä saa varmaan sieltä niin isoja kuin tupia. Niihinhan sitä sitten sopisi latoa ei ainoastaan kureliivejä ja alusjakkua, vaan kaapit ja kirstut kaikki kaluineen kiluineen. Ja siinä ne nyt eivät ainakaan mutistuisi ja rutistuisi. — Sekös oli Liisasta mieleen, ja hän tahtoi lähettää Ulin heti paikalla Berniin sellaista arkkua noutamaan. Mutta äitipä ei siihen suostunutkaan, vaikka Liisa miten itki ja juonitteli. "En tahdo joutua koiranleukojen hampaisiin", sanoi muori, "mitäs ihmiset sanoisivat, kun me sellaista kirstua mukanamme raahaisimme. Ja mihinkäs me sen sitten saisimme sopimaan? Riittäähän tuo jo sekin, että lähden Gurnigeliin mokoman narrin kanssa, vieläkö tälle pitäisi sellainen kirstukin olla. En lähtisi sinne ollenkaan ellei tohtori olisi määrännyt ja jos en pelkäisi, että hupsuksihan tuo tyttö tässä tulee. Ja

sinäkin siinä aina latelet ilkeyksiäsi", sanoi hän sitten miehelleen. "Antaisit edes hyviä neuvoja ja hillitsisit tyttöä, etkä aina vain kujeilisi meille. Kyllähän minä sen tiedän, että sinä olisit hyvilläsi, kun me emme sinne lähtisikään. Ethän sinä antaisi minulle mielelläsi niin kreutzeriä, vaikka enhän minäkään tähän tyhjin käsin tullut." Jukka vastasi: "Itsepähän olet tehnyt sen tuollaiseksi. Aina sinä sitä olet puolustellut; tyydykin nyt siihen, minkä siitä olet tehnyt".

"Minkäs minä nyt sille voin! Enhän minä nyt ole ihan kaikkeen syypää minäkään", sanoi emäntä. "Kukas se aina on ostanut sille koreimmat hepennykset ja lähettänyt sen Weltschlandiin, josta se tuollaisena palasi? En suinkaan minä! Mutta sehän on selvä, ainahan sinä säilytät viat muiden niskoille, vaan et omillesi, ja kuitenkin aina viimeiseksi suusi avaat ja viimeiseksi sen tukit, jotta saisit vaan vian toisten niskoille." —

Sill'aikaa kuin vanhukset läksyttelivät toisiaan, läksytteli Liisa nyt puolestaan Uliä, joka ei ollut oikein mielissään tuosta Gurnigelin retkestä. Ja Ulin piti siinä nyt vielä auttaa Liisaa kun tämä varusti koko vaatevarastonsa Gurnigeliin kuletettavaksi. Ja jos Uli vain sanankin kurahti vastaan, ettei muka nyt tuota tahi tuota kai sentään tarvitsisi ottaa mukaan, niin Liisakos alkoi vetistellä ja häntä soimata. "Tässä nyt jo näkee", itki hän, "millaista minulla tulisi olemaan sinun kanssasi. Nyt jo olet ilkein kaikista" j.n.e. Viimein ei Uli tiennyt muuta neuvoa kuin hankkia suuren suunnattoman matka-arkun, jonka Liisa sitten täytti kompeillaan ja Uli lähetti Liisan osoitteella jo etukäteen Gurnigeliin. Ja Liisa puolestaan lupasi sitten mankua ja kiusata äitiä Gurnigeliissä niin kauan kunnes tämän täytyisi suostua heidän liittoonsa; ja ennen Martin päivää heidät kuulutettaisiin.

Ja nyt mahtuivat äidin ja tyttären loput tavarat kahteen suureen arkkuun, kun äiti tyytyi vähiin matkatamineisiin "Lämpimiä vaatteitahan minä vain haluaisin mukaan", sanoi hän, "sillä minä olen monasti kuullut kerrottavan, että siellä sataa lunta usein kesällä niin kuin sydäntalvella." Mutta Liisaa ei voitu hellyttää ottamaan villasukkia mukaan. "Hauskassa paikassa ei minulla ole vielä ikinä ollut kylmä", sanoi hän. Mutta paljon otti muori mukaan myös kahvijauhoja, vaikka tytär nauraa hahattikin ja sanoi, että hän tahtoo Gurnigeliissä paljon parempaa herkkua kuin kahvia. "Hyvä kahvi", vastasi äiti "sehän se on aina pääasia ja sellaisissa paikoissa ne polttavat aina pavut pilalle, etenkin ne baselilaiset. Ei siellä saa kunnan kahvia edes haistaakaan. Kahvia kuokkimaan tai lainaamaan ei taas sovi mennä ja hyvillään sentään on, kun edes joskus voi jonkun hyvän tutun kanssa maistaa pisaran hyvää kahvikultaakin. Minun mielestäni olisi ollut parempi ottaa tuon vaatepaljouden asemasta mukaan vaikkapa hyvälypsyinen lehmä, jotta olisi edes joskus saatu kunnan kermaa. Olen monasti kuullut, että siellä on kerma vielä taivaansinisempää kuin Liisan hattu."

Kun arkku oli saatu lähetetyksi, niin unohdettiin Uli kokonaan ja häntä harmitti kovasti, kun Liisalla sitten oli aikaa tuskin sanoa hänelle hyvästit ja voi hyvin hänen pidellessään matkaavain rattaille noustessa kiinni hevosta, jolla Jukka sitten lähti saattamaan äitiä ja tytärtä Berniin. —

Heidän lähdettyään tuli taloon kuin tyyni myrskyn jälkeen ja kotiväestä tuntui olo nyt oikein hyvältä. Uli sai jutella Vrenelin kanssa tarvitsematta alimiseen vilkua ympärilleen ja ajatella, että jokohan se Liisa nyt taas vaanii häntä jonkun puun takana. Ja vaikka Vreneli ensin olikin Ulille jotensakin kuivakiskoinen, niin ei hän kuitenkaan häntä karttanutkaan tai keskeyttänyt jörösti keskustelua. Vain kerran kun Uli, kysyi, miksi Vreneli näyttää niin huonolta? Hänen mielestään on Vreneli viimeaikoina kovasti laihnut, käännähti Vreneli kiireesti häneen selin eikä vastannut hänelle sanaakaan. — Muuten oli nyt hauska nähdä miten hyvin Vreneli hoiti taloutta. Kaikki kävi säntillään kuin kunnan kello ja Uli ajatteli, että enhän minä vielä milloinkaan ole käyttänyt piikoja ulkotöissä niin paljoa kuin nyt ja kuitenkin sujuvat kotityöt moitteettomasti. Mutta Vreneli liikkui kuin viereillä ja vaikka suukin soitti, ahersivat siltä kädetkin. Ja vaikka kädet ahersivat samalla-aikaa kuin suu soitti, niin oli hänellä kuitenkin aikaa tarkastella ja pitää silmällä vielä toistenkin toimia. Aina katseli hän ympärilleen eikä vain työhönsä eteensä ja kuitenkin ei hän ollut sitä mieltä, että oikean perheen emännän täytyy olla siivoton ja ruma otus jotta voi sitten ihmisille aina valitella, etteihän sitä miten voi arkina pyhäasussa esiintyä kun täytyy ahertaa itse kaikessa mukana. Vreneli oli niitä ihmisiä, jotka aina näyttävät siistiltä ja somilta tehköötpä he mitä työtä tahansa; jota vastoin, onhan niitäkin, jotka aina ovat kuin variksen pelättimiä vaikka he miten koettaisivat itseään tuhrautumasta varjella. Kysymyksillä ja joutavilla löpötyksillä ei aikaa hukattu. Näytti siltä, kuin olisi tuolla työllä aina ylös noususta saakka iltamyöhään ollut koko päivän työsuunnitelma täsmällisesti järjestettynä muistissa. Hänen ei tarvinnut juoksennella turhaan, hänen ei kuulunut tolkkua: enhän minä nyt toki sitä luullut, en minä sitä tarkoittanut, ajatellut; mikä sitä nyt kaikkea muistaa kun on niin paljon muistamista. Ulin vallitessa ulko- ja Vrenelin sisätöissä kumpikin mielensä mukaan, toisiaan autellen ja töitä lomikkain sovittellen, kävi kaikki kuin tanssi. Jukka ihan motkotteli, että johan nyt on kumma ja johan nyt menee tässä pää pyörälle tällaisesta touhuamisesta. Sanoi että hyvillään hän on, kun muori taas tulee kotiin, hän ei pidä tällaisesta noidutusta lennosta. Eihän näin ehdi kunnolleen ajatellakaan, milloin ja miten mitäkin on tehtävä. Tämähän on kuin laskisi vuorelta alas täyttä laukkaa ilman ohjaksia tahi kuten nuo uusmuotiset valssit, joissa parit lentävät kuin sudenkorennot ja huiskivat kuin aikoisivat lentää suoraa päätä hornan tuuttiin.

Mutta muori, hän oli nyt Gurnigelissä, jossa Liisa viihtyi erittäin hyvin, vaikka hänen jalkansa olivatkin paleltua kylmän kesän ja hienojen kenkään ja sukkain vuoksi. Vaivaloista oli matka hänestä ollut. Bernissä oli hän muuttanut pukua ruveten taivaansiniin, mutta Riggisbergissä pälkähti hänen päähänsä, että hänen olisikin pukeuduttava mustiin, sillä musta puku näyttää muka niin hienolta. Ylhäiset rouvathan matkustavat näet usein täysmustissa silkkipuvuissa. Mutta kyyditsijä ei tahtonut päästää irti nuorista hänen matka-arkkuaan, vaan sadatteli häntä oikein sydämensä pohjasta sanoen, ettei hän nyt ikinä ollut nähnyt mokomaa hassua; rupeappas purattamaan matkakompeitaan Riggisbergissä! Ja kyllä hän nyt oli kulettanut ylhäisempääkin väkeä kuin nämä! Kyyditsijä ei totellut eikä Liisakaan herennyt vaatimasta, ja hän uikutti ja mankui niin kauan kunnes kuski sitten yhtäkkiä seisautti hevoset ja käski neittä astumaan alas rattailta, sillä tässä oli nyt niin jyrkkä mäki, että matkustajain oli kulettava siitä jalan ylös. Mutta Liisapa ei tahtonut totella, vaan yllytteli vielä äitiäänkin pysymään vain rattailta; sillä ajaakseenhan he muka olivat matkastaan maksaneet eivätkä juostakseen ja hyvää se tekisi vain tälle kuskille, joka oli raaka kaupunkilaisjätkä, kun saisi vedättää heitä mäestä ylös. Mutta muori oli liian järkevä emäntä kuullakseen Liisan neuvoja sellaisissa asioissa. "Ikinäni en ole istunut rattailta mokomassa vuoressa ja eiväthän hevoset sille mitä mahda, jos kuski on jätkä", sanoi hän. Ja muori laskeutui alas rattailta, mutta pistipä kuskin kouraan juomarahan jotta hänen tyttärensä saisi ajaa ylös mäestä; sen terveydelle kun oli vaarallista kävellä. Ja yksin vaelteli sitten muori otsa hiessä ja raskaasti läähättäen vuorta ylös usein pysähtyen ja raskaasti huohtaen.

Gurnigelissäkö syntyi ilo, kun tuo taivaansininen Liisa sinne tulla tupsahti! Rouvat hymyilivät, virnakoivat hänelle ja tuskin jaksoivat hillitä itseään nauruun purskahtamasta edes sen aikaa, että nuo uudet tulokkaat ehtivät heidän näkyvistään sisään. Ja sisällä uudessa asumuksessa viivyttiin kauan, sillä paljon oli nyt matka-arkuista ottamista ja arkkuihin sullomista. Ja sitten kävelyllä nauroivat herrat heille ihan kursailematta. Ja muutamat viiksiniekat tulivat heitä aivan lähi, asettuivat seisomaan heidän eteensä molemmat kädet puuskassa, ellei toinen niistä kierrellyt viiksiippiikkiä, ja kekottelivat siinä komeasti selkäkenossa ja iskivät toisilleen sankarillisesti silmää ja kumarrellen jäykin selin toistensa puoleen purskahtelivat nauruun ja lausuiivat saksan, ranskan ja hollannin kielellä nerokkaita huomautuksiaan näistä uusista kylpyvieraista.

Kirjani koko, joka jo nyt on tullut paljon laajemmaksi kuin mitä sitä alussa aioinkaan, ei minun salli kertoa tämän merkillisen kylpymatkan yksityiskohdista aivan tarkalleen. Ainoastaan välttämättömimmät seikat mainittakoon.

Liisa herätti Gurnigelissä suurta huomiota ja hän oli ylen onnellinen, niin, hän oli aivan kuin taivaassa. Vain pari seikkaa ei häntä miellyttänyt. Hän ei voinut sietää sitä, että heidät pantiin syömään porvarispöydässä. Kun hän vain olisi saanut käsiinsä ompelijattaren, olisi hän puettanut itsensä oikein hienosti ja jättänyt äidin oman onnensa nojaan ja mennyt syömään herraspöytänsä. Ja monasti sanoi Liisa äidille, että häneltä menee ihan ruokahalu syödessä noiden raakain ihmisten joukossa, jotka ovat niin epäkohteliaitakin. Ne eivät ota huomioon ollenkaan hänen läsnäoloaan, kukin heistä pitää huolta vain omasta itsestään ja hotkii kuten ei muille saisi jäädä muruakaan. Toiseksi valitteli hän surkeasti, että hänen täytyy nousta niin aikaisin aamulla ylös juomaan terveysvettä. Ja ensimmäisinä aamuina jäi mademoiselle sänkyynsä lojumaan. Mutta kun sitten herrat alkoivat häneltä kuulustella, että miksei neiti tule aamulla aikaisemmin ulos, on niin kovin ihana kävellä aamulla Schwartzbrünliin j.n.e., niin ei Liisa enää tahtonutkaan hukata näitä hyviä aamutilaisuuksia, vaan koetti nousta aamulla ajoissa ylös. Mutta vaikeaapa se nousu oli. Paljon paremmin kuin äskettäin vuorta kavutessaan sai äiti nyt hikoilla koettaessaan saada häntä ajoissa hereille, jalkeille ja ulos.

Koko kylpypaikan miesväki liehi pian ken enemmän, ken vähemmän Liisaa, tutustuttuaan häneen ensimmäisenä päivänä tanssiaisissa; sillä tanssitaito, sehän olikin Liisan vahvin puoli. Häntä siis tanssitetiin mielellään ja samalla kujeiltiin hänen kustannuksellaan.

Ensin luulivat herrat, että se on nyt taas kai vain noita tavallisia lukuassuja, jotka ovat lukeneet liiksi jos jotain sekamelskaa ja siksi jääneet tunnelmissaan hautumaan. He siis tiedustelivat häneltä ensin, mitä kirjoja hän luki? Pitikö hän Claurenista? Vai tunsiko Kotzebueta, Krameria, Lafontainea? Vai la Motte Fouquéta, Eberhardin Estetikaa ja Stapferin Rakkauden huokauksia? Mutta pianpa huomasivat he, että ei tule tuohesta takkia. Sillä Liisa ei yleensä lukenut mitään; sen jälkeen kun hän oli koulussa jättänyt käsistään katkismuksen ja Weltschlandissa kieliopin, ei hän ollut kirjaa avannut, tuskin allakkaakaan. Voipa epäillä, tokko hän olisi virheettömästi osannut lukea riviäkään. Hänen ajatuksensa ne askartelivat vain vaatteissa; omassa itsessään ne askartelivat, ruuassa ja naimisiin menossa. Hän ei siis noihin oppineihin puheluihin antautunut eikä edes teeskennellyt tuntevansa noita kyselyjä herroja. Tämä sairaus ei häntä siis vaivannut. Pulassa olivat herrat nyt hetken, kun se valittu puheenaihe ei tepsinyt. Mutta sitten, tapailtuaan ensin jos mitäkin, hokasivat he viimein, että Liisaanhan menee kehuminen! Ja nytkös he alkoivat häntä kehua. He kehuivat häntä niin julkeasti että heitä itseäänkin oikein hävetti. Mutta Liisa, hän nyt vain hekumoi onnesta ja älykäs emo sanoi hänelle monta kertaa:

"Mutta tyttörukka, miten sinä nyt tuollaista siedät! Hehän pitävät sinua ihan pilkkana. Usko minua, kyllä minä heidän ajatuksensa tiedän. Jos minulle ennen joku olisi tullut puhumaan tuolla tavalla, niin olisin läjäyttänyt häntä korville, läjäyttänyt niin että tuskin enää olisi uskonut päätä hartioillaan olevan!"

Mutta leikkiin tuli uusi käänne, kun saatiin tietää, että tuo rikinkeltainen kuvatus onkin vähintään 50,000 guldenin perijä. Nyt katseltiin häntä aivan toisin silmin ja häntä melkein kunnioitettiin. 50,000 guldenia, par Dieu, se on paljon, se! Toistensa seurassa ollessa herrat kyllä yhä häntä selän takana pilkkasivat ja joka ilta tiedettiin hänestä kertoa uusia hassuja juttuja. Yhdelle hän oli luetellut, miten paljon hänellä oli eduksia ja alusvaatteita; toinen tiesi, mistä hän oli tilannut hajuvetensä; kolmas lateli kaikki Liisan sairauden tarinat; neljäs oli huomannut, ettei Liisa tiennyt, mistä valtakunnasta hän oli kotoisin. Mutta kun herrat olivat yksinään, niin ajatteli kukin heistä vain noita 50,000 guldenia, asettui peilin eteen, kiverteli viiksiään, tarkasteli itseään mahtavan tutkivasti ja ajatteli: pulska mies vielä, mutta ompa aika jo jotain yrittääkin. — Ja jokainen suunnitteli nyt sotaretkeä noita 50,000 guldenia valloittaakseen. Täällä Gurnigelissä oli liiaksi väkeä, ei täällä sopinut niitä aikeitaan paljastaa. Mutta sittenpä hän jälestä näkisi; täällä oli vain ensin kaikki varattava jo hyvälle alulle, koetettava päästä tuttavaksi ja väleihin j.n.e. — Ja kun he sitten tulivat Liisan luokse, niin ei yksikään heistä enää koettanut ilveillä julkeasti hänen kustannuksellaan. Kukin koetti nyt näyttäytyä niin hyvässä valossa kuin mahdollista ja olla mitä kunnokkain mies. Kukin oli nyt onnellinen kun oli tutustunut neitiin ja toivoi tätä seurustelua yhä jatkuvan. "Missähän saisi kunnian neitiä jälleen tavata? Ja suvaitsisikohan neiti, että tulisin luoksenne vieraisille? Ja mitähän isänne ja äitinne sanoisivat, jos kerran tohtisin tulla heille pienelle murkinakeitolle?" j.n.e. Ja Liisa oikein hekumoi onnesta. Uskalsipa joku heistä silloin tällöin tulla laskettelemaan äidillekin koreuksiaan, mutta äitipä soi enintään paritavuisen sanan heille vastaukseksi. "Se muija, se on *une bête*", sanoi herra silloin, "sellainen moukka hupsu." Mutta äiti vuorostaan tuumi tyttärelle:

"Kaikkien puheita sinä nyt kuunteletkin! En ikinäni ole nähnyt tuhmempia kuin nuo. Minulle ei heillä ole muuta puhumista kuin kyselevät: mitäs muka arvelen, tuleekohan nyt kaunis ilma, ja joko meillä on tehty heinä. Meidän poikakin toki on vähän älykkäämpi, osaa se nyt jotain muutakin lörpötellä kuin aina vain ilmaa ja puuta heinää. Mutta nämä, ne luulevat, että maalla ollaan niin tuhmia, ettei osata puhua muusta kuin ilmasta ja heinästä! Mokomatkin apinat!"

Sillaikaa kun nämä herrat tekivät näin suunnitelmiaan kaikessa hiljaisuudessa, kukin koetellen avata tulevaisuutensa tietä laiskan kankeasti ja kömpelösti kuten olivat sitä ennenkin tottuneet avaamaan, kukin synnynnäisen itserakkaasti ajatellen: eihän tässä mitä kiirettä ole, kyllähän minä sen aina vielä saan, — sillaikaa menetteli muudan heitä älykkäämpi aivan toisin.

Hän oli Gurnigelissä oleskeleva puuvillakauppias, ja hirveän hieno mies hän olikin. Hänellä ei tosin ollut viiksiä, mutta hän kiilsi puhdasta kultaa, hänen kellonvitjansa kulisivat kuin kulkuset, hän tanssi kuin piru ja säksätti kuin harakka. Ja hänkös nyt osasi sekä äidille että tyttärelle mieliksi sipakoida. Äidille tiesi hän ladella kaikkien puuvillakankaiden ja -lankojen eri lajit, mikä oli hyvää ja mikä oli huonoa. Muori kuunteli hänen juttujaan ihan suu ammoltaan. "Kumpu sellainen olisi aina mukana kun tekee ostoksia, niin hätäpäs käsissä", tuumi hän. Sitten puhui kauppias, miten suuret varastot puuvillaa hänellä on, miten monen tuhannen edestä hän sitä ostaa sieltä ja miten monen edestä täältä. Muorilta meni ihan pää pyörälle. "Jos ei tuo nyt ole hirveän rikas tahi kyki puhdasta kultaa, niin empä ymmärrä, mistä se niin paljon rahaa saa! Rikkaitahan me nyt tosin olemme mekin, mutta mistäpä me rahaa yhtäikaa niin paljon kopattaisi ja eihän sitä lainatakaan ilkeäisi, vaikka saisikin" —

Liisan kanssa lörpötteli kauppias vaatteista. Hän kiitteli Liisan leninkikangasta ja sen väriä. "Mutta minäpä tiedän", sanoi hän, "mistä saisi vielä parempaa. Ja minä tarjoudun teille tilaamaan millaista ikinä vain haluatte. Ja vakuutan teille, että sellaista mitä minä teille voin hankkia, ei ole yhdelläkään valtuusmiehen rouvalla koko Bernissä. Ja vaikka minulle tarjottaisiin sata louisdoria että hankkisin sitä muillekin, niin pitkälle nenälle saisivat jäädä! Ei se sadalla louisdorilla ole tehty! Sillä minä tahdon, että Elise neito on ainoa koko kantonissa, jolla on sellainen puku." Hauskapa olisi nähdä, mitä Bernin työt sitten tuumivat, kun näkisivät Elisellä sellaisen puvun eivätkä itse voisi sitä kangasta saada. — Ja kauppias osasi puhella Liisalle vielä Weltschlandistakin. Hän tunsu siellä joka paikan missä Liisa oli käynyt, tunsu tyystin joka kiven, kannon ja tiesipä kertoa Liisan sikäläisistä tutuistakin aivan kuin vasta eilen olisi sieltä tänne tullut. Ja Liisasta oli ihan ihme, kuinka hän ei ollut tätä kauppiasta kertaakaan ennen nähnyt siellä Weltschlandissa ollessaan.

Hänen kanssaan siis Liisan oli kaikkein luontevinta seurustella ja häneen hän luotti täydellisesti. Mutta viiksiniekoista piti hän sentään melkein enemmän.

"Näin paljon kauniita herroja", sanoi Liisa, "en vielä ikinä ole nähnyt yhdellä kertaa yhdessä paikassa. Ja ne kävelevätkin niin suorina ettei pirukaan niitä voisi koukistaa. Ja luulisi että niitä saa kohotella yhdestä jalasta ylös kuin hiilihankoa ilman että ne yhtään taipuvat."

Mutta puuvillakauppias ei ollut mikään tuhma mies, hän tiesi hyvin, että kun onni miestä lähestyy, niin ei saa tuumia viikkokausia antaako sen itseään potkia vai ei. Ja kun viimein taas tuli kaunis ilma, niin kutsui hän äidin ja tyttären kanssaan huviretkelle Blumensteinin kylpypaikkaan, joka on lähellä Gurnigeliä. Tuokos oli Liisasta mieleen, mutta muori kursaili. "Voisihan tuolla nyt kerran käydä Blumensteinissäkin", sanoi hän, "mutta se matka maksaa niin paljon; yksin hevonenkin on niin hirveän kallis. Kumpu saisi viheltämällä tänne parin hevosia meidän tallista, tai vain yhdenkin niistä kuudesta, niin hätäkös sitten."

"No siitä ei tarvitse huolehtia", sanoi kutsuja, "se nyt on sellainen pikku seikka, josta ei maksa vaivaa puhua. Tämä ilo on minusta niin suuri, etteivät nuo kustannukset merkitse mitään."

"Mutta kyllä minä sittenkin tenäisin vastaan", sanoi muori. "Kyllähän minä muuten, eivätkähän ne nyt ne kustannuksetkaan, ja maksaisihan minä puolestamme; ja enhän minä sitä kielläkään, ettei minua moni kestinnyt kun olin nuorena tyttönä; mutta nyt minä olen liian vanha, en minä nyt enää lähde kestittäväksi."

Mutta puuvillakauppiaspa ei hellittänyt, vaan nauroi:

"No miksi ei? Tulkaa pois vain! Minä kyllä pidän ajopeleistä huolen. Teidän ei tarvitse muuta kuin varustaudutte valmiiksi lähtemään kello kahdeksan. Kunhan vaan ehdimme perille ruualle. Ja ruualta, siltä ei saa myöhästyä. Sillä Blumensteinissä, sielläpä vasta osataan tehdä hyvää ruokaa! Täällä, mitenkä ne täällä ruokaa tuhrivat! Pauskataan jotain kattilaan, kaadetaan vettä päälle ja sytytetään tuli alle, annetaan sitten kiehua niin kauan kunnes ruokakello soi; ja se se on sitten muka sitä ruokaa ja vieraiden täytyy siihen tyytyä vaikka nuo hötökset usein ihan rupeevat vatsaa vääntämään." —

Ja he lähtivät huviretkelle. Oli ylen ihana sunnuntai vuoristossa; tuota kolkonlaista seutua väritti auringonpaiste tavallista iloisemmaksi ja sen yksitoikkoisuuden vaihteluna olivat monen monet ajajat ja huvikävelijät, jotka kiiruhtivat mitkä Gurnigeliin, mitkä minnekin. Keveillä, kauniilla rattaila kiisivät kauppias ja muori tyttärineen tuulenopeudella mäkien rinteitä pitkin, paistaen komeissa pyhävaatteissaan. Äidin paraana koristeena oli korea rintaedus hänen leveillä rinnoillaan ja tyttäreillä taas omat kaunistuksensa: kultaa, hopeaa ja silkkiä, tällä kertaa ei tosin rikinkeltaista, vaan mustaa. Ja vaikkei hänellä leveitä rintoja ollutkaan, niin oli hänellä sen sijaan tikkauksilla kirjailtu edus joka kupuisana kuin laukku nousi aina leukaan saakka. Kuski-herra, hänkös paistoi nyt tyytyväisyydestä. Hänellä oli pramea uusi puku, keltaiset hansikkaat, mustat saappaat ja kasimirhousut. Silkkinen nenäliina pilkisti taskusta ja hän kuskasi niin mainiosti kuin ei olisi ikinä omaa hevosta ohjaillut. Muori piti koko ajan kiinni kovasti nojapuusta kuten peläten putoavansa ja vilkui aina kauhistuneena ympärilleen kun he syöksyivät vastaan ajavain ohi. Tätä kyytiä ei hän ollut ikinä ajanut, vaikka heillä olikin tallissa hyviä hevosia, sanoi hän. Eikä hän mitenkään raahisi hevosta näin räähkätä. Jos pyörä luiskahtaisi irti, niin lentäisivät he tästä Jumala ties mihin hiiden hieveriin. Ja etenkin alamäkeä se päästi ihan kelvottomasti. Muori ei vain uskaltaisi antaa hänen haltuunsa ainoakaan hevostaan. Eihän se hevonen tosin mikä ihminen ole, mutta juuri sen vuoksihan se on ihmiselle äly annettukin, ettei hän vaadi älyttömältä luontokappaleelta enempää kuin mitä se sietää.

Mutta puuvillakauppias vain muorille naureskeli kun tämä piti niin hellää huolta hänen hevosestaan. Ja sittenkös hän vasta alkoi kertoa sankarijuttuja urotöistä, joita hän oli suorittanut hevosten kustannuksella. Sellaista kyytiä oli hän silloin lentänyt ja sillä tavalla hän silloin ohjaksia piteli! Ja paljon tiesi hän myös kertoa isänsä hevosista, noista mainioista Englannin ja Meklenburgin rotuoriista. Sillä mistäpä, ajatteli hän, nämä hänen kuskattavansa tietävät, että hänen isänsä oli kulkenut reppu selässä talosta taloon kankaita kaupustelemassa.

Kuin lennossa joutuivat he Blumensteiniin, jossa lukuisat vieraat huvimajoistaan uteliaina katselivat heidän tuloaan ja arvostelivat heitä itseään. Ja loistavasti kävi Blumensteinissä! Puuvillakauppias näytteli herraa erinomaisesti, hän vallitsi ja käski ja muori sanoi ihan kummissaan:

"Kyllä näkee, ettei se ole tyhjälästä kotoisin; sehän komentaa kuin kenraali. Minä en vain niin tohtisi! Viinurithan lentävät luo niin että ihan minä häpeän ja olen hyvilläni kun ne saavat tehtävänsä suoritetuksi ja vähän loittonevat."

Ja sitten syödään mitä ikinä parasta tarjotaan. Mikään viini ei herrasta ole kyllin kelvollista ja hän moittii joka lajia, ei edes Neuenburgilainenkaan ole oikeaa, vaikka Liisa sanoo, että tämä on paljon parempaa kuin se, jota veli tarjosi hänelle Frevlingenissä, ja hyväähän se oli jo sekin. Ja herra osaa erinomaisesti innostaa tovereitaan ja hänen seuralaisensa tyhjentävät huomaamattaan pari lasia enemmän kuin mihin he tavallisesti ovat tottuneet.

Ja aterian jälkeen alkaa tanssi ja Liisa liioittelee kuin taivaassa. Ja pian alkaa puuvillakauppiaskin pyrkiä taivaaseensa. Hän heittäytyy helläksi; hän puristaa Liisan käsiä ja Liisa puristaa vastaan. Hän panee silmänsä paistamaan rakkauden hurmiosta, ja Liisankin silmät tulevat helliksi; hän vetää Liisaa

puoleensa ja Liisa painautuu hänen rintaansa vastaan. "Oi ettei minun ikinä tarvitsisi neidistä tätä kauemmaksi erota", sanoo hän. Liisa katsahtaa häneen odottavasti ja uteliaasti että mitähän se nyt vielä sanoo?

"Oi etten minä olisi koskaan Teitä nähnyt", jatkaa hän.

"Hyi kun olette paha", vastaa Liisa ja töykkää häntä kyynäspäällään.

"Ah, Jumala, mihin minä nyt joudun kun minun täytyy tästä lähteä? Minä ammun kuulan kallooni pistoolilla!"

"Herranen aika", sanoo Liisa, "oletteko te nyt hullu!"

"Juu, juu, sen minä teen", vakuuttaa herra, "parole d'honneur!"

"No, päästäkää pian pois minut", sanoo Liisa, "en tahdo olla siinä läsnä ja vieläpä ehkä syyppäänäkin." "Ah!" kuiskuttaa puuvillakauppias, "jos uskaltaisin toivoa", ja puristaa jälleen Liisan kättä. Liisa katsahtaa taas hänen silmiinsä ja puristaa vastaan.

"Ah, jos uskaltaisin toivoa", sanoo herra taas ja puristaa. Silloin ei Liisa enää purista, vaan sanoo: "Voi mitä lorua tuo nyt on, en nyt sitä yhtään ymmärrä!"

"Ah", sanoo herra, "jos teidän sydämenne' puhuisi, niin te minut hyvin ymmärtäisitte!"

"Mitä tuhmuuksia, en ikinäni ole kuullut mokomaa, suullahan sitä puhutaan eikä sydämellä. Jos sydämet puhuisivat, niin kukapa niitä ymmärtäisi?"

"Ah", huokaa silloin toinen, "Elise, julmasti te raastatte minun sydäntäni!"

"Mitä tuhmuuksia, en kertaakaan ole siihen koskenut ja mitenkäs sitä voisi", sanoo Liisa.

"No tulkoon nyt mitä tahansa ja vaikka henkeni menköön!" huutaa silloin juhlallisesti puuvillakauppias niin että kaikki tanssijat alkavat katsella heitä "Täytyy nyt puhua suu puhtaaksi ja Teidän täytyy ymmärtää minua! Elise, minä rakastan Teitä! Ilman teitä vie minut piru! Tahdotteko tulla omakseni ja tehdä minut onnelliseksi kädellänne?"

"Niin naimisiinko?" kysyy Liisa katsoen jälleen häneen hellästi, "ah, älkää nyt, te vain pilkkaatte minua!"

"Jumaliste, ei toki, verisintä totta se on!" huutaa puuvillakauppias; "ilman teitä en minä elä kauemmin kuin Siirakin messuun!"[25]

"Voi kuinka te olette häjy, minä pelkään teitä", sanoo Liisa hellästi; "ettekö te nyt osaa ilmaista asiaanne siivosti ja kohteliaasti niin että teitä ymmärtää?"

Puuvillakauppias ilmaisikin nyt asiansa toivotulla tavalla ja Liisa myöntyi vaikkakin ensin vähän epäröiden, sillä hän ajatteli yhä vain noita viiksiniekkvoja, jotka eivät käyristy vaikka niitä nostalgisi yhdestä jalasta kuin hiilihankoa ylös. Kuitenkin tuumi hän, että "oma syynsäpä hän on, olisivat voineet avata kuononsa ja puhua ajoissa! Pitäkööt nyt tämän hyvänään. En minä rupea narrina ijankaikkisesti odottamaan ja joutumaan vielä puille paljaille." Ulia ei hän muistanut laisinkaan enää. Nyt oli myös puuvillakauppias taivaassa ja hän tanssia loikki niin että olisi luullut hänen aikovan hypätä Stockhornvuoren yli. Ja hän tilasi sampanjaa ja huimisteli niin että muori, joka hänkin oli osallisena kestissä, oikein tuskastui ja pelästyi ja tahtoi heti lähteä pois ja tolkkusi kaikille, ketä vaan vastaan tuli: "Mitä me olemme velkaa, me lähtään pois." Ja samalla hän koko ajan hätäili mielessään: "Onkohan minulla nyt kyllyksi rahaa mukana, sillä kyllä tästä nyt mahtaa tulla lasku, josta ei Jukalle uskalla hiiskua mitään." Mutta turhaan kyseli muoriparka pitkät ajat laskua, kaikki vastasivat hänelle vain että: heti, heti! eikä kukaan kuitenkaan ruvennut enempiin selvittelyihin. Tuskan hiki tuli hänen otsalleen ja nuo Liisa ja kauppias vielä kuhertelivat keskenään niin tuhmasti että muori ihan häpesi ja päätteli mielessään, että kyllä hän nyt kerrankin puhuu sille tytölle suunsa puhtaaksi, itkeköön sitten tai ulvokoon, minä en piittaa. "Mitähän ihmiset ajattelevat ja minkälaiseksihan äidiksi he minua luulevat kun annan tyttärenti tuolla tavalla käyttäytyä aivan nenäni edessä?"

Viimein, hirvittävän pitkän ajan päästä sanottiin: hevonen on valjaissa ja tilit selvät; he siis voivat lähteä. Nyt ajatteli muori: heti kun pääsen ajoneuvoihin, annan niille sellaisen ripin että muistavat! Mutta tuskin hän ehti sanoa kiitokset ja hyvästit viinurille, joka oli sulkemassa vaunujen ovea, niin lähdettiin kiitämään sieltä mitä nurjinta vauhtia ja vauhti yhä vain kiivastui ja huimeni niin ettei muori ennättänyt muuta kuin huutaa: Herran nimessä, ajakaa hiljemmin! eikä sekään auttanut niin että hän viimein ei voinut olla tuiskahtamatta: Mokoman höyryhatun kelkkaan en lähde enää ikinä! Ja yhdellä huiskauksella joutuivat he Riggisbergiin. Ja siellä pysäytti herra taas muorin kiivaista vastaväitteistä

huolimatta hevosen, vaikkei se olisi ollutkaan tarpeellista ja vaikkei muori nyt halunnut muuta kuin kotiin vaan. Ja herran tahdosta johdettiin heidät yksityiseen huoneeseen miten muori inttikin, ettei hän sinne tahdo, sen vähän aikaa mitä he täällä ovat, on hänellä hauskeampi olla isossa tuvassa. Ja parasta viiniä komennettiin tuomaan pöytään vaikka muija tolkkusi: "Herra Jessus, yhäkö nyt noita kustannuksia!" ja "kukas se nyt enää jaksaa juoda. En ainakaan minä ja minun mielestäni te toisetkin näytätte jo saaneen ihan tarpeeksenne." Kun viini oli tuotu ja tarjoilija avannut pullon ja kämmenet vatsan päällä sitten kyselyt: "Te kai kävitte Blumensteinissä? Oli hyvin kaunis ilma! Siellä oli kai paljon väkeä tänään? Meilläkin oli niin paljon, ettei oikein tiennyt miten heistä selvitä", ja kun hän sitten oli hiukan ryiskeltyään lähtenyt matkaansa, niin alkoi kauppias hyvin sommitellun puheensa:

"Rouvan ei pidä nyt olla pahastunut minulle minun käytöksestäni, sillä riemu minut on näin hurjistanut: Minä olen rikas, minulla on hyvä liike, minun onnestani puuttuu vain kunnan vaimo. Kyllähän niitä aina olisin saanut, vaan en ole löytänyt mieleistäni. En ole katsonut rikkauteen, en kauneuteen. Minä olen etsinyt vain sydämeni kaivattua, sellaista, jonka kanssa voisin tulla onnelliseksi. Ja vasta teidän tyttäressänne, Elise neidossa, olen tuon sydämeni valitun tavannut. Ensimmäisestä silmänräpäyksestä saakka, jona minä hänet näin, päätin minä itsekseni: hänet, tai ei ketään! ja sitä huusi minun sydämeni sitten yötä päivää. Ja yhä enemmän aloin minä tuntea, etten minä voi elää ilman häntä. Ja viimein uskalsin minä kutsua teidät tälle tämänpäiväiselle retkelle. Gurnigelissä, siellä paljon väen seassa, en minä ikinä olisi uskaltanut tunnustaa näitä tunteitani. Ja niin ja näin uskalsin sen tehdä täälläkin ja kaksin kourin sain minä puristaa arkaa sydäntäni ennen kun ruualta päästyä tohdin tanssissa kysyä Elise-neidolta, halveksiiko hän minua, onko minun tultava onnelliseksi vaiko onnettomaksi ikipäivikseni? Ja hän, tuo minun rakas, kallis Eliseni, hän teki minut onnelliseksi, hän ei halveksinut minun sydäntäni! Oo, silloin tunsin, mitä se on, kun taivas jonkun edessä aukenee! Mutta koko aikana en saanut kuitenkaan sielun rauhaa, koko ajan olin kuitenkin kalvavassa tuskassa kunnes nyt täten viimeinkin sain tilaisuuden ilmoittaa vakaan aikeeni myöskin minun rakkaan Eliseni rakkaalle äidille, jotta minun ja minun kalliin Eliseni rukoukset voivat tunkeutua hänen sydämeensä ja hän ottaa minut pojakseen ja tehdä minut verrattoman Elisen omistamisella autuaaksi jo täällä ajassa."

Muori pahalta tämän kauniin puheen kajahdellessa vierivät oikein kyyneleet silmistä. Hän ihan ajatteli mielessään: "Noin hyväsydämistä miestä en minä ole vielä ikinä nähnyt. Mutta merkillisiä ne ovat kuitenkin nuo herrasmiehet! Vaikka onkin minun oma tyttäreni, niin täytyy minun kuitenkin tunnustaa, että hyvin ilkeä ja häjy rouva Liisasta tulisi. Mutta kaupungissahan se on kaikki niin toisellaista ja päinvastaista kuin maalla ja syöväthän herrat mustaa leipääkin eivätkä välitä pannukukoista." Ja kun kauppias sitten viimein päätti puheensa ja tarttui äidin molempiin käsiin (polvilleen ei hän tahtonut ruveta uusien kasimirhousujensa vuoksi), niin ei äiti oikein tiennyt, mitä vastata. "Noh, noh", sanoi hän viimein, "hyvähän tuo nyt on ja kauniisti tehty, mutta teidän täytyy kysyä ensin isältä, sillähän ne nyörit seisoo, enkä minä tiedä mitä se sanoo ja se on välistä vähän kummallinen. Riippuu siitä, sattuuko se olemaan hyvällä päällä ja osaatteko te esittää sille hyvästi asian!" "Oo", sanoi kauppias, "siitä en ole lainkaan huolissani, jos vain te olisitte hyvä ja voisitte puhua sille jonkun hyvän sanan minun puolestani. Kunhan vain te nyt myönnytte, niin kaikki on hyvä. Mutta Elise, tulehan nyt minun avukseni rukoilemaan vähän tätä hyvää äitiä", sanoi hän sitten suloiselle morsialleen, joka sillä välin oli ylen uutterasti natustellut manteleita ja särkenyt pähkinöitä.

Ja hyvä äiti, hän ei ollut armoton. Hänen mieleensä oli tullut Uli ja hän tuumi, että tällä tavallahan sitä nyt pääsisi siitä pulasta, että tytär uhkaa mennä rengille. Ja tuo rikas, sulosuinen vävykään ei ollut hänestä vastenmielinen. Mutta kuitenkin ei hän vastannut nyt muuta kuin että:

"No eihän minulla nyt mitä sitä vastaanakaan ole, jos kerran Liisakin on siihen taipuvainen ja ellei hänellä ole ketä muuta enää mielessä. Mutta en minä mitään varmaa voi luvata. Nämähän ovat miehen asioita ja täytyyhän tässä toki ensin saada vähän tarkemmin tietää, mikä ja minkälaisissa varoissa te olette. Uskon kyllä mitä te sanotte; mutta monihan on kehunut olevansa rikas, ja jälestä on kuitenkin huomattu, että mies lasketteli silkkaa valetta. Ja tällaisissa paikoissa kuten Gurnigel on jos jonkin karvaista väkeä, joten täällä saa katsoa eteensä ja pitää varansa ennenkun kehenkään uskoo. Minä muistan aina sananlaskun: ei kaikki kultaa, mikä kiiltää."

Silloin tuli puuvillakauppias aivan tyytyväiseksi ja sanoi:

"No, jos nyt tuosta vain enää on kysymys, niin olen nyt onnen poika ja Elise-neito on ijäti minun. Ei teidän tarvitse olla huolissanne, minulla on sellainen talo, että niitä on vähän. Ja minä olisin saanut valita vaimon Aargaun ja S:t Gallenin rikkaimmista tehtaailijain tyttäristä ja monasti on minulle vihjailtu, että minun kanssani kernaasti ruvettaisiin sellaisiin kauppoihin. Mutta minä en ole ollut niistä tietääksenkään. Sillä ne tytöt, ne ovat minusta kaikki liian 'puuvillaisia'. Tosin minä itse kyllä olen puuvillakauppias, mutta sittenkin suoraan sanoen minä pidän enemmän silkkisistä kuin puuvillaisista tytöistä."

Muori nauroi nyt sydämensä pohjasta, tyhjensi lasinsa ja unohti melkein kotiinmeno-kiireensä.

Äskeistä hiljaisemmin ajettiin nyt Gurnigeliin päin ja herra alkoi vällan tuttavallisesti tarinoida naikkostensa kanssa luoden heille kuvia laitoksistaan, kaupoistaan ja suunnitelmistaan niin uhkeilla väreillä että muorin pää meni ihan pyörälle ja hänestä oli monasti kuten olisivat kuuset nousseet juuriltaan ja alkaneet vilisten tanssia hänen ympärillään. Ellei se olisi totta, niin ei kai se tohtisi noin paljoa valehdella, ajatteli hän, ja epäluulo hälveni tyyten. Ja muori muhoili mielessään, että olipa tämä nyt oikea onnen kylpymatka ja tuumi, että ihmeellistä se nyt oli, kun Liisa juuri täällä sattui tapaamaan sellaisen pohatan ja vieläpä sen luontoisen, ettei se huoli kestään muusta kuin yksin ja ainoastaan Liisan. "Tokko lie sataan vuoteen ketään näin hyvä onni kohdannut", ajatteli hän. "Mutta pitääpä muistaakin katsoa allakasta, mikä merkki sillä päivällä sattui olemaan, jolloin me läksimme kylpymatkalle; kyllä kai se mahtaa olla jalo merkki; mikähän se oikein lienee?"

Vanhuksen näitä tuumiskellessa, kuherteli sulho tytön kanssa ja hyvillään tyttö siitä olikin. Aika kului kuin linnun siivillä, miten liekään kulunut. Mutta kun he sitten saapuivat kotiin, niin sanoi Liisa, ettei vaan saisi puhua tuolla kylpypaikassa kellekään mitään tämänpäiväisistä tapahtumista; hän ei näet tahtoisi, että ne herrat saisivat sen tietää; muuten saisi hän heidän tähtensä niin paljon kärsiä. — Liisa kai ajatteli, että ehkäpä jonkun viiksiniekankin päähän vielä pälähtää lähteä ajeluttamaan häntä Blumensteiniin; joten hän silloin voi tarpeen tullen vielä nämä tänpäiväiset kaupat purkaakin ja hieroa uusia mielensä mukaan. — Puuvillakauppiaastakin oli Liisan ehdotus varsin hyväksyttävä, mutta aivan toisista syistä. Ne Gurnigeliläiset näet hyvässä lykyssä saattoivat tietää hänestä ehkä moniakkin epämieluisia seikkoja ja kateellisina kuuluttaa niitä asiattomien korville. — Äiti taas tuumi, että sehän nyt on ihan selvää. Siitäkös melu kotona nousisi, jos Jukka jo etukäteen saisi tietää, että Liisa on mennyt Gurnigelissä hänen luvattaan kihloihin. Ja sellaiset jutut ne leviävät kuin tuulesa, parissa päivässä ties miten laajalle. Ja etenkin leviävät ihmisistä, joita pidetään silmällä, kun ovat parempaa väkeä. Mielellään salli äiti puuvillakauppiaan vielä kerran suudella rakasta Eliseään hyväksi öiksi ja hyvillään hän oli, kun ei sulho ollut voivinaan neidosta lainkaan erotakaan. Viimein sanoi hän kuitenkin, että kyllä tämä nyt jo hänen mielestään riittää ja että päivähän se on huomennakin. Ja kyllä nyt pitää mennä jo maata, jos aikoo ensi yönä vähänkin nukahtaa. Mutta eipä saanut muori unta silmänsä ensi yönä sittenkään kuin viimeinkin pääsi vuoteeseen. Ensin henkäisi hän tosin kuten helpotuksesta, sillä olihan nyt tuo Liisan asia selvinyt ja pudonnut kuin paino hänen sydämelteään. Ja hän ajatteli, että mitähän Jukka nyt sanoo? Kyllä kai se nyt kerrankin on tyytyväinen häneenkin. Sillä onhan nyt Liisa rengistä pelastettu. Mutta sitten ei hän jaksanut päästä selville, mitähän se Uli sitten sanoo ja tekee? Eipä siltä, että sille olisi onnettomasti käynyt, sillä kyllä se aina tapaa itselleen soveliaamman vaimon kuin Liisa. Ja senjälkeen päätyi muori ajattelemaan myötäjäisiä. Hän laski mielessään kaikki sänkyvaatteet, pielukset ja liinaiset, jotka jo oli varattu valmiiksi häitä odottamaan. Ja paljonhan niitä oli, mutta kuitenkin täytyi muorin tuumia, mitenkä paljon hänellä vielä oli varastossa liinakangasta ja olikohan sitä niin paljon, että hän sillä voisi varustaa Liisan myötäjäiset niin komeiksi kuin herrasmiehen nuorikolla ainakin tulee olla. Ja viimein johtuivat hänen mieleensä myös kaikki hänen varastossaan olevat lankavyyhdet ja lajittautuivat mikä mihinkin tarkoitukseen: mikä joutui millekin kutojalle sen mukaan, aiottiinko siitä pöytäliinoja vai lakanoita, paita- tai nenäliinavaatetta. Viimein muoripaha pääsi kutojain tililtä kun hyvä uni sulki hänet syliinsä päästämättä häntä hyväilystään ennenkun aurinko oli jo korkealla taivaalla.

Jonkun päivän päästä päättyi Gurnigelissä olo. Puuvillakauppias säteili riemusta kuten voitonsankari. Emorukalla sitävastoin vuorottelivat huolet ja äidin ilo. Mutta Liisaa ahdisti koko loppuajan alituinen epäily: eiköhän hän olisi voinut tehdä vielä parempaa kauppaa, jonkun viiksiniekkan kanssa? Eiköhän hänen olisi pitänyt vielä odottaa kunnes ne kaikki viiksiniekat olisivat lähteneet täältä pois hänelle mitään sanomatta, ja vasta sitten suostua puuvillakauppiaaseen? Kuitenkin lohdutteli hän itseään sillä, että eihän tässä nyt olla vielä tehty mitään kirjallisia sopimuksia, joten kaupat voi vielä tarpeen tullen purkaakin. Nämä arvelut ne eivät sallineet hänen puhtaasti iloita onnestaan. Lähtöpäivänsä aattona tolkkusi hän tolkkuaamistaan jokaiselle: huomisaamuna kello kuusi me matkustamme pois; ja jokaiseen yksinäiseen pohjukkaan hän meni sinä päivänä kävelemään. Mutta aina vain huippasi puuvillakauppias hänen perästään kuin parma hevosta ajellen ja tuppautui piilopaikoissa helläksi. Vaan silloin rupesi Liisan mielestä käymään kylmä tuuli ja hän suuntasi kulkunsa jälleen kotia kohti. Tuskin oli hän päässyt kotiin, niin pujahti hän takaovesta ulos ja meni taas kävelemään. Hst! mikä hänen takanaan suhisee? Viiksikö, jota tuuli häilyttää? Oh, ei! Oli vain puuvillakauppias, joka puhalsi tomua hihastaan ja kiisi Liisaa kohti kuin kärpänen keittolautaselle. Silloin valitti Liisa, että ukkosenhelle kolottaa hänen luitaan ja kiersi jälleen kotiin. Ja vasta illalla, kun ei kukaan enää näyttänyt haluavan lähteä hänen kanssaan kävelemään ja kun vain noin ylimalkaisin käsittämättömin puheenparsin sääliteltiin sitä, että hän lähtee täältä näin pois, — vasta illalla Liisa ajatteli, että parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla ja alkoi siis antaa heliä jäähyväisiä puuvillakauppiaille ja sopia hänen kanssaan tulevasta asioista vuokrapaikan kamarissa.

Viimein joutui Gurnigel selän taa ja muori tuumi, että ollapa hänen sydämensä nyt yhtä keveä kuin hänen kukkaronsa! "Kyllä sen Jukan silmät nyt pöllöttävät kun se kuulee miten me olemme iskeneet häneltä suonta. Mutta mitäpäsi siitä, kunhan se vain olisi edes yhtä tyytyväinen siihen toiseen asiaan. Ja

mitähän Uli sanoo? Ihan nyt on vaikea tulla kotiin."

"Eipäs ollenkaan minusta", vastasi Liisa. "Mitäpä isän sanomisista? Se motkottaa ja jaarittelee ja antaa minun tehdä miten haluan. Ja viis minä Ulista! Sehän on vaan renki."

Mutta äiti, hän ei tiennyt, mistä kaikesta Liisa ja Uli olivat jo sopineetkaan ja millainen heidän välinsä oikeastaan oli. Hän tiesi vain, että he olivat toisiinsa mieltyneet.

Ja vielä sanoi Liisa:

"Hän on hullu, jos luulee saavansa talontyttären, jolla on parempiakin."

Mutta toinen seikka nyt alkoi Liisan sydäntä painostaa. Hän tunsikin olevansa mustasukkainen sulhasensa vuoksi ja kuvitteli jo mielessään, mihin kaikkiin kujeisiin puuvillakauppias rupee nyt siellä Gurnigelissä kun morsian on lähtenyt kotiin. Hän näki ilmielävinä kaikki työt, kaikki naiskylpijät hänen ympärillään ja hän oli ihan kuolla uteliaisuudesta ja pelosta kun ajatteli, mitä kaikkea se sulhanen nyt niille sanoo ja mihin kaikkeen peliin rupee niiden kanssa. Ja ellei äiti tässä olisi ollut matkan määrääjänä, olisi Liisa varmaankin ajanut Gurnigeliin takaisin ja valepuvussa ruvennut sulhastaan vakoilemaan.

"Minä en tiedä", sanoi äiti, "mitä tekisi; ilmoittaisikohan ukolle asian heti vai odottaisinkohan kunnes se sulhanen tulee. Voi kun olisi koko huoli jo ohitse."

Äidin murhetta ei Liisa ruvennut jakamaan. Hänellä oli muutakin ajattelemista, hän tuumi vain, että hän antaisi nyt vaikka koko omaisuutensa kun heti pääsisi takaisin Gurnigeliin; alkoipa viimein jo parpattaa, ettei hän jaksa elää näin kauan erossa sulhasestaan. Ja hän uikutteli aina kunnes tultiin Bernin "Karhu"-ravintolaan, jossa ravintolan emäntä oli hänelle erittäin osaaottavainen Hokmanin tippoineen ja monine kysymyksineen. Mutta eipä Liisa niistä virkistynyt; ei virkistynyt, ennenkun äiti viimein sanoi, että eihän tässä nyt muu auta, täytyy lähteä vähän kaupungillekin. Hän oli vitkaillut tässä jo liaksikin ja jos ei hän lähde ostamaan jotain tuomisia kotiin, niin paha hänet siellä perii. Kyllähän häntä tosin jo ennestäänkin kauhistaa, sanoi hän, niin hirveän paljon hän oli tuhannut jo rahaa jos jonnekin. Mutta hän ei ollut aavistanut, että sitä menisi niin paljon.

"Jos emäntä jotain tarvitsee", kysyi ravintolan emäntä, "niin sanokaa nyt vain pois. Minä koetan auttaa, miten paljon vaan haluatte, kyllä minä tiedän, miten matkalla voi käydä."

"Ei toki", vastasi muori, "eihän tässä nyt vielä asiat niin hullusti ole. Ja onhan minulla toki vielä varapussikin ja siinä joku kolikko. Vaikka niinhän minä ajattelin, etten niitä tarvitsisi käyttää."

Ja silloin virkistyi Liisakin ja tahtoi hänkin nyt mukaan kaupungille; ja hänellä olivat siihen omat syynsä.

Äiti aikoi ensin ostaa tuomisia vain tärkeimmille kotimiehille. Mutta kun hän niille oli ostanut, niin kävi hänen sääliksi vielä yhtä, kun se ei saisi mitään. Ja kun hän tälle yhdellekin oli ostanut, niin muistui hänen mieleensä sitten vielä toinen. Ja ostettuaan kerran puolelle kotiväestä, tuntui hänestä niin pahalta, jos hän ei ostaisi yhdellä tiellä heille kaikille. Hän näet ei voinut sietää surullisia naamoja, se oli niin hirveän ilkeää. Hän sai siis turvautua varapussiinsa ja kopistaa siitä rahaa oikein kunnon tavalla, sillä Liisakin tahtoi nyt lopuksi jotain. Hän ei näet voinut sietää että muille ostetaan, jos ei saanut hänkin jotain vielä parempaa kuin muut. Mutta kuta enemmän muori kopisteli pussiaan, sitä keveämmin siitä jällelle jääneet rahat luiskahtelivat. "Kolikko sinne tai tänne, eihän se nyt vasaramarkkinoille vie, ja Jumala ties milloin tässä taas kotoa maailmalle pääseekään", tuumi hän. Ja hän osti niin paljon, että he itse tuskin sitten mahtuivat rattaille kotimatalla ja heillä oli niin paha istua, että Liisa säksätti vähä väliä:

"Mitäs ostitte niin paljon äiti, eihän tässä tule toimeen nyt taas."

Oli kaunis ilta kun he ajelivat kotia kohti. Jokainen hevonen askel Glunggeen päin tuntui muorista hyvältä. "Voi jospa sitä yhtä kepposta vaan ei olisi tapahtunut", sanoi hän, "niin kyllä nyt tuntuisi lystiltä päästä kotiin! Sellaisia vuoteita kuin meillä ei ole koko Gurnigelissä vaikka niillä onkin herrasvuoteita olevinaan. Jos en aina olisi levittänyt takkia ja jakkuja sänkyyn peitteeksi, niin olisin varmaan paleltunut, enkä päässyt elävänä kotiin."

Ja eivät ne tahtoneet silmäkullat riittää katsellessa, tarkastellessa jos jotain ympärillä matkan varrella: joka kaalimaata, joka pellavapeltoa, joka kirsikka- ja omenapuuta. Alituiseen huudahteli hän Liisalle:

"Katsos, tuolla ne rupeevat jo nyhtämään pellavaa! Ja katsos, ompas tuolla pavut huonoja!"

Mutta Liisa ei viitsinyt sinne päin vilaistakaan, hän vastasi puolestaan:

"Voi, katsos kuinka minun taivaansininen leninkini on haalistunut. En voi enää käyttää sitä muuta kuin arkina kotona."

"Ovatkohan ne meillä edes muistaneet kastella kaalimaata?" kysyi muori ja silloin täytyi rengin hänelle vastata, ja nytkös alettiin rengiltä asioita tutkia ja kuulustella. Ja kuta lähemmäksi kotia tultiin, sitä innokkaammin tähysteli emäntä ympärilleen, millaista täällä oli ihmisten, elo ja lakkaamatta päivitteli hän:

"Voi, eiköhän meillä nyt ole enempää heiniä kuin noilla, onkohan meidän rukiissa noin paljon nokipäitä, onkohan meillä noin hyvää liinaa? Katsokaas, katsokaas", huudahti hän viimein, "tuolta näkyy jo meidän kirkontorni, neljännestunnin päästä päästään kotiin!"

Ja kun hän näki ensimmäisen tutun vastaan tulijan, niin sykki hänen sydämensä valtavasta ilosta ja hän sanoi:

"Kumpu olisin tiennyt, että hän meille ensimmäiseksi vastaan tulee, niin olisi pitänyt ostaa jotain tuomisia hänellekin. Kun vasta joudun näin pitkälle matkalle — vaikka enhän minä enää joudukaan, Jumala siitä varjelkoon! — niin ostan aina ensimmäiselle kotopuolella vastaan tulevalle jotain tuomisia."

Ja viimein kääntyivät he kotitielle. Ja niin kiihkeästi ikävöi muori kotiin että hän oikein kurotteli ruumistaan eteenpäin jalkapeitteen yli ja lateli latelemistaan huomautuksiaan joka puusta, joka pensaasta, penkereestä, ja kun hän näki varpusia herneessä, niin haltioitui hän niin, ettei huomannut miten kotipihaan hurahdettiin. Kiireesti juoksi nyt keittiöstä Vreneli vastaan ja rehuvajasta Uli ja päätyluhdilla seisoa jökötti Jukka. Ja hauska Jukasta nyt oli kun muori taas palasi kotiin, vaikkei hän sitä sanonut.

Jo kauan oli muorin käsi hypiskellyt jalkapuitteen lätkeä, nyt riuhtoi hän sitä auki, mutta ei saanut. Uli tuli auttamaan. "Jaha", sanoi muori, "mutta muistappas heti aamulla panna linnunpelätti herneeseen, muuten syövät varpuset kaikki!"

Tantereelle päästyä antoi hän Vrenelille kättä ja sanoi:

"Onko tapahtunut mitä pahaa, oletko pitänyt kaikesta hyvää huolta?"

Ja sitten kiiruhti hän helmuksensa oiaistuaan suoraan Jukan luo ja kurotti hänelle jo kaukaa kättään ja sanoi:

"Jumalan terveeksi! Mitenkä sinä olet voinut? On niin hauskaa kun taas pääsi takaisin kotiin. Empä tästä vasta hevillä hievhadakaan."

Uli oli nostanut Liisan alas rattailta ja Liisa oli sanonut hänelle hyvää iltaa ja että:

"Ole varovainen kun nostat tavarat alas rattailta. Sitten pitää sinun kantaa ne sisään, arkut täytyy avata, etteivät leningit mene rynkkyyn."

Tuvassa odotti jo valmis kahvi ja muori kehui kehumistaan sitä hyväksi. "Kyllähän sitä kahvia voi laittaa, mutta kun on kerma huonoa, niin mitäs siitä tulee. Monasti ajattelin, että tekisipä mieleni lähettää niille Gurnigeliin pari lusikallista hyvää kermaa, että kerrankin saisivat pisaran hyvää kahvikultaa. — Vreneli, annahan minulle vielä kuppi lisää", sanoi hän sitten, "ei kahta kolmannelta. Ihanhan nyt juon että olen revetä!"

Ja sitten kehui hän leipää ja juustoa ja julisti viimein, että kyllä se on sentään hyvä olla kotona. Vaikka sitä välistä nurkuukin, niin oma maa se on sittenkin mansikka.

Ja olipa hänellä nyt kertomista näkemistään ja kuulemistaan, ja hänellä oli taas nyt niin hyvä olla.

KAHDESKOLMATTI LUKU.

Sisällisiä taisteluita, jotka aiotaan kihlauksella lopettaa.

Kun Liisa tuli kotiin, niin tuntui Ulista yhtäkkiä kuten olisi pilvi painunut päivän eteen tahi kuin tuttavallisesti keskusteltaessa oli astunut tupaan henkilö, jota sai urkkijana varoa. Ja kuitenkin tuntui Ulista, kuten olisi Liisa tuonut kerrallaan hänen onnensa ja hän iloitsi Liisan paluusta ja tuumi, että

kuinkahan kauan hän tässä nyt vielä saa odottaa? Tosin tuntui hänestä ihmeelliseltä se, että Liisa tänä iltana pysyttelihe tuvassa eikä tullut ulos hänen puheilleen kaivolle, talliin tai käytävään sikolätin taakse. Mutta ei hän tästä harmitellut, vaan tuumi, että nuo nyt ovat kai vaan niitä Liisan tavallisia oikkuja ja että kyllähän se niistä asettunee kun aika joutuu. Ja levollisesti meni Uli maata.

Mutta isäntäväen puolellapa ei maattu niin levollisesti.

Muori oli kertonut pitkin iltaa matkastaan ja hänen oli täytynyt tehdä Jukalle kaikesta juurta jaksain selkoa, sillä Jukka itsekin oli käynyt aikoinaan Gurnigelissä. Mutta yhtä seikkaa ei muori vain ollut tohtinut mainita, ja vaikka hän puhui kaikista henkilöistä, joita he olivat tavanneet ylämaassa, niin puuvillakauppiaasta ei hän hiiskahtanutkaan.

Mutta kun sitten Jukka ei ollut pitkään aikaan ollut näin hyvällä tuulella, ei Murahdellut muorille lainkaan, niin ajatteli muori, että nyt taitaisi olla otollisin hetki ilmaista hänelle kaikki ja tunnustaa yhdellä tiellä sekä pienet että suuret synnit. Ja kun hän sitten oikoi mukavasti jäseniään kotoisessa sängyssä lämpöisen peitteen alla ja tunsi olonsa taas niin mukavaksi, niin tuntui hänestä oikein synniltä nyt salata Jukalta jotain.

"Kuules", alkoi hän siis, "ei auta nyt muu kuin suora puhe, muuten en saa yön rauhaa ja unta silmiini koko yönä. Rupee vielä unessa kummittelemaan."

"No mitähän se on", sanoi Jukka, "hukkasitko sinä kaikki rahat?"

"Melkeinpä", vastasi emäntä, "mutta kumpaa ei pahempaa olisikaan, niin mitäpäsi siitä. Se on ihan toista. Tokko uskaltanen sanoakaan".

Viimein rohkaisi hän kuitenkin luontonsa ja sanoi: "Sitä se on: että Liisalla on nyt sulhanen, se tulee sitä jonkun päivän päästä sinulta pyytämään ja selvittämään sinulle asiansa. Keskenään ne ovat sen jo päättäneet ja selvittäneet."

"No jo nyt on piru irti", kivahti Jukka, "kyllä minä näytän, että siitä ei tule kerrassa mitään. Minkäs rähäkän Johannes nostaisi! Löisi kintut meiltä poikki. Ja mitäs Uli sanoisi? Lähtee matkaansa, ja miten minä sitten tulen toimeen? Sellaista renkiä kuin Uli en saa enää ikinä. Liisan tähden se meillä pysyy eikä tahdo lisää palkkaa; sen olen jo aikaa sitten huomannut."

"Ottaisitko sinä sitten renkimiehen vävyksi?" kysyi muori.

"Jumala varjelkoon", vastasi Jukka, "enhän minä nyt sentähden häntä pidäkään. Mutta niin kauan kun se pälyy Liisaa, pysyy se meillä ja niin kauan sovimme me hyvin yhteen. Ja kukaties minä jo sitten kuolenkin ja mitäs minä sitten siitä enää piittaaan, miten käy sen perästä kuin minä olen kuollut? Enkä minä usko, että Liisa ottaisi Uliä vaikka saisikin. Se on niin ylpeää se tyttö mukamas. Ja piruako sekin kränä naimisiin tahtoo!"

"Tahtooapa vaan", vastasi muori, "ja sellaiset ne ovatkin juuri kaikkein hulluimpia ja Jumalaties mihin tässä vielä jouduttaisiinkaan, jos sen ei anneta mennä. Mutta nyt se saikin oikein rikkaan herran, sellaista kauppaa ei sille tarjoudu enää ikinä, ja et suinkaan sinä nyt rupea tyttäresi onneakaan vastaan!"

"Mitä? Vai herran oikein mukamas!" sanoi Jukka. "Mahtaa sekin olla koko ryysyretkale ja nälkänuotiolainen! Oikea herra ei ikinä hännystelisi mokomaa vaivaista ketaletta. Joku maailman harmi se on, joka ei mihinkään enää kelpaa ja jolla ei ole mitä suuhunsa pistää."

"Hyi toki, ei", sanoi äiti ja alkoi ladella todisteita tulevan vävynsä rikkaudesta. "Hyi toki, ei, sillä on rahaa mahdottomasti ja liiketoimia paljon."

"Kyllä valeilla lisää saa", tuumi Jukka. "Ja jos se on rikas, niin hupsu se myös varmaan on kun tahtoo tällaista höplää. Kyllä sillä on jotkin ruuvit löyhällä, muuten se katselisi kauniimpaa ja pystyvämpää kuin tämä meidän Liisa, joka ei kelvon tiedä mihin päähän kissalle ruokakuppi pannaan, sen vähemmin osaa ruokaa laittaa."

"Hyi toki, ei", sanoi muori, "niin järkevää ei toki Gurnigelissä ollut ketään kuin hän. Kyllä se tietää, mitä varten puuvillaa kasvatetaan ja mitä siitä kangasta tehdään ja mikä ero on Langenthalin kynnärän ja Bernin kynnärän välillä. Ikinä ei ole kukaan niitä asioita minulle selvitettyt niin hyvin kuin hän. Ja kutomisesta kun se minulle puhui, niin ei siinä voinut muuta kuin suu ammoltaan ihmetellä. Ja kylläpä minä nyt osaan pitää kutojaamme silmällä! Niin, ihan toista hän oli kuin nuo Bernin keppiselät, nuo herrat, jotka eivät osaa muuta kuin kierrellä viiksiään ja pistää kepin kainaloonsa ja sanoa: minusta näyttää siltä, kuten rupeisi tänään paistamaan päivää."

"No olkoonpa mikä olkoon", sanoi Jukka, "mutta herra se vain on ja herralle minä en Liisaa anna. Kun

se olisi edes talonpoikaisen poika, niin välipä tuolla nyt sitten. Sen voisi ottaa taloon ja antaa sille tilan vaikka vuokralle; sille ei tarvitsisi maksaa palkkaa ja Uli saisi sitten minusta nähden mennä mihin tahansa. Mutta herraskollia minä en vaan talooni tahdo; mieluummin menen vaikka kerjuulle. Se tahtoo myötäjäisiä ja paljon tahtookin. Kyllä minä tiedän herraskaisten metkut. He tekevät keskenään myötäjäisillä kauppaa kuin lahtarit vasikoilla; ja sittenkun saavat talonpojan kynsiinsä, niin ei niiden mielestä ole muka mikään raha kyllin suuri korvaamaan heille sitä kunniaa, että antavat meidän syöttää heitä ja hillitä heidän nälkäänsä. Luulevat, että kuta hävyttömämpiä talonpojalle ollaan, sitä kohteliaampia ollaan heille. Kylliksi olen saanut jo auttaa Johannestakin, monasti olen luullut sappeni halkeavan. Ja jos minun nyt vielä pitää ruveta tässä maksamaan herroille myötäjäisiä, niin pian mahtuvat kolikkoni tosiaan sangen pieneen tilaan ja emme enää voi elää talollamme. Ja mikäs apu sitten eteen tulee? Näin vanhoilla päivillään ei enää totu helposti uusiin oloihin ja köyhän elämään. Olisihan sinun nyt tuo pitänyt älytä, olisi sinulla luullut olevan järkeä sen verran. Mutta kun naisväki vaan saa vähänkin vainua naimisista, niin heti ne joutuvat ihan vimmoihinsa! On ihan kuin piru silloin heidän nahkaansa menisi."

"No aina sinä nyt olet sellainen", sanoi muori. "Minkäs minä nyt sille mahdan, hehän päättivät sen jo itse ennenkun minulle mitään sanoivat, ja jos et siihen tyydy, niin puhu asiasta Liisan kanssa; sittempähän saat kuulla, mitä se aikoo tehdä."

"Hyvähän se on sotkea asioita", sanoi Jukka, "ja sitten heittää ne toisten niskoille. Minä en siihen puutu, mutta sen minä vaan sanon, etten tahdo siitä liitosta kuulla puhuttavankaan. Pidä sinä vain huoli purkamisesta!"

"No johan sinä nyt sen kuulit", sanoi muori, "etten minä nyt sille mitä mahda. Ja sinähän se olet isä ja jos et suostu, niin pura kauppa itse äläkä purista nyrkkiä housuntaskussa ja tunge minua siitä vastaamaan. Tällä kertaa minä en vain tahdo kuulla siitä puhuttavankaan. — Hyvää yötä, ja nuku hyvin!" Mutta eivät he kumpikaan nukkuneet hyvin. Ja toisessakin kammiossa samassa talossa puheltiin samasta asiasta vaikka ihan toisella tavalla.

Tavallisesti nukkuivat Liisa ja Vreneli samassa makuusuojassa, ellei Liisan päähän pistänyt ruveta herrastelemaan ja mennä sivurakennukseen, jossa hänellä oli varsin kaunis ja komea huone. Vaan tuskin he tänä iltana olivat ehtineet tupaseensa, niin alkoi Liisa:

"Jaa, jaa, kumpi sinä nyt vain sen tietäisit! Mutta empäs sanokaan, mitäpä sinä sillä tiedolla."

Vreneli tuumi, että kaipa tuo salaisuus nyt lienee vain uusi leninki tai uudet kureliivit, eikä viitsinyt siis sitä sen enempää arvailla. Mutta jos jollakin tavoin usutteli Liisa Vreneliä arvaamaan, niin että Vreneli viimein kiusautuneena sanoi:

"Eikö tuo lörpötys nyt jo ala loppua. Ole nyt jo hiljaa tai puhu sitten asiasi."

"Mitäpä sanoisit", lirputti silloin Liisa vihdoin, "jos yksi tulee kauniilla kieseillä viemään minua?"

"Mitäpä minä siitä sanoisin", vastasi Vreneli. "Kysy Ulilta, mitä se siitä sanoisi."

"Viis minä Ulista, siltä minä en tarvitse kysyä mitään ja se ei ole minun käskijäni. Kyllä nyt saat hänet minun puolestani! Ja kyllä kai jo olettekin sillaikaa hautoneet tuumianne kun minä olin poissa. Vaan minä siitä viis! Mitä minä renkirievusta piittaaan, olkoonpa vaikka kauniskin! Ala sinä nyt vain hankkia häntä itsellesi, kauampa sinua se on jo haluttanutkin. Minulla on nyt jo toinen."

"Häpeä", sanoi Vreneli, "puhumasta tuollaista. Milloinka minä olen hännystellyt miesväkeä, renkejä kuin muitakaan, sanopas? Sanopas, jos voit! Vaikken minä olekaan rikkaan tytär, niin häpeisin toki sellaista. Minä en ole koettanut viekotella ketään, en ole kiemaillut kellekään enkä juossut kintereillä. Ja enkä minä anna itseäni sellaisesta haukkuakaan, en ainakaan sinun. Pidä, minkä saat, en minä tahdo omiasi, en sinun Uliasi enkä muita."

"Minun Uliani! Minä viis Ulista! Mitä minä siitä rengistä piittaaan? Etkös jo kuullut, että minulla on toinen ja että me olemme jo kihloissa. — Ah! Niin rikasta, niin kaunista sinä et ole ikinäsi nähnytkään. Se tulee tänne jonkun päivän päästä ja kylläpä sinä sitten siihen töllötät kuin lehmä uuteen konttiin!"

"Älä nyt puhu tuollaisia", sanoi Vreneli. "Luuletko sinä saavasi pitää minua ihan narrinasi? Etkö sinä luule, että minä tiedän, että te olette kihloissa Ulin kanssa?"

"Pidä jo suusi kiinni, pirun Ulinesi! Etkös sinä jo kuullut, että minä viis hänestä? Enhän minä milloinkaan ole tosissani häntä aikonut. Ah, niin kaunista, niin rikasta sinä et ole nähnyt ikinäsi. Ja minä muutan sitten hänen kanssaan kaupunkiin ja laitatan uudet leningit. Ja sinä saat sitten kaikki, mitä minä en voi käyttää näistä talonpoikaisista vaatteistani."

"Herkeä jo lörpöttelemästä", sanoi Vreneli, "kyllä minä ymmärrän mitä sinä nyt tahdot. Koettaisit vain saada minut juttelemaan sinulle jotain Ulista, kun luulisin, että sinulla muka on jo uusi, jotta sinä sitten huomenna voisit mennä taas kertomaan sen Ulille ja ruveta hänelle riitelemään."

"Minua alkaa jo kiukuttaa, kun sinä et usko, että se on totta", sanoi Liisa. "Kysytäänpäs vaan äidiltä, niin saat kuulla onko totta vai ei!"

"Mutta entäs Uli?" kysyi Vreneli silloin. "Minnekäs Uli joutuu?"

"No viis minä hänestä!" vastasi Liisa, "johan sinä sen nyt olet kuullut. Ja ihmevän olisi, jos tyttö menisi heti ensimmäiselle paraalle jonka näkee."

"Mutta sinäpä et ole Uli ainoastaan nähnyt, vaan olet puhunutkin hänelle naimisista ja luvannut hänet ottaa!" vastasi Vreneli.

"Pyh, mitäs uskoi, hupsu! Minkäs minä sille voin? Kujeilevathan pojatkin niin monasti tyttöillä, tottakai nyt tyttökin kerran saa heitä narrata."

"Ilkiö", sanoi Vreneli, veti peiton korvilleen eikä vastannut sanaakaan vaikka Liisa mitä parpatti.

Huomisaamuna oli aselepo, kumpikaan taistelevista puolueista ei ahdistanut toistaan. Muori käveli salaa pistelemässä jokaiselle talonväestä tuomistavaroitaan kouraan ja kielsi jokaista näyttämästä niitä toisille, etteivät toiset muka tulisi kateellisiksi. Mutta hetken päästä tiesivät jo kaikki toistensa saamiset ja happamaksi väännyt nyt moni suu ja pistopuheita toisille singahteli; sillä eihän sitä koskaan voi yhtäaikaa tehdä kaikille mieliksi. Liisa purki tavaroitaan arkuista ja keskusteli siinä ohella piikain kanssa, joiden täytyi alituisen häntä auttaa. Näytettyään heille kaikki ostoksensa alkoi hän heille puhella kukkaskielin ja vihjaillen että pianpa he saavat nähdä sellaista, joka on vielä paljon kalliimpaa ja kauniimpaa, ja sen hän oli saanut Gurnigelistä. Hän puhui heille niin salaperäisesti, että he jo umpimähkäänkin arvasivat, mistä nyt oli kysymys ja pian tiesi jo koko palveluskunta, että nyt se on Liisa saanut sen rikkaan ja herraskaisen ja että Ulista hän nyt piittaa viis!

Uli oli huolettomana hommaillut ulkoaskareissaan ja iltapäivän ollut pajassa hevosta kengittämässä. Kun hän sitten illalla tuli kotiin, niin katsottiin häneen niin merkillisesti: supateltiin ja suhahteltiin, ja kun hän lähestyi toisia, niin vaiettiin ja hajaannuttiin eri tahoille. Ja jos jollakin silmällä häntä katseltiin: hymyiltiin pilkallisesti, säälivästi j.n.e. Ja hänestä tuntui, kuten eivät emäntä ja Vrenelikään olisi koskaan ennen olleet hänelle näin ystävällisiä. Mutta sitä vastoin ei Liisa ollut häntä näkevinäänkään ja karttoi tahallaan häntä. No tuota hän nyt ei ymmärtänyt. Mitähän tämä merkitsi? Ja illalla makuulle mennessään kysyi hän renkipojalta, joka nukkui hänen huoneessaan ja piti hänestä kovasti, sillä Uli kohteli häntä hyvästi:

"Mitä oikeastaan on tapahtunut, kun kaikki näyttävät niin merkillisiltä?"

"Tohtineekohan tuota oikein nyt sanoa", tuumi poika, "ja tokkopa se totta lieneekään."

No Uli patisteli vain sanomaan ja silloin tunnusti poika, että sillä Liisalla se kuuluu olevan sulhanen, ja kuuluu tulevan pian tänne Hirveän rikas kuuluu olevan ja kaunis ja ei se Liisa enää Ulista kuulu välittävänkään.

Uli kysyi, mistä se oli saatu tietää? Poika vastasi, että eihän hän sitä sen tarkemmin tiennyt, mutta kuului Liisa itse sitä tytöille kehuneen ja ne taas olivat kertoneet muille. "Jotain perää siinä nyt vaan on, sillä isäntä näytti tänään niin äkäiseltä eikä koko päivään puhunut emännälle niin luotua sanaa ja ne olivat illalla sängyssä puhuneet kovaäänisesti keskenään."

Sekös kolahti Uliin! Tuskin voi hän sitä uskoa. — Niin paha ei toki Liisa ole, ajatteli hän. Olihan Liisa jo Ulille sanonut ja luvannut ja itsehän Liisa oli Uliä miehekseen tavoitellut ja tahtonut? Mutta sitten muisti hän nuo entiset Liisan epäröimiset ja omat odottamisensa ja nyt myös Liisan tämän päiväisen käytöksen. "Ja kuitenkin, kuinka olisi se voinut pitää minua niin narrina", ajatteli hän. "Silloinhan hän olisi perin kehno ilmainen. Ja niin kehno ei Liisa toki ole, vaikei naisten parhaita olekaan. Ja tämäkö nyt on minun rehellisyyteni ja ahkeruuteni palkka", ajatteli hän. "Tuhantisen guldenia olen nyt hankkinut isännälleni ja pilkkaa ja ivaako minä nyt saan kiitokseksi? Ja kaikki ovat jo siitä puhuneet; jos se nyt käy toisin, niin kaikki nauravat minulle enkä minä ilkiä enää missään näyttäytyä. Mihinkäs minä sitten joudun?"

Kaikki hänen unelmansa hajosivat tuon pitkän yön kuluessa kuin tuhka tuuleen. "Niin uskalletaan minulla kujeilla", ajatteli hän, "kun minä olen vain renki. Ijankaikkisesti vain renki! Se sana, se sana on kirottu, ja kunnoton on se, joka pyrkii ja ponnistaa tästä asemasta johonkin parempaan. Niin, kyllä saarnasi entinen isäntäni kauniisti, mutta vain leipää säkkiinsä hän saarnasi. Hän tarvitsi vain hyvää

renkiä. Mitä tästä nyt hyötyy, jos on hyvä? Pilkkaa, ivaa, surkeaa sääliä vaan saa osakseen ja pitkän nenän".

Ja kuitenkin hänestä tuntui siltä, että eiväthän nyt asiat voi näin hullusti olla. Se on pelkkää lorua vain ja piikojen tavallista pilaa! Ja huomenna päätti hän hankkia itselleen tarkan selon. Ellei saisi sitä Liisalta, menisi kysymään itseltään emännältä. Tällaisena hönttönä ei hän enää rupea olemaan, ja jos asiat ovat niin kuin ihmiset sanovat, niin lyö hän kamansa kokoon eikä jää enää hetkeksikään taloon.

Aamulla ei hän tahtonut saada Liisaa puheilleen vaikka hän jäi muiden pellolle mennessä kotiin leikkaamaan heinää ja teroittamaan viikatteita j.n.e. Viimein näki hän Liisan puutarhassa kovin hepenneltynä, poimimassa kauniita kukkasia. Uli ei häikäillyt ja ennenkun Liisa aavistikaan, ilmestyi hän Liisan eteen.

"Miksi sinä kartat minua alituiseen?" kysyi hän, "mitä se merkitsee?"

"Oh, eipä juuri mitään", vastasi Liisa.

"Mutta miksi sinä sitten olet minulle tuollainen etkä sano minulle niin hyvää sanaa?" kysyi Uli.

"Jaa, enkö minä sitten saisi olla millainen tahdon? Ja se ei kuulu sinuun, millainen minä olen."

"Vai niin, sekö on ääni nyt kellossa!" sanoi Uli. "Sitten kai onkin totta mitä kerrotaan, että sinulla on jo toinen?"

"Ja jos on, niin mitä se sinuun kuuluu? Enhän minäkään välitä siitä, missä vehkeissä sinä olet Vrenelin kanssa."

"Niitä vehkeitä ei tarvitse keltään salata", sanoi Uli. "Mutta tahtoisimpa nyt tietää, oletko sinä tosiaan niin kehno ihminen, että otat toisen, vaikka lupasit tulla minulle?"

"Herra Jumala, uskaltaako tuo kunnoton vielä tulla sanomaan minulle: kehno", vinkaisi silloin Liisa. "Renki! Kuuletko sinä, jätätkö sinä minut heti paikalla vai huudanko minä isää ja äitiä avuksi!"

"Huuda vain, huuda ketä tahansa"; sanoi Uli; "mutta kehno olet ja kelvottomin ihminen, mitä maa päällään kantaa! Et ansaitsisi niin auringon valoa, jos kerran on totta, mitä ihmiset puhuvat. Mutta Liisa, sanohan nyt, eihän se ole totta?"

"Miksei se olisi totta?" vastasi Liisa. "Kun saan kerran herran ja rikkaan, niin miksi en häntä ottaisi? Tuhmahan muuten olisin. Mutta älä nyt ole noin paha. Minäpä puhun sinusta sulhaselleni ja sulhaseni ottaa sinut sitten puotiinsa ja sinä pääset rikkaaksi tekemättä työtä yhtään!"

Tuskin oli Liisa tämän sanonut, niin tulla pöllähtivät yhtäkkiä kauniit kääsit kartanolle ja niissä istui hienon hieno herra. Ja kun Liisa huomasi hänet, niin huusi hän: "Kas tuo se on, tuossa se on!" ja juoksi heti hänen luokseen. Äiti seisoj ovella ja pyyhki hämillään käsiään esiliinaansa; Jukka ei tullut näkyville ja Uli seisoj puutarhassa kasvot valkeana kuin Lootin vaimolla, joka nähdessään Sodoman hävityksen muuttuu suolapatsaaksi.

Ja kauan kesti ennenkun hän pökerryksistään selvisi mitään tahtomaan, mitään tekemään. Melkein tajuttomana oli hän katsonut, miten Liisa otti tuota uutta tulokasta vastaan ja vei hänet herraspuolelle sinne kauniiseen kamariin. Ja sitten, yhtäkkiä puristi hän sormensa nyrkkiin ja kähisi hammastensa välistä:

"Perhana! Minä sanon sen hänelle, minä sanon! Hänen täytyy saada se tietää, millaisen hän saa! Ja lähden talosta heti, hetkeksikään en enää tänne jää!"

Ja hurjistuneena aikoi hän loikata puutarhasta pengermälle kun yhtäkkiä tartutaan hänen paidan hihaansa ja pidetään siitä kiinni niin että se on ihan revetä. Ja kun hän kiukuissaan kääntää päätään ja aikoo lyödä tuota pitelijää, niin siinä seisoo Vreneli pelottomana ja vakaana. Uli ei lyönyt, mutta murahti raivoissaan:

"Laske irti!"

"En, minä en laske", sanoi Vreneli; "niin, katso nyt minua vain miten vihaisesti tahansa, mutta sinä et mene. Sääli sinua, Uli, Liisa on sinulle ilkeä, mutta juuri siksi täytyy sinun nyt olla häntä järkevempi. Pysy nyt täällä äläkä ole hänestä piittaavinasikaan! Sekös Liisaa harmittaa. Jos nyt teet tyhmyyksiä, niin joudut kaikkien naurunalaiseksi ja sitä iloa en minä sinun sijassasi heille antaisi."

Uli ei tahtonut ottaa tätä puhetta kuuleviin korviinsaakaan, vaan valitteli katkerasti, miten kelvoton Liisa oli hänelle ollut.

"Ole vain hyvilläsi", sanoi Vreneli; "minun asiani ei olisi virkkaa tästä mitään. Mutta kiittäisit jo polvillasi Luojaasi, kun kävi näin! Jos tuntisit Liisan niinkuin minä, niin et häntä huolisi vaikka hän omistaisi koko maailman."

"Olkoon miten olkoon", sanoi Uli, "mutta pois lähden minä tästä talosta ja paikalla. Pitäköön nyt vävy huolta talosta, kernaasti minun puolestani," "Yhä suurempia tyhmyyksiä vain", sanoi Vreneli. "Silloinkos vasta koko pitäjä sinulle nauraisi ja hirnuisi! Mitenkäs nyt sinulle muka kävi! Toiset sanoisivat, että sinut on potkittu talosta pois! Toiset, että sinuakos täällä muka narrattiin: luulit muka jo olevasi Glunggen isäntä. Ja sittenkös sinua pilkattaisiin! Ole nyt vain kuin ei juttu sinua koskisikaan, naureskelekin sille vielä! Siten ihmiset joutuvat ihan ymmälle eivätkä jätä sinua ainoastaan rauhaan, vaan vieläpä sanovat: siitä sen nyt näitte, ei Uli ole niin tuhma kuin luulette. Ulihan se Liisaa narrasi eikä Liisa Ulia."

"Oletpa koko hiiden velho", sanoi Uli, "mutta piru sittenkin on, jos rupean enää olemaan renkinä täällä —"

"— muuta kuin pestiaikasi loppuun", jatkoi Vreneli. "Lähde jouluna jos haluat. Minäkin ehkä lähden. Mutta nyt älä lähde. Älä tee minulle ja tädille tätä pahaa mieltä. Mitä piittaa Liisa siitä, jos sinä menet! Päinvastoin, se on vain hyvillään. Täti ja minä saamme sitten kantaa kaiken huolen; serkkuhan ei välitä koko menostasi muuta kuin että pääsee vain tädille motkottamaan. Minkäs me nyt sille mahdamme, että näin on käynyt? Mutta usko minua, onnettomaksi sinä vaan olisit tullut Liisankin kanssa ja onnettomaksi se herrakin vielä tulee, sen saat uskoa. Ja ehkäpä ne pettävätkin vielä toisiaan. Mene nyt vaan talliin ja anna sille töpöhännälle kauroja ja ole ihan siivolla. Ja usko minua, kaikki käy vielä aivan hyvin. Maailmassa on paras elää, kun ei aina ilmaise, miten sydäntä karvastelee."

"Taidat olla oikeassa", tuumi Uli, joka oli jo vähän rauhoittunut tästä pitkästä keskustelusta. "Mutta jos ei joskus saa purkaa sappeaan, niin ihanhan siihen pakahtuu. Kyllä olisi sietänyt sellaiselle vilpistelijälle kerran puhua suunsa puhtaaksi."

"No mukavaahan se on puhuakin, kun kerran jäät tänne. Tulee ehkä hetki, jolloin on paljon parempikin puhua kuin nyt. Niin, jospa olisit saanut taivaltaa samaa tietä kuin minä, niin tietäisit, ettei se sapan purkamisenkaan aina paljoa auta. Sellainen ihminen ei ole kavala kuin käärme ja vakava kuin kyyhkynen. Hätä sen on minulle opettanut. Mutta menähän nyt vain. Minun täytyy nyt lähteä keittämään ja kärventämään ruokia sille herralle ja kyllä nyt keitänkin niitä oikein sydämen halusta."

Sillä aikaa kun nuo kaksi täällä näin keskustelivat ja Uli väkinäisesti viimein totteli, oli herraspuolella toiset tuumat. Äiti itse oli kantanut sinne juustoa, viiniä ja vehnäleipää kun ensin oli turhaan huudellut Vreneliä. Sitten oli hän kiiruhtanut takaisin alas Jukan luo ja kertonut, kuka nyt oli tullut, ja sanonut että Jukan pitää heti pukeutua pyhävaatteisiin ja panna huivi kaulaansa ja tulla ylös. Mutta Jukkapa teki tenän. Hän ei vaan lähde heittäviä hännystelemään, hänpä vähätteleekin heitä nähdä, hän ei heistä piittaa ja hänellä ei ole asiaa mitään heille. "Antakaa minun nyt olla rauhassa", sanoi hän, "ja menkään mokoma matkaansa sinne mistä on tullutkin."

"Ei se kelpaa", sanoi muori; ihanhan Jukka nyt oli kuin mikä hullu. Hänen täytyi tulla puhelemaan sen kanssa ja tietääkin mitä tekee. Ei muori nyt tosin muka mitään pahaa tahtonut ennustaa, hän ei sanonut sekaantuvansa koko asiaan; mutta älköön häntä sitten syytettäkökään, jos tytön päähän vielä mikä pälähtää. Kyllä hän tuntee sen tytön. Ja jos se tekee vielä jotain onnetonta, niin omaatuntoa aina ja ijankaikkisesti kalvaa. Ja hän ei halua sellaisia tuskia, ja hän tahtoo saada kuolla rauhassa.

Näin sanoen tuiskahti muori ulos ja kovasti pamahti ovi hänen mennessään. Jukka motkotteli melkein tunnin ajan itseksensä, motkotteli naisväestä, joka aina tuppautuu käskemään eikä tahdo vastata mistään. Sillaikaa Liisa kaateli viiniä puuvillakauppiaan lasiin ja lausuili niin hienosti kuin ikinä voi: "Olkaa niin hyvä, pyydän, ottakaa ja maistakaa nyt!"

Viimein otti Jukka hitaasti kaulahuivinsa, satoi sen kaulaansa ja sanoi:

"Toista pukua en minä vaan muuta, kyllä kelpaa tämäkin sellaiselle lorvehtijalle."

Sitten otti hän keppinsä ja lähti köpittämään puistikoon tuvan ja herraspuolen välille. Puuvillakauppias näki hänet akkunasta ja kysyi: "Tuoko on isä?" Ja kun Liisa vastasi: "se", niin sanoi kauppias: "Minäpä lähden ulos häntä tervehtimään".

Kun Jukka hänet näki, niin aikoi hän pyörähtää selin ja mennä matkaansa, mutta eipä ehtinyt.

"Tohdin ottaa vapauden", sanoi puuvillakauppias, "ja tulla tietämään, miten Teidän rouva puolisonne ja neiti tyttärenne ovat tyytyväisiä kylpymatkaansa Gurnigeliin. Siellähän minä sain kunnian heihin tutustua ja silloin viettää elämäni onnellisimmat päivät." "Jaha, vai niin", vastasi Jukka. "Te siis olitte kai

kipeä, koska Teidän täytyi mennä kylpemään?" "No ei, ei oikeastaan", vastasi puuvillakauppias, "mutta kaipasin lepoa".

Ja nyt kertoi hän suurista kauppaliikkeistään ja laajoista matkoistaan, ja miten hän oli matkustanut Pietarista pikapostilla yötä päivää, niin että Jukan älli melkein seisattui ja hän alkoi jo kunnioittaa tuollaista porhoa. — Niin se puhuu kuin räntättyä, ajatteli hän, ja jos puoletkin siitä on totta, niin kyllä siinä on poikaa. Liinasta, kauppias, nähdessään että se oli Glunggessa jo nyhdetty, sai aiheen kysyä: kasvattaako isäntä itse liinaa siemeneksi? Kun Jukka vastasi epäävästi, alkoi kauppias ladella paikkoja, josta sitä on paras ostaa: puhui Baselista, Breisgaun Freiburgista; kertoi sikäläisten kasvumaista, miten paljon ne ansaitsevat siemenviljelyksellä, miten paljon saavat voittoa maastaan ja miten paljon täälläkin voitaisiin saada kunhan ei vain liian tiukkaan takerruttaisi vanhoihin tapoihin. Hän takasi, että suurella tilalla voi helposti saada 1-2000 guldeniin pelkällä siemenviljelyksellä jos vain tahtoo. — Piru vie, ajatteli Jukka, ollapa vain puoletkin totta, niin kyllä kannattaisi! Ja hänen kunnioituksensa kasvoi. Ja kun muori sivumennen sai tilaisuuden kysäistä Jukalta: "No miltäs tuntuu?" niin vastasi Jukka, että ei se herraksi ole ihan tyhmä mies; mutta kyllä hän tietää, lehmälläkö vai hevosella on sarvet ja miksi katti kehää.

Puuvillakauppias ymmärsi kehuttavansa. Kauniista pöytäkalustosta sai hän paljon kiitoksilleen aiheita; ja sitten siirtyi hän savustetusta lihasta Hampuriin, kinkusta Westfalin liikkiöihin, paistista Pyhän Urbanin luostarin vasikoihin ja kertoi mitä Baselin seudun nauhanpunojat syövät vasikanlihan asemasta; ja valkeasta pullostasta kaadettu oiva viini johti hänet viimein puhumaan viimeistä ylimalkaan. Ja nyt osoittautui hän niin tietäväksi, mainitessaan monen monia lajeja ja eroavaisuus-tuntomerkkejä että Jukka ajatteli: "Mullikkahan se meidän Johannes on vielä tämän rinnalla. Vaivoin eroittaa se Neuenburgilaisen ja Weltschiläisen, tokko niitäkään." Ja monen lapsen ristijäisissä hän oli jo ollut, mutta eipä hän vielä ollut nähnyt näin rattoisaa miestä. Sen seuransa kuluu aika kuin siivillä, hiis ties miten kuluneekaan, eikä kuitenkaan tarvitse paljoa suutaan vaivata. Muori melkein unohti tyrkyttää lisää tuota puheliasta vierasta kuunnelleessaan, ja Liisa, joka ei ymmärtänyt, mitä herra nyt oikeastaan onki, tuli ihan äkäiseksi, kun se aina vain puhui isälle eikä ruvennut hänelle livertelemään. Hän siis alkoi jo pärpättää ja sanoi ulkona äidille:

"En minä taida enää siitä välittääkään. Se on niin epäkohtelias ja huonotapainen kuten raain renki, eikä se ole koko ruoka-aikana puhellut mitään minun kanssani."

"Oletkos nyt hupsu", supatti muori, "aina sinä olet sellainen hönttö! Etkös sinä nyt ymmärrä, että hänen täytyy päästä isän suosioon, jotta isä myöntäisi? Tiedäthän sinä, miten isä oli äkäinen."

"Mitä se isään kuuluu", vastasi Liisa. "Minuthan hän nai eikä isää. Hän voisi jättää selvittelemisen isän kanssa minun huolekseni. Kyllä minä isälle näyttäisin, jos hän rupeisi vastaan mukisemaan."

"Ole nyt jo hiljaa", sanoi äiti, "olipa hän nyt mikä tahansa, niin viisaampi hän toki aina on kuin sinä, vaikka sinun tähtesi onkin tuhlettua niin hirvittävästi rahaa ja sinä olet saanut olla koulussa Weltschlandissakin. Mutta minkäs sitä ihminen päälleen voi."

"Ja se katsoi aina vain Vreneliä, kun Vreneli tuli tarjoamaan ruokaa", jatkoi Liisa. "Heittiö, kyllä minä sen huomasin. Vreneli ei saa enää tulla meille tarjoamaan. Tuo sinä, äiti, vasta ruuat sisään, jos vielä jotain tarvitaan."

"No siihen saat tottua", vastasi muori. "Et sinä voi estää ketään toiseen vilkaisemasta, ole hyvilläsi vaan, kun ei toinen tee pahempaa."

"Piru vie, sepähän sitten nähdään", sanoi Liisa.

Sillä välin oli sisällä alettu hieroa noita tärkeitä sopimuksia. Puuvillakauppias oli heti paikalla kun pääsi Jukan kanssa kahden kesken alkanut kosintapuheensa, jotka nyt olivat yhä kauniimmat ja valitummattomat kuin muutamia päiviä sitten äidin kanssa. Myötäjäisrahoista, myötäjätavaroista ei hän hiiskunut sanaakaan; päin vastoin veti hän kirjesalkustaan esiin suuren tukun papereita ja sanoi Jukalle, että näistä isäntä voi saada jonkunlaisen käsityksen hänen kauppapuhustaan ja varallisuussuhteistaan. Nuo paperit, ne olivat tosin vain vekseleitä jos jonkinlaisia, mutta Jukka ei ymmärtänyt niistä paljonkaan muuta kuin niihin merkityt suuret summat, joita hän piti puhtaana omaisuutena. Eikä hän nyt voinut enemmän kuin äitikkään ymmärtää, miksi niin hirveän viisas ja hirveän kaunis pohatta ja porho tavoittelee juuri heidän Liisaansa. — Kai se niin lienee, ajatteli hän viimein, että mikä mistäkin tykkää. Jotkut tahtovat kelmeitä, jotkut punaisia, toiset lihavia, toiset laihoja; toiset kopeita ja toiset ahkeria; jotkut hupsuja ja jotkut viisaita. Ja tuo nyt näkyy tahtovan juuri Liisan kaltaista, tykkää sellaisesta ja mitäs siinä auttaa ihmetellä! Niin ajatteli isä kosijan koreasti puhellessa. Mutta hänen epäluulonsa ei siltä ollut vielä läheskään kadonnut. Hän kyseli jos jotakin, väitteli vastaan, koetteli urkkia selville kauppiiaan tuttava- ja sukulaisuussuhteita saadakseen tyydyttäviä tietoja ja alkoi viimein itse puhua myötäjäisistä, "Pyydän", sanoi herra, "älkäämme nyt ottako sellaisia asioita

puheeksi. Minulla ei tässä suhteessa ole samat mielipiteet kuin muilla ja oikeastaan en niitä tarvitsisikaan. Eipä siltä, etten minäkin suoraan sanoen olisi rahantunteva mies, mutta vaimoahan minä tänne olen tullut hakemaan. Vaan jos isäntä sitten joskus hyväntahtoisuudessaan haluaisi antaa minulle jonkin verran, niin otan tietysti kiitollisesti vastaan; vaan kyllä tyytyisin olemaan ilmankin, Elise-neitohan on minulle kaikki kaikessa. Kyllähän niitä sitten voi tulla tilaisuuksia, jolloin voisi auttaa toisiaan, kunhan nyt saan onnen päästä teidän perheenne jäseneksi. Pellavastanne ja kirsikkaviinistänne saisitte minun välitykselläni vasta aivan toiset hinnat kuin nyt; viinistä hommaan Frankfurtissa ainakin kolme guldenia mitalta. Ja kyllä sitä voi saada viljastakin enemmän kunhan vain ymmärtää järjestää asioita. Ja monasti on oiva tilaisuus tilapääkauppoihin, kunhan on käyttövaroja. Mutta useinhan sattuu, ettei rikkaimmillakaan kauppiaille satu olemaan irkeneviä rahoja juuri silloin kun niitä tarvitsisi tuollaisiin sivukeikauksiin. Joten siis minä, jos sellaisen onnen hetken tullen joskus tohtisin pyytää apeitani apua, voisin kyllä sitten luovuttaa teille viisi, kuusi prosenttia puhdasta voittoa hyötyen itse kuitenkin kymmenestä viiteentoista prosenttiin."

Tämäpä ei ollut Jukasta hulluinta. Sepäs nyt on koko merkillinen uros, ajatteli hän, sempähän kanssa on vielä hausempi olla kaupoissa kuin ikinä minkään tyhmimmän talonpojan. Kuitenkaan ei hän tahtonut vielä antaa varmaa vastausta, vaan vaati kaksi viikkoa harkinta-aikaa. "Täytyy puhella vielä pojan kanssa", sanoi hän, "ja kysellä yhdeltä ja toiselta. Kyllähän minä teihin luotan, mutta sellainen se nyt on maan tapa." — Sitäpäitse ei hän oikein tiennyt, eiköhän olisi parempi jos Liisa olisi naimisiin menemättä; se on näet niin sairaloinen eikä siitä ole paljoa jaksamaan.

"Mistäs sinä sen tiedät?" sanoi Liisa, "viis sinä tiedät, mitä minä jaksan mitä en. Mutta kun kaikki huolet ovat aina yhden niskoilla, niin ei kai sitä nyt aina jaksakaan."

Nokkelasti sekautui herra silloin puheeseen ja vakuutti, että juuri Liisaa ja vain Liisaa hän haluaa; puristi Liisan käsiä ja vakuutteli, että otettakoon vain harkinta-aikaa, mitä hän siitä! Niin, tiedustelkoot hänestä vain miten paljon tahtovat ja he ovat saavat kuulla hänestä vain hyvää, elleivät ihmiset panettele, kuten ne valitettavasti usein tosin tekevät, etenkin silloin kun jollakin on niin paljon kadehtijoita kuten hänellä. "Mutta suotakoon minun nyt kuitenkin antaa Elise-neidolle edes pieni muisto." Ja niin sanoen otti hän esille pienen rasian ja rasiasta ketjuineen komean kellon ja ripusti sen hellästi ja somasti Liisan kaulaan ja pyysi samalla mitä syvimmästi kunnioittaen lupaa saada kelloa antaessaan edes pienen suudelman. Nyt oli Liisa häneen tyytyväinen jälleen, ja hän iloitsi lahjasta kuin lapsi ja juoksi heti näyttämään sitä Vrenelille ja piioille ja palasi kohta taas takaisin lemmittynsä luo kysymään, että miten se avataan ja kuinka sitä vedetään ja kehui sitten, että mitähän se kälyrouva nyt tuumii kun se tämän kellon näkee! Ja Liisa tahtoi ruveta marmattamaan odotusaikaa vastaan; mutta sulho, hän pyysi häntä aivan kiihkeästi nyt vain taipumaan rakkaiden vanhempien tahtoon. Sillä tuolla ajallahan hän ehtisi järjestää paperinsa kuntoon, niin että heitä sitten kohta voitaisiin kuuluttaa. Täytyi näet vielä kauniiseen vuoden aikaan ehtiä oikein ihanalle häämatkalle, minne vain hänen rakas Elisensä tahtoo. Siitäkös Liisa intoutui taas iloon ja alkoi parpattaa lykkäystä vastaan ja olisi tahtonut lähteä häämatkalle jo heti.

Niin kului se päivä ja illalla tuo onnenpoika varustautui sitten lähtemään talosta ja oikein pulskasti tahtoiinkin lähteä. Niimpä aikoi pistää Vrenelin kouraan frankin rahan, mutta tyttöpä kääntyi kiepsahtikin häneen selin ja sanoi, ettei hän huoli! Portaiden edessä tapasi hän miehet pitämässä kiinni hevosta ja panemassa suitsia sen suuhun ja myös Ulin, jonka oli täytynyt tulla heille avuksi, sillä niin ylpeästi ja korkealla se tevana piti päätään. Silloin koetteli herra sivumennen pistää frankin rahan Ulinkin kouraan. Mutta Uli tuskin huomasi mitä oli saanut ja keltä, pudotti sanaakaan sanomatta heti rahan maahan kuten se olisi tulena polttanut hänen kämmentään, tunki suitset hevosen suuhun eikä ollut herraa ja herran kolikkoa näkevinäänkään. Herra otti rahansa maasta ja tuumi itsekseen: Ovatpas nämä kopeita moukkia, kyllä minä heille vielä näytän!

KOLMASKOLMATTAA LUKU.

Mitkä pulmat kihlauksesta johtuvat rauhan lainkaan palaamatta.

Kun herran lähdettyä vihdoinkin vanhukset tointuivat äskeisestä huumauksestaan, niin raskaaksi kävi heidän sydämensä. Mitähän Uli tekee ja mitähän Johannes sanoo ja mitenhän tässä nyt oikein käy? tuumivat he huolekkaina ja kauhistuneina. Heidän suureksi ihmeekseen ei Uli sanonut mitään eikä ollut mistään tietäkseenkään kuten ei asia häneen olisi koskenutkaan. Ja kun palkollistoverit aikoivat ruveta häntä härnäilemään, niin Uli vain muhoili ja tuumi, että mitä ne ihmiset hänestä oikein hupsuttelevat.

Ja yhä mieluisemmaksi kävi hänen muhoilla näin; sillä kun nyt kerran mennyt oli mennyttä, niin heräsi hän kuin raskaasta ja pahasta unesta ja hänen oli nyt paljon helpompi elää. Kulta ja rikkaus olivat kietoneet hänet pauloihinsa ja häikäisseet hänen silmänsä, joten hän oli arvioinut asiaa vain raha-arvolla ja unohtanut yhä enemmän millainen ihminen Liisa oli. Nyt, kun hän taas huomasi Liisan heikkoudet ylen räikeässä valossa, kiitti hän hartaasti Jumalaa kun oli pelastunut tästä vaarasta. Yhä syvemmin tunsu hän, että perin onnettomaksi mies tulee kaikista rahoista huolimatta sellaisen kelvottoman vaimon kanssa. Nyt vasta alkoi hän ymmärtää entistä isäntäänsä ja hän ajatteli jo monasti, että kunpa tässä vain pääsisi käymään hänen luonaan, niin pyytäisi häneltä anteeksi epäluuloisuuttaan. Varmasti oli hän kuitenkin päättänyt erota palveluksesta; tänne ei hän enää jäisi; hän odotti vain hetkeä, jolloin voisi paraiten pyytää päästökirjaa. Kun sellainen lurjus tulee vävyksi, ei täällä kannata enää olla, ajatteli hän. Sillä omasta itsestäänkin voi hän nyt vetää sellaisen johtopäätöksen, että puuvillakauppias on lurjus, mikäli hänelle itselleen selvisivät ne perussyyt, joiden vuoksi hän oli — Liisaa halunnut. Hän myönsi jo itselleen, että jos hänellä olisi ollut kahdeskymmeneskin osa Liisan rahoista, joita tuo kelmi nyt tavoitteli, niin ei Liisa olisi hänen päähänsä edes pälähtänytkään.

Mutta ravintoloitsija Johannes rouvineen, he eivät olleet yhtä kylmäkiskoisia kuin Uli. Pian tahtoi Liisa lähteä heidän luokseen ilmoittamaan uutistaan ja näyttämään heille kelloaan; mutta isä ja äitipä eivät tahtoneet tulla mukaan ja eihän Liisa yksinäänkään uskaltanut sinne mennä. Kirjoitettiin. Silloin lensi tuo ravintolan jalo aviopari Glunggeen kuin kuulat tykin kidasta, kiehuen kiukusta ja myrskynä pauhaten. Sinä päivänä itkeä ulistiin, säksätettiin ja kiroiltiin Glunggessa kai kymmenen kertaa enemmän kuin sataan vuoteen yhteensä ja ainoaakaan haukkumanimeä ei Johannes unohtanut antaa sulhaselle ja kaiken maailman paheet hän hänelle omisti ja kaiken maailman sadatukset ja kirot. Ja jos Johannes jotain unohti, niin lisäili niihin aina vielä Trinette omistaan nyyhkien ja kiljuen. Eikä Liisakaan säästänyt kitaansa, ja veli olisi antanut hänelle selkään jos ei äiti parka olisi varjellut tytärtään.

"Tässä sitä nyt taas ollaan", sanoi Jukka muorille, "nyt sen näet! Taas saan minä sotkea paitani teidän pyykkiinne!"

Johannes lupasi lukemattomat kerrat itsensä pirulle viedä vanhoen, ettei hän enää kertaakaan astu jalallaan tämän talon kynnyksen yli jos he antavat tyttärensä sellaiselle saatanan vietävälle helvetin retkulle. Ja sitten tuppautui hän taas Ulin seuraan ja kevensi nyt hänellekin sisuaan ja sadatteli niin sadantuhannen perkeleesti, että jos nyt kerran sellaisen vätyksen välttämättä pitää päästä naimisiin, niin ottaisi hän satatuhatta kertaa mieluummin langokseen Ulin kuin sellaisen hemmetin koiran, puoleksi herraa, puoleksi renttua. Tietysti olisi hänestä ollut kaikkein parasta kun se hupsu olisi pysynyt vanhana piikana, sitäköös sen nyt tarvitsee niitä rahojaan mennä naittamaan. "Mutta mitenkäs ne kelmit ovat sinua peijanneet! Voi mies rukka, olisitpas älynnyt tulla minulle! Mutta tulet pahan nyt, tähän vietävän pesään et nyt enää jää!" Uli vastaili vähän ja kartellen ja hyvillään hän oli, kun tuo pauhaaja ja peuhaaja lähti sitten talosta. Ja onnettomiin joutui siitä päivästä ravintoloitsija rukka, sillä hänen rouvansa nähtyään Liisan kellon ja ketjut alkoi nyt hänkin marista ja kiusata samallaisia kunnes ne sai.

Jukka oli hankkinut muualtakin tietoja tuosta puuvillakauppiasta, mutta ne olivat epäsuotuisia, vältteleviä tahi hämäriä. "Se on tyhjätasku", sanoivat toiset, "ei siihen voi yhtään luottaa; aina se helistää rahojaan, mutta ei sillä ole kuitenkaan kolikkoa jos kysymys tulee." "Ei me sen oloja tarkkaan tunneta, kuuluu tekevän hyviä kauppvoja, mutta ei me olla läheisemmissä tekemisissä", sanoivat toiset. "Kohtelias ja nokkela nuorimieshän se on, kyllä se tässä maailmassa edistyy ja kyllä sillä on mikäli näkee, rahojakin", tuumivat taas jotkut. Kuta lyhemmäksi harkinta-aika kului, sitä raskaammiksi kävivät vanhusten sydämet, etenkin muorin, jonka vastuulle nyt Jukka kaiken pani. Ja he olisivat kernaasti purkaneetkin kaupat ja olisipa muori nyt antanut Liisan mieluummin vaikka Ulille, mutta tuskin he siitä sanankin mainitsivat, niin tuli Liisa kuin pirulta riivatuksi, sätki jäseniään ja kuohutti vaahtoa suustaan jotta aivan pelättiin hänen saaneen kaatuvataudin. Ja kun odotusaika oli päättynyt, niin eräänä päivänä, jolloin satoi ja tuuli niin ettei koiraakaan olisi raaskinut ajaa ulkosalle, ryöpsähti puuvillakauppias taas hevosellaan tanhualle. Surkeaa kuten sää oli hänen vastaanottonsakin. Renkejä ei näkynyt, kuulunut hevosta talliin viemään. Liisa jäi sateen vuoksi seisomaan kymmenen askeleen päähän luhdin alle, piit eivät tuoneet sateensuojaa ja vanhuksista ei vilaustakaan. Ei edes Ulia oltu näin huonosti otettu vastaan hänen isäntärengiksi tullessaan.

Kauan kesti ennenkun sulho märkänä ja väristen pääsi tupaan, vielä kauemmin ennenkun hän sai naamansa asiallisiin ystävällisiin juonteisiin ja kaikkein kauimmin ennenkun vanhuksat tulivat näkyville, hekin nyt niin kylminä ja hyisinä että tuntui kuten heidät kaikki, Liisaa lukuunottamatta, olisi pantu kahdenkymmenen asteen pakkasella lämmittämättömään huoneeseen toisiaan hauskuttelemaan. Ja vihdoin, pitkään esipuheiden ja johdatusten jälestä alkoi puuvillakauppias: jokohan hän nyt saisi panna sormuksen rakkaan Elisensä sormeen kuten rakkaalle morsiamellensa ainakin; se oli hänellä jo mukana. Vanhuksat näyttivät epäröivän, katselivat toinen toisiinsa. Viimein sanoi Jukka: "En minä nyt sitä tiedä: olemme tässä kuulleet yhtä ja toista ja se poika ei ole ollakseen yhtään tyytyväinen."

"Kas, se sellainenhan nyt on vallan ymmärrettävää", sanoi kauppias, "mutta jos minulla olisi kunnia

tuntea teidän herra poikaanne persoonallisesti, niin minä vakuutan, ettei hänellä varmaan olisi minua vastaan mitään muuta kuin mahdollisesti vain se, että menemällä naimisiin hänen neiti sisarensa kanssa ehkä hänen mielestään voisin vahingoittaa hänen tulevaa perintöosuuttaan. Ja yhtä ymmärrettäviä ovat nuo muutkin seikat. Minulla on jo kauan ollut kadehtijoita ja nyt niitä on tietysti vielä entistä enemmän, ne eivät sallisi minulle tätä onnea, koettavat minua erottaa Elisestä." Ja sitten kertoi hän pitkän tarinan, mitä hänelle oli kerrottu glunggelaisista ja miten häntä oli heidän suhteensa varoitettu ja sanottu, että hänet petetään ja hän tulee onnettomaksi. "Mutta kyllä tunnen ihmiset liiankin hyvin, turhaan en tunne tietä Moskovasta Lissaboniin niin että voisin sen yön pimeässä ummessa silmin kulkea; kyllä tiedän, minkälaisia ihmiset yleensä ovat ja mitä he tarkoittavat. Sehän nyt on selvä, että kun kerran panetellaan niin julkeasti teidän laisianne kunniallisia, siivoja ihmisiä, jotka elävät vakaata elämäänsä maatilallaan, niin miksipä ei olisi helppo keksiä vaikka mitä minunlaisestani liikuskelevasta poikamiehestä. Milloinkapahan kaksi lie päässyt yhteen, ihmisten hiomatta kieltään heidän varaltaan, koettaen heitä eroittaa."

"Niin, kyllähän se niin taitaa olla", tuumi Jukka, "mutta kuitenkin minusta tuntuu nyt siltä, että ehkäpä olisi parasta kun ei nyt turhaa hätäiltäisi, vaan odoteltaisi vielä vuosi. Sillaikaahan tässä tutustuttaisiin toisiimme, ja olettehan te molemmat vielä aivan nuoria; ette te siitä ehdi tulla liian vanhoiksi. Parin, kolmen vuoden päästä sopii mennä naimisiin aivan yhtä hyvin kuin nytkin ja molemmat te sillä ajalla olette vain viisastuneet. Onhan esimerkkejä siitä, että kihloissa on oltu parikin kymmentä vuotta ja kuuluivat ne monasti sellaiset tulleen juuri kaikkein onnellisimmiksi; ja sillä ajallahan mielestäni ehditte tutustua toistenne oikkuihinkin. Kun näin lentää umpimähkään, niin sattuu helposti hairahtumaan."

Mutta silloinkos alkoi Liisa itkeä ja ulvoa ja kun viimeinkin saatiin hänen sanoistaan selvää, olivat ne kamalia vastalauseita tällaiselle viivytykselle. Ihan hänet tähän tapetaan, jotta sitten se Frevligenin köntti saa sitä enemmän. Mutta Jumaliste he saavat tätä vielä katua! Kyllä hän jo tietää, mitä hän nyt tekee j.n.e. Puuvillakauppias antoi tämän tunteenpurkauksen aikansa tehokkaasti vaikuttaa, sitten rauhoitteli Liisaa hellin sanoin ja kääntyi vihdoinkin liikuttavin puheenparsin vanhempien puoleen. Oliko heillä sydäntä tehdä oma lapsensa näin onnettomaksi! Ja hänet myöskin. Eivätkö he nyt nähneet, miten he olivat kiintyneet toisiinsa? Ja miksi tehdä onnettomaksi omaa lastaan? Noiden kateellisten, perättömän parjaustenko vuoksi, joita joka naimakaupassa saa aina kärsiä? Vai miksi? Siksi, että veli, joka nähtävästi tarvitsee paljon rahaa, ei ehkä tahdo antaa siskolleen mitään? Ei, niin kovia, niin armottomia, niin kivisydämiä eivät he varmaankaan voi olla! Ei, hän kyllä tietää, että he ovat hyviä, kunnan ihmisiä ja uskovat Jumalaan, kuten toivovat päästä autuaiksi. Ja siksi pyysi hän nyt vielä kerran, pyysi oman ja tytön sielun pelastuksen kautta, että suotakoon hänelle nyt Elise-neidon käsi, jotta he sitten voisivat yhdessä vaeltaa tässä maailmassa hyveen ja siveyden tiellä ja vihdoinkin Jumala kerran heitä kutsuu taivaaseensa, kaikki siellä kohdata ja elää yhdessä autuaina ijankaikkisesti. Muori paralta vuosivat taas kyneleet pitkin punaisia poskia ja Jukkakin sanoi:

"Herran nimessä, kun nyt kerran näin väkisin tahdotte, niin menkää; mutta minä en vaan rupea sitten syypääksi, käyköön miten tahansa."

"Se on Jumalan tahto", sanoi muori, "se on sallittu, ja mikä on sallittu, minkä sille mahtaa. Mutta pitäkääkin sitten itse huolta onnestanne. Jos ette onnelliseksi tule, niin emmehän mekään sitten enää sille mitään voi."

"Oi", huudahti puuvillakauppias, "olkaa huoletta siitä! Kukapa ei tulisi onnelliseksi minun kalliin Eliseni kanssa? Minä takaan, ettemme tule kohtaloamme nurkumaan! No johan minä nyt sen arvasin, etteivät teidän hyvät sydämenne tahdo tehdä kahta ihmislasta onnettomiksi. Tule nyt, Elise, tule, kiittäkäämme jo nyt näitä kalliita vanhempiamme! Kiittäkäämme, että he ovat uskoneet meitä enemmän kuin pahoja ihmisiä."

Ja hän tarttui Liisan käteen, veti hänet vanhempien luo ja heittäytyi sitten muorin kaulaan ja suuteli häntä. "Ilmoissa ikänä ei kukaan ole rutistanut minua niin rutosti", kertoi muori sittemmin monasti tuosta tapauksesta. Ja sitten hyökkäsi sulho Jukan kaulaan ja kuristi Jukkaa niin että ukko oli läikähty ja sylki ja köhi tukehtumaisillaan. Ja Liisankin olisi nyt oikeastaan pitänyt ruveta heitä halaillemaan, mutta hänellä sattui olemaan munakakun kappale kourassaan ja se olisi voinut rutistua. Liisasta oli siis järkevintä jättää halaukset toiseen kertaan ja syödä vain kakkua. Mutta kun puuvillakauppias oli selvinnyt vanhemmista, niin riuhtaisi hän nyt myös morsiamensa miehekkäille rinnoilleen, ylväästi sykkivää sydäntään vasten eikä varonut kakkua lainkaan ja kun se rupesi litistymään, niin Liisa kirkui: "Kakku, kakku! Anna kun panen sen ensin pois!"

Puuvillakauppias näytti nyt ylen onnelliselta, kulki yhden luota toisen luo, puristeli käsiä ja sanoi, ettei hän tiedä miten nyt kiittäkään taivaan Jumalaa tästä onnestaan. Ja tämä oli hänen elämänsä ihanin päivä ja sitä pitää viettääkin niin arvokkaasti kuten se ansaitsee. Niin sanoen meni hän ulos kieseilleen.

"Käyköön nyt miten tahansa", tuumi muori hänen poissa ollessaan, huohtaen: "joka tapauksessa sillä on hyvä sydän ja se on uskovainen. Ja sehän se onkin pääasia; mitäpä muusta."

Samassa tuli sulho takaisin pullo kädessä ja sanoi:

"Puhuimme tässä viime kerralla viinistä. Minä siis ajattelin, että pitäisipä tuoda teille vähän näytettä, jotta tietäisitte kerran mitä on oikea viini. Ja koskapa minua nyt kohtasi sellainen onni, että sain rakkaan Eliseni käden, niin eipähän nyt tällaisena päivänä sopine juoda tavallistakaan viiniä. Ja tätä viiniä ei tarjotakaan joka pöydässä; mutta teille voin minä kyllä hankkia sitä aivan polkuhintaan, vaikken mikään viinikauppias olekaan. Mutta kun kulkee paljon maailmalla ja pitää vain silmät päässään, niin saahan sitä aina tietää, mistä saa tavaraa huokeimmalla. Ja sitenhän olen tehnyt aina paraat kauppani."

Ja kauppiaalla oli myös pakka erinomaista silkkikangasta, väriltään tuhkanharmaata. Sellaista ei Liisa ollut ikinään nähnyt eikä Trinette saanut. "Tällaista", sanoi sulho, "saa turhaan hakea Bernistä ja Zürichistä. Eräs hyvä ystävä toi sen suoraan Lyonista ja luovutti minulle tutun kaupalla."

Nyt olivat kaikki onnellisia ja hyvän viinin ja kauniin silkin ääressä tultiin vähitellen niin lepposiksi ja tuttavallisiksi, jotta äiti ajatteli, että olisipa ollut onnetonta, jos ei Liisaa olisi sille annettu.

"Mitäs kummia toloja teillä on palveluksessa?" kysyi kauppias sitten tuttavalliseksi tultuaan. "Kun minä viime kerralla aion lähteä täältä, niin menin ensin keittiöön tuumien antaa tapani mukaan juomarahaa sille hupaisen näköiselle tytölle, joka täällä meitä passaili, mutta hänkös käänsi selkensä ja sanoi: en minä tarvitse rahaa."

"Se oli kai Vreneli," tuumi muori. "Ei se oikeastaan ole mikään palvelija, otimme sen vain armosta hoitoomme. Se on oikeastaan meille kaukaista sukua, vaan ei ollut ketään, joka olisi piitannut hänestä." "Vai niin", vastasi puuvillakauppias, "sitten kadun, että häntä loukkasin; täytyy koettaa sovittaa vikaani." "Se ei ole ollenkaan tarpeellista", sanoi Liisa, "parasta kun et sitä aina niin katselisi. Se rupee muuten ajattelemaan, että mitä sinä sillä vielä tarkoitat. Se on niin lähentelevä se ihminen."

"No eihän sitä nyt niin voi sanoa", sanoi äiti.

"Mutta kukas se oli se iso, kaunis poika", sanoi liukaskielinen herra livahtaen pois tästä vastenmielisyyttä herättävästä puheenaineesta. "Se, joka pani suitsia minun hevoselleni? Suututti minua vielä enemmän! Ei edes vastannut, vaan nakkasi frankinrahan ilman muuta maahan niin että olin kahden vaiheilla vetääkö sitä korville vai ei, ellen olisi hävennyt tahrata kättäni koskemalla renkiin."

"Paras oli jättää koskematta", tuumi Jukka. "Se oli varmaan Uli, meidän isäntärenki, oikein kunnan mies, mutta joskus on se niin julman tulinen ettei sen kanssa tahdo tulla toimeen."

"Sellaista en minä pitäisi talossa", sanoi kauppias.

"Eihän se kovinkaan paha ole", sanoi muori. "Ja se hoitaa erinomaisen hyvin maata ja karjaa ja meillä ei ole ollut ikinä niin kelvollista renkiä, tuskin saisimme sellaista jos se lähtisi pois."

"Kyllä se vaan taitaa olla äkäpää", tuumi sulho. "Jos antaisitte minun huolekseni hankkia uuden rengin, niin hankkisinpa huokean ja sellaisen, että kerrankin tietäisitte mikä se on oikea renki." Tällä kertaa livahti äiti vuorostaan pois puheenaineesta ja alkoi jutella jostain muusta. Viimein rupesi sulho toimittamaan, että olisi jo tänään lähdeävä kuulutuksille Üfligeniin. Muori löi käsiään yhteen, tällaista kiirettä hän ei ollut ennen kuullut. Ja Jukka pudisti päätään ja sanoi, että ei tuo nyt tuollainen hätä ole hänestä mieleen. Liisasta taas oli niin ruma ilma, ettei hän voinut lähteä ennenkun huomenna. Tämä mielipide hyväksyttiin vihdoinkin ja niin jäi herra taloon yöksi.

Illan kuluessa koetteli hän sitten tavantakaa sovittaa tuota kuviteltua loukkaustaan Vreneliä kohtaan ja tassutteli alituisen Vrenelin jälestä yritellen olla hänelle kohtelias oman kykynsä mukaan. Mutta kun Liisa sen huomasi, niin sai sulho tuskin koko iltana häneltä kelvon sanaa. Vreneliä Liisa sätti kauheasti, haukkui häntä hännystelijäksi ja sulhasensa viettelijäksi ja sanoi nähneensä, miten he olivat tuttavallisesti iskeneet toisilleen silmään. "Ja kun minä pääsen naimisiin, niin en jalallani astu enää tähän taloon niinkauan kun täällä on tuo lutka. Sellaiset kiitokset siltä saa, vaikka häntä on niin kauan pidetty armosta talossa." Vreneli ei ollut tuppisuu, ei ainakaan sellaisille kuin Liisalle. "Lutkan", toisti hän, "saat pitää itse kuten mieskutkaleesikin. Mokomaa en sietäisi vaikken miestä ikinä näkisikään. Mutta sinun tielläsi en rupea enää olemaan, kylliksi olen jo ollut täällä armoilla. Antamanne hyvän luulen ansainneeni työllä enkä siedä nyt enää tuota jokapäiväistä vatkatusta, hyvääkin juomarahaa, menneistä asioista, jotka eivät sinuun kuulu. Sillä sinä et ole tehnyt minulle mitään muuta kuin aina kiusaa vain minkä olet ennättänyt. Narripa olisin, jos mokoman apinan kanssa rupeisin kilpaa parpattamaan ja puheistasi piittaamaan. Vaan tielläsi en tässä enää kauan ole, siitä saat olla varma. Mutta jätähän nyt minut rauhaan, kai sinun puuvillahetakkasikin jo odottaa sinua." Liisa olisi repinyt

Vreneliltä silmät päästä, jos ei olisi tiennyt, ettei Vreneli laske ketään silmilleen. Sillä sellaisissa hyökkäyksissä oli Vreneli monasti puristanut häntä käsivarsista niin että jälet olivat näkyneet monta päivää.

Häähölyistä kaikellisista, sekä itse häistä j.n.e., emme nyt huoli kertoa; sillä oikeastaanhan meillä ei ole mitään tekemistä puuvillakauppiaan kanssa, vaan Ulin, ja liiankin paljon on jo tuo vähäpätöinen sivuhenkilö aikaamme vienyt. Mutta hän kun kerran pääsi näyttämölle, niin ei hän synnynnäisen juutalaismaisen hävyttömyytensä mukaisesti tahtonut enään syrjäytyäkään. Ja yhä vieläkin, kun jo olemme päättäneet hänestä erota, on meillä helkkarin vaikea pidättää häntä loitolla.

Ulin hiljainen ja levollinen käytös oli vanhuksista ollut sangen merkillistä, joskaan ei vastenmielistä. He luulivat nyt, että kyllä he olivat ajatelleet Liisan ja Ulin suhdetta aivan liian vakavalta kannalta. Uli näytti olevan ainoastaan hyvillään kun tuo suhde nyt oli selvinnyt eikä hän näyttänyt olevan aikeissa lähteä talosta. Häähumussa ei vanhuksilla ollut aikaa tutkia tarkemmin tuon luulonsa todenperäisyyttä, vaan umpimähkään he uskoivat kaiken olevan parhain päin. Mutta kun häistä oli päästy, niin kehoitti muori kuitenkin Jukkaa varmuuden vuoksi, kysymään Ulilta asiaa; vaikka kyllähän muori tosin uskoi, että kyllähän se jää. Jukka vastasi, että jos ei Uli jää, niin on se muorin syy. Eipä siltä, ettei saataisi parempaa renkiä, sillä vävymieshän oli luvannut, hommata uuden. Mutta Uliin oli jo niin totuttu ja siksi olisi hyvä jos se jäisi. Mutta eipä nyt hirteen kannata mennä vaikei se jääkään. "Sama ijankaikkinen hupsu sinä olet", sanoi muori ja meni ulos tuvasta.

Kun Uli sitten kerran leikkasi heinää, köpitti Jukka hänen luokseen ja sanoi:

"Kai tässä nyt ollaan yksissä vielä edelleenkin, vai mitä, kuten ennenkin? Minä ainakaan en ole ajatellut muutakaan kuin että sinä jätät."

"Ei, isäntä", vastasi Uli, "kyllä minä lähden pois; joten siis voitte hankkia uuden."

"No, mikäs sinulle nyt tuli?" sanoi Jukka. "Onkos taas liian vähän palkkaa vai onko Johannes sinut minulta varastanut?"

"Ei ole liian vähän eikä varastettu", sanoi Uli.

"No minkästähdän sinä sitten tahdot pois?"

"No, eihän sitä aina voi olla yhdessäkään paikassa", sanoi Uli.

"Mutta jospa lisään sinulle vielä palkkaa neljä taalaria?" kysyi Jukka.

"En vaikka sata. Olen saanut jo kylläni ja kun kerran olen kyllästynyt, niin ei minua pidä raha eikä mikään."

Pahoillaan köpitti Jukka nyt takaisin tupaan ja sanoi vaimolleen:

"Tässä sitä nyt taas ollaan! Uli ei jää! Mene nyt sinä ja hanki meille uusi renki; minä en vain siihen asiaan puutu."

Ja vaikka muori miten kyseli: "Miksei, mitä se sanoi", niin ei Jukka vastannut muuta kuin että: "Mene itse kysymään." Ja kun muori päivitteli: "No mihinkä ihmeelle me nyt joudumme?" niin vastasi Jukka: "Oma on syysi! Johan minä sen sanoin, että näin se käy." Ja enempä ei hän muorin kysymyksiin vastannut, Silloin meni muori itse keittiöön, jota Vreneli, muorin uskottu kaikissa taloushuolissa, vallitsi ja sanoi:

"Ajatteles nyt, Uli aikoo lähteä meiltä pois. Tiedätkö sinä, miksi se lähtee?"

"En aavistuksellakaan", vastasi Vreneli; "mutta Liisa oli sille niin ilkeä, ja kai se nyt ajattelee, ettei hän rupea olemaan täällä enää ihmisten pilkkana ja tekemään ikänsä työtä toisten edestä kun häntä niin palkitaan."

"Mutta mikäs meille nyt eteen tulee", sanoi muori, "hänen laistaan emme enää vasta saa. Se oli niin nöyrä, uskollinen ja ahkera ja siihen ovat kaikki jo tyytyväisiä, ei ole kuultu kinaa mitään, ja kun se lähtee, niin menee kaikki nurin kurin taas. En uskalla edes ajatellakaan mitä sitten tulee."

"Niin on minunkin asiani", sanoi Vreneli. "Tällaisissa oloissa, jossa on eletty, en minä vasta enää voi tulla toimeen. Vaikeahan minun on sitä sanoa, täti, mutta kyllä minunkin nyt täytyy ilmoittaa, etten minäkään voi enää jäädä. Minäkin lähden pois."

"Mitä ihmettä, sinäkin? Mitä pahaa minä sitten olen sinulle tehnyt? Uli ja sinä olette nyt varmaan yksissä juonissa?"

"Ei, täti", sanoi Vreneli, "en ole Ulin kanssa missään juonissa, emme ole missään tekemisissä keskenämme. Ja te, hyvä täti, ette te ole tehnyt mitään pahaa minulle, olette ollut aina minulle kuin oma äiti. Ja kun kaikki ovat minua ahdistaneet, niin olette te aina auttanut minua. Ja en unohda teitä elinikänäni ja niin kauan kun minä osaan rukoilla, rukoilen aina, että hyvä Jumala palkitsisi teille kaiken teidän hyvyysenne minua kohtaan."

Vreneli itki ja ojensi kätensä tädille, jonka punaisia poskia pitkin nyt kyyneleet taas vierivät.

"Mutta miksikäs sinä, sitten tyttö pahainen, aiot lähteä pois, kun kerran pidät minusta ja kun en ole tehnyt sinulle mitään pahaa?" kysyi vihdoon muori. "Minä olen niin tottunut sinuun ja sinä olet aina toimittanut ihan itsestäsi minun askareeni. Ja miten kaks minä sitten kun päivä päivältä yhä vanhenen, enkä enää kauan pysty mihinkään, jaksan hoitaa koko raskasta taloutta?"

"Voi täti kulta, minun on niin sääli teitä, mutta pois minun vain täytyy päästä. Olen sen vannonut, enkä jää tänne Liisan haukuttavaksi, kun hän tulee tänne vielä miehineenkin. Aina se vain sättisi minua, että minä muka koettaisin houkutellessa hänen miestään ja muistuttelisi joka murusta, mitä olen täällä syönyt. En siedä olla täällä enää. Ja jos tuo hänen heittiönsä minuun vielä kerran sormellaankaan koskee, niin minä kaluan sen jälet pois nahkastani luihin saakka, niin hän minua ilettää! Jo sanoin Liisalle, että minä lähdän hänen tieltään pois enkä anna itseäni enää viattomasti sättiä. Ja sittempähän en enää ole armoilla."

"Voi", sanoi muori, "ethän sinä nyt saa välittää Liisasta; tiedäthän sinä millainen se on, ainahan se on ollut ilkeä ja mitäs hänen puheistaan. Miksi minun pitäisi kärsiä hänen sanoistaan?"

"Sille en minä voi mitään, Jumala sen tietää", sanoi Vreneli. "Mutta miksikäs ei kukaan pidä Liisaa vähän nuhteessa ja kurissa? Minun täytyy väistyä hänen tieltään. Ja vielä yhdenkin seikan tähden, mutta sitä en sano kellekään muille kuin teille. Sen mies hääri jo nyt kintereilläni enemmän kuin on tarpeellista, mokomakin pukki! Mutta varokoonkin luitaan! Jos hän vielä kerta tulee minua liian lähi, niin läjäytän minä sitä niin että se lentää ketarat taivasta kohti. Ah, täti, missään tapauksessa ei täällä enää kohta hyvin käy. En voisi muutenkaan enää täällä olla; vävy mahtailee jo kuten olisi isäntä ja kuten talo olisi kaikkine päivineen hänen."

Tässä Vrenelin puheessa olikin perää. Vävy oli jo huomannut, miten rikkaan runsaskätisesti ruokavaroja tässä talossa hoidettiin, vaikka taas toisaaltapäin säästettiinkin. Maitomitta, voinaula tahi pari leipää sinne tai tänne ei suuria mullistanut ja munista ei pidetty tarkkaa laskua ja köyhiä ruokittiin luvuttomasti. Ja jo monasti tämän lyhyen ajan kuluessa oli hän siis laskenut Jukalle, miten paljon Jukka oikeastaan voisi tilan tuotteita myydä. Nyt tuottaa se hänelle voittoa tuskin kahta prosenttia. "Jos minulla olisi tämän tilan arvoinen rahasumma käytettävänä kauppayrityksiin, min saisin minä siitä vähintään kahdeksan prosenttia." Ja jo monta kertaa tämän jälkeen oli Jukka sitten motkottanut ja riidellyt muorille, että tämä muka liiaksi tuhlaa ruokavaroja ja tuuminut, että monia menoja pitää supistaa. Ja kun puuvillaherraa kävelytettiin katsomassa aittoja ja kamareita ja kun hän sai vilaista laareihin ja arkkuihin, niin hämmästyti hän varastojen suuruutta. "Eihän tämä kannata", sanoi hän, "tässähän ne homehtuvat hyödyttöminä. Tavaroissa on suuri pääoma, joka ei tuota korkoa mitään ja sitäpäitse mätäneä se itsekin paikoilleen. Kun möisitte pois nuo tarpeettomat, — ja nyt on tiedossani juuri eräs sopiva myyntitilaisuus — niin voisoin taata, että hommaisoin teille niistä vähintään 2000 guldenia. Mutta minä en möisikään niitä täkäläisille välittäjille, vaan suoraan paraalle ostajalle."

Niin sai kauppias rupattelemalla houkutelukseksi glunggelaisilta itselleen paljon lankoja ja pellavaa, kankaita, kuivehedelmiä, jyviä ja kirsikkaviinaa, ja siten vähensi hän huomattavasti heidän laariensa ja arkkujensa sisältöä. Muori pahan sydäntä tämä ihan viilteli ja hän oli purskahtamaisillaan itkuun. Näin ryöstettyinä ja raastettuina ei hän ollut nähnyt varastojaan vielä kertaakaan koko sinä pitkänä aikana minkä oli ollut täällä emäntänä. "Jumala varjelkoon meitä kalliista ajasta", virkkoi hän nyt eikä tiennyt, mikä silloin eteen tulisi; ei uskaltanut sitä edes ajatellakaan. — Kauppias tuli sitten ilmoittamaan, että hän oli saanut kaikki ne tavarat myydyksi erinomaiseen hintaan. Mutta eipäs tuonut rahoja mukanaan. Hän oli muka antanut ne puolen vuoden luotolla, kuten suurkaupoissa on tapana, ilmoitti hän vain noin sivumennen. No tämä nyt ei ollut enää oikein Jukastakaan mieleen.

NELJÄSKOLMATTI LUKU.

Sitten tulee matka, joka ei sotke entisiä laskuja, vaan paneepa tekemään uusia ja parempia.

Siitä nyt alkoi muori parka murehtia ja kun Uli ja Vrenelikin vielä tahtoivat pois talosta, joten vävy saisi pian talon ohjat ihan täydellisesti käsiinsä ja kun hän ajatteli, että hänen sitten täytyisi emännöidä tyhjästä ja olla itara köyhille ja kun hänen joka jauhokauhansa luettaisiin ja häntä vahdittaisiin niin ettei hän vain kertaakaan saisi paistaa mielikseen pannukukkoja, niin kävi hänestä olo niin surkeaksi, että hän rupesi istumaan ja itkua heruttamaan. Ja hän itki niin että olisi voinut käsiään pestä hänen silmänsä alla ja että Jukkakin tuli ulos ja sanoi, että eihän nyt toki tuolla tavalla saa ruikuttaa, ihanhan se kylille kuuluu ja ihmiset ajattelevat, että mikä se täällä muorilla on. Ja eihän Jukka ollut mitä pahaa tarkoittanut, tiesihän muori, että täytyihän hänen joskus vähän huomauttaakin. Ja Vrenelikin lohdutteli muoria ja sanoi, ettei tädin pidä olla millänsäkään, aina käy maailmassa kaikki helpommin kuin etukäteen luuleekaan. Mutta muori vain pudisti päätään ja sanoi, että jättäkööt nyt hänet vain rauhaan, itse tästä nyt täytyy jaksaa selvitä, ei siinä nyt muiden puheet auta. Ja hän koetti monta päivää selvitä itse. Raskaita ajatuksia hautoen nähtiin hänen vaeltelevan joka paikassa, väliin aina istahtavan milloin minnekin piiloon, josta ei luullut itseään huomattavan, ja laskevan kätet helmaansa ja silloin tällöin tapailevan esiliinansa kolkkaa ja pyyhkivän sen nurealla puolella silmiään. Ja viimein näytti suru jo helpottavan ja epävarmuus katoavan, koskapa hän sanoi: "Nyt minun on jo parempi olla, mutta tekisi mieleni vielä lähteä jonnekin, olen vielä niin alakuloinen, tekisi niin hyvää kun pääsisi vähän, päiväksi tai pariaksi, muualle." Jukka ei tällä kertaa inttänyt vastaan; hän oli itsekin jo alkanut olla muorista huolissaan. "Voithan lähteä vaikka pojan tai tyttären luo miten vain haluat; Uli saa tulla kyytimieheksi, onhan sillä nyt aikaa silläkin", tuumi Jukka.

"Ei", vastasi muori, "sinne en lähde, siellä ne vaan kinaavat taas alituisen! Ja vaikka ottaisin säkillisen taalareja mukaan, niin ei niissä olisi niille kylliksi. Mutta tekisi nyt mieleni kerran lähteä Johannes-serkunkin luo. Onhan niille luvattu jo kauan sitten käydä heillä eikä ole pidetty sanaa ja minä en ole koskaan siellä vielä käynyt. Onhan siellä katseltavaa uusi tie ja vieras seutu ja ehkäpä minulle tulee hyvä olla sitten." Ja Vrenelinkin tahtoi muori ottaa mukaansa. "Eihän sekään ole pitkään aikaan käynyt missään." Liisan häihin ei sitä oltu huollittu ja kyllä se tyttö ansaitsee kerran saada vähän iloa sekini.

Viimemainittua ehdotusta vastaan Jukka vänkäsi paljonkin, mutta viimein kuitenkin antoi tällä kertaa perää muorin mieliksi ja päätti kärsiä nämä pari päivää.

Uli oli hyvillään kun kuuli, minne nyt oli lähdevä emäntää viemään. Mutta Vreneli sitävastoin hakasteli vastaan jos sadallakin syyllä eikä taipunut ennenkun täti hänelle sanoi:

"No oletpas sinä nyt koko pullikoija. Minä käsken nyt sinua lähtemään ja sinä tottelet, sillä hyvä!"

Eräänä marraskuun alkupäivänä, kauniina, syksyisenä lauantai-aamuna tuotiin sitten rattaat talon eteen ja otettiin hevonen tallista, puhdistettiin se tallin ovella taitavin käsin ja renki toi sen sitten aisoihin. Uli tuli pyhävaatteissaan komeana ja piiska kädessä ajoneuvojen viereen seisomaan ja vähän ajan päästä kepsutteli Vrenelikin ulos, somana ja kauniina kuin aamun rusko, pieni kukkakimppu rinnassa ja tuoden jotain tavaraa rattaille. Sitten tuli ulos muorikin Jukan kanssa, jolle hänellä oli vielä monta ohjetta annettavaa.

"Ihmiset luulevat teitä hääseurueeksi", sanoi Jukka, "kun ajelette tällä tavalla lauantaina. Vrenelihän on kuin mikäkin morsian."

"Pyh, mitä hupsuttelette", sanoi Vreneli ja punastui korvia myöten.

"Ulilla täytyy kanssa olla kukka, niin luulevat sen kaikki varmaan!" huusi yksi liukaskieli tyttö, kopaisi hatun Ulin päästä ja juoksi sisään. Äkäisenä hypähti Vreneli seisomaan rattailla ja huusi:

"Tyttö, annatko sen hatun heti pois vai et! Mitä se Uli sillä kukalla tekee! Koskepas vain yhteenkin kukkaruokkuuni!"

Tyttö ei ollut kuullakseen. Silloin aikoi Vreneli hypätä alas rattailta ja juosta hänen jälestään, mutta muori, nauraen katketakseen piti häntä kiinni vyöhyiltä ja sanoi:

"Mitä sinä nyt hupsuttelet! Anna sen nyt tuoda vain, sehän on niin hassua. Ja ehkäpä ne luulevat morsiameksi minua, jos onni oikein potkii!"

Väki kaikki rupesi nyt kujeilemaan ja siitäkös oli hauskaa Vrenelin kiukku, joka ei tahtonut asettua lainkaan. Ja Ulikin alkoi ilveillä ja painoi lujasti hatun päähänsä kun Vreneli koetti sitä häneltä riistää repiäkseen siitä kukan pois. Ja kai olisi sen repinytkin, ellei muori olisi sanonut, että älähän nyt toki ole hullu ja tuhma ja rutista pilalle kaunista kukkaa. Ja eihän tuo nyt mitä kamalaa ole, jos hääpariksi luulevat.

"Mutta minä en vaan sitä tahdo", sanoi Vreneli ja repi oman kukkakimppunsa irti rinnastaan ja olisi heittänyt sen pois, jos ei muori olisi sanonut:

"Jo sinä nyt olet tuhma! Ja muista se, että ne, jotka pahimmin hakastelevat, menevät kaikkein ensinnä naimisiin, kun tosi eteen tulee!"

"Mutta empäs minä!" sanoi Vreneli. "Minä en huoli miehen könttejä. Mitä minä niillä kutkaleilla."

"Sitä kai mitä muutkin!" sanoi äiti nauraa hekottaen ja lähti ajamaan ihanaan, aamuiseen maailmaan Vrenelin istuessa hänen vieressään tuppisuuna.

Täydessä väriloistossaan hohtivat lakastuneet lehdet, puiden takaa paistoivat vihreinä ja virkeinä nuoret oraat iloisesti kimalluttaen kastepisaroiitaan, jotka niiden hennoissa terissä häilyivät. Salaperäisenä ja utuisena kaareili taivas, tuo Jumalan salaperäisten ihmeitten ahjo. Mustia korppia lenteli pelloilla, vihreät tikat nuokkuivat puissa, oravat hyppelivät ripeästi tien yli ja oksalle päästyään pilkistelivät vilkkaan uteliaasti noihin ohi matkaaviin. Korkealla ilmassa purjehtivat kuret hyvin järjestettynä kiilana lämpimämpiin maihin ja merkilliseltä kaikui kaukaisesta korkeudesta heidän outo matkalaulunsa.

Äiti tarkasteli vilkkain, älykkäin silmin kaikkea ohi kiitävää, alituisen hän lausui huomioitaan ja monta järkevää sanaa vaihdettiin hänen ja Ulin välillä. Etenkin kun he ajoivat kylien läpi, enenivät merkillisyydet ja harvoinpa vilahti talo ohi ilman että emännällä oli siitä jotain huomauttamista. "Paha se on, kun aina vain kyyröttelee kotona ja aina näkee vain yhtä ja samaa. Täytyisi vähän väliä lähteä hiukan maailmalle. Eikä olisi katseltava sitä vain uteliaisuuttaan tyydyttääkseen, sillä voi siitä paljon oppiakkin. Yhdellä seudulla ei eletä samalla tavalla kuin toisella. Täytyy katsella kaikkea ja valita paraat tavat."

He eivät olleet ehtineet ajaa paljon yli kahta tuntia, kun äiti jo alkoi puhua, että pitäisi nyt antaa tuolle Mustalle jo jotain. Se ei ole tottunut juoksemaan niin pitkiä matkoja ja terveenä se toki pitäisi saada takaisin kotiin. "Seisautappas, Uli, kun ensi ravintola tulee", sanoi hän, vaikka Uli väitti vastaan, "ja koetappas, eikö sille kelpaisi neljännes kauroja. Ja kyllä minäkin mielelläni jotain joisin, minua alkaa jo melkein paleltaa."

Kun he saapuivat ravintolan luo, niin käski hän Uliä:

"Kun olet antanut hevoselle kauroja, niin tule sitten sisään." Ja vielä kynnyksellä kääntyi hän hänelle huutamaan:

"Totta kai sen nyt kuulit? Muista tulla!"

Kun ravintolan emäntä oli pyyhkinyt esiliinansa helmalla penkit ja kysynyt: "Mitä saa luvan tarjota?" ja kun oli käsketty tuomaan pullo hyvää ja vähän teetä, istahtivat naiset pöydän ääreen. Siinä katselivat he sitten tupaa ja lausuivat hiljaisella äänellä toisilleen huomioitaan ja ihmettelivät, eikö tämä kello ole jälessä. Mutta Uli oli ajanut kovasti, kyllä sen näkee, että sillä on into päästä perille.

Tilattu pullo tuotiin viimein, pyytäen anteeksi että se oli vähän viipynyt. "Mutta ei ollut lämmintä vettä ja puut eivät tahtoneet oikein palaa." - Silloin sanoi muori Vrenelille, että pitää mennä huutamaan sitä Uliä sisään. Muori ei ymmärtänyt, miksi se ei jo tullut; olihan hän sille sanonut jo kahteenkin kertaan.

Ulin tultua ja kohteliaasti tervehdittyä tahtoi ravintolan emäntä päästä puheisiin ja sanoi:

"Tästä on jo tänään mennyt ohi toinenkin hääseurue."

Silloin purskahti muori kaikuvaan nauruun ja Uliakin nauratti; mutta Vreneli lensi ihan tulipunaiseksi ja sanoi äkäisesti:

"Ei ne nyt kaikki ole hääseurueita, mitä vaan maantiellä ajaa. Onhan niillä nyt muillakin ihmisillä oikeus ajella lauantaina. Eikä se tie nyt ole pelkästään hääpareille avattu."

"No älkää nyt noin suuttuko", sanoi ravintolan emäntä, "enhän minä teitä tuntenut; mutta minusta te näytitte niin hyvin sopivan yhteen; niin komeaa paria en olisikaan nähnyt pitkiin aikoihin."

Muori lohdutteli ravintolan emäntää, ettei sitä nyt noin tarvitse pyydellä anteeksi. Samaa asiaa oli jo kotona nauraa ilakoitu ja ajateltu, että näin se tulee vielä käymään ja jo silloinkin oli tyttö suuttunut että oikein.

"Häjäy olette, täti, kun tekin minua kiusaatte", sanoi Vreneli; "jos tämän olisin tiennyt, en olisi mukaan tullutkaan."

"Kukas sinua nyt kiusaa", sanoi täti nauraan; "itsehän sinä olet tuhma! Muut tytöt olisivat hyvillään kun luultaisi heitä morsiameksi."

"Mutta minäpä en", vastasi Vreneli, "ja jos nyt ei anneta olla minun rauhassa, niin minä laputan vaikka takaisin kotiin."

"Ethän sinä miten voi ajaa tulppaa ihmisten suuhun. Ja saat olla hyvilläsi, kun he eivät pahempaa sinusta puhu", vastasi täti.

"No eikö siinä sitten ole kylliksi, että ihmiset hännäävät minua sellaisella, jota minä en huoli ja joka ei minustakaan huolisi."

Ja Vreneli olisi kiivaillut vaikka miten kauan, ellei jo olisi valjastettu hevosta ja lähdetty edelleen ajamaan. Kiivasta vauhtia kiisivät he uusille seuduille. Emäntä sanoi usein: "Älähän nyt aja liian kovasti, Uli; kunhan elukka ei vain vikaantuisi." Ja kun hän kuuli, että vielä on tunnin matka Erdöpfelkoferiin, niin käski hän taas pysäyttämään seuraavan ravintolan kohdalla. Siellä piti syödä vähän murkinaa, muorilla oli nälkä ja hän ei mielellään tahtonut tulla serkku Johanneksen luo juuri päivällisaikaan; siitä olisi liikaa puuhaa. Kylään oli aina soveliainta ja mukavinta tulla iltapäivällä; silloin pääsee talon väki pelkästään kahvilla, joka on pian keitetty, vaikka hyvältä se maistaa. Uli totteli ja seisautti hevosen ravintolan luona. Kohteliaasti otti heidät tarjoilijatyttö vastaan, johti heidät erääseen pikku tupaan ovea avatessaan sanoen:

"Menkää vain sisään, siellä on jo kaksi muuta." Ja sisässä olijoille huudahti hän heti: "Nyt saatte seuraa, tuli taas yhden lisää, — morsiuspari nimittäin!"

Täti nauroi katketakseen ja sanoi:

"Näetkös nyt, niin se on sallittu. Potki nyt vain tutkainta vastaan, morsian sinä olet."

"Minä en lähde nyt sisään vaikka mikä olisi", sanoi kiukuissaan Vreneli, "ja jos tätä peliä joka paikassa jatkuu, niin lähden jalan takaisin kotiin. Ja häjy olet sinäkin, Uli, kun sinulla ei ole sen verran älyä, että ottaisit edes tuon kukan hatustasi pois. Minä olen niin äissäni sinulle, tiedäkin se."

Silloin sanoi Uli, ettei hän tahdo olla häjy, hän oli pitänyt tätä vain leikkinä. "Mutta koska sinä nyt noin tahdot, niin saathan tuon kukan nyt minulta ja minä menen vaikka kotiin takaisin, jos tahdot, kyllä te kahdenkin pääsette Mustalla, ei siinä ole mitään vaaraa."

Vreneli otti kukan ja sanoi: "Kiitos!" Mutta täti sanoi:

"Minä sinun sijassasi en olisi antanut. Ei teidän tarvitse toisianne yhtään hävetä."

"No mitäs siitä nyt jankkaa aina sitä yhtä ja samaa, täti, olkoon miten olkoon. Minä en vaan siedä mokomaa juttua. Ja morsiusparien luokse minä en lähde ja jos ette tule isoon tupaan, niin lähden laputtamaan heti takaisin kotiin", kivahteli Vreneli.

"Tyhmä olet", sanoi täti. "Uli, sinun sijassasi minä jo suuttuisin tällaisista puheista."

"Suuttukoon vaan", sanoi Vreneli, "mutta minä luulin, että Uli olisi järkevempi kuin muut eikä piittäisi kujeilla mokomilla tuhmuuksilla."

"Annas olla, Vreneli", sanoi täti, "kylläpä saat vielä toisenkin äänen kelloon, usko se! Sillä hauska se vaan on olla morsiamena."

"Hauska!" kivahti Vreneli. "Onnetonta on morsiamena olla ja häitä kammon minä kuin kuolemaa. Tokihan kuollessaan edes voi pitää huolta autuudestaan, mutta häissä ei tiedä, mikä piru vielä vie. Luulee paraan saavansa ja seitsemänteen taivaaseen pääsevänsä, mutta saakin kurjuutta ja kelvottoman rentun."

"Voi nyt sinua tyttö rukka", sanoi täti, "kyllä sinä nyt olet kuin se entinen kerjäläisakka, joka sanoi, ettei hän vaan tahdo emännäksi, sillä silloin pitää syödä pannukukkeja, jotka häntä yököttää; ja sitten varasti helmallisen kun kukot vietiin kellariin. Sellaisia puheita pitää varoa, niissä tekee suurta syntiä. Ja jos onkin pahoillaan, niin pitää toki vähän hillitä kieltään. Ei ihminen tiedä mihin maailmassa joutuu ja jos joutuu sellaiseen tilaan, jota ennen vannoi karttavansa, niin nousevat muistot ja entiset julkeat sanat sitten mieleen kuin kummitukset haudoistaan ja kiusaavat ihmistä kuin pahat henget, eivätkä suo yön ei päivän rauhaa. Monta ne ovat kiusanneet jo niin ettei poloinen ole tiennyt muuten niistä pelastua kuin kuolemalla."

"Täti", sanoi Vreneli, "enhän minä nyt tahtonut teille paha ollakaan enkä sinullekaan Uli. Mutta antakaa nyt minun olla rauhassa. Enhän minä ole kuin köyhä tyttö vaan ja täytyyhän minun itseäni puolustaa kun minua koetetaan tehdä entistäkin halvemmaksi."

"Voi tyttö parka", sanoi täti, "kukapas sitä on koettanut. Moni rikas tyttö olisi hyvillään, jos olisi

sellainen kuin sinä. Minä antaisin paljon rikkaudestani, sangen paljon, jos Liisa olisi sellainen kuin sinä. Sinun kanssasi tulee mikä mies tahansa onnelliseksi, olipa hän rikas tai köyhä. Sinä pystyt mihin tahansa, vaan Liisasta ei ole, Jumala paratkoon, ei mihinkään, eikä tule olemaankaan. Minä en ymmärrä, miten se on sellainen ja molempiahan minä teitä olen yhdessä kasvattanut. Vaan eivät käy tasan Jumalan lahjat. Teitpä sinä mitä tahansa, niin hyvä aina tulee. Jos minä olisin mies ja poikamies, niin kyllä minä sanoisin: sinut minä otan tahika en ketään muuta! Vaan Liisa ei kykene kunnolleen mihinkään; ja kyllä kai siitä vielä saa sellaista harmia, että vaipuu hautaan."

Vedet tulivat nyt muoripahan silmiin ja Vreneli, vaikka ajatteli, että ei niistä aina kahdesta tarvitse tulla samallaisia joskin heitä on sama henkilö kasvattanut yhdessä, ei puhunut mitä ajatteli, vaan koetti muoria lohdutella:

"Älkää olko millännekään, eihän sen nyt niin toki käy, kyllähän se vielä siitä paranee ja ehkäpä käy paremmin kuin aavistattekaan."

Mutta täti pudisteli vain päätään ja valitteli, että niinhän hän ajatteli, että kun Liisa pääsisi naimisiin, niin kyllä kai se sitten rupeisi jotain hommaamaankin ja paranisi. Mutta eipäs näy vain! Pitkät päivät se nyt istuu kädet sylissä kuin mikä herraskainen rouva. Joutava rällä se on ja ikänsä se sinä pysyy. Kun se tulisi edes kymmenenneksi osaksikaan sinun kaltaiseksesi, niin olisin onnellinen. Sinulta luistaa kaikki työ oli se mitä tahansa ja kaikkeen sinä ennätät ennenkun sitä ajatteleekaan. Luulisi monasti, että ihanko sinä olet noiduttu. Mutta jos Liisan pitäisi pyyhkiä pölyäkin tuoilta, niin kuhni se siinä kaiken päivää ja päälle päätteeksi saavat sen toiset sitten vielä kantaa sänkyyn. Monasti se ei vielä iltapuolella ole korjannut aamuisia vuoteita ja kello yhdeksän aikaan illalla ei se vielä tiedä, mitä syödään illalliseksi. Äidin sydän oli ihan pakahtua kun hän näki tällaista. "Mutta älkäähän nyt vain puhuko siitä mitään kotona, en tahtoisi, että siitä joka paikassa ruvettaisiin juoruamaan", lisäsi hän silmiään kuivaillen.

Vreneli oli jälleen tullut hyvälle tuulelle, hän oli niin mielissään kun häntä kehuittiin, ei oikein tiennyt miksi. Ja hän laski leikkiä ja kiitti ja moitti ruokia tarpeen mukaan ja härnäili Uliä, jolla muka aina oli lasi tyhjänä. Äiti nohti siinä surunsa ja iloisin mielin lähdettiin taas ajamaan serkkulaa kohti. Ja Ulilla oli nyt paljon kertomista kenen tuo ja tämä talo oli, kenen tämä tai tämä pelto. Ja kun hän vihdoinkin näki Johannes-serkun ensimmäisen pellon, niin hänen sydämensä oikein hyppi riemusta. Tuolla pellolla oli hän ennen uurastanut, ajatteli hän ja muisti, miten siellä oli uurastanut, ja jo pitkän matkan päästä osoitteli hän sitä peltoa. Ja sitten tuli toinen pelto ja sen takana taas oli toisia ja ennenkun aavistivatkaan olivat he jo perillä.

Bodenbauerissa oltiin paraikaa panemassa kaaliksia säilöön tanhualla luhdin alla ja koko väki oli siellä koolla. Yhtäkkiä kaikki kohottivat päätään kun vankkurit tulla huristivat kujalle. Ensin ei tulijoita tunnettu, mutta sittenkös parkaistiin:

"Se on Uli, Uli!" ja lapset juosta pyrähtivät heti vastaan. Ja Johannes sanoi:

"Glunggen täti näkyy olevan. Mikä ihme sen päähän nyt pälähti, mikä sen nyt tänne toi!"

Ja hän tuli emäntineen luhdin alta ja he ojensivat tulijoille kättä ja Eisi, Johanneksen emäntä sanoi:

"No Jumalan terveeksi, Uli, vai tulitkos nyt näyttämään vaimoasi meille?"

Silloin purskahti täti taas nauruun ja sanoi:

"Siitä sen nyt kuulitte! Se on sallittu ettekä sille nyt enää mitään mahda, kaikki ihmisethän sanovat niin!"

"Meitä luulevat joka paikassa hääseurueeksi", selitti Uli, "kun kuletaan lauantaina, jolloin tiet on täynnä hääreissulaisia."

"No eipä ihmekään", sanoi Johannes, "minun mielestäni te sitäpaitse sopsittekin hyvin yhteen."

"Kuulitkos nyt Vreneli", sanoi täti, "sitäpä tämä serkkukin tässä tuumii; ei siinä nyt vastusteleminen auta."

Vreneliä itketti ja nauratti, kiukutti ja hauskutti. Mutta viimein hillitsi hän kuitenkin mielensä ihmisten tähden ja alkoi kujeilla ja sanoi: "Eipä niitä kuulu häitä tulevan, jos ei kaksi tahdo yhteen. Vaan nyt ei tahdo kumpikaan, joten ei oikein tiedä tokko niistä tulee mitään."

"Ehkäpä rupee vasta tulemaan, vaikka ei nyt tule", vastasi Johanneksen emäntä, "siihen joutuu usein ennenkun aavistaakaan."

"Eipä ole vielä merkkiäkään", sanoi Vreneli, mutta livahti sitten pois tästä puheenaineesta ja antoi isäntävälle kättä sanoen, ettei tuo nyt ollut soveliaista tulla mukaan, mutta tuo täti hän se oli tahtonut ja vastatkoon siis hän jos hän on heille vastuksina. "No sehän nyt oli oikein hauskaa, että sinäkin kerran tulit", sanoi emäntä, ja pyysi heitä astumaan sisään, vaikka vieraat miten kursailivat, että eiväthän he nyt tahdo häiritä talonväen työtä ja että he ovat kernaasti ulkosallakin ja rupeevat hommaan avuksi, kun ilmakin on niin kaunis.

Ja vaikka he sanoivat, että ei se nyt ole tarpeellista, heidän ovat juuri vasta syöneet, eivät he puutu mitään, niin pantiin kuitenkin lieteen tulta ja vasta kolmeen kertaan oikein inttamällä inttaen saatiin talonväki varustamasta täydellistä murkinaa ja tarjoamaan vain tuota hyvää kahvikultaa.

Vreneli oli sillä välin päässyt jo ystäväksi vanhimman talon tytön kanssa, joka nyt oli kasvanut pienoisesta hulivilistä kauniiksi neidoksi, ja hänen oli nyt ihailtava, kehuttava tytön kaikkia koreita kapistuksia.

Uli taas vetäytyi pian soveliaasti ja nöyrästi pois tuvasta niin että vanhempi väki sai rauhassa jäädä keskenään puhelemaan. Ja viimein alotti Glunggen täti raskaasti huoaten selitellä, että hänen täytyy nyt suoraan sanoa, mitä varten hän tänne tuli. Hän ei ollut tiennyt, kenen puoleen kääntyä ja mistä saada parempaakaan apua ja neuvoa kuin täältä. Ja Johanneshan heitä oli auttanut jo ennenkin usein, niin ettei muori luullut, että hän jättäisi häntä tälläkään kerralla pulaan. Heillä oli ollut kaikki jo niin hyvällä tolalla että oikein oli hauska. Tosinhan se taisi Uli jonkun aikaa hourella sitä heidän Liisaa, mutta tytön syyhän se oli ja muori uskoi, että kyllä kai se Uli olisi pian itsekin huomannut, ettei siitä Liisasta hänelle olisi ollut. Mutta sitten tuli se kova onni kun se tyttö sattui sen miehen kelkkaan siellä Gurnigelissä ja sitten rupesi kaikki menemään nurin päin. Poika Johannes on nyt niin kauhean kiukuissaan, se vävy ei ole sellainen kuin sen pitäisi olla, se on niin huolissaan muka talon asioista ja luulee, että muori voi keittää ruuat tyhjästä. Liisa riitelee aina Vrenelin kanssa ja Vreneli aikoo nyt sen tähden lähteä pois. Ja Ulikin menee pois ja kaikki huolet pannaan nyt taas yksinään muorin niskoille, eikä hän nyt tiedä, mitä ihmettä tehdä. Moneen yöhön ei hän ole voinut niin silmäänsä ummistaa ja aina vain hän on uikutellut, että kun hänelle nyt vanhoilla päivillään käy näin pahasti. Ja siksi oli hän tuuminut, että ei kai nyt siinä kellään järkevällä ihmisellä mitään moittimista ole, jos he antaisivat tilan vuokralle. Siten pääsisi muori siitä huolesta. Ja hän oli tuuminut, että eivät he mistään parempaakaan vuokraajaa saisi kuin Uli, joka pitää heidän talostaan niin hyvää huolta ja joka on niin rehellinen ja kunnan mies, ja onnihan se olisi Ulille itselleenkin. Sillä ei muori antaisi panna Uli liian koville, Ulin pitäisi saada hyötyä talosta yhtä paljon kuin he itsekin. Mutta muori ei ollut tästä asiasta vielä kellekään hiiskunut, tahtoi ensin puhella vähän serkun kanssa. Ja mitähän serkku nyt siitä arveli, olikohan se hyvä tuuma ja jos on, niin pyytäisi hän serkkua puhumaan siitä vähin Ulin kanssa ja ajamaan asian hänen kanssaan jo ihan selville, jotta muori sitten pääsisi siitä rauhaan. Ja muori ajatteli, että kunhan hän nyt vain tästä pulasta selviäisi ja saisi tämän asian oikealle tolalle, niin voisipa hän sitten olla koko elämänsä tyytyväinen, vaikka onhan siinä ollut muitakin nurkumisia.

"Hyvähän tuuma on ja kaunis", sanoi Johannes, "ja oikein minä nyt olen iloinen Ulin puolesta; mutta Ulilla on pari vastusta. Se on varsin huomattava vuokratila ja Ulilla on liian vähän rahaa. Onhan hänellä tosin säästöjä hyvistä palkoistaan, mutta niitä on sittenkin liian vähän ja hän ei jaksaisi hankkia kaikkea mitä taloon tarvittaisiin. Hänellä tuskin lienee niin paljoa, että hän tulisi toimeen kaupoissa ja ettei hänen tarvitsisi myydä tuotteita sopimattomaan aikaan, jolla tavoin useimmat vuokraajat joutuvat vararikkoon. — Ja sitäpaitse ei Uli voi hoitaa taloa pelkästään palvelijain avulla. Hänellä täytyisi olla vaimo, ja mistäpä sen nyt saisi sellaisen, joka ymmärtäisi olla emäntänä? Sillä raskas talous se on hoitajalle."

"Kyllähän minä jo yhden tietäisin", sanoi täti, "ja se on juuri se sama tyttö, jonka minä otin tänne mukaan. Parempaa ei saisi mistään ja Uli ja se ovat jo tottuneet toisiinsa niin että vaikka milloin kuolla kupsahtaisimme, hoitaisivat he taloa niin hyvin ettei huomaisi kenenkään kadonneen. Hän on terve ja vahva tyttö ja ikäänsä nähden sillä on mahdoton hyvä äly, ei ole monella vanhalla parempaa. Tosinhan se ei ole rikas, mutta onhan sillä sievät säästönsä ja paljon vaatteita emmekähän mekään jättäisi sitä ihan tyhjin käsin. Kai te hänen äitinsä kohtalon tunnette? Jos Uli sen Vrenelin ottaisi niin kyllä melkein takaan, ettei hänen tarvitsisi paljonkaan olla huolissaan palvelusväen, työkalujen ja eläinten hankkimesta. Sopisihan antaa niille talo vuokralle kaikkineen, jotta siinä sitte olisi kaikki mitä he tarvitsevat. Ja jos sen sitten joskus tahtois ottaa takaisinkin omaan hoitoonsa, niin eipähän tarvitsisi hankkia kaikkea uudestaan. Ne pääsisivät siten alkuun kuten omat lapset ikään."

"Hyvä on tuuma ja oikea", sanoi Johannes, "mutta emäntä, älkäähän nyt ottako pahaksenne, jos kysyn: suostuvatkohan kaikki asianomaiset siihen? Siinä on monella sanomista ennenkun se käy päinsä. Mitähän ne teikäläiset sanovat? Se Jukka se on välistä vähän kummallinen! Ja onhan siinä teidän lapsillannekin virkkamista ja ne koettavat tietysti saada niin suurta vuokraa kuin suinkin. Ja se on Ulille uskallettu yritys. Yksi ainoa huono vuosi tai karjatauti tahi jokin sellainen muu paha voisi tuhota hänet kokonaan. Sellaisella tilalla ei joku viidensadan guldenin tulojen lisä tai vähennys paljon merkitse,

jotavastoin voi yhtenä ainoana vuotena tulla tappiota pari kolme tuhatta guldenia. Ja ottaisikohan se tyttö Ulin? Näyttää niin vilkkaalta ja elämänhaluiselta ja Ulihan ei ole enää nuori, hänen hartioitaan painaa jo yli kolmenkymmenen vuoden ikä."

"Siitä", sanoi täti, "en ole paljon huolissani. Jukka kyllä vielä vuokraisi tilan kerran hyvinkin mielellään ja Uli olisi siitä varsin sopiva vuokraajaksi. Sillä vaikka se onkin niin kummallinen, niin eihän se kuitenkaan ihan paha minulle ole ja kyllä se ymmärtää, että hyvä vuokraaja on parempi kuin kehnot rengit. Ja poika siitä kyllä olisi tyytyväinen. Se on jo monasti sadatellut lankoa, että lanko vie muka kaikki! Ja on sanonut, että tila pitää antaa vuokralle. Ja Ulistakin se pitää kovasti ja on koettanut jo monasti saada sitä itselleen pestatuksi. Vävyistä emme paljoa piittaa. Se pitää liiaksi huolta meidän asioistamme ja me olisimme hyvillämme, kun ei vaan meidän kerran täytyisi pitää huolta hänen asioistaan. Vreneli ei taas luullakseni tekisi kovaa tenää. Ainakaan ei sillä ole muita, mikäli minä tiedän ja minä luulen, että Uli olisi siitä hyvinkin mieleinen. Ja siksi se tänään niin suuttuikin, kun sitä luultiin morsiameksi."

Ja muori jatkoi: "Vanhahan minä tosin jo olen, mutta en minä siltä ole unohtanut millä tavoin kunnan tyttöt oikuttelevat. Nykyajan tuppautuvia tyttöjä en minä ymmärräkään. Vaan siitä Ulistahan minulla on pahin huoli. Se on niin viisas, ettei sitä tiedä, mitä se oikein hautoo mielessään. Silloinkin kun se Liisa otti sen puuvillakauppiaan, niin minä jo luulin, että nyt se Uli hyppii raivosta ihan seinille ja lyö kaikki mäsäksi. Mutta se ei vetänyt kurttuakaan naamassaan kieroon eikä kurahtanut sanaakaan, oli kuin ei asia häneen olisi koskenutkaan. Se Uli, se on sellainen poika, että kyllä sitä onni potkii missä tahansa. Hän on jo pitäjän kuulu, ja monipa herra ei säästäisi rahaansa, kun vaan tietäisi millainen poika meillä on. Sen se hankkisi heti itselleen hinnalla millä tahansa. Siksi minä olen vain huolissani, taitaa kantaa kaunaa meille Liisan vuoksi. Mutta kiittäköön hän vain Jumalaa, kun näin kävi. Kyllä hän olisi joutunut onnettomuuteen ja kyllä olisi häntä vielä haukuttu siihen onnettomuuteen syypääksikin. Jos se Uli nyt vain olisi taipuisa, niin kyllä se voisi säästää vuodessa viisisataakin guldenia itselleen. Hyvin minä tiedän, mitä se talo tuottaa, kun sitä vain viljelee Ulin tavalla ja kun hän ja Vreneli ponnistelevat yhteisvoimin. Ja Vrenelipäs se vasta osaa laittaa ruuankin niin että kaikki siihen ovat tyytyväisiä. Ihan ovat muut syödä kätensä kainaloita myöten kun ruualta päästyä sormiaan nuoleksivat. Eikä se kuitenkaan tuhlaa ruoka-ainetta sen vertaa, mitä monet muut, jotka kehuvat muka osaavansa laittaa hyvän ruuan, vaikka ainapahan nuo toiset pitelevät nenäänsä kun kulkevat heidän kattilainsa ohi. — Kyllä minä Uliin luotan, eikä sen tarvitsisi huonoja vuosia pelätä. Ethän sinä, Johannes, nyt toki luule meitä niin häjyiksi ihmisiksi, että antaisimme vuokraajan yksinään maksaa kaikki huonon vuoden tappiot. Onhan niitä ollut huonoja vuosia silloinkin kun tässä on taloa itse pidetty ja miksipä pitäisi sitten vuokraajan yksinään kärsiä, jos sattuu tulemaan liian kuivaa tai liian märkää? Meidänhän se talo on ja minkäs vuokraaja nyt sille mahtaa, jos tulee sopimattomia säitä? Minua on jo monasti harmittanut, että vuokraajain täytyy aina maksaa sama vuokra tuli sitten huono tai hyvä vuosi. Ei, serkku, kyllä Jukka on kummallinen, mutta ei hän nyt sentään mikään riiviö ole, ja jos oikein kysymys tulee, niin osaanhan tässä minäkin vähän asiaa selvittää."

"Emäntä", sanoi Johannes, "älkäähän pahastuko, mutta jos aikoo saada aikaan jotain kunnollista, niin täytyy asiaa aprikoida juurta jaksain. Kyllä minä olen hyvilläni tästä sekä teidän että Ulin, kuin myös omastakin puolestani. Ulillehan minä näet sallisin kaikkea hyvää ja ihan se on melkein yhtä rakas kuin oma lapsi minusta, joten siis jos suinkin voin häntä auttaa, en pelkää vaivojani. Puhuihan se jo minulle siitä Liisastakin ja silloin minä sanoin sille suoraan, että en minä sitä Liisaa — —. Ei se minun neuvoni ollut siitä silloin mieleinen, kyllähän minä sen huomasin; saas nähdä, puhuukohan se nyt mitä siitä tällä kerralla. — Vaan olisikohan minun nyt puhuttava hänelle tästä asiasta heti suoraan, vaiko noin vain kautta rantain tiedusteltava ensin hänen mieltään. Tai haluaisitteko te ensin puhua siitä vähän Jukka serkun kanssa?"

"Kyllä minusta olisi parasta kun pääsisi nyt jo ihan varmalle siitä mitä Uli ja Vreneli arvelevat, ja siksihän minä ne otinkin molemmat tänne mukaan", vastasi emäntä. "Jos minä menen puhumaan siitä Jukalle ja Uli ja Vreneli eivät sitten suostukaan, niin ikäni saan kuulla sitten motkotettavan, että mitä tyhmyyksiä minä silloin haudoin päässäni. Se on välistä niin kummallinen se Jukka eikä se voi heretäkään kun kerran alkaa vatkuttaa. Mutta ei se siltä mikään hirviö ole. Jos sinulle sopii, serkku, niin kuulustelehan Uliä; olisi hyvin hyvä saada jo tietää, suostuisiko se vai ei. Olisi ihan kuin taivaassa, kun saisi tämän asian selville. Ja eikös se tyttökin ole teistä hyvän näköinen?" kysyi hän sitten.

Johannes ja hänen vaimonsa kehuivat nyt Vreneliä kovin somaksi ja siistiksi ja Johannes lupasi koettaa parastaan.

Sinä iltana ei hän vielä voinut siitä Ulille puhua, sillä he eivät saaneet olla keskenään kahden. Mutta huomisaamuna kysyi Johannes heti suuruksen jälkeen Ulilta:

"Etkös tahtoisit minun kanssani vähän kävelyllä, minä näyttäisin sinulle kylvöjäni ja olisi minulla sinulta yhtä ja toista kyseltävää."

Täti sanoi, että ei pidä viipyä kauan poissa, heidän pitää ajoissa lähteä kotimatalle etteivät jää ihan yön selkään; johon Johanneksen emäntä sanoi, että heidän täytyy jäädä heille vielä ainakin koko täksi päivää. Minkä jälkeen miehet lähtivät tarkastusretkelleen.

Kaunis oli aamu, kirkontorni toisensa jälkeen julisti kelloillaan, että tänään on Herran päivä ja että sydämien on nyt auettava Herralle ja ruvettava viettämään hänen kanssaan sapattia ja otettava vastaan hänen rauhansa ja rakkautensa siunaus. Ja juhlalliset olivat nyt näiden kahden vaeltajankin mielet; sanaakaan sanomatta kulkivat he yli monien peltojen, tulivat metsän laitaan ja jäivät siihen katselemaan. Koko laakso kimalteli siinä kummallista syksyistä utua ja monista tapuleista kuului kellojen soitto, mikä kutsui ihmisiä saamaan sydämiinsä siemeniä, jotka hyvässä maaperässä kantaisivat kuusikymmen-, jopa satakertaisenkin hedelmän. Ja vaieten istahtivat he siihen kivellet ja avasivat silmänsä ja korvansa selkoselälleen kuullakseen ja nähdäkseen Herran ihanaa saarnaa, mikä joka päivä sanattomasti kajahtelee ympäriltämme kaikkialta. Ja hurskaasti helähtelivät nuo pyhät sävelet heidän sieluissaan. Viimein kysyi Johannes:

"Jaha, sinä et siis jää enää Glunggeen?"

"En", vastasi Uli. "Empä siltä, että kantaisin heille kaunaa sen Liisan vuoksi. Olen vain hyvilläni kun kävi niinkuin kävi. Nyt jälestä vasta näen, etten olisi voinut olla hetkeäkään onnellinen sen kanssa ja että ei mikään rikkaus tee onnelliseksi sellaisen letuksen parissa. En ymmärrä, mikä ihme minua silloin riivasi! — Vaan en muutenkaan jää. Vävy olisi aina vastuksina, se alkaa jo komennella ja ryöstää isäntäväkeä miten ikinä voi. En minä saata jäädä; enkä anna sen itseäni komennella."

"Mutta mitäs sinä sitten aiot?" kysyi Johannes.

"No siitähän minun juuri piti sinun kanssasi puhuakin", vastasi Uli. "Paikkoja minä kyllä saisin, pääsisin minä sen pojankin luo; se antaisi palkkaa miten paljon vaan haluan. Mutta en oikein tiedä, olisihan sitä renkinäkin, mikäs, mutta mielestäni olisi jo aika alottaa jotain omintakeistakin. Olen jo yli kolmekymmentä vuotta vanha, melkein jo ikämiehiä."

"Vai niin", sanoi Johannes, "vai haudot naimatuumia mielessä?"

"Eipä juuri", sanoi Uli, "mutta jos kerran naimisiinkin aikoo, niin nythän se olisi aika mennä. Ja täytyyhän sitä yrittää jotain omintakeistakin niin kauan kun vielä jalka liikkuu. Mutta en minä nyt tiedä, mihin ryhtyä. Kaikkeen minulla on liian vähän varoja, sillä mitäpä kunnollista sitä saisi pystyyn tuhannella guldenilla? Olen aina miettinyt, ettei pienestä tilasta saa maksujakaan, kuten jo kerran sanoit, ja vuokraaja, jolla ei ole rahoja, ei voi suurtakaan ottaa hoitoonsa ja pienellä hän aina joutuu vararikkoon."

"Noh", sanoi Johannes, "tuhat guldenia on rahaa sekin ja onhan tiloja, joissa saa elukat ja työkalut ja palvelusväen, ja kaikki jo vuokratessaan. Joten saisit pitää nuo tuhat guldeniasi käyttörahoina ja jos enemmän tarvitsisit, niin onhan niitä maailmassa rahakkaitakin miehiä."

"Niin, mutta eihän ne anna minulle. Jos haluaa rahaa, niin täytyy olla hyvät vastineet tai takuut, ja mistäs ne meikäläinen ottaa!"

"Kas niin Uli," sanoi Johannes, "siinäpä se nyt taas on se mitä minä puhuin kerran sinulle siitä hyvästä nimestä. Hyvä nimi on hyvä takuumies. Viisitoista vuotta sitten en olisi lainannut sinulle niin viittätoista batzia; mutta jos nyt tarvitset parituhatta guldenia, niin saisitpa ne yksinkertaista velkakirjaa vastaan. Ja jos tahdot takuuseen, niin sano pois vaan. Sitä vartenhan tässä maailmassa ollaan, että autetaan toisiaan."

"No sepäs nyt on hyvä", sanoi Uli, "sitä en uskaltanut edes ajatellakaan. Ja kun tietäisin, mihin kynteni iskeä, niin iskisinpä heti."

"Empäs minä", sanoi Johannes, "minäpä hankkisin ensin itselleni eukon ja vasta sitten kun saisin kunnollisen, iskisin minä. Moni on jo mennyt vararikkoon vain sen vuoksi, ettei vaimo soveltunut mieheni toimeen, taikka ei tahtonut siihen soveltua. Yksimielisyys on voima, jos taloa aiotaan hyvin hoitaa. Ja kun olet vaimon hankkinut ja hänen kanssaan yksimielisesti valinnut talon, minkä ostat tai haluat vuokrata, niin hätäpäis sitten. Vai joko sinulla ehkä onkin hilsu tiedossa ja silmällä?"

"Eikä", vastasi Uli. "Kyllähän minä yhden tietäisin, mutta ei se huoli minusta."

"Ja miksei?" kysyi Johannes. "Onko se taas kai jokin rikas talon tyttö?"

"Ei", vastasi Uli, "sehän se on se, joka tuli tänne nyt emännän kanssa. Ihan se on varaton, mutta onnellinen se, joka sen saa. Minä olen nyt jälestä monasti ajatellut, että sen kanssa tulisi tuhatta paremmin toimeen kuin Liisan, vaikka sillä ei olisi batziakaan taskussa. Kaikkeen se pystyy, mitä se

yrittää; kaikkeen se keksii neuvon ja kaiken se ymmärtää. Luulisi, ettei se väsy ikäänään. Aamulla se on ensimmäisenä yläällä ja illalla viimeisenä makuulle menossa eikä se ole uuvuksissa koko päivänä. Ei tarvitse koskaan odotella ruokaa, aina se pitää huolen työstäkin eikä se ole milloinkaan vastahakoinen tai pahalla tuulella. Kuta enemmän työtä, sitä iloisempi se on. Ja monethan alkavat heti kun tulee paljon työtä äksytellä niin, ettei ole hyvä heitä lähettä. Hän on joka suhteessa säästäväinen tyttö ja kuitenkin erittäin hyvä köyhiä kohtaan. Ja kun joku tulee kipeäksi, niin hän on siinä heti hellästi hoitamassa. Ei sellaista tyttöä ole monta."

"Mutta mikset sinä sitten sitä saisi", kysyi Johannes, "vihaako se sinua?"

"Eipä kai", sanoi Uli. "Hyvähän se on minulle, ja kun se vain voi tehdä minulle jotain mieliksi, niin heti se on valmis; ja kun se huomaa, että minä toivon jotain saada kiireellä tehdyksi, niin auttaa se minkä ehtii eikä se koskaan tee minulle kiusaa kuten useat muut, jotka koettavat silloin vääntää vastusta niin paljon kuin ikinä ennättävät tai tekevät omat työnsä ihan nurin kurin kun kerran näkevät, että minä olen tähdellisessä työssä. Mutta kyllä se on vähän ylpeä; kyllä se muistaa, että se on suurta sukua, vaikka häntä oma sukunsa kieroon katsookin. Jos kuka vähänkin sitä tohtii lähennellä, niin se katsoo niin äksysti kuten aikoi syödä ja empä yllyttäisi ketään menemään leikittelemään hänen kanssaan liian kouraan tuntuvasti, niinkuin joidenkuiden kanssa saa leikitellä. On siltä jo moni saanut oikein aika korvatillikankin."

"Mutta ei suinkaan se nyt estä sinua häntä saamasta?" sanoi Johannes. "Ei se minusta siltä paha ole, vaikkei se annakaan jokaisen sanoa ja tehdä itselleen mitä tahansa."

"Niin, mutta vielä yksi pulma", vastasi Uli. "En uskalla enää Vreneliä ajatellakaan. Se sanoisi minulle: aha, vai kelpaisin minä nyt, kun et saa enää rikkaita! Koskapa kerran pidit keltaista Liisaa minua parempana, niin enpä sinusta nyt enää piittaakaan. Minä en huoli mokomaa, joka on sellaista kuihtunutta kulokortta liehitelty. Niin se sanoisi. Ja kuitenkin ajattelin minä koko tuon Liisan jutun ajan enemmän Vreneliä kuin Liisaa. Nyt vasta minä sen huomaa, että minä olen ruvennut rakastamaan Vreneliä yhä enemmän ja enemmän. Jos minä sen, tytön saisin, niin minä uskaltaisin ostaa talon tai ottaa vuokralle ja varmasti hankkisin siitä suurempia etuja kuin kukaan muu. Mutta nyt se on liian myöhäistä ja ei Vreneli minua ota, se on ihan erikoinen ihminen se Vreneli."

"Ei", sanoi Johannes, "ei saa jättää toivoa niin kauan kun tyttö on vielä naimatta. Ne ovat merkillistä väkeä ne naiset. Ne tekevät usein aivan päin vastoin kuin mitä heistä luulee. Kun kerran asia on näin, niin pitäisi koettaa, tyttö on minusta miellyttävä."

"Ei, isäntä", vastasi Uli, "en vaikka hirtettäisiin minä menisi siltä työltä kysymään. Vaikka minä kyllä tiedän, että ihan sydämeni on pakahtua kun siitä täytyy erota ja kun en sitä enää saa nähdä joka päivä. Mutta jos kysyisin ja se halveksisi minua, hylkäisi minut, hirttäisin itseni ensimmäiseen oksaan, joka eteen osuu. Tuhat tulimaista, en sietäisi nähdä toisen vievän sitä vihille. Ampuisin sen miehen! Mutta ei se mene naimisiin, se pysyy yksin."

Silloin alkoi Johannes nauraa hekottaa ja kysyi:

"Mistäs sinä sen tiedät, että sellainen kolmekolmatta vuotias tyttö jää vanhaksi piiaksi."

"Oo", vastasi Uli, "ei se ota ketään; kukapas sille olisi kyllin kelvollinen."

Silloin sanoi Johannes, että pitää nyt jo lähteä täältä ja ehtiä kotiin ennenkun jumalanpalvelus loppuu. Ei ole hauska joutua kirkkoväen tungokseen. Uli seurasi harvapuheisena isäntää kotiin ja mitä vähänkin puhui, puhui hän aina vain Vrenelistä milloin mitäkin, ja Johanneksen täytyi viimein luvata, ettei hän hiisku sanaakaan siitä mitä Uli oli hänelle kertonut.

"Hupsu", sanoi Johannes, "kenellekäs minä siitä puhuisin?"

Täti oli jo kauan kärsimättömänä kävellä köpittänyt kylässä ja heti kun Uli ja hänen entinen isäntänsä tulivat tupaan, sanoi hän Ulille:

"Menepäs nyt vähän sinne toiseen tupaan, jossa me nukuttiin ja katso mitä se Vreneli siellä tekee! Sen pitää varustaa tavarat matkalle, meidän täytyy jo lähteä."

Uli meni ja näki tytön seisovan pöydän ääressä laskostelemassa tädin esiliinaa. Hiljaa hiipi poika tytön selän taakse, kietoi kätensä hyvin sievästi hänen ympärilleen ja sanoi: "Täti kiirehtii." Vreneli käännähti ripeästi ja katsoi Uliin vaieten, hämmästyneenä tästä tavattomasta tuttavallisuudesta. Uli kysyi:

"Oletko sinä yhä vielä vihainen minulle?"

"En minä ole sinulle vihainen ollutkaan" vastasi Vreneli.

"No anna sitten suukkonen minulle, et ole vielä kertaakaan antanut", sanoi Uli ja kumartui Vrenelin puoleen. Mutta samassa riuhtasi Vreneli irti itsensä niin rajusti että Uli lensi takaperin toiselle puolelle tupaa ja kuitenkin oli Uli tuntevinaan että hän oli saanut suukon, hänen kasvoillaan jossain poltti Vrenelin huulten kosketus. Mutta Vrenelikös alkoi nyt kauheasti Uliä säättiä. "Minun mielestäni sinä olet jo liian vanha mokomaan kukertelemiseen. Ei kai täti lähettänyt sinua tänne sellaisille hupsun asioille, häiritsemään minun työtäni. Pitäisihän sinun toki muistaa, mitä ihmettä Stiina, sinun entinen heilasi, ajattelisi, jos nyt sattuisi tulemaan sisään! Minä en halua hänen kanssaan samallaiseen tanssiin kuin Ulla ennen!" Ja Vreneli nauroi niin että Ulin mieli ihan murhaavasti masentui ja hän oli hyvillään kun pääsi ulos.

Lähtö myöhästyi kuitenkin enemmän kuin luultiinkaan. Sillä kun hevonen aiottiin valjastaa, niin täytyi vielä ensin mennä vähän aterialle, jossa Johanneksen emäntä näytti koko ruuanlaittotaitonsa ja talonsa rikkauden. Ja vaikka Glunggen emäntä yhtä päätä hoki: "Herranen aika, kukas nyt kaikkea jaksaa syödä", niin ei heretty yllyttämästä ja eteen kantamasta eikä annettu rauhaa ennenkun hän julisti, että jos hän vielä mukareenkin nielee, niin hän halkeaa.

Kun Uli oli sitten hevosta valjastamassa, pisteli täti serkun lasten kouraan kirkkaita rahoja, vaikka ne miten vastustelivat ja vanhemmat sanoivat, että älköön nyt täti toki joutavaa tuolla tavalla niille antako ja etteivät lapset toki saa olla niin tuhmia että ottavat. Kun ne kuitenkin ottivat ja kiiruhtivat äidilleen noita aarteitaan näyttämään, niin sanoi äiti: "Voi nyt miten epäkohteliaita te olitte, ihanhan me nyt saamme hävetä." Mutta silloin sanoi täti, ettei tuosta nyt kannata puhuakaan ja tulkoot toki pian heillä käymään ja saamaan vähän vastinetta kestitykseen.

"Kyllä, ihan pian", vastattiin hänelle. "Mutta mikäs kiire teillä nyt on. Olisittehan voinut viipyä edes päivän vielä."

Niin puhellen pääsi muori viimein rattaille istuimelleen ja jatkoi siellä yhä puheluaan kertoen Vrenelille huomioitaan tästä talosta, joita huomioita tosiaan ei ollut vähän, sillä paljon oli hän täällä nähnyt ja kuullut sellaista, josta voi sanoa: "Kun olisin nuorempi ja jaksaisin vielä tehdä työtä kovemmin, niin sillä tavalla minäkin tekisin."

Mutta Uli oli ihan tuppisuuna ja hoiteli vain hevosta ja antoi sen ravata sitä kyytiä että emäntä viimein kysäsi:

"Uli, mikäs sinulla on? Eikös tämä nyt ole jo liikaa hevoselle? Ei se ole tottunut tätä kyytiä juoksemaan."

Uli pyysi anteeksi; ja häntä käskettiin pysäyttämään noin puolimatkan tienoissa. "Ei pelkästään hevosen vuoksi", sanoi täti, "vaan minun itsenikin. Kinkku ja pannukakut rupeevat jo janottamaan." Ja Vrenelikin sanoi: "Kyllä minäkin mielelläni pysähtyisin, saman ne tekevät minullekin kuin tädille. Ja nyt kai en tarvitse pelätä ravintoloihinkaan menemistä, nyt eivät ainakaan hääseurueeksi luule. Paremminkin ajattelevat meidän tulevan hautajaisista, sillä tavalla Uli nyt murjottaa."

"Omatpahan on siihen syyni", vastasi Uli, "ainakin mitä sinuun tulee. Lauantaina äkäillään kun nauraa, sunnuntaina kun ei naura. Mikäpä sen oikean arvannee."

"Oletpa sinä nyt ärttyisä, Uli", sanoi Vreneli, "empä tiennyt, ettei sinulle enää saisi sanaakaan sanoa."

"Riidelkää päälle vaan", huusi täti, "se on hyvä, se: ne jotka rakastaa, riitelee, ja te olette kuin pari hääpäivän huomenena".

"Siksipä en häihin joudukaan" sanoi Vreneli. "Kun on yksin, niin saa olla minkäläinen haluaa."

"No saan sitten minäkin olla minkänäköinen haluan" vastasi Uli, "eikä tarvitse sinun minua katsella jos et näköäni siedä. Kärsihän nyt vielä vähän aikaa, niin ei ainakaan minun naamani ole sinun tielläsi."

"Ai, ai", sanoi täti, "älkähän nyt kaiken hyvän päälle noin härnätkö toisiaanne ja tulko ihan äissäne kotiin. Ei pidä ottaa leikkiä heti todeksi, mitenkäs maailmassa sitten toimeentultaisiin! Jos heti noin kähähtää, niin totisesti, parempi onkin, kun jää yksin! Minäkin olin tyttönä sellainen kärttyisä enkä tahtonut sietää mitään. Mutta jos sitten Jukalla olisin ollut sellainen, niin olisinpa jo joko minä tai hän haudassa. Pian huomasin että toisen tässä täytyy antaa perään ja mukautua ja minun osakseni se tuli. Eipä siltä, ettei Jukkakin aina vähin mukautuisi, onhan hänkin monessa suhteessa muuttunut parempaan päin. Ja minä luulen että kahden yhteen aikovan täytyy muuttua enemmän tai vähemmän tässä maailmassa, jos aikovat tulla onnellisiksi."

"Siksipä onkin parasta jäädä yksin", sanoi Vreneli, "niin saa olla millaisena tahtoo ilman että toinen murjottelee tyhjästä turhaa."

"Ai Vreneli, et sinä nyt muista Jumalaa, joka tahtoo, että me päivä päivältä muutumme ja tulemme paremmaksi. Etkös sinä edes hänenkään tähtensä tahdo olla muullaisena kuin mitä vain päähäsi pälähtää?"

"Mutta täti", sanoi Vreneli, "mitäs te nyt minulle rupeatte saarnaamaan. Mehän puhuimme miehestä, ja te alatte nyt puhua Jumalasta; mitäs yhteyttä niillä on? Minä en ymmärrä, mikä silloin Jumalan lennättää mieleen, kun puhutaan vain miehistä. Paremminkin pitäisi pirun mieleen tulla heistä puhuttaessa, sillä miehän sekin oli ja vietteli naisen. Jos ei häntä olisi ollut olemassa, niin olisimme nyt onnellisia. Sillä empä piruttarista vielä ikinäni ole kuullut puhuttavan. Ja se on varma merkki siitä, ettei piru ole ikinä löytänyt kuomaansa naisväestä vaan miehistä. Niissähän niitä on oikein legiooneja kuten sanassa sanotaan."

"Älä tee syntiä, Vreneli", sanoi täti, "et sinä tiedä kohtaloasi sinäkään. Enkä minä luule, että sinä nyt puhuit sydämesi mukaan, vaan kuten tytöt aina, silloin kun heillä ei ole heilua tai kun se oikea ei vielä ole tullut."

Juuri kun Vreneli aikoi avata suutaan vastatakseen, ajettiin ravintolaan kuten oli käsketty. Uli oli istua jököttänyt selin emäntään ja Vreneliin eikä ollut heidän tarinoitaan kuulevinaankaan. Ravintolan emäntä otti heidät ystävällisesti vastaan ja vei heidät sitten tädin pyynnöstä yksityishuoneeseen, kun täti ensin oli sanonut Ulille, että hänen on heti tultava sisään. Sitten käski täti tuomaan viiniä ja ruokaa pöytään. "Ajellessa tulee niin nälkä ettei mokomaa aavistakaan."

Kaikki oli sitten valmista, mutta Uli ei tullut. Ravintolan emäntä lähetettiin häntä hakemaan ja hän tuli takaisin ja sanoi että kyllä hän sille oli sanonut. Mutta Uli ei sittenkään tullut. Silloin sanoi täti:

"Vreneli, mene nyt sinä ja käske sitä heti tulemaan!"

Vreneli kuhnailli ja tuumi, että mitäpä siitä pakolla; kylläpähän tulee, jos on nälkä ja jano. "Jos et sinä nyt mene", sanoi täti, "niin pitää tässä minun itseni vielä lähteä."

Silloin meni Vreneli ulos kiukuissaan ja ajoi Ulin pistosanoihin sisälle. Siellä se oli Uli seista murjotellut katsomassa keilapeluuta. "Minun puolestani", sanoi Vreneli, "ole missä tahansa. Mutta täti käski ja sinun pitää tulla. Minua ei enää haluta juoksennella sinun jälestäsi."

Viimein tuli Uli. Hän ei vastannut monta sanaa tädille, joka kyseli: "Miksi sinua pitää niin pakottaa?" Täti kaatoi runsaskätisesti viiniä Ulin lasiin ja pakotti hänet syömään tanakasti ja jutteli jos jotakin.

"Minulla oli niin hauskaa käydä Johanneksen luona, kyllä minä nyt jo näen, missä sinä olet ollut opissa. Mutta kylläpä sinä lienetkin ollut niistä hyvä, sillä yhähän lapset häärivät sinun jaloissasi ja pitivät sinua melkein oman veikon arvoisena. Sinä kai menet nyt takaisin heidän luokseen, kun lähdet meiltä?"

"En", vastasi Uli.

"Eihän tuo nyt ole oikein tavallista ja soveliasta, että kysytään: mutta etköhän sanoisi minulle, mihin sinä nyt aiot?" sanoi täti.

"Ei tiedä vielä", vastasi Uli, "en ole vielä ollut kiireissäni, vaikka olisihan sitä jo voinut saada montakin paikkaa."

"No älä viitsikään, jää pois sitten meille, mehän olemme jo kahden puolen niin tyytyväisiä toisiimme ja olemme niin tottuneet toisiimme."

"Älkää nyt emäntä ottako pahaksenne", sanoi Uli, "mutta en ole enää aikonut jäädä rengiksi."

"No onko sinulla mitä muita tuumia?", kysyi täti.

"Eikä ole", vastasi Uli.

"No kun et enää tahdo jäädä rengiksi, niin mitäs arvelisit, jos antaisimme sinulle tilamme vuokralle?"

Sekös iski Uliin kuin puumoukari. Häneltä putosi lampaanlihalla lastattu haarukka kädestä, hän katsoa molkotti tätiä suu auki, silmät suitsirenkaina, hän tuijotti kuin puusta pudonnut. Vreneli, joka oli seissut akkunan luona ja harmitellut muka Ulin pitkää aterioimista, hän käännähti nyt yhtäkkiä ripeästi toisia katsomaan ja kuunteli silmät pälyen, mitäs nyt puhuttiin."

"Niin, töllötä nyt vain", toisti täti Ulille. "Totta minä tarkoitan: kun et kerran tahdo jäädä rengiksi, niin etkö jäisi meille vuokraajaksi?"

"Emäntä", sanoi Uli, "mitenkäs minä Teidän vuokraajaksenne? En mitenkään jaksaisi sitä taloa hoitaa. Siinä pitää olla paksumpi kukkaro kuin minulla. Te vain pilkkaatte minua."

"Ei, Uli, se on ihan totta", sanoi emäntä, "ja varattomuudesta ei ole puhettakaan. Mehän voimme sopia niin, että sinä pääset alkuun ihan ilman mitään maksuja. Elukat, kilut kalut kaikki jää taloon."

"Mutta ajatelkaas nyt emäntä", sanoi Uli, "jos vaikka jäisikin! Mikäs minut takaa? Yksi ainoa katovuosi löisi minut nurin sellaisella tilalla. Se on liian suuri yritys minulle."

"No, Uli, kyllä siitä selviät ja emmehän me ole niin pahoja ihmisiä, että annamme mieleisen vuokraajan joutua perikatoon yhden ainoan vuoden vuoksi. Sano vain: rupean, niin sillä hyvä."

"Niin, emäntä", sanoi Uli, "jospa olisikin sillä hyvä. Mutta kukas minulle emännöitsisi? Siinä se nyt jekku onkin."

"No, ota eukko", sanoi täti. \

"Hyvähän sanoa", vastasi Uli, "mutta mistäs sen saa pystyvän ja kukas minusta huolii?"

"Vai ei sinulla ole ketään tiedossa?" kysyi täti.

Silloin tukkeutuivat sanat Ulin kurkkuun ja nolona hän penkoili haarukalla rippeitä lautasellaan. Mutta Vreneli tokaisi:

"Eiköhän olisi jo aika lähteä; Musta on jo kauan sitten syönyt kauransa ja kai tuo Ulikin vihdoon tulee kylläiseksi. Ehdittehän vasta keskenänne hupsutella." Täti ei ollut näitä sanoja kuulevinaankaan, vaan virkkoi Ulille:

"Vai et tiedä ketään? No kyllä minä tietäisin."

Uli tuijotti häneen taas silmät pyöreinä. Vreneli sanoi, että eiköhän hänkin nyt saisi tuota tuollaista tietää. Levollisesti, veitikkamaisesti hymyillen, toinen käsi pöydällä ja leveä selkä mukavasti kenossa, sanoi täti:

"No arvaas, kyllä sinä sen tunnet."

Uli katseli mietiskellen seinille, ei tiennyt mitä sanoa, hän sammalteli kuten olisi säkillinen potattipuuroa kaadettu hänen kurkkuunsa. Vreneli kävellä kepsutteli kärsimättömänä tädin luo ja sanoi:

"Lähtään nyt, alkaa jo pimetä." Mutta tätipä ei ollut häntä kuulevinaankaan, vaan jatkoi:

"No etkös sinä nyt jo sitä älyä? Kyllä sinä sen tunnet! Se on aika ahkera ihminen, mutta joskus vähän häjy, ja kyllä te sovitte aivan erinomaisesti yhteen, kun vaan ette kinastelisi keskenänne."

Ja täti nauraa hekotti sydämensä pohjasta ja katsoi vuorotellen Uliin ja Vreneliin. Silloin nosti Uli päätään; mutta ennenkun hän ehti avata suutaan, ehättäytyi Vreneli väliin ja sanoi:

"Mene nyt heti valjastamaan hevosta! Täti, liika pila ei ole pilaa eikä mitään. Voi kun en olisi mukaan lähtenytkään! Mikä ihme teillä nyt on, kun ette anna minun olla rauhassa. Eilen muut minua kiusottelivat, nyt olette te vielä häjympi. Kyllä olette paha, täti."

Uli oli noussut ja aikoi lähteä, mutta täti sanoi: "Älähän nyt mene, istuhan vaan ja kuuntele. Totta minä tarkoitan. Jo monasti minä olen sanonut Jukalle, ettei sopivampaa paria ole kuin te. Tehän olette kuten luodut toisillenne."

"Täti!" huusi Vreneli, "heretkää nyt jo jumaliste, tai minä menen heti ulos. Olenko minä nyt mikä lehmä kaupattavaksi. Odottakaahan jouluun, niin kyllä lähden teidän tieltänne! Tahi jos ette jaksaa enää sietää, niin menen vaikka ajemmin. Mitä te ajelette yhteen kahta, jotka eivät toisiaan siedä! Ei Uli piittaa minusta, enempää kuin minäkään hänestä! Ja kuta ennemmin päästään erillemme, sitä parempi."

Silloin aukeni Ulinkin suu ja hän sanoi:

"Vreneli, älähän nyt äkäile noin minulle, enhän minä nyt enää sille mitä voi. Mutta sen minä vaan sanon, ja vihaa minua miten vihaat, että minä olen jo kauan rakastanut sinua ja enkä saisi parempaa vaimoa mistään. Sinun kanssasi tulee onnelliseksi kuka tahansa; jos sinä minut huolisit, niin olisin onnen poika!"

"Katsoppas vaan", sanoi Vreneli, "kun hänelle nyt puhutaan talosta ja kun hän saisi vuokratilan jos hänellä vain olisi vaimo, niin kylläpä nyt hänelle kelpaisin — talon mukana! Kyllä olet aika hölmö."

Tunnustappas vain! Naisithan vaikka minkä maantien kulun ja pellonpelätin kun vaan saisit talon. Mutta, äläs, nyt erehdyt! Minulla ei ole miehen tarvetta. Minä en huoli miestä ketään. — En ainakaan sellaista, joka nai vaikka minkä köntän, kun siinä on vain vähän voita päällä. Jos ette nyt lähde, niin laputan yksin kotiin", ja Vreneli alkoi mennä ovelle. Mutta Ulipa otti hänet kiinni, piteli vahvasti häntä vaikka hän miten rimpuili, ja sanoi:

"Ei, Vreneli, ihan totta, kyllä sinä nyt teet minulle vääryyttä. Jos minä saisin sinut, niin menisin vaikka korpeen, jossa en saisi muuta kuin hikoilla ja raataa. Tottahan se on, että minulle nousi se talo päähän kun se Liisa minua liehi, ja kyllä minä olisin ottanut sen pelkästään rahain vuoksi. Mutta suuren synnin olisin silloin tehnyt, sillä jo silloin olit sinä minun mielessäni ja sinä olet ollut minusta aina tuhannen kertaa mieluisampi kuin Liisa. Aina kun minä sitä katsoin, niin minä oikein pelästyin; mutta kun sinä tulit vastaan, niin sydän hyppi ilosta. Kysy jos tahdot Johannekselta. Minä sanoin sille jo tänä aamuna, etten minä tiedä taivaan alla parempaa vaimoa kuin sinä."

"Päästä irti", huusi Vreneli, pyristellen Ulin kaunista puhetta pitäessä kuin kissa satimessa, nipistellen ja raapienkin Ulia.

"Kyllä minä sinut päästän", sanoi Uli, joka miehekkäästi kesti nuo nipistelyt ja raapimiset, "mutta ei sinun tarvitse luulla, että minä tahdon sinua vain päästäkseni vuokraajaksi. Sinun pitää uskoa, että minä rakastan sinua muutenkin."

"En lupaa mitään!" huusi Vreneli ja riuhtautui irti ja pakeni pöydän päähän.

"Sinähän ole riivattu kuin kissan pentu", sanoi täti. "En ikänäni ole nähnyt mokomaa tyttöä. Mutta olepas nyt jo järkevä! Tulehan istumaan tänne minun viereeni! Tuletko vai et? En lepy sinulle enää ikinä, jos et nyt voi hetkeä istua ihmisiksi. Uli, käske tuomaan pullo vielä. Ole siivolla, tyttö, äläkä sekaannu minun puheeseeni", sanoi hän ja alkoi nyt jutella, mihin hän joutuisi, jos he molemmat lähtisivät pois. Mikä kova onni tulisi. Ja muori vuodatti katkeria kyyneliä lastensa vuoksi ja riemuitsi: "Miten onnellinen jälleen olisin kun kävisi niinkuin tässä monina unettomina öinä olen tuuminut. Te voisitte tehdä toisenne onnellisiksi, jos tahtoisitte. Minä olen jo monasti Jukalle sanonut, etten minä ole ikinä nähnyt kahta ihmistä, jotka niin ymmärtävät toistensa työt ja auttavat toisiaan kuin te. Kun te vain yksin voimin ahertaisitte, tulisitte te pian rikkaiksi. Ja me auttaisimme teitä miten ikinä vain voisimme. Emme me ole sellaisia kuten monet muut, herrat, jotka eivät ole tyytyväisiä, jos ei aina parin vuoden sisällä yksi vuokraaja joudu vararikkoon heidän tilallaan ja jotka eivät saa unta silmiinsä miettiessään yhä vain miten korottaisivat vuokramaksuja, jos vuokraaja yhdenkin kerran jaksaa maksaa vuokran ajallaan. Luulevat antaneensa tilan sille liian helpolla. — Ei, me kohtelemme teitä kuten omia lapsiamme, ja sellaiset myötäjaisvarustuksetkin saa Vreneli, ettei yhdenkään talon tyttären tarvitsisi niitä hävetä? Ja jos tämä nyt ei onnistu ja jos Vreneli on tuhma, niin en minä sitten tiedä enää mitä tehdä. Parempi kun ei enää kotiin menisikään. En tahdo nyt Vreneliä moittia, mutta olenko minä nyt ollut sinulle niin paha, että sinun sopii olla minulle tällainen? Olenhan minä koettanut kohdella sinua parhaani mukaan. Ja sinä ihan tahallasi minua nyt kiusaat, kyllä minä sen näen. Et ole pitkään aikaan ollut minulle tällainen kuin nyt."

Ja muori paha itki katkerasti.

"Mutta täti", sanoi Vreneli, "älkää nyt toki noin puhuko! Tehän olette aina ollut minulle kuin äiti, aina minä olen pitänyt Teitä ihan äitinä ja jos pitäisi mennä Teidän tähtenne vaikka tuleen, niin minä menisin. Mutta sellaisen kanssa yksin, joka ei minusta piittaa, en rupea millään väellä. Jos jonkun kerran otan, niin pitää se olla sellainen, joka rakastaa minua ja huolii minut itseni tähden eikä kuten lehmää muiden vuokratavarain mukana."

"Voi mitä sinä nyt taas puhut", sanoi täti; "etkös jo kuullut, sanoihan se jo nyt itse, että hän on sinua rakastanut jo kauan?"

"Niin", vastasi Vreneli, "kyllähän ne sanoa osaavat, samaa ne puhuvat kaikki. Läkähtyisivät edes kaikki siihen valeeseen niin monipa heistä pelastuisi! Ei se ole parempi kuin muutkaan. Jos te ette olisi alkanut talosta puhua niin olisittepas nähnyt, miten paljon se minua rakastaa. Ja paha olitte, kun ette edes minulle ensin puhunut mistään, vaan yhtäkkiä sitten rupesitte minua lykkäämään sille kuin sialle tammenterhoa suuhun. Olisittepas raahatineet avata suutanne edes vähän ensin minullekin, niin olisimpa Teille sanonut, mikä Ulin sydämessä palaa. Kyllä hän sanoo: kulta, rakas kulta, ja toisen pitäisi luulla hänen sanovan: kultu, rakas kultu!"

"Merkillinen pötkö sinä olet", sanoi täti, "ja koppaillet pahemmin kuin parahin herrasneito."

"Senpätähden juuri, täti, tahdonkin vähän edes koppailla kun olen vain köyhä tyttö. En anna sillä tavoin heitellä itseäni toisten syötiksi. Ja parempi lieneekin syy koppailla kuin monella muulla, olkoonpa sitten herras- tai narristyttö."

"Mutta Vreneli", sanoi Uli, "minkäs minä nyt sille mahdan ja minuunko sinä nyt sen pusket? Tiedäthän sinä hyvin, että minä sinua rakastan enkähän minä tiennyt tädin tuumista enemmän kuin sinäkään. Väärin sinä pusket vihaasi minuun."

"Ahah", sanoi Vreneli, "nytpä vasta minä huomaankin, että tämä on ihan sovittua juonta. Se älähtää, johon kalikka kolohtaa. Kyllä olette ilkeitä molemmat, minä en kuuntele tästä enää sanaakaan. En anna ajaa itseäni kuten kalaa nuottaan."

Ja Vreneli aikoi taas lähteä livistämään ulos, mutta täti piti häntä nyt vuorostaan vyötäreiltä kiinni ja sanoi:

"Miten tuhma ja epäluuloinen olet! Ei nyt mokomaa maailmassa! Milloinka minä olen punonut juonia sinua vastaan? Se on kyllä totta, että minä läksin serkun luo juuri tämän asian tähden ja otin siksi teidät molemmat mukaan. Mutta minun tuumiani ei ole tiennyt kukaan, ei edes Jukka, sen vähemmin Uli. Minä pyysin serkkua vain tiedustelemaan asiaa Ulilta ja Uli oli, ihan totta, kehunut kovasti sinua. Serkku sanoi minulle, että kyllä se Uli ottaisi Vrenelin ihan tuossa paikassa, mutta oli hänelle sanonut, ettei hän uskalla siitä kurahtaakaan sinulle kun pelkää että sinä härnäisit häntä sillä Liisan asialla. Ja sentähden minä ajattelin, että minäpä puhun sinulle itse, kun ei Uli kerran uskalla puhua. Sillä kyllä Uli tästä tytöstä pitää, sen olen nähnyt, eihän minullakaan silmät selässä ole. Niin että Ulilla ei ole tässä mitään syytä."

"Mutta minkäs tähden se tänään sitten tuli sinne tupaan, kun minä olen tavaroita käärimässä kokoon", kysyi Vreneli, "ja tuppautui suuta, antamaan? Sellainen ei hän ole ollut ikinään ennen."

"Heh", sanoi Uli, "no sen saat pian tietää. Kun tänään olin puhellut isäntäni kanssa, niin sinä jäit minun mieleeni entistä enemmän ja minä tuumin, että antaisin vaikka pääni, kun saisin tietää, tokko sinä minusta yhtään pidät ja tokko sinä huolisit minusta. Vuokra-asiasta en tiennyt silloin niin hölyn pölyä. Ja kun tapasin sinut sitten niin yksin, niin en tiennyt oikein mikä minulle tuli, ihan tuli kuin suonen veto käsivarsiin ja täytyi sinuun koskea ja pyytää muiskua. Ja ensin luulin, että sinä annoitkin. Mutta sitten ajattelin, että ei se tainnutkaan antaa. Et suinkaan sinä muuten olisi paiskannut minua niin riivastusti luotasi. Ajattelin, ettet sinä välitäkään minusta ja minulle tuli niin paha mieli ja minä ajattelin, että kunhan nyt tulisi vain joulu että pääsisin talosta pois niin menisin vaikka kauas jonnekin Weltschlandin pohjukkaan että olisin sitten siellä ihan näkymättömissä, kuulumattomissa. Ja sitä minä nytkin tässä tuumin, Vreneli. Jos et sinä minusta huoli, niin minä viis vuokraamisista ja menen niin kauas kuin pippuri kasvaa, eikä kukaan minusta saa tietää enää sen koommin."

Uli oli noussut ylös ja tullut Vrenelin eteen ja vedet kiiluivat hänen rehellisissä silmissään; mutta tädin poskia pitkin ne jo virtana heruivat. Silloin katsahti Vreneli Uliin, hänen silmänsä kostuivat, mutta suupielissä värähteli vielä iva ja uhka. Mutta sitten pääsi kytketty rakkaus valloilleen ja alkoi heitellä hänen silmistään huikaisevia säteitään, vaikka vielä neitseellinen vastahakoisuus sulki hänen huulensa miehen kiihkolle antautumasta. Ja vaikka silmät jo rakkautta paloivat, niin singahtivat kuitenkin nyrppyisten huulten lomasta, ivalliset sanat: "Mutta Uli, mitäs Stiina sitten sanoo, kun sinä taas uutta haluat? Kai se laulaa sinulle että:

"Sen sydän mettislakka on:

Yks sisään saa, toinen lentohon."

"Mutta yhäkö sinä nyt kujeilet?" sanoi täti, "näethän sinä nyt, miten hän on tosissaan. Minä hänen sijassaan keikauttaisin sinulle jo takapuoleni ja sanoisin: 'Haista hapan!'"...

"Keikauttakoon vaan", sanoi Vreneli, "kukaties olen siitä vain hyvilläni."

"Äläs, etpäs olisi", sanoi täti, "kyllä minä sen jo äänestäsi kuulen. Ja Uli, jos nyt et ole tuhma, niin likistä sitä; ei se nyt enää paiskaa sinua, seinään, siitä saat olla varma."

Mutta melkeinpä oli täti vieläkin erehtyä. Sillä yhä ponnisteli tyttö kaikin voimin vastaan ja vähällä oli Uli lentää keiskahtaa taas pitkin permantoa. Mutta eipä jaksanutkaan enää, jo heittäytyi Vreneli Ulin uskollista rintaa vastaan ja purskahti rajuun itkuun kuten hermoheikko. Ja toiset ihan kauhistuivat kun se nyhykytys ei ottanut loppuakseenkaan, ajattelivat, että mikä sille on tullut. Uli koetteli lohduttaa häntä paraansa mukaan ja sanoi, että älähän nyt huoli, jos et minua tahdo, niin enhän minä sinua kiusaa, kyllä minä mielelläni lähden. Täti ensin äkäili: sellainen hölmö; hänen aikanaan eivät tytöt toki ulvoneet kuin sudet kun saivat lemmityisen. Mutta sitten hänkin jo alkoi pelätä ja sanoi, että enhän minä nyt suinkaan pakolla; jos et sinä tahdo, niin tee toki miten vain parhaaksi näet, enhän minä estele. Mutta älä nyt vain Jumalan tähden noin itke ja huuda, ihanhan ravintolan väki luulee että mikä täällä on. Viimein sai Vreneli heille sanotuksi, että antaisivat nyt hänen vain olla rauhassa, hän koettaa tyyntyä. Hän oli ikänsä ollut orpo raukka ja kaikkien hyljeksimä lapsuudesta saakka. Eikä ollut häntä ottanut isä syliin, eikä äiti suudellut. Ja koskaan ei hän ollut voinut painaa päätään kenenkään povelle.

Hän oli monasti ajatellut että vaikka kuolisi, kun olisi edes joku, jonka polvella saisi istua ja panna kätensä hänen kaulaansa. Mutta ei ollut kukaan häntä lapsena hyväillyt, aina hän oli ollut vain vastuksina. Ja niin monasti, monasti oli hän itsekseen itkenyt ja hän oli alati kaivannut jotain, ketä saisi koko sydäimestään, kaikesta sielustaan rakastaa, etsinyt ihmistä, jonka rintaan saisi painaa päänsä tuskassa ja ilossa. Ystävätärtä, jonka seurassa olisi tyyntynyt; mutta ei hän ollut sellaista löytänyt. Ja hän oli ajatellut, kun hänelle puhuttiin naimisista, että hän jää yksin, vaikka olikin koettanut uskoa, että tuo ja tuo se nyt on se, jonka rintaa vasten hän voi surussa ja ilossa painaa päänsä ja joka on hänelle uskollinen kuolemaan saakka. Mutta ei hän ollut sellaista tavannut, johon hän voi luottaa. Kyllä hän Uliä rakasti, oli jo kauan häntä niin sanomattomasti rakastanut, mutta ei hän vielä ollut saanut uskoa häneen. Ja jos hän tällä kertaa pettyisi, jos ei Uli häntä uskollisesti rakastaisikaan, niin hänen viimeinenkin toivonsa sammuisi, hän kuolisi onnettomana. Siksi hän oli niin pelästynyt heidän sanojaan ja heidän pitäisi Jumalan nimessä antaa nyt hänen vain olla rauhassa, että hän saisi oikein ajatella mitä hän nyt tekee. "Voi, te ette tiedä, miltä tuntuu tällainen köyhästä orpo rukasta, jota ei isä koskaan ole ottanut syliin eikä äiti koskaan suudellut!"

"Sinä rakas hölmö tytykkä!" sanoi täti kuivaten märkiä poskia. "Kun minä nyt tuon olisin tiennyt että sinulla sellainen suudelman tarve oli, niin olisithan nyt näitä saanut, eihän nyt noista olisi ollut puutetta. Mutta mikset sinä sitä minulle sanonut? Eihän sitä meikäläinen ehdi kaikkea ajatella. Kun saa koko päivän tuumia mitä soppaa keittää väelle, niin mitenkäs sitä muistaa, ketä sitä vielä pitää suudellakin."

"Tämän olen ansainnutkin", sanoi Uli, "tämä on minulle ihan paraiksi. Olisihan minun pitänyt ajatella, että näin se minulle vielä käy. Mutta jos, Vreneli, nyt tietäisit, mitä minun sielussani liikkuu, niin kyllä uskoisit, että minä sinua rakastan enkä tahdo sinua pettää. Ja totta se on, että monasti minä olen tuuminut mennä naimisiin, mutta ei kukaan ole ollut minusta niin rakas kuin sinä. Vaan en minä toki tungettele, Jumalan nimessä, sinun pitää tehdä aivan kuten paraaksi näet." —

"Kuulethan nyt", sanoi täti, "miten se sinua rakastaa! Tule jo ja ota nyt lasisi ja kilistä Ulin kanssa ja lupaa nyt tuolle ruveta Glunggen vuokraisännänvaimoksi."

Vreneli nousi ylös, otti lasinsa ja kilisti, mutta ei kuitenkaan luvannut, vaan pyysi, että hänen annettaisiin vielä tänään olla rauhassa eikä puhuttaisi enää tästä asiasta; huomenna hän vastaisi, jos tahdottiin.

"No oletpas sinä nyt merkillinen tyttö", sanoi täti. "No niin, Uli, valjasta nyt hevonen, ei pidä ilmaista kotiväelle missä olemme viipyneet." —

Tähdet kimaltelivat tummansinisellä taivaalla, valkeat usvat häilyivät kosteilla niityillä, sieltä täältä kohosi uteliaita utuhattaroita ylös pitkin rotkon rinteitä, lämpöinen tuuli lehahteli lakastuneissa lehdissä ja siellä täällä ammuu laiturille unohdettu lehmä huolimattomalle isännälleen, ja joskus kajahti vuorten, laaksojen yli vallattomain poikien öiset hihkaukset. Mielen ja rattaiden liikutukset vaivuttivat tädin pian sikeään uneen ja väkevin käsin sai Uli hillitä hurjasti ponnistelevaa hevosta juoksemaan hiljaisemmin. Vreneli oli siis nyt kuten yksin, avaralla maailmalla. Hän, köyhä, orpo tyttö tunsu taas tällä hetkellä olevansa maailmassa yksinäinen kuin nuo etäällä, etäällä rajattoman taivaan mittaamattomassa sinimeressä liikkuvat tähdet, kukin yksinäisellä radallaan. Ja kun hän eroaa tätistä ja serkusta, tai kun ne kuolevat, niin on hän ihan ypö-yksin. Ei olisi majaa, mihin hän päänsä kallistaisi jos tulisi sairaaksi; ei ihmistä, jolle hän voisi haastaa huoliaan; ei silmää, joka itkisi hänen surujaan ja loistaisi hänen ilojaan. Ei edes sitä, joka itkisi hänen kuolemaansa, tuskinpa ketään, joka saattaisi häntä siihen viimeiseen ahtaaseen, kylmään asuinsijaan, joka kuitenkin ihmisten täytyisi hänelle valmistaa. Yksinäinen hän oli, yksinäisenä ja hylättynä pitäisi hänen vaeltaa maailman ponnistuksista yksinäiseen hautaan, vaeltaa tuota pitkää vaellustaan ehkä monta, monta vuotta. Ja yhä kumaraemmaksi, toivottomammaksi, voimattommaksi hän kävisi ja vanhaksi, ryppyiseksi, halveksituksi hän tulisi, tuskin annettaisiin hänelle enää yösijaa vaikka hän Jumalan nimeen armoa rukoilisi. Tuska tunkihe jälleen Vrenelin sydämeen ja siitä pyrki pursumaan ilmi valitus: miksi se Isä, jota hyväksi ja rakkaaksi sanotaan, miksi hän antaa elää näin köyhiä lapsia, niin köyhiä ettei heillä ole mitään turvaa maailmassa. Miksikä antaa hän heidän tulla pieninä orvoiksi, nuorina vietellyiksi, vanhoina halveksituiksi? Mutta silloin alkoivat hänestä nämä ajatukset jo — tuntua kovin syntisiltä, rikoksilta Jumalaa vastaan, joka oli antanut hänelle enemmän kuin monelle muulle, oli suojellut häntä viattomana tähän päivään saakka ja säätänyt ja sallinut hänelle varman toimeentulon. Ja kuten kumpujen huiput ja puun latvat sumusta alkoivat hänelle nyt ilmestyä mieleen myös Jumalan rakkauden työt, joilla hän oli nähtävästi juuri hänen elämäänsä erittäin hellinyt. Useampia oli hänellä ollut ilon päiviä kuin monella muulla orpolapsella ja olipa hän osunut parempiin ihmisiin kuin monet muut orvot. Vaikkeivät glunggelaiset olleetkaan isä ja äiti, olivat ne kasvattaneet häntä kuitenkin niin hyvin, että hän nyt tiesi ihmisten pitävän häntä kunnon ihmisenä. Ei, hänellä ei ollut syytä nurkua taivaan hyvää isää vastaan; hän tunsu, että Hänen kätensä on häntä aina varjellut. Ja eikö yhäkin varjele? Eikö tänäänkin ollut ohjannut? Eikö ollut armahtanut köyhää orpotyttöparkaa? Ehkäpä Hän nyt, kun Vreneli

oli pysynyt hänelle uskollisena tähän saakka ja koettanut karttaa synnin saastutusta, oli viisaassa neuvossaan nähnyt hyväksi täyttää tuon hänen sydämensäkin kaipuun ja antaa hänelle sen uskotun, jonka rintaa vasten saisi päättään nojata; omaisen, joka hänen kuolemaansa kerran itkisi ja olisi hänellä saattajana hirveän haudan suruisella tiellä? Uliko se oli, tuo uskollinen, taidokas renki, tuo jota hän niin kauan oli sydämensä hiljaisuudessa rakastanut; jota hän ei voinut soimata mistään muusta kuin siitä hairahduksesta Liisan suhteen, siitä, että hän oli erehtynyt luulemaan, että kulta on onnea. Mitenkä rehellisesti ja kunniallisesti hän oli tarjonnut sydäntään hänelle ja katunut vikaansa! Eikö ollut kuten sallima se, että he olivat osuneet toisiinsa juuri täällä, ettei Uli ollut joutunut täältä jo pois, että Liisa oli mennyt naimisiin, että täti halusi antaa tilan Ulille vuokralle! Kummallinen sattuma! Nähtävästi oli hyvän Isän lempeä tahto tämän säätänyt! Hylkäisikö hän siis sen mitä Jumala hänelle tarjosi! Vaadittiinko häntä kovaan, vaikeaan kohtaloon? — Ja sielu loi kuviaan ja elähytti nyt hänen autiota tulevaisuuttaan. Uli oli hänen miehensä; hänellä oli nyt juuret elämässä ja maailmassa; he kaksi olivat keskipisteenä, jonka ympäri nyt ison talon kaikki hommat pyörivät ja järjestyivät heidän tahtoaan totellen. Sadoin vivahduksin loisteli tämä kuva Vrenelin sielussa ja yhä kauniimmiksi, yhä rakkaammiksi tulivat sen värit. Hän ei muistanut enää missä olikaan, niin tuntui nyt keveältä ja hyvältä hänen sydämeästään ja hän hengitti jo tuon uuden suruttoman, tuskattoman maailmansa ilmaa. Silloin tärähtivät rattaat yhtäkkiä kiveen. Vreneli ei sitä huomannut, mutta täti, hän heräsi ja haukotteli suu ammolleen ja kysyi puolipöpperössä: "Ööh, missä me ollaan, en suinkaan minä ole nukkunut?" Uli sanoi: "Katsokaahan tarkkaan, tuollahan jo vilkkuu kotitulet puiden takaa."

"Herresta, mitenkäs minä niin nukuin! Enpä olisi sitä uskonut. Kunhan ei vain Jukka toruisi kun viivymme näin myöhään."

"Mitäpä siitä", sanoi Uli, "ja huomenna saa Musta levätä, ei sitä tarvita."

"No ei huolta sitten", sanoi täti. "Mutta kun hevosella tullaan myöhään illalla kotiin ja kuitenkin viedään se aikaisin aamulla työhön, niin se on kelvotonta räökkäystä. Kyllä sen tietää itsestään, kun ajattelee, että itseään alituiseen niin juoksetettaisiin ja yhä hoputettaisiin eikä milloinkaan annettaisi rauhassa syödä ei maata."

Joka ovesta tunki Glunggesta väkeä tanhualle tulet ja lyhdyt käsissä kun kuulivat vaunujen jyrävän pihalla. Toiset menivät ottamaan hevosta, toiset vaunujen luo. Itse Jukkakin köpitti ulos tulijoita vastaan ja sanoi:

"Minä jo luulin, ettette tänään enää tulisikaan, ajattelin, että jos lie mitä sattunut."

VIIDESKOLMATTA LUKU.

Solmu alkaa aueta ja kun se rupee taas sulkeutumaan, lyö nuori tyttö sen auki oikeinpa pyökkihalolla.

Sitten kyseltiin ja juteltiin yhtä toista kuten ainakin kun emäntä tulee myöhään kyliltä kotiin; mutta ei kulunut tuntiakaan, niin jo Glunggesta oli ihan hiljaista ja vain hevonen tallissa syödä karskutteli. Ihana uni oli tullut asukkaita virvoittamaan ja antanut heille lahjansa, vaivojen unohduksen ja monet ihanat unelmat tiedottomille sieluille. Vain yhden vuoteelle ei uni tullut ja siinä vuoteessa oli pulska untuvapeitto ja peiton alla vielä pulskempi tyttö. Ja kovimpa tulvillaan oli tytön sielu, ei se unen herpaisusta tietänyt. Nuo kiven keskeyttämät mietteet ne tulivat jälleen hänen mieleensä ja armaiden kuvain sarja väikkyy hänen sielussaan. Toiset niistä tulivat ja haihtuivat, toiset taas viipyivät kauan hänen kirkastuneissa aatoksissaan. Eikä hän tuskassa vuoteellaan heittelehtinyt eikä toivonut unta, vaan antautui noiden autuaiden unelmiensa valtaan tietämättä hetkien kulusta. Ja kun viileät aamutuulet havahtivat laaksoissa, niin alkoi tytössäkin herätä suloinen pelokas kaipuu, hänen rintansa alkoi aaltoilla ja hänelle tuli kiihko päästä sanomaan Ulille päätöstä. Sanomaan että hän tahtoo olla Ulin aina ja ijankaikkisesti ja tahtoo kutsua Ulia ikiomakseen. Ja kuta kiihkeämmäksi se kaipuu tuli, sitä enemmän alkoi tyttö pelätä, että tuo kaivattu onni lieneekin unelma vain; kai se haihtuu kuin nuo äskeiset unten kuvat, ehkei hän aamulla enää tapaakaan Ulia, ehkä Uli jo suuttui hänen käytöksestään ja muuttui toisille mielin. Oi miten häntä nyt tuo epävarmuus ja epäroiminen kidutti, miten rajattomasti hän halusi sovittaa hairahduksensa ja saada tietää, eikö Ulin mieli ollut yön kuluessa muuttunut. Hän ei sietänyt enää olla vuoteessa, hiljaa nousi hän ylös, avasi akkunaluukun ja hengitti raikasta aamuilmaa. Sitten pukeutui ja alkoi aamuaskareensa niin hiljaa ettei kukaan kuullut. Hiljaa availi hän ovia, ja hiljaista oli tanhuillakin, rengit kaikki vielä levolla ja hevoset eivät hirnahdelleet aamuruokiaan. Silloin meni hän kaivolle pesemään itseään viileällä vedellä tapansa mukaan. Ja porisevan pumppukaivon

luona seisoi joku kumarassa altaan ääressä, innokkaasti hänkin itseään puhdistellen. Jyskivin sydämin tunsin Vreneli oman Ulinsa. Siinä se kaivattu nyt oli. Silloin vaipuivat yö ja sen usvat ja leimahti tytölle aamurusko ja nyt tunki hän miten sydän vetää ihmistä toisen puoleen. Mutta veitikkamaisuus neitseellisesti kätkei tuon vastustamattoman kiihkon ja äänettömin askelin hiipi hän Ulin taa ja pani yhtäkkiä kätensä hänen silmilleen. Rajusti hytkähti, säikähti väkevä mies, oli melkein kiljahtaa; otti sitten kädet silmiltään ja tunki autuaasti riemuiten noiden kauniiden kätten omistajan.

"Sinäkö se?" kysyi hän. Ja Vreneli tiesi, ketä Uli tarkoitti ja hänen kätensä vaipuivat alemmaksi ja kietoutuivat rakastetun kaulaan ja sanaakaan sanomatta painoi hän päänsä tuota rakasta rintaa vasten. Silloin ailahti Ulin sydämessä onnen tunne valtavasti ja selkeänä aaltona kuten vesi, joka pumpusta kumpusi. Hän puserti tyttöä rintaansa vasten ja kuten vesi kirkaaseen altaaseen sorisi ja porisi, niin kuiskutteli hänkin nyt tytölle iloaan ja tavoitteli hiljaista suudelmaa eikä häntä nyt raju lykkäys saavuttamaltaan kultarannalta karkoittanut.

"Huolitko sinä minusta?" kuuli kaivo.

"Ja oletko sinä minun?" kuiskutettiin jälleen. Ja paljon muutakin kaivo kuuli, mutta eipä se sitä kellekään juorunnut.

Kummallinen tunne kävi kumpaisenkin rinnassa: aarteen, kalliin aarteen he olivat löytäneet. He kaipasivat saada vaalia tätä aarretta heltiämättä.

Kun saa rakkaan kirjeen, niin useimpa sitä kopaisee taskussaan ja lukee ja lukee sitä uudelleen. Kun joku ostaa pellon, miten monasti päivässä hän meneekään ostostaan katsomaan! Eiköpä siis, kun on rakkaan olennon löytänyt ja sitonut sen itseensä ajaksi ja ijankaikkiseksi, eiköpä silloin pyrkisi sen puoleen väkivaltaisesti! Eiköpä koettaisi mies päästä rakastetun sieluun, päästä katseillaan hänen silmistään, noista sielun ovista, tuntemaan elävästi, että he ovat nyt yhtä aina ja ijankaikkisesti! Tämä yhtyminen toiseen sieluun kaikesta sydäimestä, kaikesta mielestä, kaikin voimin ja itsekkyyden perin pohjin kadotessa, onhan se alkua vain yhdistymiseen Jumalankin kanssa, jolloin myös itsekkyytemme on perin pohjin kadottava! Ja eikö se, joka on saanut rakkaan sielun, saisi hakea sen seuraa yhäti mikäli vain maiset toimet sen sallivat kuten hänkin, joka on yhdistynyt Jumalaan ja pitää Jumalaa silmäinsä edessä, paistoi sitten päivä tai kattoi yön synkeys majat ja maan? Nykyaikaan ei usein ymmärretä oikein tätä sielujen syvällistä kaipuuta toistensa puoleen ja siksi se tuottaakin niin harvoin hyviä hedelmiä. "Ne ovat ihan hupsuja toisiinsa", sanotaan, "kuivaksi käy heidän seurassaan." Sen kyllä uskon; mutta miksi ei heidän anneta rauhassa nauttia kahdenkeskisestä ilostaan? Ah Jumala, tuota maailmaa, miten se pelkää omaa lihaansa! Ah Jumala, kuinka se on utelias näkemään miten kaksi seurustelee keskenään! Mutta jos he eivät ole toisiinsa mielistyneet oikealla tavalla, silloin sanoo maailma: "Ne ovat kiitettäviä, ne ovat varsin järkeviä molemmat. Jos ei tietäisi, niin ei huomaisikaan, että ne ovat sulhanen ja morsian." Mutta minäpä suoraan sanoen kiroon mokomaa järkevyyttä, joka ei tunne lainkaan tuota sielujen kaipuuta ja vetovoimaa toistensa puoleen, tuskin tuntee ruumiidenkaan kiihoitusta. Se sellainen järkevyyys, se ilmaistaan mieluummin vain pimeään aikaan ja tavallisesti rahapussin kilistessä!

Vreneli ja Uli tuskin olisivat ymmärtäneet, mitä tässä nyt kirjoitan, mutta kyllä he tuon sielujen vetovoiman tunsivat. Tuskin joutuivat he erilleen, niin heti he pyrkivät taas toistensa seuraan. Ja tuo kaivo, se se oli nyt se pyhäkkö, jolle he usein menivät toisiaan tapaamaan ja tapasivatkin. Koskaan ennen ei Vreneli ollut tarvinnut näin paljoa vettä keittiössä eikä Ulilla ollut milloinkaan ollut niin paljoa pesemistä, puhdistamista tai näin usein hevosia juotettavana.

Sillaikaa kun kaivolla tämä nuori onni syntyi, kiisteli vanhuspari tupasessaan. Jukka ja hänen emäntänsä heräsivät varhain aamulla ja sallien vanhain jäsentensä vielä rauhassa loikoa ja lepäillä pitivät he näitä aamuhetkiä sopivimpina keskinäisiin neuvotteluihinsa. Kun emäntä oli huomannut, että Jukka kääntelevä levottomasti ja siis oli jo valveilla, kysyi hän:

"Eikö sinulla vielä ole tiedossa renkiä, eikö eilen käynyt tarjokkaita? Joulun lähenee ja mihinkäs me sitten joudutaan."

Nyt viritti Jukka nuo vanhat valitusvirtensä Liisan naimisiin menosta, johon hän ei ollut syyppää. Sen vuoksi se Uli nyt lähtee talosta pois. Ulin täällä ollessa on talo tuottanut hänelle voittoa vuotuisesti viisisataa guldenia enemmän kuin ennen. Ja jos se tyttö nyt kerran piti naittaa, niin olisihan ollut parempi antaa se vaikka Ulille kuin sille nälkäiselle puuvillakauppiaille. "Ei minua haluta hankkia uutta renkiä; kun saisi sen Ulin takaisin, niin en säästäisi rahaa mitään."

"Niin, mikäpä nyt tietää, miten tässä käy", sanoi emäntä. "Kyllä minä puhuin sille Ulille, mutta ei se ottanut jäädäkseen, enää tänne rengiksi."

"Siinä sitä nyt ollaan", sanoi Jukka; "aina ne akat tuppautuvat tekemään oman nokkansa mukaan ja tahtovat isännöidä, ja miesten pitäisi sitten heidän kierouksiaan oikoa. Johan minä sen sanoin, että näin

vielä käy. Hanki nyt uusi renki itse jos saat! Minä vähättelen!"

"Jos minut tällaiseen vastuuseen pannaan, niin en puutu enää mihinkään", sanoi muori. "Minullahan tässä on kaikkein vaikein, kun kaikki pian menee hunningolle, minullahan on koko talous niskoillani. Olisi parasta, kun vuokraisimme tilan pois! Minä en tosiaan ymmärrä, kenen hyväksi minun tässä pitäisi ruveta kärsimään kuolemaan saakka. Ei minua kukaan edes kiitäkään, vaan kuta enemmän säästän, sitä enemmän saan pilkkaa osakseni.

"Samaa minäkin ajattelen", sanoi Jukka. "Ei haluta minua enää kylvää, kun vävy tulee ja vie kaikki viljat ja pitää rahat. Puhtaana rahana annoin minä sille jo suuremmat myötäjaiset kuin moni maaherra tyttäreelleen. Minun mielestäni saisi se jo olla tyytyväinen ja jättää minut nyt rauhaan. Kun tietäisit sopivan vuokraajan, niin selvittäisin koko höskän jo tänään."

"Ka, Uliä parempaahan minä en tiedä", sanoi emäntä.

"Uliko?" huudahti Jukka. "Niin, kun sillä olisi edes varoja ja kelvon vaimo, niin mikäs sillä. Mutta eihän siitä nyt ole tällaisen tilan vuokraajaksi."

"Kah", sanoi muori, "tokko tullee parempaa vaimoa kuin Vreneli ja kyllä minä luulen, että ne yksin taipuisivat. Eikä se Uli sitä paitse ole ihan varatonkaan ja ehkäpä se Johannes-serkkukin sitä auttaisi tarpeen tullen. Mikäli näin, se luotti suuresti Uliin."

"Jaha, aha", sanoi Jukka. "Kaikki on jo siis selvitetty!"

"Mikä selvitetty?" kysyi muori.

"Luuletko sinä, etten minä sitä huomaa", vastasi Jukka. "Et sinä lähtenyt Erdöpfelkoferiin ihan ilman mitään syytä ja joutenpäiten. Jo minä ihmettelinkin, että mikä sillä nyt on. Ja otit vielä Vrenelin ja Ulinkin sinne mukaan. Ei sinun tarvitse luulla että minä niin hölmö olen, etten minä huomaa yhtään miten minun selkäni takana pelataan. Mutta elänhän tässä vielä minäkin ja paha on, kun sinä sillä tavoin pidät minua narrina ja hankittelet vieraiden ihmisten kanssa minua vastaan. Mutta odotappas, kyllä minä sinulle vielä näytän, kuka tässä on isäntänä."

Nyt ei muori pahalle vastattu enää sanaakaan sanoipa hän sitten mitä tahansa. Ja viimein hän kiivastui:

"No ole sitten isäntä tai mikä tahansa minusta nähden, mutta hoidakin sitten itse talosi. Ja hoida talouskin, minä en siihen enää puutu niin pikkusormellani."

Ja mukisten kellahti hän toiselle kylelleen ja nukkui. Ja aamulla nousi hän tavallista myöhemmin ylös ja murjotteli Jukalle kauan eikä sanonut sanaakaan. Iloisesti liverrellen kiiteli Vreneli askareissaan. Oli kuin yöllä olisivat siivet hänen jalkoihinsa kasvaneet ja huuliharppu huulten väliin. Ihan kummissaan katseli muori sitä menoa ja sanoi viimein hänelle kahdenkesken:

"Muutitkos tuulta yöllä, jokos nyt kelpaa?"

"Voi täti", sanoi Vreneli, "kun te nyt niin minua pakotatte, niin minkäs minä sille mahdan. Täytyyhän minun taipua! Pakottakaa vaan, jos tahdotte! Mutta se ei olekaan sitten minun syyni, jos käy niinkuin käy!"

"Ai sinä jumalaton heittiö, pilkkaatkos minun ukkoani", torui täti. "Mutta kylläpä pila loppuu, kun saat kuulla, ettei Jukka ota koko vuokraamisesta kuullakseenkaan. Hän on äkäinen; hänen selkänsä takana muka aina pelataan ja hän sanoo, että hän on isäntä ja että kyllä hän meille vielä näyttää!"

Mutta eipäs loppunut Vrenelin pila, vaan yhä enemmän hän nauraa helisteli. "Serkku kai täytynee siis pakoittaa, kuten minut naimisiin", sanoi hän. "Viisainta olisi kun ei puhuisi sille enää mitään koko asiasta ja kun me vaan hankkiutuisimme lähtöön. Se on nyt jo peloissaan, mihin joululta joutuu; ja uutta renkiä ei se pysty hankkimaan. Jos ei se nyt viikon kuluessa tule itse asiasta puhumaan, niin haetan minä puusepän ja teetätän itselleni vaatearkun kuin muuttavat tytöt ainakin. Ja jos se ei auta, niin täytyy sille sanoa, että Uli nähtävästi aikoo Johannekselle. Kyllä silloin alkaa itse puhua ja sanoa: no pakottakaa minua vaan! Mutta se ei olekaan minun syyni, jos käy niinkuin käy."

"Kettu paholainen", sanoi täti, "sinähän tanssitat narrinasi vaikka kaikki konsistorion herrat. Ei ikinä olisi tuollainen minun päähäni pälkähtänyt ja olenhan minä sen kanssa ollut yksissä jo lähes neljäkymmentä vuotta."

Ja eikös käynyt aivan kuin Vreneli oli sanonut. Kun hän oli pänkänyt Ulin päähän, että hänen pitää olla vain hyvin lähdössään ja äkäinen, niin ei puuseppää enää tarvittukaan. Jo ennen viikon loppua alkoi Jukka motkottaa muorille, että aina se punoo juonia hänen selkänsä takana ja kaiken maailman ihmiset

sille ovat uskottuja, mutta ei vain hän. "Olisi tuo nyt hauska edes tietää, minkä päätöksen sinä olet tehnyt sen Ulin kanssa! Johan tuo olisi aika saada minunkin siitä vähän vihiä!"

Silloin sanoi muori, ettei hän ole tehnyt Ulin kanssa mitään päätöstä eikä ole puuttunut koko asiaan. "Se on sinun asiasi, minä en siihen sekaannu. Itsehän sinä sanoit, että sinähän tässä olet isäntä."

Silloin alkoi Jukka äkäillä"

"Aina sinä jätät minut ihan yksin pulaan etkä piittaa mistään miten sitten käy. Onhan tässä yhtä paljon kysymyksessä emännän asia kuin isännänkin ja minä en ymmärrä miksi aina kaikki sälytetään minun niskoilleni." Ja hän tahtoi muoria nyt menemään puhumaan asiasta Ulin kanssa. "Ja saman tekevä minusta, ottipa Uli vaimokseen kenen tahansa, vaikka Vrenelinkin. Se Uli on jo pitkän aikaa katsoa murjottanut minua niin hävyttömästi ja pilkallisesti, että on tehnyt mieli läiskätä sitä vasten kuonoa."

Mutta kuten Vreneli oli neuvonut, ei muori tähän tahtonut taipua. Hän sanoi: "Se on miehen asia, eikä minun!"

Silloin sanoi Jukka, että jos ei muori nyt mene, niin hän kirjoittaa vävyille, että hankkikoon rengin tai vuokraajan. Kylläpä hän se sen hankkii. — Ja nyt täytyi muorin antaa luontonsa lauhtua ja hän taipui käskettyyn työhön. — Kun hän tuli kertomaan asiaa Vrenelille, niin sanoi Vreneli:

"Voi täti rukka! Ja sinä annoit itseäsi pakottaa näin! Mutta miten ihmeellä sinä hyvä hupsu uskoit, että Jukka tosiaan ottaisi rengin tai vuokraajan vävymieheltä? Jos vielä vain yhden kerran olisit sisukkaasti sanonut; 'ei', niin olisi hän vastannut: No olkoon sitten menneeksi, koska sinä nyt et kerran halua tehdä minulle mieliksi. Minä menen puhumaan Ulin kanssa, mutta Vreneliä, sitä letukkaa minä en vaan huoli, käyköön miten tahansa. Ja minä en ole sitten syypää! Minun päähäni ei ikinä olisi moista pälkähtänyt. — Mutta täti, lähetä nyt Uli sisään sen ukon luo, täytyyhän sen puhella ukon kanssa tästä oikein asiallisesti ja vakavasti." Niin tapahtuikin.

Monelle vuokraajalle olisi ollut hyödyksi kuunnella sitten näitä sovitteluja kaikkine yksityiskohtineen. Mainittakoon hyvästä syystä tällä kertaa seuraavat seikat. Jukka oli hyvin mielissään tästä aikeesta, mutta kuitenkin oli hänellä jos miten paljon verukkeita ja ehtoja, joiden vuoksi toisen olisi täytynyt peräytyä koko kaupasta, ellei Jukka olisi pian taas horjunut mielipiteistään. Sillä vaikka hän oli vahva aprikoimisissa, oli hän myös heikko päätöksissä jos häntä vain osasi herkyttellä. Ja herkyttelijäksi oli sitten koko mestari Johannes-serkku, joka suostui mielellään rupeamaan välimieheksi ja takaajaksi. Ja kun muut takertuivat tervaan, niin keksi ainakin Vreneli keinon ja päästi pojat pulasta. Jukka sanoi monasti:

"Minä en käsitä, miksi Uli ottaa vaimokseen tuollaisen rutiköyhän ja lipparikielen. Jos minä olisin sellainen poika ja tällaisen tilan hoitaja, niin minä naisin monta tuhatta guldenia. Tuollaisen hävyttömän ja nenäkkään letukan minä heittäisin hiiteen! Ja minä antaisin Ulille tilan kolmekymmentä kruunua huokeammalla, jos hän jättäisi sen pirun tytön. Kyllä tulee hyvälle Jumalalle aika harmi, kun ne kaksi rupeevat yhteen, mitä minä muuten en vielä uskokaan."

Asia oli jo melkein päätetty, kun vävy sai siitä kuulla ja heti nosti hän hirveän metakan. Ensin ei hän tahtonut kuulla vuokraamisesta puhuttavankaan ja hän väitti, että hän on jo tehnyt Jukan kanssa sellaisen sopimuksen, että Jukka antaa hänelle kaikki maan tuotteet, jotta hän voi ne hyvään hintaan myydä tuttavilleen. Joten hän siis jo oli hankkinut tilauksia, ja mitenkäs niitä voi nyt enää peruuttaa? Viimein olisi hän tahtonut itse vuokrata tilan, vaikka hänellä olikin niin mainiot kauppahommat, että hän väitti niillä voittavansa enemmän kuin mitä kuusi tällaista taloa vuodessa tuottaa. Hän piti kauheaa räiskettä ja uhkasi jos jollakin ja Liisan täytyi aina olla auttamassa häntä ulvomalla ja uhkaamalla. Vuokratuuma oli niin ollen jo melkein raueta, sillä hirveää oli vanhuksista, jos he joutuisivat syypäiksi siihen onnettomuuteen, että Liisa tämän tähden riitautuisi miehensä kanssa ja tulisi sairaaksi tai muuten säikähtäisi nyt tuossa siunatussa tilassaan etenkin. Ja kumpikin sanoi: "tee miten tahdot; mutta älä sitten syytäkään minua, minä en ota edesvastuuta niskoilleni." — Silloin lähetti Vreneli hienon vihjauksen poika Johanneselle, että nyt on Glungge joutumassa ihan hiuskarvalla hänen rakkaan lankonsa valtaan. No Johannes, joka mielellään salli talon vuokralle kun näki langon uhkaavan sen aittoja ja varastoja ja joka olisi vuokraajaksi myös mielellään ottanut Ulin, kelpo maamiehen, koskapa hän tietysti toivoi sen aikoinaan saada käsiinsä hyvässä eikä huonossa kunnossa, hän lensi nyt Trinettensä kanssa Glunggeen kuin pommi ja juuri samaan aikaan jolloin siellä oli puuvillakauppiaskin Liisoineen. Ja nytkös kävi ukkonen ja jylistys keskellä talvea! Ensin tekeytyi vävy hyvin vaatavaiseksi ja äksyksi aikoen musertaa Johannesen ylhäisillä sanoilla. Mutta Johannes ravintoloitsijana tunsu tämän lajin ihmiset ja hän lasketteli vielä ylhäisempiä sanoja. Ja sitäpaitsi oli hänellä niin valtava nyrkki, että kyllä puuvillakauppiiaan luonto pehmeni, ja sillä lyödä paukutteli hän pöytiin niin että ovet selälleen rämähtelivät. Ja sitäpaitsi muistutteli hän puuvillakauppiiaan mieleen sellaisia seikkoja, joista tämä ei olisi ollenkaan mielellään halunnut kuulla puhuttavan tällaisissa paikoissa, nimittäin hänen suuria

velkojaan ja hänen konnan koukkujaan. Mistäpä tunsin maanviljelijästä hän, joka oli kasvanut kerjuulla? Hänen isänsä oli monasti otettu yöksi tänne Glunggen talliin, kyllä kai he muistavat vielä sen repaleisen retkun reppu selässä ja anturattomat kengät jalassa? Nylkeköön nyt vain vanhuksia; vuokramaksut he saavat periä tuolta puolivillaiselta taivaasta!

"Tila pitää vuokrata Ulille, vaikka minun sitten omin käsin täytyisi kuristaa tuo perkeleen puuvillapiru!" karjui Johannes ja heristeli vankkoja käsiään niin lähi vävyn kurkun ympärystä että kaikki kirkuivat kuin puukko kurkussa ja Liisa olisi pyörtnyt jos olisi muistanut miten pyörtyäkään. Mutta puuvillakauppias oli sitkeämpää kuin hänen puuvillansa. Tuskin oli hänen naamansa tullut jälleen sinisen puhuvasta valkeaksi, niin hylkäsi hän jo aikeensa ruveta itse vuokraajaksi. "Narri olisin jos tunkisin teille apuani. Hyödyn sata kertaa enemmän kaupoistani kuin mokomasta tilarepaleesta. Juuri teidän itsenne tähdenhän minä tahdoin ottaa sen hoitooni, jottei teidän tarvitsisi ruveta vieraiden kanssa tekemisiin. Mutta koska minun hyväntahtoisuuttani näin halveksutaan, niin tehkää mitä tahansa, minä olen vain hyvilläni kun pääsen vaivasta. Mutta sitä minä vaan vaadin, että tila on tarjottava huutokaupalla enimmäen tarjoovalle; sitä on minulla oikeus vaatia. Minä en ymmärrä, miten etusija annetaan sellaiselle joutavalle kuin Uli, joka ei osaa laskea niin viiteen tekemättä viittä virhettä."

Silloin alkoi uudelleen taistelu, johon nyt Jukkakin sekautui kun näki pojan olevan puolellaan. "Se ei kuulu sinuun tuon tuokkosen hituista", sanoi hän vävyllään. "Minä saan antaa taloni vuokralle kelle tahdon ja en minä tässä vielä ole holhuun alla. Minun eläessäni ei Glunggessa pidetä huutokauppaa eikä minun kuoltuaniakaan. Minä kyllä pystyn itsekin vuokraamaan tämän talon oikeilla ehdoilla. Mokoman, josta ei vielääkään tiedetä, missä on edes syntynyt, ei pitäisi tulla minua tänne Glunggeen komentelemaan. Minä olen täällä ikäni elänyt kuten isäni ja vaarinikin. Miesmuistiset ajat on talo ollut meidän suvulla. Pysykööt kujalla syntyneet vain loitolla ja älkööt tulko minua komentelemaan Glunggen asioissa. Ja maksa pois minulle, mitä olet minulta jo kiskonut! Minun mielestäni pitäisi sinun jo olla tyytyväinen ja hävetä eikä yhä vain tahtoa lisää. Vaikka komeiletkin herran vaatteissa, ei sinun tarvitse luulla, että sinä saat tehdä meille mitä tahansa. Jos et noihinkin vaatteisiin olisi saanut meidän tytön kolikoita niin Jumala ties, millaiset rääsyt sinulla olisi yllä."

Mutta vävy ei säikähtänyt. "En piittaa, haukkukaa rahoista miten tahansa", sanoi hän. "Ette suinkaan te niin tuhmia olleetkaan, että luulitte minun ottaneen teidän tyttärenne muuten kuin rahojen vuoksi? Jokainenhan tuon nyt näkee millainen puolihupsu se on. Mutta jos olisin tietänyt, millainen häjy riiviökin se on, millainen vihovietävän äkäpussi ja laiska kuin sika se on, niin en olisi siihen koskenut tikullakaan, vaikka hänellä olisi ollut rahoja kymmenen kertaa enemmän. Nyt siitä sai ristini, sai piru vie ja mikäs auttaa muu kuin kantaa! Mutta nyt minä vaadinkin rahoja, jotka minulla on oikeus saada! Minä en anna kauan enää itseäni narrata, ja saatte olla vakuutettuja siitä, että kuta häjympiä te olette minulle, sitä häjympi olen minä myös ja se vetelys saa sen kalliisti maksaa. Kyllä minä sen kuranssaan, niin että kihlakunnan vouden jäniskoirilla on paremmat päivät kuin sillä!"

Nyt lannistui Jukan ja muorin luonto ja he olisivat kai jo antaneet perään ja taipuneet vaativan vävynsä tahtoon, ellei Johannes olisi ollut läsnä. "Kuranssaa päälle vaan", sanoi hän, "kuta häjympi, sitä parempi. Sitä pikemmimpähän saat nähdä, mistä viisi hirttä on poikki. Kuta aikaisemmin pääset eukostasi eroon, sitä parempi vain! Muista vain niitä pukkijuttujasi, siellä majatalossa! Ja paina päälle vaan! Vietävän sika, viidelläkymmenellä taalarilla on ero valmis ja silloin joudut konkurssiin. Siitä saat sitten, roisto! Syö sitten multaa ja nauriita!"

Mutta ei lankoa niin vähällä säikytetty. "Koettakaa vain konkurssiin", sanoi hän. "Siinä suhteessa minussa erehdytte. Mitä taas noihin majatalon juttuihin tulee, ne eivät minua liikuta; panen toimeen tutkimuksen. Ja jos kysymys tulee, niin kaipa niitä Frevligenistä löydettäne vielä koreampiakin. Jos kerran ilkeätte ajaa tyttärenne näin pian avioeroon, niin sama se minusta. Olen vain hyvilläni! Mutta kylläpä hän sitten näette, miten teille käy."

Näin vaativaisesti vävy puhui, mutta hillitsi sentään pian vähän kieltään, etenkin kun Johannes nyt alkoi vedota hänen omiin sanoihinsa: "Siitä sen nyt kuulitte, millainen perkeleen vävy teillä on! Mutta paraiksi teille! Miksette minua jo uskoneet. Oikeastaan minun nyt sietäisi jättää teidät oman onnenne nojaan ja vävyn nylettäväksi. Mutta pitäähän minun tässä valvoa omaakin etuani! Jos annan tuon lurjuksen päästä valtaan, niin pian joutuu koko Glungge vasaran alle! Mutta sitä minä en salli, en perkele, en vaikka piru minut veisi!"

Huutotarjouksista ei vävyn näin ollen viimein auttanut puhua; mutta nyt tuppautui hän laatimaan vuokrasopimusta oman mielensä mukaan ja tietysti sellaista, ettei Uli voisi vuokraajaksi ruveta. Hän sukaisi kontrahdin paperille tuossa tuokiassa ja Jukasta se oli hyvinkin kelvollinen; monesta kohdasta hän huomasi, että tuotapa hän ei ollut tullut ajatelleeksikaan. Mutta äiti ja Johannes vastustivat jyrkästi sellaista sopimusta:

"Mitäs se tuollainen puuvillan nuuskija ymmärtää vuokrakontrahdistista! Tällaiseen sopimukseen ei ilettäisi vaatia koiraakaan ja kuta kovempi kontrahti on, sitä huonommin se täytetään ja sitä pikemmin

tila joutuu rappiolle."

Sillä aikaa kun isossa tuvassa tästä kinattiin, oli puuvillaherra lähtenyt Vrenelin luo yksityisyrityksiin ja koetti nyt hieroa hänen kanssaan sellaista sopimusta, että jos Vreneli taipuu, niin taipuu hänkin puolestaan talon vuokrakontrahtia laadittaessa. Ja hän tungetteli Vreneliä varsin lähi. Mutta Vrenelipäs ei siekaillut pulmaa selvittäessään, hän tempaisi pyökkihalon, karkasi kauppiaan kimppuun kuin raivotar ja kestitsi surkeasti hänen nikamiaan. Siitäkö nyt syntyi kamala näytös. Vreneli pieksi, vävy rääkyi, koko suku tulvi ovien täydeltä sisään. Kauppias hyppi Vrenelin halkoa pakoon nurkasta nurkkaan, toiset nauroivat, toiset kirkuivat. Johanneksen teki mieli ruveta Vrenelin apulaiseksi, kukaan ei kauppiasta auttanut, mekastus kävi kuin Paapelin tornin hävityksessä. Viimein lensi herra avatusta ovesta ulos ja Vreneli hillittiin ajamasta häntä takaa. Kuten säihkyvä voitonjumalatar seisoi hän nyt siinä halko kädessä, kuten enkeli vartioiden leimuavalla miekalla puhtauden paratiisin tietä ja huusi pakenevalle, veriselle puuvillakauppiaalle:

"Tokkos nyt tiedät, miten Bernin likka kontrahtia tekee ja sen alle kirjoittaa, senkin vaivainen puupää!"

Ja kursailematta, koristelematta kertoi hän heti, mitä se kutale oli häneltä tahtonut. Silloin raotti kutale ovea ja huusi:

"Sinä valehtelet!" Mutta tuskin sai sen huudetuksi, niin lensi halko taas Vrenelin vahvasta kädestä suoraan oven rakoon ja keskelle valehtelijain naamataulua ja selälleen herra maiskahti, kopaisi kuonoaan ja kolme hammasta losahti hänelle suusta kouraan. Siitäkö syntyi uusi kauhistus! Johanneksen ääni kuului ylinnä valtavana naurun rähäkänä. Liisa ei tiennyt karatako miehen vai Vrenelin kimppuun, molemmille tahoille heristeli hän vaivaisia nyrkkejään. Vreneli huusi:

"Sanoppas vielä kerran jos uskallat, että valehtelen! Ei täällä vielä halot lopussa ole."

Äiti paha juoksi hakemaan vettä ja riepuja; Trinette tirskei ja sanoi: että mokomaa herraa, joka täällä luulee kaikkia omakseen, ei hän vain tahtoisi miehekseen. Jukka pudisteli päätään, meni takaisin tupaan ja luki vuokrakirjan uudestaan. Kun puuvillakauppias oli saanut huuhtotuksi veren naamastaan ja vähän ääntäkin kurkkuunsa, niin alkoi hän sadatella Vreneliä ja pauhasi manuuttamisista ja sanoi, ettei hän siedä, että se saa jäädä taloon; ja Jukka nyykytteli hänelle myöntävästi päätään. Mutta taas ilmestyi Vreneli yhtäkkiä kauppiaan eteen ja olisi kai vielä kerran ottanut hänet pökyyttäkseen, jos ei muori olisi tullut väliin. Mutta hänen kieltänsä ei voitu hillitä!

"Manuuta vain", huusi hän, "niin tuon toisetkin tytöt mukaani, kyllä niilläkin on omat tietonsa sinusta, ehkäpä on rengeilläkin."

"Todista, mitä minä olen tehnyt sinulle tai muille tytöille. Minä voin todistaa, että sinä olet minua pieksänyt."

"Aasi! Hupsuhan olisit, jos ottaisit todistajat mukaan silloin kun lähdet viettelemään tyttöä. Mutta sehän nyt olisi ihme ja kumma, jos ei tyttö enää saisi puolustaa kunniaansa paraansa mukaan ilman todistajia, vaikkapa mukiroisi mokomalta pään halki eikä vain hampaita kurkkuun!"

"Saadaanpas kuulla, mitä oikeus sanoo", huusi puuvillakauppias.

"Sanokoon mitä tahansa, vaan jos se on sellainen huoripukki kuin sinä ja auttaa sinua, niin saman kyydin annan sille kuin sinullekin. Jos laki on laitettu huoripässiä ja varkaita ja kamasaksoja ja tuomareita varten, niin annan teitä laillanne pääkuoreen niin että viimeinkin tiedätte saaneenne lain päähänne. Minä olen tyttö vain, mutta sehän nyt on ihme ja kumma, jos en minä tässä asiassa osaa lukea lakia yhtä hyvin ja ehkä paremminkin kuin sellainen selkäänsä saanut sonni kuin sinä ja moni muu. Ja jos nyt et pidä suutasi, niin saat nähdä!"

Mutta ei pitänyt kauppias suutaan, vaan koetteli motkotella vielä jos jotakin, tosin vastustaen jo vain kuin sotaväen osasto, joka aikoo peräytyä ja siksi räiskii tulta oikein uhalla pakomatkaa suojatakseen. "Tällaisessa talossa minä en ole enää hetkeäkään", sanoi hän Liisalle, "täällä on alttiina kuin metsänotus ja kaikellaisten nautain ja hullujen pieksettävänä. Mutta kyllä minä sille vielä näytän niin että tietää kehen hän on satuttanut kättään."

Ja kauppias vannoa räiskii niin viattomuuttaan, että Liisakin hurjistui ja alkoi luulla, että Vreneli se olikin koetellut vietellä hänen miestänsä ja kiireesti lähti hän siis Vreneliä haukkumaan. Sillaikaa kun Liisa oli saada Vreneliltä selkäänsä, meni kauppias talliin ja käski valjastamaan hevosensa. Mutta Uli, joka juuri oli saanut kuulla äskeisestä tapauksesta, kohteli hän niin törkeästi, että Uli sanoi hänelle:

"Jos et nyt heti paikalla raivaa luitasi täältä, niin paiskaan sinut lantatunkioon niin että kyllä intosi jäähtyy!" Kauppias kiivasteli vastaan ja sanoi, että ei sinun tarvitse luulla, että sinä saat tehdä täällä

mitä tahansa vaikka oletkin juuttunut äpäraan, joka on isäntäväelle konkelon koivun kautta sukua. Renki sinä olet ja Vreneli kelvoton piika, tiedä se. Silloin vastasi Uli, että hän tietää liiankin hyvin kumpi on kelvottomampi Vrenelikö vai Liisa. "Ja jos minä olisin ollut sellainen kuin sinä, niin et siinä nyt Liisan kupeella olisi! Mutta vertaisennepahan olette löytäneet, kyllä sovitte yhteen kuin paita ja p....! Ja nyt, pidä suusi ja korjaa luusi, muuten parkitsen minäkin vielä sinua, vaikka hävettäähän tuo koskea tytön pieksämään!"

Puuvillakauppias toivoi nähtävästi riitaa, mutta Uli antoi viedä hänen hevosensa ulos. Silloin osui herrakin menemään ulos tallista ja kun hän sinne palasi, oli Uli kadonnut.

Vihdoinkin lähtivät kauppias ja Liisa hirveästi uhkaillen talosta: kyllä saavat nähdä, mitä ovat heille tehneet. He eivät enää niin nokkaansa pistä mokomaan paikkaan, jossa heitä niin kohdellaan.

Kaikilta pääsi helpotuksen huokaus kun nuo vieraat olivat lähteneet ja poika Johannes lupasi nyt Vrenelille myötäjaisiksi jonkin talouskalun, — valitkoon minkä tahtoo, — koska hän niin kunnolla oli lölyttänyt tuon lankomiehen. "Minä antaisin vaikka louisdorin, jos se manuuhtaisi. Silloinkos minä sille syöttäisin kaikki sen entiset synnit takaisin niin että se siihen soppaansa läkähtyisi."

KUODESKOLMATTI LUKU.

Miten Vreneli ja Uli valmistelevat häitä ja vihdoinkin ne pitävät.

Sitten alkoi asia sujua paremmin kuin Uli oli toivonutkaan ja monasti tuumi hän, että kyllä hän nyt pääsee ihan ansaitsemattomaan onneen. Ja monasti hän ajatteli noita entisen isäntänsä sanoja: hyvä nimi on vahva pääoma ja arvokkaampi kultaa ja omaisuutta. Vuokrasumma oli huokea: mutta suurin hyvä oli irtaimiston luovuttaminen, vaikka Johannes tosin veikin itselleen paljon sellaista, joka oli Ulista mieleistä. "Onhan aivan kohtuullista", sanoi hän, "että minäkin saan vanhemmilta jotain, kun lanko on viekastellut heiltä ne jyvät ja kirsikkaviinin." — Irtaimena eivät tulleet ainoastaan karja ja kaikki työkalut, vaan myös talouskapineet ja palvelusväen sängyt ja vuodevaatteet. Ne arvioitiin sangen huokeasta, joten vuokraajalle ei niistä tulisi suuriakaan maksuja jos hänen sitten joskus täytyisi luovuttaa ne omistajalle takaisin. Mutta huokean vuokramaksun ohella oli kuitenkin muutamia merkittäviä ehtoja. Ulin täytyi ruokkia Jukalle lehmä ja lihottaa sika sekä antaa perunoita tarvittava määrä ja kylvää mitta pellavaa ja kaksi mitta hinoa sekä luovuttaa hevonen käytettäväksi milloin Jukka ja hänen emäntänsä vain tahtoivat. Yksimielisille käyvät ehdot harvoin raskaiksi; mutta jos ruvetaan riitaisiksi, niin tulee joka pidätetystä etuudesta kompastuksen kivi. Uli ja Vreneli saivat säästää enimmäkseen rahansa ja paljoa ei heidän tarvitsisi taloon uutta hankkia; luvatut myötäjaisvarukset annettiin myös. He saivat niin kauniin sängyn ja kaapin, että niiden veroisia harvoin näkee. Ja kysymättä mitä Vreneli tahtoi, lähetti Johannes heille myötäjaisiksi kauniin kätkeni. Mutta sitä Vreneli ei vain tahtonut ottaa vastaan, tuumi, että ei se heille ole tuleva, se on kai eksynyt väärään taloon.

Mutta sitäpä ei voi kuvailla miten paljon Ulilla oli nyt ajattelemista ja päässään hautomista; mitä järjestelypuuhia hänellä oli pelloilla, karjakartanolla ja kotona. Miten hän oli tuskissaan milloin viljan, milloin rehukasvien, milloin heinän vuoksi. Kuinka hän jo ennen paastoa vielä pohjatuulten puhaltaessa valitteli, ettei tänä vuonna tule heinää yhtään; miten hän sadasti laski, mistä hän saa vuokrarahat ja miten paljon hän häviää tai miten paljon voittaa. Mutta onhan aivan luonnollista, että ensimmäisenä vuonna nuorta vasta-alkajaa vähän pelottaa. Tila voi joutua häneltä tykkönään pois tai saattaa hän sillä perustaa onnensa. Vanha, varakas maamies on kylmäverisempi moisissa asioissa. No tuollaisissa tiloissa, hyväpää on nuoren silloin usein katsahtaa sen puoleen, joka salatuista kammioistaan lähettää tuulet ja lumet ja heinäsirot ja langettaa kasteen. Kun hän tuon ylhäisen puoleen katsoo, niin saa hän sydämelleen lohdutuksen. Ei unohda nuorta vasta-alkajaa se, joka ei unohda varpustakaan katolla eikä kukkasia kedolla. Ei unohda, jos ei nuori häntä unohda.

Vähitellen, vaikka vasta hyvin vähitellen, oppii nuori sitten itse ahkeroimaan ja koettamaan olla uskollinen paraansa mukaan heittäen lopun huolen, toivon luottavaisesti Herran huomaan odottaen rauhallisesti, tuleeko onni vai onnettomuus. Alistuvin sydämin oppii hän katsomaan, miten rakeet lyövät viljan, liekit tuhoovat talon ja turvallisesti, teeskentelemättä lausumaan: "Herra antoi, Herra otti, kiitetty olkoon Herran nimi."

Usein katsoi Ulikin sen puoleen, joka häntä tähän saakka oli min oivallisesti ohjannut eikä unohtanut ainoanakaan iltana kiittää häntä. Mutta ei vain tahtonut rinnan myrskyinen meri ja ajatusten aallokko asettua. Hän oli liian vasta joutunut näihin mielen liikutuksiin ja liian paljon oli hänellä nyt yhtäkkiä

annettu mielen myrskyjä. Vreneli valitteli usein, ettei Uli enää olekaan hänen entinen Ulinsa, ei hän enää laske leikkiä, ei puhu eikä kuule mitään. "Meillähän on vielä niin paljon keskusteltavaa ja siinä nyt istut vain mietteissäsi. On kuin sanat kurkkuusi jäätyisivät. Saan puhua tuntikausia saamatta vastausta. Jos minä olisin tietänyt että kihloissa on näin ikävä olla, niin olisit saanut hankkia jonkun paremman. Et sinä minun kanssani laske leikkiä enää koskaan ja et kujeile yhtään, aina sinä vain aprikoi, kummastako saa enemmän tuloja, tammastako vai kahdesta lutista, tai mitkä lehmät lypsävät paremmin, punanpuhuvatko vai ne mustankirjavat."

Silloin kuin Vreneli näin muka äksyili, niin aina Uli silloin heräsi mietteistään ja alkoi kujeilla ja naureskelipa usein neljännestunninkin ajan kunnes hän jälleen painui vakaisesti mietiskelemään. Ja Vreneli, joskin kevytluontoiselta näytti, oli aivan yhtä raskaissa tuumissa kuin hän, vaikei niitä ilmaissutkaan. Hän oli niitä ihmisiä, jotka aina näyttävät hupaisilta ja iloisilta, mutta sydämensä syvyyteen kätkevät syviä ajatuksia enemmän kuin luulisikaan. Hän valvoi usein puolen yötä, useimpa kaikki yötkin tuumiskellen noita kaikkia tulevia emännän huoliaan: mitenkä hän siitäkin paraiten selviäisi? Ja hän huokasi raskaasti, että tokkohan hän jaksaa suorittaa kaikki ne tehtävät ja rukoili vedet silmissä Jumalalta tukea ja apua, että hän voisi uskollisesti täyttää raskaat emännystoimensa ja tehdä Ulin onnelliseksi. Mutta aamuin ei huomannut merkkiäkään yön tuumista ja kostean kiillon hänen silmiinsä luuli tulleen vain keittiön kärystä. Vreneli liiteli kuin pyörillä ja rallatteli huolettomana kuin punatulkkuja ilveili ja härnäili Uliä milloin vain siten voi häntä ilahuttaa. Mutta kujeiden takana piili harras halu tehdä Uli onnelliseksi. Ja kun Vreneli näytti vain kevytmielisesti Ulille kuhertelevan, niin kuherteli hän siksi, että saisi edes hetkeksikin painaa Ulin rintaa vasten mietteisen otsansa ja tuntea varmaan olevansa onnellinen: onnellinen omistaessaan toisen ja saadessaan sanoa häntä omakseen.

"Kyllä sinä kuitenkin olet kevytmielinen heilahattu", sanoi täti usein. "Minä ennen häitä monasti itkin päivät päästään ja jos Jukka aikoi sormellaankin koskea minuun muiden nähden, niin minä juoksin heti ulos enkä tullut sisään vaikka mikä olisi ollut. Mitenkähän tässä vielä oikein käy." Ja monasti pudisteli hän itsekseen päätään ja tuumi, ettei hän voi ymmärtää näitä nykyajan tyttöjä; jos se tuota menoa jatkaa, niin ei tässä hyvin käy. Ei näyttänyt Vreneli oikein sovelialta taloa hoitamaan ja Uliinkin siitä huikentelevaisuus tarttuu. Hupsutuksilla ja kujeilla ei taloa hoideta. Näitä muorin salaisia murheita lisäsi Jukka alituisen sanomalla:

"Näetpäs nyt, mihin joudutaan. Ei kulu vuottakaan, niin talo menee niiltä. Mutta minkäs minä nyt sille mahdan. Sanoinkin minä jo, ettei tässä käy hyvin, mutta eihän minua tietysti uskottu. Eikä ole koskaan ennenkään uskottu ja siksi onkin käynyt niinkuin on käynyt. Johan minä jo varoitin siinä Liisan jutussa, mutta eihän minua oltu kuulevinaankaan."

Niin lähenei tuo peloittava aika, jolloin Ulin oli otettava tila hoitoonsa ja hänen kelpoisuutensa ja vakaa tahtonsa oli joutuva kovaan kokeeseen. Sitä ennen oli vietettävä Vrenelin kanssa häät. Ja jo uutena vuotena oli häät tahdottu pitää, mutta sillä tytöllä oli aina syitä niitä lykätä. Milloin ei sillä ollut aikaa oikein ajatella koko asiaa; milloin oli se sitä ajatellut ja huomannut että parasta on lykätä ne vielä sunnuntain tai parin yli. Ja sitten se sanoi, että hän aikoo heti häpäpäivästään alkaen ruveta emännäksi, eikä enää olla piikana; tahi että hänen pyhäkenkensä ovat suutarissa, ei suinkaan hän nyt voi lähteä puukengissä pappilaan kuulutuksille. Niin vierähti sunnuntai toisensa jälkeen. Vihdoin eräänä myrskyisenä sunnuntai-iltapäivänä istahti täti pöydän päähän ja sanoi:

"Vreneli, annapas minulle allakka, se on tuolla seinällä."

Ja muori selaili allakkaa pidellen sitä pitkän matkan päässä silmistään ja laski paksuilla sormillaan viikkoja, laski yhä ja yhä uudestaan ja huudahti viimein:

"Tiedätkö sinä, että maaliskuun viideteentoista jolloin teidän täytyy ottaa tila hoitoonne, on vain viisi viikkoa? Ai jai miten sinä kelvoton olet kuhaillut! Lähde heti paikalla panettamaan kuulutuksiin! Tämähän nyt on menoa, voi voi!"

Vreneli ei ottanut uskoakseen tädin sanoja, vaan rupesi hänkin laskemaan ja huomasi nyt että vielä on viikko liian aikaista lähteä kuulutuksille. "Kunhan pidetään häät vain päivä tai pari ennen maaliskuun viidettätoista, niin ehdimmehän hyvin sittenkin!"

Mutta täti tenäsi vastaan ja Uli rupesi tädin puolelle ja päätettiin lähteä kuulutuksille, vaikei juuri sinä samana sunnuntaina, niin kuitenkin samalla viikolla. Ja Üfligenin pappia pyydettiin ilmoittamaan kotipuoleenkin, että heidät kuulutettaisiin sielläkin. Mutta maanantaina ei Vreneli vielä saanut kenkiään ja tiistai-iltana oli hänen mielestään liian kirkas kuutamo. Kaikki ihmiset hänet tuntisivat kylässä, sanoi hän. Keskiyöikkona ei allakan merkki — rapu — ollut hänestä mieleinen. "Ja eihän keskiyöikko ole oikeastaan mikään päivä", tuumi hän. "Keskiyöikkona ei edes palvelusväki tule palvelukseen ja onhan kuuluttaminen toki paljon tärkeämpää kuin palvelukseen meno. Palveluksesta näet pääsee erilleen milloin vain tahtoo."

Torstaina alkoivat kaikki Vreneliä ahdistaa ja sanoivat: "Ihanhan sinä nyt olet pätkähullu! Eihän tätä kuulutuksille menoa nyt tarvitse hävetä ja täytyyhän sinne joskus mennä kuitenkin. Samapa se, aikaisemmin tai myöhemmin! Sillähän siitä sitten pääsee."

Onneksi oli suutari tuonut kengät ja hyvä Jumala lähetti torstai-illaksi niin hirveän tuiskun, ettei hittokaan olisi voinut kulkea avosilmin kymmentä askelta. Tuli taivaan ja maan välille yö musta ja sakea kuin piki. Ja nyt kun niin hirveästi myrskysi ja lumi ja rakeet räiskyivät kasautuen puolen jalan kinoksiin akkunalaudoille ja tuuli vinkui kamalasti katossa ja yö ammotti sakeana ja synkeänä akkunoista lampun tuskin jaksassa varjella lekuttavaa henkeään, nyt kun kissat pyrkivät naukuen liedelle ja koira raapi keittiön ovea ja puikki häntä koipien välissä pankon alle, silloinkos Vreneli sanoi:

"Nyt, Uli, oletko valmis, nyt me mennään. Nyt eivät ihmiset meihin muljottele."

"No kyllä olet otus", sanoi täti. "En ikinä Ulin sijassa lähtisi sinun kanssasi tuohon ilmaan; saisit mennä yksin."

"Miten vain tahtoo", sanoi Vreneli; "mutta jos hän ei lähde tänään, niin minä en lähde milloinkaan. Ja jos hän kerran rakastaa minua niin kovasti kuin väittää, niin ei tämä häntä muuta kuin virkistää."

"Kyllä minä sinut Ulina virkistäisin!" sanoi täti. "Mutta ottakaa nyt vaunut ja Hannu voi tulla kuskaamaan; ihanhan te hautaudutte mokomaan pyryyn."

"Eikös mitä, täti! Vieläpä tässä nyt kyytivaunuilla kuulutuksille! Kylläpä sitten olisi ihmisillä siitä puhumista, joutuisimme vielä kalenteriin ensi vuonna vaunuinemme päivinemme keskelle kaikkia pyhiä."

Nyt yllytteli täti Uliä: "Elä mene!" Mutta Uli oli vain hyvillään, kun tyttö nyt vihoviimeinkin lähti. "Vaan saas nähdä", tuumi hän, "miten sinä nyt tästä selviät. Kyllä olisit sietänyt pienen rangaistuksen äksyilemisestä! Mutta mennään nyt sitten Jumalan nimessä. Saammehan edes kulkea yhdessä eikä kummankaan tarvitse odotella toista aidan tai aitan takana niinkuin tavallisesti ne, jotka lähtevät kirkkaalla päivällä ja ihmisten nähden."

Täti äkäili yhä tällaista hupsutusta vastaan, mutta autteli kuitenkin lähtijöitä paraansa mukaan matkalle ja toi Vrenelille Jukan huppukauluksen ja karvarukkaset; mutta tuodessaan hän sanoi: "Kuule, tyttö, ei sinulle kunnian kukko laula. Jos sinä tuolla tavalla metkuilet, niin ulos ovesta sinut Uli ajaa. Kun tyttönä jo tuolla tavalla juonittelee, niin mitenkäs sitten vanhana. Ja vanhuuteen päin ne juonet kasvavat, usko minua."

Kun he viimeinkin olivat tamineissaan ja rupesivat avaamaan keittiön ovea, niin sai Vreneli rynnätä kolmasti ennenkun pääsi ulos ja Ulin täytyi hakea hattuaan kyökin peränurkasta. Täti alkoi silloin taas siunailla ja vannotella:

"Älkää nyt Herran nimessä lähtekö kiusaamaan Jumalan hyvyyttä, ihanhan te eksytte tuiskuun."

Mutta kolmannen kerran puski Vreneli kaikin voiminsa oveen ja katosi nyt pyryyn ja täti jäi vaikertelemaan ja voittelemaan ihan kuollakseen.

Matka oli tosiaan hurjapäistä ja Ulin täytyi usein auttaa tyttöä. Tuuli suomi vasten naamaa. Usein he eksyivät tieltä ja saivat seisattua ja ihmetellä mihin olivat joutuneet. Toisinaan täytyi heidän taas huohottaen kääntyä selin pahimpaan puhuriin. Ja kolme neljänestä meni tuolla lyhyellä neljänneksen matkalla pappilaan. Siellä he ensin pieksivät parhaansa mukaan lumia itsestään ja koputtivat sitten oveen. Kauan he koputtivat turhaan; kolkutus haipui kuulumattomiin tuulen kamalasti ulvoessa uuninpiipuissa. Silloin loppui Vrenelin kärsivällisyys ja kun Uli oli koputtanut vielä kerran säädyllyisesti, jysäytti Vreneli ovea niin että sisällä olijat hypähtivät kauhuissaan ylös istuimiltaan ja papin rouva sanoi:

"Herra Jumala, mikä se oli!" Mutta pappi rauhoitti häntä ja sanoi, että se on kai vain joku, joka tuo lasta kastettavaksi tai ehkä joku kihlattu pari. Ovat jo usein koputtaneet; mutta Maikko ei kai taas tapansa mukaan ole kuullut. Sillä välin kun Maikko lähti avaamaan ovea, sytytti pappi kynttilän viedäkseen sen eteiseen ettei tulijain tarvitsisi kauan odottaa pimeässä. Ja kun Maikko sanoi ovelta: "Kirkkoherra, täällä on pari", niin astui pappi heti porstuaan.

Oven takana seisoivat Vreneli ja Uli, Vreneli Ulin selän takana. Pappi oli pienehkö, keski-ikäinen mies. Hänen päänsä oli kunnianarvoisa ja kasvot älykkäät, — niiden piirteet saattoivat tarpeen mukaan olla joko sangen ankarat tai sangen ystävälliset. Nyt nosti hän kynttilää korkealle päänsä yli ja tähysteli vähän kumarassa ulos ja huusi viimein:

"Mitä, Uliko se on. Ja tällä ilmalla! Ja tuolla takana kai Vreneli? Mutta johan nyt on kummat, tällä

ilmalla! Ja Glunggen kunnan emäntä kun antoi teidän lähteä! Maikko, tulehan nyt heti pudistelemaan vähän näitä vieraita", huusi hän sitten ja "ota tuo huppu ja pane se kuivamaan." Maikko tuli lamppuineen eteiseen sangen mielellään. Sitten avasi papin rouvakin kynttilä kädessä ovea ja sanoi:

"Pyydä niitä toki tänne sisään, täällä on lämpimämpi kuin sinun huoneessasi ja ollaanhan me Vrenelin kanssa tuttuja."

Siinä seisoivat Vreneli nyt kolmen kynttilän loisteessa Ulinsa ja oven välissä eikä tiennyt mihin ilkeäisi katsoa. Viimein otti hän turskin muodon päälleen ja tuli tervehtimään sievästi pappia ja hänen rouvaansa ja sanoi että tati ja serkku lähettivät paljon terveisiä. Ja oli olevinaan viaton kuin lammas.

"Mutta", rupesi pappi nyt salissa ihmettelemään, "miksi te läksitte tällaisella ilmalla? Ihanhan sinne on hukkaa."

"Ei sopinut muulloin", vastasi Uli, joka nyt alkoi tuntea puolison velvollisuutensa ja tietää että halien pitää ottaa vaimon itsepäisyyden synty hartioilleen, ettei näyttäisi olevan akkavallan alla tai paljastaisi naisensa heikkouksia. "Emme uskaltaneet myöhästellä enää", jatkoi hän, "kun aiomme pyytää pastoria ilmoittamaan vielä sinne kotipuoleenkin, jotta ne ensi sunnuntaina kuuluttaisivat."

"Taitaa olla jo liian myöhäistä", sanoi pappi, "en tiedä, tokko posti enää menee ennen sunnuntaita niille seuduille."

"Sehän nyt olisi ikävää", sanoi Uli, "sitä minä en tullut ajatelleeksi."

Vreneli ei ollut tietäkseen koko jutusta, hän oli kuin ei se häneen kuuluisikaan. Ja hän vain puheli vilkkaasti papin rouvan kanssa pellavasta, joka oli näyttännyt niin kauniilta, mutta josta ei kuitenkaan tahtonut saada puhdistaa mitään. Kun muodolliset asiat sitten oli selvitetty, sanoi pappi Ulille:

"Ja Tehän otatte nyt Glunggen vuokralle? Sehän on hauskaa! Te ette ole kuten renkimiehet yleensä. Niitä ei luulisi ihmisiksikään, sen vähemmin kristityiksi. Te olette mies ja elätte myös kuin kristityn sopii."

"Niin", sanoi Uli, "eihän sitä Jumalaakaan saa unohtaa! Minä tarvitsen häntä eikä hän minua ja jos minä unohdan hänet, niin kuinkasta minä voin toivoa, että hän muistaisi minua armoaan ja lahjojaan jakaessaan."

"Oikeassa olette, Uli", sanoi pappi, "ja luulenpa, ettei hän Teitä olekaan unohtanut. Te saitte hyvän tilan vuokralle ja uskon, että te saatte hyvän vaimonkin. En puhu nyt työn teosta ja talouden hoidosta, niissä on Vreneli kyllä kehuttu, sen minä tiedän. Hyvä on kun osaa tehdä työtä ja hoitaa taloutta, mutta se on sittenkin vain sivuasiana. Vreneli näyttää huikentelevalta ja hepakolta, mutta minä uskon että hän ajattelee totisiakin asioita ja että sillä on hyvä sydän."

Vreneli kuunteli tätä puhetta korvat porhossa vaikka olikin innokkaasti puhelevinaan pellavasta. Ja vaikka hän ei ensin ollut tietäkseenkään, niin ei hän nyt malttanut enää olla sanomatta:

"Mutta kirkkoherra, jospa uskottekin minusta liikaa."

"Ei Vreneli", sanoi pappi, "rippikoulussa minä saan nähdä useampaan sydämeen kuin luullaankaan. Ja ihmisten puheistakin saan minä kuulla yhtä ja toista enemmän kuin luullaankaan. Ja päälle päätteeksi minä vielä arvaankin. Sanopas nytkin, etkös sinä Vreneli juuri ole syypää tähän, että tulitte tänne tällaisella Jumalan ilmalla? Niin, minä toivoisin kaikesta sydäimestäni, että tämä olisi nyt kolkoin ja huimin matka, mitä te ikinä teette avionne yhteisellä taivalluksella. Mutta Jumalan aikeita ei kukaan tiedä pyrkiessään autuuteensa. Vaan minä toivon kuitenkin, ettei teillä enää ikinä vasta ole näin kolkkoa matkaa mistään syystä. Kyllä kaksi aina jaksaa kantaa Jumalan säätämät kuormat jos he ovat vain yksi Jumalassa. Mutta jos miehen tai vaimon itsekkäisyys tai oikullisuus ja turhamaiset pyyteet tuovat avioliittoon onnettomuutta ja harmia ja surkeutta, jos viattoman täytyy juoda toisen karvasta kalkkia ja joka siemauksella ajatella, että puolisoni siihen on syypää: jos ei häntä olisi tai jos hän olisi toisellainen, niin olisi nyt hyvä olla; jos niin on, silloin tulee elämästä katkeran yrtin kalkki ja taivallus elämän läpi tulee vielä paljon tukalammaksi kuin teidän tämäniltainen kulkunne. Ja kun on päässyt matkansa loppuun ja silmät aukenevat ja itse näkee olleensa nyrynä ja vastuksena toisen elämän tiellä ja synkentäneensä puolison elämän päivät ja kun saa katua sitä, että toisen vaellus oli vaikea, jotavastoin se olisi voinut olla kirkas jos itse olisi ollut vähemmän itsepäinen ja kummallinen: — niin mitenäs silloin, Vreneli, omatunto kolkuttaa mahtaa!"

Vreneli oli lentänyt ihan tulipunaiseksi ja vedet tulivat hänelle silmiin. Silloin sanoi papin rouva:

"Mutta, pappi, ihanhan sinä nyt peloittelet tyttöä, rupeat niin totiseksi että ihan minunkin selkääni karmii. Ethän sinä tiedä, tokko olet oikeassakaan."

"Ehkä erehtynen", vastasi pappi, "vaan vakainen sana kuuluu tähän vakaiseen tilaisuuteen. Te tullette ikänne muistamaan tätä hirveää ilmaa ja vaivaloista vaellustanne. Silloinpa muistatte myöskin minun ystävällisen kehoitukseni, vaikkei Vreneli tällä kertaa olisikaan syyppää. Muistatte olla rasittamatta toista omilla vioillanne ja tuottamatta hänelle kärsimyksiä. Te kevennätte ja sulostutatte toistenne elämää, ettekä tee sitä karvaaksi ja vaivaloiseksi. Paavali sanoo, että avioliitto on salaisuus, ja hän on oikeassa. Mutta rakkaus, jota hän kuvaa ensimmäisen korinttilaisepistolansa kolmannessatoista luvussa, on avain siihen salaisuuteen. Jos olen tehnyt sinulle vääryyttä, Vreneli, niin älä nyt kannu minulle kaunaa. Kyllä saat kokea, että minä ajattelin sinun parastasi."

Silloin alkoivat kyyneleet vierästä Vrenelin silmistä ja Vreneli ojensi papille kätensä ja sanoi:

"Kyllä te olette oikeassa, minä tässä olen syyppää, minä olin niin ilkeä ja kummallinen tyttö. En minä unohda teidän sanojanne, olkoot ne varoitukseksi koko minun elämälleni. En minä tarkoittanut mitään pahaa, en minä ajatellut että kävisi näin. Oli niin ilkeää tulla tänne ja siksi minä koetin viivyttellä matkaa jos jollain tavalla. Mutta olkoon se nyt varoitukseksi minulle."

"No, no", sanoi pappi, "älähän nyt noin huoli. Kyllähän se on vaikea tulla morsiamena papin luo panettamaan kuulutuksille. Minä ymmärrän, että kyllähän se tyttöä peloittaa ja että tuota tukaluutta myöhistäisi niin paljon kuin mahdollista; se on inhimillistä se, ja sellaisia ovat monet vanhemmatkin kuin sinä. Elämän vaikein tehtävä onkin ottaa vaikeimmat huolet vastaan nurkumatta ja vapisematta! Tavallisesti tulevatkin ihmiset onnettomiksi oikeastaan vain sen vuoksi, että he rupeevat kaikin voimin taistelemaan sitä ristiä vastaan, jota kantamaan heidät kuitenkin on säädetty. On aivan hyvä, että nuoren sydän vavahtaa pelosta kun pitää lähteä papin luo. Sillä se matkahan se juuri ratkaisee koko hänen elämänsä onnen. Siksi minä tällaisille matkalaisille puhunkin aina pari vakaista sanaa, sillä nämä sanat muistetaan sitten paljon paremmin kuin ne monet muut, sadat sanat, joita minä kirkossa saarnaan. Minä saan sanat suuhuni tilaisuudesta itsestään kuten esimerkiksi tänään. Ja kun Herra tänään näin mahtavasti matkaa myrskyn siivillä, niin täytyy sanojenkin tänään olla vakavia. Ulkonainen elämä on näet kuva hengellisestä elämästä. Siksi minä sain teidän tulostanne kuvan myös monen monesta myrskyisestä avioliitosta ja aiheen varoituksen sanoihin, että itsenne varjelisitte sellaisesta avioliitosta ja sen syistä. Ei siis sovi kenenkään, — eikä sinunkaan, rakas vaimo, joka nyt ehkä ensi kertaa olet läsnä kuulemassa tällaista puhetta ja kuulutusta — ihmetellä, että minä olen niin vakava. On hirveää, miten kevytmielisesti ja pöyristyttävän arvottomasti monet ihmiset ilmoittautuvat avioliittoon. Eräskin minun ystäväni kirjoitti minulle, että tässä äskettäin eräänä lauantaina oli hänen luokseen kuulutuksille tullut kaksi paria. Molemmat morsiamet olivat raskaina ja kaikki neljä olivat he ihan paloviinapääissään niin että he vaivoin osasivat puhella ja kävellä. Jos me eläisimme kristityssä valtakunnassa emmekä asianajotoimistossa, niin sellaiset ajettaisiin ulos heti ja otettaisiin vastaan vasta kun he palaavat takaisin ihmisinä. Mutta jos nyt niin tekisi, niin uhkaisivatpa pappia syytteet ja oikeudenkäynnit ja lain kaaret ja tuomarit löytäisivät vaivalla nuuskimalla ehkä jostain laki- tai asetuskokoelmasta jonkin pykälän, jonka voisi soveluttaa tähänkin tapaukseen ja käyttää sitä pappia vastaan. Hallitukselta sammuu yhä enemmän oikea viisaus kuten kynttilä, joka palaa sitä himmeämmin kuta enemmän sen sydämeen kokoontuu savua ja karstaa. Mutta ajatelkaas, mitä tulee sellaisista avioliitoista, joiden tärkeä alkumatka jo tehdään tuollaisessa tilassa! Ja millaisen kuvan vastaisesta elämästään he antavatkaan papille, millaisia sanoja on papin heille puhuttava? Ja kuitenkin ei pappi monasti voi näille humalaisille niin suutaan avata. Ei etenäkään, jos he ovat kaupunkilaista porvarisväkeä tai niin sanottuja puolivillaisia. Ne alkaisivat pian häntä haukkua tai panisivat lehtiin tai syytteeseen. Ihan sydäntä viiltää sellaisissa tapauksissa. Mutta hyvältä tuntuu sen sijaan, kun näkee kihlatun parin, josta tietää, että Jumala on heidän mielessään ja että he koettavat tehdä ruumiinsa ja sielunsa Jumalan temppeliksi ja Jumalan asuinsijaksi. Sellaisista avioista pappi iloitsee. Mutta minä tiedän, että niistä on ilo taivaassakin. Kun sellainen ilahuttava pari tulee papin luo, niin on sille puhuttava vakaisia sanoja. He eivät niistä pahastu, sen tietää jo etukäteen. Ja sanat lankeavat hyvään maahan ja tuottavat kolmekymmen-, kuusikymmen-, jopa satakertaisenkin hedelmän."

"En herra rovasti", vastasi Vreneli, "minä unohda koskaan, mitä te nyt minulle sanotte ja Uli on teille hyvin kiitollinen. Oi miten monta opetuksenne sanaa minulla jo on unohtumattomassa muistossa. Ja kun minusta joskus tuntuu siltä kuten minä olisin jo kaikki unohtanut, niin tulee taas joku kohta mieleen uudestaan jostain merkillisestä syystä. On aivan kuten minulle pudistettaisiin sormea ja sanottaisiin: ai, ai ai!" —

"Sellaista se on minunkin", sanoi Uli; "mutta juuri tällä hetkellä entistä enemmän. En minä yhteen aikaan muistanut rippikouluopetustani juuri ollenkaan. Opetukset kai johtuvat mieleen vain sen mukaan, mitä itse milloinkin tekee ja ajattelee. Ei sitä uskoisi, jos ei itse olisi kokenut." —

Silloin tuli piika sisään tuoden lautasia ja rupesi kattamaan pöytää. Vreneli huomasi sen ja nousi ylös aikoen sanoa hyvästit, vaikka papin rouva sanoikin, ettei pidä hätäillä, pitää jäädä illalliselle. Mutta Vreneli sanoi, että kyllä meidän nyt täytyy mennä, muuten täti luulee että meille on käynyt pahasti.

Hän kiitti siis vielä kerran sydämensä pohjasta pappia ja pyysi häntä kaikin mokomin käymään heidänkin luonaan, vaikka he olivatkin vain vuokratilallisia. "Kyllähän me nyt aina voimme tarjota kupin kahvia, jos teidän sopisi tulla. Minun sydämeni aina oikein ilosta pamppailee kun näen teitä!" Onnea ja siunausta heidän pyhälle aviosäädylleen toivottaen valaisi rovasti itse taas kynttilällä heidän tietään ulos ja pyysi sanomaan tädille ja serkulle terveisiä.

Ulkona oli pyry lakannut, hattaran repaleet lentelivät taivaalla, yksinäiset tähdet tuikkivat pilvien lomista ja valkeaan lumivaippaan oli maailma kiedottu. Vaieten vaelsivat he läpi kylän, jossa asukkaat, istuivat pienien pyöreiden akkunaruuutujensa takana kolkosti tuikkivain lamppujen ääressä; jossa rukit hupaisesti hyrisivät ja monen Hannu Heikin sääret uunilla retkottivat. Siellä täällä haukkui heitä piski, vaan kukaan ei heitä huomannut. Joutavaa he siis noin varovasti ja vaieten kiiruhtivat kylän läpi. Mutta vaikenemaan vaativat heitä myös heidän sydämensä, jotka olivat nyt tulvillaan vakavuuden ja riemun tunteita. Pilvet kiisivät heidän ylitseen ja tähdet alkoivat kimaltaa pilvien raoista yhä suurempina katraina kunnes viimeinenkin hattara oli haihtunut ja tähdet paistoivat valtavina ja kirkkaasti siniseltä taivaalta, joka komeana kaareili heidän päänsä päällä. Synkeätuikkeiset kitupiikit jäivät selän taa kylän kolkkojen kattojen alle. Silloin pysäytti Vreneli Ulinsa ja katsoi kirkkaasti ja säteilevin silmin hänen silmiinsä ja molempien säteilevät silmät kääntyivät nyt säteilevän taivaan puoleen. Vaikenevat tähdet kuulivat heidän pyhät valansa, kuulivat nuo sanattomat pyhät ajatukset, joita onnellisen parin sydämet olivat autuaallisesti tulvillaan. Hiljaa ja sanaakaan virkkamatta kulkivat he kotia kohti pitkin tietä, jonka Jumala omin käsin oli koristanut taivaan kukkasilla, puhtaalla, saastuttamattomalla lumella.

Tärkeä häpäivä yhä lähenee. Jo olivat vanhukset muuttaneet sivurakennukseen ja täti kuuruutti talon laesta lattiaan aivan välkkyväksi ja uuden uutukaiseksi. Vreneli tosin väitti, ettei se työ näin talvella maksa vaivaa ja että se on terveydellekin vahingollista. Mutta täti ei tahtonut jättää taloa käsistään huonossa siivossa kuin mitään sikolättiä, ja ihmiset eivät saisi hänen kuoltuaan panetella; että hän on jättänyt talon siistimättä muuttaessaan sieltä pois. "Mutta monet eivät ymmärrä, ettei sitä ehdi touhuta tupapuuhiissa niin paljon kuin tahtoisi ja kuuruuttaa joka pyhäksi huoneita kuin herrasrouvat. Onhan niin paljon ulkotöitä ja paljon maata hoidettavana."

Puuseppä oli tuonut valmisteensa ja räätälit ja ompelijattaret oli saatu hikihatussa ja hengen hädässä jouduttamaan työnsä. Mutta suutari, se ei vain pannut rikkaa ristiin, eikä ottanut tullakseen. Se poika oli tottunut antamaan ihmisten odottaa. Hänen mielilauseensa oli: "Kylläpähän odottavat, kunnes ennätän." Vreneli vannoi, että viimeiset kengät hän nyt sillä suutarilla teetättää, vaikka sitten saisi ikänsä olla paljain jaloin; ja hän piti sanansa.

Häiden edellinen päivä oli Vrenelistä kuin pyhän sunnuntain aatto. Melkein vastustamattomasti sellainen päivä kiehtoo sydämen juhlaiaan tunnelmaan. Se oli Vrenelistä kuin hänen ripille pääsynsä aattoilta. Mieltäväisenä ja vakaana liikkui hän askareissaan ja liekö hän ikinään puhunut niin vähän kuin sinä päivänä. Monasti tahtoi häntä ruveta ihan itkettämään ja kuitenkin hymyili hän ystävällisesti jokaiselle, ketä tapasi. Väliin vaipui hän mietteisiinsä unohtaen kokonaan missä oli ja mitä teki. Ei hän muistanut itseään, ei mietteitään. Ja kun silloin joku tuli hänelle jotain sanomaan, niin säpsähti hän aivan kuten sikeästi unesta havahtaen, tuli yhtäkkiä kuten kuurosta kuulevaksi ja sokeasta näkeväksi, tupsahti ikäänkuin toisista maailmoista maan päälle.

Illallisella istuttaessa pamahti yhtäkkiä läheiseltä kukkulalta laukauksia ja ne paukut säikäyttivät heitä niin, että he oikein hypähtivät penkeillään. Rengit ja päivätyöläiset ne siellä paukuttivat maailman kuuluville uuden isäntäväkensä kunniaksi laukauksia. Syvä ajatus on tuossa ampumisessa ja paukuttelemisessa, paha vain, että niissä niin monasti ihmishenget joutuvat vaaraan. Ei vongahtanut ilkeitä torventoitotuksia, eikä rattaiden kauhea, kihlaparille kateellinen tahika vihamielinen jyrinä häirinnyt rauhallista iltaa. Täti antoi heille monenmoisia neuvoja ja kehoituksia, laski väliin leikkiä ja toi vihdoin lämpöisiä kenkiä ja kintaita ja mitä vain keksi suojellakseen heitä huomiselta aamukylmältä. Varhain huomisaamuna oli lähdeittävä hääretkelle. Uli tahtoi viettää häät kotipuolellaan, jossa Johannes-serkku asui. Hän sanoi, että häät tulevat siellä huokeammiksi; mutta oikeastaan ajoivat häntä sinne aivan toiset halut. Teki näet mieli näyttää kaunista morsianta ja komeita ajopelejä kotipuolelaisille.

"Niiden pitää nähdä, että minusta, hulttiosta, on tullut mies, ja minä tahdon kertoa monen hyödyksi ja onneksi, kuka minut on mieheksi kasvattanut ja millä tavoin." —

Yhtäkkiä vielä iltamyöhällä kutsui Jukka Ulin pikkutupaan luokseen ja sanoi:

"Minulla ei ole ollut tapana hyvin paljoa kehua ja imarrella. Monta sanaa minä en ole puhunut sinulle koko aikana, mutta kyllä kai sinä olet helposti nähnyt että minä olen aina ollut sinuun tyytyväinen? Enhän minä muuten olisi antanut sinulle tilaa vuokralle näin huokealla. Ainoallekaan ystävälleni en minä olisi antanut sitä näillä ehdoilla. Vävy kyllä kirjoitti minulle vielä eilen, ettei minun pitäisi antaa kaupan päällisiä niin paljoa, vaan pitäisi myödä elikot ja kilut kalut huutokaupalla. Saisin siten paljon rahaa, joka tuottaisi viiden, kuuden prosenttien koron. Mutta minä en pane tavaroitani vasaran alle ja

mitä minä kirjoitin, sen minä kirjoitin! Vaan tässä olisi nyt sinulle vielä vähän minun tyytyväisyyteni merkiksi. Ota Uli, tämä käärö, siinä on hiukan huomisiin kustannuksiin. Minä tiedän, että sinä olet säästäväinen mies etkä aja liioin joutaviin rahojasi. Mutta huomenna ei sinun pidä kitsailla ja arkailla. Hyvä on kun on tarkka, mutta hääpäivänä ei saa venytellä joka kreutzeriä; se olisi paha enne; ei käy tavallisesti hyvin, kun nuorikko palaa kotiin nälkäänsä nukutellen."

Uli kursaili ensin ja kiitti jo kaikesta saadusta eikä sanonut tahtovansa enää mitään. Mutta otti vihdoin kuitenkin lahjan vastaan, vaikkei sanonut sitä tarvitsevänsä, sillä olihan hänellä jo varattu rahoja häämenoihin. Silloin nauroi muori: "Kyllä kai niitä on, sen verran kun on, sen minä arvaan. Kyllä minä Ulin tunnen! Lienee joku taalari, mutta tuskimpa aikonet isompia särkeä."

"Niin", tuumi Uli, "kun hankkii rahansa kovalla työllä, niin kyllä sitä ajattelee, ennenkun niistä pulittaa batzinkaan. Enkä minä lainkaan ymmärrä, minkätähden yhtenä ainoana päivänä pitäisi heittää rahojaan kuin järveen. Heittää kaikki mitä on koko viikon ajalla koonnut hiellä ja vaivalla. Kyllä minä olen osannut ennen tuhlatakin. Mutta huomenna en aio säästää ja olen tuuminut, että olisi hauskaa, kun saisi entisen isännän ja emännänkin häihin. Pari kruunua tahi kuusikymmentä batzia minä antaisin mennä mielelläni." —

Silloin purskahtivat vanhukset nauramaan ja Jukkakin, ihme kyllä, nauroi:

"He he", sanoi hän, "eipä ole hätää, että joudut vararikoon, jos aina niin kitsaillet, vaikka vielä vieraitakin kutsut. Hyvä, kun paransin vähän kassaasi, muuten olisi Musta saanut nähdä nälkää ja sinä itse monta päivää olisit ollut happamillasi paljosta rahan menosta ja Vreneli kun annoit hänen kärsiä nälkää ja janoa häissä. Hyvää yötä!"

Mutta ei ollut hyvä Ulin yö. Kello kolmen aikaan aamulla aikoivat he lähteä; ei siis ollut monta tuntia lähtöön, mutta nekään eivät tahtoneet oikein kulua. Uli ei saanut unta silmiinsä: jos jotakin hän ajatteli ja piehtaroi levottomana vuoteellaan ja joka puolen minutin päästä hän katsoi kelloaan. Tuleva tärkeä tapahtuma painoi koko raskaudessaan hänen sieluaan. Ja armaat mielikuvat ne kujeilivat hänen aatoksissaan ja tuo suloisin suloinen Vreneli se loisteli hänen suljettujen luomiensa takana. Kauan ei kummitustiimasta ollut kulunut, kun hän jo nousi vuoteesta ja meni ruokkimaan ja sukimaan hevosta, jotta se olisi oikein komea. Siitä tehtävästä selvittyään meni hän kaivolle siivoamaan itseään. Silloin kietoutuvat jälleen nuo leikittelevät kädet hänen ympärilleen ja suloinen Vreneli soi taas hänelle aamutervehdyksen. Aavistuksesta oli Vreneli tullut kaivolle juuri samaan aikaan kuin Uli ja he kuhertelivat nyt kylmässä aamuilmassa kuten olisi lempeä iltatuuli suhissut. Ulin mielestä hävisi ahdistava ja painostava tunne ja ripeästi varustautui hän lähtöön. Pian oli hän valmis tulemaan tupaan kahville, jonka Vreneli oli keittänyt. Höysteiksi oli tati varustanut vielä vehnäleipää ja juustoa. Ei voinut tyttö oikein rauhassa istua pöydän ääressä, pelkäsi jotain unohtaneensa. Tarvittavat vaatteet tarkastettiin vielä kertaan ja sittenkin olivat tädin vuorikengät unehtua. Viimein oli Vreneli ihka valmiina matkatamineissa, suloisena ja ihanana. Piikatytöt, jotka uteliaisuus oli ajanut näin aikaisin levolta, katselivat ja kääntelivät häntä lampuillaan valaisten ja he olivat niin ihastuneet Vreneliin, että olivat ihan unohtaa, mitä tahroja öljy tekee ja kuinka tuli ne tahrat sytyttää. Kyllä oli vaara tarjolla Vrenelillä öljyn lähistöllä, tuprahtaa tuleen ja palaa.

Ah, noiden tyttörukkain lihallisissa sydämissä paloi vain se kaipuu, että kunpa hekin saisivat noin koreat vaatteet, jotta olisivat sitten yhtä kauniit kuin Vreneli. Kyllä hekin sitten saisivat ajaa niin pulskan pojan kanssa vihille kuin Uli.

Jo kauan ennen kello kolme lähtivät he kylmään ja kuuraiseen aamuilmaan. Omituista on, miten ihminen on iloinen ja vapaa kun pääsee kodin ahdistavasta aituksesta ja kääntää kaikellaisille huolille selkensä ja pääsee Jumalan raikkaaseen ilmaan. Avarana aukeaa maailma edessä ja sydänkin avartuu ja urhein mielin kulkee ihminen tulevaisuuteen, jonka nuori aamurisko on ruusunpunaiseksi värittänyt. Mutta kun ilta sitten tulee, niin tulee myös väsyneisiin jäseniin kaipuu päästä takaisin ahtaan kodin lepoon ja pieninkin ponnistus on vaivan vuori, jota huoaten täytyy kantaa. Ja silloin vasta alkaa himmennyt silmä loistaa, kun tuo synkeä koti taas alkaa näkyä, kun saavutaan siihen tummaiseen tupaan, jossa väsyneet jäsenet saavat levätä, jossa koti-ikävästä kipeälle sydämelle on lääke. Iloisin mielin kiisivät he sitä hetkeä kohti, jolloin heidän elämänsä liitto nyt pyhitettäisiin; iloinen luottamus itseensä ja Jumalaan oli tullut heidän sydämiinsä ja he olivat onnestaan varmat. Riemuisesti suuteli Uli tyttöstään; hän tiesi, etteivät vaiteliaat tähdet siitä lörpöttelisi. Ja hän riemuitsi Vrenelin kylmistä, aamuviiman viilentämisestä poskista, jotka kosketettaessa heti alkoivat lämmitä ja hehkua. Ne olivat kuten salaperäisen kotilieden hiillos ne posket, hiillos, joka miehen puhaltaessa heti alkaa kipenöidä ja liekehtiä. Ja Uli uskalsi sanoa, että näitä on sentään toista suudella kuin Liisan kylmiä poskia, jotka olivat hänestä aina kuin näivettyneet nauriit. Ihan pelkäsi aina nuhan tulevan, kun piti Liisaa suudella. Vreneli ei suuttunut, sanoihan vain: "Mitäs niistä menneistä, en tahdo niitä enää ajatella." — Mutta pyysi sentään, ettei Uli vain vasta koettelisikaan, ovatko toisten posket kuumemmat vai kylmemmät kuin hänen. "Jos, Jumala varjelkoon, niin kävisi, niin empä tietäisi mitä tekisin. Mutta hyvää siitä ei vain

koituisi."

Näin keskusteltaessa kalpenivat jo kimaltavat tähdet ja pujahtivat taivaansinisiin vuoteisiinsa nukkumaan ja hyvä aurinko-äiti ripusti heidän sänkyjensä eteen kimaltavasaäteiset uutimensa etteivät vain syntisten silmät voisi saastuttaa niiden puhdasta riisuutumista ja viatonta unta. Pakkanen ravisti rajummin kuurakiharoitaa kun aurinko ajoi sen tähtösten luota maan mustaan helmaan; ja taivaan rakkaudesta karkoitettuna koetti se nyt kujeilla maisella lemmellä yrittäen vallata Vreneliä ja likistää hänen lämpöistä neitserintaansa kylmillä käsivarsillaan ja hänen valkea henkäyksensä loisti jo Vrenelin kauluksen palteissa. Tyttö alkoi väristä vilusta ja pyysi Uliä lähtemään hetkeksi jonnekin lämpöiseen tupaan; hänen selkäpiitään ihan karmi, kyllä he ajoissa kuitenkin ehtisivät perille. Uli pysäytti hevosen majatalon kyltin luona ja Vreneli pakeni kylmää rakastajaansa ravintolatupaan. Siellä oli aamuisin tavallisesti ilkeä olla ja täytyi herätellä juopuneita kohmeloaan kärsimään. Mutta kun oli kylmä, niin meni kernaasti sinnekin vaikka liedessä olikin vain hiilissä kytevää lämmintä. Hevonen oli pian saatu talliin, mutta sitä vaikeampi oli saada tarjoilijatarta hereille; ei ollut mieluista siitä nousta ylös ennen selvää päivää ja näyttää kukoistavia kasvojaan muuten kuin auringon valossa. Viimein tuli se pörröpäisenä esiin ja hoippui niin että luuli hänen joka askelella retkahtavan nurin. Sittenkös hän haukkotteli ja repi suutaan ja vaivoin sai vihoviimein kysytyksi: "Mitä vieraille saisi?"

Kauan täytyi sitten odottaa ennenkun tilattu lämmitetty viini tuli; ja se oli hotkittava melkein tulikuumana ettei olisi myöhästytty matkan periltä. —

"Kahdeksan batzia jo", ajatteli Uli, kun kuuli mitä se maksoi; "batzi tallirengille, yhteensä yhdeksän. Hyvä kun Jukka vähän avitti, en tulisi viidellä kymmenelläkään tänään toimeen!"

Niin sanoen kaivoi hän taskustaan esiin Jukan antaman rahakäärön, joka oli koolta noin ison taalarin arvoinen. Bernin seudulla on näet tapana panna rahat eriarvoisiin kääröihin, jottei niitä sitten tarvitsisi käyttäessä laskea. Uli alkoi aukoa kääröä, mutta kun hän sen vihdoin sai auki, niin siinäpä olikin puhtaita viisibatsisia, viisikymmentä kappaletta kaikkiaan. Uli ihan pelästyi kun sellainen summa lupsahti hänen kouraansa ja hän hoki Vrenelle:

"Katsohan, katsohan miten paljon se Jukka pakana antoi. Kun sen olisin tiennyt, niin olisin häntä edes paremmin kiittänyt."

"Ennäätähan tuon vielä, ole vain hyvilläsi kun sait", sanoi Vreneli. "Mutta empä olisi uskonut että Jukka voi olla näin hyvä. Olisi saanut antaa minullekin. Ei se edes kysynyt, onko minulla kreutzeriäkään taskussa, vaikka kyllä tietää, että paha merkki on, jos ei morsiamena ole kolikkoakaan kukkarossa häämatkalla. Olisi voinut tuota hyvää toivoa minullekin, vaikken ikinä tarvitsisi niin pennin pyöreää." "Ka", sanoi Uli, "ota puolet tästä, yhtä hyvinhän ne on sinun kuin minunkin."

"En, Uli", vastasi Vreneli, "mitäs hullutteletkaan. Onhan minulla rahaa ja jos ei tänään olisikaan, niin saanhan sitä aina heti kun vaan pyydän ja niinkauan kun sitä on sinulla. Usko pois, minusta tulee oikein taipuisa ja hyvä vaimo jos sinä vain pysyt kelpo miehenä; mutta jos sinä yrität ruveta pitämään minua kurissa, niin etten minä saisi mitään sanoa enkä mitään pitää omanani, niin koetetaampas, kumpi kontin kantaa! Sinä et uskokaan, miten häjyksi minä voin tulla! Minä olen ikäni saanut itse pitää puoliani. Kaikki ovat aina koettaneet minua sortaa, mutta eivät päs vain ole jaksaneet. Ja kyllä minä osaan pitää puoleni. Luulen, että sinä mahtaisit minulle yhtä vähän kuin muutkin, tuskin sitäkään."

"Ei viitsitä koettaa", sanoi Uli; "kyllä sinä pian minulle valtasi näyttäisit. Sinähän kääröt kaikki ihan sormesi ympäri ilman että ne sitä edes huomaakaan. Ei viitsitä edes leikillä puhua tällaista, rakas tyttöseni! Sattuu vielä paha kuulemaan ja rupee heti koettamaan, eikö saisi jompaakumpaa meistä tekemään leikistä totta! Mummoni kertoi monasti, että täytyy olla hyvin varuillaan sanoistaan hääpäivän aamuna. Sitä enemmän varuillaan, kuta lähemmä tulee kirkkoa. Ei pidä silloin ajatella mitään muuta kuin hyvää Jumalaa ja hänen enkeleitään ja pitää ajatella, miten ne elävät keskenään rakkaudessa ja ilossa ja tuovat kadehtimatta ihmisille kaikkea hyvää. Ei pidä silloin puhua muiden kuin hyvän Jumalan kanssa ja pitää pyytää häntä pysymään luona aamuin ja illoin, kotona ja kedolla ja sydämessä ja sisälle- ja uloskäymisessä. Pyytää, että hänen enkelinsä vartioisivat meitä alati etteivät pahat henget saisi meissä valtaa ja eroittaisi meitä toinen toisistamme. Monasti sanoi mummo, että kyllä hän jo oli pelännyt, kun ne isä ja äiti olivat naureskelleet keskenään ja riidelleet leikillä ja puhuneet maallisista asioista. Eikä ollutkaan kulunut pitkää aikaa, niin jo tulivat pahat henget, molemmat kuolivat aikaisin maailmasta ja me jäimme armottomiksi ja ihmisten vastuiksi ja alttiiksi turmelukselle, jos ei hyvä Jumala olisi meitä ihmeellisesti armahtanut. Kiitos hänelle armostaan. Mutta mummon sanoja en minä ikinä unohda ja kuta lähemmäksi nyt tulemme kirkkoa, sitä vakavammaksi käy minun sydämeni. On melkein kuin kuolema meitä uhkasi, eikä kuitenkaan tunnu siltä. Silloinhan sitä myös lähenee sellaista porttia, josta ei tiedä mitä sen takana on: autuusko vai helvetti. Ja vaikka luuleekin tietävänsä, kumpaanko joutuu, helvettiinkö vai taivaaseen, niin ei kuitenkaan tiedä, millaisia ne helvetti ja taivas oikeastaan ovat, ne ovat kai ihan toisellaisia kuin mitä luulee: taivas paljon suloisempi ja helvetti paljon katkerampi. Sydämeni pampallee yhä kiivaammin, ihan hävettää, mutta

enhän voi pelkoani salata."

"Minun vanhempani eivät olleet vihillä", sanoi Vreneli, "ja minä saan kärsiä heidän rikoksestaan. Vielä heidän molempain eläessä olin minä jo armoton, hylätty orpoparka ja pahat henget ovat tahtoneet usein minua pauloihinsa. Mutta minulla on ollut suojelijakin. Ehkäpä jumalinen mummo on rukoillut minunkin puolestani ja suojellut ja varjellut minua Jumalan tahdosta. En minä, Uli, tahdo kujeilla. En minä tahtoisi, että orpolapset saisivat kärsiä meidän rikoksistamme. Ja ehkäpä Jumala antaa meidän vanhemmillemme heidän syntinsä anteeksi meidän tähtemme, jos me vain olemme oikein jumalisia ja ohjaamme puolestamme lapsiamme Herran tykö. Ei, Uli, älä luule että minä vain kujeilen. Minun mieleni on nyt hyvinkin vakava; mutta minä olen niin tottunut kujeilemaan ja minun on täytynyt usein leikillä salata ihmisiltä sydämeni salaiset kivut. Olen nauramalla aina tukeuttanut itkuni, etteivät muut minulle olisi nauraneet. Emmekä me rupea riitelemään käskijävallasta, Jumala varjelkoon. Minä olen antanut itseni sinun halttuusi ja minä tahdon sinua myös totella, kun vain sinä rakastat minua. Ja koetan olla sellainen, että sinä voit aina rakastaa minua. En minä tahdo olla äkäpussi ja paha vaimo. Eipä siltä, etten minä pitäisi puolianikin, jos sinä rupeisit minua kiusaamaan kuten orjaa ikääni. Ja minä voisin olla oikea pahahenki, mitäs minä muuta voisinkaan, Jumala paratkoon. Mutta ethän sinä ole paha minulle? Ja sen puolesta, joka minua rakastaa, menen minä vaikka tuleen, sen sinä tiedät, Uli. Menisin vaikka hetipaikalla. Kuule, minä lupaan jo tässä, ihan hyvän Jumalan kuullen, että minä tahdon aina pitää Jumalaa silmäini edessä ja rukoilla sinun kanssasi häntä aina kun sinä vain tahdot. Mutta älä pahastu, jos minä joskus naurankin ja laulan ja hyppelehdin. Usko pois, monasti minä olen ajatellut yhtäkin vanhaa eukkoa, joka minua torui kerran kun minä muka aina nauran ja hyppelehdin ja olen huikenteleva. Mutta en minä huomaa olevani koskaan niin hurskas kuin silloin, kun olen iloisella tuulella; minun tekisi mieli ihan vuorille hypähdellä ja likistää hyvää Jumalaa kaulasta tai ihan kuolla jonkun puolesta ja tehdä kaikille ihmisille hyvää."

"Jumala varjelkoon", sanoi Uli, "nauru ja iloinen mielihän minusta onkin oikein hauskaa; mutta katsos, tuolla on jo tapuli, ja siksi minulle tuli mieleen ne mummon sanat ja minä ajattelin, että kun ei sovi nauraa ja kujeilla ehtoolliselle mennessäänkään, niin ei sovi muulloinkaan kun lähenee Jumalaa. Täytyy ajatella vain Jumalaa ja rukoilla häneltä voimaa, että jaksaisi pitää Jumalalle tekemänsä lupaukset. — Katsos, mikä kyyhkysparvi tuolta lentää vastaamme! Ja katsos, noita kahta valkeaa kyyhkystä, alimaisia, jotka lentävät yhdessä, ne ovat hyvä enne rauhasta ja sovitetta. Minusta melkein tuntuu kuten hyvä Jumala olisi lähettänyt ne meille tunnustähdiksi siitä, että meille käy hyvin. Eikös sinustakin?"

Ja Vreneli puristi Ulin kättä ja äänettöminä ja hartain mielin ajelivat he kylään ja odottivat pian ravintolan luona tallirenkä, joka nyt tarttui hevosen suitsiin sanoen: "On melko kylmä tänään."

Se ravintola oli noita oivallisia vanhankansan ravintoloita, joissa omistajat eivät muuttelehdi joka vuosi, vaan jotka kulkevat polvi polvelta perintönä suvussa. Isäntäväki istui juuri kahvilla kun kihlattu pari tuli sisään, ja he tunsivat kohta Ulin. Siinäkö nyt ystävällisesti lyötiin kättä ja parin täytyi ihan väkipakolla istuutua heidän kanssaan kahville. "Ei pidä kursailla", sanottiin, "sehän on valmista ja kyllä näin aamukylmässä kuppi kuumaa virkistää." — Vreneli oli hämillään: hänestä oli sopimatonta istua tänne pöydän ääreen kuin kotonaan. Mutta ravintolan emäntä ei antanut perään ja Vrenelin täytyi istuutua; sitten katseli hän tyttöä hyvin tarkkaavaisesti ja alkoi kehua:

"Kylläpä Uli on saanut kauniin vaimon; pitkiin aikoihin ei täällä ole nähty pulskempaa morsianta. Minusta on hauskaa että sinä menestyt niin hyvin. Me olimme kaikki niin pahoillamme, kun sinä läksit vieraalle seudulle. Ainahan sitä on hyvillään, kun ihmiset menestyvät. Vaikka onhan niitä sellaisiakin ihmisiä, jotka eivät sallisi toisille mitään hyvää; mutta, eihän niitä paljoa ole." —

"Jokohan rovasti lie ylhäällä?" kysyi Uli; "minun olisi vielä käytävä hänen luonaan."

"Kyllä kai", vastattiin, "on kai se jo ylhäällä, etenkin näin perjantaina, jolloin käy paljon väkeä. Eihän se tosin mikä aamukukko ole, se makailee mielellään, mutta vanhahan se jo onkin eikä ole ihmekään jos se ei enää jaksa. Mutta viime talvena sillä oli sellainen sijainen, joka ei ennen kello kahdeksaa aamulla päättään nostanut ja kaikki harmittelivat aina, kun sen ukon täytyi pitää niin laiskaa sijaista". — Sitten kysyi Uli:

"Mitenkäs se on tapana, pitääköhän minun viedä Vrenelikin heti mukaan?"

"Ei", vastattiin. "Ei ne morsiamia tavallisesti vie. Monet kyllä menevät sitten yhdessä kirjaa hakemaan. Mutta jos kainostelevat tai ehkä pelkäävät että papilla on aihetta heitä jostain moittia, niin palaavat nuorikot heti ravintolaan ja sulhanen jää yksin pappilaan."

Vreneli kieltäytyi tulemasta mukaan. Uli pyysi sitten ravintolan väkeä lähettämään sanan hänen entiselle isännälleen, että hän tulisi emäntineen häihin ja nousi sitten ylös ja lähti rovestin luo.

Tuossa pulskassa puvussa ja hämärässä tuvassa ei rovasti häntä ensin tahtonut tuntea, mutta sitten

hän ihastui kovasti.

"Minä olen kuullut", sanoi hän, "että sinä olet nyt oikealla tiellä ja että sinä saat komean vuokratalon ja hyvän vaimon ja että sinulla on säästössä vahvasti rahaa. On niin hauska, kun saan siunata avioliiton, josta uskaltaa toivoa, että se on Herrasta. Mitäpä nyt säästöistäsi, eihän se ole pääasia. Mutta sinulla ei olisi säästöjä eikä sinua olisi uskottu niin paljon päälle, jos et sinä olisi hurskas ja kunnon mieskin. Ja siitähän minä vasta oikein olen hyvilläni. Maailmallisuus ja oikea hengellisyys ovat läheisempiä toisilleen kuin ihmiset ylimalkaan luulevatkaan. Ihmiset luulevat, että jos aikoo tulla hyvin toimeen maailmassa, niin on parasta panna ristillisyyttä ajoissa hyllylle. Mutta ihan päin vastoin on asia. Ja siksi juuri saavatkin ihmiset valittaa vaivojaan ja heidän elämänsä on kuin viholaispehkon repimistä. Ajatteleppas vain, olisiko sinullakaan nyt hyvä olla, jos olisit se entinen ihmisten halveksima hulltio? Minkälainenhan hääpäivä sinullakin nyt olisi. Ajatteleppas, minkälaisenhan olisit saanut vaimon, miten suuret onnentoiveesi olisivat ja mitähän ihmiset sanoisivat teidän vihille mennessänne. Ja vertaa sitten, millaista sinulla on tänään! Kyllä näet silloin suuren eroituksen! — Vai ajatteletko, että tässä oli ohjaajana vain sokea onni, niin sanottu sattuma? Ihmiset sanovat aina: minulla on niin huono onni, en minä mahda sille mitään! Mitäs sinä sanot, Uli? Ainoastaanko onni? Potkisiko sinua tällainen onni, jos olisit hulltio? Mutta sepä se onkin onnetonta, että ihmiset aina tahtovat rikastua onnen ja sattuman avulla, eivätkä hurskaalla elämällä, jota Jumala siunaa. Ihan paraiksi on sellaisille onnenonkijoille, että onni heidät viimein potkii luotaan pois. Oppivatpahan sitten ymmärtämään, ettei onni potki mitään, vaan Jumala se siunaa."

"Niin, herra rovasti", sanoi Uli, "ette voi arvata miten paljon parempi minulla nyt on olla kuin silloin, kun minä olin kelvottomista kelvottomin ja maantien heittiö. Mutta kyllä siinä onnikin vähän potki. Sillä jos minä en olisi joutunut niin hyvälle isännälle, ei minusta olisi tullut miestä eikä mitään."

"Uli, Uli", sanoi pappi, "onniko potki, vai Jumalanko sallima?"

"Samahan se, minun mielestäni", vastasi Uli.

"Niin", sanoi rovasti, "se on sama, mutta samantekevää se ei ole, kuten sanotaan, ja siinäpä se onkin ero. Kun onnea etsitään, ei ajatella ja kiitetä Jumalaa, eikä etsitä hänen armoaan; vaan etsitään onnea maailmalta ja maailmasta. Se joka puhuu Jumalan sallimasta, ajattelee Jumalaa ja kiittää häntä ja koettaa täyttää hänen tahtonsa ja huomaa hänen ohjaavan kaikkea. Hän ei tunne onnea eikä onnettomuutta, vaan ainoastaan Jumalan hyvän johdon, joka tahtoo ohjata hänet autuuteen. Eri puhutavat ovat erilaisten mielentilain ja eri elämäntilain ilmauksia. Siksi onkin niin suuri ero eri sanontatavoilla ja siksi tulee pitää tarkkaa vaaria siitä, mitä sanoja puheessaan käyttää. Ja vaikei tarkoitakaan juuri sitä, mitä sanoo, niin tulee ihminen kuitenkin, jos hän puhuu pelkästään onnesta, aina joko kevytmieliseksi tai synkeäksi. Mutta kun puhuu Jumalan sallimasta, niin herättää jo se sana sielussamme luottamusta ja suuntaa silmämme Jumalan puoleen."

"No sillä tavoin, herra rovasti, voitte olla oikeassa", sanoi Uli, "ja kyllähän minä sen painan mieleeni."

"Tulet kai sinä vaimosi kanssa jumalanpalveluksen jälkeen luokseni?"

"Tulen toki, jos tahdotte", sanoi Uli; "mutta ehkä me häiritsemme työtänne."

"Sitä ei häiritse kukaan", vastasi rovasti, "sillä sellaiset tilaisuudet ne juuri ovatkin minun työtäni ja virkaani, ja sitä paitse minä oikein iloitsen, kun saan vakavilla hetkillä puhua vakavia sanoja sellaisille sydämille, joiden uskon olevan hedelmällistä maata sanoilleni. Papin sanat sellaisilta hetkiltä pysyvät usein kauankin mielessä."

Sillä välin oli Vreneli pannut jalkaansa pyhäkengät ja pukeutunut kauniiseen kaapuun ja ravintolan emäntä oli itse kiinnittänyt hänen päähänsä seppeleen. "Se on Langentalin kuosia", sanoi hän. "Mutta olkoonpa mitä kuosia tahansa, kyllä se sinulle vain sopii", jatkoi hän. "Mutta kun ne tulevat tänne sellaisella mahalla, että maha on jo tuvan perällä, kun pää on vasta ovella ja pyytävät minua panemaan seppelettä päähänsä, niin ihan minun kynsiäni aina kutittaa. Tekisi mieli tarttua lettiin ja repiä niin viettävästi, eikä panna heille seppeltä päähän. Se on hävytöntä, että lutkat ajelevat seppele päällä pitkin maanteitä ja kupu ulottuu jalkapeiton yli aina hevosen lautasille. Niiden ei pitäisi saada koskeakaan seppeleeseen; ihanhan ne sitä vain häpäisevät. Mutta ne sanovat vain, että eivät ne herrat sellaisista välitä, ne pitävät enemmän komeista kuvuista kuin seppeleistä, muka pahamaineisista enemmän kuin kunnon työistä. Kuka hänen nyt oikein tiennee; en ole käynyt Bernissä sen jälkeen kuin tulini Itävallasta; mutta sellaisia ne herrat vaan kuuluvat olevan. Miten hän nyt lienee, en tiedä, enkä tietää välitäkään; mitäs minä herroista? Oikein inhottaa, kun niitä tulee meille. Ne ovat niin ylpeitä, ettei niille uskalla sanoa edes Jumalan terveeksi. Ja jos tahtoisivat antaa kättä, niin eivät huoli tai eivät ota edes hanskaa kädestä: pelkäävät kai, että sekin likaantuu."

Kellot alkoivat silloin soida, ja jyskiä alkoi Vrenelin sydän, hän ihan kylpi kyynelissä. Ravintolan

emäntä toi Hokmannin roppia ja hankasi hänen ohimoitaan ja sanoi:

"Älä nyt ole milläsikään tyttö kulta, kaikkienhan meidän täytyy se sietää. Mutta lähde nyt jo Jumalan nimessä, se herra ei odottele kauan tällaisina työpäivinä, se on sangen pikainen hommissaan."

Uli tarttui Vrenelin käteen ja kulki nyt hänen kanssaan kirkolle; juhlallisesti kajahtelivat juhlalliset säveleet heidän sydämissään, sillä kellonsoittaja moukutti nyt kelloa oikein kuntoon ja läppä löi laidasta laitaan eikä vain toiseen kylkeen eikä sävel liikannut ja vaivaisesta rämisyt. Kun he tulivat kirkkotarhaan, lapioi siellä haudankaivaja paraillaan hautaa ja hiljaista oli hänen lähistöllään: eivätpä *sillä* hautausmaalla lampaat ja vuohet käyneet tarpeellaan ihmisten viimeisillä leposijoilla. Vrenelin valtasi yhtäkkiä vastustamaton haikeus. Haudankaivajan pelottava näky ja haudan kaivaminen toivat mieleen synkeitä ajatuksia.

"Tämä on paha enne", kuiskasi hän, "toiselle meistä kaivetaan hautaa."

Kirkon edessä seisoivat väkeä, jotka toivat lasta kastettavaksi. Kummi seisoivat siinä lapsi sylissä.

"Tämä on sellainen enne, että toinen meistä saa lapsen", kuiskasi Uli Vreneliä lohdutellen.

"Niin, että kuolen lapsivuoteeseen", vastasi Vreneli; "joudun onnesta kolkkaan hautaan."

"Mutta muistahan", sanoi Uli, "että hyvä Jumala meitä kaitsee ja ettei meidän tule olla epäuskoisia, vaan uskovaisia. Kyllähän kerran meillekin hauta avataan; mutta empä ole vielä kuullut puhuttavan, että haudan kaivaminen ennustaa sen näkijöille kuolemaa. Paljonhan niitä on sen näkijöitä ja jos kaikki heti kuolla kupsahtaisivat, niin kylläpä ihmisiä sitten kuolisi kuin karpäsiä."

"Anteeksi", sanoi Vreneli; "mutta kuta tärkeämpi hetki on, sitä enemmän ihmisrukka pelkää ja tahtoo tietää, millainen on loppu. Ja hän pitää enteenä kaikkea mikä tielle sattuu, pahana tai hyvänä. Muistathan mitä sinäkin puhuit niistä kyyhkysistä, kun tulimme kylään?"

Silloin puristi Uli morsiamensa kättä ja sanoi: "Oikeassa olet; uskaltakaamme vain Jumalaan ja älkäämme murehtiko. Hänen tekonsa ovat hyvät, antoi hän tai otti."

He astuivat kirkkoon ja hiljaa, vitkaillen lähtivät toinen vasemmalle, toinen oikealle puolelle ja katselivat sitten miten lapsukaista otettiin Herran liittoon. Ja he ajattelivat, että suloista olisi antaa tuollainen pieni, heikko kytös ruumiineen, sieluineen Vapahtajan holhottavaksi. Millainen helppoituksen huokaus vanhemmilta päässeekään, kun he kasteen kautta tulevat varmoiksi siitä että Herra on heidän kanssaan ja ruokkii heidän lastaan hengellään kuten äiti sitä ravitsee maidollaan. He yhtyivät aivan hartaasti toisten rukoukseen ja ajattelivat: Mitenhän vakavalta tuntuisi, jos heidänkin täytyisi kasteen todistajina luvata koettaa ohjata lasta Herran luokse. — Tavanmukaista kasterukousta he eivät kuulleet, sillä nyt lähenei heidän tärkeä ja vakava hetkensä. Kun pappi astui esiin kastemaljan takaa, niin Uli nouti Vrenelin ja he tulivat nyt vihkipallin luo, rupesivat polvilleen ja koko toimituksen ajan he sitten pitivät toisiaan lujasti kädestä kiinni ja kaikesta sielustaan ja kaikesta mielestään ja kaikista voimistaan he rukoilivat ja kiittivät ja ylistivät Herraa kuten sanoissa käskettiin. Ja paljon enemmänkin he ylistivät, sillä kiitosta tulvehtivat heidän uskolliset sydämensä. Ja ylös noustuaan oli heistä sitten niin turvallista ja mukavaa olla. Molemmista tuntui, kuten he nyt olisivat saaneet koko elämäkseen aarteen, joka tekee heidät onnellisiksi ja jota heiltä ei kukaan voi riistää ja houkutella pois ja jonka kanssa he ovat yhtä aina ja ijankaikkisesti.

Ulkona pyysi Uli vaimokultaansa tulemaan papin luo hakemaan todistusta. Häpeillään tenäsi Vreneli vastaan, sanoi verukkeiksi sen, ettei hän tunne rovastia, eihän se ole tarpeellista j.n.e. Kuitenkin lähti hän rovastin luo eikä arkana kuin varas yöllä, vaan nyt kuin onnellinen vaimo kunniallisen miehen rinnalla ainakin. Vreneli osasi hillitä mielenliikutustaan.

Ystävällisesti otti hänet rovasti vastaan, tuo kunnianarvoisa, pitkä, laiha herra. Ja tuskimpa kukaan osasi niinkuin hän yhdistää vakavuutta lempeään käytökseen ja siksipä sydämet hänelle aukenivatkin kuin taikasauvan kosketuksella.

Katseltuaan Vreneliä hetken, kysyi hän: "Mitäs arvelet Uli, onnen potkustako vai Jumalan sallimasta sinä sait tuollaisen vaimon?"

"Herra rovasti", sanoi Uli, "oikeassa olette, Jumalan sallimana minä sitä pidän."

"Entäs sinä sitten nuorikko, mitä sinä arvelet?" "Minä arvelen, että hyvä Jumalahan meidät sääsi yhteen."

"Niin minäkin", sanoi pappi, "se oli Jumalan tahto; älkää sitä unohtako. Ja miksi on hän Teidät säätänyt yhteen? Että te toinen toisenne onnellisiksi tekisitte; mutta ei ainoastaan täällä, vaan myös

siellä — ja sitä älkää unohtako! Avioliitto on Jumalan pyhäkkö maailmassa. Siinä tulee ihmisten pyhittäytyä ja puhdistautua taivasta varten. Te olette hyviä ihmisiä ja hurskaita, kelpo ihmisiä. Mutta vikanne teillä kummallakin on. Yhden tunnen minä sinussakin, Uli. Se ja se tavoittelee sinua jo yhä ahnaammin ja ahnaammin. Ja se on ahnaus. Sinullakin, Vreneli, lienevät omat vikasi vaikken niitä tunne. Nämä viat tunkeutuvat esiin vähitellen ja kun miehen vika ensin alkaa tunkeutua esiin, niin huomaa sen ensin vaimo. Ja sinä Uli, näet sen vian kuvastuvan silloin vaimosi kasvoilla. Ja Vrenelin viat huomaat jälleen sinä Uli, ja hän huomaa ne sinun kasvoistasi. Teistä tulee siten toisillenne peilit. Ja tästä peilistä, Uli, sinun tulee nähdä vikasi ja koettaa luopua niistä rakkaudesta vaimoosi. Sillä vaimohan niistä pahimmin kärsii. Ja sinun, vaimo, tulee häntä vakaasti auttaa siinä puhdistumisessa ja myös tunnustaa omat vikasi ja koettaa niistä päästä hänen vuokseen. Ja hän koettaa taas vuorostaan sinua auttaa. Ja kun tämänkaltainen työ rakkaudessa rupee tulemaan liian raskaaksi, niin lahjoittaa Jumala teille lapsia, yhden toisensa jälkeen, ja niistä on jokainen enkeli, joka on lähetetty auttamaan ja pyhittämään teitä. Jokainen niistä opettaa teitä yhä selvemmin suhtautumaan oikein Jumalaan ja valmistamaan lapsenne hänelle pyhäksi ja mieluiseksi uhriksi. Ja kuta kiinteämmin te näin elätte yhdessä, sitä onnellisemmiksi te tulette taivaassa ja maan päällä. Sillä uskokaa pois, oikeaan maalliseen ja taivaalliseen onneen tullaan aivan yhtä ja samaa tietä pitkin. Uskokaa minua, hyvä Jumala on säättänyt teidät yhteen sitä varten, että te auttaisitte toisianne pääsemään taivaaseen, että te olisitte toisillenne tuki ja sauva sillä kaidalla, vaikealla tiellä, joka ijankaikkiseen elämään vie ja helpottaisitte, tasoittaisitte, keventäisitte rakkauden lempeällä kärsivällisyydellä sitä tietä, sillä se on vaikea ja orjantappurainen tie! Ja kun raskaat päivät tulevat ja viat milloin toisessa, milloin molemmissa tahtovat puskea esiin, niin älkää ajatelko onnettomuutta, älkää ajatelko että olette onnettomia, vaan ajatelkaa vaan hyvää Jumalaa, joka on jo ennenkun maa ja maailma luotiin kaikki nämä viat tietänyt ja säättänyt teidät yhteen juuri sen vuoksi, että te parantaisitte toisianne ja auttaisitte toinen toistanne puhdistumaan vioistanne. Se on teidän yhdyselämäne tarkoitus ja määrä. Ja kuten Vapahtaja lähetettiin maailmaan rakkaudesta ja naulittiin ristiin rakkaudesta, niin tulee teissäkin rakkauden vaikuttaa. Se voima on väkevämpi kaikkia muita ja se parantaa ja tekee terveeksi. Sadatellen ja haukkuen, uhaten ja pieksäen te toinen toistanne vain sortaisitte, mutta ette parantuisi Jumalalle soveliaiksi. Kuta häjymmäksi toinen tulee, sitä häjymmäksi tavallisesti toinenkin rupee ja niin lykkäävät he toinen toistaan yhä helvettiin päin. Älkää siis unohtako, että Jumala on teidät säättänyt yhteen ja vaatii teiltä kummaltakin toista takaisin. 'Mies, missä on sinun vaimosi sielu?' sanoo Hän silloin. 'Vaimo, missä on sinun miehesi sielu?' sanoo Hän myös. Olkaa siis valmiit yhdestä suusta hänelle vastaamaan: 'Herra, täällähän me ollaan molemmat, ja ollaan oikealla puolellasi.' Nuorikko, anna nyt anteeksi, että minä puhuin sinulle näin vakavasti tänä aamuna. Mutta parempihan on puhua ajoissa, kuin sitten jos Uli kuolisi ja jos luultaisiin hänen joutuneen kadotukseen sinun tähtesi. Parempi on puhua Ulillekin nyt kuin ehkä liian myöhään, sitten kun hän olisi saattanut sinut murheella multaan, jota minä en kuitenkaan teistä usko, sillä minusta tuntuu siltä, että teistä koituu tosiaan sekä Jumalalle että ihmisille iloa."

Kun Vreneli kuuli kuolemasta puhuttavan, niin tunkeutuivat vedet hänen silmiinsä ja hän puhui vapisevin äänin:

"Voi, herra kirkkoherra, mitäs te nyt anteeksi antamisesta! Tuhannen tuhannet kiitokset vain kauniista sanoistanne, minä koetan niitä aina muistaa. Me olisimme oikein hyvillämme, kun Te joskus kävisitte meidän puolessa ja tulisitte meille, jotta näkisitte, millaisia hedelmiä Teidän sananne kantavat. Jotta näkisitte, että me emme ole niitä unohtaneet."

Rovasti tuumi, että hän kyllä käy ihan varmaan, jos sattuu niille seutuville, mikä muuten on hyvin mahdollista. "Minä pidän teitä aivan kuin omina seurakuntalaisinani, vaikkette te minun seurakuntaani olekaan. Ja uskokaa pois: kukaan ei ole niin hyvillään kuin minä, jos te menestytte ja tulette onnellisiksi. Ja jos minä voin jotenkin teitä auttaa, niin tulkaa vain minun luokseni, minä koetan tehdä parastani oli asia mikä tahansa. Minä tuen teitä oikein ilolla."

Sitten he hyvästelivät ja kaikki kolme, he olivat nyt oikein hyvällä ja kirkkaalla mielellä. He olivat lämmittäneet ja raikastaneet toisiaan ja jokaisen ihmisenhän tulisi aina seurustelullaan toisia lämmittämään ja raikastaa. Ihanapa silloin olisi elää ihanassa maailmassa.

"Sehän oli oikein ystävällinen mies", tuumi Vreneli mennessään; "se on niin vakaisa ja tarkoittaa kuitenkin hyvää; sen sanoja kuuntelisi vaikka koko päivän, ei tulisi aika pitkäksi."

Kun he palasivat ravintolaan, eivät vieraat vielä olleet tulleet, mutta jo oli lähetetty sana, että Johannes tulee pian, vaan hänen vaimolleen ei oikein nyt, sovi tulla. Silloin sanoi Vreneli:

"Mene sinä Uli nyt niitä hakemaan; ja mene hevosella, eihän tästä ole pitkää matkaa; kun ajat kovasti, niin puolen tunnin päästä ehdit takaisin."

"En minä oikeastaan kiusaisi hevosta nyt, sillä on tänään muutenkin paljon juostavaa", vastasi Uli.

"No kyllähän ravintoloitsija antaa hevosen, eihän tästä ole pitkää matkaa."

Niin tehtiinkin ja hyvä tuli. Johannes ei ollut vielä valmis lähtemään ja emäntä epäröi: "Mitähän ihmiset arvelevat kun minä näin arkena menen istumaan ravintolaan vaikka en ole, vielä kummikaan?"

Sinun olisi pitänyt tulla vaimoinesi meille, eikä ruveta kustantelemaan ravintolakekkereitä. Olisittehan te meilläkin saaneet ruokaa ja juomaa."

"Kyllähän minä sen tiedän", sanoi Uli, "mutta hävytöntähän olisi ollut tuppautua tänne ja matkakin on niin pitkä ja meidän on vielä tänään palattava kotiin. Työtä on nykyään ihan korviin saakka. Mutta tulkaahan nyt toki, minä olisin niin pahoillani jos ette tulisi. Luulisin, että te häpeette meitä."

"Johan nyt hulluttelet, Uli" sanoi emäntä, "tiedäthän sinä miten me sinua pidämme arvossa. Eipä pitäisi nyt tulla kiusallakaan, kun ajattelet minusta niin pahaa." —

Kuitenkin varustautui muori lähtemään, mutta ei tahtonut antaa tyttärensä tulla mukaan, vaikka Uli miten tahtoi. "Mitäs kissat kirkossa tekee", sanoi hän, "jopas nyt jotain! Sopimatonta on yksin minunkin tulla. Älä ole milläsikään Uli, kyllä sinä rahasi vielä tarvitset, — taloudessa on menoja mahdottomia."

Kaivaten oli Vreneli odottanut ja tähyillyt heitä ravintolan nurkalla. Ohikulkijat kaikki katselivat häntä ja tuumivat:

"Kenenkä se on tuo morsian? Niin pulskaa tyttöä en ole nähnyt pitkään aikaan."

Ja koko kylässä alettiin huhuta kauniista morsiamesta ja kuka vain ajalta ehti tai tekosyyksi keksi, lähti nyt kävelemään ravintolaan päin.

Viimein tulla hurautti Uli kuskattavineen ja Vreneli otti heitä ystävällisesti vastaan. "Vai on sinusta nyt tullut emäntä", huusi Johanneksen vaimo, "onneksi olkoon", ja lykkäsi Vrenelille lihavaa, pyöreää kättään. "Johan minä ajattelin, että pari siitä tulee. Te sovitte kuin luodut yhteen."

"Niin, mutta ei siitä silloin vielä ollut ituakaan. Vasta kotiin mennessähän ne alkoivat minua kiusata. Ja kai tekin olitte siinä juonessa", sanoi Vreneli kääntyen nyt Johanneksen puoleen ja antaen hänelle kättä. "Mutta odottakaas, kyllä minä vielä näytän Teille, vai juonittelette te minun selkäni takana. Kyllä olette koko kelmi! Tehkääpäs vasta niin, kyllä maksan teille samalla mitalla! Ruvetaanpas mekin punomaan juonia teidän selkänne takana."

Johannes piti puoliaan ja Vreneli vastasi hänelle kujeilevan taidokkaasti. Kun Vreneli sitten meni hetkeksi sisään, sanoi emäntä:

"Uli, ompas sinulla sieväkäyttöksinen vaimo; se osaa puhella paremmin kuin moni herrasrouva. Ja mikä on parasta: se osaa tehdä hyvin työtä. Se ei ole tavallista se. Hoitele hyvin sitä, sellaista et vasta saa!"

Silloin alkoi Uli vedet silmissä Vreneliä kehua ja kehui kunnes Vreneli tuli takaisin. Hänen tullessaan katkesi puhe yhtäkkiä ja Vreneli vilkui kujeillen milloin yhteen, milloin toiseen ja sanoi:

"Vai jo te taas puhuitte selän takana minusta, siksipä se vasen korva niin tillittikin. Mutta varokaapas itseänne! Uli, miksi rupeat sinäkin heti minua panettelemaan, kun vähänkin käännän selkääni?" "Vai panetteli se sinua", sanoi emäntä, "kun päin vastoin kehui; mutta minä sanoinkin sille, että hoitakoonkin sinua hyvin, sinun laistasi ei se vasta saa. Niin, kun ne miehet aina tietäisivät, millaisen uuden vaimon usein saavat, niin ne hoitelisivat ensimmäistä paremmin. Eipä siltä, että minulla olisi mitään valittamista. Minun ukkoni on minulle hyvä ja kelvollinen, häntä parempaa en saa. Ja se antaa minulle aina mitä vain tarvitsen. Mutta ajattelin monia muita."

"Hyvä kun käänsit heti puheesi tälle tolalle, aion jo karata kiinni", sanoi Johannes. "Oikeassa olet, paha on monasti olla vaimoilla, mutta paha on miehilläkin, riippuen siitä tiedetäänkö ja uskotaanko, että elää se taivaassa Jumalakin. Missä usko puuttuu, siellä on piru isäntänä."

Sitten kutsuttiin heitä takatupaan. Siellä odotti pöydällä keitto, mitta viiniä ja pieni kannu suloista teetä. Ravintolan emäntä sanoi: "Minä tässä tuumin ja laitoin teetä nyt jo, juokoon nyt ketä haluttaa. Toiset pitävät teestä, toiset ei." —

Rakastettavan taidokkaasti emännöi Vreneli, kaatoi laseihin ja tarjoili, kehoitti juomaan. Kaikista oli nyt oikein hupaisaa ja kodikasta olla. Uli rupesi puheisiin isännän kanssa ja kyseli jos jotakin; mitenkähän se karjatalous olisi järjestettävä; mitä Johanneksen mielestä olisi edullisinta kylvää sinne ja sinne. Mihin aikaan olisi sitä ja sitä kylvettävä; mihinkähän se ja se maaperä olisi kelvollista? Johannes neuvoi isällisesti ja teki taas puolestaan kysymyksiä ja Uli vastaili kokemuksensa mukaan. Eukkoväki

ensin vain kuunteli, mutta sitten paisui Vrenelinkin sydän kysymysten paljoudesta ja hän pyyteli nyt neuvoa emännältä sataankin sellaiseen seikkaan, jotka emäntäihmisen pitää varsin visusti tuntea. Kertoi, miten hän ennen oli tehnyt sitä ja sitä, mutta eiköhän nyt olisi parempi tehdä se jollain toisella tavalla. Ilolla ilmaisi emäntä salaisuuksiaan, vaikka sanoikin usein:

"Kyllä taidat ymmärtää sen asian paremmin kuin minä. Minun pitää kanssa koetella sinun tapaasi."

Kodikas ja tuttavallinen seurustelu houkutteli seuraan kuuntelemaan ravintolan isännänkin emäntineen ja älykkäitä ihmisiä kun olivat, neuvoivat ja harkitsivat he parhaansa mukaan yhtä ja toista, miten olisi edullisinta sitä ja sitä tehdä. Ja he iloitsivat monesta kuulemastaan tiedosta. Ja kuta enemmän Vreneli ja Uli saivat neuvoja, sitä kiihkeämmin he näyttivät haluavan uutta vain ja sitä nöyremmin he kuuntelivat vanhusten kokemuksia ja painoivat ne tarkasti mieleensä. Eipä niitä mieliä turhuuksien muistelemisen painanut.

Iltapäivä kului loppuun ennenkun älyttiinkään. Yhtäkkiä valautti aurinko kultaisen heiasteensa huoneeseen ja kirkasti sen paisteellaan. He ihan säpsähtivät tuota väkevää leimua, luulivat tulipalon syttyneen. "Älkää pelästykö", sanoi emäntä, "aurinkohan se vain on. Se aina keväällä paistaa tänne mailleen mennessä."

"Herranen aika, niin myöhäkö nyt jo on?" sanoi Vreneli; "meidän täytyy lähteä, Uli."

"Eihän nyt ole vielä mitään kiirettä", sanoi ravintolan emäntä, "kuu nousee jo ennen pimeää."

"Kylläpä tämä iltapäivä kului!" sanoi Johanneksen emäntä! "Mihinkähän sitä joutuisi, jos aika aina olisi näin lyhyt."

"Niin minustakin", sanoi ravintolan emäntä. "Nämä ovatkin toisellaiset häät kuin tavallisesti, joissa ei ikävissä osata muuta kuin juopotella ja lyödä korttia. Ne ovat niin pitkäveteistä väkeä, että on hyvillään kun ne menevät matkaansa. Ja kun näkee pojan, joka ei häissään osaa muuta kuin kiroilla ja hosua lainatulla piipullaan, hosua kuin tavottelisi karistaa kuuta taivaalta, niin tekisi mieli antaa sitä korville ja antaa niin että kyllä pöyhkääpä menisi paikoilleen ja rupeisi puhumaan ihmisiksi kuten muutkin."

Mutta Bodenbauerin emäntä antoi Vrenelille kättä ja sanoi:

"Minä totisesti sinuun ihan mielistyin ja sinun täytyy luvata käydä pian meillä, muuten en laske sinua nyt menemään."

"Käyn minä, käyn toki", sanoi Vreneli, "kun vain ennätän. Minäkin olen puhunut Teille ihan kuin omalle äidilleni. Jos asuttaisi lähempänä, niin kävisin minä teillä liiankin usein. Mutta meillä on niin paljon huolta talosta emmekä me taida paljon joutaa, minä ja Uli. Mutta tulkaa te nyt meille, teidän täytyy luvata. Teidän lapsennekin ovat jo täyskasvuisia ja yhtä hyvinhän teillä käy työt, vaikka vähän pistäydyttekin vieraisa." —

"Kyllä minä tulen teille, se on varma ihan. Olenhan minä jo monasti sanonut Johannekselle, että mitenkähän ne nyt siellä Glunggessa jaksavat. Ja kuules, kun te rupeette tarvitsemaan sitä kummia, niin älkää nyt juosko hakemassa kaiken maailman muoria. Tiedänhän minäkin esittää teille yhden, joka ei ole takapero." —

"Hyvähän tuo on tietää", sanoi Vreneli hypistellen hämillään esiliinaansa nauhoja. "Pitää painaa mieleen ja muistaa, jos sattuisi, eihän sitä tiedä, mitä voi tulla."

"Tietääpä jotenkin varmaan", nauroi emäntä. "Siitä sitten nähdään, pidättekö te meitä missään arvossa vai ette."

Sillä välin oli Uli maksanut kestityksen ja valjastuttanut hevosen ja kaatoi nyt vielä kaikkien lasiin viiniä ja kehoitti juomaan läksijäismaljat. Silloin toi ravintolan isäntä uuden pullon ja sanoi:

"Vähän minunkin puolestani, en suinkaan minä ilmaiseksi tänne tullut juomaan." Hänestä oli ollut niin hauskaa, kun he olivat tulleet heille. "Antaisin joka hääpäivä vaikka pullon parasta jos saisin aina näin hyviä häävieraita; oli niin hupaisaa olla yhdessä." — Kun Johannes kuuli, että lasku oli jo maksettu, ei hän hellittänyt, ennenkuin isäntä toi vielä yhden pullon nyt hänen laskuunsa. Ja hyvästit jätettiin sitten hellemmät kuin monet sukulaiset keskenään, ja tähdet loistivat taas kirkkaasti taivaalla kun urhea Musta ripeästi ravaten vei tuota onnellista avioparia — taivaaseen.

Niin, rakas lukija, sillä Vreneli ja Uli ovat nyt taivaassa, s.o. he elävät keskenään vilpittömän rakkaasti ja Jumala on siunannut heitä neljällä pojalla ja kahdella työllä. Heidän hyvinvoipa varallisuutensa kasvaa päivä päivältä, sillä Jumalan siunaus on heidän onnensa; heidän niinillään on jalo sointu, sillä heidän pyrkimyksensä tähtää korkealle: saamaan nimensä taivaan kirjoihin! Mutta tuolle tasaiselle radalle eivät he päässeet yhdessä päivässä, vaan monen ankaran kamppailun jälkeen he määränsä

saavuttivat. —

Huomaa se, rakas lukija!

Viiteselitykset:

[1] Sveitsiläisen talonpoikaistalon pikkutupa vastaa herraskartanoiden "kabinettia".

[2] Batzi, vanha sveitsiläinen vaihtoraha, arvoltaan n. 14 penniä. Suoment. muist.

[3] Italiassa.

[4] Louisdooori on kultaraha, arvoltaan n. 20 markkaa. Suoment. muist.

[5] 1 kruunu = 25 batzia.

[6] 1 kreutzeri = vähä yli 4 penniä.

[7] 1 Taalari = 3 mk. 75 p:iä.

[8] 1 linja = vähä yli 2 mm.

[9] Sveitsiläinen rankaisumuoto.

[10] 1 livre = 1/6 bazia.

[11] Vertauksen aihe tuntematon. Suom.

[12] Bucheckberg, Solothurnin piiriä, rajoittuu etelässä (Sonnseite) Bernin piiriin.

[13] Pieni raha.

[14] Maltteri, mitta = 150 litraa.

[15] Italialainen ja ranskalainen Sveitsi.

[16] Oi Jumalani, miten hän on moukkamainen!

[17] Haimonin pojat, pääsankareita keskiaikaisissa kansan runoelmissa, jotka kertovat keisari Kaarle Suuren urotöistä.

[18] Huonoa ranskaa; Bonjour, merci = hyvää päivää, kiitän.

[19] Kyläilyvaunut.

[20] Ranskaa, "näkemiin" ja "onnea matkalle".

[21] Hirviö.

[22] Ludvig Filip, Ranskan kuningas vv. 1830-48. Tunnettu kirjavista vaiheistaan ja älykkäistä valtiollisista juonistaan.

[23] Ranskaa = hyvää iltaa.

[24] Eräs hieno kangaslaji.

[25] Ennen aikaan kuuluisat syysmarkkinat.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITEN ULI-RENKI TULEE ONNELLISEKSI:
ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.